De Vlaamsche School. Jaargang 30

bron
De Vlaamsche School. Jaargang 30. A. Fontaine, Antwerpen 1884

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla010188401_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

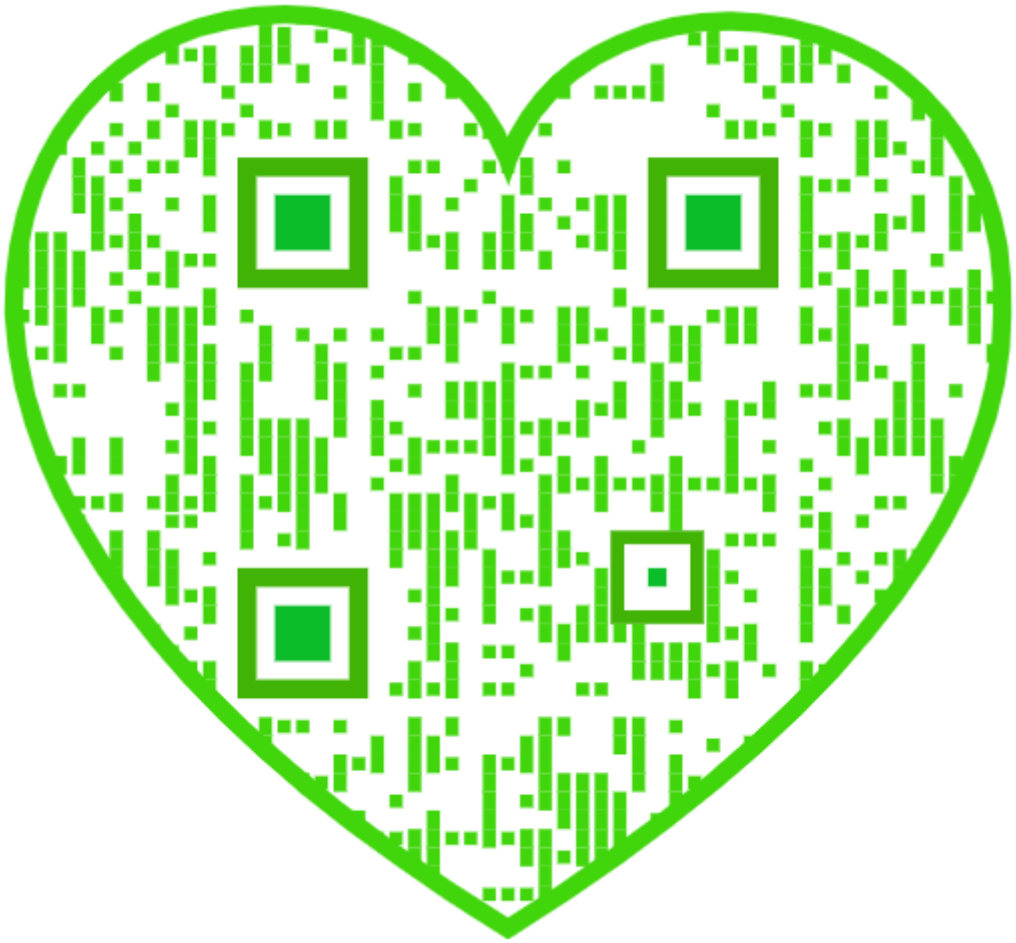

De Vlaamsche School 1884

Uit het kunstenaarsleven.

Frans Elberg was een schilder - een kunstenaar in den volsten zin des woords, want hij leefde en bewoog zich slechts in 't middenpunt van een tooverkring van kunst. Hij leefde derhalve in eene geheel eigenaardige wereld; werkelijke dingen waren voor hem de meest onwerkelijke; hij verkeerde zoo

weinig mogelijk in den omgang met andere menschen, wijl hij vond, dat hunne nabijheid de schoone beelden en phantasiën verbande, die hem in zijne eenzame uren op zulk eene aangename wijze gezelschap hielden. Hem raakten de dingen niet, waarin anderen belang stellen; hij liet anderen sloven en tobben, vrijen en trouwen, bedriegen en bedrogen worden; - 't hinderde en verwarde hem slechts, als hij van zulke dingen hooren moest. De aanraking er mede stoorde hem maar in zijne eigene gedachten en droomen. Was hij alleen, zoo voelde hij zich toch niet alleen, maar achtte zichzelf in het beste gezelschap; zat hij in zijne werkplaats in den ouden leunstoel en rookte met half geslotene oogen zijne pijp, dan waande hij zich door den aantrekkelijksten kring omgeven: daar waren vrouwen, hier zacht en liefelijk als engelen, daar trotsch, fier en statig, aan koninginnen gelijk; nu stil en ingetogen als Onze-Lieve-Vrouw, dan in diepen rouw als Niobe, dan jong en stralend als Aurora. Cleopatra verscheen hem soms, als hij daar zoo neerzat, en dan Helena, Clytaemnestra, Genoveva, de bekommerde Oenone, de teedere Rosamunde, de gemoorde Iphigenia, Jephtha's dochter, gelijk zij, arm slachtoffer, zich zonder morren aan een onzinnigen eed onderwerpt, Ruth en Griseldis, Judith en Jaël - alle vrouwen,

die slechts in de gewijde of ongewijde geschiedenis, in 't rijk der fabel of der verdichting groot of goed, schoon of ontzagwekkend, door haar donker noodlot medegesleept of door wilden hartstocht gedreven, voor zijne bewustheid stonden, - die alle bezochten hem op zijn wensch en wenk. Evenzoo was het met de groote mannen van alle tijden; de helden, de dichters, de beelden zijner eigene scheppende phantasie namen in zulke uren op zijn gebod voor zijn innerlijk oog gedaante en leven aan om later op het doek te kunnen worden vastgehouden.

Elberg leefde alleen voor de kunst en was een meester in al hare hulpmiddelen, een goed teekenaar, een volleerd colorist, een stout samensteller - dat moest zelfs de afgunst erken-

nen. Hij schilderde niet al te veel, maar wat hij leverde en ten toonstelde, werd bewonderd en vond liefhebbers. Zijne stukken hadden naam en werden den kunsthandelaars voor grof geld weder afgekocht, ofschoon hun schepper er een slechts zeer bescheiden prijs voor vorderde. Dat toch was hem tamelijk onverschillig, evenals hij zich ook zeer weinig om den roem bekommerde. Hij haatte zelfs bijna de voortbrengselen van zijn penseel, want zoodra hij een stuk gereed had, ontdekte hij daar zooveel gebreken in, welke hij alleen opmerkte, dat hij het liefst dadelijk uit zijn gezicht verbande. Hij was al te streng in zijne eischen aan de kunst en aan zichzelf, om ijdel, zelfzuchtig of geldgierig te worden; hij streefde slechts naar innerlijke bevrediging, en deze kon alleen het hoogste in de kunst en de verwezenlijking van zijn eigen ideaal hem verschaffen.

In den zomer trok hij met ransel, wandelstok en schetsenboek de stad uit, waarheen zijn lust of luim hem voorttrok slechts, - soms diep de Alpenwereld in, soms naar 't verre zeestrand, soms door bosschen, dalen en wildernissen, om overal nieuwe denkbeelden en versche indrukken in de schatkameren dier natuur te zoeken, zonder welke de ware kunst onmogelijk bestaan kan; want de natuur moet de kunst baren, zogen, voeden, begeesteren, en als de kunst de hand der natuur loslaat en alleen wil gaan, dan worden hare scheppingen misgeboorten of dwergen die eene poos lang hun kwijnend, ziekelijk, belachelijk bestaan voortslepen, om spoedig in vergetelheid weg te zinken.

Hoog boven in de eeuwige bergen luisterde hij naar de stemme Gods in de winden, die daar bulderden en loeiden, 't Was hem daar of slechts de wolken, die de toppen van het hoog gebergte omsluierden, hem 't aanschijn des Heeren en de majesteit van zijnen troon onttrokken. Of lag hij buiten op eene over den oceaan uitspringende klip, dan openden zich hem heinde en ver uitzichten en tonen, vreemd, ontzagwekkend en hartverheffend schoon: de lage, onbewegelijke gezichteinder, wiens grens geen menschelijk oog vermag te bereiken; het water in zijne eeuwige onrust en beweging, dat dag en nacht wild golfde, of in langzame, onafgebroken deiningen voortrolde, of daalde en rees als de borst van een rustig slapend kind; - de beschutte baaien met haar vlak strand van geel zand; - de klippen, die als met bleeke, barsche, ernstige gezichten uitzagen in zee, en toch ook soms weder roodachtig gekleurd en met gouden waas overtogen schenen te glimlachen, als de zon bij haar opgaan of voor 't scheiden ze kuste. - En rondom hem toe, onder hem, binnen het bereik zijner hand, welk een schat van kleine wonderwerken in de kleine ruige pollen van gras, biezen of mos, in de bladeren van onbekende, nooit geziene planten, die bij honderden al de toestanden van haar bestaan volkomen doorloopen, en dit alles op zoo klein, nietig, beperkt plekje gronds! en dan daartusschen nog zwermen van even kleine en even volmaakte insecten, vliegen en torren met doorzichtige vleugels en regenboogkleurige, glanzige of gevlekte schilden, die hier als in onmetelijke bosschen omzwierven en dartelden!

En dan het bosch, het lievelingsverblijf van onzen schilder! - Wij zullen dit deel gesloten laten, want zijne bladen zijn even ontelbaar als het loover der boomen en geen mensch zal ooit een toereikenden levensduur hebben, om er de laatste bladzijde van uit te lezen.

Voor Elberg was zinnelijkheid een woord, dat alle beteekenis had verloren. Hij was jongeling geweest en had den rijpen mannelijken leeftijd bereikt, zonder zich door een van die 't zij natuurlijke 't zij kunstmatige wenschen of eerzuchtige bemoeiingen van het spoor te laten leiden, die anders van de loopbaan van den mensch en de gezellige wereld als bijna onafscheidelijk worden beschouwd. Hij vereerde de schoonheid in om 't even welke gedaante ze hem voor oogen trad, doch slechts met het oog der ziel en dan in haar allerreinste wezen.

Zijn leven was nu voor de helft verbruikt, het merk der volste mannelijke rijpheid stond hem op het voorhoofd gedrukt, het tijdpunt naderde, dat zijne levenszon haar toppunt verlaten en naar gene zijde afklimmen moest; en hij had nu oogenblikken, dat hij eene donkere, onbestemde behoefte gevoelde, een stil, heimelijk, machtig verlangen - hoe hem dat aanwoei, wist hij zelf niet - naar een wat warmer en meer wezenlijk gevoel, dan die schimmen van groote mannen en vrouwen hem inboezemen konden. Deze buien van weemoedig verlangen kwamen en weken, schoon dit laatste nooit voor lang, en hoe dikwijlder zij terugkeerden, zoo veel te langer hielden zij ook aan.

Maar hoe dat onbepaalde verlangen te bevredigen? Zijne weinige verkeering met de vrouwen en mannen der werkelijkheid had hem nooit met personen in aanraking gebracht, welker omgang ook maar eenigermate de ledigheid beloofde aan te vullen, die zich in zijn hart telkens meer deed gevoelen en bij den dag kwellender en pijnlijker werd.

Op een stillen Octoberdag, toen Frans weer voor een paar weken den wandelstok in de hand had genomen, daalde hij de noordwestelijke helling der Vogezen af en kuierde, van Landau gekomen, weer op de Fransche grens toe. Dien ganschen dag had zijn pad hem door het herfstachtig gekleurde bosch geleid, en hij stapte nog dapper door, toen eene dunne, blauwe rookzuil, die niet ver voor hem uit in de onbewogen lucht opsteeg, zijne aandacht trok. Onwillekeurig zijn tred nog wat bespoedigende, kreeg hij al spoedig een vlammend houtvuur in 't oog en hoorde boven 't knappen en knetteren daarvan de rauwe, gillende stem van een vrouwspersoon uitklinken. Bij 't naderen merkte hij, dat hij eene legerplaats van zwervende koorddansers of kunstenmakers van de geringste soort voor zich had, die 't land doortrokken en slechts in de afgelegenste dorpen hunne voorstellingen gaven. Het gansche gezelschap was afwezig, behalve de oude vrouw die hij had hooren spreken, en een dertien- of veertienjarig meisje, klein van gestalte, donker van huid en lokken, met scherpgeteekende trekken, doch met leden, die in hunne kleine afmetingen onberispelijk waren, en met heerlijke, wilde, donkere oogen van ongewone grootte, die onder 't over haar gezicht neerhangend ravenzwart

haar als vurige kolen gloeiden. Tegen dit meisje richtte het wijf hare scheldwoorden, welke het kind met stilzwijgen aanhoorde, als iemand die van jongs af aan geen anderen toon gewoon was.

Toen de vrouw zag, wat geringen indruk here woorden maakten, sprong zij op de kleine toe en gaf haar met een stuk brandhout een gevoeligen slag op de naakte schouders. De slag was zwaar, doch het kind liet geen kreet hooren en schreide niet eens

'Wacht, deugnietster! helpt dat nog niet? Dan zal 'k u anders leeren,' riep de heks, greep het meisje en liet eene hagelbui van slagen op 't halfnaakte lichaam van het kind nedervallen. In den beginne wrong en kromde de kleine zich zwijgend, doch brak in een luid gillen van woede en pijn uit, dat den schilder door merg en been drong.

Frans sprong toe, greep de pijnigster bij den arm en hield haar vol verontwaardiging hare wreedheid voor. Hare woede, welke de verrassing voor een oogenblik beteugeld had, keerde zich thans tegen den vreemden indringer en zij overstelpte hem met scheldwoorden en verwenschingen.

De schilder was op zulk eenen aanval niet voorbereid en verliet weldra de plaats, nadat hij de vrouw nogmaals over hare onbarmhartigheid berispt had. Bij het weggaan stuurde hij het snikkend kind, dat van pijn en angst als een riet trilde, nog een medelijdigen blik en eenige deelnemende woorden toe. Vervolgens echter zocht hij de dorpsherberg op, waar hij zijn tijdelijk verblijf had genomen, versterkte zich door een eenvoudig maal, stak toen zijne pijp aan en gaf zich aan zijne gewone droomerijen over. De gedaante, welke hij anders placht op te roepen, verschenen echter dit maal niet; slechts één gezicht, een wild gelaat met zwart haar en groote schitterende oogen - slechts ééne gedaante stond telkens weder voor hem. Hij nam zijn potlood, teekende beide in verschillende standen en houdingen en ontwierp plannen van stukken, waarop die kleine vrouwelijke figuur het middenpunt en de hoofdpersoon zijn zou. 'Ik moet het meisje overhalen, om zich door mij te laten uitteekenen,' zeide Elberg bij zichzelf en nam zich voor, om den volgenden morgen naar de legerplaats der reizende kunstenmakers te wandelen en daartoe van 't oude wijf vergunning af te koopen.

(Wordt voortgezet.)

Luigi-Gasparo-Pacifico Spontini,

de in 1774 te Majolati (Ancona) geboren, toondichter van *La Vestale, Ferdinand Cortez* en andere zangspelen, door den paus in den adelstand verheven onder den titel van graaf van St.-Andrea, was sterk gedecoreerd. Eens, bij een muziekfeest, verscheen hij in de volle praal zijner ordeteekenen. 'Zie eens, zei een muzikant van het orkest tot een ander, wat eene volle borst met ridderorden en Mozart heeft er niet een!' - Dat hoorde Spontini. Hij keerde zich naar den spreker om en zeide: 'Mozart kan er wel buiten!'

Een Maandagsche maan, die moet met regen en wind vergaan.

Driejarige tentoonstelling te Gent

Gebrek aan plaats heeft ons belet de aanteekeningen van blz. 184 van onzen vroegeren jaargang voort te zetten. Wij laten hier de lijst der aangekochte en verlootte kunstwerken volgen:

winnende nummers.	**nummers van den catalogus.**	**UITVOERDERS. ONDERWERPEN.**
8607	486	E. Hoorickx, *Het einde van den dag.*
419	1035	E. Van Poelvoorde, *Avond in Vlaanderen.*
26566	1126	R.P. Wijtsman, *Fontein in de villa Borghesia te Rome*
11156	1475	Eug. Petit, *Bloemen.*
29624	1213	L. Titz. *Kriekentijd* (waterverf).
7616	1218	V. Uyterschaut, *Herfst te Tervueren* (id.)
36318	498	J. Impens, *Twee zusters.*
23432	860	A. Serrure, *In het werkhuis.*
10532	600	E. Lequim, *Herfstnacht.*
24460	1267	Album der *Antwerpsche etsers.*
39884	516	P. Jamar, *Stokrozen.*
18363	1033	H. Van Melle, *Middagslaapje.*
823	794	E. Richter, *Verlatene.*
26717	908	E. Surinckx, *Poel in de Kempen.*
25676	647	A. Mauve, *Herfst.*
15152	1267	Album der *Antwerpsche etsers.*
25147	1267	Album der *Antwerpsche etsers.*
15103	330	Mej. V. Dumont, *Koeien in de duinen.*
28531	1081	J. Vindevogel, *Boerderij.*
25064	1205	H. Stacquet, *Entrepotvliet te Brussel* (waterverf).
36744	1106	F. Willaert, *Zomermorgen in Vlaanderen.*
7379	1173	A. Heins, *Kade te Amsterdam* (waterverf).
34253	467	H. Hermann, *Vischmarkt te Amsterdam*,
11590	857	E. Seeldraeyers, *Herinneringen.*
37643	1174	A. Heins, *Landschap in Vlaanderen.*
19820	678	A. Moreau, *De hofjonker.*
5771	197	F. Dauge, *Zicht te Laeken.*
3134	142	N. Cipriani. *Gebed.*
89	1236	G. Biot, *Portret van Boileau* (gravuur).
20244	1267	Album der *Antwerpsche etsers.*
20447		Album der *Antwerpsche etsers.*

28831		Album der *Antwerpsche etsers.*
29162	932	C. Tremerie, *Lente.*
34541	564	V. Lagaye, *De bank.*
19428	1187	A. Marchand, *Huizen bij de Zuivelbrug te Gent.*
8401	9	Mej. M, Allard, *Veldbloemen.*

De volgende stukken zijn voor het Gentsch museum aangekocht:
P.D. Bergeret, *Schaaldieren;*
C. De Cock, *De kleine bron*;
J. Delvin, *Garnalenvisschers;*
P. De Josselin, *Het verzoekschrift;*
G. Guffens, *Vertrek naar het Heilig Land van Boudewijn IV graaf van Vlaanderen;*
L. Priou, *Eerste tegenspoed van een jongen sater*;
F. Thévenot, *Ellende;*
A. Von Meckel, *Het S*^{te} *Catharinaklooster aan den berg Sinaï*:
A. Verwee, *Vechtende jonge stieren;*
G. Van Aise, *De H. Lieven in Vlaanderen;*
J. Van Biesbroeck, *Gelukkige dagen*;
J. Rosseels, *De Zoute, in de duinen van Knocke.*

Papiermakerijen.

Er is nageteld, dat er tegenwoordig in de wereld 3985 papierfabrieken bestaan, die jaarlijks 959 millioen kilos papier vervaardigen uit lompen, stroo enz. De helft daarvan gaat naar de drukkerij. Van deze 479 millioen, gaan 300 millioen aan gazetten weg. De landsbesturen gebruiken voor hunnen dienst 100 millioen kilos, de scholen 90 millioen, de handel 120 millioen, de nijverheid 90 millioen, de bijzondere briefwisseling 90 millioen. Het papiermaken verschaft aan 192,000 werklieden (vrouwen en kinderen inbegrepen) het dagelijksch brood.

Het hoefijzer.

Hoe ook de striemende zweep het arme dier geeselde en de snijdende sporen tot bloedens toe zijne zijden doorgroefden, het paard van Brommer wilde niet meer vooruit, maar stond als aan den grond genageld bij de sinds weinige jaren opgerichte kapel van Jesus-Eik. Dit gebeurde omtrent het jaar 1650. Drie, vier kameraden van den Lutherschen

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

soldaat hadden schoon hunne pogingen te voegen bij die van hunnen makker, - al hun stooten, sleuren, aanjagen en zweepen bleef zonder uitwerksel. Voorbijtrekkende r e i z i g e r s stonden niet weinig verwonderd, toen zij die soldaten daar zagen onder vloeken en tieren al hunne krachten inspannen en te vergeefs, om een koppig ros, zoo 't scheen, te doen voortstappen. Doch het was wel juist g e e n e hoofdigheid van het edele dier:

Een koopman, op reis van Brussel naar Namen, was bij de kapel stil gebleven om eene bede te storten voor het daar vereerde beeld van Maria, Moeder der goddelijke gratie. Vurig bad bij, en vooraleer zijne r e i s te vervorderen legde hij eenen schelling ten offer voor de voeten van het beeld. De ellendige Brommer, die van verre alles had afgespied en bij het hooren van de rammelende beurs zich reeds eenen goeden buit beloofde, was bliksemsnel ter plaatse, roofde den offerpenning en dacht nu den reiziger na te zetten en hem de beurs, zoo niet het leven, te ontnemen. Daar stond nu echter zijn paard, ondanks zweep en sporen, onbeweegbaar en pal, als door eene onzichtbare hand tegengehouden.

- Is het zoo met de zaak gelegen, - merkte een der omstanders bij het hooren van die belijdenis, door spijt en woede aan Brommers mond ontrukt, - is het zoo met de zaak gelegen, geen betere raad dan eerst teruggave van den geroofden schelling aan de H. Maagd te doen; het gebeurde meermaals dat de ontheiligers harer beelden op zichtbare wijze werden gestraft; vroeg of laat treft de wrekende hand van God de onteerders zijner gebenedijde moeder.

Brommer luisterde naar den raad, legde het geroofde geld weder, doch het paard stond even nagelvast.

- Indien gij nog een hoefijzer van uw paard ten offer legdet... - voegde er een ander bij, aan ik weet met welke ingeving gehoorzamend.

Hoe zeer ook tegen dank, de soldaat rukte het ijzer van eenen der voorste pooten en legde het bij het geld voor het beeld, en ziet! het paard stapte voort, bevrijd van de onzichtbare hinderpalen die het tegenhielden; maar nu viel er voor Brommer niet meer aan te denken, met het hinkende dier den reiziger in te halen en hem zijne schatten of het leven te ontrooven.

Gebeurt het u ooit, geëerde lezer, Jesus-Eik te bezoeken, gij zult er bij het O.-L.-Vrouwebeeld hoefijzers opgehangen v i n d e n . Bovenstaande vooral geeft u de verklaring van het eerste dat er werd opgedragen.

Tusschen menige andere offergiften ziet men eenige tafereelen met afbeeldingen der eerste voorloopige kapel, die, in 1 6 5 0 afgebroken, plaats maakte voor het tegenwoordig kerkgebouw[1]. In plaatsnede vindt men die afbeelding bij Sanderus (*Chorographia sacra Brab.*, III, blz. 254), en de kundige houtsnijder E. Vermorcken maakte van dezelve de keurige wedergade, welke wij hier mededeelen.

De oudste bankbriefjes

werden, voor zooverre men weet, in China uitgegeven, eerst door de regeering en daarna door banken, die onder toezicht van het staatsbestuur stonden. Zij moeten reeds in zwang geweest zijn in het jaar 2697 vóór Christus' geboorte. Het Aziatisch museum te S^{t}.-Petersburg schijnt een Chineesch bankbriefje te bezitten, gedagteekend van het jaar 1399 vóór Christus en eene groote overeenkomst hebbende met de hedendaagsche bankbiefjes. Men treft er namelijk op aan den naam van de bank, den dag van uitgifte, een nummer, een ambtenaarshandteeken, de opgave van de waarde in cijfers, in letters en in teekens, benevens eene strafbedreiging tegen vervalschers.

(1) Zie ook *de Vlaamsche School*, 1871, blz. 19.

Oudheden en kunstschatten te Tongeren. Altaarblad der O.-L. Vrouwekerk.

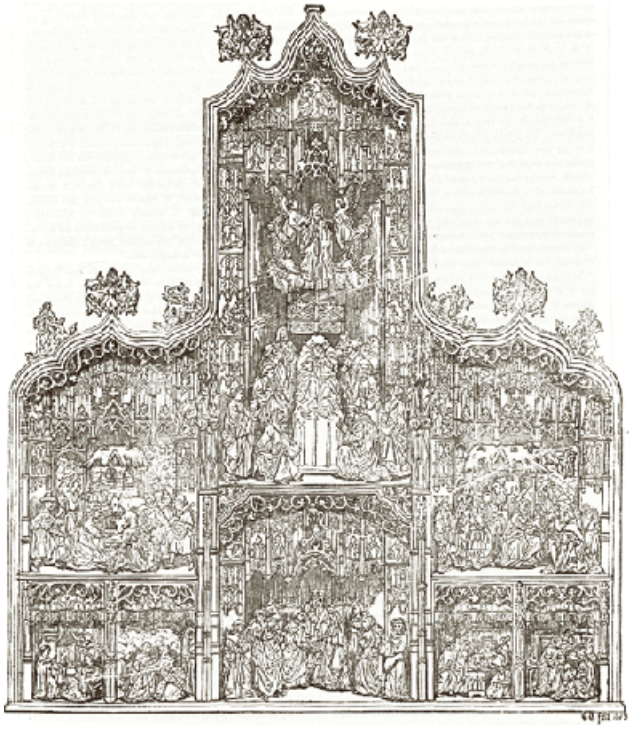

PHOTOZINCOGRAPHIE VAN G.J. THIEME, NAAR EENE STEENSNEDE VAN C. T'FELT.

Het op de vorige bladzijde afgebeelde altaarblad behoorde sedert eeuwen aan de kerk van Venray, in het afgestaan gedeelte van Limburg, en bekroonde het O.-L.-Vrouwealtaar in den kruisbeuk langs den kant van het Evangelie. Het was in de XVIIe eeuw nog in goeden staat van bewaring; de beeldjes en sieraden waren toen nog met kleuren en goud versierd, zooals blijkt uit een verslag dat Jacobus van Oeveren, vicaris-generaal te Roermond, desaangaande opmaakte, bij zijn ambtelijk bezoek van 26 September 1666. De omwenteling van 1792, gebrek aan zorgen, ouderdom enz. benadeelden het prachtwerk en (gelukkiglijk!) ontbrak er geld voor het bekostigen van herstellingen. Wij zeggen: gelukkiglijk, uit vreeze voor erger, daar men destijds zoo weinig waarde hechtte aan dit meesterstuk der Vlaamsche beeldhouwkunst, dat men het altaarblad de *Poppenkas* noemde. Het kerkbestuur zocht dan ook slechts naar eene goede gelegenheid om zich tot den best mogelijken prijs van een onvolledig en beschadigd voorwerp te ontmaken, waarvan het de kunstwaarde niet besefte.

Op verzoek van den Russischen kunstliefhebber prins Pieter Soltykoff, liet de pastoor-deken van Venray, de zeer eerw. heer P. Verheggen, het altaarblad schatten door Lodewijk Dert, en den 9^{n} Augustus 1845 berichtte hij den beeldhouwer Frans Malfait, te Brussel, als vertegenwoordiger van voornoemden prins, dat een bod van 1000 Nederlandsche guldens gedaan, maar ontoereikend was. De koop tusschen Soltykoff en de kerk werd den 29^{n} Augustus 1846 gesloten, bij tusschenkomst van F. Malfait, voor slechts 2500 fr.

Eenige dagen later werd het altaarblad over Venloo naar Brussel verzonden, waar Malfait er de herstelling wilde van beginnen, toen de kooper van gedacht veranderde en voornam de herstelling onder zijn toezicht te Parijs te laten doen, door den beeldhouwer Monbrot. Deze maakte er echter niet in tijds zijn werk van, zoodat de kooper in December 1855 besloot, maar weer terug te keeren tot Malfait, aan wien de lof niet mag onthouden worden, het oude kunstgewrocht waarlijk puik in orde te hebben gebracht.

De aandacht der koninklijke commissie van monumenten was intusschen gaande gemaakt en zij betuigde aan het staatsbestuur den wensch, het altaarblad niet weder uit België te zien gaan.

Anderzijds werden door een drietal kerken stappen aangewend, ieder voor zich, om door aankoop in bezit van het kunstwerk te komen. Deze kerken waren die van Onze-Lieve-Vrouw van den Zavel, te Brussel, de Onze-Lieve-Vrouwekerk te IJperen en de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Tongeren. Aan laatstgenoemde gelukte het om in Juli 1862 het altaarblad voor 12,000 fr. aan te koopen, dank zij vooral de ieverige bemoeiingen van den heer J.Ch. Thijs, voorzitter van den kerkeraad, ondersteund door graaf de T'Serclaes van Wommersom, gouverneur van Limburg, en de heeren volksvertegenwoordigers Max-de Renesse en L. Julliot.

Van den heer Ch.M.T. Thijs, thans vrederechter te Antwerpen, verscheen in 1874 bij Collée, te Tongeren, eene zoo volledige als belangrijke *Notice sur le retable de Notre-Dame à Tongres.* (Zie over de schatten dezer kerk onzen jaargang 1882, blz. 21.) Wie de kunstenaar was, die het altaarblad wrocht, is tot hiertoe niet bekend; maar het wordt, blijkens daarop aangetroffen teekens van de St.-Lucasgilde, voor Antwerpsch werk gehouden en wel van het jaar 1461. Dit jaartal was op een der vernieuwd geworden treden van het stuk gegriffeld.

Het altaarblad, over zijn geheel, is 5^{m}44 hoog, daarin begrepen de drie daaronder aangebrachte treden die 1 m. hoog zijn; de zijkanten bereiken eene afmeting van 3^{m}18; de diepte 0^{m}25.

Met inderdaad bewonderenswaardige kunst is het altaarblad in eikenhout gesneden; de samenstelling bestaat uit 23 beeldengroepen, afgedeeld in 8 vakken. Uitgaande van den linkerkant rechts, doen zich opvolgend de nagenoemde onderwerpen voor: 1. de H. Anna die Maria het leven schonk, 2. Maria's aanbieding in den tempel, 3. Maria's huwelijk met Joseph, 4. de Blijde Boodschap, 5. Maria's bezoek bij Elisabeth; hooger: de aanbidding der herders, de aanbidding der koningen, en, nog wat hooger, in het midden, Maria's overlijden te Ephesen, bekroond door de hemelvaart.

In zijne voormelde verhandeling maakte de heer Thijs de opmerking, en zij komt ons voor, zeer gegrond te wezen, dat het altaarblad in de kerk van Tongeren eene betere plaats zou dienen te bekomen, dan degene waar het zich nu bevindt. Op de bedoelde plaats is het te veel blootgesteld aan het zonnelicht, dat binnenstroomt door de 7 vensters van het koor. Het ware te wenschen, dat men de twee aan het altaar ontbrekende luikdeuren kon laten bijmaken, op de wijze als te Antwerpen in de hoofdkerk voor het St.-Josephsaltaar, gebeiteld door de heeren De Boeck en Van Wint, gedaan is door den kunstschilder L. Hendrix. Het altaarblad zou buitendien moeten ontdaan worden van de daaronder aangebrachte treden, die, zooals de heer Thijs doet uitschijnen, afbreuk doen aan de oorspronkelijkheid en de goede evenredigheid van het geheel.

Theodoor Schaepkens.

Deze kunstschilder, geboren te Maastricht in 1810, is te Sint-Joost-ten-Noode, in zijne woning, Overvloedstraat, n^{r} 22, den 17^{n} December 1883 na eene langdurige ziekte overleden. Hij ontving zijn eerste kunstonderwijs in zijne geboortestad van den heer Lipkens en vervoorderde zijne kunstloopbaan aan de Antwerpsche academie ten tijde van M.I. Van Brée. Hij vertrok in 1828 naar Parijs met nu wijlen W. Geefs en J.B. Verberckt (zie onzen vorigen jaargang, blz. 72); bij het uitbreken der omwenteling keerde hij naar zijn land terug, moest zich te Brussel ophouden en er zelfs de hulp zijner ouders ontberen, daar de stad Maastricht door de Belgen was ingesloten. Later verbleef hij eenigen tijd in zijne vaderstad, waar hij eenige tafereelen uitvoerde; op raad van geachte kunstvrienden keerde hij naar Antwerpen terug en vestigde er zijne werkplaats in het *Vleeschhuis* (zie 1881, blz. 146), waar N. De Keyser, W. Geefs en G. Wappers insgeijks werkten.

Bij de belegering van het kasteel door de Franschen in 1832 maakte Schaepkens een aantal schetsen van de krijgsbewegingen en vervaardigde met zijnen kunstvriend F. Marinus een

groot tafereel, voorstellende: *De beschieting van het kasteel door de Fransche artillerie*; na de overgaaf van het kasteel maakte hij aldaar nog een aantal studiën en schetsen die alle in zijne nalatenschap berusten. In 1833 ging hij zich metterwoon te Brussel vestigen, in de Botaniekstraat, waar zijn broeder Alexander zijn leerling werd. Hij was de boezemvriend van W. Geefs, met wien hij in 1834 naar Italië trok en ondernam later kunstreizen in Frankrijk, Tyrol, Italië en Duitschland. Tusschen zijne voornaamste werken noemt men eene 17 voet hooge schilderij, de *H. Servatius in eene hemelsche glorie* voorgesteld, in de hoofdkerkte Maastricht, en op het stadhuis, aldaar, twee groote voorstellingen, *de Nijverheid* en de *Stedemaagd*, in *camaien* geschilderd, ieder 21 voet lang; in de kapel van het H. Hart in O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen prijkte vroeger eene *H. Philomena,* die thans in de sacristij derzelfde kerk hangt; *De geboorte van Karel V;* het paleis van den Senaat te Brussel bezit van Schaepkens eene *Episode van den moord der Spanjaarden te Maastricht in* 1579, benevens de *Dood van Evrard T'Serclaes, schepen te Brussel in de* XIVe *eeuw in het huis van T'Serclaes te Brugge*; *Jan de Weerdt op zijn strijdros te midden van het gevecht; T'Serclaes-Tilly voor Maagdenburg enz.*, op het kasteel Sinnig, bij Aubel; *Willem II, koning der Nederlanden te paard; Het vertrek naar de jacht; Vlucht eener hertogin van Henegouwen uit de gevangenis; Christophorus Columbus, gastvrijheid in een klooster ontvangende; Aftocht der Kozakken; Don Juan, na zijne schipbreuk door twee Grieksche vrouwen gevonden; St.-Joris te paard met de liefdadigheid; Dood van kolonel Coenegracht*, *der Nederlandsche karabiniers*, *te Waterloo,* die in steendruk verscheen; *O.-L.-Vrouws hemelvaart,* 12 voet hoog, in de St-Quintenskerk te Hasselt; *Begrafenis van Jan zonder vrees, hertog van Burgondië; De Vlaamsche kurassiers in den slag te Witteberg bij Praag* (1600); de *Kruisweg* (14 tafereelen) in de kerk te Gingelom; idem in de kerk te Nieuwerken (Limburg); *Bethlehem* (de eerste martelaren); *H. Lambertus in gebed aan den voet van het kruis*, in de O.-L.-Vrouwekerk te Maastricht; als de bijzonderste tusschen zijne menigvuldige portretten vermeldt men die van den burgemeester Nierstrasz, en generaal Dibbetz en Polis, voorzitter der maatschappij *Momus,* alle te Maastricht. Th. Schaepkens heeft ook geëtst; er zijn van hem 36 plaatjes gekend, benevens eene verzameling kleederdrachten uit den tijd van Karel V, op steen geteekend. Hij teekende ook veel op hout voor houtsneden en maakte een goed getal waterverfschilderingen. Hij was een man van vromen zin, iets wat zijne godsdienstige tafereelen gunstig en eigenaardig stempelt. Er bestaat een portret van Theodoor Schaepkens, bewerkt door zijnen vriend Willem Geefs. Schaepkens' afbeelding in houtsnede komt ook voor in het werk van J. Immerseel: *De levens en werken der Hollandscheen Vlaamsche kunstschilders enz.,* waarin hij, evenals in het werk van C. Kramm, eervol is aangeschreven.

De lijkdienst van den geachten kunstenaar had plaats in de Ste-Mariakerk te Schaarbeek, den 19^{n} December, ten 10 3/4 ure, onder een zeer grooten toeloop van vrienden en vereerders.

Sterfgevallen.

EGIDIUS JAN STORMS, gewezen koopman, oud kerk- en fabriekmeester van O.-L.-Vrouwe, te Antwerpen, die als dusdanig aan de schoone ^{r}kunsten veel diensten bewees, is den 14^{n} December 1883 te Antwerpen overleden, ruim 75 jaren oud. Zijn lijkdienst had den 17^{n} December, ten 11 ure 's morgens, onder een zeer grooten toeloop, ter voornoemde kerk plaats; hij werd begraven te Deurne. Hoofdzakelijk

aan de ieverige bemoeiingen van den heer Storms is het te danken, dat de Kruisweg, geschilderd door L. Hendrix en F. Vinck, in de Antwerpsche hoofdkerk tot stand kwam en het gestoelte in het koor werd voltooid. Hij droeg ook veel bij, om voornoemde kerk met geschilderde glasramen te doen versieren, terwijl hij zich mede zeer verdienstelijk maakte ten opzichte van hare belangrijke archievenverzameling. De gedachtenis van den overledene zal bewaard worden als die van een braaf, verstandig, werkzaam en onbekrompen man.

AIMÉE-BELLARMINA MIOEN, weduwe Rodenbach, is volgens een bericht van 7 December 1883 overleden te Binche, 73 jaren oud. Een 30tal jaren geleden had zij veel naam, als schilderes, inzonderheid van stillevens. Zij deed inzendingen op vele driejarige tentoonstellingen, onder andere te Brussel in 1842, *Een jager wild onderzoekende; Eenden in een water; Hond die een haas bewaakt, eene eend en twee watervogels;* 1845, *stal.*

AUGUST SIEGERT is in 't begin van Januari te Dusseldorp overleden. Op de laatste Gentsche tentoonstelling prijkten van dezen schilder twee tafereelen: *De ijzeren man* en *Peinzende.*

H.J. DUWÉE is in 't begin van Januari te Brussel overleden. Tot zijne bijzonderste tentoongestelde werken behooren: (Antwerpen) 1834, *De H. Sebastianus met pijlea doorschoten;* 1837. *De familie van Cromwell bij hem om genade smeekende voor Karel I;* 1861, *Slaapje van paljas;* (Lyon), 1863, *Bravo,* aangekocht door den graaf van Vlaanderen.

FRANCISCO DE SANCTIS, de schrijver van eene belangrijke geschiedenis der Italiaansche letterkunde en van verscheidene andere werken, is in de eerste dagen van Januari te Napels overleden, ruim 65 jaren oud.

LEO NOÊL, die, voor vele jaren, met eene uitstekende bekwaamheid tal van gewrochten van Fransche schilders op steen overbracht, is volgens een bericht van 7 Januari te Parijs overleden.

A.E. MUSCAR, rustend groot-majoor van het Belgisch leger, officier der Leopoldsorde en resideerend lid van de Maatschappij ter Aamoediging van Schoone Kunsten te Antwerpen, is aldaar overleden den 14^{n} Januari, ten zijnen huize, Langen-Gang. Hij bereikte den onderdom van 80 jaren. De heer Muscar, die een groot kunstliefhebber was, laat eene belangrijke verzameling schilderijen van hedendaagsche meesters achter.

H. SCHLEGEL, bestuurder van het museum van natuurlijke geschiedenis te Leiden, is aldaar volgens een bericht van 18 Januari overleden. Hij werd den 9^{n} Januari 1804 te Altenburg geboren. De beroemde natuurkundige schreef onder andere werken: *De vogels in Nederland, Handleiding tot beoefening der dierkunde enz.*

MEV. G. GUFFENS, geboren Wynen, echtgenoote van den befaamden historieschilder, geboren te Antwerpen, is te Schaarbeek overleden, na eene langdurige ziekte, Le-Honplaats n^{r} 4. De lijkdienst en de begrafenis hadden plaats den 25^{n} Januari.

HANS LASSER MARTENSER, hoogleeraar in de godgeleerdheid te Kopenhagen en schrijver van twee in Denemarken beroemde godgeleerde werken, is volgens een bericht van 5 Februari in voornoemde stad overleden, 76 jaren oud.

Kroniek.

Antwerpen. Met toelating van het gemeentebestuur, laat de minister van binnenlandsche zaken de fraai gewerkte smeedijzeren versiering der

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN WIJLEN J. HEMELEER.

pomp van Quinten Massys, op de Handschoenmarkt, door den heer Simon afgieten in pleister, voor het museum van afgietsels te Brussel. Zooals men weet, was de zoogenaemde pomp van Quinten Massys eertijds een gewone bornput, waarvan het kunstrijk eigenaardig ijzeren werk, hetwelk thans boven op de pomp staat, de dusgenaamde kevie vormde, waaraan de katrol was vastgemaakt welke voor het open aflaten van den schep-emmer diende. Het ijzerwerk moet op het einde van 1400 gemaakt zijn voor den put die over het Schepenhuis op de Grootemarkt stond; in 1557, bij de oprichting van het nog bestaande stadhuis (zie 1862, blz. 146), werd de voornoemde putkevie naar de Handschoenmarkt over geplaatst.

Het voetstuk dat men afgebeeld vindt in het belangrijk werk van Jos. Linnig, was veel schilderachtiger dan de tegenwoordige pomp, welke in 1847 werd gemaakt onder de leiding van den stadsbouwmeester P. Bourla.

Buitenland.

's-Gravenhage. 5 November 1883 werden bij C. Van Doorn en zoon onder andere de volgende schilderijen in publieke veiling verkocht: Koller, *Faust en Margaretha*, 350 gl.; J.H.L. De Haas, *Stier,* 445 gl; Bruck Lajos, *Stadsgezicht met figuren*, 320 gl.; Fabron, *De nalezing*, 125 gl.; Bilders, *Zomerlandschap,* 120 gl.; Campotesto, *Jong meisje met vogelnestje*, 68 gl.; Coignard twee landschappen, 260 en 250 gl.; D. Koelman, *Landschap,* 165 gl.; J. Ten Kate, *Aan de bron*, 198 gl.

- Bij Johan Ykema zijn verschenen de 13^{e} en 14^{e} aflevering der *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis;* zij bevatten het vervolg van het overzicht der voorouderlijke

muziektuigen en zijn versierd met een zestal recht fraaie houtsneden, waartusschen vedelspelers der XIIIe en der XIVe eeuw; Roelandshoorn; het Monochord; het zegel en het gebouw van de broederschap der Menestreelen te Parijs, in de XIVe eeuw; een feestmaal in de XVe eeuw en het keurig portret van J.P. Guignon, den koning der vedelspelers in 1741 te Parijs. In deze afleveringen is ook behandeld de opkomst en de bloei der polyfonie, van de 12^{e} tot de 16^{e} eeuw. Wij prijzen dit belangrijk werk onzen lezers nogmaals met de meeste warmte aan. Het is als eene schatkamer van hoogst wetenswaardige zaken, niet slechts voor de beoefenaars en liefhebbers der muziek, maar voor het beschaafd publiek in 't algemeen. Zeer zeker verdient de *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis* eene plaats in iedere bibliotheek.

- De kunstkoopers S. Sarluis en Zn. kochten onlangs in Noord-Holland eene zeer zeldzame antieke Noord-Hollandsche sjees, rijk van beeldhouwwerk voorzien en fraai geschilderd. Zij moet destijds door koning Willem I ten geschenke zijn gegeven aan den gouverneur in Noord-Holland.

- In 1884 zullen geene toelagen worden verleend uit het fonds van HH. MM. den koning en de koningin, waaruit tot heden jaarlijks hulpgelden werden verstrekt aan jonge lieden met aanleg voor de beoefening der schoone kunsten; de middelen zullen gebruikt worden tot het koopen van Nederlandsche kunstwerken. In 1885 zullen weer toelagen worden verleend, maar dan aan hoogstens 5 jonge kunstenaars en eerst na het ondergaan van een streng vergelijkend onderzoek van de aanvragers.

Amsterdam. Een onbekende heeft 12,000 gl. in fondsen geschonken aan het Aardrijkskundig G e n o o t schap, om gebruikt te worden voor onderzoekstochten door Nederlandsche reizigers.

Groningen. De Vereeniging tot Bevordering der Bouwkunst schrijft eene prijsvraag uit voor een *ontwerp van monumentale fontein*, die hoogstens 10,000 gl. mag kosten. De uitgeloofde prijzen bedragen 250 en 100 gl. Voorts ontvangt de bekroonde, bij uitvoering van zijn werk, 5% van het beloop van zijn bestek. Inzendingen uiterlijk den 1^{n} Juni 1884 te doen. (Nadere aan wijzingen op aanvraag bij den secretaris der vereeniging te bekomen.)

Daniel Seghers
En eenige zijner tijdgenooten en bewonderaars.

Zes en twintig jaar geleden, gaven de geleerde d^{r}. Van Vloten en graaf Geeraard Le Grelle, eenige merkwaardige stukken in het licht, nopens den beroemden Antwerpenaar broeder Daniel Seghers van het gezelschap Jezus[(1)]. Graaf Le Grelle deelde hier in 1858 aan de lezers der *Vlaemsche School* (4de jaargang, blz. 65 en 66) het *fac simile* mede van een brief, waarin, op 24 Februari 1652, de onovertreffelijke bloemenschilder aan zijnen neef, kloosterling der Sint-Bernards-abdij, liet weten, dat de prinses Amalia van Solms, weduwe van prins Frederik-Hendrik van Oranje, hem '*eenen schilders-stock van fyn gout*, *weghende twee pont gout*' had ten geschenke gezonden. De naam van Seghers' neef, tot hiertoe waarschijnlijk nog onbekend, was Dominicus Bocx, die, zoo men verder zien zal, zich in de Vlaamsche dichtkunst oefende.

D^{r}. J. Van Vloten deelde graaf Le Grelle's vond en het voormelde *fac simile* ook aan de lezers der *Dietsche Warande* mede; daarbij gaf hij, onder den titel van *Constantijn Huygens en de Paters Jezuïeten*, voor de eerste maal, twee Vlaamsche dichtstukjes in druk van eenen Jezuïet dien hij *Pater Catenus* noemt. Ook deed hij drie brieven van denzelfden kloosterling kennen, twee Vlaamsche aan broeder Seghers en een Latijnsche, een dicht bevattende in dezelfde taal, door hem aan Huygens, geheimschrijver van den prins van Oranje, toegestuurd.

Wij hebben onlangs in eene verzameling van oude handschriften, berustende in het O.-L.-Vrouwe-College van Antwerpen, een twintigtal gelijkaardige stukjes aangetroffen, waaronder eenige reeds door d^{r}. Van Vloten bekend gemaakt, en andere ook door hunne opstellers uitgegeven. Dewijl nochtans de helft dezer verzameling ongekend schijnt, en het reeds uitgegevene met ons handschrift in

(1) Ziehier wat Seghers eigenhandig geschreven heeft in het Album Novitiorum of Nieuwelingenboek, van het Proefhuis van Mechelen, thans in het Proefhuis van Drongen, bij Gent bewaard,: '*Ick Daniel Seghers van de Stat Antwerpen*, *gheboren int jaer 1590*, *den 3 december*, *van wettelycke houwelyck. Myn vader Peeter Seghers (sic)*: *overleden*, *myn moeder Margarita Van Gheel: overleden. Myn vader was een sydelaken vercoeper*: *Ick hebbe over 10 jaeren beghinnen te leeren schilderen*: *ick ben ontfangen inde Societeyt Jesu vanden eerw. Vader Carolus Scribani*, enz. *Tot Mechelen int huys van probatie der Societeyt Jesu den*: *6 Januwarius 1615.*
Soo Ist
DANIEL SEGHERS.'
Hij had tot eersten meester in de schilderkunst, zijn vader, ook, volgens Papebrochius (*Ann. Antv.* t. v, p. 219-220), een uitmuntend schilder, en daarna den *Vloeren* Breughel.

spelling en soms ook in woordenkeus verschilt, denken wij het noodig gansch onzen vond bekend te maken.

Behalve het belang dat deze bijdrage voor liefhebbers van Vlaamsche letterkunde aanbiedt, brengt zij ook, voor het ten deele nog onbekende leven van Seghers, eenige merkwaardige bijzonderheden aan den dag. Zoo leeren wij, bij voorbeeld, twee reizen des schilders kennen, de eene naar Tongeren en de andere, omtrent 1653, naar Amsterdam. Verder zien wij in het laatste stuk, hoe dierbaar Seghers aan de leden zijner maagschap was, en hoe hoog zijne tijdgenooten zijne werken schatteden. Hij was in betrekking met het huis van Oranje, met Philippus-Wilhelm, paltsgraaf van den Rijn, met Amalia van Solms; Joost van den Vondel, Constantijn Huygens, vader van den beroemden wis- en sterrekundige van dien naam, Jan Vos, J. Alb. Ban, Florens du Rieu en anderen bezongen zijne meesterstukken. In een woord, indien wij eene bijzonderheid uit een stuk van zijnen neef Bocx ernstig mogen opnemen, was Seghers in zijn leeftijd een van die kunstenaren

> 'Wiens beelt men in de winckels siet.'

Voegen wij hier nog de melding bij van een geschenk, tot nu toe nog onbekend gebleven en hetwelk deze verzen aanduiden (stuk n° 20):

> 'My doght dat ick een aerdich beelt
> Waarin de konst en 't leven speelt
> Ken weet van wie sagh geven.'

Wij denken niet dat dit *aerdich beelt* het gekroond doodshoofd is dat op den gouden maalstok stond, aan Seghers door Amalia van Solms geschonken.

Wat de dichtstukjes betreft, door d^{r}. Van Vloten aan den 'minder bekenden *Pater Catenus*' toegeschreven, het zij ons toegelaten hier de misgreep van dien geachten schrijver te herstellen. Een Jezuïet met name *Catenus* is ons geheel onbekend; maar een pater *Caterus*, - *alias* de Cater of Caters, een Antwerpenaar, kennen wij zeer goed. Wij lazen in het hierboven gemeld *Album Novitiorum*, dat, volgens zijn eigen handschrift, Jacobus de Cater, zoon van Franciscus en van Maria Malcot, geboren is te Antwerpen, in December 1593, en in het gezelschap Jesu getreden den 24^{n} September 1611. Nog leerling zijnde in het college van Antwerpen, onderscheidde hij zich door zijnen aanleg voor de Latijnsche dichtkunst, en later gaf hij vele dichtstukken uit in het Vlaamsch, het Fransch, het Latijn, het Grieksch en zelfs in

het Hebreeuwsch (zie de *Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus*, uitgaaf in-folio, d. I, kol. 1133-1134).

De kleine misgreep, door d^{r}. Van Vloten begaan, met het lezen van *Catenus* in plaats van *Caterus*, heeft de paters De Backer, opstellers van het voornoemd werk, ook in dwaling gebracht, vermits zij van pater *Catenus* en van pater *de Cater*, denzelfden kloosterling, *twee* verschillende schrijvers hebben gemaakt. Jacobus de Cater stierf te Brussel in 1657, en niet in 1617, zooals eene drukfeil het aan de beroemde boekkenners De Backer zeggen laat.

Wat den hierboven gemelden brief van Seghers, door graaf Le Grelle in het licht gegeven, aangaat, hij heeft ongetwijfeld eertijds van de in onze handen berustende verzameling deel gemaakt. Dit bewijst de inhoudstafel, die aan de stukken voorafgaat en waarin wij, onder n^{r} 9, lezen: *Brief over dit present* (dat is de gouden maalstok) *geschreven aan synen neef in St.-Bernaerts-Abdye.*' En dit stuk ontbreekt in onze verzameling.

Het is ons onbekend in wat jaar en in welke omstandigheden broeder Seghers de stad Tongeren kwam bezoeken en wie de dichter was die hem verwelkomde.

Op de comst van Monfrer Daniel Zegers, binnen Tongeren. *(Onuitgegeven.*)

U cunst en u vernuft.
Myn swacke geest verbluft,
Door reden aen-gedreven;
Dat gunst aen ons bethoont,
Van u, aen ons geloont,
Behoort sulx weer te geven.

Maer u eerweerdens danck
Maeckt mynen geest so cranck,
Met sulcken pronk te cieren;
Ick offer soo ick ken,
Want meer ick schuldich ben,
Comt Nymphen vlecht laurieren.

Laurier, tot syn waerdy,
Als danckbaerheyt voor my
Voor lof aen ons bewesen
Ick danckbaerheyt bethoon,
Dat ick u vrientschap loon,
Uut vrientschap is geresen.

Uut vrientschap en uut gunst,
Eel is u hert en cunst,
U cloecke geest bedryven;
Door const aen ons bekent,
Ghy meerder weerdich bent,
Als ick soud' council schryven.

Dit weynich neemt in danck,
Vrees had my in bedwanck,
Om u met meer te looven,
Verschoont 't geen vrientschap doet,
Myn fauten neemt int goet,
'k Most danckbaerheyt bethoonen.

Op de schilderijen van Daniel Seghers.[1]

De Geest van Segers is een By,
Waar op de Nederlanders roemen,
En suight haer honighleckerny
En geur uit allerhande bloemen.
Een by quam op zyn schildery
En geur en kleuren aengevlogen,
En riep: Natuur, vergeef het my:
Dat bloem penseel heeft my bedrogen.

J.V. VONDEL.

Op de geschilderde Bloemen van Pater Seghers. Aan de Lent. *(Onuitgegeven?)*

Bekoorlyke Lent! prieel der Jaargetyen:
Gy pronkt, doch voor een poos, met uwe schilderyen;
Maar Seghers laet sich niet bepaalen op panneel.
Hy schept, wanneer 't hem lust, door 't stryken van 't penseel
Een leeuendige Lent van Bloemen uit zyn verven,
Die door geen zoomerzon, noch wintersneeuw bederuen.
Gebreekt het hem aen geur? u aen standvastigheid.
Heeft hy de keurge bie geen honigdou bereit?
De spin die weet by hem als u geen gift te haalen.
Gy kunt niet dan het veldt met uw gebloemt bemaalen:
Maar Seghers maalt gebloemt op autaar en aan muur.
De kusten zyn by wyl veel starker dan Natuur.

JAN VOS.[2]

In het jaar 1645, zond broeder Seghers twee schilderijen aan Henderik-Frederik, prins van Oranje. Om deze meesterstukken te bekomen, belastte de prins zijnen geheimschrijver Huygens dezelve te vragen aan een vriend van onzen schilder. Huygens zond hem daarover het volgende dichtstuk, kenbaar aan zijne gewone zinspreuk: *Constanter*, zinspelende op zijnen voornaam Constantinus, en terzelfder tijd zijn werk *Heilighe daghen:*

Aen Heer Daniel Seghers, uytnemende Bloem-schilder.

Werpt een meedooghend' oogh op myn verwelchte bloemen
Bloemschepper onder Godt. Sy komen sich niet roemen
  Jet Segher-lycx te syn. die daer nae trachten souw
  Mocht sich vermeten wat Natuer, de Wyse vrouw
Niet onderstaen en dorst. 'T zyn sterffelycke blaeden
Die self in haer gheboort' met dorrheyt syn belaeden
  En wasschende verghaen; daer d'uw ontsterffelyck
  Gheen end' en sullen sien dan in des werelts lyck.

(1) Dit stukje is al lang bekend en meermaals uitgegeven. De Jezuïet Papebrochius heeft het in zijne *Annales Antverpienses* overgeschreven (zie 4e boekdeel, bl. 219). Het afschrift dat in onze handen berust verschilt met dit van de *Annales* in de spelling en zelfs in een woord: *geur* in plaats van *kleur* (6e vers). Papebrochius zegt, dat Seghers zich, uit ootmoedigheid, aan het schilderen van zijn portret wist te onttrekken; maar de schilder Joannes Lievens gelukte erin de wezenstrekken van broeder Daniel heimelijk afteteekenen, en het was voor deze schilderij dat Van Vondel dit opschrift vervaardigde.

(2) Jan Vos is de gekende dichter en glazenmaker die te Amsterdam bloeide in het midden der XVIIe eeuw en stierf in 't het jaar 1667.

T' zyn bloemen niet te min: maer uyt Hollandsche veenen
En poelen voortghebracht. 'T zyn toruen hard als steenen
Maer waeterigh van aerd, en even wel wat warm,
Warm als eens sondaers siel ontsteken in ghekarm.

Mishaeght u haer ghewicht, neemt eenigsints ghenoeghen
J'nt wonderlyck gewasch der struycken diese droeghen
En secht, de vrught is slecht, maer 't is een selsaem landt
Daer vlam uyt slyck ontstaet, en 't vier in 't water brandt.

CONSTANTER.
(1645.)

Broeder Seghers gelastte pater Jacobus Caters op het voorgaande te antwoorden in zijnen naam en deze kweet zich van deze opdracht in het volgende stuk:

Aen den al te goetionstighen Bloem-pryser. Antwoorde des schilders.

Hoe schryft ghy my dit toe door al te groote roemen
Dat ick kan brenghen voort, ontsterffelycke bloemen?
Sy sullen haest verghaen, lanck voor des werelts lyck:
Want soo 't maer bloemen syn, sy ligghen haest in 't slyck.
S'en syn maer glans en schyn, des waerheyts zoete leughens,
Die gheven aan 't verstant en d'ooghen wat verheughens;
Misvallen der Natuer, afsetsels van de konst,
Die leven door de pen, en door eens anders ionst.
Bloemschepper onder Godt? Soo noemt ghy my te wesen:
Maer dit is buyten schreef, en boven maet ghepresen.
Verwinder der Natuer? dit is oock al te groot,
Soo toonen sal en myn en mynder bloemen doot.
Al wat de konst versint moet aen Natura wycken.
Wat is des schilders konst, als hier en daer wat strycken?
Pinceel, doeck, oly, verw, syn eene cleynen iet:
Wat schepper dat ik ben, leert mynen grooten niet.

(P. CATERS.)

Constantinus Huygens zond ook hetzelfde jaar 1645 deze twee Latijnsche stukken:

In praestantissimi Pictoris Segheri Jesuitae rosas.

Ardua Naturae Matri, cum Patre Seghero
Lis fuit, utrius cederet utra Rosae.
Succubuit convicta Parens, se iudice; vivus
Coram factitio flosculus umbra fuit.
Si quis es emunctae naris, jam desyt, adde,
Vivus odoratu vivere, pictus olet.
Adde, minor Pictore Dea est. invenit olivam
Pallas, at hic oleum fecit olere Rosam.

CONSTANTER.
1645.

Ad eximium Pictorem Dan. Segherum. *(Onuitgegeven.*)

Vicisti, Seghere, tamen jam *γνῶθι σεαυτόν.*
Audi quid valeat scire stupenda manus.
Succubuit Natura parens; ipsaque fatetur
Queîs ea succumbit succubuisse vices.

En, quae Viva Rosa est, moritur; quae Mortua, vivet:
Viva perit, fictae flos amaranthus erit.

CONSTANTER.
Febr. CIↃIↃCXLV.

Ziehier hoe pater Caters daarop antwoordde, en er eene heuschheid voor den prins van Oranje wist bij te voegen:

Responsio ad eximium artis amatorem et nimis indulgentem laudatorem depictorum florum, cuius nomen absque nomine *Constanter* se prodit.
(Onuitgegeven.)

Non ego Naturae invidiam geniumve lacesso:
Naturae ingenio, vincitur artis opus.
Lis ea, lite caret; concedunt mortua vivis,
Pictaque sunt veris inferiora bonis.
Siqua tamen decorat pingentis gratia flores,
Gratior a magnâ voce probantis erit.
Foecundet steriles animetque Favonius hortos;
Hic favor, est violis vitaque luxque meis.
Flora vale; nostro quamvis dominere vireto,
Non abs te, placitis est vigor ille rosis:
Non etiam a medicà, reperit quam Pallas, olivà;
Vivat ab hac quamvis longius ipse color.
Ver hieme in mediâ, florum hoc decus omne, benigno
Unius afflatu Principis Aura facit.

(P. CATERS.)

De Prins van Oranje zond in 1646 aan broeder Seghers een rijk geschenk, bestaande uit een gouden kruis en een tientje van den rozenkrans, van hetzelfde metaal. Zoo zegt eene nota van ons handschrift die deze geschenken op 3231 gulden schat.

In het jaar 1650, had Seghers eene schilderij geschonken aan Philippus-Guillelmus, paltsgraaf van den Rijn. Deze schreef eenen brief van erkentenis aan den overste van den schilder, en bedankte hem tevens voor de zorg met dewelke hij gedurende eenige maanden eenen zekeren Paulus Bock geherbergd had, aan wien, zoo het ons schijnt, broeder Seghers grooten voortgang had doen maken in de schilderkunst. Wij schrijven dit stuk over naar den oorspronkelijken brief:

(Onuitgegeven.)

P. Franc. Geubels Comes Palatinus Rheni Dusseldorpio 25 Julij 1650. ad P. Praepositum gratias agit pro pictura florum etc. (op den rug.)

Reverende Pater,

Redux Antuerpia Paulus Bock obtulit mihi litteras Rev̄ae̅ V̄rae̅, et unà floridum sertum ab elegantissima manu Vestri Pictoris: munus sanè optatissimum, et futurum, inter res mihi charas perpetuum, V̄rae̅ erga me benevolentiae monumentum. Quid ea de causa debere velim R̄v̄rae̅, quid Domui Antuerpiensi, propter Paulum tot mensibus tanta charitate sustentatum redditumque peritiorem, tum ostendam cùm vel ultro testandae gratiae sese offeret occasio, vel RV̄rae̅ libuerit aliquod sumere propensissimi mei affectus experimentum. Interea me, meaque Religiosissimis

RV$\overline{\text{rae}}$, et domesticorum suorum sacrificiis ac precibus impensè commendo. Datum Dusseldorpij 25 Julij 1650.

R:V$\overline{\text{rae}}$.
addictissimus
Philippus Guillelmus
Comes Palatinus Rheni. $\overline{\text{pria}}$.

De twee volgende stukken van pater Caters werden in 1652 aan prins Wilhelm van Oranje gezonden, met eene schilderij, waarop, tusschen distels, doornen en bloemen, broeder Seghers eene Mater Dolorosa had afgemaald:

In spinas spineosque flores
a Daniele Seghers soc. Jesu depictos
atque ad
Celsissimam Principem Auriacam
missos:
in quorum medio, imago est
VIRGINIS MATRIS
ad extinctum filii Jesu corpus
plangentis.

(Onuitgegeven.)

In tribulis genitos flores, cum sentibus herbas
Textaque de spinis serta, tabella refert.
Principis haec Vidua est, natoque et coniuge raptis:
Hic, flos Autumni; Veris, at ille iacet.
Aspera si spina haec matris; matris aspera cerne,
Heu! Viduae Matris Virginis, ista fuit.
Sed tamen hic etiam, sua ne solatia desint,
Ingenuos flores, et sine sente vides:
Inter pungentes innoxia lilia spinas
Pagina queis pretium sic quoque sacra facit.
Et qui parturiunt mala aurea divite flores
Germine, supremâ in fronte corona, nitent.
Aspera sic placidis sociantur, mollia duris:
Materies mixtâ sic vice format opus.
Horrida materies, spinae! Non horrida forma,
Non ars, qua spinis gratia veris inest:
Qua recreent oculos tribuli, dumique rubique:
Quos sentire, dolor; cernere iam sit amor.
A genio quamquam non est hoc artis; ab illâ est
Principe, vel spinae quod placuisse queant.

(P. CATERS.)

Wat is dit voor een rouw gheulicht,
Nochtans seer aerdigh in 't ghesicht?
De dystels, dorens, in dit wout
Syn met de bloemen hier ghetrouwt.
Dat, roos en doren syn ghepaert,
Dat doet een moeder diese baert:
Maar soo verscheyden spytich groen,
Hoe kan dat syn in een saisoen?
Soo straf, soo soet; soo scherp en schoon?
De doren-haegh spant hier de croon.
Natuer' en heeft dit niet bestaen,
Het is de konst die 't heeft ghedaen.
Neempt hier vermaeck, iae kompt oock by
Met handt en oogh, van schaede vry.
T' is al onnoosel dat ghy siet,
Den dystel self en steeckt hier niet,
Quaet is den doren in den voet,
Hier is hy oock voor d'ooghe goet.

P. CATERS.
(Nov. 1651.)

De neef van broeder Seghers maakte naar dit laatste, het volgende stuk:

(Onuitgegeven.)

De Konst van Segers rouw ghevilicht
En Caters dubbel spytich dicht,
Heeft wreede dorens uyt het wout
En dystels, so te saem ghetrout,
Dat de natuer die s'heeft ghebaert
In twijfel staende wie den aert
Van haer verscheyde spytich groen
Na t'leven best wist voor- te doen:
Ten lesten seght, t'is even schoon
Maer geen van bey verdient hier loon.
Het is bedrogh vol stout bestaan.
Dit heeft pinceel noch pen ghedaen,
Maar ick natuer. komt niet te by,
Die hier wilt syn van schade vry.
T'is niet onnoosel dat ghy siet.
Poeëten lieghen, g'looft hun niet.
Hout van dees dorens handt en voet
Sy syn alleen voor d'ooghe goet.

H. DOMINICUS BOCX. R. S^{ti} Ber.

In 1652, zond prins Wilhelm van Oranje aan broeder Seghers een gouden palet en penseelstokken, volgens ons handschrift, op 1412 gulden geschat. Toen zond ook Amalia van Solms, weduwe van prins Frederik, eenen gouden maalstok, met deze verzen van Huygens:

Waar is beleeftheid toe gekomen!
Voor moeyte meesterlick genomen,
Voor konst die geen gelyck en kent
Verschynt een stock tot een present.
'T is waar, de deughd verdient geen slagen,
Maar sulcke slagen zyn te dragen
'Ten is geen slagh van allen dagh;
Hoe zwaarder stock, hoe lichter slach.

Siet toe, de doot sitt op den stock;
En, pronckt sy met een gouden rock,
Het zyn ontsterfflicke Laurieren
Die haar' gedaente meest vercieren.
'T is Seghers doods-hoofd inder daed,
Soo sal 'tsyn wesen, vroegh of laet:
In onverwelckelicke croonen
Sal syn' gedachte by ons woonen:
De Bloemen die hy tleven gaf
En langh geplantt heeft om syn graf,
Die sullen hem het leven geven,
En doen syn' sterfdagh overleven,
En syner wercken sonne-schyn,
Sal Middagh op den avond zyn.

Constanter
1652.

Hierop antwoordde pater Caters door de twee volgende stukken:

Op den gouden Maelstock van Haere Hoogheyt De Princesse van Orange ghesonden aen den Bloem schilder Daniel Seghers.

T'is waer het gout schoon in t' gesicht
Heeft oock syn weerde, prys, ghewicht;
Maar boven 't gout en syn ghewin,
Is konst, vernuft en diepen sin.
Dus acht ick dit soo veel te meer,
Omdat t'verstant hier treft syn eer.
Het is al aerdich by ghebrocht,
Dat in dit stuck is uytgevrocht.
Het is al tot des schilders konst
Dat sich vervoordert deze ionst,
En seght: Den schilder sal vergaen,
Syn bloemen sullen blyven staan:
Syn eer, ghelyck den gouden clanck,
Sal altyts syn den menschen sanck.
Maer noch wat meer is dit vertoogh
Soo sien ick met een dieper oogh.
Den appel van dit gulden riet
Vertoont my dat dat wy syn als niet
En seght: Ghelyck een teere bloem
Sal oock den naem, en faem, en roem,
En konst, en gout, en synen schyn,
Het sal al eens verdwenen syn.

Dees Roede stiert my tot de Deught
De welck' alleen behout haer ieught.
Het moet al sterven cleyn en groot;
De Deught die overleeft de doot
En soo de rest al moet van kant
Den gouden stock toont haeren stant;
En als de weereldt valt in 't slyck
De Deught vlieght naar het eeuwick ryck.
Den gouden scepter en de croon
Is voor de Deught alleen, den loon.

P. CATERUS.

(Onuitgegeven.)

Quanto laborati fulgent splendore metalli
Mysteriorum symbola!
Regale ut sceptrum, pictoris Virgula in auro
Myronis arte fingitur.
Calva immortali circumdatur aurea lauro
Sic morte vivit gloria.
Clarum nempe decus, nomen post fata superstes,
Et fama ab arte quaeritur?
Laurea, sceptrum, aurum; doceant magis ista, beatae
AEternitati pingere.

P. CATERUS.

Op een schrijven van broeder Seghers waarin hij aankondigt dat die rijke geschenken aangekomen zijn: ‘maer wadt sal ick segghen! ick heb voor myn moeytte eenen stock ghecreghen, voor beleeftheid, slaeghen!’ antwoordt zijn neef:

(Onuitgegeven.)

Waer is de ionst tot konst toe komen!
Voor moeyte weynich tyds genomen,
Voor werck dat sich geen loon inprent
Een gouden stock tot een present?
Den stock verbeelt verdiende slagen;
Maer t' gout de slagen licht om dragen
Dan evewel noemt my den dagh
Dat ick verdienden sulck een slagh.

Gecroonde dood die met een rock
Van gout pronckt op den schilder-stock
Toont dat onsterfflicke laurieren
Verdienen die de konsten vieren.
Den stock des schilders wijst de maet
Op dat t' pinceel niet en mis gaet
Maer die s'meesters werck beloonen
Daer s'meesters hand de konst moest toonen.
Wel soo dan bloeyen op myn graf
De bloemen die ick t' leven gaf
T' is tot u eer alleen, die t' leven
Door weldaet aen het werck komt geven,
Want uwer ionste gulden schijn

Sal middagh myncr konste syn.

Heer DOMINICUS BOCX. R S^{ti} Bernardi.

Wij vinden in ons handschrift ook het opschrift van den maalstok, door Seghers in zijnen brief gebrekkelijk afgeschreven:

‘Danieli Seghers florum pictori et pictorum flori fragilem vitae splendorem, et huic supervicturam penicelli immortalis gloriam, AMALIA DE SOLMS Princeps Auriaca Vidua hoc auro significatum voluit et hac lauro.’

Zoo het schijnt, werden al de rijke geschenken, eertijds aan Seghers gedaan, te zamen in 1718 verkocht, om gebruikt te worden tot de herstelling der Sint-Ignatiuskerk, die dat jaar door den bliksem verbrand werd. (Zie *de Vlaamsche School* van 1873, blz. 122.)

Aen den Cunstrycken Heere Daniel Zegers, uytnement Bloemschilder. (*Onuitgegeven.*)

All wat de Moeder Aerd' in kruyden en in bloemen
Op 't kostelykste teelt: wat Flora dertel maelt
Met allerhande verw', en rykelyk deedt roemen
Dat lieffelyk zieraet, welk 's menschen hert onthaelt,

Betracht het kloek penceel van Zegers. De gedachten
Van syn vernufte ziel vermeesteren 't gewelt
Van de Geboor-aard selfs, door d'innerlyke krachten
Des geests die 's levens beeld ten toon naer 't leven stelt.

Men ziet de aderen van stammen, ende spruyten,
En all' de blaederen, en knobbeltjes, verdeelt:
De lucht die sweeft daer om, en schynt het soo te sluyten
Op 't kunstigh tafereel, of 't waer in d'aerd geteelt.

Het oogh dat keurigh wayd' op het gebloemt, en kruyden,
Dat tokkelt het gemoedt, dat tokkelt neus, en handt.
'T is niet genoegh te sien: 't oogh wil den reuk beduyden;
O gevoelen seyd, ik werdt een dief van dese plandt.

O soete Eendracht van Geboor aerdt! voeght te gaeder
De klanken van 't gesangh met d'ed'le schilderkunst!
Toont Zegers Geest aen Ban, ontlaet syn schilder ader:
Loont schilderye met zangh van vriendtschap, -
gunst om gunst.

J. ALB. BAN.
26 junii 1643

Pour cet excellent peintre de la Compagnie de Jésus. Epigramme.

Pater Zeguers, fait naistre tant de fleurs,
Par ses pinceaux, et ses vives couleurs,
Que par son art, il dompte la nature.
De ce peintre si rare est la peinture,
Que pour payer un tel trésor,
On change ses pinceaux, et sa palette en or.

Son humble serviteur FLORENT DU RIEU.

1657

Het laatste stuk dat wij mededeelen heeft betrekking op eene reis, welke Seghers in Holland maakte. Hij had te Amsterdam eene getrouwde zuster. Zijn neef Bocx bezong deze reis aldus:

(Onuitgegeven.)

Beminden Oom en weerden vrient,
Heeft u Fortuen na wensch ghedient
In alle uwe weghen
Ick ben te saem met u verblyt:
Want hy heeft som die gaet en reyt
Niet al na wensch ghekreghen.

Ghelyck een schip dat van de ree
Zeylt door de ongebaende zee,
Altyt is onderworpen
Aen de Fortuen, dat los geval:
Soo oock die reysen overal
Door Steden ende Dorpen.

Dit doght ick als ghy waert gegaen,
En volghden O van achter aen
Alleen door myn ghedachten:
My doght dat ick ghedurich sagh
Waer dat ghy reysden in den dagh,
En waer dat ghy vernachten.

My docht (siet! wat de liefde doet)
Dat ick ghevoelde in t' gemoet
Den ganschen dagh dien reghen,
Die U met soo een nydich nat
Wanneer ghy scheyden van de Stat
Ghedurichlyck was teghen.

My doght dat ick oock leed' de kouw,
Die uwen wegh beswaren wouw:
Ick riep, ach noortsche winden!
Gheeft hem dees kouw doch niet geheel,
Laet my daer draeghen van een deel:
Om dat ick U beminden.

My doght dat ick oock met U quam
Wanneer ghy syt tot Amsterdam
Ten langhe lest ghekomen.
My doght dat ick de goede ziel,
Die schier van vreucht in onmacht viel
Sagh, als s'U had vernomen.(1)

My doght dat ick aen dander sy
Haer-lieden man sagh even bly
U broederlyck ontmoeten
En al ons neven (wat een vreucht!)
Te samen in u komst verheucht
Oitmoedelyck U groeten.

My doght dat ick sagh in 't gemeen
De vrienden stryden ondereen,
Wie U best souw onthalen.
Oft met een vriendelyck ghelaet
Oft met een hollans soet ghepraet
Oft noen oft avontmalen.

Dan soo ick U gheneghen ken,
(Waer in ick uwen neef meest ben,)
Te syn stedts by de gasten
Daer U noch dranck noch kost ontbrack
Doght U te wesen onghemack
En al te sware lasten.

My doght dat 'k om de edel konst
U yder toonen sagh veel ionst
Ia, Princen, Graven, Heeren,
En mennich weerdich Edelman
Met 't besten dat hy krygen kan
U koninckIyck vereeren.

(1) Er is hier spraak van eene zuster van Seghers die getrouwd was met N. Van Hamel.

My docht dat ick een aerdich beelt
Waer in de konst en 't leven speelt
Ken weet van wie sagh geven.
En oock pinceelen tweemael dry
En een pallet seer schoon daer by
Uyt louter gout gedreven.

My doght dat tot my quam de Faem
En sey, dat, Daniel, uwen naem
Sy in een boeck sagh schryven:
Die soo lanck de Son en Maen
Sal aen den blauwen Hemel staen
Tot uwer eer sal blyven.

My docht dat ick oock somwyl sagh
Hoe ghy langhs straet wiert gans den dagh
Met vingers aengewesen:
Daer yder riep naer lanck ghegaep:
Siet! dat is dien swerten paep
Soo om syn konst ghepresen.

Siet dat is hy dien Iesuiet
Wiens beelt men in de winckels siet,
Die onsen Prins voorleden
Wou voor syn konste senden thuys,
Een paepen tientien met een cruys
Uyt enckel gout ghesmeden.

My docht ten lesten, dat ick sagh
Wanneer ghekomen was den dagh,
Den droeven dagh van scheyden:
Hoe U de vrienden altegaer
Niet sonder traenen volghden naer
En dwonghen schier te beyden.

Midts yder tot beletsel broght
Al wat hy listich dencken moght:
Verloopen syn de tyen,
Daer vaert nu niet een schippersgast,
De Waghens hebben vollen last
Die heden moeten ryen!

Ghy loeght, in t' soet bedrogh verheucht
Maer maeckte van de noot een deucht,
En wout niet langher toeven:
Daer yder weer de vreucht verloor
Verkreghen in U komst te voor
En scheyde met bedroeven,
Ul. Dienaer ende Neef
F. DOMINICUS BOCX[1]
R. loci Sti Ber.

Opschrift: Aen den Godtvruchtighen
Ende Eerweerdighen

(1) Dominicus Bocx, kloosterling der Sint-Bernards-abdij, was zoon van Henricus Bocx en Catharina Seghers, zuster van onzen schilder. Catharina stierf den 7n September 1647, en Henricus den 3n September 1678 (*Graf- en gedenschriften der provincie Antwerpen*, v, blz. 106).

P. Daniel Segers
der Societeyt Jesu
tot Antwerpen.

Wij vinden in ons handschrift ook melding gemaakt van eenen eigenhandigen brief van Seghers nopens de reliquieën van den H. Laurentius, hem door Frederik-Wilhelm, keurvorst van Brandenburg, geschonken. Hij is aangeteekend als bestaande onder de stukken die de reliquieën aangaan, en moet waarschijnlijk thans nog in Antwerpen te vinden zijn. Wij hebben dit stuk vruchteloos opgezocht in de archieven van Sint-Caroluskerk, alwaar men hedendaags die reliquieën nog vereert. Slechts hebben wij daar een afschrift van eenige oorspronkelijke getuigschriften gevonden.

Antwerpen, *in het O.-L.-Vrouw-College*, *25 Januari 1884.*
F. KIECKENS. S. J

Mospapier.

Voor het papiermaken is weer eene nieuwe en uitstekende grondstof gevonden in het witte mos, dat bij ontzaggelijke hoeveelheden in Zweden en Noorwegen wordt aangetroffen. De eerste fabriek, waar papier uit deze stof zal worden vervaardig, richt men thans in Zweden op. Het mospapier moet buitengewoon sterk zijn en alle deugden van papier, uit andere grondstoffen bereid, in zich vereenigen.

Kroniek.

Antwerpen. *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Den 6^{n}, 7^{n} en 8^{n} Januari waren tentoongesteld: van E. Wauters, twee uitmuntend gepenseelde portretten en zijn tafereel *Kaïro bij de brug van Kasr-el-Nil*, een gedeelte van een panorama, door dezen meester geschilderd. Op 13 Januari en volgende dagen: L. Abry, *Korporaal van het voetvolk;* E. Claus, *Oevers van de Leie;* H. Crabeels, *Het hooi;* H. De Braekeleer, *Drinker;* G. Geefs, een kop in gebakken aarde; M. Hagemans, *Laag water* en twee waterverfschilderingen, *Weiland in December* en *Boomenvelling;* E. Joors, *Voorhof van eene boerderij*, uitmuntend bewerkt, en een meesterlijk *Portret van een jongen met een hond;* J. Lambeaux, *de Strijders,* in brons; A. Marcette, *Scheldekaai te Antwerpen;* I. Meyers, *Op den buiten*; F. Simons, *Droomerij*, zeer schoon van opvatting; P. Verhaert, *In de biblioteek*, wat groenachtig; Th. Verstraete, twee fraaie landschappen, waarvan de *Augustusmorgen* het meeste beviel; J. Van Beers, een 10tal zoogenoemde juffrouwenstukjes; een paar landschappen en het uitmuntend portret van eene in wit satijn gekleede dame; E. Wauters, zijn hooger vermeld tafereel der Gentsche tentoonstelling, over welks aankoop voor het Antwerpsch musaeum onderhandeld wordt. Deze uitmuntende schilder vertrekt naar Marokko en gaat zich bij zijne terugkomst te Parijs vestigen.

- De kunstschilder K. Verlat voltooit eene groote schilderij, waarvan hij de studiën in Rusland maakte; zij zal getiteld zijn *Het naderend gevaar* en stelt een boschwachter voor die verrast wordt door een beer; twee kinderen verschuilen zich angstig achter den zich te weer stellenden man. De heer Verlat heeft buitendien een prachtig bloemenstuk en een lief buitengezichtje geschilderd. Het laatste geeft een meisje te zien, hetwelk eene melkkan, die door eene kat wordt beloerd, bewaakt.

- De beeldhouwer J. Pecher is gelast met de uitvoering van een standbeeld van J. Jordaens, waarvan de kosten geheel of gedeeltelijk zullen bestreden worden uit de som van 100,000 fr., aan de stad geschonken door wijlen A. Nottebohm (zie 1883, blz. 132).

- De bestuurraad der academie heeft den kunstschilder F. Vinck tot leeraar benoemd der klasse van teekenen naar het antiek, ter vervanging van den heer P. Beaufaux.

Brussel. *Koninklijke academie van België.* Bij koninklijk besluit van 7 Januari is de kiezing van den heer G. Van der Mensbrugghe als lid der klasse voor wetenschappen goedgegekeurd. De klasse van schoone kunsten heeft den 10^{n} Januari den kunstschilder K. Verlat benoemd ter vervanging van wijlen F. De Braekeleer; den beeldhouwer W. De Groot ter vervanging van wijlen W. Geefs en den plaatsnijder G. Biot in de plaats van wijlen J. Franck. De heer C. Wiener is tot briefwisselend lid benoemd.

Maaseyck. Te Eelen, in de nabijheid dezer stad, is eene uitgestrekte Romeinsche begraafplaats ontdekt, waarin vele voor de oudheidkunde merkwaardig voorwerpen aangetroffen werden, als aschbussen, vazen, offerschalen, lansen, enz.

Buitenland.

Amsterdam. Het *Amsterdamsch Handelsblad* schrijft het volgende: ‘Van de *Nachtwacht* van Rembrandt bestaat eene zeer merkwaardige waterverfschildering van J. Cats. Deze waterverfschildering is veel lichter dan thans de schilderij; daardoor komt het bijwerk op den achtergrond, enz, veel beter uit. Zoo ziet men op de waterverfschildering, dat de schutters uit eene poort over eene brug komen. De

hardloopende page links op het stuk, gelijk wij het nu kennen, strijkt met zijne rechterhand over de ijzeren brugleuning, die omlaag buigt en in een knop eindigt. Naast deze leuning ziet men op de waterverfschildering nog een gedeelte van de schilderij, wat thans verloren is of aan het oog onttrokken. Evenwijdig namelijk met de voorzijde van de poort en dus haaks op de brug waarover de schutters trekken, is eene tweede brug, waarop volk staat te zien; de figuren van twee toeschouwers schijnen stellig portretten te zijn. Die tweede brug ligt tegen den achtergrond en onder en voor haren boog ziet men duidelijk het water. Wanneer de *Nachtwacht* zal overgebracht zijn naar het nieuw museum, zal men kunnen nagaan, of nog bestaat, wat men nu op het stuk niet ontwaart en blijkens deze waterverfschildering er toch schijnt te zijn geweest.'

- Door de Huyghens-commissie is aan de koninklijke academie van wetenschappen den 26^{n} Januari medegedeeld, dat reeds in Nederland 991 brieven aan en 1237 van Huyghens waren gevonden en voorts in Italië en Frankrijk 99.

LEEUWARDEN. De scheeve toren dezer stad (hij werd vermoedelijk in 1540 gebouwd) gaat veiligheidshalve worden afgebroken. De ommegang van den toren, boven het gemetselde gedeelte, is 23 meters (100 treden) hoog. Uit een onderzoek, in 1832 gehouden, bleek dat het gemetselde gedeelte wel 0^{m}85 van het Westen tot het Oosten overhing en de toren in gevaarlijken toestand verkeerde. De muurvakken werden daarop onderling met balken verbonden, de nissen toegemetseld en het uurwerk hersteld. Maar natuurlijk bleef de toren scheef staan, tot schrik van de geburen, die het gemeentebestuur voor mogelijke schade aansprakelijk stelden. De 38 klokken van het klokkenspel dragen bijna allen het jaarial 1686, benevens enkele Latijnsche opschriften, meest Psalmregels. De groote klok (zij wordt thans niet meer gebruikt) is de Leeuw genaamd en rijk versierd met beeldwerk; volgens het randschrift, telde zij vroeger 'brullende over de Leeuwarder daken, de uren af en roept door haren klank de burgers tot de vlammen en de wapenen;' tevens vermeldt zij, dat ze in 1551, door C. Wagheneus te Antwerpen gegoten is. De kleinere klok draagt den naam van den H. Petrus en het jaartal 1544.

Parijs. Mej. Dosne, de schoonzuster van A. Thiers, heeft den Franschen staat haars broeders nagelatene kunstverzameling aangeboden. Er werd eene zaal in de Louvre voor beschikbaar gesteld en mej. Dosne besteedde 200,000 fr. om dit vertrek geschikt te maken voor het ontvangen der schilderijen, waartusschen zich zouden bevinden 2 portretten van Terburg, een Gerard Dou, een Ruysdael, een Wouwermans, eene teekening van L. Da Vinci. Het schijnt nu evenwel, dat er vele kopieën onder loopen.

- In de plaats van Julius Sandeau (zie 1883, blz. 100), is E. About benoemd tot lid der Fransche academie met 19 stemmen. F. Coppée verkreeg er 13.

- 13 Januari is den hertog van Camposelice plechtig het borstbeeld van Peter Benoit vereerd, gemaakt door Van den Kerkhoven-Nelson. (Zie 1882, blz. 113.)

Londen. Koningin Victoria schonk haar portret, geschilderd door prinses Beatrix, aan de Nationale Portretgalerij.

Museum der godshuizen te Antwerpen.

Het plan, waarvan wij het bestaan deden kennen in onzen jaargang 1869, blz. 38, om met behulp van de kunstgewrochten, die in bezit zijn

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN WIJLEN J. HEMELEER.

van de bestiering der godshuizen van Antwerpen, een klein museum tot stand te brengen, zal eindelijk tot uitvoering komen. Er is voor de tentoonstelling der bedoelde kunstgewrochten een goed lokaal gevonden: de kapel van het ontruimde Maagdenhuis, in de lange-Gasthuisstraat, n^{r} 29, te Antwerpen[(1)].

Het boven de ingangpoort prijkende prachtig half verheven beeldhouwwerk, voorstellende een aantal jonge meisjes, welke door eene meesteres worden onderwezen, alsook eenige weeskinderen, die aan de deur van het gesticht worden aanvaard, in de XVIe eeuw, zeer waarschijnlijk gemaakt door Cornelis Floris alias De Vriendt (zie 1882 blz. 101) en waarvan wij hiernevens eene houtsnede mededeelen, is hersteld geworden in 1840, ter gelegenheid van de Rubensfeesten door den beeldhouwer J.J.F. Van Hool (1812†1863); thans ondergaat het bovenste gedeelte vrij groote herstellingen, welke zijn opgedragen aan den beeldhouwer E. De Plijn. Onder het beeldhouwwerk leest men de volgende opschriften, gehouwen in den steen:

TOT EERLICK ONDERHOUDT VAN MEYSKENS CLEENE
DIE NAMAELS DUER ARMOEDE MOCHTEN SNEVEN
HEEFT EEN GODTFURCHTICH (*sic*) MAN WT LIEFDEN ALLEENE
DIT GODSHUYS WEL BEGAEFT ONBEKENT IN DLEVEN

De opvolgers van den stichter voegden er later bij:

(1) Zie over dit gebouw, gesticht door Jan Van der Meere in 1552, *Het Antwerpsch Maegdenhuis, zijn oorsprong em voortgang,* door C.-J. Van den Nest. Antwerpen, J.-P. Van Dieren en Comp., 54 blz. in-8°, benevens: *Hospices des Orphelines à Anvers* par feu M. Louis Torfs. Annales de l'Académie d'archéologie de Belgique. Anvers. J-E. Buschmann, 1869.

DESE GOEDE MAN IS WT DIT LEVEN GENSCHEYDEN DEN XIX NOVEMBER M.D.LXII. HY HEEFT GELEEFT LJXXIIJ, JAREN ENDE WAS GENAAMPT JAN VAN DER MEERE COOPMAN ALHIER

Het museum in het Maagdenhuis zal binnen kort opengesteld worden voor het publiek. Het bevat 104 tafereelen.

De stukken die er werden in opgenomen, komen uit van bestemming veranderde liefdadige en godsdienstige gestichten te Antwerpen, godshuizen, kapellen, enz.

De in 1875 voor deze zaak door den heer C. Delcour, minister van binnenlandsche zaken, benoemde commissie was samengesteld uit de heeren F. De Braekeleer, C. De Brou, N. De Keyser, J. Dyckmans, E. Meeus en J.B. Van Rooy.

De verdoeking, parketeering en herstelling van schilderijen geschiedden door de heeren N.H. Cassaerd, Cusner, S. De Heuvel, P. Kremer, P.E. Nicolié, F. Sacré en C.J. Van der Haegen.

De kunstschilder-beeldhouwer J.B. Van Rooy, die de bestuurder-bewaarder van deze nieuwe instelling is, heeft recht op den meesten dank, zoowel van de bestiering der Godshuizen als van zijne medeburgers en kunstvrienden, voor het zeer werkzaam deel dat hij nam aan de rangschikking en de keus der stukken, de leiding der reinigingen, herstellingswerken, plaatsing, enz.

Wij geven hier de lijsten der beeldhouwwerken, schilderingen, enz., waarover de bestiering der godshuizen voor het nieuw te openen museum heeft te beschikken gehad.

In de lijsten vindt men melding gemaakt van de gestichten, waarin de kunstwerken zich bevonden in het jaar 1870. Tusschen de stukken die niet zullen bijgezet worden in het nieuw museum zijn er verscheidene die evenwel genoegzaam verdiensten daartoe bezitten, maar allereerst groote herstellingen zouden moeten ondergaan.

Gillebert Van Schoonbeke 1519 + 1556.

Vergaderzaal der heeren regenten.[1]

o DE CRAEYER G. *Bisschopshoofd met een leeuw.* H. 1.05 b. 0.78. SPRANGER B *Laat de kinderen tot mij komen*, hersteld in 1862.

Maagdenhuis.

DE BEER H. *De aanbidding van het Serpent*, met vleugeldeuren, waarop zijn afgebeeld:

DE BEER H. *De H. Georgius*,
o DE BEER H. *Verschillende heiligen.* H. 1.85, b. 3.00.
DE MARÉ J. *De meisjes uit het Maagdenhuis in de school*, uitgevoerd in 1676. H. 2.30, b. 2.50.
DE MARÉ J. *De meisjes van het Maagdenhuis het lijnwaad wasschende de*, uitgevoerd in 1676. H. 2.30, b. 2.17.
DE MARÉ J. *De meisjes van het Maagdenhuis naar de kerk gaande.* Zelfde grootte.
DE MARÉ J. *De voorstelling der H. Maagd in den tempel.* Zelfde grootte.
o DE VOS C. *Een kantwerkend meisje.* H. 0.64, b. 0 50.
o DE VOS S *Des schilders portret*, uitgevoerd in 1676. H. 1.25, b. 0.94.
o JANSSENS A. (in de wijze van) *O.-L.-Vrouw met de druiven.* H. 0.65, b. 0.55.

(1) De met eene *o* geteekende stukken prijken in het nieuw museum. Wij staan niet in voor de nauwkeurigheid van de namen der meesters, aan wie de in deze lijsten vermelde stukken worden toegekend.

o MOSTAERT G. *Het laatste oordeel* en daaronder *de zeven hoofdzonden en de werken van barmhartigheid.* (Antiek.) H. 1.15, b. 1.25.
ONBEKEND. *Gillebert Van Schoonbeke*, hoofd van een standbeeldje in gebakken aarde, naar de natuur beschilderd (in

de vorige eeuw was het beeldje nog heel; het stelde den beroemden ingenieur voor in Spaansche kleeding, met kanten kraag en vilten hoed met pluim); op het voetstuk leest men: *D. Guilbertus de Schoonbeck pro parte hvivs Fundi fundator*,(1).

ONBEKEND. Groep in gebakken aarde, voorstellende: *De stichteres mev. Le Roy, het naaldwerk onderwijzende* (waarschijnlijk in 1634 uitgevoerd).

o ONBEKEND. *Houten Clara*, beeld in hout, dat vroeger aan de trap in het Maagdenhuis stond.

ONBEKEND. *De aanbidding der wijzen,* tafereel met deuren. H. 1.00, b. 1.40.

ONBEKEND. *Christus zijn kruis dragende,* borstbeeld op natuurlijke grootte (kopie). H. 0.70, b. 0.55.

ONBEKEND. *O.-L.-Vrouw met het kind Jezus.* H. 120, b. 0.75.

ONBEKEND. *Vruchten.* H. 0.65, b. 1.60.

ONBEKEND. *Christus aan het kruis* (schets). H. 1.05, b. 0,85.

ONBEKEND. *De aanbidding der wijzen* (kopie). H. 0.80, b. 1.20.

ONBEKEND. *Het laatste Avondmaal*, met het volgende opschrift: '*Geschonken duer liefden an*° 1576. 9 *augusti P.P.*' Geschilderd in 1576. H. 1 10, b. 1.30.

ONBEKEND. *De aanbidding der herders.* H. 1.10, b. 1 40.

ONBEKEND. *De H. Maagd en het kindje Jezus.* H. 0.65, b. 0.50.

ONBEKEND. *Jezus weenende over Jeruzalem.* H. 0.65, b. 0.55.

ONBEKEND. *Afbeeldsel van een kloosterling.* H. 0.70, b. 0.55.

o POURBUS P. *Gillebert van Schoonbeke*, levensgroot portret met het volgende opschrift: *Gillebert Van Schoonbeke natus A*° 1519 *obiit* 1556 *in Decêm.* H. 1.10, b. 0.80.

o POURBUS P. *Elisabeth Heyndrickx vrouw van G. van Schoonbeke*, met het volgende opschrift: '*Elisabeth Heyndrickx huysvrou van Gillebert van Schoonbeke nata A*° 1527 *obiit* 1587 *in Mey.*' H. 1.10, b. 0.80.

o VAN DER MEER J. *O.-L.-Vrouw met het kindje Jezus.* (Antiek). H. 0.75, b. 0.50.

Op de deuren:

o VAN DER MEER J. *De H. Magaretha van Antiochië.*

o VAN DER MEER J. *Biddende heiligen.*

o VAN DER MEER J. *De H. Andrianus.*

o VAN DER MEER J. *De H. Anna Maria dragende met het kind Jezus.* Deze vier laatste stukken zijn van een onbekenden meester.

o VAN DIEPENBEECK A. Portret van een *Dominicaner*, van omtrent 1600. H. 0.70, b. 0.55.

o VAN DYCK A. Portret van ridder *Nicolaas Rockox*, *schepen en burgemeester der stad Antwerpen*, overleden in 1640 H. 0.41, b. 0.31. (Zie onzen jaargang 1874, blz. 62 en 90). (In de catalogussen der Antwerpsche tentoonstellingen van werken van oude meesters in 1854 en 1877 werd dit portret opgegeven als geschilderd door Rubens; in den catalogus der tentoonstelling van oude kunst, in 1880 te Brussel gehouden, staat het vermeld ten name van A. Van Dyck. Wij gelooven, dat het zoomin van Van Dyck is als van Rubens, maar waarschijnlijk van Gijsbrecht Thijs.)

(1) Volgens L. Torfs is er geene oorkonde bekend welke dit opschrift zou wettigen; de kortbondigheid van het opschrift zou hare verklaring vinden in de omstandigheid dat er of wel eene onbepaalde herinnering of wel een destijds algemeen gekend feit werd door uitgedrukt. Dat G. Van Schoonbeke een weldoener van den arme moet zijn geweest, schijnt onder andere te blijken door de portretten die van hem aangetroffen worden in verschillende liefdadige gestichten. Wij deelen op de vorige bladzijde 's mans afbeeldsel in houtsnede mede.

Kapel van voormeld gesticht.

o ONBEKEND. *De voorstelling der H. Maagd.* H. 2.30, b. 2.10.
o VAN MOL P. *De aanbidding der wijzen.* H. 1.55, b. 2.30.
o VAN NOORT A. *De afdoening van het kruis.* H. 2.10, b. 2.55.

Sinte-Elisabethsgasthuis.

o BOSCH H. *Het lijden des Zaligmakers.* H. 1.12, b. 1.75.
o CANO A. *De H. Franciscus van Assisi stervende terwijl een engel op de viool speelt.* H. 2.00, b. 1.40.
o COSSIERS J. *Benedictus eenen bezetene verlossende.* H. 2.20, b. 1.68.
DA VINCI L. (school van) *De Maagd met het kindje Jezus*; tafereel met vleugeldeuren. H. 0.50, b. 0.72.
FRANKEN A. *De 7 werken van bermhartigheid en de 7 hoofdzonden.* H. 2.00, b. 5,70.
o HALS F. (manier van) *Student*, 24 *jaren oud*, *Anno* 1635. H. 0.69, b. 0.60.
o ONBEKEND. *Aanzie den mensch.* H. 0.60, b. 0.40.
o ONBEKEND. *Christushoofd.* H. 0.70, b. 0.55.
ONBEKEND. *Christus aan het kruis met Maria Magdalena.* (Kopie naar A. Van Dyck.) H. 0 85, b. 0.50.
ONBEKEND. *De verdeeling der kudde.*
o RUBENS P.P. (schets) *Christus zich aan de aalmoezeniers vertoonende.* H. 0.27, b. 0.40.
o VAN DEN BROECK C. *Mozes doet water uit de bron komen.* H. 1.50, b. 1.00.
o VAN NOORT A. (manier van) *H. Hieronimus in overweging met een engel nevens zich.* H. 1.50, b. 1.08.
o VAN ORLEY B. *Het laatste oordeel*, tafereel met vleugeldeuren. H. 2.50, b. 4.10. Op iedere dezer deuren zijn afgebeeld 3 *werken van barmhartigheid;* het 7de, *Dooden begraven*, komt in het middenpaneel voor; op den buitenkant der deuren staan in grijsschildering:
o VAN ORLEY B. *Heiligen die hunne goederen aan de armen uitdeelen.*
o VAN ORLEY B. Hetzelfde onderwerp.

Kerk van Sinte-Elisabethsgasthuis.

o DE VOS M. *De H. Hieronimus in de woestijn.* H. 1.60. b. 2.20.
o DE VOS S. *De aanbidding der wijzen.* H. 0.33, b. 1.79.
o MAES. G. *De hemelvaart van Maria*, geschilderd in 1682. H. 3.75, b. 1.70.
o ONBEKEND. *Christus aan het kruis*, kopie naar Rubens. H. 2.40. b. 1.60.
ONBEKEND. *De opoffering van Abraham.* H. 1,17, b. 0.86.
ONBEKEND. *Christus aan het kruis.* H. 0.29, b. 0.17.
ONBEKEND. *De aanbidding der wijzen*, naar Rubens. H. 1.70, b. 1.20.
OTTO VENIUS. (manier van) *Het bezoek der H. Maagd.* H. 2,10. b. 0 90.

OTTO VENIUS. *Aan den achterkant: De blijde boodschap van Maria.* H. 2.10, b. 0.90.

OTTO VENIUS. (manier van) *De aanbidding der herders.* H. 2.10, b. 0.90.
OTTO VENIUS. Aan den achterkant: *Een engel die de geboorte van Jezus aankondigt.* H. 2.10, b. 0.90.
o PEPYN M. *Robert Hubar*, *pastoor van het gasthuis*, *op zijn doodsbed*, *met het volgende opschrijt: D.O.M. Heer Robertus Hubar die desen Huyse ende den armen als Pastoor* 17, *jaeren heeft getrou gedient sterft den* 2, *Nov*^{e} 1624. *Bidt voor de ziele.* H. 1.20, b. 0.94.
o PEPYN M. *De H. Elisabeth aalmoezen uitdeelende* (zie blz. 25), tafereel met deuren, langs wederkanten beschilderd, voorstellende:
o PEPYN M. 1. *Verzameling van arme menschen*;
o PEPYN M. 2. *De H. Elisabeth zich aan den Heer toewijdende;*
o PEPYN M. 3. *De H. Elisabeth de voeten van arme menschen wasschende;*
o PEPYN M. 4. *Dood van de H. Elisabeth.* H. 2.17, b. 4.30.
o PEPYN M. *H. Augustinus doopende*; tafereel met deuren, langs wederkanten beschilderd, voorstellende:
o PEPYN M. 1. *De H. Augustinus aalmoezen uitdeelende;*
o PEPYN M. 2. *De H. Augustinus een bisschop wijdende;*
o PEPYN M. 3. *De H. Augustinus een zieke genezende;*
o PEPYN M. 4. *Vereenigde arme menschen.* H. 2.17, b. 3.40.
RUBENS en FRANCKEN. *De communie van den H. Franciscus.* H. 0.57, b. 0.47.
RUBENS en FRANCKEN. *Mozes doet het manna vallen.* H. 0.57, b. 0.19.
RUBENS en FRANCKEN. *Communie van de H. Catharina van Sienna.* H. 0.57, b. 0.47.
RUBENS en FRANCKEN. *Elie in de woestijn.* H. 0.57, b. 0.19,
QUELLIN E. *Carolus-Borromeus het kind Jezus en de H. Maagd aanbiddende.* H. 2.43, b. 1.33.
WOUTERS F. *Mozes doet water uit de rots springen.* H. 1.36. b. 1.97.

Oude glasramen.

ONBEKEND. *De heilige Joannes.* H. 2.00, b. 1.70.
ONBEKEND. *Christus met de H. Anna en den H. Joannes.* H. 2.40, b. 1.70.
ONBEKEND. *O.-L.-Vrouw met den heiligen Michaël en de H. Clara.* H. 1.42, b. 1.70.
ONBEKEND. *H. Augustinus, Joannes en Elisabeth.* H. 1.62, b. 1.70.
ONBEKEND. *De aanbidding der wijzen.* H. 2.60, b. 1.70.

Vondelingenhuis.

(In de Rochusstraat, gesticht in 1531 door de aalmoezeniers.)
ONBEKEND. *De aanbidding der wijzen.* H. 1.70, b. 1.20.
ONBEKEND. *De H. familie.* Naar J. Van den Hoecke. H. 1.00, b. 0.95.
o POURBUS P. *Portret van Gillebert Van Schoonbeke,* met het volgende opschrift: *Gillebert van Schoonbeke natus A*^{o} 1519 *obiit* 1556 *in December. Anno* 1544 *suoe oetatis* 25. H. 0.82, b. 0.66.

o POURBUS P. *Portret van E. Heyndrickx,* vrouw van G. Van Schoonbeke, met het volgende opschrift: *A*^{o} *Dm̄i* 1544 *oetatis suoe* 17. H. 0.82, b. 0.66.
o POURBUS P. *Vrouwenportret*, in denzelfden trant als het vorige, met het volgende opschrift: *oetatis suoe* 39 *Anno.* H. 0.60, b. 0.45.
POURBUS P. *Portret van een der stichters van het huis.* H. 1.00, b. 1.20.
SPRANGER B. *Laat de kinderen tot mij komen.* H. 0.32, b. 1.80.
VASSEUR A.J. *De kruisoprichting.* Half verheven beeldhouwwerk, uitgevoerd in 1781. H. 1.73, b. 1.80.
o YKENS P. *Jacobus Bulteeu tegenover Christus*, met de H. Maagd en grijsaards. H. 2.45, b. 2.60.

Zinneloozenhuis, in de Rochusstraat sedert 1584.

ONBEKEND. *Portret eener vrouw in dit gesticht overleden* met het volgende opschrift: *out* 108 *jaren A*^{o} 1656 *obiit den* 6 November, 1660. H. 0.57, b. 0.70.
ONBEKEND. *De aanbidding der herders*, kopie naar Rubens. H. 0.57, b. 1.67.
ONBEKEND. *Engelen het kindje Jezus in de kribbe aanbiddende.* H. 1.55, b. 1.13.
ONBEKEND. *De discipelen van Emaüs.* H. 0.83, b. 1.70.
ONBEKEND. *De H. Drievuldigheid met Joannes B*^{ta} *en Joannes Evangelist.* H. 0.91, b. 0.62.
o RUBENS P.P. (school van) *De H. familie*, *de H. Joannes en Engelen*, in een door J. Wildens geschilderd landschap. H. 0.96, b. 1.67.
RUBENS P.P. *Jezus te midden der doctoren.* H. 1.25, b. 1.80.
o SCHUT C. *De hemelvaart van Maria*, H. 1.70, b. 1.30.

In de kapel van 't zinneloozenhuis.

FRANCKEN F. (in de manier van). *De Zaligmaker zich vertoonende aan zijne discipelen na zijne verrijzenis.* H. 1.20, b. 1.70.
ONBEKEND. *Glorie van Maria.* kopie naar J. Thomas, leerling van Rubens. H. 1.73, b. 1.48.
ONBEKEND. *De heilige familie* (kopie naar J. Van den Hoecke). H. 1.00, b. 0.05.
ONBEKEND. *De aanbidding der herders* (antiek, met deuren). H. 0.62, b. 0.80
ONBEKEND. *De H. Maagd en het kindje Jezus.* Half verheven beeldhouwwerk in de slaapzaal der meisjes.
VAN HERP H. *Aanroeping van den H. Rochus.* Er wordt een pestlijder aangebracht. H. 2.03, b. 0.65.

Godshuis en kapel van den H. Blasius, in de Roodestraat, n^{r} 10, sedert 1545.

BOEYERMANS T. *Marteling van den H. Blasius.* H. 1.85, b. 2.95.

BOEYERMANS T. *De H. Blasius een kind genezende.* H. 1.80, b. 0.90.
BOEYERMANS T. *De H. Blasius omringd van wilde dieren;* het landschap wordt aan J. Wildens toegeschreven. H. 1.80, b. 1.60.
BOEYERMANS T. *Priester die de reliquieën van den H. Blasius laat eeren.* H. 1.80, b. 1.60.
BOEYERMANS T. *De H. Blasius voor den rechter.* H. 1.90, b. 2.40.
BOEYERMANS T. *Dood van den H. Blasius.* H. 1.70, b. 1.60.
ONBEKEND. *De H. Geest* (zolderstuk). H. 2.00, b. 5.20.
ONBEKEND. *De glorie van den H. Blasius.* H. 2.00, b. 5.20.

ONBEKEND. *Glorie van de H. Cecilia* (zolderst). H. 2.00, b. 5 20.
ONBEKEND. *H. Blasius een kind genezende.* (zolderst). H. 2.00, b. 5 20.
ONBEKEND. *Glorie van de H. Lucia.* (zolderst). H. 2.00, b. 5 20.
ONBEKEND. *Marteling der H. Lucia.* (zolderst). H. 2.00, b. 5 20.
ONBEKEND. *Chritus in het graf.* (zolderst). H. 2.00, b. 5 20.
QUELLIN E. *Afbeeldsel van den H. Blasius.* H. 1.00, b. 1.75.
ROMAIN J. (Italiaansche school.) *De H. Maagd en het kind Jezus.* H. 1.00, b. 0.75.
VINKENBORG A. *De H. Maagd en het kind Jezus.* H. 1.05, b. 0.75.

Knechtjeshuis,

op de Paardenmarkt, n^{r} 82, gesticht in 1558 door Joanna Van Schoonbeke, weduwe van Hugues Moreau, in leven foerier van keizer Karel V, sedert 1882 verplaatst naar de Durletstraat.

DE VOS. M. (manier van) *Portret van de dochter van G. Verbeek.* H. 0.20, b. 0.15.
FRANCKEN. F. *De H. Philippus een Moor doopende.* H. 1.40, b. 1.75.
ONBEKEND. *De verrijzenis der H. Maagd.* H. 1.50, b. 0.82.
ONBEKEND. *De aanbidding van het Lam Gods.* H. 1.50, b. 0.82.
o POURBUS P. *Portret van Jacobus Van Beyghem*, levensgroot, met het volgende opschrift: *Jacobus Van Beyghem natus* 1540 *obiit* 1613 *oetatis*, 50 1596. H. 1.28, b. 0.98.
o POURBUS P. *Portret van G. Verbeeck*, levensgroot, geschilderd in 1596, met het volgende opschrift: *Truyken Verbeck natus* 1537 *obiit* 1634 *heeft de helft van haer goederen den armen gelaten godt wille haer sile genadigh syn wt caritaten oetatis* 60. H. 1-28, b. 0.98.
o SEGERS G. *Portret van Norbertus Goeyvaerts*, *kanunnik der abdij van S*^{t}-. *Michiel.* H. 1.30, b. 1.00.
o YKENS P. *Jacobus Bulteeu*, geschilderd in 1689. H. 2.45. b. 1.33.

In de kapel van het huis.

o BLOMAERT A. *Vier kerkleeraren*, in 4 tafereelen. H. 0.50, b. 0.40.
o VAN BRONCKHORST J. *De H. Drievuldigheid.* H. 2.05, b. 1.80.

Rosalia-kapel in het godshuis Lantschot, op de Falconrui n^{r} 29, door Cornelis Lantschot gesticht in 1656.

o QUELLIN E. *Een bisschop, C. Lantschot*, *vrouwen en kinderen de H. Drievuldigheid aanroepende.* H. 3.00, b. 1.88.

o DE CLERCK H. *De Zaligmaker zich vertoonende aan de heilige vrouwen na de verrijzenis.* H. 1.40, b. 1.10.
ONBEKEND. *De dood van de H. Rosalia.*
ONBEKEND. *De H. Rosalia.*
o ONBEKEND. *Marmeren borstbeeld.* van den stichter.

Godshuis Van der Biest, op de Falconrui n^{r} 28,
gesticht in 1505, door Jan Van der Biest, zeepzieder en schepen van Antwerpen.

o DE VOS C. *Portret van den stichter.* H. 1.08, b. 0.76.
o DE VOS *Portret van de stichteres.* H. 1.08, b. 0.76.
o DE VOS M. (manier van) *Christus aan het kruis met de twee moordenaren*, tafereel met deuren. H. 3.00, b. 1.33.
ONBEKEND. *Christus aan het kruis met den H. Joannes en de HH. vrouwen*, deurstuk. H. 0.75, b. 1.15.
ONBEKEND. *Christus aan het kruis.* Tapijt, bewaard in Sinte-Elisabethsgasthuis.

Sint-Nicolaaskapel,
in de lange- Nieuwstraat, thans verhuurd voor magazijn. (Zie de Vlaamsche School, 1880, blz. 63.)

GEERAERTS M. *De H. Nicolaas bij een koning.* H. 2,75, b. 1.65.
ONBEKEND. *De H. Maagd en het kind Jezus.* H. 0.70, b. 0.50.
o OTTO VENIUS. *De aanbidding der herders*, tafereel met vleugeldeuren, waarop zijn afgebeeld:
o OTTO VENIUS. *Simon Rodriguez van Evora baron van Rhodes, met zijn zoon knielende voor hunnen patroon.*
o OTTO VENIUS. *Mevrouw Simon Rodriguez, de H. Anna en Maria met het kind Jezus.* H. 2.25, b. 4.60.
De achterkanten zijn ook met geestelijke onderwerpen versierd.
SPAANSCHE SCHOOL. *Christus tusschen twee Engelen.* H. 1.85, b. 1.20.

Gratie-kapel,
gesticht in 1505 door Antonius de la Ruelle, verkocht en afgebroken in 1881.

BESSCHEY B. (Naar Rubens.) *Christus van het kruis afgedaan* H. 2.00, b. 1.35.
ONBEKEND. *De aanbidding der herders.* H. 1.00, b. 2.00.
ONBEKEND. *Christus aan het kruis met den H. Joannes en de H. Maria Magdalena.* H. 1.20, b. 1.00.

O.-L.-Vrouwegodshuis en kapel,

op de Schoenmarkt, gesticht door Hendrik Suderman, den 7^{n} November 1343.

o ACHTSCHELLINGS L. en JANSSENS. *Pelgrims het standbeeld van S^{t}.-Jacobus bezoekende.* H. 2.00, b. 1.30.
o ACHTSCHELLINGS L. en JANSSENS. *De heilige familie rustende.* H. 2.00, b. 1.30.
o DE VOS C. *Portret eener stichteres biddende voor een kruisbeeld*, met het volgende opschrift: *aetatis suoe* 72 *anno* 1632. H. 1.70, b. 0.60.
o DE VOS of FRANCKEN. *Christus aan het kruis met de H. Maagd*, *Joannes en Maria Magdalena.* H. 1.05, b. 0.90.
o FRANCKEN A. (manier van) *De bruiloft van Kana.* H. 1.20, b. 1.45.
FRANCKEN A. *De zeven weeën van Maria.* H. 1.90, b. 1.45.
o GOSSAERT J. *Jezus Christus zich vertoonende in de consecratie der mis* (antiek). H. 0.25, b. 50.
o ONBEKEND. *De blijde boodschap van Maria*, tafereel met deuren, voorstellende:
o ONBEKEND. *De geboorte.*
o ONBEKEND. *De besnijdenis.* H. 0.90, b. 1.35.
ONBEKEND. *Christus boom des levens.* H. 1.20, b. 0.60.
o ONBEKEND. *H. Jozef met het kind Jezus.* H. 1.20, b. 0.60.
o ONBEKEND. *O.-L.-Vrouw met het kind Jezus.* H. 0.75, b. 0.60
ONBEKEND. *Het bezoek van Maria* (naar Rubens). H. 2.00, b. 1.35.
ONBEKEND. *De kroning van Maria.* H. 1.80, b. 1,20.
o ONBEKEND. *Aanzie den mensch* (antiek). H. 0.60, b. 0.50.
o ONBEKEND. *Christushoofd.*

TAFEREEL VAN MARTEN PEPIJN, 1575 + 1642.
DE H. ELISABETH, AALMOEZEN AAN DE ARMEN UITDEELENDE.

o ONBEKEND. *De aaubidding der wijzen*, tafereel met deuren, waarop zijn afgebeeld:
o ONBEKEND. *De besnijdenis.*
o ONBEKEND. *De aanbidding der herders.*
o ONBEKEND. *O.-L.-Vrouwshoofd.*
o QUELLIN E. *De H. Maagd met de druiven.* H, 2.00, b. 1.55.
o L. SUSTERMAN. *Het laatste avondmaal.*
o VAN LEYDEN L. (manier van) *De kruising van Christus;* tafefereel met deuren, voorstellende:
o VAN LEYDEN L. *De Verrijzenis.*
o VAN LEYDEN L. *Christus zijn kruis dragende.* H. 1.00, b. 1.65.
VOORHOUT J. *Samson en Dalila.*

Sinte-Annagodshuis en kapel,
in de korte-Nieuwstraat, gesticht door Elisabeth, weduwe van Jan Hays,
bij schepenakte van 14 December 1400.

o COSSIERS J. *De H. Maagd*, *het kind Jezus en de H. Anna.* H. 3.20, b. 2.05
o FRANCKEN F. *Christus veroordeeeld.* H. 1.55, b. 2.35.
ONBEKEND. *De aanbidding der wijzen.* H. 1.20, b. 1.70.
ONBEKEND. *De H. Maagd en het kind Jezus*, met het volgende opschrift: *Baudewijn De Ridder*, *fondateur van dit Godshuys ende Elisabeth Haeys syn huysvrow* 1572.
VAN DEN HOECKE J. *De H. Maagd*, *de H. Anna en S*^{t}*.-Jozef.* H. 0.60, b. 0.60.

Sinte-Annagodshuis en kapel,
in de Bontemantelstraat, gesticht door Jacobus de Vergnies, in 1614.

FRANCKEN F. de oude (in de manier van). *De H. Maagd met het kind Jezus*, tafereel met vleugeldeuren. H. 1.55, b. 2.00.
ONBEKEND. *De vier evangelisten*, naar P.P. Rubens. H. 2.00, b. 0.50.
ONBEKEND. *De H. Maagd met de H. Anna en het kind Jezus den H. Joannes zegenende.* (naar Rafaël). H. 1.40, b. 100.

ONBEKEND. *De H. Maagd met het kindje Jezus en de H. Anna.* H. 0.65 b. 0 50.
ONBEKEND. *De H. Anna de H. Maagd onderwijzende* (naar P.P. Rubens). H. 0.80. b. 0.50.
ONBEKEND. *Het bezoek en de blijde boodschap.* H. 0.45, b. 0.30.
ONBEKEND. *De H. Clara* (antiek). H. 0.75, b. 0.50.
ONBEKEND. Drie glasramen: een *koning* en eene *koningin* voorstellende, met opschriften ontleend aan de gewijde geschiedenis. H. 1.60, b. 1.20.
o POURBUS F. *J. De Vergnies met zijne zonen en den H. Jacobus*, H. 0.60, b. 1.71.
o POURBUS F. *Mevrouw J. De Vergnies en hare dochters geholpen door een Paus.* Zelfde grootte.
Aan de buitenkanten in grijsschildering:
o POURBUS F. Een *Heilige vader.*
o POURBUS F. De *H. Jacobus.*
o POURBUS F. P. *Het laatste avondmaal.* H. 1.90, b. 1.30.

St.-Martenskapel en godshuis,
in de Schuitstraat, alias Schoytestraat, gesticht in 1613 door Nicolaas Papebroeck.

ONBEKEND. *De Zaligmaker na de verrijzenis zijne wonden aan den H. Thomas toonende* (kopie naar P.P. Rubens). H. 1.35, b. 2.20.
ONBEKEND. *De Samaritaansche vrouw.*

St.-Julianusgasthuis,
gesticht in 1303 door Jan Tuclant en Ida Van der Licht in de Stoofstraat. (Zie daarover onzen jaargang 1856, blz. 25.)

ONBEKEND. *Portret van M.H. De Miranda*, geschilderd in 1710. H. 0.80, b. 0.65.
ONBEKEND. *Portret van Z.E. mgr. R. Cools*, *bisschop van Antwerpen.* H. 0.72, b. 0.60.
SCHAEKEN W. *De blijde boodschap van Maria.* H. 1.12, b. 1.20.
SCHAEKEN W. *Het bezoek van Elisabeth aan Maria.* H. 1.12, b. 1.20.
SCHAEKEN W. *De aanbidding van het kind Jezus.* H. 1.12, b. 1.20.
SCHAEKEN W. *De hemelvaart van Maria.* H. 1.12, b. 1.20.
Dezelfde 4 laatste stukken, maar wat minder groot, hangen op de slaapzaal.
o VAN OPSTAL G. *Portret van Elisabeth Verbiest*, uitgevoerd in 1710. H. 1.00, b. 0.83.
VAN DER VOORT M. (de oude) *Borstbeeld van Abraham Genoels*, kunstschilder en weldoener van de broederschap van O.-L.-Vrouw van Loretten, in dit gesticht.

Een tot nu toe onbekende menschenstam,

de Jarawas genoemd, is op de Andamaneilanden ontdekt. De stam bewoont de bosschen tusschen Port Blair en Zuid-Andaman, en spreekt eene taal die geheel en al verschilt van Bogingingidi of vriendelijke Andamaneezen. Evenals deze besmeren de Jarawas hun lichaam met roode aarde of witte leem. Hunne vaartuigen (kanos) en wapens zijn anders. De stam is zeer vreesachtig.

Uit het kunstenaarsleven.
(Vervolg van blz. 7.)

De toonen eener ontstemde trompet, van eene trom en een draaiorgel lieten zich op dit oogenblik in de dorpsstraat hooren, en kort daarna verkondigde de heesche stem van een knaap ‘dat signor Pandolfo, de wijdvermaarde Egyptische toovenaar, morgen avond ten 7 ure eene groote voorstelling in de bovennatuurlijke tooverkunst zou geven; verder zouden madame Mondolfierie en juffrouw Edmée de eer hebben, Oostersche dansen uit te voeren, zoude signor Pandolfo met de gebroeders Zingari verschillende buitengewone kunsten doen, en 't spektakel besloten worden met een groot ballet en drama, genaamd: *Willem Tell of de bevrijde Zwitser,* door de gezamenlijke leden van het gezelschap voor de eerste maal ten tooneel gevoerd.’

Frans zat aan het venster; hij sloeg de oogen op en zag onverschillig toe. Een magere knaap van omtrent vijftien jaren met een zwarten krullekop en grove handen, voeten, knieën en ellebogen, armzalig gekleed met een geweven spannenden overtrek, sloeg de trom; achter hem, kwam met een draaiorgel en een aap, het meisje met de schoone wilde oogen, wier beeld Elberg zich reeds een uur en langer niet meer uit het hoofd had kunnen zetten en dat al zijne gedachten bezig hield. Hij sprong op en ging de straat op waar hij zich onder de kinderen en leegloopers mengde, die daar bijeengeschaard waren. Weldra hadden de jongen en het meisje de laatste huizen van het dorp achter zich; de jongen wierp trom en trompet neer, trok over zijne gebreide vleeschkleurige onderkleeding, een ouden versleten jas aan, en hielp vervolgens het meisje het draaiorgel op den rug nemen. De dorpsjongens, begrijpende, dat er nu niets bijzonders verder te zien zou zijn, maakten bij groepen rechtsomkeert, slenterden naar huis terug en onderhielden zich over de vertooning van den volgenden dag.

Niet zoo Frans Elberg. Zoodra de laatste nalooper weg was, naderde hij het meisje, dat hij tot hiertoe onbemerkt en op eenigen afstand gevolgd was; want de kleine was maar doorgestapt, zonder rechts of links om te zien, met de doffe onverschilligheid van iemand, die eene hem opgelegde taak volbrengt zonder daar met zijne gedachten bij te zijn.

Zij zag op, toen hij aan hare zijde trad. Welk eene verandering vertoonde zich op eens op haar onverschillig gezicht! hoe kwam er eensklaps leven in elken trek! De oogen tintelden, de lippen ontsloten zich tot een zoet lachje over sneeuwwitte, kleine tanden, en een warme gloed verbreidde zich onder de donkere, bleeke, maar doorzichtige huid.

- o, Mijnheer, stamelde zij.
- Zijt ge blij, dat ge mij weerziet, kleine? vroeg Elberg, dien 't innig streelde, een gezicht door zijne verschijning zoo te zien ophelderen.
- O zeker, dat verheugt mij zeer.
- Hoe heet gij?
- Edmée, mijnheer.
- Zoudt ge niet willen, dat ik uw portret teekende?
- 't Mijne, mijnheer? vroeg zij verwonderd en tegelijk blozende en lachende.

- Ja, 't uwe, kind. Als ge het mij laat doen, zal ik er u voor beloonen.

Eene smartelijke uitdrukking vloog over de trekken der kleine en zij stamelde: ‘Ik zou wel willen..... maar...’

- Durft ge niet? Waarom niet?

- 't Is enkel omdat ze bang is, zei nu de jongen, 't woord voor haar opnemende. Ze is bang, dat het wijf haar dan slagen zal. 't Is zoo'n tang, die oude heks!

- Maar als ik het vooraf vraag en er haar iets voor betaal?

- O, dan zal ze er misschien niet tegen zijn.

Er werd dus afgesproken, dat Elberg de oude vrouw den volgenden morgen zou komen spreken. Hij drukte aan elk kind eenen frank in de hand, en de kinderen gingen dan 't bosch in, terwijl de schilder naar de herberg terugkeerde.

Den volgenden dag werd de koop gesloten. Twee franken dadelijk, nog twee, na voltooiing van het werk en een frank extra voor elke zitting Mitsdien stond de oude vrouw toe, dat Edmée zoo dikwijls voor den schilder zitten mocht, als deze verkoos, mits zij daarom haar ander gewone werk niet verzuimde.

Edmée was voor Elberg eene merkwaardige studie, zoo wel wat haar karakter, als wat haar uiterlijke betrof. Slecht voorbeeld, onbeteugelde hartstochten, grove mishandeling, bedrog, willekeur, gruwzaamheid of gebrek aan alle zedelijk gevoel bij de halfwilden, onder welke zij was opgegroeid, - dat was de zedelijke kring, waarin zij de meisjesjaren had bereikt; dat was de bodem, waarin een warm hart, een diep gevoel, een fijn gewaarwordingsvermogen, een helder verstand en een levendige zin voor al 't bevallige en schoone waren gezaaid geworden. Geen spoor van gemeenheid was in de natuur van het meisje; geen woord kwam over Edmee's lippen, dat niet eene diepe beteekenis had; en elke beweging harer leden verried eene vreemde, eigenaardige bevalligheid.

Elberg was geheel betooverd door het lieve kind, dat, als het voor hem zat of stond, niet alleen zijne kleinste bedoelingen scheen te raden, maar in hem steeds slechts gedachten van eene wonderschoone gestalte opwekte. Hij schetste, teekende en schilderde haar in alle mogelijke houdingen. Somwijlen vreesde hij, haar te vermoeien, doch als hij haar deze vrees te kennen gaf, schudde zij met een betooverend lachje en een nadrukkelijk ‘Nooit’ het hoofd. Zoo werkte hij dan voort en redekavelde soms met haar, maar kon ook wel eens een uur lang een zwijgen in acht nemen, dat zij nooit trachtte af te breken.

Eindelijk, nadat de troep ten vijfden male zijne onherroepelijk laatste voorstelling gegeven had, pakten de kustenmakers toch hun armzalig boeltje op, om hunne omzwervingen te vervolgen. Zoo deed ook Elberg; onder menig zwaren zucht nam hij zijn ranseltje, haalde den wandelstok uit den hoek en sloeg den weg naar Parijs in, waar hij op dit tijdstip zijne werkplaats had. De tijd zijner zomerreis was om en hij keerde in zijn kwartier Beaujon terug, om er rustig de vruchten van te plukken.

(Wordt voortgezet.)

Kroniek.

Antwerpen. In de laatste dagen van 1883 en in 't begin van 1884 waren in het museum Venusstraat tentoongesteld: Portretten van *Pablillos van Valladolid*, *poetsenmaker van Philips IV*, *koning van Spanje*, naar Velasquez de Silva en *Martinez Montanes*, beeldhouwer, beide gekopieerd in het Prado-museum te Madrid, door P. Verhaert, tijdens zijne kunstreis in Spanje (zie 1883, blz. 18); *Omstreken in de Ardennen* en *Omstreken van Dinant* door Th. Fourmois en de door ons in 1883 op blz. 185 vermelde tafereelen van A. Stevens en K. Verlat. Wij hebben vergeten melding te maken van een stuk, dat van A. De Jans in dezes hoedanigheid als

primus van Rome, is tentoongesteld geweest, voorstellende: *Schafttijd van metsers.* Het onderwerp van dit stuk scheen ons geheel buiten verband met den prijs van Rome.

- In de geheime zitting van den gemeenteraad van 28 December 1883 is op voorstel van het college en de commissie van schoone kunsten besloten, de trapzaal van het stadhuis met schilderingen te versieren, op voorwaarde dat het staatsbestuur in de kosten komt. De onderwerpen van den uitvoerder (K. Verlat) zullen den heer minister van binnenlandsche zaken onderworpen worpen. De heer minister heeft sedert dien althans voorloopig een rijkshulpgeld geweigerd.

- Den heer P. Beaufaux, wien bij koninklijk besluit van 8 December 1883, als gewezen leeraar der Antwerpsche academie, een jaarlijksch pensioen van 1075 fr. werd toegelegd, is den 3^{en} Februari door zijne voormalige collegas een bronswerk naar Carrier Belleuse geschonken, voorstellende: *De liefde die de schoonheden der natuur ontdekt.* Den 17^{en} Februari ontving hij van zijne gewezene leerlingen eene door A. Bogaerts uitgevoerde bronzen schaal, gedragen door 4 sierlijke vrouwenbeeldjes, benevens een toepasselijk adres, met platen en letteren der Plantijnsche drukkerij op perkament gedrukt. De aanbieding dezer huldeblijken kenmerkte zich door groote hartelijkheid. Leeraars en leerlingen hadden evenwel van meer kunstvaardigheid blijk gegeven, de eersten zoo zij hun geschenk niet hadden doen bestaan in een werk van een Franschen beeldhouwer, de laatsten door hun huldeschrift te versieren met eigenaardige teekeningen, in stede van met platen uit de Plantijnsche drukkerij.

- De beeldhouwer Joz. Geefs, dd. bestuurder der koninklijke academie, voltooit het model van een borstbeeld van wijlen F.J. Stoop, gediplomeerd ingenieur dd. stadsbouwmeester en leeraar van bouwkunde aan de academie te Antwerpen. Het borstbeeld zal in marmer worden gekapt en bijgezet in de trapzaal van het Antwerpsch museum, als een huldeblijk aan F.J. Stoop, vanwege zijne leerlingen en vrienden. (Zie over F.J. Stoop, onzen jaargang 1869, blz. 121.)

- De *Maatschappij der Antwerpsche bouwmeesters* heeft haar bestuur voor 1884 samengesteld als volgt: voorzitter, E. Leclef; secretaris, F. Hompus; schatbewaarder, J. Schaeps.

- Verschenen bij L. De la Montagne: *Eene Vlaamsche dichteres Mev. Van Ackere-Doolaeghe* door Edward Van Bergen, met een ongelukkig portretje. Het boekje bevat 36 bladzijden druks, die zich aangenaam laten lezen en waarin de beroemde dichteres alle eer wedervaart. Het heeft ons verwonderd, dat de schrijver met geen enkel woord gewezen heeft op de gedichten die van mev. Van Ackere verschenen in de *Vlaamsche School;* hij gewaagde evenmin van de opneming van haar portret in onzen jaargang 1879, blz. 181. Nochtans is het door ons gegeven portret beter geslaagd dan het blijkbaar daarnaar gekopieerd afbeeldsel in Van Bergens boekje. Daar de graveerder in zijne nabootsing minder gelukkig was, schaad

schaadt het niet dat hij het maar verzwegen heeft, dat hij een door F. Van Loo gemaakt portret tot model heeft gehad.

De heer Van Bergen heeft ook eene beschrijving in (9 blz. druks) laten verschijnen van de huldebetuiging, welke op 16 December 1883 aan mev. Van Ackere te Dixmude werd gebracht.

- Een aantal bescheiden, rakende het vroeger te Antwerpen bestaan hebbende klooster der Minimen, zijn door de kinderen van wijlen F. De Braekeleer voor 100 fr. afgestaan aan het stedelijk archief.

- De verschenen 3e aflevering, 4^{en} jaargang, van het *Album der Antwerpsche etsers* bevat: *De gedempte Koolvliet te Antwerpen*, door H. Schaefels; *Portret van P. Génard*, door J.B. Michiels; *Zicht op de Schelde,* door H. Seghers; *Hoeve te Calmpthout*, door A. Elsen; *Russische wagen,* door C. Boom, naar zijne schilderij die op de laatste Gentsche driejarige tentoonstelling prijkte; '*s Avonds*, door Th. Verstraete.

- De prijsvraag, door het Antwerpsch gemeentebestuur uitgeschreven voor het oprichten van een gedenkteeken der Fransche furie (zie onzen vorigen jaargang, blz. 185), is door het inzenden van 21 ontwerpen beantwoord geworden. Op gelijken rang van verdienste, werden de 2 volgende ontwerpen door de kunstrechters als de beste geoordeeld: het ontwerp *Auxilium suis Deus*, van G. Geefs, beeldhouwer en F. Truyman, bouwkundige, en het ontwerp *Vrijheid en verlossing*, van F. Joris, beeldhouwer en F. Van Dyk, bouwkundige. Van beide ontwerpen zal een 2^{m}00 hoog model worden gemaakt; de kunstrechters zullen vervolgens worden uitgenoodigd tot het bepalen van hunne keus.

Brussel. Bij koninklijke besluiten van 28 December 1883, zijn in de Leopoldsorde benoemd: officier, A. Cluysenaer, kunstschilder; ridders: C. De Cock (Gent), H. Gervex (Parijs), J. Rosseels (Dendermonde), kunstschilders; G. Frederix (Gent), V. Lefèvre (Brussel), letterkundigen, Ch. Maréchalle, teekenmeester aan de krijgsschool te Brussel.

- Bij koninklijk besluit van 31 December 1883 is de heer E. Dupont benoemd tot voorzitter der klasse voor wetenschappen van de koninklijke academie gedurende 1884.

- A. Cluysenaer heeft ten zijnent eene tentoonstelling van eigene werken geopend, volgens den catalogus 63 in getal.

- Henri Cassiers heeft in den *Cercle artistique* een aantal waterverfschilderingen tentoongesteld, door hem te Heyst, te Knocke en op de kusten der Noordzee uitgevoerd.

- Volgens wordt gemeld, schrijft A. Gevaert de muziek voor een zangspel in 3 bedrijven en 10 tafereelen, van A. Blau en L. De Grammont, getiteld: *Pertinax*, *empereur d'Orient.*

- A. Cluysenaer heeft voor de galerij van den senaat het portret geschilderd van den gewezen voorzitter van dit staatslichaam, baron van Tornaco.

- De afdeeling voor nijverheidsonderwijs van de Syndicale Vereeniging, te Brussel, vraagt een *ontwerp van een diploma uit te reiken aan de bekroonden in de door haar geopende prijskampen.* De inzender van het goedgekeurde ontwerp bekomt 500 of 1000 fr., naarmate het al dan niet wordt uitgevoerd. Alle Belgische kunstenaars en ook de vreemde kunstenaars die sedert 3 jaren in België verblijven, kunnen mededingen. De ontwerpen in te zenden den 30^{n} Maart 1884, tusschen 10 en 4 ure, aan den heer F. Fourcault, voorzitter van voornoemde afdeeling, op de Beurs, te Brussel, bij wie nadere inlichtingen verkrijgbaar zijn.

- De heer Fred. Gisler, gewezen voorzitter der rekenkamer, heeft 23 tafereelen der Vlaamsche en Hollandsche school, aan den staat vermaakt, onder andere: een mans- en vrouweportret door Simon Luttichuys (XVIIe eeuw); de portretten van ridder Laurens de Rasière en dezes echtgenoote geboren Aletta Huntum, door Nicolaas Maes (1632 + 1693) en een grijsaardshoofd van een onbekenden meester. Deze stukken prijkten in 1882 op de Nederlandsche weldadigheids-tentoonstelling (zie 1882, blz. 50 en 167). Te zamen zijn er 16 portretten, 4 landschappen, 2 veldslagen en 1 stilleven.

- Het afgebrand gedeelte wan het Paleis der Natie zal volgens het oude plan, eenigszins vergroot, herbouwd worden.

- Ter vervanging van H. Conscience is de heer C. Potvin tot bestuurder van het museum Wiertz benoemd.

- In den *Cercle artistique* is den 3^{n} Februari eene tentoonstelling geopend van studiën, schetsen en teekeningen van den kunstschilder W. Roelofs, gemaakt in Holland en in Schotland.

- De *Cercle des XX* heeft eene tentoonstelling geopend die 112 schilderijen, beeldhouwwerken, gravuren enz. bevatte.

- Verschenen: *Nos chasseurs-éclaireurs, page d'histoire*, door J.B. Moens. Dit geschiedkundig werkje is verkrijgbaar in de Galerij Bortier n^{r} 7, te Brussel.

- Door den bouwmeester J. Van Ysendyck gaat te Schaarbeek een nieuw gemeentehuis in Vlaamschen stijl worden gebouwd, dat 1,210,000 fr. mag kosten.

- Verschenen in het *Institut national de Géographie: Almanach géographique* voor 1884, een uitmuntend verzorgd boekje in kleurendruk, met een dozijn afbeeldingen van natuurverschijnsels, zooals luchtspiegelingen, een sneeuwstorm, de overstrooming van den Nijl enz., benevens eene lijst van voor de aardrijkskunde en verwante wetenschappen heugelijke feiten en dagteekeningen.

- Het tijdschrift *Musée du jeune âge*, onder het bestuur van mejuffrouw Marceline La Garde, komt thans in plaats van alle 14 dagen alle 8 dagen uit. De uitgaaf beleeft haar 10^{den} jaargang.

- M.A. Perk, te Amsterdam, schrijver van het werkje *In de Belgische Ardennen* en van het gedenkboek *Het citadel-monument te Ginneken*, is tot ridder van de Leopoldsorde benoemd.

Leuven. In de maand Mei zal alhier de 50ste verjaardag der heroprichting van de hoogeschool plechtig gevierd worden. Een geschiedkundige stoet zal te dezer gelegenheid worden samengesteld.

Gent. De kunstschilder E. Richter heeft zijn tafereel *Landloopers en lichtekooien*, dat op de laatste driejarige tentoonstelling prijkte, aan het stedelijk museum geschonken.

Brugge. Het oudheidkundig museum heeft in openbare veiling gekocht een reiswagen der XVIIe eeuw en de hangende reiskoets der XVIIIe eeuw, afkomstig van de oude familie Melgar.

Luik. De *Revue de l'architecture en Belgique* had, ondanks het verbod van den bouwmeester H. Beyaert, eene gravuur laten vervaardigen en in eene harer afleveringen opgenomen, naar het nieuw lokaal der Nationale Bank te Antwerpen. De heer Beyaert, die, zooals men weet, de bouwmeester is van voornoemd lokaal, heeft tegen de *Revue* een proces ingespannen, onder aanvoering dat zij hem had gekrenkt in zijn recht van kunsteigendom. De *Revue* heeft geantwoord, bij monde van haren advocaat mr. Mahieu, dat het iedereen vrij staat, een aan de straat opgericht gebouw uit te teekenen en te doen graveeren. Beyaerts advocaat mr. Janlet heeft integendeel staande gehouden, dat men zoomin een huis als eene schilderij of een beeld, zonder des makers toestemming, mag kopieeren. De Luiksche rechtbank van koophandel heeft den heer Beyaert in het gelijk gesteld en hem

toegelaten het vonnis te doen opnemen in 5 nieuwsbladen, voor rekening van de *Revue*, die daarenboven verwezen is tot betaling der kosten van het geding. De veroordeelde voorziet zich in beroep.

- Ed. Van Waterschoot, bouwmeester te Antwerpen, heeft zijn ontwerp voor het bouwen van een godshuis voor oude menschen, door de bestiering der godshuizen te Luik zien bekronen. Er waren 8 ontwerpen ingezonden.

Buitenland.

Luxemburg. De heer Leo Lippman heeft aan de stad Luxemburg zijne schilderijenverzameling afgestaan, die ruim 500,000 fr. waard is. Voorts heeft de stad eene erfgift van 15,000 fr. ontvangen, voor eene studiebeurs aan het atheneum.

's-Gravenhage. Voor het te Delft op te richten standbeeld van Hugo de Groot (zie 1883, blz. 51) zijn 17 modellen ingegekomen; eene commissie, samengesteld uit de heeren J. Ph. Koelman, Ph. Sadée, F. Leenhoff, B. van Hove en C. Muysken, heeft met eenparige stemmen den 1^{en} prijs toegekend aan den heer F.L. Stracké Jzn, te Haarlem, den 2^{en} prijs aan de heeren H. Pickery, te Brugge en J. Naert, te Brussel.

Amsterdam. De werkzaamheden aan het nieuwe rijksmuseum in deze stad zijn zoo ver gevorderd, dat, zeer waarschijnlijk, in October aanstaande reeds eenige zalen, met de daarin uit het Trippenhuis over te brengen schilderijen opengesteld zullen worden.

- In de gemeente Steenwijkerwold zijn 352 Romeinsche geldstukken uit den tijd van Julius Cesar, bijna alle van zilver en ieder omtrent zoo groot als eene duit, uit den grond opgegraven.

Groningen. Van den voortreffelijken Nederlandschen schrijver J.J.A. Goeverneur die den 14^{n} Februari zijn 75^{en} verjaardag vierde, worden de *Volledige Gedichten* uitgegeven bij den heer A.W. Sythoff, te Leiden; prachtig ingebonden, zullen zij slechts kosten gl. 2.20.

Venlo. In de nabijheid dezer stad is door de heeren Michels en dr. Boetskes, die opgravingen lieten doen, een put en een muur van ongeveer 40 meters in het vierkant, omringd van een wal van circa 65 meters, gevonden. Overblijfselen, naar men gist, van eene Romeinsche burcht.

Nijmegen. Baron Van Boetselaar, in deze stad, is door erfenis in 't bezit gekomen van de kist, waarin Hugo De Groot in 1621 uit Loevenstein naar Gorinchem ontsnapte. De kist is in de van De Groot afstammende familie Graswinckel met de meeste zorg bewaard en moet volgens de beschikkingen van den laatsten erflater, van het eene geslacht op het andere overgaan. Zij is ruim 1¼ el lang en circa ¾ el breed, met een rond deksel en van binnen met wit linnen bekleed. Zij is beslagen met 13 ijzeren banden.

Utrecht. In de consistoriekamer van de Jacobi-kerk is eene kas ontdekt, die eene groote menigte rekeningen van rent-, kerk- of fabriekmeesters bevatte, waaronder uit de XIVe eeuw, voor een deel nog ongeschonden en leesbaar.

- Het stedelijk kabinet van oudheden is verrijkt met de schoone verzameling penningen, munten en Romeinsche oudheden, die gevonden zijn op de plaats, waar vroeger de Romeinsche burcht te Vechten heeft gestaan en die het eigendom waren van wijlen jhr. K.W. Bosch van Drakenstein.

Veere. Met 4 van de 5 stemmen heeft de gemeenteraad besloten den Maximiliaan-beker te verkoopen. De burgemeester heeft echter geweigerd, dit besluit uit te voeren en de minister heeft het vernietigd. Een gelijk raadsbesluit werd bij koninklijk besluit van 9 September 1881 vernietigd (zie 1879, blz. 40 en 1881, blz. 178). Naar het schijnt heeft de gemeente Veere geld noodig en is haar bestuur daarom bedacht op het verkoopen van den zilveren beker. Er is dus geene verhooring geweest voor het gebed dat uitgedrukt staat op den koker, die bij den beker behoort en hetwelk als volgt luidt:

Bewaar, o Heer! de Stadt Terveer

Dat sij niet come in de neer!

Parijs. 4 November 1883 is op den boek van de Villierslaan en de Malesherbeslei een zittend beeld van Alexander Dumas, vader, onthuld, een werk van wijlen G. Doré.

- Een antieke gouden beker, met brandschilderwerk versierd, dien een kunstkooper uit Spanje had medegebracht, werd door hem aan eenen liefhebber verkocht voor 9000 fr. Volgens in gazetten wordt verzekerd, zou nu gebleken zijn, dat de beker wel 200,000 fr. waard is. Waarom wordt niet gezegd.

- Het museum van den Louvre heeft voor 8000 fr. eene deur van een Spaansch huis aangekocht, die van 1490 dagteekent en door sierlijk beeldhouwwerk uitmunt: ter rechterzijde de Maagd Maria geknield, links. de aartsengel, met eene lelie in de hand. Dit kunstwerk is afkomstig van het huis van den beroemden Soreil, schatmeester van keizer Karel V, wegens knevelarij ter dood veroordeeld.

- De Amerikaansche millionair Van der Bilt heeft Meissonier eene schilderij van ten minste 6 meters hoogte besteld, voor de ronde som van 1 millioen frank. De schilderij moet een krijgskundig onderwerp voorstellen.

- Sedert half Februari staan de prachtige oranje- èn citroenboomen der oranjerie van Versailles in vollen bloei. De oranjeboomen, welke gekend zijn onder de namen van ‘groote Bourbon’ en ‘groote Lodewijk’ prijken met sappige vruchten. Eerstgenoemde boom is 450 jaren oud; de andere werd in 1422 geplant.

- De schilderes Ferey, wonende te St.-Omer, heeft eene pendule en twee candelabres, stijl Lodewijk XVI, voor 100,000 fr. verkocht aan barones Rothschild, die deze familiestukken zou willen schenken aan prinses Amelia, van Orleans, als afkomstig uit het oud koninklijk paleis.

- In December 1883 had er in de school voor schoone kunsten eene tentoonstelling plaats van werken van wijlen den kunstschilder C. Sellier (zie 1883, blz. 19). Hij was te Nancy geboren in 1830.

- Bij uitgravingen op het buitengoed van graaf de la Morlière, omtrent Villefranche (Rhône), zijn 53 kostbare oude strijdbijlen, bevelhebbersstaven enz. gevonden, alle voorzien van bronzen sieradén.

- In het Paleis voor schoone kunsten waren in Januari 150 schilderijen en waterverfschilderingen van wijlen Edward Manet (zie 1883, blz. 100) tentoongesteld. Zij werden in het begin van Februari verkocht. Den eersten dag werd er 160,000 fr. gemaakt. Onder andere betaalde men voor de schilderij getiteld *Argenteuil* (te Parijs in 1875 tentoongesteld) en bootjesroeiers op de Seine voorstellende, 12,500 fr.; de *Muziekles*, 4400 fr.; het portret van den barytonzanger Faure in de rol van *Hamlet*, 3500 fr.; *Jong meisje in eenen hof*, 5000 fr.; portret van Zola's *Nana in eene schouwburgloge*, 3000 fr.; *La servante te bocks* (eene dikke vrouw in een bierhuis een blad met bierglazen aandragende over de hoofden der gasten) 2500 fr.; de *Bar aux folies Bergères*, 5850 fr. enz.

Rijssel. De *Société des Orphéonistes*, die jaren lang lauweren oogstte en sedert hare oprichting meer dan 250,000 fr. aan werken van liefdadigheid stortte, kan zich niet meer rechthouden. Al de door haar gewonnen prijzen, 6 groote gulden kronen, 20 gouden en 29 zilveren eeremetalen, eene vaas van Sèvresporselein enz., zijn door schuldeischers in beslag genomen en gaan publiek verkocht worden.

Nimes. Volgens is gemeld geworden, hebben werklieden in deze stad, bij het graven van nieuwe straten, een prachtigen mozaïekvloer van veel kunstwaarde blootgelegd. De mozaïek beslaat 2 meters in het vierkant en stelt voor een overwonnen volk, dat zich aan een Romeinsch keizer in zijn paleis komt onderwerpen. De vorst is gezeten op zijnen troon, waartegen eene bijna naakte vrouw, in een dunnen sluier gehuld, geleund staat. Alles is omgeven door kunstig bewerkte sieraden en

munt uit door kunst van kleur. Kenners beweren, dat noch de Louvre, noch eenig museum in Italië een werk van dit gehalte bezit.

Bologna. Te Medicina zijn over eene lengte van weinige meters opgegraven kruiken, oorhangers en lampen uit de eerste eeuw van het Romeinsche rijk, vele keizerlijke munten, stukken van glazen reukvaten en van zilveren spiegels en andere voorwerpen, die het uitzicht geven op nieuwe ontdekkingen, als het gemeentebestuur met de zoo goed begonnen opgravingen voortgaat. Professor Brizio, die de plek bezocht, erkende dat daar ter plaatse eene Romeinsche begraafplaats en een legerkamp hebben bestaan; hij vond ook zeer belangrijke deelen van Etruscisch aardewerk, welke ontdekking tot nieuwe oudheidkundige studiën over de provincie Bologna zal leiden.

Rome. Het paleis Giustiniani is bijna geheel afgebrand; eene *Magdalena* van Titiaan en andere kunstwerken moeten daarbij vernield zijn geworden.

Londen. Den 1^{n} Januari 1884 bestonden er in het Vereenigd Koninkrijk 2015 gazetten, namelijk te Londen 49 en in de provinciën 1117; in Wales 80, in Schotland 181, in Ierland 156, op de eilanden 20. Vóór 38 jaren waren er slechts 551 gazetten, waarvan 14 dagelijks verschijnende, tegen 179 thans.

- In 1883, blz. 35, hebben wij gemeld, dat in het geding van de twee Londensche beeldhouwers Belt en Lawes, waarvan de laatste den eerste beschuldigde eens andermans werk voor zijn eigen werk te doen doorgaan, Lawes veroordeeld was om Belt eene schadevergoeding van 5000 pond sterl. te betalen. In hooger beroep is het bedrag dezer vergoeding verminderd tot 500 pond. De kosten der twee rechtsgedingen schijnen meer dan 350,000 pond te beloopen. Lawes is ondertusschen bankroet gegaan.

- 30 November was de laatste dag van de veiling der Beckfordsche boekerij, die in 't geheel 73,551 pond (1.838 775 fr.) opbracht. Tot de laatst verkochte werken behoorde een uiterst zeldzaam boek, getiteld *Decor Puellarum*, vermoedelijk door den Karthuizer kloosterling Certosino geschreven, bij Denson in 471 gedrukt endoor Monnier gebonden. Er werd 530 pond voor betaald. (Zie 1883 blz. 115.)

Weenen. Er is ten huize van Hans Mackart, in den nacht van 29 Januari, eene zaal uitgebrand, waarbij, onder andere, een door hem beschilderd plafond, ettelijke oude en nieuwe schilderijen, Gobelinbehangsels en vele kostbaarheden verloren gingen.

Munchen. In de laatste dagen van Januari is in deze stad eene vereeniging gevormd tot bevordering van eene nieuw uitgevondene wereldtaal, *Volapuk* genaamd. De uitvinder van deze wereldtaal is zekere heer Schleyer, uit het dorpje Litzelstetten tusschen Constanz en het eiland Mainau, aan de Bodensee gelegen. Deze heer schijnt 25 talen te spreken.

Stockholm. In deze stad is een werk verschenen, getiteld: *Ziekte van den geest,* geschreven door dr. Björnstrom, bestuurder van het krankzinnigengesticht Konradsberg, te Stockholm. Het boek is 202 blz. groot en werd gezet en gedrukt door krankzinnigen, in de drukkerij welke dr. Björnstrom sedert eenige jaren in voornoemd gesticht heeft laten oprichten, om den krankzinnigen, welke zich hiertoe genegen betoonden, bezigheid en verstrooiing te verschaffen. De bestuurder kreeg dit denkbeeld door een krankzinnigen letterzetter, die in het huis werd verpleegd.

Moscou. Den 5^{n} (14^{n}) December is in deze stad en te Petersburg plechtig de sterfdag (5-14 December 1580) van Ruslands eersten drukker, den diaken Iwan Feodorow, herdacht. De *Handelingen der apostelen* vormden het eerste boek dat in Rusland den 1^{n} Maart 1564, van de pers kwam. Er gaat een standbeeld voor Feodorow worden opgericht.

Californië. De wonderen der wetenschap! De *Electric Liquor Company*, in Californië, neemt aan, wijnen en andere sterke dranken door middel van een electrischen stroom tot rijpheid te brengen, te zuiveren en hunnen geur te verhoogen. Lichte roode wijn wordt in 3 tot 6 uren van alle kwade bestanddeelen gezuiverd en cognac in 60 uren.

Sterfgevallen.

HERM. ULRICI, oud hoogleeraar in de wijsbegeerte te Halle, is aldaar overleden, bijna 78 jaren oud. Hij schreef een groot werk over Shakespeare.

KAREL JAN BAPT. HERREYNS, de uitmuntende violoncelspeler en leeraar van muziek, geboren te Antwerpen den 11^{n} October 1827, is aldaar overleden den 28^{n} Januari.

AUGUST DUMONT, de beroemde Fransche beeldhouwer, te Parijs in 1801 geboren, is den 28^{n} Januari overleden. De marmeren groep, *Leucothée en Bacchus*, die hij als primus van Rome in 1823 maakte, bevindt zich in 't museum van het Luxemburg. Onder andere is hij ook de maker van de Genius der Vrijheid, op de Julikolom, en van het beeld van Napoleon I, op de kolom der Vendome plaats, beide te Parijs.

LOUIS LELOIR, de bekende Fransche waterverfschilder, is volgens een bericht van 28 Januari overleden.

RICHARD CORTAMBERT, de beroemde Fransche aardrijkskundige, is volgens een bericht van 28 Januari overleden.

FRANS THEODOOR RUHIERRE, plaatsnijder, is te Parijs overleden den 29N Januari, 76 jaren oud. Hij was verbonden aan het huis der groote uitgevers Mame, te Tours.

WILHELM KLINKERFUES, een bekwaam starrekundige, te Hofgelsmar den 29^{n} Maart 1827 geboren, heeft zich volgens een bericht van 29 Januari op de starrewacht van Göttingen met een pistoolschot gezelfmoord.

LOUIS JEHOTTE, beeldhouwer, ridder van de Leopoldsorde enz., is te Brussel in zijne woning, Kunstlei, op 3 Februari overleden, 80 jaren oud; hij was gedurende 28 jaren leeraar van beeldhouwkunde aan de Brusselsche academie. Tusschen zijne bijzonderste werken telt men het beeld van *Karel van Lorreinen*, het gedenkteeken van den *prins van Mean* en het ruiterstandbeeld van *Karel-den-Groote* te Luik. (Zie over dit laatste onze jaargangen 1873, blz. 192 en 1876, blz. 16.) Hij werd den 5^{n} Februari begraven.

LODEWIJK SCHEPENS, de gunstig gekende kunstschilder, oud voorzitter der Gentsche Maatschappij tot bevordering van Nijverheid en Wetenschappen en oud leeraar aan de Gentsche nijverheidsschool, is op 17 Februari overleden, 68 jaren oud.

BENJAMIN ULMANN, de bekwame Fransche schilder, is volgens een bericht van 24 Februari overleden. Hij werd den 24^{n} Mei 1829 te Blotzheim (Elzas) geboren.

M.W. SHAPIRA, de weergaloos bekwame namaker van oudheden, die in 1883 een handschrift van het 5^{e} boek van Mozes, zoogezegd in de IXe eeuw gemaakt, voor 25 millioen franken in Londen trachtte te verkoopen (zie onzen vorigen jaargang, blz. 147), heeft zich in de eerste helft van Maart dood geschoten te Rotterdam, aan de Boompjes, in het hotel *Willemsbrug*, waar hij sedert eenigen tijd zijnen intrek had genomen. Zijn koffer was geheel gevuld met papieren, in het Engelsch, Hebreeuwsch en andere talen beschreven. Men vond kaartjes bij hem, waarop gedrukt stond: 'M.W. Shapira. Bookseller and antiquarian. Agent of the British Museum' Ter zijde stond: 'Jerusalem.'

BLANCHARD JERROLD, de opsteller van het veelgelezen zondagsblad *Lloyds Weekly Newspaper*, schrijver van het *Leven van Napoleon III* en vele andere werken, is volgens een bericht uit Londen van 11 Maart overleden, 58 jaren oud.

Uit het kunstenaarsleven.
(Vervolg van blz. 27.)

Zijn weg leidde hem door bosschen - door een deel van de woudstreken, waarin hij Edmée voor 't eerst ontmoet had, schoon in tegenovergestelde richting. Aanvankelijk dacht hij alleen aan haar, weemoedig, vol medelijden en onder velerlei bespiegelingen over het vermoedelijk toekomstig levenslot eener zoo zeldzaam rijk begaafde en in zulke omstandigheden verplaatste natuur. Langzamerhand echter verkreeg toen weder de kunstenaar in hem het overwicht. Hij dacht aan de stukken, welke hij schilderen en in elk waarvan hij dezen of genen trek, deze of gene beweging en uitdrukking, welke hij aan haar waargenomen en opgevangen had, met voortreffelijke werking zou kunnen aanbrengen. Hij haalde zijn schetsboek voor den dag en ging onder 't langzaam voortwandelen nog eens één voor één de menigvuldige studiën van haar na, waarmede dat was opgevuld. Eensklaps ritselde het nevens hem in 't kreupelhout; hij zag op en voor hem stond - het levende origineel, sidderende en de groote oogen op hem gericht, met eenen blik die tegelijk vrees, beschroomdheid, eene ernstige bede en liefelijke vergelegenheid uitdrukte.

- Gij hier, Edmée?

Haar adem was zwaar en kort, hare stem nauwelijks hoorbaar. Eerst toen zij eenige woorden gesproken had, kreeg die hare kracht terug.

- Ja, heer, ik ben het, zeide zij. Laat mij met u gaan - waarheen 't ook zij; ik wil uwe dienstmeid zijn - ik wil alles voor u doen. Zijt maar niet boos op mij - ik kan niet langer bij die menschen blijven; de oude mishandelde mij nog erger dan ooit, omdat ze weet, dat ik bij u gelukkig was en gij mij met zooveel goedheid hebt behandeld. O, laat mij met u meegaan - om Godswil, neem mij mee!

- Maar, kind, uwe moeder.... Ik heb geen recht, om u van haar weg te nemen.

- Het is mijne moeder niet; 't enkel mijne stiefmoeder, en mijn vader is dood. Ik hoor niemand toe, ik heb niemand, die zich om mij bekommert, ik heb geen t'huis en geen dak. Wat ik ook voor die menschen doen mag, ze schimpen en vloeken maar en slagen mij, als ik niet alles volbreng, wat ze mij opleggen. O neem mij mee! stoot mij niet terug!

Elbergs besluiteloosheid was geweken; hij greep hare kleine, sidderende hand en nam haar mede. Toen zij de naaste stad naderden, gaf hij haar geld en gelastte haar om in eenen bazar te gaan en zich eene betamelijke kleeding te koopen; vervolgens bracht hij haar naar een afgelegen klein logement en nam daar zijnen intrek, om haar rust, versterking en gelegenheid tot het in orde brengen barer kleeding te verschaffen, wat thans haar eerste werk moest zijn. Binnen een half uur kwam zij weder beneden; elk spoor van vermoeienis en gemoedsbeweging was geweken; hare eenvoudige kleeding stond haar zuiver, goed en net; haar wild haar was sierlijk gescheiden en omzoomde in twee breede, glanzige vlechten haar lief gezichtje; haar wezen teekende zulk eene innige blijdschap en diep gevoelde erkentelijkheid, dat Elberg haar onbeschrijfelijk tot haar voordeel veranderd vond. Hij was zelf recht trotsch en gelukkig.

- Ha, zijt ge daar, kleine? riep hij. Me dunkt, gij ziet er allerliefst uit.

Zij stond voor hem, glimlachte, zette zich in postuur, zooals kinderen doen, als men hunne nieuwe kleederen bewondert, en liet vervolgens een korten, helderklinkenden lach van zelfvoldoening hooren.

- Ge zijt dus nu gelukkig Edmée?

- O, heer..... Zij greep zijne hand en overdekte die met kussen.

De tranen kwamen Elberg in de Oogen; hij drukte haar aan zijne borst, liet zijne kin op haar voorhoofd rusten en zeide op eenen toon van diepe en toch kalme

aandoening: ‘Edmée, ik weet niet of ik goed deed, toen ik u meenam; maar in allen gevalle is dat nu gebeurd. Mijn kind, geef mij nooit reden om te gelooven, dat ik daarmede verkeerd of maar enkel onverstandig gedaan heb, en ik wil dan met Gods hulp mijn leven lang een vader en beschermer voor u zijn!’

Zij wierp zich rond zijnen hals en omvatte hem lang en zwijgend, en hij bespeurde voor de eerste maal, hoe zoet het is, eene zoodanige gemeenschap te hebben, op zulke liefde, op zooveel vertrouwen en dankbaarheid van een ander menschelijk wezen aanspraak te hebben, - veel zoeter, dan al het droomerig verkeer der phantasie met de schimmen van oude helden en heldinnen. -

Eenige dagen later zat Frans Elberg weder in zijne werkplaats. Als vroeger schilderde en droomde - droomde en schilderde hij; doch als het gezelschap der schimmen niet meer voldoende was, om zijn hart en zijn hoofd aan te vullen, dan rees hij uit zijne droomerijen op en ging in het woonkamertje achter zijne werkplaats, welks deur en ramen opeen kleinen hof uitkwamen; en hier stak hij, 's winters bij het vlammend haardvuur, 's zomers onder het kleine glazendak voor de deur, die met wilde rozen en hooge slingerplanten bedekt was, zijne pijp weder aan en luisterde, half droomend, naar het eenvoudige, kinderlijke en toch eigenaardig verstandige gebabbel van Edmée, die allerlei kleinigheden voor hem te doen had of op een bankje aan zijne voeten zat en hem dikwijls door opmerkingen en aanmerkingen van eene treffende waarheid verbaasde.

(Wordt voortgezet.)

Gedichten van Edmond Van Herendael.

Bij H. en L. Kennes te Antwerpen is onder bovenstaanden titel, in een keurig gedrukt boekdeel, eene bloemlezing uit de dichterlijke nalatenschap van den jong gestorven Edmond Van Herendael, met dezes portret, op steen geteekend door C. T'Felt, verschenen. (Zie onzen jaargang 1880, blz. 189.) De uitgaaf werd bezorgd door de twee broeders van den betreurden letterbeoefenaar, de heeren P.V. en Jul. Van Herendael, ter vervulling van eenen wensch, dien de schrijver kort voor zijn dood hun had betuigd in de volgende bewoordingen: ‘Me dunkt, ik voel dat ik herstellen zal, doch zoo het onze Lieve Heer niet wilde, zult ge dan aan de vrienden eene herinnering van me laten en voor hen eene keus tusschen mijne gedichten doen?’

De over het geheel met veel oordeel en goeden smaak samengebrachte bundel, is niet in den handel. De gedichten, waaraan eene beknopte levensschets van Edmond Van Herendael voorafgaat, zijn afgedeeld in *Liederen en gezangen, gelegenheidsgedichten, zangdichten en vertalingen.* Wij wenschen de heeren P.V. en Jul. Van Herendael geluk over de wijze waarop zij zich hebben gekweten van de taak, die hun was opgedragen in zoo pijnelijke omstandigheden. Als eene hulde aan den jongen dichter, die zoovele gewaardeerde bijdragen aan ons tijdschrift heeft geleverd, nemen wij uit de bloemlezing het volgende dichtstuk over:

De vrijheid of de dood.
Getoonzet door Peter Benoit.

Over eeuwen, als nog de nacht
Op de volkeren lag,
Dan staafde reeds Vlaanderen zijn macht,
Zijn recht en zijn gezag.
Maerlant had in 't Vlaamsch gezongen,
Zijn geest, het hart doordrongen,
De boeien vielen neêr,
Het volk won roem en eer
En, in 't genot
Van eigen lot,
Verhief het kloek zijn strijdzang tot den Heer:
Vlaandrens rijk staat vast en pal:
Wee hem die het bedreigen zal!

Over Vlaandren dreunt nog het lied:
Slaven worden wij nooit
Van vreemden op eigen gebied,
Ons heilig meer dan ooit;
Op het graf der vadren blozen
Er vruchten, staan er rozen,
En aan den hemel gloort
De zon van vrijheid voort;
Ons hart, ons hand
Zijn 't land ten pand:
Dat zweren wij dat volk bij volk het hoort:
Vlaandrens rijk staat vast en pal:
Wee hem, die het bedreigen zal!

Gulden vrede, zegen van God,
Vul de schuren met graan,
Veredel ons land en ons lot:
Gij bloeit en wij bestaan.
Kome dan een vijand, allen
Wij rijzen, hij moet vallen;
Geen strijd zij ons te groot
In 't weren van den nood,
De Vlaamsche Leeuw,
Van over eeuw,
Hij kent alleen de vrijheid of de dood;
Vlaandrens rijk staat vast en pal;
Wee hem, die het bedreigen zal!

Oostersche poëzie.

I. Het einde van Gods genade.

Eens, met zijne vrienden koutend,
Vroeg al lachend Mohammed:
‘Weet gij waar de zon des avonds
Heengaat, als zij ondergaat?

Ginds in 't Westen daalt zij; buigt zich
Voor des werelds opperheer,
Smeekt, dat Hij haar weder late
Rijzen in het hemelruim.

- Heeft zij die genade erlangen,
Vol van vreugde vordert zij
Hares loops om ginds, in 't Oosten,
Weder glanzend op te staan.

Doch er zal een dag verschijnen
Dat zij die genade niet
Krijgen zal; dat God zal zeggen:
Keer terug op uwe baan!

- Ziet gij 't in het Westen dagen
Dan is Gods genâ ten einde!’

II. Spreuken.

I.

't Is moeilijk, snelle geesten te beteugelen,
Doch zwaarder: trage geesten te bevleugelen.

2.

Laat het u aan moed niet falen
Als een onheil u komt treffen:
Zelfs de zonne ziet men dalen;
Maar ook glanzend zich verheffen!

3.

Wel spreken is een' zware taak:
Wel zwijgen, - nog een' zwaarder zaak.

4.

Drie dingen zullen zeker u berouwen:
Gift drinken om te proeven; - vrouwen
Geheime zaken toevertrouwen
En op het woord der grooten bouwen.

5.

Werk alsof des levens morgenrood
Nooit van uw gelaat zou wijken.
Leef alsof de vlag der dood

Morgen voor uw deur zou prijken.

A. VAN DROOGENBROECK.
Brussel 1884.

Adriaan de Brouwer.

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN, LEERAAR AAN DE KONINKLIJKE ACADEMIE VAN ANTWERPEN.

In onzen jaargang 1868, blz. 17, beloofden wij, eene levensschets van Adriaan de Brouwer te zullen geven. Deze meester zou volgens de eenen, te Haarlem, volgens anderen te Audenaarde ter wereld gekomen zijn, tusschen de jaren 1605 en 1608. Naar het schijnt teekende zijn vader patronen voor de tapijtmakers te Audenaarde en verdiende de arme man daarmede nauwelijks genoeg, om dagelijks brood te hebben. Zijn zoon, de toekomstige schilder, schijnt op 16-jarigen ouderdom het ouderlijk huis te hebben verlaten, zonder dat men wist waarheen hij getrokken was; men veronderstelt dat hij zich te Haarlem vestigde en daar in de leer ging bij Frans Hals[1], die van Mechelen afkomstig was. Oorspronkelijk moet Adriaan van zijn vader teekenonderwijs hebben genoten. De verhalen over den meester zijn zoo menigvuldig als verscheiden. Wij

(1) Zie over F. Hals, onzen jaargang 1876, blz. 4.

nemen er hier een op, dat hoofdzakelijk is ontleend aan de werken van J. Houbraken en A. De Bie. De eerste noemt Haarlem, de tweede Audenaarde als des meesters geboorteplaats.

Toen Frans Hals, op zekeren dag, bloemen en dieren gezien had, die de jonge man met de pen had geteekend, om voor zijne moeder, die kantwerkster was, tot patronen te dienen, nam hij hem als leerling in zijne werkplaats, waar Dirk Van Balen en Adriaan Van Ostade[1] insgelijks werkzaam waren.

A. de Brouwer, die zich reeds in de teekenkunst geoefend had, maakte zulke snelle vorderingen, dat zijn meester hem in een afzonderlijk vertrek plaatste en aan het schilderen zette, tot op het oogenblikt dat Van Ostade zijnen makker overhaalde, om zijn geluk elders te gaan beproeven.

Op zekeren morgen ontvluchtte de Brouwer het huis van Frans Hals, de verfdoos op den rug en de teekentesch op de linker heup, den neus in den wind, de knevels omhoog gestreken en 20 daalders rijk, die Van Ostade hem, bij hunne laatste omhelzing, had in de hand gestopt.

Hij begaf zich eerst naar Amsterdam, waar hij een groot aantal zijner schilderstukken vond, geteekend met den naam zijns meesters en door deze aan schacheraars verkocht die met Engeland handel dreven. Adriaan nam doek en palet en zette zich aan het werk; hij moest bewijzen, dat hij werkelijk was, waarvoor hij zich uitgaf, om op zijne beurt de kleur der dukaten van de schacheraars te zien.

Daar hij geene werkplaats had, vestigde hij zich in de herberg de *Fransche Kroon*, waar hij was afgestapt, en naar de natuur de kleurrijke troniën der drinkers en de dikke waardin schilderde die hem bediende.

De Brouwers natuur was vol tegenstrijdigheden; hij paarde aan een schoon lichaam eene fijnheid van geest, die hem algemeen bemind maakte; doch hij scheen beschroomd en zwak van karakter te zijn en leverde zich met hart en ziel aan grove genoegens over, die zijn zwervend leven en het gezelschap waarmede hij verkeerde, hem maar al te gemakkelijk verschaften.

De kastelein van de *Fransche Kroon* was een rechtschapen man, wiens zoon vrij aardige bloemen en landschappen schilderde. De vader en de zoon stelden belang in hun jongen gast, en verkochten zijne eerste schilderij aan eenen liefhebber voor 100 dukaten.

De Brouwer nam het geld, en in lachen uitbarstende, spreidde hij het op zijn bed uit, en wentelde er zich als een krankzinnige over heen. Daarna zond hij om eenen kleermaker, kocht van deze eene fraaie heerenkleeding, lichtgroene zijden kousen, kousenbanden met strikken en een nieuwen hoed.

De werkplaats, die tot model diende voor vele zijner schilderijen, was een vertrek, waarvan heel het huisraad bestond uit eene ledige ton, hobbelige banken, een ketel, een bezem, eene kooi met eene merel, pijpen en kruiken.

Hij verzamelde in dit vertrek waggelende en met lompen bedekte dronkaards, oude vioolspelers en dergelijk volkje; schonk hun zooveel zij lustten, en wanneer de tabaksrook de kamer vervulde, de geledigde kruiken langs den vloer rolden, eene vermiljoenkleur de aangezichten bedekte, en de vuisten pijnlijk in aanraking kwamen met de wangen, nam hij palet en penseel en ontwierp krachtige en bezielde schetsen, die hij later zonder levende modellen uitwerkte, bij middel zijner ledepop.

Zoodra eene schilderij voltooid was, verkocht hij haar aan kooplieden, die hem goed begonnen te betalen; voor het overige duldde de Brouwer niet, dat men op zijne werken afdong. Door de verbazende vlugheid, waarmede hij werkte, en den aftrek, dien zijne schilderijen vonden, had hij gemakkelijk fortuin kunnen maken,

(1) Zie *de Vlaemsche School* van 1863, blz. 197.

ware hij niet zoo spilziek geweest. Na verloop van eenigen tijd, zag hij zich zoo diep in schulden gestoken, dat hij verplicht was, de stad Amsterdam te verlaten.

Hij begaf zich te voet naar Antwerpen; doch daar hij verzuimd had, zich van eene reispas te voorzien, werd hij, bij zijne aankomst, aan de poort aangehouden en naar het kasteel gebracht. Zijne antwoorden kwamen den Spaanschen bevelhebber zoo zonderling voor, dat hij hem voor een bespieder hield, en als zoodanig ter galg veroordeelde. Gelukkiger wijze vond hij eenen beschermer in den hertog van Arenberg, die zich toen in het kasteel ophield. De Brouwer moest nu echter bewijzen, dat hij werkelijk de persoon was, dien hij voorgaf te zijn. De hertog liet Rubens om verf, penseelen en doek verzoeken. Hierop ging de Brouwer aan het werk, en schetste in weinige uren het tooneel, dat hij onder zijne oogen had: eene groep soldaten, die op eene kist met dobbelsteenen wierpen.

Deze schilderij, mogelijk wel de belangrijkste van den jongen meester, was zoo krachtig en zoo geestig ontworpen, dat Rubens, zoodra hij haar zag, uitriep: ‘Dat is van de Brouwer!’ Dienzelfden dag begaf zich de deken der Antwerpsche academie naar het kasteel, sprak borg voor zijnen kunstbroeder, en bood hem 300 rijksdaalders aan voor zijne schilderij, welk aanbod gretig werd toegeslagen.

Rubens bracht de Brouwer, in zijne prachtige woning, gaf hem schoone kleederen en een paard. Hier knoopte de Brouwer kennis aan met de leerlingen van Rubens en ook met David Teniers. Hij gevoelde zich echter niet op zijn gemak in de vergulde zalen van den gezant der infante; de pijp, het bier en zijne luidruchtige drinkebroeders ontbraken hem; daar kwam nog bij, dat Rubens, die toen aan de jicht leed, geen gezellig gastheer was voor iemand van vroolijken aard.

Rubens had medelijden met zijnen gast en ontsloeg hem. Het eerste, wat de Brouwer deed, was zijn paard te verkoopen, en een logement op te zoeken, in welks gelagkamer hij toevallig Joost Van Craesbeke aantrof. Deze, een voormalige bakker, had Brussel verlaten en zich te Antwerpen gevestigd. Hij was een liefhebber van schilderijen, en dweepte met het talent van de Brouwer. De meester en de aanstaande leerling hadden weldra kennis met elkander gemaakt. Van Craesbeke was vroolijk en gastvrij; er volgde eene afspraak, volgens welke de Brouwer zijnen intrek bij Van Craesbeke nam en dezes meester in de edele schilderkunst werd.

Hoewel Joost Van Craesbeke traag van begrip was, had hij evenwel gevoel voor de kunst; hij maakte in eenige maanden snelle vorderingen in de schilderkunst. De Brouwer werkte in den dag vrij geregeld met zijne leerlingen; des avonds ging hij met hen naar de herberg.

Oneenigheid, waartoe, naar het schijnt, de jaloerschheid van Van Craesbeke, die getrouwd was, aanleiding gaf, had voor gevolg, dat de vrienden, na verloop van eenigen tijd, van elkander scheidden en de Brouwer de stad Antwerpen verliet. Hij begaf zich naar Parijs, maar vertoefde er niet lang. Zeer spoedig, keerde hij naar Antwerpen terug, waar hij zoo uitgeput en ondermijnd door koortslijden aankwam, dat hij kort na zijnen terugkeer overleed. Men beweert nauwelijks 24 uren later. Rubens liet zijn lijk gebalsemd in de kerk der Groote Karmelieten bijzetten den 1^{n} Februari 1638. Indien hij geboren werd in 1605 of 1608, zou hij slechts vooraan in de 30 jaren oud geweest zijn, toen hij stierf[(1)].

Antoon Van Dyck heeft van Adriaan de Brouwer een prachtig portret geschilderd, hetwelk onder andere door S. Bolswert in gravuur is overgebracht. De gravuur heeft het onderschrift: *Natione Flander.*

Te oordeelen naar het aantal uitstekende gewrochten die de jong gestorven schilder heeft nagelaten, moet hij zijn kortstondig leven zeer werkzaam hebben doorgebracht. Daarop afgaande, zullen de uitspattingen, die hem worden te laste gelegd, zoo er al iets moge van aan zijn, zeer zeker fel overdreven zijn geworden.

Onder andere in de volgende steden en verzamelingen bevinden zich thans werken van de Brouwer: Aken. Verzameling Suermondt, *Een slaper;* Antwerpen. Museum, *Kaartspelers* (zie 1880, blz. 64); bij de familie Storms, *Muziekmakende landlieden;* bij mev. Wuyts, *Herbergkrakeel;* bij A. Osterrieth, *Drinker;* bij J. Linnig, *Een waterverfschilder* en *Burgerwacht-overste,* benevens twee met sepia-inkt uitgevoerde teekeningen, voorstellende een *Rooker* (halflijfs) en een *Drinker;* Brussel. Rijksmuseum, *Herbergtwist,* komende uit de St-Martensabdij, van Doornik, waar het stuk in 1794 door de Franschen geroofd werd; het is in 1802 uit Parijs teruggekomen; *Zittende drinkebroers*, gekocht in de veiling B. du Bus de Gisignies (zie 1882, blz. 110); verzameling van den hertog van Arenberg, *Herberg* (zie jaarg. 1868, blz. 17); Cassel. *Kaartspelende boeren in eene herberg;* galerij Schleissheim, *Twee boeren bij den haard* en 3 verschillende *Herbergen met drinkers en rookers;* Berlijn, *Slaper in eene herberg*, *Vechtende boeren* en de *Hoovaardigheid;* Dresden. Museum, *Een boer, Vechtpartij tusschen twee boeren, Twee boeren aan eene tafel gezeten, Studiehoofd van een gapenden boer,* een idem, *Boer die een kind afdroogt, Vechtpartij tusschen drie boeren, Dronken boeren in eene herberg;* Florence. Museum, *Herberg met drinkende, rookende en slapende boeren, Drinkers aan eene tafel gezeten;* Karlsruhe, *Tandentrekker, Een slaper;* Londen, bij den markies van Butte, 2 *Herbergen;* bij den graaf van Carlist, *Herberggevecht;* Madrid. Museum, *Boertige trio, Boerengesprek* en *Keukenmuziek;* Munchen. Pinacotheek, *Dorpsgeneesheer, Hollandsche barbier, Kaartspelers, Dominosspelers, Rookers, Vedelspeler, Vechtpartij, Zingende boeren;* Parijs. In de Louvre, *De rooker*,

(1) Hij was in 1631-32 te Antwerpen als vrijmeester der Sint-Lucas-gilde ingeschreven en in de rekeningen over 18 September 1636 tot 18 September 1637 staat hij aangeteekend als liefhebber der rederijkkamer de Violieren, aan wier jaarlijkschen disch hij deel nam.
Er is beweerd dat A. de Brouwer te Antwerpen in het gasthuis zou zijn gestorven; maar een dertigtal jaren geleden heeft de heer ridder L. de Burbure in de rekenboeken van O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen over 1637-1638 aangetroffen, dat voor den schilder, begraven in de kerk der Groote Karmelieten of Lieve-Vrouwebroeders, in de hoofdkerk een zoogenoemde *schellijkdienst*, (een dienst van 3^{e} klasse) werd verricht. Overmits het gasthuis te Antwerpen toen, zoomin als nu, onder O.-L.-Vrouwe parochie behoorde, zoo wordt daaruit afgeleid dat de Brouwer niet in het gasthuis zou zijn gestorven.

Rookkamer, Drinkers, Heelmeester met zijn patient, Een man die zijne pen vermaakt; 's-Gravenhage. Museum, *In de herberg* (behoorde in 1877 aan den heer A.A. Reynen, te Antwerpen); St.-Petersburg, verschillende *Boertige onderwerpen;* Weenen. Galerij Lichtenstein, *Tandentrekker* en twee *Volkstypen.* In verschillende buitenlandsche museums en bijzondere verzamelingen komen op naam van A. de Brouwer stukken voor, onder andere te Amsterdam, Avignon, Lyon enz., waartusschen vele, die de meester vast nooit gezien heeft; zulks is inzonderheid het geval met de zoogenoemde Brouwers in de twee laatstgenoemde steden. Er bestaan van de Brouwer een aantal pen- en sepia-teekeningen en andere stukken, alsook een twintigtal sterkwaterplaten.

Tusschen zijne voornaamste leerlingen vermeldt men: Gonzalez Kocks (Coques), E. Van Tilborg de jonge, B. de Fouchier, Joost Van Craesbeeck en Jan Steen.

Vele van de Brouwers schilderijen zijn door uitstekende plaatsnijders gegraveerd als: Meyssens, Blooteling, Mac Ardell, Lebas, Basan, Bary, Bremden, Delfos, Demouchy, Wenceslas Hollar, J. Gole, T. Major, Maloeuvre Matham, Marinus, Nicholds, Floor, Van Amstel en voornamelijk C. Visscher.

In onzen jaargang 1832, blz. 202, komt een drinker van de Brouwer voor, op steen geëtst door J. Nauwens.

Om vochtige kelders droog te maken

wordt door een Duitsch landbouw-weekblad het volgende middel aanbevolen: Men strooit chloorcalcium (niet chloorkalk) in poeder op eene in den kelder afhellend geplaatste plank. Aan het ondereind zet men een pot of eene schotel. Het chloorcalcium trekt zeer gretig de vochtigheid aan, die zich in den kelder bevindt, en wel de dubbele hoeveelheid van zijn eigen gewicht. Hoe vochtiger nu de kelderlucht is, hoe eerder het chloorcalcium als pap in den pot of de schotel loopt. Laat men het water uit deze pap weer verdampen en droogt men het overblijvende chloorcalcium, dan kan er nog dikwijls op nieuw gebruik van worden gemaakt. Op deze goedkoope en gemakkelijke wijze schijnt het mogelijk, een vochtigen kelder voortdurend droog te houden.

Waarom L. Alma Tadema Engelschman werd.

De heer M.H. De Graaff heeft in 1883 in het *Leeskabinet* eene zeer belangrijke levensschets over Laurens Alma Tadema laten verschijnen, waaraan wij het volgende ontleenen, in verband onder andere met wat over den schilder voorkomt op blz. 27 van onzen jaargang 1879.....

'Drie jaren na zijn vestiging in Engeland erkende H.M. de koningin Victoria hem als Britsch onderdaan, welke naturalisatie in der der tijd in Nederland veel besproken en gecritiseerd is. In Tadema's levensbeschrijving mag ik dit vooral niet met stilzwijgen voorbijgaan, maar betaamt het mij die teedere snaar aan te roeren, te meer daar deze en gene beoordeelaar en veroordeelaar zonder de noodige kennis van zaken, dus oppervlakkig, critiseerde. Eene heldere toelichting is hier dienstig; zij zal door mij worden gegeven geheel overeenkomstig de waarheid, die ieder dient te huldigen ter wille eener onbevooroordeelde uitspraak.

Wij beginnen met eene vraag, te weten: "Wat verlangt een talentvol schilder van de zijde zijner landgenooten?" Het zekerlijk door allen beaamde antwoord luidt: "Dat men den aan zijne werken kwistig toegezwaaiden lof stave door de meer degelijke waardeeringsbewijzen van aankoop." Prijzen is goed, maareen kunstenaar kan niet van geurige wierookwalmen leven. Welnu, het dient hier gezegd te worden: van 1856 tot 1880, dus in bijna een kwart eeuw, verdiende Tadema in Holland niet meer dan duizend gulden!

Stelt u een ervaren kunstenaar voor, die eene fabriek van goud- en zilverwerken opgericht heeft en algemeen geprezen kunststukken vervaardigt. Indien hij gedurende een kwart eeuw niet meer dan voor duizend gulden aan zijne landgenooten verkocht hadde, die fabrikant zou reeds sinds lang hebben moeten liquideeren of wel zijne fabriek nog bij tijds naar den vreemde, naar dat land hebben verplaatst waar hij niet enkel bewierookers, maar ook koopers vond, de ware Maecena's.

Zoo weinig voordeel genoot Tadema in zijn vaderland. In België, van 1852 tot 1870, dus in 18 jaren tijds, verkocht hij 3 schilderstukken aan de verloting te Antwerpen[1], 2 aan liefhebbers in Brussel, en 3 aan kunstkoopers aldaar. In Frankrijk ontving hij eens een bod van prins Napoleon voor het stuk getiteld: *Hoe de Egyptenaren zich* 3000 *jaren geleden vermaakten* - doch het bleef bij bieden; van een ernstigen aankoop kwam niets. Alleen in Engeland vond onze schilder een ruim en vruchtbaar veld voor zijne kunst. Dààr werd zijn werk schitterend beloond; uit het Britsche rijk verbreidde zich zijn naam en roem door geheel Europa, ja over geheel de beschaafde wereld. Evenals, in vroegere eeuw, zijn grooten voorganger van Dijck in dat land de hoogste onderscheidingen ten deel vielen, er zelfs met een telg van koninklijken bloede huwde, op een prinselijken voet leefde en met de grootsten des rijks verkeerde, blijkens de nog te Hampton-Court, Windsor en in andere Engelsche kasteelen aanwezige portretten van hooge personages, waaronder het bekende meesterstuk: *Koning Karel I* - evenzeer zag Tadema zich dààr naar waarde geschat en begunstigd. Daarbij is het Angelsaksische ras verwant aan het Friesche, zoo duidelijk merkbaar in de taal. - Waarom zou hij zich dan niet laten naturaliseeren in dat rijk en bij dat volk, onder hetwelk hij, evenals van Dijck, eene echtvriendin vond, die hem nog daarenboven het zeldzame voorrecht schonk de schildergave met hem te deelen en alzoo een geniaal huwelijk te doen sluiten.

Zulke gewichtige en talrijke beweegredenen brachten zijne naturalisatie te weeg, eene daad die ieder weldenkende, na al het aangevoerde, zal eerbiedigen, naar aanleiding van de daarmede gepaard gaande onafscheidelijke belangen van

(1) De schrijver bedoelt die der *Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten.*

eergevoeligen kunstenaar en zorgdragenden huisvader, welke overwegingen elken staatsburger tot eer verstrekken en als deugden moeten worden aangerekend.

Hier komt het vooral te pas aan te halen wat eens onzen grooten landschapschilder Hobbema wedervoer. Deze werd bij zijn leven door zijne landgenooten evenmin naar eisch gewaardeerd, zoodat de man genoodzaakt was naar het postje van wijnroeier te solliciteeren om in zijne levensbehoeften te voorzien. Hij verkreeg dat baantje en legde geheel ontmoedigd het penseel neer, om eerst na verloop van een aantal jaren, ik meen 30, nogmaals iets te schilderen, zijn laatste werk. Hobbema stierf vergeten, tot dat Engelschen 's mans werk zagen, hoogschatten en aankochten tegen altijd stijgende prijzen. Ware Hobbema geen wijnroeier geworden en hij naar Engeland getrokken, hij had zijn genie nog bij zijn leven vereerd en beloond gezien.'

De eeuwigdurende beweging.

Een Italiaan, Enrico Bernadi, beweert, dat hij nu eindelijk de langgezochte altijddurende beweging heeft gevonden. Zijn toestel berust op twee met ether gevulde glazen bollen, die door eene buis met elk ander verbonden zijn en door de samenpersing van den etherdamp beurtelings op en neder gaan. Bernadi brengt op die wijze een uurwerk in beweging. De toestel wordt algemeen 'vernuftig uitgedacht' gevonden, maar lost het oude vraagstuk niet op. In de laatste vergadering van de Electro-technische Vereeniging te Berlijn werd onder andere ook over de eeuwigdurende beweging gesproken en waarschuwde de bekende werktuigkundige W. Siemens ten dringendste voor 'het zoeken naar zulk een onmogelijk, tegen de natuurwetten indruischend werktuig, welk zoeken reeds zoo menig kundig mensch ten onder heeft gebracht.'

Menschenhersenen.

De beroemde Russische geleerde Nikofaroff is tot de gevolgtrekking gekomen, dat het gewicht, van het menschelijk brein geen kenmerk is van het verstand. Het gewicht, in doorsnede, van het mannelijk brein word door den Rus geschat op 1424 dat van het vrouwelijk op 1272 gram.

WERELDTENTOONSTELLING
ANTWERPEN
18 85

In 1883 traden eenige ondernemers van de in dat jaar te Amsterdam gehouden tentoonstelling in onderhandeling met de heeren E. Colinet, F. Gittens en J.L. Hasse over het plan, om in 1885 te Antwerpen eene internationale tentoonstelling tot stand te brengen. Het denkbeeld vond een zoo gunstig onthaal, dat weldra eene overeenkomst kon worden gesloten met de Naamlooze Maatschappij van het Zuiden van Antwerpen, waardoor men zich de beschikking verzekerde over uitgestrekte terreinen, aan voornoemde maatschappij toebehoorende, voor het houden van de tentoonstelling. In den aanvang van 1884 werd de inschrijving voor het nemen van aandeelen in het voor de tentoonstelling noodig geachte kapitaal opengesteld. Er werd ingeschreven voor eene som van 1½ millioen fr. De naamlooze tentoonstellingsmaatschappij nam op zich, den heeren Colinet, Gittens en Hasse, voor hunne ontwerpen, plannen, bestekken, vergunningen en overeenkomsten, ieder 40,000 fr. te betalen en hun buitendien een aandeel van 10 0/0 der zuivere winst van de onderneming af te staan; daarentegen zijn voornoemde heeren gehouden, om het geld, dat hun uit gezeiden hoofde wordt betaald, voor drie vierde gedeelten te gebruiken tot het koopen van aandeelen in de onderneming der tentoonstelling. Het uitvoerend comiteit van de tentoonstellingsmaatschappij is samengesteld uit de heeren Leopold de Wael, burgemeester van Antwerpen, *eere-voorzitter;* V. Lynen, *voorzitter;* E. Meeus, *onder-voorzitter;* E. Rombaut, *commissaris van het staatsbestuur;* P. Koch, *algemeene secretaris;* C. Bal, F. Belpaire, J. Koch, J. Havenith-De Decker, G. Van den Abeele, A. Van den Nest, *leden.*

Van wege het staatsbestuur moet voor de tentoonstelling een hulpgeld van 400,000 fr. zijn toegezegd en het is te verwachten dat het gemeentebestuur van Antwerpen eene bijdrage van ongeveer de helft der vermelde som zal geven.

Het houden van de tentoonstelling te Antwerpen in 1885 is in ieder geval verzekerd en zij belooft hoogst merkwaardig te zullen zijn, zoowel door de inzendingen van het nijvere België zelve, als door die welke zoo ruimschoots zullen toestroomen uit het buitenland. Groote aantrekkelijkheid zal der tentoonstelling worden bijgezet, door de daaraan te verbinden bijzondere afdeeling voor de toepassing der electriciteit. En buitendien zal in 1885 de driejarige tentoonstelling van schoone kunsten plaats hebben. Het plan bestaat, om voor deze tentoonstelling, in de nabijheid der wereldtentoonstelling, een bijzonder lokaal op te richten, waarvan de kosten op 80,000 fr. zijn geraamd.

De opening der wereldtentoonstelling is bepaald op een nader vast te stellen dag der maand Mei 1885.

Voor de oprichting der lokalen zijn bereids overeenkomsten gesloten met de maatschappij John Cockerill, van Seraing, de *Société Métallurgique* van Brussel en de *Société internationale de construction et d'entreprise de travaux publics*, van 's-Gravenbrakel.

Het hoofdgebouw zal 88,000 vierkante meters groot zijn; de tentoonstelling zal over het geheel 23 hectaren grond beslaan; de hoofdingang komt op de Volksplaats; de lokalen zullen gestaan komen tusschen de De-Hornesstraat en de Zuiderlei.

Z.M. de koning heeft er welwillend in toegestemd de hooge beschermheer van de tentoonstelling te zijn.

Het mag eene gelukkige samentreffing worden genoemd, dat de grootsche werken van de verbouwing en de toerusting der Scheldekaaien, omtrent wier vorderingen wij laatstelijk in onzen jaargang 1883, blz. 175, eenige niet onbelangrijke bijzonderheden mededeelden, tegen het tentoonstellingsjaar 1885, naar wordt gehoopt en verwacht, geheel en al voltooid zullen zijn.

De verbeelding is erger dan de derdendaagsche koorts.

Electro-homoeopathie.

De heer E.V.H. vermeldt in de Septemberaflevering van 1883, blz. 362, van het *Journal de pharmacie*, dat te Antwerpen zijn 40^{en} jaargang beleeft, dat een te Antwerpen gevestigd geneesheer eenigen tijd geleden geneesmiddelen voorschreef, die aan de meeste apothekers onbekend waren. De maatschappij van apothekers beging zoo het schijnt eene groote onbescheidenheid, door aan dezen practizijn de opgaaf der samenstelling van deze geneesmiddelen te vragen, want hij weigerde op oninnemende wijze aan deze uitnoodiging te voldoen. Sedert dien is vernomen, dat de bedoelde geneesmiddelen deel uitmaken van een nieuw geneeskundig stelsel, hetwelk door zijnen uitvinder, graaf Mattei, electro-homoeopathie wordt genoemd. Het zijn geneesmiddelen voor de gegoede klassen, want zij worden zoo duur verkocht dat de gewone geneesmiddelen, die anders ook al geld genoeg kosten, bij vergelijking goedkoop mogen worden genoemd. De electro-homoeopathische geneesmiddelen bestaan in fraaie witte korreltjes of in kristalheldere drankjes die zich in nette fleschjes van verschillende kleur bevinden. Graaf Mattei verzekert, dat het voldoende is eenige druppels van dit vocht of eenige korreltjes in een glas water te doen en zoo te gebruiken om van de wederspannigste ziekten te worden genezen. Naar gelang van hunne kleur, heeten deze nieuwerwetsche geneesmiddelen te behooren tot de *Roode*, *Blauwe* of *Gele electriciteit!* De redactie van het *Maandblad tegen de Kwakzalverij* heeft aan de scheikundige ontleding het geheim van de wonderbare deugden dezer gekleurde kracht gevraagd en uit de onderzoeking is gebleken dat de *Electricita rossa* en de *Electricita angioitica* niets zijn dan klaar water en de korreltjes, suiker met een weinig bloem. Ziedaar, zegt genoemd blad, een beleefder antwoord dan hetgeen aan de vereeniging der apothekers gegeven, en hetwelk dit groot voordeel oplevert, ons volledig in te lichten over de waarde dezer nieuwe geneesmiddelen. Wat moet men het meest bewonderen, het sterk geloof der geneesheeren die zulkdanige geneeskrachtige middelen voorschrijven, of de eenvoudigheid van het publiek dat zich vleit de gezondheid te behouden of terug te bekomen door dergelijke zaken? Een eeuwenoud spreekwoord, dat ook geneesheeren en apothekers zeker zeer goed kennen, ligt voor de hand: *Mundus vult decipit!*

Uit het kunstenaarsleven.
(Vervolg van blz. 31.)

Langzamerhand begon Elberg minder te droomen en meer te denken, en hield zich meer met zijne jonge pleegdochter bezig. Edmée was du 15 jaar oud; hij begreep, dat zij iets meer geworden was dan een kind en een speeltuig, en dat eene zekere verantwoordelijkheid ten aanzien der zorg voor haar en hare toekomst op hem rustte. Zij had sedert zij bij hem was op eene voor hem onbegrijpelijke wijze lezen en schrijven geleerd. Toen hij eens in de woonkamer kwam, vond hij Edmée met een boek op de knieën zitten, waarin zij met een zeer ernstig gezicht studeerde.

- Wat leest gij daar, kind? vroeg hij haar onverschillig. Zij gaf hem het boek.
- Waar hebt gij dat van daan gehaald? Maar gij begrijpt het zeker niet eens?

Zij schudde het hoofd.

- Weet ge wat, kind? Als ge voortaan eens weer een boek leest, dan moet ge dat mij vooraf laten zien. Begrijpt ge, kleine?

Edmée schoof zijn stoel bij, stak zijne pijp aan en ging zwijgend op een bankje aan zijne voeten zitten. Elbergs oogen waren wijd open en vol ernstig nadenken. Een paar malen zag zij bedeesd tot hem op, doch, haar blik niet beantwoord ziende, sloeg zij de oogen weer neder.

- Ge zijt toch niet boos op mij? vroeg zij eindelijk.
- Op u, kind? Neen, zeker niet.
- 't Is dat ik nergens zoo bang voor ben, als dat gij boos op mij wordt. Ik heb op de heele wereld maar één wensch: u genoegen te geven. Als ik dat niet kan, dan ben ik ongelukkig.

't Was een vreemd gevoel, half pijnigend, half streelend, dat Elberg bij deze woorden doortintelde. Hij streelde haar glanzig haar, kuste haar op 't voorhoofd en verzonk toen weer in een nog dieper nadenken.

Den volgenden morgen trok hij niet, als gewoonlijk, een huisfrak en pantoffels aan, maar kleedde zich geheel tot uitgaan aan en deed - voor het eerst in jaren zoo vroeg in den morgen - eene wandeling, van welke hij eene kleine bibliotheek naar huis bracht, bestaande uit werken over geschiedenis, landen- en volkenkennis, alsmede enkele van stichtelijken en dichterlijken inhoud - louter boeken, die aan het doel, dat hij er mede had, ten volle beantwoordden.

- Gij hebt smaak in het lezen, kleine? zeide hij; zie eens, hier zijn nu boeken genoeg voor u. Wat zegt ge er van?

Edmée danste lachend en schreiend, juichend en handenklappend om hem toe en was opgetogen van verrukking.

Maanden lang besteedde zij al den vrijen tijd tusschen de vervulling harer kleine huishoudelijke plichten en de gedurige zittingen, welke zij hem nog altijd geven moest, om al deze boeken met ernstige opmerkzaamheid te bestudeeren. Sommige ervan waren Elberg reeds bekend; de overige las hij nu, hij sprak er opheldernd en verklarend met zijne kweekeling over, richtte vragen tot haar over het gelezene en had daarvan eene voldoening, die hem geheel nieuw en onbekend was.

Gelijk hij vermoed had, wies Edmée onder zijne oogen tot eene verrassende, merkwaardige schoonheid op. Hij nam hare ontwikkeling met een gemengd gevoel van trots en bekommering waar en bewaakte haar met ieverzuchtige zorg. Er kwamen wel slechts weinig bezoekers in zijne werkplaats, maar bij 't vernemen van een vreemden voetstap gaf hij haar met de oogen een wenk om zich te verwijderen, en zij ontvluchtte door de achterdeur als eene muis in haar hol.

(Wordt voortgezet.)

Dr. J.F.J. Heremans

heeft den 13n Maart, te Gent, het stoffelijke met het eeuwige verwisseld. De bekwame schrijver, die mede tot de stichters van ons tijdschrift heeft behoord en aan wiens medewerking de *Vlaamsche School*, in de eerste jaren van haar bestaan, vele gewaardeerde bijdragen had te danken, was te Antwerpen den 27n Januari 1825 geboren. Zijn portret, door Florimond Van Loo geteekend, versiert den jaargang 1873 van ons tijdschrift, blz. 131. In zijne jeugd bekleedde hij gedurende eenigen tijd het ambt van onder-bibliothecaris der stad Antwerpen. Als letterkundige, als onderwijzer en als staatsburger heeft de overledene een breeden en welvervulden werkkring gehad. Hij doorliep hem met groote onderscheiding. De Vlaamsche letteren, in den vollen omvang van haar gebied, hebben aan hem groote verplichtingen. Hij heeft ze onvermoeid, met groote bekwaamheid en niet minder vrucht beoefend. Hij was daarbij een overtuigd en wakker strijder voor de rechten van het Vlaamsche volk. Hij vestigde zich in 1845 te Gent, ter gelegenheid van zijne benoeming tot leeraar aan het atheneum dier stad; vóór dien tijd was hij leeraar geweest aan het stadscollege te Mechelen. Tot kort voor zijnen dood vervulde hij zijne betrekking van leeraar aan de hoogeschool te Gent. Het koninklijk besluit, waarbij hem als rustend hoogleeraar een pensioen van 7000 fr. werd toegekend, is gedagteekend van den 15n Maart, dus van den tweeden dag nadat de gepensioneerde de eeuwige rust was ingegaan. De heer Heremans was lid van de koninklijke academie van België, van de koninklijke academie van wetenschappen te Amsterdam en van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Lid van den gemeenteraad van Gent, had hij gedurende eenige jaren ook de bediening van schepen voor het openbaar onderwijs vervuld. Hij had ook deel uitgemaakt van den provincialen raad van Oost-Vlaanderen en stond langen tijd als voorzitter aan het hoofd van het Willemsfonds. Hij was ridder van de Leopoldsorde, van den Nederlandschen Leeuw en de Eikenkroon.

Met groote plechtigheid en onder een ontzaggelijken toeloop van vrienden en waardeerders werd de overledene in den namiddag van 17 Maart ter aarde besteld op de gemeentebegraafplaats, buiten de voormalige Brugschepoort te Gent. Aan het graf werden redevoeringen uitgesproken door de heeren A. Callier, rector en P. Fredericq, leeraar aan de Gentsche hoogeschool, A. Wagener, namens de academie van België, J. De Vigne, M. Rooses, W. Rogghé, E. Hiel, Bergmann, O. Perier en Retsin. De heer A. Cornette heeft een dichtstuk van mejuffrouw Virginie Loveling gelezen.

Boekbeoordeeling.

Schets eener geschiedenis der abdijen van St.-Baafs en van St.-Pieter, *te Gent*, *door Jozef Van Deurme.* (*Gent Drukk. H.L. Stepman.* 1883.)

Van lieverlede groeit het getal der geschiedkundige werken, die ons het verleden doen kennen van de groote geestelijke gestichten, voordezen zoo talrijk op den Belgischen bodem, en die eene aanzienlijke rol in 's lands geschiedenis vervullen. Doch meestal zijn het werken, goed voor de geleerde wereld en dan nog in het Fransch geschreven, waar het volk weinig of geen onmiddellijk nut aan heeft, nagenoeg gelijk de charterboeken, nopens welke men onlangs in de wetgevende kamers de gisping hoorde, dat zij aan bibliotheken van normaalscholen worden toegezonden, waar leerling noch leeraar bekwaam is om er een woord van te verstaan. Aan kleinere, eenvoudigere verhandelingen, genietbaar en dienstig voor eenieder, is een wezenlijk gebrek.

Daarom juichen wij de pogingen toe zooals die van nu wijlen den heer Van Deurme (zie blz. 44) strekkend tot aanvulling van die leemte. In het werkje, welks titel hierboven is afgeschreven, trok hij in weinige bladzijden samen wat men in lijverigere boekdeelen, zooals zijn die van Van Lokeren, De Busscher en anderen, aantreft over de twee machtige abdijen van Gent, door den H. Amandus gesticht; Sint-Baafs bestond als klooster tot in 1536, wanneer keizer Karel er een kapittel van wereldlijke kanunnikken van maakte, dat in 1544 naar Sint-Janskerk overging; Sint-Pieters leefde voort als klooster tot het einde der verledene eeuw. Eene *schets* heet het, en dat is het ook; 26 bladzijden aan Sint-Baafs, en 60 aan Sint-Pieters gewijd, behelzen een vluchtig - naar den dunk van sommige lezers, misschien soms al te vluchtig - overzicht van den oorsprong, de ontwikkeling, de voor- en tegenspoeden en eindelijk de afschaffing der twee gestichten, met de bijzonderste daden der abten, die achtereen volgens het bestier voerden. Een weinig meer uitbreiding, zooals die men aantreft bij het verhaal der verwoesting in de 16^{e} eeuw in Sint-Pieters aangericht (blz. 71) en bij de beschrijving dezer abdij (blz. 76 en volg.) ware over het algemeen wenschelijk geweest. De taal is doorgaans zuiver; spijtig dat men hier en daar op eenen *den* stuit in plaats van *de*, in den eersten naamval van het bepalend lidwoord, denkelijk bij een min nauwkeurig proeflezen ontsnapt. Volgens den schrijver werd in de 7^{e} eeuw ter gelegenheid van den inval der Noordmannen de aanroeping ‘Van de woede der Noordmannen verlos ons, Heer,’ gevoegd bij de litanie van O.-L.-Vrouw. Is dat wel nauwkeurig? Volgens deskundigen dagteekent de litanie van O.-L.-Vrouw slechts van de 13e of 14e eeuw. (Zie Goschler, *Dictionnaire encyclopédique de la théologie catholique. Art. Litanies*.) Zooals men ziet, het zijn kleinigheden, waar wij onze critiek moeten op oefenen, een teeken dat het werkje goed en aanbevelenswaardig is. Tegenover den titel staat eene steensnede, een zegel van 1693 van Sint-Pieters en het wapen der heerlijkheid van Sint-Baafs vertoonend.

W.

Het aquarium en plantdierenhuis te Londen.

Het tijdschrift Fauna geeft de volgende beschrijving van deze wereldberoemde inrichting, die gevestigd is in een in Gothischen stijl opgetrokken paleis, dat met zijnen hof eene hectare beslaat. Het eigenlijk aquarium, dat echter maar een gedeelte van het geheel uitmaakt, bevat 33 nieuwe afdeelingen of kamers, met water gevuld en door dik doorschijnend glas afgezet, dat het zonlicht doorlaat en gelijktijdig op

zulk eene zachte wijze breekt, als voor het doel noodig is, namelijk dat de beschouwer de daarin zich bevindende dieren kan waarnemen. Van de grootere kamers of houwers zijn sommige slechts met eene geringe hoeveelheid water of rotsgesteente en in bijzondere afdeelingen met droog zand gevuld, om tot verblijfplaatsen voor schildpadden, salamanders, kikvorschen, krokodillen, weekdieren, stekelhuiden, schaaldieren en andere halfwaterdieren (amphibeën) te kunnen dienen. Tusschen levende dierbloemen, die niet in aarde gekerkerd zijn, maar zich willekeurig in het water bewegen, verheffen zich in het aquarium zeldzame zeegewassen, door welke weder andere soorten van levende wezens zich vroolijk en lustig kronkelen. Bovenal bewondert men er eene schoone verzameling actiniae of zeeanemonen, die onder de rotsblokken van het strand der Theems in menigte voorkomen. Geen schilder is in staat de schoone en afwisselende kleuren weder te geven van deze vreemdsoortige zeedieren, die, niette genstaande zij meer op planten dan op dieren gelijken, met vleesch gevoed worden. Door het doorschijnend glas, kan men zich aan eene nauwkeurige studie van deze waterdieren wijden en hunne geringste bewegingen bespieden. In plaats dat zij zich bij het minste gerucht tot eene halfbolvormige massa samenvatten, zooals zij in den natuurstaat doen, als men ze op het verdek van een vaartuig of aan het strand te dicht nadert, ontplooien zij in hunne kristalgrot hunne ontelbare veelkleurige en gepluimde vangarmen en voeldraden en spreiden hunne schoon bewerktuigde schijve voor het oog ten toon, zoodat men ze veeleer voor eene fraaie sterrebloem dan voor een dier zou aanzien. Als een lichtstraal in dit museum der levende natuur dringt, geniet men een waarlijk tooverachtig schouwspel, dat nog verhoogd wordt door kunstmatige grotten, holen, kloven en kleine koraalriffen, die voor de dieren en planten een punt van aanhechting en steun zijn, doch tevens vele tot schuilplaats verstrekken, die zij daarenboven voor hunnen groei en hunne ontwikkeling behoeven.

Electriciteit.

Een Amerikaansche handelaar in zijden stoffen heeft (zeker niet voor de eerste maal) eene groote mate van electriciteit waargenomen in zijde. Dikwijls, zegt deze Amerikaan, heb ik een zijden draad, die van een klosje afhing, zien uitzetten, alsof hij opgeblazen ware. Bij onweder, zoo leest men verder, schijnt de zijdeworm zich volstrekt niet op zijn gemak te gevoelen. De Chineezen meenen hierin de verklaring te vinden voor het feit, dat de zijdeworm van geen gedruisch houdt.

Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen.

Van deze uitgaaf heeft de 136ste aflevering het licht gezien, zoodat het 4e deel, waaromtrent wij in onzen vorigen jaargang, blz. 49, eene opmerking maakten, nu volledig is. Onder de belangrijke bijdragen, welke dit veelzijdig geschiedboek

vullen, vermelden wij de volgende: levensschetsen van de gestorvene leden der commissie L.J. de Vinck 1784 + 1858 en L.G. Smolderen 1773 + 1854; aanteekeningen over en opschriften uit de St.-Michielsabdij; stukken betrekkelijk het klooster van de Norbertinersen, de Pieter-Potsabdij, het Augustijnen- en Cellebroedersklooster, het prioraat Facons, het Ste.-Elisabethsgasthuis, de Ter Nonnen, de Oostmallen, de Spinsters, Ursulinnen, Witte Zusters, Ter Zieken en Zwarte Zusters.

Er komen in den lijvigen bundel (hij beslaat niet minder dan 559 bladzijden), een groot getal houtsneden voor, waartusschen vele wapenschilden, uitgevoerd door J. Gons (zie 1882, blz. 45) en J. Hemeleer 1821 + 1874.

Ook de twee hier voorkomende afbeeldingen van glasramen uit de roemrijke St.-Michielsabdij, op hout gesneden door J. Gons, werden in de *Graf- en Gedenkschriften* medegedeeld. Deze merkwaardige glasramen bevinden zich, vrij goed bewaard, in de nalatenschap van wijlen den heer P.Th. Moons-Van der Straelen(1), lange-Nieuwstraat nr 44, te Antwerpen, waar ze eerlang zullen verkocht worden; eene schoone gelegenheid

(1) Zie *de Vlaemsche School*, 1860, blz. 200; 1862, blz. 85.

voor het bestuur van het Antwerpsch museum van oudheden om een overblijfsel van de schaars gewordene glasschilderingen van oud-Antwerpschen oorsprong machtig te worden.

Wij bevelen de voor de geschiedenis der provincie Antwerpen hoog te waardeeren uitgaaf der *Graf- en Gedenkschriften* eenmaal te meer bij onze lezers aan.

Zooals men weet wordt zij gedrukt bij J.-E. Buschmann op goed deugdelijk handpapier.

Het comiteit voor de uitgave der *Graf- en Gedenkschriften* is thans samengesteld uit de heeren ridder L. de Burbure, P. Génard, Ph. Rombouts, baron C. de Borrekens, dr. L. Delgeur, J. Deschan, A. Goovaerts, J. Meulemans en ridder G. van Havre.

Kroniek.

Antwerpen. 31 Maart heeft de gemeenteraad beslist de door Jef Lambeaux ontwerpene fontein voor stads rekening te laten maken: het beeldwerk in brons, het waterbekken in arduin. Sedert het model der fontein op de Gentsche tentoonstelling verscheen (zie onzen jaargg. 1883, blz. 106) werd het door den beeldhouwer merkelijk gewijzigd. De kosten der fontein in haar geheel zijn geschat op 72,000 fr., waarvan 20,000 fr. voor den maker en het overige voor het brons- en steenwerk. De gift van A. Nottebohm (zie blz. 19) zal er gedeeltelijk toe worden gebruikt.

- De verschenen 4e aflevering, 4en jaargang, van het *Album der Antwerpsche etsers* bevat: een uitmuntend portret van wijlen den beeldhouwer A.F. Bouré (zie 1883, blz. 100), door A. Danse; *Hoeve te Capellen*, door F. Lamorinière; *Verwijten*, door Fr. Van Kuyck, *Reede van Antwerpen*, door R. Mols; *Portret naar Rembrandt*, door F. Lauwers; *De opschik*, door W. Linnig.

- *De Antwerpsche Maatschappij tot Bescherming der Dieren* looft eenen prijs van 100 fr. uit voor een (in het Vlaamsch of Fransch geschreven) werkje, ten minste 2000 woorden bevattende, en bestemd om bij *kinderen gevoelens van zachtaardigheid jegens de dieren te ontwikkelen.* In te zenden (vergezeld van een verzegeld briefje dat des schrijvers naam bevat) vóór 30 Juni 1884 aan den secretaris der maatschappij, Mechelschensteenweg nr 26, waar des verlangd nadere inlichting kan worden gevraagd.

- Het lijk van Hendrik Conscience is den 8en Maart om 8 1/2 ure 's morgens, van uit zijn voorloopig graf overgebracht naar den kelder, dien de stad Antwerpen op de begraafplaats van het Kiel heeft doen maken. De heer G. Antheunis en zijne vrouw waren tegenwoordig.

Herenthals. Ter drukkerij Broux-Heylen is een dichtbundel onder de pers, die door velen met belangstelling zal worden te gemoet gezien en waarop wij de aandacht vestigen van onze lezers, voor wie de schrijver geen onbekende is, namelijk: *Honderd fabelen van La Fontaine*, nagerijmd door dr. B. De Bie. De prijs van het werk, op goed papier en duidelijk gedrukt, bedraagt bij inschrijving slechts 1 frank.

Brussel. Dokter J.J. Bougard, onlangs overleden, heeft eene prachtige schilderij van J. Jordaens, afkomstig uit de verzameling A. Allard, aan het rijksmuseum vermaakt, alsook eene rijke verzameling Etruscische vazen.

- 28 Maart heeft in het koninklijk paleis een zeer goed zang- en muziekconcert plaats gehad, gegeven door 60 blinden, leerlingen van *The blind Royal Normal Callege and Academy of music for the blind*, onder leiding van dr. Campbell, met wie zij uit Engeland waren aangekomen, ook vergezeld door den heer en mev. Richardson-Gardner, die de reiskosten betaalden en hun vermogen en hun tijd ten nutte van de ongelukkige blinden gebruiken. De heer Campbell en de heer en mev. Richardson werden door Z.M. den koning aan tafel genoodigd. Van uit Brussel vertrokken de blinden naar Berlijn en van daar naar Dresden en Leipzig.

- Het prachtig marmeren beeld van Leopold I, van wijlen W. Geefs (zie 1883, blz. 128), hetwelk de kamer van volksvertegenwoordigers versierde, is bij den brand van het Volkspaleis zoodanig door het vuur beschadigd, dat het niet weder kan herplaatst worden. De beeldhouwer F.A. Fraikin is gelast een ander en grooter beeld te maken tegen September aanstaande.

- Volgens wordt gemeld heeft de toonzetter Jos. Mertens een nieuw zangspel voltooid, getiteld: *Charles V.*

Leuven De kunstschilder Jos. Janssens, van S^{t}.-Nicolaas, heeft twee puike tafereelen voltooid voor de O.-L.-Vrouwekapel der Jezuïetenkerk alhier, voorstellende: *De blijde boodschap* en de *Voorstelling in den tempel.*

Sint-Nicolaas. Het *Journal des beaux-arts* heeft zijn gewonen prijskamp voor etskunst uitgeschreven. Prijzen: fr. 400 voor eene plaat naar eene oude of hedendaagsche Vlaamsche schilderij; fr. 300 voor een genrestuk; fr. 200 voor een landschap of binnengezicht; fr. 100 als aanmoedigingsprijs. De platen mogen niet grooter zijn dan 260 millimeters bij 190 millimeters. In te zenden: 2 proeven op wit en 2 op Chineesch papier, voor 30 September 1884, aan den heer Ad. Siret, met een gesloten briefje, het adres van den inzender bevattende

- Door den beeldhouwer Frans Van Havermaet is een welgelijkend borstbeeld van H. Conscience gemaakt, dat den 25^{n} Februari plechtig onthuld werd op een door den Vlaamschen Kring aangericht avondfeest, na eene bezielde redevoering van professor E. Claeys, die door de talrijke hoorders lang en warm werd toegejuicht.

Brugge. Bij Fr. Claeys, Steenstraat, is een belangrijk werk verschenen van den eerw. heer L. Wyckmans, priester, getiteld: *Gouden Kalender der Belgische heiligen en gelukzaligen*, volgens Molanus, met aanteekeningen en bijvoegsels. Er zijn niet minder dan 2000 levensschetsen van heiligen en gelukzaligen in opgenomen, welke door den heer Wyckmans voor zooveel noodig ook met behulp van de werken van andere schrijvers dan Molanus aangevuld zijn geworden. De prijs van den *Gouden Kalender* is slechts fr. 2.25.

Bergen. De Waalsche volksdichter Antoine Clesse, den 30^{n} Mei 1816 te 's-Gravenhage geboren, heeft bij de wetgeving de groote naturalisatie aangevraagd. In 1817 kwam hij met zijne ouders naar Bergen, in welke stad hij gehuwd is en voortdurend bleef wonen. Hij staat er aan het hoofd van eene bloeiende handelszaak.

- Een brievendrager, van het postkantoor van Dour, heeft bij het graven van eenen bornput, een steenen pot aangetroffen, met 16 zilveren muntstukken van Philips IV, koning van Spanje; een draagt het jaartal 1633.

Buitenland.

Maastricht. Er bestaat plan om op het Frijthof, beoosten de Servatiuskerk, welke vroeger versierd schijnt te zijn geweest met eene fontein en een beeld van den H. Servatius, Maastrichts eersten bisschop, weder eene zulke fontein met een beeld van Servatius op te richten.

's-Gravenhage. In deze stad zal eene tentoonstelling van kunstwerken van levende meesters worden gehouden van 15 Mei tot 29 Juni 1884. De stukken in te zenden uiterlijk op 30 April in het lokaal teekenacademie, Princessegracht.

Leiden. De heer K.L.A. Obreen heeft aan het Nederlandsch museum eene telloor van Chineesch porselein geschonken, waarop is afgebeeld de *Plundering van het huis van Jacob Van Zuylen van Nyevelt*, *baljuw in Rotterdam*, *in October* 1690.

Rotterdam. Door den heer Leo P. Stracké is aan het museum Boymans geschonken het model van het door hem ontworpen gevelfront van het nieuwe gijmnasium. Het model zal boven de groote deur der dusgenaamde Weenixzaal worden geplaatst.

Drente. Nabij Beilen zijn 3 voet onder den beganen grond, in een steenen pot, een hamer, een mes en een beitel uit den vuursteentijd gevonden, zeer fraai bewerkt.

Alkmaar Onder de voorwerpen, die het stedelijk museum in den laatsten tijd ten geschenke ontving, behoort eene eivormige koperen tabaksdoos, op welker deksel zijn afgebeeld een man te paard en eene vrouw met roemer en kan, van onder een

rookende man en als randschrift: *Toeback. Seer. Schoon. Die spant. de. kroon. bij. wijn. of. bier. daerom. ick. oock. een. pipie. roock. op. mijn. plasier. Anno.* 1661. *Aerien. Heyndricksen.*

Parijs. Een oud bronzen beeldje van Karel den Groote, dat als een portret van den beroemden keizer wordt beschouwd, en gezegd wordt tijdens zijn leven of zeer kort na zijn dood vervaardigd te zijn, is te vinden in het museum Carnavalet, te Parijs. Het werd vroeger in de groote kerk te Metz bewaard en daar, alle jaren, op den sterfdag van Karel den Groote (28 Januari), van kaarsen omgeven, tentoongesteld. De stadhouder van Elzas-Lotharingen heeft thans, in overleg met het bestuur van 't museum, te Parijs twee afgietsels van het beeldje laten maken, waarvan het eene in den Dom te Metz bewaard wordt, en het andere aan den keizer van Duitschland ten geschenke is aangeboden.

- Den 20^{n} Februari zijn gekozen tot leden der Fransche academie de heeren F. Coppée en F. de Lesseps, ter vervanging van de Laprade en H. Martin (zie 1883, blz. 200).

- Op de plaats te Parijs, waar de nieuwe geneeskundige school wordt gebouwd, worden vele oudheden gevonden, als vazen, aschkruiken, ijzeren werken en penningen; ook menschenbeenderen.

- M. Munkaezy heeft te Parijs eene groote schilderij voltooid: *Christus tusschen de twee misdadigers.* De hoofdgroep teld niet minder dan 50 figuren.

Hyères. Volgens door Fransche bladen wordt gemeld, zou de oorspronkelijke schilderij van Rafaël, de *Madona van Loretto*, zich in het museum van Burlière te Hyères bevinden. Volgens Larousse is de oorspronkelijke schilderij uit het Italiaansche stadje Loretto, nabij Ancona, verdwenen in het begin dezer eeuw, terwijl het Fransche leger zich in Italië bevond (zeer waarschijnlijk werd het stuk door Franschen gestolen). Het museum van den Louvre, te Parijs, bezit van deze schilderij eene kopie.

Berlijn De raad van beheer van het Berlijnsch museum heeft besloten een 400-tal schilderijen uit de kunstgalerij af te zonderen en onder de provinciale museums te verdeelen. Men is daartoe in de gelegenheid omdat sommige meesters ook dan nog ruimschoots vertegenwoordigd blijven. Het Berlijnsch museum bezit bij voorbeeld 12 Ruysdaels. Men behoudt 8 werken en is nu in staat, in 4 andere steden den beroemden Nederlandschen landschapschilder insgelijks te vertegenwoordigen. Het museum te Kassel is reeds zoo overvloedig van kunst, vooral van oud-Hollandsche en Vlaamsche kunst, voorzien, dat daarheen slechts eenige Italianen zullen worden afgezonden. Voor Keulen, welks museum vooral belangrijk is voor de oud-Duitsche schilderschool en voor de Nederlandsche kunst, zijn belangrijke doeken uit die scholen bestemd. Munster zal meer in het bijzonder met Westfaalsche kunst bedacht worden. Breslau, dat nog niets anders dan hedendaagsche kunst bezit, zal met de Berlijnsche gift zijn eersten grondslag ook voor eene verzameling oude schilderijen kunnen leggen.

Karlsruhe. De opsteller van het nieuwsblad *Badische Landesbote* had dezer dagen eene beoordeeling gegeven over de tooneelspelers Kraussneck en Jelenko. 's Anderdaags werd hij op straat door de twee ‘grossherzogliche Hofschauspieler’ aangesproken en hem medegedeeld, dat als hij nog eens iets ongunstigs over hen zou durven schrijven, zij hem ‘die Rippen kaput schlagen’ zouden.

Hamburg. De heer G.C. Schwabe, vroeger te Liverpool en te Henley a/d. Theems woonachtig, heeft aan de stad Hamburg zijne kostbare schilderijenverzameling vermaakt, benevens 10,000 pond sterl. om er eene geschikte zaal voor te bouwen. De verzameling bevat eenige der schoonste meesterstukken van de Engelsche school uit de laatste 20 jaren.

Londen. In de laatste dagen der maand Maart heeft het Engelsche hoogerhuis weer te beslissen gehad over het schier jaarlijks vernieuwd wordend voorstel om de museums te Londen ook des Zondags open te stellen voor het publiek. Ditmaal werd het voorstel, gedaan door lord Thurlow, met 46 tegen 38 stemmen verworpen. Ten gunste van de openstelling der museums waren verzoekschriften ingekomen, die de onderteekening dragen van 400 geestelijken, van 70% der bankiers en 4/5 van de groote fabrikanten en nijveraars. Lord Thurlow beweerde, dat sedert te Manchester de kunstgalerijen en bibliotheken des Zondags voor het publiek geopend zijn, de misdaden in die stad met 33% zijn verminderd. Graaf van Shaftesbury meende, dat de grootste hoop der menschen er zich volstrekt niet om bekommert of de museums Zondags al dan niet open zijn en dat, als men daartoe overgaat, men zal moeten eindigen met voor die klasse des Zondags ook de muziek- en danszalen open te stellen. Hertog van Somerset, lord Carlingford en graaf van Hardwicke spraken voor, de aartsbisschop van Canterbury en de bisschop van Oxford tegen het voorstel. (Zie, in verband hiermede, de *Vlaamsche School* van 1883, blz. 95.)

- Bij de kunstkoopers Christie, Manson en Woods, te Londen, is het kabinet hedendaagsche schilderijen van wijlen den heer Potter, te Manchester, geveild, 84 schilderijen, die te zamen 32,501 pond sterl. opbrachten. Voor *Daniel in den kuil der leeuwen*, van Briton Reviere, werd 2500 pond, voor eene schilderij van David Cox evenveel betaald.

- Op de veiling van de verzameling zeldzame gravuren van Dent, kocht de Parijsche kunsthandelaar Thibaudeau onder andere de drie volgende prenten: de kopergravure naar Sandro Botticelli's *Hemelvaart der H. Maagd*, van Noleman, voor 21,500 fr.; *Het oordeel van Salomo*, van Fr. Von Bochelt, voor 8750 fr.; *Maria Boodschap*, van denzelfde, voor 5250 fr.

Rome. Op de via Cesarini is een wit marmeren en zeer kostbaar standbeeld in natuurlijke grootte opgedolven, doch het hoofd en de linkerarm ontbreken; de toga hangt over de schouders en laat de geheele borst bloot; aan de voeten staat een adelaar en de rechterhand steunt op een sierlijk bewerkten knods. Daar het beeld opgegraven is op de plaats waar vroeger de Termen van Agrippa zich bevonden, zoo gelooft men dat het Neptunes voorstelt.

Pompeji. Voor de slachtoffers der aardbeving van Ischia (zie onzen jaargg. 1883, blz. 132) gaat een driedaagsch feest in de bedolvene stad Pompeji worden gegeven. Op den 1sten dag, *ludi circenses* (wedrennen) in tegenwoordigheid van Cesar; de winkels zullen geopend zijn evenals in den tijd toen Pompeji nog boven den grond stond; spijzen en dranken zullen in antiek vaatwerk worden verkocht. Op den 2^{den} dag, een bruiloftstoet, gaande van het huis van Cornelius Rufus tot aan de via Mercuria, waar de bruidegom woont; op denzelfden dag een begrafenisstoet; deze begeeft zich van het huis van den Veldgod naar de porta Ercolamensis, waar de bloedverwanten van den overledene het gebruikelijk lijkmaal zullen houden. (Zie *Vlaamsche school* van 1879, blz. 162.)

Rusland. Aan de hoogeschool van Charkoff is zekere Dreetschakoffsky, een student van 60 jaar, ingeschreven bij de geneeskundige faculteit. Hij is pas in zijn eerste studiejaar. Reeds in 1863 was hij student te Warschau, maar werd toen wegens deelneming aan den opstand naar Siberië verbannen. Onlangs kreeg hij genade, bij gelegenheid van de kroning des keizers (zie onzen vorigen jaargang, blz. 113) en heeft nu zijne studiën hervat.

Sterfgevallen.

JAN MARIA SCHUVER, de moedige en geleerde Nederlandsche Afrikareiziger, is, volgens een bericht van den Oostenrijkschen consul te Khartoem, rond 22 Augustus 1883, nabij Mischra-en-Rek, in het dorp Tek, waar hij vertoefde bij het hoofd Kudj, met zijn bediende Karel Nagy en zijne vijf dragers, vermoord geworden door in opstand gekomen Djankeh-negers. (Van sommige zijden wordt de echtheid van het bericht in twijfel getrokken.)

AUGUST BONHEUR, de dierenschilder, broeder van Rosa Bonheur, is volgens een bericht van 21 Februari overleden, 60 jaren oud.

J.M.E. DERCKSEN, een gunstig gekend Nederlandsch letterkundige, notaris en raadslid te Leiden, is aldaar, volgens een bericht van 29 Februari, overleden, 58 jaren oud.

AUGUST MICHIELS, lid van den gemeenteraad en voorzitter van het *Willemsfonds* te Antwerpen, in deze zijne geboortestad overleden den 6^{den} Maart, 62 jaren oud, was een volieverig en steeds nuttig werkzaam voorstander van de Vlaamsche zaak en een verlicht en onbekrompen bevorderaar van Vlaamsche letteren en kunst. In zijne hoedanigheid als lid van den gemeenteraad en daartoe behoorende commissiën was hij steeds, vóór alles, op het dienen van de Vlaamsche zaak bedacht. Voor de Vlaamsche beweging is het sterven van dezen wakkeren en bekwamen strijder een zeer gevoelig verlies. De overledene, die zich ook door zijne persoonlijke hoedanigheden, groote achting en genegenheid had verworven, werd den 10^{n}. Maart op het Kiel begraven; eenige duizende waardeerders en vrienden maakten deel uit van den lijkstoet en aan het graf werden niet minder dan 16 redevoeringen uitgesproken, de eerste door den heer burgemeester Leopold de Wael. De heer Michiels heeft bij laatste wilsbeschikking aan het Antwerpsch museum eene *Vlaamsche kermis* van den Helschen Breughel vermaakt.

JOZEF VAN DEURME, de zoo bekwame en ook als geschiedschrijver veelbelovende Vlaamsche letterkundige, te Antwerpen geboren, is den 10^{den} Maart overleden te St.-Amandsberg, bij Gent, nauwelijks 25 jaren oud. De ontijdige dood van den zoo ontwikkelden als wakkeren jongen man is een groot verlies voor onze letterkunde, waarin hij zich reeds van zeer gunstige zijde deed kennen, onder andere door zijne in onzen vorigen jaargg., blz. 84, loffelijk vermelde en op blz. 40 van de tegenwoordige aflevering breedvoeriger beschouwde *Schets eener geschiedenis der abdijen van St.-Baafs en St.-Pieters te Gent*, bijdragen in het letterkundig blad *De Vlaamsche Wacht* enz. Hij was tweede schrijver van den taal- en letterlievenden *Snellaertskring* te Gent. Zij, die met den gullen en dienstvaardigen jongeling omgang hebben gehouden, waardeerden hem hoog en zullen ongetwijfeld de nagedachtenis in eere houden van hem, gelijk ons een zijner Gentsche vrienden schrijft, ‘dien wij allen zoo lief hadden.’

RICHARD BURNIER is volgens een bericht van 18 Maart overleden te Dusseldorp, in welke stad deze bekwame Hollandsche landschapschilder, vroeger te 's-Gravenhage woonachtig, sedert eenige jaren was gevestigd.

RENAND DE VILBAC, de welbekende vruchtbare Fransche toonzetter, is den 20^{n} Maart te Brussel overleden. Hij werd in Juni 1829 te Montpellier geboren. Hij was primus van Rome te Parijs op 15-jarigen leeftijd. De doode is overgebracht naar Parijs, om daar bijgezet te worden in zijn familiegraf.

PIETER PUYENBROECK, beeldhouwer ridder der Leopoldsorde is volgens een bericht van 20 Maart te Brussel overleden.

ADOLF AZE, de Fransche historieschilder, die onder het keizerrijk eene groote beroemdheid had, is volgens een bericht van 20 Maart overleden.

HIPPOLYTE MAINDRON, de uitstekende Fransche beeldhouwer, is volgens een bericht uit Parijs van 23 Maart overleden, 82 jaren oud.

PAUL BALZE, een schilder die vooral uitmuntte door monumentale werken en onder andere gedeeltelijk de muurschilderingen van Rafaël in het Vaticaan herstelde, is volgens een bericht van 24 Maart te Parijs overleden. Hij was in Rome geboren in 1815.

FRANS MIGNET is volgens een bericht uit Parijs den 24^{n} Maart overleden. De schrijver van de *Histoire de la révolution française de* 1789 *à* 1814 en andere geschiedkundige werken bereikte den ouderdom van omtrent 88 jaren.

Mgr. JOANNES THEODORUS BEELEN, huisprelaat van Z.H. den paus, raadgever van de congregatie van den Index, doctor in de godgeleerdheid, eere-kanunnik der hoofdkerk van Luik, ridder der Leopoldsorde en rustend hoogleeraar in de H. Schriftuur en de Oostersche talen aan de hoogeschool van Leuven, is den 31^{n} Maart in laatstgenoemde stad overleden. Hij was den 12^{n} Januari 1807 te Amsterdam geboren. Hij werd kort na de wederinrichting van de hoogeschool te Leuven tot leeraar daarbij aangesteld. Als schrijver deed hij zich onder andere kennen door verscheidene belangrijke en omvangrijke werken betrekkelijk de H. Schriftuur, waartusschen *Het Nieuwe Testament onzes Heeren Jezus Christus volgens den tekst der Vulgaat in het Nederduitsch vertaald en in doorloopende aantekeningen uitgelegd* (in 3 deelen) eene vertaling met aanteekeningen en uitleggingen van *Het Boek der Psalmen*, naar den Latijnschen tekst der Vulgaat, in 2 deelen, *De Spreuken van Salomo*, naar den Latijnschen tekst der Vulgaat, met aanteekeningen en uitleggingen, enz., enz. Hij liet, op hetzelfde gebied, 7 of 8 Latijnsche werken verschijnen.

N.C. BALSEM, een zeer bekwaam Nederlandsch letterkundige, hoofdopsteller van het tijdschrift *Mannen van beteekenis in onze dagen*, is den 1^{n} April overleden te Langerzwaag, waar hij predikant was. Hij bereikte slechts den ouderdom van 48 jaren.

G. RANDON, de bekende Parijsche teekenaar, in zijnen tijd een der bijzonderste medewerkers van het *Journal amusant*, is volgens een bericht van 1 April overleden. Hij was sedert 6 jaren lam.

EMANUEL GEIBEL, de befaamde Duitsche volksdichter, is op 6 April te Lubeck overleden.

LODEWIJK VERBOECKHOVEN, landschap-, bloemen- en stillevenschilder, is op 7 April te Gent overleden.

JULIUS JOSEPHUS GASPARD STARCK is te Brussel overleden in het begin van April, oud 70 jaren. Van dezen schilder zijn vooral bekend *De eedaflegging van Leopold II* en de *Blijde intrede van Leopold II.*

GUSTAAF RICHTER, de beroemde schilder, geboren te Berlijn, is aldaar overleden, 60 jaren oud. Zijne plechtige begrafenis had plaats op 6 April. Een zijner bijzonderste stukken, *Jezus de dochter van Jarius opwekkende*, prijkt in 't museum te Berlijn.

ADOLF DE LEUVEN, de vruchtbare Fransche tooneelschrijver (hij schreef meer dan 150 stukken), is volgens een bericht uit Parijs van 14 April overleden, 82 jaren oud. Hij was een zoon van den graaf van Ribbing, die in 1792 uit Zweden werd verbannen, naar aanleiding van de moordpooging op vorst Gustaaf III.

CH. VERVOITTE, de bekwame toonzetter, is volgens een bericht van 17 April te Passy overleden, 65 jaren oud.

Stil water.

Zooals de titel reeds doet kennen, is het eene gravuur naar eene schilderij van Arnold Schaepkens, welke men hier aanschouwt: de Schelde, bij zoogenaamd stil water.

Er bestaan van dezen verdienstelijken

TEEKENING NAAR ZIJN TAFEREEL DOOR A. SCHAEPKENS, HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

kunstenaar onderscheidene schilderingen en ook etsingen, waarvoor hij zich ongeveer hetzelfde onderwerp koos.

Het is eene eigenaardigheid van Arnold Schaepkens, dat hij bij voorkeur verwijlt op plaatsen, zooveel mogelijk van alle gedruisch verwijderd.

Dit verklaart ons genoegzaam, de aantrekking welke groote stille wateren op hem teweegbrengen.

Hunne dichterlijke vreedzaamheid oefent als een tooverachtigen invloed op hem uit.

En waar hij zich zet tot het afmalen van een dier stilwatergezichten, weet hij die telkens innemend en boeiend voor den toeschouwer te maken.

De hier opgenomene houtsnede bewijst het eenmaal te meer.

De heer Arnold Schaepkens, dien wij tusschen onze medewerkers tellen, is de jongste broeder van wijlen Theodoor Schaepkens (zie blz. 10) en bewoont thans de gemeente Sint-Joost-ten-Noode, bij Brussel. Wij betuigen hem langs dezen weg onzen oprechten dank voor zijne fraaie bijdrage.

D.V.S.

Uit het kunstenaarsleven.
(Vervolg van blz. 39.)

Nog twee jaren verliepen op die wijze, en Edmée was thans zeventien jaar oud.

- Zeker is het, dacht Elberg bij zichzelf, dat het zoo op den duur niet blijven kan. Ik ben niet onsterfelijk, en als ik eens mijn hoofd kwam neer te leggen, wat zou dan van het kind geworden? Ik moet eenen man voor de kleine zoeken.

Onpractisch, gelijk hij in de meeste dingen was, beschouwde hij deze vraag enkel en alleen uit het in Frankrijk gebruikelijke gezichtspunt, dat in het huwelijk weinig

hoogers d o e t zien dan een verdrag, eene o v e r eenkomst, die op dezelfde nuchtere wijze tot s t a n d gebracht wordt als alle overige dingen. Wanneer men in Frankrijk een meisje u i t h u w e l i j k t, acht men haar verzorgd en geborgen. Of dit werkelijk zoo is, dat is natuurlijk eene andere vraag.

De inval kwam hem dus goed voor, maar toch deden zich nog velerlei zwarigheden op. Elbergs afgezonderde levenswijze tot hiertoe, zijn menschenschuwe aard en zijne onbekendheid met wereld en menschen maakten hem meer dan iemand ongeschikt, om een huwelijk tot stand te brengen. Hij kende niemand, die ook van verre aan het gedacht van den echtgenoot beantwoordde dien hij gaarne voor zijne pleegdochter gewenscht zou hebben. Hij had ook een donker begrip, dat, in huwelijks-

aangelegenheden, teedere, wel eens lastige geldzaken ter sprake konden komen, en was zelf volstrekt de man niet, om zich daarmede veel te bemoeien en in te laten. Hij was van ganscher harte gewillig en bereid, om Edmée al zijne eigene have en goed tot huwelijksgift mede te geven; maar hoeveel dat wel bedroeg, hoe hij 't alles bij elkaar krijgen, overdragen en den toekomende op de beste wijze aanbieden moest, en of die er wel mede tevreden zou zijn, maar misschien nog andere bepalingen en voorwaarden stellen - van dat een en ander had hij hoegenaamd geen begrip en alleen reeds de gedachte er aan bracht hem tot volslagene radeloosheid. Dit alles voelde en begreep hij; maar hij voelde en begreep niet - want dit gevoel was nog al te donker, onbepaald en onontwikkeld, dan dat hij het zichzelf had kunnen bekennen en werkelijk in overweging nemen, dat eene kleine pijnlijke jaloerschheid, eene stomme droefheid op den grond van zijn hart lag en hem smartelijk aandeed, als hij er in ernst aan dacht, den schat, dien hij vier jaren lang bewaakt had en die 't licht en de vreugde zijns levens geweest was, die hem met nieuwe en teederder aandoeningen en met eene hem vroeger onbekende liefde en toegenegenheid voor zijne medemenschen vervuld had, aan een ander weg te geven.

Edmée was eindelijk 18 jaar oud, en Elberg had nog maar altijd geen man voor haar. Nu volle vijf jaren was hij enkel om harentwille in Parijs gebleven, hoe dikwijls hem ook zijn zwerflust naar zijn zooveel schooner vaderland aan den Rijn, naar Zwitserland en naar Rome had gelokt. Hij was over 't geheel een ander mensch geworden, om den wille van dat meisje. Vroeger en tot hiertoe had hij alleen gearbeid; maar de gedachte aan haar, de zorg en de tijd, welke hij aan hare opvoeding en opleiding besteedde, maakten 't hem onmogelijk, alles verder zelf te doen, wat hij voorheen in zijne werkplaats alleen gedaan had. Hij wilde dus naar een leerling omzien, een talentvollen jongen, van braaf karakter en strenge zeden, die hem tot zijne stukken de ruwe hand kon reiken, en die tegelijk door woord noch daad de kloosterlijke strengheid en reinheid stoorde, waarmede des schilders ieverzuchtige zorgvuldigheid zijne pleegdochter omgeven had.

Dit model van een jongeling was eindelijk na lang zoeken gevonden en in de werkplaats aangenomen; zijn naam was Paul. Als zoon van een rijken landbouwer vond hij oneindig meer smaak in het op het doek, dan 't onder den ploeg brengen van akkers en velden; hij wilde zijns vaders koeien oneindig liever teekenen dan melken. De vader van Paul was insgelijks een model in zijne soort en kwam tot het verstandig besluit, dat zijne daglooners 't mesten, ploegen en dorschen even goed en nog beter bij de hand nemen konden dan Paul, en dat deze zijn tijd en vlijt niet weggooien zou, wanneer hij die volgens eigen smaak, aanleg en neiging besteedde.

Het was het feest van St.-Cloud, dat half Parijs deed ledig stroomen, en Elberg wilde Edmée ook daarheen brengen. Zoo stapte hij dan in eene omnibus, Edmée aan zijne eene, Paul aan zijne andere zijde.

Toen zij in het park kwamen, maakte het zien van die vele menschen den schilder eenigszins onthutst en hij zeide:

- Gaat vooruit, kinderen! Ik zal u wel volgen.

Arm in arm gingen de jonge lieden vooruit en lachten en schertsten.

- Ja, mompelde Elberg bij zichzelf, zij zijn jong, zijn gelukkig, gelukkig in zichzelven, gelukkig in die drukte, gelukkig in elkaars gezelschap - als...

Voor de eerste maal schoot hem eene gedachte met een nasleep van zoo vreemde, gemengde, tegenstrijdige gewaarwordingen door het brein, dat hij met de hand over het voorhoofd streek en staan bleef, en toen zijn tred weder verhaastte - hij wist zelf nauwelijks waarom. De gedachte evenwel, die hem in 't hoofd was geschoten, bleef daarin hangen, en hij nam die en keerde ze om en om, hij woog

en wikte haar en maakte zich er meer en meer vertrouwd en gemeenzaam mede. Zonderling, dat hij nooit vroeger zelf op dezen inval gekomen was! Hier was immers de echtgenoot dien hij nu wel twee, drie jaren voor Edmée gezocht had! Hier had hij dien immers kant en klaar voor zijne oogen en maar zoo om te grijpen; hij kon geen beter, geen passender en geschikter vinden. Indien slechts de vader zijne toestemming gaf, was er immers geen zwarigheid meer?

Paul was het, wien hij Edmée tot vrouw wilde geven. Paul moest zich maar al te gelukkig schatten - hoe was 't wel anders mogelijk? Edmée tot echtgenoote te krijgen. En Edmée beminde Paul stellig, zij moest hem wel liefhebben. Hoe vergenoegd, blij en vroolijk wandelden zij daar met hun tweeën!

Ja, hij wou de zaak terstond fiks aanpakken, alle gelden verdere aangelegenheden, die er mede in verband stonden, ten schielijkste in orde brengen, en den vader van Paul op den man af vragen, hoe die er over dacht.

Dit deed hij dan ook, en geene week later had hij een goedkeurend antwoord. De wakkere landman zei gereedelijk ja en amen; al, wat hij van Elberg en diens aangenomen dochter hoorde, bevredigde hem ten volle. Wat het geldelijke betreft, maakte hij het den schilder zoo gemakkelijk mogelijk; want hij verklaarde, dat de schoondochter hem lief en welkom was, al bracht ze niets dan haarzelve mede, en wilde dat de bruiloft zoo spoedig zou doorgaan, als Elberg en de jongelieden dat goed en doenbaar rekenden.

(Wordt voortgezet.)

Een Transvaalsch gezantschap.

Den 17^{n} April is te Antwerpen aangekomen de heer Paul Kruger, staatspresident van de Zuid-Afrikaansche republiek, vergezeld van den generaal Smit en den heer J.S. Du Toit, minister voor openbaar onderwijs in denzelfden staat, en twee secretarissen, de heeren E. Esselen en Eloff, benevens een paar Nederlandsche heeren. Het gezantschap was naar Europa gekomen, om te Londen een verdrag met Engeland te sluiten, naar aanleiding van den oorlog, waarin deze mogendheid gewikkeld is geweest met de Zuid-Afrikaansche republiek, die, door de Engelschen geheel wederrechtelijk in bezit genomen, er met opoffering van veel bloed en goed is mogen in gelukken hare onafhankelijkheid te herwinnen. (Zie onzen jaargang 1877, blz. 102.) Na het sluiten van het verdrag in

Engelands hoofdstad, heeft het gezantschap zich naar Holland begeven, waar het niet slechts op de broederlijkste wijze werd onthaald, maar ook den grondslag legde voor het aangaan eener leening van 15 millioen gulden, welke som de Zuid-Afrikaansche republiek gedeeltelijk van noode heeft voor het aanleggen van eenen spoorweg, die de hoofdstad Pretoria zal verbinden aan de haven van de Delogoabaai, eene Portugeesche kustbezitting. Is deze spoorbaan tot stand gebracht, zoo zal de Zuid-Afrikaansche republiek geopend zijn voor den buitenlandschen handel en daarbij gemakkelijker genaakbaar voor landverhuizers, die men er vooral van uit Holland en Vlaamsch-België wenscht te zien aankomen, aangezien voornoemde republiek uit eene Nederlandschsprekende bevolking bestaat.

Eene commissie van Antwerpsche ingezetenen, aan wier hoofd zich de heeren J. de Geyter, nu wijlen August Michiels, F. Van der Ven en W.A. Van Maenen bevonden, had op zich genomen stappen te doen, ten einde te verkrijgen dat het Zuid-Afrikaansch gezantschap ook een bezoek zou brengen aan Antwerpen. Deze uitnoodiging werd met de meeste hoffelijkheid aangenomen en den 17° April rond den middag kwamen de welkome gasten per spoor te Antwerpen aan, in een van de koninklijke reiswagons, welke door Z.M. koning Leopold beschikbaar was gesteld in de statie te Esschen. Zij werden in de met vlaggen versierde statie van den ijzeren-weg opgewacht door den heer L. de Wael, burgemeester van Antwerpen, omgeven van vele leden van den gemeente- en provincieraad, den heer G. ridder van Havre, senator, den heer J. David, generaal van de Antwerpsche burgerwacht, Vlaamsche letterkundigen, vertegenwoordigers van Vlaamsche maatschappijen, ook uit andere steden, de te Antwerpen gevestigde *Hollandsche Club* enz.

Bij het uitstappen van de hooge reizigers, liet de muziek van de Antwerpsche knechtjesjongens, welke zich aan den ijzeren-weg bevond, de opwekkende tonen van het Transvaalsche volkslied hooren.

De heer de J. Geyter stelde de heeren aan den burgemeester voor. Deze magistraat heette hen hartelijk welkom in de Scheldestad.

In opene rijtuigen werden de bezoekers naar het hotel *St.-Antoine*, op de Schoenmarkt, gevoerd. Onderweg werden zij door het samengestroomde volk luidruchtig toegejuicht.

Ten 6 ure 's avonds, werd het gezantschap een feestmaal aangeboden in het lokaal van het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen.* De gasten waren 170 in getal. De burgemeester van Antwerpen zat voor. Het feestmaal kenmerkte zich door eene weergalooze gulheid. Bij allen, die er aan deel namen, zal het eene onuitwischbaar aangename herinnering achterlaten.

De heer H. Fontaine, leeraar aan de Antwerpsche muziekschool, bracht al de aanwezigen in verrukking door de voordracht, op de hem eigene uitstekende wijze, van den volgenden *Welkomgroet aan de Transvalers*, woorden van E. Hiel, muziek van K. Miry:

Van overzee komt gij naar Belgenland,
Voor uw bestaan hebt ge onbeschroomd geleden,
Gij hebt de vlag der vrijheid daar geplant,
Waar wild geweld en arglist u bestreden.
De vijand viel. Hij vreest uw wrekend staal.
Heil Afrika! heil den Transvaal!

Weest welkom hier! hier bruist hetzelfde bloed
Door onze borst, gelijk het uwe, dappren!
Dezelfde geest geeft ons denzelfden moed,
Ter uwer eer zal onze driekleur wappren.

Uw zegepraal is Neerlands zegepraal,
Heil Afrika! heil den Transvaal!

Van overzee denkt ge aan den moederschoot,
Door moederliefde wilt ge uw hart verlichten;
Ge vocht u vrij, niet vreezend nood of dood,
Om 't nieuwe land als Belgenland te stichten.
En fier als volk steunt ge op de moedertaal,
Heil Afrika! heil den Transvaal!

Weest welkom hier! hier bij den broederstam;
De vrijheidsgeest zij immer ons behoeder;
Hij lichte ons voor... een heldre liefdevlam!
Ons, kloeke kindren eener kloeke moeder.
O, dat de vrede ons handlen steeds bestraal',
Heil Afrika! heil den Transvaal!

Mild hand in hand, vroom op den Heer betrouwd,
Het hart omhoog, de toekomst lacht ons tegen,
Die Hem vertrouwt heeft op geen zand gebouwd:
Uw land worde ééns ons aller kindren zegen.
Weest welkom hier! hier aan het broedermaal;
Heil Afrika! heil den Transvaal!

Uw land worde eens de kern van 't schoone rijk,
't Rijk, waar door 't werk de weelde en vrijheid stroomen,
't Rijk, waar door 't recht eenieder wordt gelijk....
Het schoone rijk, dat onze kindren droomen:
Weer heersche op d'Oceaan de moedertaal.
Heil Afrika! heil den Transvaal!

Nu werd door 400 meisjes en jongens, leerlingen van de gemeentescholen, het volgende opwekkend *Transvaallied* van J. de Geyter en P. Benoit gezongen.

Daar is een zucht die gloeit in ieder harte;
Daar is een kreet die dreunt door ieder land:
't Waait uit de vlag die wappert in de verte;
't Vliegt met het schip dat stevent van het strand...
‘Vrij zijn! Vrij zijn!’
Dreune 't ook uit onzen mond,
Daar op Afrikaanschen grond,
Daar geen volk op 't wereldrond
Vrijer is dan wij zijn!

Wie kent ze niet, de Huguenots en Geuzen?
Ze zeilden uit, op wilde volken af.
Elk werelddeel bracht schatting aan die reuzen.....
Wij zijn hun zoons, en zwaaien hier den staf.
‘Vrij zijn! Vrij zijn!’
Enz.

De vijand kwam... Ons wilde hij tot slaven....
Te paard! Te paard! met buksen en met lood.
Waar bleef hij, waar? - Men vrage 't aan de raven.
Langs elken weg zijn nog de rotsen rood.
'Vrij zijn! Vrij zijn!'
Enz.

Jong is de staat; maar eikels worden boomen.
's Lands moed, 's lands eer; o God, verlaat ons nooit.
Laat op Transvaal uw zegen nederstroomen;
Weze Afrika met steden eens bestrooid.
'Vrij zijn! Vrij zijn!'
Dreune 't ook uit onzen mond,
Daar op Afrikaanschen grond,
Daar geen volk op 't wereldrond
Vrijer is dan wij zijn!

De heer minister J.S. Du Toit heeft den jeugdigen zangers op inderdaad roerende wijze dank gezegd.

'Lieve kinderen, zoo sprak hij, diep aangedaan, ik kan u niet genoeg zeggen hoe gelukkig gij mij hebt gemaakt; toch moet ik u eerst en vooral dank zeggen in naam der leden die hier als afgevaardigden van Transvaal ons land vertegenwoordigen; ook dank ik u namens ons volk, maar vooral in naam van onze Transvaalsche jeugd, onze kinderen.

In mijn land, kinderkens, ben ik schoolopziener en elken dag houd ik mij met het onderwijs onledig. Het lied dat gij daar zoo even zoo keurig hebt gezongen, is schoon, maar er komt een woord in voor dat mij bijzonder heeft getroffen; en dat was: *eikels worden boomen.* Ja, eikels worden boomen! Gij, kinderen, zijt gelijk eikels en zult tot boomen opwassen, maar 't is met de staten gelijk met de personen. Onze staat is jong, zeer jong; doch ik heb een zoete troost, en die is, dat die jonge staat, welke thans ook nog maar een eikel is, eenmaal een eikenboom worden zal, tusschen de andere staten der wereld.'

De kinderen hebben buitendien ook op meesterlijke wijze het *Beiaardlied* van J. de Geyter en P. Benoit ten beste gegeven.

Vervolgens zong de heer Hendrik Fontaine, met metalen klanken in zijne prachtige stem en blijkbaar zeer begeesterd, op de harp begeleid, door den heer Wieland, leeraar aan de Antwerpsche muziekschool, het aangrijpend Transvaalsche volkslied, *De Vierkleur van Transvaal*, hetwelk niemand minder dan de minister Du Toit voor dichter heeft, terwijl er muziek op gemaakt werd door een Zuid-Afrikaanschen toonzetter, den heer J.S. de Villiers. Wij laten dit lied, dat al de hoorders van bezieling heeft doen blaken, hier volgen:

De Vierkleur van ons dierbaar land,
Di waai weer o'er Transvaal,
En wee di Godvergeten hand,
Wat dit weer neer wil haal!
Waai hoog nou in ons heldre lug,
Transvaalse Vrijheidsvlag!
Ons vijande is weggevlug;
Nou blink 'n blijer dag.

Veul storme het jij deurgestaan,
Mar ons was jou getrou;
En nou di storm is o'er gegaan,
Wijk ons nooit weer van jou.
Bestormd deur Kaffers, Leeuws en Brit,
Waai jij steeds o'er hul kop;
En tot hul spijt anskou hul dit,
Ons hijs jou hoger op!

Vier jaar lank het ons mooi gepraat,
Om weer ons land te krij;
'Ons vraag jou, Brit, geen goed of kwaad;
Gaat weg, en laat ons blij!'
Mar toen di Brit ons nog vererg,
Toen vat ons di geweer;
Ons was al lank genoeg geterg;
Nou kan ons tog niet meer.

En met Gods hulp het ons di juk
Van England afgegooi;
Ons is weer vrij; geluk, geluk;
Nou waai ons vlag weer mooi!
Dit het ons heldenbloed gekos;
Mar England nog veul meer;
So het di Heer ons weer verlos;
Ons geef Hem al di eer.

Waai hoog nou o'er ons dierbaar land,
Waai, Vierkleur van Transvaal!
En wee di Godvergeten hand,
Wat jou ooit neer wil haal!
Waai hoog nou in ons heldre lug,
Transvaalse Vrijheidsvlag!
Ons vijande is weggevlug;
Nou blink 'n blijer dag,

De heer L. de Wael dronk op Z.M. den koning der Belgen, de heer J. de Geyter op Z.M. koning Willem III, Jan Brand, president van den Oranje-Vrijstaat en Paul Kruger, staatspresident van de Zuid-Afrikaansche republiek. Deze laatste heeft in hartelijke woorden dank gezegd voor de eer en de vriendschap welke aan zijn land en aan hem werden bewezen. Voorts werden redevoeringen uitgesproken door de heeren jonkheer Beelaerts van Blokland, lid van de tweede kamer der Nederlandsche staten-generaal, die het gezantschap in Europa vergezelt als rechtsgeleerd raadsman, J. Van Ryswyck, lid van den Antwerpschen gemeenteraad, minister Du Toit, secretaris Esselen, den dichter Jan Van Beers enz.

De spijskaart van het feestmaal, hier verkleind opgenomen, werd geteekend door den heer Karel Verlat, en met tint gedrukt bij de gebroeders Ratinckx. De disch, welke bereid was door den heer H. Coulon, scheen den leden van het gezantschap zeer naar den smaak te zijn. Het trok zeer de aandacht dat de heer Paul Kruger zich geheel van het drinken van wijn onthield. Hij leschte zijnen dorst met melk, waarvan hij steeds twee glazen voor zich had staan.

(Wordt voortgezet.)

DISCHKAART VAN HET FEESTMAAL DEN STAATSPRESIDENT P. KRUGER EN ZIJNE MEDE-AFGEVAARDIGDEN AANGEBODEN. PHOTOZINCOGRAPHIE NAAR DE TEEKENING VAN KAREL VERLAT.

Kroniek.

Antwerpen. De volgende schilderijen uit het museum van oude meesters gaan worden hersteld: n^{r} 28. Bouts Th. de oude alias Dirk van Haarlem (1400+1475, *Onze-Lieve-Vrouw;* n^{r} 253. Jan Memlinc. *Portret van een kanunnik-regulier der orde van St.-Norbertus* (zie onzen jaargang 1859, blz. 89. waar eene puike afbeelding van dit stuk voorkomt); n^{r} 264. Jan Mostaert, *Vrouweportret* (zie de *Vlaemsche School* 1859, blz. 33); n^{r} 388, G. Van der Meire, *Mater dolorosa;* n^{r} 539, onbekende meester, *Mansportret* (borstbeeld).

- Het bureel van weldadigheid gaat de volgende voorwerpen verkoopen, welke zich bevinden in de zoogenoemde stuiverskapel, in de Blindestraat, destijds door mgr. Wellens, bisschop van Antwerpen gesticht, en waarin al sedert een groot getal jaren geene kerkelijke diensten meer worden opgedragen: 1. eene houten communiebank, 2. een predikstoel, 3. een koperen lichter, 4. eene gebeeldhouwde deur, 5. vier heiligenbeelden, waarvan een in marmer en drie van gips.

- Het ontwerp-gedenkteeken der Fransche Furie, van G. Geefs en F. Truyman, is aangewezen om te worden uitgevoerd. (Zie blz. 28.)

- Zooals aan onze lezers is bekend, namelijk uit het prospectus dat wij metonze afleveringen verzonden, bezorgt de heer J. Staes eene nieuwe uitgaaf der *Volledige werken van Theodoor Van Ryswyck*, welke, bij Lod. Janssens gedrukt, slechts 50 centiemen per aflevering kost en in omtrent 18 afleveringen volledig zal zijn, het levensbericht van den dichter, door den bekwamen bezorger opgesteld, daaronder begrepen. Deze uitgaaf, die zeker de algemeene belangstelling verdient op te wekken, is onzen lezers hiermede eenmaal te meer ten sterkste aanbevolen. Wat ongetwijfeld de aantrekkelijkheid van deze uitgaaf belangrijk zal verhoogen, zijn de *ophelderingen,* die aan de gedichten zullen worden toegevoegd door den heer Staes, van wien het bekend is, dat hij een geduldig en ervaren navorscher is op het gebied van de letterkunde en hare beoefenaars.

- Wij vestigen de aandacht op de volgende oproeping, die van den heer J. Staes is uitgegaan:

‘Ten einde de nieuwe uitgave der werken van Theodoor Van Ryswyck, waarvan thans het eerste deel verschenen is, zoo volledig mogelijk te maken, doe ik eenen oproep aan de personen, welke nog onuitgegevene stukken van dien volksdichter zouden bezitten. Ik verzoek hun vriendelijk, ze mij wel te willen mededeelen, opdat ik in staat gesteld zij er een afschrift van te nemen, waarna ik hun die stukken, met dankbetuiging, onmiddellijk zal terugzenden. Door mij aldus in mijne taak te helpen, zullen zij hun aandeel bijdragen tot verheerlijking van den dichter, die een zoon van Antwerpen was.

J. STAES, *Edelinckstraat,* n^{r} 3.’

- Een gelukkige vond, belangrijk voor de geschiedenis van Antwerpen, zal, naar wij vernemen, eerlang in het licht verschijnen. Men kent de *Annales Antverpienses,* van pater Papebrochius, door F.H. Mertens en E. Buschmann, in 1845, uitgegeven, naar het handschrift, op de bibliotheek van Burgondië, te Brussel, berustend. Groote leemten bestaan in dit werk, doordien er vier boekdeelen van het oorspronkelijk handschrift vermist worden. De *Synopsis*, of beknopte inhoud van heel het geschiedkundig opstel, werd voor eenige jaren in Nederland, op den zolder van een burgerhuis, weergevonden door den eerw. heer Ignatius Van Spilbeeck, der abdij van Tongerloo, en thans bestierder van het klooster van Soleilmont. Deze bezorgt nu de uitgave van de gedeelten dezer *synopsis,* welke bij Mertens en Buschmann

ontbraken. Het werkje zal binnen weinige weken in den boekhandel van Fr. Beerts verschijnen.

Brussel. De koninklijke academie van België heeft den prijs De Keyn (4000 fr.) bij verdeeling toegewezen aan de volgende schrijvers: J. Liagre, E. Delaveleye, J. Van der Kindere en A.J. Wauters.

- Tusschen de leerlingen en oud-leerlingen der academie die eene onderscheiding in de 1e klasse behaalden is een prijskamp voor bouwkunde geopend van 11 tot 15 Mei. Prijs: 1000 fr.

- De beeldhouwer J. Dillens heeft 4 sieraadbeelden voltooid voor den gevel van het huis genaamd *De Vos,* op de Grootemarkt, voorstellende: Europa, Azië, Afrika en Amerika.

- In Mei zal te Brussel eene verkooping van kunstgewrochten plaats hebben, geschonken door Belgische, Hollandsche, Fransche, Engelsche en Duitsche kunstenaars, om met de opbrengst daarvan den nood te lenigen van de vrouw en de beide jonge kinderen van den kunstschilder Gustaaf De Jonghe, die, door eene hersenberoerte getroffen en in een krankzinnigenhuis opgesloten, zijn gezin geheel onverzorgd heeft achtergelaten. Het comiteit te Brussel heeft onder de handteekeningen der heeren D. Vervoort, L. Gallait, L. Robbe, E. Slingeneyer, T. Hannon en G. Lagye eenen omzendbrief uitgegeven, waarbij de kunstenaars worden verzocht eene schilderij, eene teekening of een beeldhouwwerk voor het liefdadig doel af te staan. Voorzeker zal deze oproeping den ruimsten weerklank vinden.

- De koninklijke zangmaatschappij *Orpheon* schrijft een internationalen zangwedstrijd uit, die den 17n en 18n Augustus te Brussel zal plaats hebben. Er zijn eeremetalen uitgeloofd, met geldprijzen van 2000, 1400, 700, 600, 400 fr. en minder.

Leuven. Het *Davidsfonds* schrijft tusschen zijne leden eene prijsvraag uit voor een oorspronkelijk verhaal van omtrent 150 bladzijden, uit *het dagelijksch leven.* Prijzen: 300 en 200 fr. In te zenden voor 31 December aan den heer P. Willems, te Leuven.

Gent. In de herberg *De Pluim*, Catalognestraat, zijn 4 muurschilderingen ontdekt van het begin dezer eeuw; men veronderstelt dat het voorstellingen zijn van de galei van Toulon. De afbeeldingen van een vuurtoren en een zeegevecht zijn goed bewnard.

Bergen. Verschenen bij den heer H. Manceaux: *Livre censier ou registre aux cens et revenus de l'abbaye de Soleilmont*, door I. Van Spilbeeck (zie 1883, blz. 93). Dit voor geschiedkundigen hoogst belangrijk werk bevat niet alleen de charters van deze aloude abdij, maar ook uitmuntend zorgvuldig bewerkte alphabetische lijsten der daarin genoemde personen, famlliën en plaatsen. Van denzelfden werkzamen schrijver hebben wij ontvangen: *Sceaux et armoiries de l'abbaye de Soleilmont de l'ordre de Citeaux,* met afbeeldingen van zegels, op steen gesneden door den heer Lodewijk van Peteghem, te Brussel.

Buitenland.

Luxemburg. Het Koninklijk Groothertogelijk Instituut heeft den heer P. Willems, hoogleeraar te Leuven, tot buitenlandsch lid benoemd.

Rotterdam. In de laatste week van April werd in deze stad de verzameling schilderijen en beeldhouwwerken van graaf Von Rothenburg verkocht. Onder andere golden: G. Colsoulle, 720 gl.; Ch. Jacque, 5100 gl,; Leo Dansaert, *Na den eten*, 4700 gl.; E. Vitel Luminais, 2200 gl.; J. Raeymaekers, 1350 gl.; prof. José Serray Porson, 1300 gl. en 1030 gl.; C. Springer, 740 gl.; Jan Stobbaerts, 830 gl. Beelhouwwerken: Jozef Nelson, *Ridderborstbeeld,* 360 gl,; E. Ladreyt, 298 gl,; J. De Braekeleer, *Meisjesborstbeeld,* 210 gl.

- Zaterdag 3 Mei werd in bijwezen van het gemeentebestuur de eerste steen gelegd van een nieuwen schouwburg.

Parijs. Omtrent half April werd door baron Adolf van Rothschild voor zijne verzameling op eene veiling aangekocht een glaasje op voet van bergkristal (cristal de roche), versierd met 3 gouden randjes en brandschildering, uit de XVe eeuw, voor den prijs van 210,000 franken.

- In het museum voor sieraadkunst werd in het begin van Mei eene tentoonstelling van Japansche schilderkunst geopend, bestaande uit een 60-tal doeken, vooral uitmuntende door eigenaardigheid en vreemdsoortigheid.

Bordeaux. Volgens wordt gemeld, zullen de stoffelijke overblijfselen van den beroemden Spaanschen schilder en etser Francisco Goya, die in 1828 op eene kunstreis te Bordeaux stierf, naar Madrid worden overgebracht. Hij werd geboren in 1746 te Fuendetodos.

Londen. 8 Maart is in de Westminsterabdij het borstbeeld van den dichter Longfellow onthuld, in tegenwoordigheid zijner twee dochters en een aantal genoodigden.

- Bij uitgravingen onlangs ten behoeve van een onderaardschen spoorweg te Londen gedaan, stiet men op de grondmuren van de oude kerk van St.-Jan den dooper, die 200 jaren geleden afbrandde, en die harerzijds op de bouwvallen eener oudere kerk uit den tijd der Normandische overheersching was verrezen. Toen ook de deelen der muurwerken van dit gebouw waren weggeruimd, ontdekte men zeer belangrijke overblijfselen eener Romeinsche villa, met een uitmuntend bewaarden mozaïekvloer uit verglaasde Romeinsche baksteenen, die op hun kant waren geplaatst: met de uitgraving van den vloer in zijn geheel is men voortreffelijk geslaagd; hij is in het Cannon street hotel tentoongesteld.

- In de zaak van den beeldhouwer Belt tegen Lawes, den uitgever van het weekblad *Vanity Fair,* besliste den 18^{n} Maart het gerechtshof te Londen in tweeden aanleg, dat het vonnis van de jury, welke Belt als schadeloosstelling voor den hem door Lawes aangedanen hoon, de som van 5000 pond sterl. toekende, gehandhaafd behoort te worden, niettegenstaande Belt vroeger bereid was zich met 500 pond tevreden te stellen, als daarmede aan het proces een eind werd gebracht. Lawes is nu weer in hooger beroep bij het hoogerhuis gekomen. (Zie blz. 30.)

- Zooals men heeft kunnen lezen in onzen vorigen jaargang blz. 176, krijgt generaal Wellington een nieuw ruiterstandbeeld te Londen. Voor de vervaardiging daarvan, had de regeering eene som van 2000 pond sterl. (50,000 fr.) op hare begrooting gebracht. Toen deze post den 21sten April in het lagerhuis in behandeling kwam, stelde de volksvertegenwoordiger Rijlands voor, het geld *niet* toe te staan, omdat het werk was opgedragen aan een niet-Engelschen beeldhouwer (de in Engeland gevestigde Duitscher Böhm), zonder dat eenige wedstrijd of mededinging was voorafgegaan. De minister van openbare werken antwoordde, dat de bestelling aan den heer Böhm eerst was gedaan, nadat gebleken was, dat drie der voornaamste Engelsche beeldhouwers aan de mededinging niet verlangden deel te nemen. Met 3 stemmen meerderheid werd daarop de post goedgekeurd. (Böhm krijgt bijna al het beeldhouwwerk te maken dat in Engeland wordt besteld.)

- Te Londen werd in April de boekerij van graaf Van Gosford geveild. Het eerste deel van den beroemden Mazarin-bijbel bereikte den hoogen prijs van 500 guinjes (12,500 fr.)

Berlijn. Den 19^{n} April vierde de Berlijnsche kunstenaarsvereniging het 50-jarig kunstjubilé van haar beroemd medelid, den historieschilder Adolf Menzel, die door zijne schilderingen inzonderheid de krijgsbedrijven van Frederik den Groote heeft

verheerlijkt. Des avonds werd een tooneelstuk gespeeld, waarin de 'oude Frits' persoonlijk optrad en een verzenstuk voordroeg ter eere van *zijnen* schilder.

- Het tijdschrift *Neue Illustrirte Zeitung* had eene prijsvraag uitgeschreven voor de teekening van den schoonsten vrouwekop. Er werden 223 teekeningen en schilderingen ingezonden, de meeste van Duitschers, doch vele ook van Amerikaansche kunstenaars. Tot de kunstrechters behoorden onder andere Hans Makart, W. Unger en H Von Angeli. De eerste prijs (100 dukaten) is toegewezen aan Alb. Ritzberger, te Weenen; de 2de (50 dukaten) aan Wehle, insgelijks te Weenen.; de 3de (25 dukaten) aan de teekening van iemand die onbekend wenscht te blijven. De teekeningen zullen gegraveerd in de *Zeitung* verschijnen.

Hamburg. In April betrad op den Hamburgschen stadsschouwburg een barytonzanger met name Cordds voor het eerst de planken en verwierf er de grootste goedkeuring, zoowel om zijne fraaie stem als om zijn sierlijk spel. Toch was hij zes maanden geleden nog slotmaker van beroep en dacht hij er toen volstrekt niet aan, dat hij ooit tooneelist zou zijn geworden.

Rome. Bij ontgravingen in de Orto Sallustiani, te Rome, zijn twee graven gevonden, in den vorm van boven elkander geplaatste buizen van terra cotta. In het eene werd het grootendeels vergane lijk eener vrouw gevonden, met een metalen sieraad, dat ook gedeeltelijk vergaan was: in het andere vond men drie zeer schoone ledige vazen van terra cotta, die lijkasch moeten hebben bevat. Daar deze graven onder den Ager van Servius Tullius zijn aangetroffen, wordt hun ouderdom op minstens 2500 jaren gesteld.

- Z.H. paus Leo XIII heeft de wetenschap eenen dienst bewezen, door op eigene kosten te Carpineto Romano, zijne geboorteplaats, een weerkundigen waarnemingspost te vestigen, op het kasteel der familie Pecci.

Bucharest. Den 5n April ontstond brand in het gebouw der hoogeschool, waarin zich ook het staatsmuseum en de senaat bevinden. De verzameling schilderijen en het museum van kruidkunde werden geheel vernield. De verzameling munten gedeeltelijk.

Sterfgevallen.

J.B. DUMAS, de beroemde scheikundige, lid van de Fransche academie, is volgens een bericht van 11 April overleden te Cannes. Hij was den 14n Juli 1800 geboren te Alais.

BENEDICTUS-ALOYSIUS JANSSENS, geboren te St.-Nicolaas den 10n October 1832, is aldaar overleden den 12n April. Hij was senator voor het arrondissement en lid van den gemeenteraad der stad St.-Nicolaas, van wier *Vlaamschen Kring* hij tevens eere-voorzitter was. *De Vlaemsche School* heeft in haren jaargang 1862, blz. 156, een gedicht van hem opgenomen; andere verschenen van hem bij de drukkers Landrien-Fovel, Edom en Ch. Strijbol, te St.-Nicolaas. In 1862 gaf hij uit *Quelques réflexions sur le traité anglo-belge;* in 1868: *Congrès des arts du dessin*, *application de l'art à l'industrie.* Hij was in 1858 getrouwd met mejuffrouw Johanna Theodora Smits, van Eindhoven. Hij bewees aan het land van Waas en de Vlaamsche zaak gewaardeerde diensten, die zijne nagedachtenis in eere en zegening zullen bestendigen, terwijl zijn naam ook in de Vlaamsche letteren voortleven zal.

H.J. BYRON, de schrijver van *Our boys* (een stuk dat in den Londenschen Vaudeville-schouwburg 1000 keeren achtereen werd gespeeld), en van zeer vele andere blijspelen, is den 12n April aan longtering gestorven, 47 jaren oud.

Yolande.

I. *Het feest.*

(In de straten van Antwerpen.)

Recitatief.

Klokgelui en beierd-tonen
Galmen uit den toren neêr,
Want de fiere ridderzonen
Keeren uit het steekspel weêr.
Poorters woelen in de straten
Van de kloeke Sheldestad,
Zingend, jublend, uitgelaten:
Io Vivat!

(Het feest wordt aangekondigd door klaroengetoet, op verschillende punten der stad gehoord.)

Koor van volk.

Roert pijpen en snaren,
En slingert den krans
Nu blij om de haren!
Komt, deernen, ten dans!
Op, gilden! 't zal kralen
Het schuimende bier!
Dat elk' der bokalen
Een sneeuwkroon versier!

(De gilden komen in wapenrusting en met ontplooide vendels op, tot voor de woning van ridder Aernout; de muziek speelt de marsch. Ridders, edelvrouwen en paadjes begeven zich ter feest. Ridder Roderik, de groepen vrouwen ziende, waartusschen de dochter des huizes, vraagt):

Ridder Roderik.

Wie is zij in haar gouden kleed?
Zij, blond als de Englen van Hierboven,
Wier zoetblauw oog ons doet gelooven
Dat er een Seraf voor ons treedt?
Wie is zij?

Koor.

Yolande, de schoone, de vrome Yolande!
Een ster uit den hemel, de bloem van den lande!
De minnestreel zingt haar ter eer;
De banjerheer wil zich ten kamp voor haar wagen;
De paadje, die 't sneeuwige lamfer(1) mag dragen,
Drukt heimlijk aanbiddend zijn lip er op neer!

Adelbert.

Ik ben de wereld rondgetogen,
'k Zong bij toernooien en festijn;

(1) Sluier van het kapsel afdalend.

Doch nergens vond ik blauwer oogen,
Dan die der zoete liefste-mijn.
Slechts in den heldren sterrentrans,
Vond ik Yolande's oogenglans!
Harba lori fa! harba, *harba lori fa!*[2]

Ik ben de wereld rondgetrokken,
'k Zong bij toernooien en festijn;
Doch nergens zag ik blonder lokken
Dan die der zoete liefste-mijn.
Slechts 't vlas dat eens de Maged spon
Het van Yolande's lokken won.
Harba lori fa! harba, *harba lori fa!*

Ik ben de wereld rondgevaren,
'k Zong bij toernooien en festijn,
'k Mocht nergens reiner hart ontwaren
Dan 't hart der zoete liefste-mijn.
Zoo puur is slechts de kelk van goud,
Die 's Heeren Lichaam in zich houdt.
Harba lori fa! harba, *harba lori fa!*

(De ridders en edelvrouwen doen hunne feestelijke intreê; trompetgeschal. Het feest bij ridder Aernout, is in vollen gang.)

Koor van ridders.

Weg den helm met vogelklauw![1]
Bloemen, frisch van avonddauw
Passen om de lokken.[2]

Met geen staal, door bloed bemorst,
Dekken wij de kloeke borst,
Maar met zijden rokken.

Ridder Aernout.

Heildronk.
Ridders, heft den beker op!
Leegt hem tot den lesten drop!...
Aan den Ridderstoet!
Rijnwijn in den beker danst
Schooner dan de perel glanst!
Aan den Ridderstoet
Nu mijn dank en groet!

Minnezangers, aan uw lied
Ridder Aernout hulde biedt!...
Aan den Zangerstoet!
Heldre sterren zijn 't gebloemt
Dat de dichter 't zijne noemt.
Aan den Zangerstoet
Nu mijn dank en groet!

Eedle vrouwen, dank en eer!

(2) Refrein van een middeleeuwsch Meilied; verbastering van de woorden *herba flori fa*, de kruiden bloeien.
(1) Op den helm droegen de ridders een opengespreiden vogelklauw.
(2) Vele Germaansche volken sierden zich het hoofd met bloemen op feesten, en ook in den strijd.

Ridders strooien bloemen neêr!...
Aan den Vrouwenstoet!
Zonneschijn, zoo rein en klaar,
Lieflokt in uw oogenpaar.
Aan den Vrouwenstoet
Nu mijn dank en groet!

Koor van ridders.

Heisa, werpt den dobbelsteen
Over het verkeerbord heen;
Onder of wel boven!

Bloemen, wijn en dans en spel,
Ridders, zóó, zoo gaat het wel!
Wilt den gastheer loven!

Koor van vrouwen.

Speelliê, gig[3] en vedel thans!
Blijde jonkheid wil ten dans!
Roert de harpesnaren!

Dansers en danseressen.

Hopsa! op het zoet geluid
Van schalmei, gitern[4] en fluit,
Cimbels en acaren.[5]

(Het orkest voert eenen dans uit.)

(3) Gig, een snaarinstrument.
(4) Gitaar.
(5) Pauken.

II. *Nacht en morgen.*

(Nacht in de straten van Antwerpen. Yolande staat alleen in het open venster, naast hetwelk een Mariabeeld, in den voorgevel op den hoek der straat.)

Yolande.

't Is feest; elk geeft zijn blijdschap lucht
In zijn gemoed en op zijn lippen.
Mij komt in al die vreugd een zucht
Aan 't lijdend hart ontglippen.

(Op droomenden toon.)

Gegroet, o nacht, o zoete nacht!
Met al Dijn heldre sterrenpracht!

(Een oogenblik rust.)

Gegroet, o Maged, Maged rein,
Die zwijgend neêrziet op de stede,
Zooals een moeder, in haar bede,
Op 't wiegje van haar kindje klein.
Gegroet, gegroet,
O Maged zoet!...,.
'k Heb smartlijk bij dit feest geleden,
Want Du(1) houdt niet van feest en pracht,
En waar die binnentreden
Du liever buitengaat en wacht,
Waar de arme wacht en lijdt!.....
O, zoete Maagd gebenedijd,
'k Wil met Dij, met Dij buitengaan,
'k Wil met Dij, met Dij buitenstaan.
'k Wil met geen gouden schoeisels pralen,
Als 't paar verschrompelde sandalen
Dijn reinen voet
Voor 't brandend zand beveilgen moet!
'k Wil geen brocaten of fluweelen,
Als Du een armen lijnen mantel draagt;
Geen diamanten of juweelen,
Als Du, o nederige Maagd,
Slechts tranen aan de wimpers draagt.....

(1) Spreek uit doe, voor *gij;* verbuiging *dij*, *dijn.* Het plaatsen der *s* achter het werkwoord, is om zekere reden, niet gevolgd.

Zie, 'k leg ze aan Dijne voeten neêr,
Mijn diamanten als de sterren schoon!
Zij blinken Dij ter eer.
Ter eer van 't kind met zijne bloedge kroon!

(In de stilte van den nacht zingt Adelbert, de minnestreel, de vriend der jeugd van Yolande, het lied ter harer eere gedicht.)

Adelbert.

Ik zag Venetië de schoone,
De schoone bruid der zee;
Florence met de marmerkrone,
De heilge Tiaarsteê.
Ik zag al wat in zuidergloed
Het oog der vrouwe tintlen doet,
Doch - stil en vroom
Bewaarde ik steeds mijn jonglingsdroom!
Ik zag den Rijn en Duitsche gouwen,
Met sagen van voorheen,
Met ruwe ridders, blonde vrouwen
Toch doolde ik steeds alleen!
O neen!..... ik droeg, in vreugd en wee,
Uw beeltenis in mijn harte meê.
Ja, stil en vroom
Bewaarde ik steeds mijn jonglingsdroom.

(Volk in de straat; het houdt voor het huis van ridder Arnout stil, en ziet op naar het Mariabeeld op den hoek der straat.)

Man uit het volk.

Ziet, wonder! het beeld op den hoek van de straat
Op blinkende sterren als vloertapeet gaat!

Koor van volk.

O wonder, o wonder, Maria ter eer!
Zegt, vielen die sterren van 't hemelvlak neêr?

Magnificat!

(Satan over de stad heendrijvend lacht met dien zang.)

Satan.

Ha, ha, ha!

Man uit het volk.

Wie spot er zoo helsch in den heerlijken nacht?

Koor van volk.

't Is de booze, de booze die lacht!

(Satan, in tegenoverstelling der godsdienstige gevoelens van het volk, poogt den geest des genietens in zijn hart op te wekken en wijst op de juweelen.)

Satan.

Wat is de grootste macht op aard?
Het goud, het goud!

Volk! hoe gij slaaft, en zwoegt, en gaart,
U wordt het koper slechts bespaard,
De rijkaard alles houdt,
alles houdt!

Alle aardsche schatten zijn gemeen:
Geen mijn of dijn!
Grijpt stoutweg naar den den edelsteen,
Die in den nacht daar ligt alleen,
En laat het kermis zijn,
kermis zijn!

Koor van volk.
Wee, wee!

Man uit het volk.
Wee, wee hem, die zoo boos zou zijn,
Te dwalen in den tooverschijn!
Wee!
In 't blinkend slijk der stoflijkheid,
Dat Satan voor ons oogen spreidt!
Wee!
Die in plaats der Lieve-Vrouw
Den booze hulde brengen zou!
Wee!

(Allengs gaat het volk uiteen. De muzikale beschrijving van den nacht duurt voort. In eene onderbreking klinkt de stem van den hannekenuit of nachtwacht.)

Nachtwacht.

Tok! Tok!
Twee slaat de klok!
Slaapt, poorters, in vrede!
God waakt op de stede!
Tok! Tok!

(Voortzetting der beschrijving van den nacht. Allengs breekt de eerste morgengloed door. Trompetgeschal. De ridders komen op, om ter kruisvaart te gaan. De geestdrift klimt en de kreet: 'God wilt 't!' stijgt op.)

Koor van ridders.

God wil 't, God wil 't!
Dat is de kreet, die galmt door onze gouwen
Het kruis, het kruis is 't heilig schild,
Waarop wij steeds betrouwen!
Ter kruisvaart op,
Het kruis in top!

(Adelbert mengt zich tusschen de ridderschaar.)

Adelbert.

Ik kwam nu, dolens moê, van verre;
De hoop mij immer herwaarts drijft!
Yolande is mij eene avondsterre
Die hoog, hoog aan den hemel blijft.
In 't Heilig Land ik strijden zal,
Totdat op 't Heilig Graf ik val;
Maar - stil en vroom
Bewaar ik steeds mijn jonglingsdroom!

Koor van ridders.

God wil 't, God wil 't!
O Moedermaagd, strekt Gij uw handen
Beschermend over huis en panden!
Wees Gij steeds onzer kinderen schild!
En 't dreune voort van strand tot stranden:
God wil 't, God wil 't!

III. *De terugkeer.*

(Jaren later. De kruisvaarders keeren terug. Een zeeman, van het schip, op de Schelde, naar het strand roeiend.)

De zeeman.

Ohee, ohee!

Van wijd over zee
Zijn ze allen gekomen!
Zij brengen, die vromen!
Triomfpalmen mee!

Ohee, ohee!
Zij ging met hen meê
De heilige sterre;
Zij bracht hen van verre
Ter veilige reê!

(Het volk schaart zich op den Scheldeoever. De kruisridders zetten voet aan wal.)

Koor van ridders.

Gegroet, gegroet!
Wij keeren naar het moederland,
En kussen weenend 't heilig strand!
Geblutst den helm, doorwond den voet,
Maar 't hart voor u klopt immer zoet!
Gegroet, gegroet!

Gegroet, gegroet!
Wij schudden 't stof van 't Heilig Graf
Hier zeegnend op deez' bodem af.
Wij brengen heiligdommen thuis
Van 's Heeren graf, van 's Heeren kruis.
Gegroet, gegroet!

Vrouwen van ridders.

Welkom, mannen, ridders koen!
Na het strijden
Komt verblijden!
Wij versmachten al uw lijden
Door een warmen welkomstzoen!

Het volk herhaalt:

Ohee, ohee!
Van wijd over zee.

(Adelbert tusschen de ridders die verwelkomd worden.)

Adelbert.

Mij groet geen dierbre vrouwe,
Mij groet geen trouwe bruid!

(Ridder Roderik hem herkennende.)

Roderik.

Maar ik, ik groet den vriend zoo trouwe,
En hem als zoon in de armen sluit!

Adelbert.

O Roderik, spreek mij van haar zoo zoet!

Roderik.

Daar.... in dat klooster woont de reine....
Doch, vriend, reeds dalen englen af

Om haar naar 't sterrenland te dragen,
Haar, die reeds in heur kinderdagen
Den arme zooveel sterren gaf!

(Adelbert onder het venster van het klooster herhaalt het refrein van zijn lied.)

A d e l b e r t .

Yolande.....
Stil en vroom
Bewaar ik steeds mijn jonglingsdroom!

(Yolande in hare cel den zang van den minnestreel buiten hoorende.)

Y o l a n d e .

Die stem... dat lied, wegstervend in mijn cel....
't Is 't lied uit vroeger dagen.....
Mijn Adelbert..... vaarwel!....

(Het volk verneemt den dood van Yolande.)

Het volk.
Yolande, de reine, de schoone Yolande!
Ontroofd is de perel, de bloem van den lande!
Gedragen op stralen van godlijken glans,
Ten hemelschen trans!
Wij weenen, wij bidden, wij knielen te neêr;
Maar de englen zingen hun:
'Lof zij den Heer!
Aan ons is de perel, de bloem van den lande!
Aan ons is de schoone, de reine Yolande!'

AUG. SNIEDERS JR.

Antwerpen 1883.

Bovenstaande lyrische legende,[1] op muziek gebracht door den heer Emiel Wambach, over wien *de Vlaamsche School* reeds in 1881, blz. 61, en ook in 1883, blz. 28, loffelijk gewaagde, is op 23 April en op 1 Mei in de groote zaal der Koninklijke Harmonie van Antwerpen ten gehoore gebracht, met de welwillende medewerking van mej. M. Bacot, de heeren J. Van Cauteren, L. Claeys, H. Fontaine en een aantal liefhebbers, ten voordeele van den Katholieken Schoolpenning en van de Antwerpsche Toonkunstenaars-vereeniging.

Allereerst vinden eenige woorden omtrent Emiel Wambach hier hunne plaats. Zoon van een toonkunstenaar, werd hij door zijne ouders, en niet het minst door zijne goedhartige moeder, die hem hare gevoelens van deugd en godsvrucht inprentte, van toen hij nog de kinderschoenen droeg bestemd en opgeleid voor de edele kunst der muziek. Zijn buitengemeene aanleg vertoonde zich zoo vroegtijdig en was zoo groot, dat hij reeds op 7-jarigen ouderdom in het openbaar concertos op de viool uitvoerde. Thans, ofschoon de jongelingsjaren nog niet ontwassen, heeft hij bereids eene reeks toonkundige werken voortgebracht, welke haast toereikend zouden zijn om den roem eens kunstenaars te vestigen. In zijn jongste werk openbaart zich Wambachs talent in vollen glans en volle kracht.

Naar den eisch der grondslagen van de *Vlaamsche muziek*, is het op eene uitstekende wijze *beschrijvend*, en samengesteld uit melodiën van Vlaamschen trant.

Gelijk de dichter Aug. Snieders aan zijn gedicht de kleur van het middeleeuwsch tijdvak wist te geven, zoo doet ook Wambach, door zijne muziek, ons in de middeleeuwen leven. Het zijn de poorters die wij hooren vreugdejoelen, 't zijn de neringen en gilden die wij met wapperende vaandels zien voorbijtrekken, 't zijn de hoffelijke freules die wij ten dans zien gaan, 't is de ridderstoet dien wij zien optrekken naar 't Heilig Land, 't is het machtige loflied van het geloovige volk dat wij aanhooren in het *Magnificat*, den zang der mannen met stalen lijf en vurige ziel, die de grootsche gebouwen tot stand brachten welke wij nog bewonderen:

Die tempelen uit echt arduin,
Belaân met eeuwen op de kruin!

Eindelijk, overal schilderen de kooren en de symphonie als het ware de toestanden af. Daartusschen treden solisten vooruit, die muzikaal spreken, aan alles eene bepaalde beteekenis geven en van het geheel een drama vormen dat de aanhoorders geboeid houdt van het begin tot het einde. Beurtelings aangrijpend en verrukkend, overal schoon en medeslepend vonden wij Wambachs kunstgewrocht; de

(1) Zie 1883, blz. 185.

beschrijving van den stillen nacht konden wij naar onzen lust niet lang genoeg genieten.

De 500 uitvoerders hebben zich met zooveel toewijding als bekwaamheid van hunne moeielijke taak gekweten. Solisten, kooren en orkest werden geestdriftig toegejuicht en voldeden uitmuntend.

Tusschen de aanhoorders, die zoo talrijk waren dat zij nauwelijks plaats konden vinden in de ruime zaal, bevond zich, reeds van bij de eerste uitvoering, meester Peter Benoit en hij betoonde zich hoogelijk ingenomen met het werk van Emiel Wambach. Hij begroette den jongen toonzetter als een roemrijk zoon van zijne Vlaamsche muziekschool en *Yolande* als eene parel aan Vlaanderens kunstkroon. ‘Wat zegt u van Wambach?’ zoo vroeg iemand bij het eindigen der eerste uitvoering aan Peter Benoit. ‘O! 't Is een leeuw!’ antwoordde de meester en wij boekstaven deze uitdrukking, als eene voorspelling, waaraan wij verwachten dat de tijd zijn zegel hechten zal.

Onnoodig te zeggen, dat ter gelegenheid van de welgeslaagde uitvoeringen van zijn schoon werk, aan Emiel Wambach groote eer is bewezen. Ook aan den heer A. Snieders en aan de uitvoerders werd eene welverdiende hulde gebracht.

J.V.

Een Transvaalsch gezantschap.
Vervolg van blz. 48.

Den 18^{n} April lieten zich in het hotel *St.-Antoine* vele voorname ingezetenen, vertegenwoordigers van vereenigingen enz., aan de hooge reizigers voorstellen. De heer S. Reinders-Bisdom had den heer Kruger den vorigen dag een adres aangeboden namens de *Hollandsche Club.*

Het gezantschap heeft het stadhuis, de hoofdkerk, de Beurs, het huis van Plantijn, den dierentuin, het museum, andere publieke gebouwen, de voornaamste stadskwartieren en de haveninrichtingen bezocht. Dit laatste heeft plaats gehad op eene stoomboot van de reederij W.A. van Maenen.

18 April's avonds hield de heer Du Toit eene belangrijke voordracht over den Transvaal in de concertzaal van den Vlaamschen schouwburg, op uitnoodiging van het Aardrijkskundig Genootschap. De zaal was proppens vol en de spreker, die zich een redenaar betoonde in den vollen zin des woords, oogste een zoo ruimen als welverdienden bijval.

Hij schetste in breede trekken de stichting en de geschiedenis der Kaapkolonie in de XVIIe eeuw; de diensten door het Nederlandsch bestuur bewezen en hoe later de nederzetting onder het beheer van Engeland was geraakt; in kleurrijke taal verhaalde hij hoe de Boeren, om hunne vrijheid te bewaren, naar het Noorden trokken, de Natal-kolonie, den Oranje-vrijstaat en eindelijk den Transvaal stichtteden. ‘De Transvaal, zoo sprak hij, is een land bijna zoo groot als Frankrijk, maar oneindig grooter is het Zuid-Afrikaansch-Nederlandsch vaderland. De Kaapkolonie is onvruchtbaar, uitgezonderd aan de kusten; Natal is grootendeels Engelsch en Oranje-vrijstaat alleen goed voor de veeteelt. Wat Transvaal betreft, in het noordelijk gedeelte wassen appelen, peren, pruimen en allerlei andere soorten van smakelijk fruit; in de bosschen vindt men een

overvloed van vruchten, den tropischen landen eigen. Het zuidelijk gedeelte is bergachtig en bijzonder voor de veeteelt geschikt. De luchtgesteltenis, heet in het Noorden, is gematigd in het Zuiden, dat 5 tot 7000 voet boven den waterspiegel ligt. Soms heeft men er zelfs ijs en sneeuw. De Transvaal is een goed land, een schoon land en een rijk land, onder alle oogpunten. Het is hoofdzakelijk bewoond door drie verschillende rassen: 1. het oorspronkelijk gele ras, zooals de Hottentotten, de Boschjesmannen, de Griquas en de Namaquas, welke laatsten schijnen te zullen verdwijnen; 2. de Kaffers of zwarten, welke men veronderstelt van Arabischen oorsprong te zijn en voortdurend oorlog voeren tegen gelen en blanken; 3. de eigenlijke blanken, 60,000 in getal, die afstammen van Nederlandsch geworden Franschen (Hugenoten), Nederlanders en Nederlandsch geworden Duitschers. De zwarte en gele bevolking wordt geschat op 800,000 zielen. In de vereenigde Zuid-Afrikaansche-Staten worden twee talen gesproken: Nederlandsch door 3/5, Engelsch en Nederlandsch door 2/5 der bevolking. Toen de Engelschen meester waren geworden van de Kaapkolonie, begonnen zij alles op Engelschen voet in te richten; het parlement, maar vooral de school, moest Engelsch worden. Dat alles is thans geheel anders geregeld en verbetert nog dagelijks. In de Kaapkolonie heeft men reeds het recht Nederlandsch te spreken en het onderwijs wordt er gegeven in onze taal. Onze kinderen zijn niet meer gedwongen klanken na te praten welke zij niet verstaan. Het Vereenigd Zuid-Afrika zal Nederlandsch worden, omdat het aan Nederland alles te danken heeft. De taal der Zuid-Afrikaners is gebleven wat zij voor twee eeuwen was. In het Zuid-Afrikaansch Nederlandsch zijn ternauwernood eenige Fransche en Engelsche woorden te vinden, die burgerrecht verkregen hebben. Wij woonden in de eenzaamheid en daarom zijn wij vrij gebleven van verbastering, zoowel onder oogpunt van taal als onder vele andere opzichten.’

Spreker gaf lezing van het volgende gedicht als proeve van Nederlandsch Zuid-Afrikaansch:

Vrede! vrede in Transvaal!
Kniel neer.
Loof en dank tienduizendmaal
Die Heer!
Roem en prys Syn groote Naam,
Man en vrouw en kind te saam;
Spreek met eerbied en ontsag,
Van Syn wondre dag an dag.

Ja, Syn arm het heil gebrag.
Zeer groot.
Op ons bede, en ons geslag
In nood..
Britse hoogmoed is gestuit.
En die vrede is nou gesluit.
God het Syn regverdigheid
Glansryk weer ten toon gespreid.

Hys den vryheidsvlag ten top!
En buig.
Hef verblyd die harte op,
En juig!
Wapper over stad en veld,
Dierb're vlag in eer hersteld!
Toon uw kleur op berg, in dal,
In Transvaal, ja overal.

Sing die vrye Republiek
Een lied!
Uit die hart en met muziek -
En skiet -
Brand die vreugdeskote los,
D'eggo klinkt in kloof en bos.
Juig nou ouderdom en jeugd,
Dis 'n dag, 'n dag van vreugd.

Sing ook Piet en Frans Joubert
Ter eer,
Laat die nageslagte ver
Nog leer
Om hul naam in eer te hou,
En so 's hul op God vertrou.
Noem Cronje, Pretorius, Brits,
Al die helde an die Spits.

Maar gedenk ook an die stroom
Van bloed.
Aan die doode helde vroom
En goed.
Denk an weduw, denk an wees,
De bedroefde vier geen fees -
O versag, verlig hun lot,
Wees hun steun, almagtig God.

Voorts verklaarde spreker, dat alle godsdiensten en godsdienstoefeningen in Transvaal vrij zijn en openlijk mogen beleden worden, als zij niet strijdig zijn met 's lands wetten of de goede zeden, zoodat in Transvaal vrijheid is voor ieder en een iegelijk. Hij besloot met den wensch te betuigen, dat ook van uit Antwerpen, uit België landverhuizers naar Transvaal mogen komen, vooral landbouwers en ambachtslieden; ook kunstbeoefenaars zullen welkom zijn. De overbevolking van hier zal in Zuid-Afrika vrijheid en welvaart vinden. De Transvaal heeft nog gemeenschapswegen noodig om zijne voortbrengselen naar zee te voeren. Het binnenland moet en zal verbonden worden bij middel van eenen spoorweg, met de Delagoabaai, eene Portugeesche bezitting op 300 mijlen afstand van Pretoria, de hoofstad van Transvaal; de Delagoabaai is eene der beste havens van Afrika en de redenaar drukte de verwachting uit al spoedig eene regelmatige stoomvaartlijn tusschen voornoemde haven en Antwerpen te zien tot stand komen.

Den 19^{n} April is het gezantschap naar Brussel vertrokken, waar het met niet minder hartelijkheid en onderscheiding werd ontvangen en onthaald als in Holland en te Antwerpen. Bij het afstappen werden de reizigers verwelkomd door den heer A. Couvreur, ondervoorzitter van de kamer van volksvertegenwoordigers. De toejuichingen van het samengestroomde volk ontbraken niet. Voorafgegaan door de muziek van het regiment grenadiers en voorgelicht door schild- en fakkeldragers, werden de gezanten naar het *Grand Hotel*, waar zij kamers hadden

laten bespreken, geleid. Om het juichende volk genoegen te geven, waren de heeren verplicht zich op het balkon van het hotel te vertoonen. Des anderdaags, Zondag, 20 April, woonde president Kruger de godsdienstoefening bij, in de Nederlandsch protestantsche kerk, waar de heer Du Toit den predikstoel beklom en een sermoen uitsprak, hetwelk hij besloot met een gebed voor België, zijnen vorst en zijne bewindsmannen, die hij hoopte dat zich steeds zouden laten leiden door waren christenzin en ware christelijke liefde. Generaal Smit en de heeren Esselen en Elhof bezochten het veld van Waterloo. Den 21^{n} April brachten de gezanten een bezoek aan het paleis van justitie, het stadhuis, de Ste.-Gudulakerk enz. Ten 3 ure namiddag werden zij, aangeleid door den heer Frère-Orban, minister van buitenlandsche zaken, in gehoor ontvangen bij Z.M. den koning. In het lokaal van de handelsvereeniging *Union Syndicale* is door den heer Du Toit, voor een talrijk en aandachtig gehoor, eene voordracht gehouden over Transvaal. En om te sluiten werd den gezanten, door 150 aanzitters, in het *Grand Hotel* een feestmaal aangeboden, waarop het woord werd gevoerd door den heer Karel Buls, burgemeester van Brussel, den heer A. Couvreur en anderen. De heer H. Fontaine zong er de Transvaalsche liederen.

Den 22^{n} April verliet het gezantschap zeer voldaan België's hoofdstad om zich over Parijs naar Lissabon te begeven. Aan de Fransche grens werden de heeren opgewacht door een geneneraal aide-de-camp van den president der Fransche republiek. Te Parijs was de ontvangst almede zeer vriendelijk en waardeerend. Na met den heer Grevy, president van de Fransche republiek, eene samenspreking te hebben gehad en een door de Parijsche kamer van koophandel aangericht feestmaal te hebben bijgewoond, waarop onder andere de heer Ferd. de Lesseps eene sierlijke rede hield en het gesprokene door de heeren Kruger en Du Toit, nadat het door den heer Van Hamel was vertolkt in de Fransche taal, den gunstigsten indruk teweegbracht, verlieten de Transvalers Parijs den 25^{n} April voor Lissabon.

In Portugals hoofdstad wedervoer hun niet slechts de meest hoffelijke en gulle ontvangst, maar zij schijnen ook hunne onderhandelingen met de Portugeesche regeering tot de beste uitkomst te hebben geleid. Zij hebben er zich vrij lang opgehouden, daar zij eerst den 23^{n} Mei over Parijs, Brussel en Antwerpen naar Holland zijn teruggekeerd. Zij werden er bezocht door een gezant van de Duitsche regeering, die met Transvaal staatkundige en handelsbetrekkingen wenscht aan te knoopen. Te dien einde ondernamen de gezanten eene reis naar Berlijn den 6^{n} Juni.

Hun vertrek uit Europa is nog niet vastgesteld.

Goedkoope processen.

Er is te Amsterdam eene maatschappij *Themis* opgericht, die, bijgestaan door eenen advocaat en eenen pleitbezorger, hare leden rechtsgeleerden bijstand aanbiedt, mits eene kleine maandelijksche bijdrage, en het voeren van processen alzoo wil vergemakkelijken voor rechtzoekenden.

Versierde oude bouwstijl. Zegels der 13^{e} eeuw.

Als aansluiting van de bijdrage die wij lieten opnemen in den vorigen jaargang van dit tijdschrift, blz. 69, geven wij hier de afbeelding van een zegel der Onze-Lieve-Vrouwekerk van Maastricht, uit den jare 1225, geteekend naar een fraai

afdruksel in groen was, voorstellende O.-L.-Vrouw, zittende, bekroond met een hoofdsieraad, waarin eene lelie prijkt, terwijl zij in de rechterhand eene lelie en in de linker een open boek houdt met de naamletters: MT. XPI. (*Mater Christi*).

Verder het oudste zegel van een ivoren stempel der Sint-Servatiuskerk, in dezelfde stad; ter loops nemen wij de vrijheid te dezer gelegenheid aan te stippen, dat hiervan eene omstandige beschrijving voorkomt in het werk, getiteld *Trésor*

de l'art ancien, versierd met 30 platen, van A. Schaepkens, terzelfder tijd als van het gebruik van ovale, puntvormige zegels. Zooals het opschrift op het tweede hier voorkomend zegel te

kennen geeft, is de daarop afgebeelde persoon de heilige Servatius, bisschop van Tongeren en Maastricht; het diende in 1229 als bisschopszegel. Voormelden heilige ter eere werden nu geheel onlangs te Maastricht groote kerkelijke feesten gevierd; aangaande S^{t}.-Servatius werd in eene vorige aflevering, blz. 42, gemeld, dat er sprake was, hem in Maastricht een gedenkteeken te stichten, bestaande uit eene fontein, versierd met des bisschops beeld. Volgens latere berichten evenwel, schijnt dit plan niet te zullen doorgaan. Om tot ons zegel terug te komen, zij opgemerkt, dat de zittende houding van den kerkvoogd aan de gewoonte herinnert, die oudtijds bij de opperhoofden der christelijke gemeenten bestond, namelijk van plaats te nemen achter in de kerk, bij het tabernakel, en vandaar uit de geloovigen gade te slaan, gedurende de godsdienstoefeningen. De op het zegel afgebeelde bisschop is voorgesteld, den herderlijken staf in de rechter-, het evangelieboek in de linkerhand. Den beeldsnijder of schilder die, in gegeven omstandigheden, eene afbeelding, zooals men hier aantreft, zou hebben te benuttigen, mag de bijzonderheid niet ontgaan, daar zij kenmerkend is voor het tijdstip, dat de vorm, het fatsoen, de snede van des bisschops kazuifel spits of puntig toeloopend is.

Uit het kunstenaarsleven.
(Vervolg van blz. 39.)

Elberg zat met Paul aan het werk. Er heerschte eene lange stilte. De leerling had wel bij herhaling moeite gedaan om die af te breken; doch de korte antwoorden van den meester hadden hem eindelijk den moed daartoe benomen. Eindelijk loosde Elberg een diepen zucht en begon zelf over de zaak te spreken, die hem zoo zwaar op het hart lag.

- Paul, hebt gij nog nooit aan trouwen gedacht? begon hij.

Paul draaide zich op den stoel voor zijnen ezel half om, kreeg eene kleur als bloed en stotterde, dat hij zich nog nooit in ernst met die gedachte had bezig gehouden.

- Ge moet er toch wel eens aan denken, beste jongen; - eens moet het toch gebeuren, en waarom het dan zoo lang uitgesteld?
- Gij hebt gelijk, te jong ben ik niet meer, antwoordde Paul.

Andermaal ontstond eene stilte; Elberg kuchte eens.

- Als ik nu eens een meisje voor u wist, Paul? zeide hij; een braaf, goed, lief meisje? wat zoudt ge dan zeggen?
- Misschien..... wel waarom niet?
- Kent gij een meisje, dat u in alle opzichten bevallen zou?
- O ja, antwoordde Paul.

Den goeden Elberg klopte 't hart schier hoorbaar, toen hij vroeg:

- Welnu, wie is dan dat meisje?
- Kunt gij dat dan niet raden, meester? Wie kan 't anders wezen dan Edmée?
- En gelooft gij, dat... dat het meisje u zou willen nemen?
- Ja, zie dat is de groote vraag nog. Soms vlei ik mij met de hoop, dat zij mij lief heeft; maar dan ook weer zou ik bijna het tegendeel vreezen.
- Wij moeten daar zekerheid van zien te krijgen, zeide Elberg.

De schilder zat 's avonds in schemerdonker onder het glazen dak, dat op zijn hofje uitkwam. Edmée op hare gewone plaats aan zijne knieën.

- Lief kind, zoo begon hij, ik heb vandaag veel aan u gedacht en mij veel met u bezig gehouden.
- Hoe dat zoo? vroeg zij glimlachend en zag vragend tot hem op.

- Weet ge wel, kind, dat ge nu net in de jaren zijt, dat men aan trouwen moet denken?

En zonder zich er aan te storen, dat zij een kreet van schrik gaf, begon hij nu eene lange redeneering, eene waarop hij zich goed voorbereid, die hij fel bestudeerd had en hij ging daarmede in eenen adem voort, wijl hij vreesde, dat hij, eens haperende, kon blijven steken en geheel van zijn stuk geraken.

Hij zeide haar, hoe lang hij daaraan reeds gedacht had; hoe zeer de eenzaamheid, waarin zij leefde, hem ter harte ging; hoe weinig een man van zijn slag geschikt was, om alleen de leidsman en beschermer van een jong meisje te zijn; hoe zeer hij vreesde, dat eens de dag zou, ja moest komen, dat hij haar zonder bescherming op de wijde wereld moest achterlaten; hoe vreeselijk dit denkbeeld hem drukte, en dat hij voor zich geen rust en vrede zou hebben, zoo lang hij haar niet op zulk eene wijze behoorlijk verzorgd wist. Vervolgens sprak hij over Paul, over diens genegenheid voor haar, over al zijne goede eigenschappen, over hoe gelukkig het hem maken zou, Edmée met hem vereenigd te zien enz. Eindelijk scheen hij te voelen, dat hij niet op haar antwoord wachten kon; daarom trok hij haar aan zijn hart, kuste haar, bad haar, over al 't geen hij haar gezegd had bedaard na te denken, en vluchtte toen schuw naar zijne werkplaats, waar hij vijf pijpen achtereen rookte en zich onzichtbaar maakte in smook en damp.

Zoo was dan deze zaak geheel beredderd en de toebereidselen tot de bruiloft, die binnen eene maand plaats hebben zou, gingen hun gang. Elberg zelf gaf zich overbodig veel moeite en stak druk zelf de handen uit, waar hij die gevoegelijk t'huis had kunnen houden en anderen laten begaan, die in zulke dingen meer inzicht en ondervinding dan hij hadden.

Zoo kwam de avond vóór de bruiloft. Elberg was uit geweest, om nog eenige laatste inkoopen te doen en schikkingen te maken, en kwam eerst tegen elf ure naar huis terug.

Toen hij naar gewoonte de deur met zijnen huissleutel opende en in de kleine woonkamer trad, waar de ongewone stilte hem aandeed - want hij had heimelijk gehoopt, dat Edmée zou zijn opgebleven, om hem na de vele en ongewone drukte van dien dag te verwelkomen - toen overviel hem het donker, bang voorgevoel van eenig ongeluk. Hij luisterde, maar vernam geen lichten, vluggen voetstap, ja niet den minsten toon, die aanduidde, dat zij van zijne tehuiskomst wist. Elberg zuchtte, greep het flauw brandende licht, dat voor hem op tafel was neergezet, en sloop naar zijne werkplaats, in stede van naar zijne

slaapkamer te gaan. Hoe doodstil was het hier - hoe naar en treurig! De bleek flikkerende vlam der kleine lamp deed het treurig donker, dat zij niet verdrijven kon, slechts nog ondoordringbaarder voorkomen, en toen haar waaiend licht over de gezichten der beelden aan den wand heenstreek, schenen die hem aan te grijnzen, terwijl hij ze voorbijging.

Zoo was dus alles voorbij, de gansche zoete, zalige droom van meer dan vijf jaren! Zij was dus reeds weg, en zijn oud, eenzaam, treurig leven moest opnieuw beginnen, nu, daar hij minder dan ooit geschikt en in staat was om zich daarin te schikken. Er ligt iets groots, edels, verhevens in de kunst, en wie zich haar met alle kracht toewijdt, moet noodzakelijk daardoor winnen. Echter is de kunst niet in staat, om het leven van een mensch geheel en alleen aan te vullen. De kunst wil als eene alleenheerscheresse aangebeden zijn, en doet men dat, zoo schenkt zij soms in genade nu en dan een vriendelijken lach. Nooit evenwel verleent zij meer en moge dit den kunstenaar ook bij tijden voldoende zijn, zoo komt toch een dag, waarop hij gaarne van al de gunst, die zij hem schonk, afstand doen zou voor een weinig menschelijke liefde. Elberg had dit alles reeds gevoeld, voordat hij nog deze liefde gevonden, deze toegenegenheid verworven had. En nu hij die had leeren kennen, moest hij ze opgeven en zich getroosten ze voor altijd te verliezen.

De geur der frissche bloemen, welke Edmée hem dien morgen, eer hij uitging, in een vollen ruiker in zijne werkplaats had gezet, lokte hem naar de tafel. Daar lag een brief - een brief van hare hand en met zijn naam op het adres.

(Wordt voortgezet.)

Mev. Van Ackere geb. Maria Doolaeghe.

... ‘Naar donkren kerkhofnacht wil 'k nog niet heen!...’ Zoo schreef zij, wier naam hierboven staat, den 25sten October van het vorige jaar, op haar tachtigsten verjaardag, in het gedicht dat op blz. 183 van onzen jaargang 1883 werd afgedrukt.

‘.... Help mij leven!....’ aldus luidde hare verzuchting in hetzelfde gedicht.

Helaas! noch de wil, noch de lust om haar bestaan te rekken hebben daartoe mogen bijdragen.

In den achtermiddag van den 7^{den} April is zij, na een korten doodstrijd, in hare geboortestad Dixmude zacht en kalm ontslapen.

‘Weinige vrouwen, zoo schreef, ter gelegenheid van mev. Van Ackere's overlijden, de Gazette van Gent, werden zoo algemeen geacht als mev. Van Ackere. Dixmude is en blijft fier op haar; in haar leven heeft zij meer dan eens van hare stadgenooten de sprekendste ja de aandoenlijkste bewijzen van toegenegenheid en hoogschatting ontvangen. Voegen wij er bij, dat zij ook oprecht bemind is geworden: in de eerste plaats door haren echtgenoot, van wiens liefde men ons de treffendste trekken heeft verhaald, en van alle hare familieleden, die haar om zoo te zeggen aanbaden. Wat willen die achting, die vereering en liefde zeggen? Dat zij is geweest niet alleen eene gevierde dichteres, maar ook eene uitmuntende burgeres, eene deugdzame, goedhartige gade, een braaf mensch, met oprecht vrouwelijk, dat is beminnelijk gemoed. Immers, achting en liefde zijn niet weggelegd voor boozen en ikzuchtigen; er zijn staaltjes van te noemen!’

Wij, die het hoog te waardeeren voorrecht mochten genieten de edele en begaafde vrouw persoonlijk te leeren kennen, in 1862, tijdens het taalcongres te Brugge[(1)], en gedurende al de sedert dien verloopene jaren vriendelijke betrekkingen met haar

(1) Zie *De Vlaemsche School,* 1862, blz. 187.

onderhielden, onderschrijven geheel onverdeeld de hier aangehaalde woorden. Zij teekenen en stempelen haar naar waarheid.

Met aandoening herinneren wij ons, hoe overstelpt zij was door gevoelens van dankbaarheid, toen haar bij haar 80sten verjaardag door Vlaamsche en Hollandsche beoefenaars van letteren en kunst twee albums werden aangeboden met letterkundige bijdragen en teekeningen, terwijl Dixmude zich voor dezelfde gelegenheid in feestgewaad had gehuld en ter eere der gevierde jarige een banket werd aangericht, waaraan benevens de schare van kunstvrienden en waardeerders die naar Dixmude waren getogen, de stedelijke magistraten en het puik der ingezetenen aanzaten. In proza en rijm vond zij nauwelijks woorden genoeg, om hare erkentelijkheid te uiten. In een open brief, verschenen in den Dixmudenaar van 22 December 1833, schreef zij:

'De dag van Zondag 16den December is zekerlijk een der schoonste, gelukkigste en vereerendste dagen mijns levens. O! vermocht ik slechts het gloeiend dankgevoel dat in mij opwelt uit te drukken, terwijl de triomfklokken zingen, de beiaard speelt en de ontelbare vaandels wapperen of zwieren en zwaaien aan groote en kleine woningen! Maar daartoe is mijne pen onmachtig. Mijne ziel stroomt over van aandoening en erkentelijkheid! Inderdaad, wat is meer treffend voor een gevoelig hart dan zulke vereering van wege eene geboorteplaats, die dergelijke uitstekende bewijzen van toegenegenheid, hoogachting en burgerliefde, u uit goeder harte aanbiedt? Dat geeft moed, dat beloont, en is mij in mijn ziekelijken toestand een zoete troost.'

En in een gedicht aan vrienden en kunstbroeders luidde het:

o, Vrienden, kon ik u doen voelen
Hoe, diep geroerd, mijn borst ontsteekt;
Wat dank mij door het bloed komt woelen,
Die uit den grond des harten spreekt!
Mocht ik met Bilderdijksche accoorden,
U zingen in ontgloeide woorden,
Wat mate van geluk mij valt
Ten deel, terwijl, mijn stad genaderd,
Rond mij een broederkring vergadert,
Die hoog het klinkend feestlied schalt!

'k Ben als het kind in rozengaarde,
Dat al 't gebloemte houdt in 't oog;
Maar er zóóveel, zóóveel vergaarde,
Dat 't onder 't wicht zich nederboog.

Zóó is mijn geest ter neer geslagen!
'k Wenschte allen danking toe te dragen:
Maar, 't is mijn zwakke kracht te zwaar,
En blijf ik pijnlijk afgesloten
Van U, mijn dierbre feestgenooten:
Toch stem ik de verlamde snaar.

Zij, die op het denkbeeld van deze huldebetuiging kwamen of er aan deelnamen, zullen daarvan eene zoete voldoening hebben gesmaakt.

Met groote plechtigheid is mev. Van Ackere den 7^{den} April ter ruste geleid. Dixmude's geheele bevolking heeft haar vergezeld tot op het kerkhof. In de straten, die de lijkstoet doortrok, waren rouwvlaggen geheschen en floersen aangebracht. Twee rijen kleine meisjes, met kronen aan de armen, traden aan weerszijden van de kist. De slippen van het baarkleed werden gedragen door de heeren J. Dautricourt, N.J. Feys-Kesteloot, De Breyne-du Bois en Reynaert. De kerk, waarin de lijkdienst werd gevierd, was niet groot genoeg om toegang te kunnen verleenen aan allen, die deel uitmaakten van den lijkstoet. Ruim een 40-tal maatschappijen en vereenigingen, waaronder eenige uit Holland, hadden zich daarbij doen vertegenwoordigen.

Aan het graf werden zeven redevoeringen uitgesproken: door de heeren J. Dautricourt, burgemeester van Dixmude, namens het gemeentebestuur en de ingezetenen; De Breyne-du Bois, namens de maatschappijen *Nu, worgen niet* en de *Ware van Duyse's Vrienden;* F. Reynaert, namens de *Onderwijzers;* H. Haerynck, namens Brusselsche Vlamingen; P. De Swarte, namens het *Willemsfonds* van Nieuwpoort; P.P. Denys, namens de *Jonge Vlamingen* van Komen; A. Louvier, namens den *Muzikalen Kring.*

Onze getrouwe lezers, in zooverre zij geen afzonderlijk portret van mev. Van Ackere mogen bezitten, brengen wij hier in herinnering dat het afbeeldsel van de uitstekende dichteres, wier gelaat de spiegel harer ziel was, in onzen jaargang 1879, blz. 181, voorkomt.

D.V.S.

Kroniek.

Antwerpen. Het hedendaagsch museum is verrijkt met een op 18 April te Brussel gekocht tafereel van wijlen E.J. Verboeckhoven (zie 1881, blz. 39), voorstellende: *Een stier*, *een schaap en een ram op de weide in Vlaanderen.*

- Het museum der academiekers is in bezit gekomen eener teekening van J.D. Ingres, voorstellende: *Hendrik IV, koning van Frankrijk*, *verrast door den gezant van Spanje*, *terwijl hij kruipend op handen en voeten zijn zoontje op den rug laat rijden.*

- Van 11 tot 18 Mei waren van L. Lenain, primus van 1881 in de graveerkunst, drie uit Rome gezondene teekeningen naar de natuur tentoongesteld, *Judith*, *Diana* en *de Fontein der eeuwige jeugd.*

Brussel. Het aloude huis *De Vos*, op de Grootemarkt, is hersteld in zijn oorspronkelijken staat, met een St.-Nicolaas-beeld in top.

- Verschenen: *Jane Shore*, drama van F. Gittens, bekroond in den 3-jaarlijkschen staatsprijskamp voor Vlaamsche tooneelletterkunde; het boek is opgedragen aan mevr. Van Ryswyck-Biemans.

Gent. Bij opgravingen voor het bouwen van eene brug over de Schelde aan de Visscherij, is een goed bewaarde Spaansche degen gevonden, waarschijnlijk

voortkomstig van een der personen, die in 1611 in de rivier zijn gevallen, tijdens de instorting der oude brug, welke toen op deze plaats stond.

Brugge. Van den eerw. heer Ad. Duclos is een belangrijk werk aangekondigd, dat denbekwamen schrijver niet minder dan 20 jaar studie heeft gekost, namelijk de geschiedenis van *'t Leven van den gelukzaligen Karel den Goede.* Het prospectus vermeldt, dat de geleerde schrijver al de hem bekende oorkonden en charters van Karel den Goede en zijne onmiddellijke opvolgers en alle over hem handelende werken van Deenschen en Vlaamschen oorsprong grondig heeft gelezen en onderzocht, waardoor het hem mogelijk werd gemaakt 'menig feit van Karels geschiedenis in zijn ware daglicht te stellen en allerlei historische dwalingen, die sedert eeuwen in omloop zijn, door waarheid te vervangen.' *'t Leven van Karel den Goede* zal ongeveer 200 bladzijden druks beslaan; bij inschrijving wordt het verkrijgbaar gesteld voor den ongemeen geringen prijs van 80 centiemen. Inschrijvingen worden aangenomen bij den schrijver, den eerw. heer Duclos, Mariastraat n^{r} 2, te Brugge, en bij den drukker, den heer De Zuttere-Van Kersschaver, Roozendale n^{r} 16, te Brugge. Met groote ingenomenheid vestigen wij de aandacht onzer lezers op deze uitgaaf.

Oostende. Mgr. J.J. Faict, bisschop van Brugge, heeft den 14^{n} Mei eene voor rekening van de paters Predikheeren gebouwde H. Catharinakerk ingewijd. Aan de kerk is een klooster verbonden, waarvoor het bouwontwerp werd geleverd door een der paters, den heer Biolley. De kerkbouw, in ojivalen trant, is een werk van den befaamden Gentschen bouwmeester August Van Assche, onder wiens bekwame leiding ook al de kerk-meubelen werden uitgevoerd. De heeren Osterrath, van Tilff, leverden de glasschilderingen, Zens, van Gent, J. Van Nieuwenhuyse en Paresis, van Brugge, het beeldhouwwerk, Wilmotte, van Luik en Demasure, van Gent, het koper-, De Voogt, van Brugge, het ijzerwerk. Aannemers van de onderneming der bouwwerken waren de heeren Van Dicke en L. Delvoye, van Oostende.

Buitenland.

's-Gravenhage. In de eerste week der Meimaand werden op de veiling van oud porselein, nagelaten door jonkheer H.W. Bosch van Drakestein van Oud-Amelisweerd, onder andere de volgende prijzen besteed: Saksisch porseleinen eetservies met vergulde medaillons, bloemen en fijn schilderwerk, 160 stuks, 3800 gl.; gekleurd Duitsch porseleinen koffie- en theeservies, 23 stuks, 90 gl.; 1 dito *Hochst,* 17 stuks, (75 gl.; Saksicsh porseleinen ontbijtservies, 4 stuks, 200 gl.; gekleurd Oost-Indisch porseleinen kabinetsstel, 225 gl.; gekleurd met ingebrande schilderingen Japansch porseleinen dito, 550 gl.; dito stel voor eene kas, 150 gl.; oud blauw porseleinen kabinetsstel, 525 gl.; dito dito, 160 gl.; dito dito, 200 gl; 2 gekleurd Chineesch porseleinen vazen, 225 gl.; oud blauw Oost-Indisch porseleinen schoorsteenpot, 220 gl.; 2 dito peerflesschen, 200 gl.; 2 dito vierkante bussen, 160 gl.; 2 dito achtkantige pronkbekers, 275 gl.; 2 dito stelbekertjes, 160 gl.; 2 blauwe Oost-Indische porseleinen stelpotten, 109 gl.; 2 gekleurd Saksisch porseleinen candelabres, 225 gl.; dito tafel, 130 gl.; blauw Oost-Indisch porseleinen geschelpte stoof, 220 gl.

- Bij den muziekhandelaar G.H. Van Eck, Vlamingstraat, is een keurig toondicht in fraaien vorm verschenen: *Rosa Mystica*, woorden van Jan Van Beers, muziek vau A.J.J.M. Olyslager.

Amsterdam. In het begin van April werd door de firma Frederik Muller, in de *Brakke Grond,* te Amsterdam, eene veiling gehouden, waarop onder andere voor oudheden de volgende prijzen werden besteed: 1 antiek gouden mesje en vorkje, 660 gl.; zilveren broodmand (stijl Lodewijk XVI), 850 gl.; 1 antiek kastje, 600 gl.; 1 dito, 500 gl.; 1 Hindelooper wiegje, 80 gl.; 1 oude stoel, 60 gl.; kabinetstel (Delftsch aardewerk), 250 gl.; Delftsch aardewerk-vruchten (peren en appelen), per stuk, 20 gl., 30 gl., 25 gl., 40 gl.; oud zilveren kinderspeelgoed, per lood (decagram), van 20 tot 30 gl.; een zilveren tabakspot, 250 gl.; 1 oude waaier, 80 gl.; 1 dito, 75 gl.; 5 porseleinen vazen (Chineesch porselein), 300 gl.; 1 oude spiegel, 95 gl.; 1 oud speeltafeltje, 60 gl.; 1 oud zijden kleed, 120 gl.; 1 oude bedsprei, 275 gl.; 1 oude zilveren gedreven lepel, 30 gl.; 1 zeer klein zonderling trekpotje met gele bloempjes (bruin Delftsch aardewerk), 180 gl.; 2 gekleurde schotels (dito), 60 gl.; 1 gouden antiek gedreven zakuurwerk, 180 gl.; 10 porseleinen tellooren met brandschilderingen, 65 gl.; 10 groene Rijnwijnglazen, 40 gl.

- 23 April werd de verzameling schilderijen, 18 in getal, van den heer Lantsheer verkocht. Zij bracht 11,336 gl. op.

- In de laatste week van April werd in Amsterdam de verzameling schilderijen en marmeren en bronzen kunstgewrochten van den heer W.L. Ravesteyn publiek verkocht; zij bestond uit 74 stukken, die te zamen 122,254 gl. opbrachten. De voornaamste prijzen waren: A. en O. Achenbach, 1780 en 1150 gl.; mej. Van de Sande-Backhuyzen, *Bloemen en vruchten*, 610 gl.; *Vruchten*, 510 gl.; A.H. Bakker Korff, *Kalmte*, 780 gl.; David Bles, 1700 gl.; J. Bosboom, *Stal,* 3200 gl.; eene *Kerk,* 1100 gl.; Cermak, *Krijgsgevangen* (het bekende stuk uit Herzegowina), 5950 gl.; id., *Montenegrijnsche vrouw*, 1625 gl.; Dias de la Penja, 4800 en 3500 gl.; J. Dupré, *Landschap*, 2000 gl.; Gerôme, *Arnante rookende,* 6400 gl.; J.H. De Haas, *Stieren*, 960 gl.; C.E. Jacque, *Kippen*, 1500 gl.; Jos. Israëls, *De breister,* 2375 gl.; B. Koekkoek, *Duitsch landschap*, 1800 gl.; Ch. Landelle, *Oostersche danseres*, 2175 gl.; J. Van Lerius, *Overpeinzing,* 2100 gl.; Levy, *Daphnis en Chloë*, 1875 gl.; H. Leys, *Rembrandts werkplaats*, 4500 gl.; E. Van Marcke, *Normandische koeien,* 6000 gl.; J.H.L. Meijer, 1910 gl.; Pasini, *Harem,* 5000 gl.; Ch. Rochussen, *Wedren,* 830 gl.; A. Schreyer, *Arabische ruiters*, 5560 gl.; C. Springer, *Gezicht op Amsterdam,* 1325 gl.; W. Verschuur, *Stal*, 1250 gl.; J. Weissenbruch, *Stadsgezicht,* 950 gl.; F. Ziem, *Venetië,* 2850 gl.

- Op 10 Mei werd ten voordeele van het Kinderziekenhuis te Amsterdam, een festival gehouden, uitsluitend samengesteld uit werken van Peter Benoit, ingericht door de zangvereniging *Musis Sacrum,* die den talentvollen toonzetter Henri F.R. Brandts-Buys als bestuurder heeft. Het programma was als volgt samengesteld: 1. *Erlkoning*, openingsstuk voor orkest, vervaardigd in 1858; 2. *Artevelde's geest,* aria uit het oratorio *de Schelde*, verv. in 1867 (solist de heer Henry Fontaine); 3. Wals uit het drama *Charlotte Corday* voor orkest (1875); 4. Drie liederen uit den cyclus *Liefde in 't leven* (1863), a. *Het roosje,* b. *'s Avonds in den hof met haar*, c. *Mijn hart is vol verlangen* (solist de heer H. Fontaine); 5. Kinder-oratorio *De wereld in* (1878); 6. Vlaanderens Kunstroem, Rubenscantate (1877), voor gemengd en kinderkoor en orkest. Het koor bestond uit 1500 dames en heeren, waaronder 800 kinderen. De uitvoering mocht onder alle opzichten zeer merkwaardig genoemd worden, behalve de wals uit *Charlotte Corday*, die wel wat fijner hadde dienen ingestudeerd te worden. De heer Henry Fontaine genoot een ongemeenen bijval om zijn krachtigen zang en de goede opvatting van wat hij voordroeg. Het talrijk publiek betuigde den heer Benoit herhaaldelijk zijne hulde, en na afloop van het festival werd hem door de uitvoerders een prachtigen lauwerkrans aangeboden.

- Einde Mei werden de schilderijen verkocht, nagelaten door mev. Kemper geb. Tutein Nolthenius, te weten: J. Allebé, *De geitjes*, 700 gl.; J. Bosboom, *Klooster*, 490 gl.; Calame, *Zwitsersch landschap*, 3600 gl.; J.K.L. Meyer, *Zeestuk*, 450 gl.; id., *Strandgezicht*, 310 gl.; Van Os, *Wild*, *bloemen en vruchten*, 425 gl.; id., *Bloemen,* 425 gl.; Ch. Rochussen, *Landschap*, 550 gl.; id., *Bataafsche huzaren,* 350 gl.; id., *Haarlemmerhout*, 310 gl.; W. Roelofs, *Landschap*, 500 gl.; C. Springer, de *Nieuwmarkt te Amsterdam,* 980 gl.; W. Verschuur, *Paardenstal*, 885 gl.; id., 400 gl.; S.L. Verveer, *Visschersdorp*, 400 gl.

- Op eene veiling van kunstwerken en oudheden, in *Pictura*, te Amsterdam, 28 Mei, werd een marmeren borstbeeld *Duifje*, van F. Stracké, voor 1350 gl. verkocht. Byrons borstbeeld, door Thorwaldsen, werd ingehouden.

- In den prijskamp, uitgeschreven door de *Wetenschappelijke Nederlander* (zie 1883, blz. 34) voor eene *vergelijkende studie betreffende Milton en Vondel*, *hun leven en hunne werken,* is de belooning van 300 gl. toegekend aan de niet afgewerkte verhandeling van den heer J.W. Brouwers, te Bovenkerk, onder verwachting dat hij zijnen arbeid verder zal voltooien. Keurders waren de heeren H.J. Allard, J. Ten Brink en J.A. Alberdingk Thijm.

Rotterdam. Op het XVIe Nederlandsch zangfeest, dat van 1 tot 5 Augustus zal plaats hebben te Rotterdam, zal Peter Benoits oratorium *De Schelde* ten gehoore worden gebracht.

Schiedam. Bij den gunstig bekenden uitgever H.A.M. Roelants is de eerste aflevering verschenen van een belangrijk werk in drie deelen, getiteld: *Prins Frederik der Nederlanden en zijn tijd of de geschiedenis der laatste honderd jaren,* door den kapitein van den generalen staf F. De Bas, een zoo sierlijk als bekwaam en degelijk schrijver.

Middelburg. De Middelburgsche courant bericht dat ‘door den gemeenteraad van Veere met 5 tegen 2 stemmen besloten is, den beker van Maximiliaan aan het rijksmuseum in bruikleen af te staan voor eene jaarlijksche (?) contributie van 2000 gl.’ (Zie blz. 29.)

- In de gemeente Loppersum, bij het afgraven van eene terp of wierde, van de weduwe Huizinga, is een steenen gesloten pot gevonden, met 243 zilveren munten uit de IXe eeuw, ten grootte van een gulden en kleiner. De grootere voeren een kruis met krans en het randschrift *Ludovicus Pius* of *Lud. II* of *Lud. II Pius Imp.*

Parijs. De prijs Duc (4000 fr). is door de academie voor schoone kunsten bij verdeeling toegekend aan de bouwkundigen Albert Ballu en Alfred Vandoyer, verscheidenlijk voor een ontwerp-paleis van justitie en voor een ontwerp-paleis voor schoone kunsten.

- De heer Louis Fould heeft bij laatste wilsbeschikking 20,000 fr. ter beschikking gesteld van de Parijzer academie om toegekend te worden aan den schrijver van het best gekeurde boek over de geschiedenis der teekenkunst sedert de eeuw van Pericles tot op onze dagen. Deze prijsvraag werd reeds door den heer Fould voor 20 jaren uitgeschreven, doch tot heden heeft niemand naar den prijs gedongen. (Zie onzen jaargang 1883, blz. 188.)

- Half Mei had in de verkoopzaal van Drouot, te Parijs, eene veiling van kunstwerken en oudheden plaats, welke drie dagen duurde en 1,220,000 fr. opbracht. Onder andere golden: 2 schilderijtjes van Boucher, 85,000 fr.; 1 Fluweelen Breughel, 5700 fr.; 1 vleugelstuk (godsdienstige schildering), 3300 fr.; 1 schilderijtje van J. Van Goyen, 2500 fr.; 1 fruitstukje van Van de Heem, 2050 fr.; 1 Salomon Ruysdael, 6900

fr.; 2 beeldjes van roodsteen terra-cotta, 21,000 fr.; 2 koperen kandelaars (stijl Lodewijk XVI), 65,000 fr.; 2 Chineesch porseleinen potjes, 39,000 fr.; 2 meubeltjes van rozenhout (stijl Lodewijk XVI), 48,500 fr.; 1 houten barometer, 15,500 fr.; 2 vergulde muurtafeltjes (stijl Lodewijk XVI). 38,500 fr,; 1 secretaire van rozenhout (stijl Lodewijk XVI), 39,200 fr.; 1 vuurschermpje van dameswerk, geborduurd met bloemen, 15,000 fr.; 1 koperen pendule (stijl Lodewijk XVI), 12,500 fr.; sofa en 6 stoelen met overtreksel van Gobelin, 81,000 fr.; 4 stoeltjes (stijl Lodewijk XVI), 22,500 fr.; 1 miniatuurportretje (vrouwtje), 1120 fr.; ovaal doosje met een miniatuurportretje, 2650 fr.; 1 dito, 325 fr.; 1 dito, 750 fr.; porseleinen bloempotje (Sèvres), 950 fr.; 1 dito, 1325 fr.; 1 dito, 3100 fr.; 1 kleine porseleinen telloor (Sèvres), 1050 fr.; 1 Saksisch porseleinen vrouwebeeldje, 1500 fr.; 1 dito, 275 fr.; 1 dito, 625 fr.; 2 kleine papegaaien van Chineesch porselein, geheel blauwe kleur, 4900 fr.; 2 dito, 2450 fr.; 2 gekleurde Chineesch porseleinen potjes, 8000 fr.; 2 dito, 4050 fr.; 1 porseleinen aapje, 4300 fr.; 2 porseleinen fleschjes (Chineesch), 10,400 fr.; 1 Chineesch porseleinen potje, 4200 fr.; 2 roodsteen terra-cotta Chineesjes, 21,000 fr.; 4 lapjes van een kamerbehangsel Gobelin, 6300 fr.; 1 lapje Gobelin met figuren, 4400 fr.; 3 dito, 6300 fr.; 1 dito, 4300 fr.; 1 waaier (geschilderd), 2000 fr.; 1 dito parelmoer met geschilderd blad, 1930 fr.; 1 Delftsch aardewerk telloor, 1050 fr.; 2 potjes dito, 1650 fr.

- In de 2de helft der maand Mei werden op eene veiling van oudheden in de roepzaal van Drouot te Parijs, onder andere de volgende stukken verkocht: een eikenhouten bed van het jaar 1600, 13,500 fr.; 1 beschadigde canapé, bekleed met Gobelin (figuren), 7800 fr.; Gothiek eikenhouten kistje, op voet, 3700 fr.; 1 dito, 3900 fr.; 2 dito, met beeldjes gesneden, 4700 fr.; 1 eikenhouten stoel, 2450 fr.; 2 dito, 2100 fr.; eikenhouten plankje, gebeeldhouwd, met de voorstelling van *Abrahams offerande,* 12,500 fr.; 1 kleiner stukje dito, 625 fr.; 1 dito, 1650 fr.; 1 dito, 525 fr.; 6 eikenhouten pilaren, gesneden, 4400 fr.; lapje Gobelin vaneen kamerbehangsel, met figuren en vogels (in 2 stukken gesneden), 11,300 fr.; 1 dito (bosch voorstellende), 8400 fr.; 1 dito (met Gothieke beelden en sieraden), 3350 fr.; 2 marmeren schilderijen, met figuren er uit gebeeldhouwd, 13,300 fr.; 2 marmeren platen, 12,200 fr.; 2 dito (sieraden voorstellende), 7300 fr.; 1 leuningstoel, gesneden, met matten zitting, 625 fr.; Chineesche porseleinen pot, met deksel, 2450 fr.; 1 dito, Japansch porselein, goud met vogels, zonder deksel, 1325 fr.; 2 dito kleine (waarvan een beschadigd), 1225 fr.; 2 bloempotjes van Sèvres-porselein (beide gebroken), 4750 fr.; 20 tellooren met brandschildering (Chineesch porselein), 625 fr.; 1 gekleurde porseleinen telloor, 1225 fr.; 2 blaadjes, Engelsch porselein, 1425 fr.; 2 kleine dito, 350 fr.; 1 zilveren beker, 2450 fr.; 1 dito, 4700 fr.; 1 porseleinen trekpotje, 620 fr.; 1 dito, 525 fr.; 1 dito, 375 fr.; een ivoren beeldje op voet, 775 fr.; 1 ivoren Christusbeeldje aan 't kruis, 2700 fr.; 2 kastjes met schildpad ingelegd, 4700 fr.; 1 Delftsch aardewerk potje, zonder deksel, 425 fr.; 1 Delftsche tegel, met figuren, 1280 fr.; 1 ijzeren sleuteltje, 420 fr.; 1 dito, 240 fr.; 2 zilveren plaatjes, gedreven met engeltjes, 1675 fr.; 1 waaier van paarlemoer, met geschilderd blad, 1875 fr. De geheele opbrengst der veiling was 280,000 fr.;

Rouaan. Bij het herstellen van eene kapel in de kerk van St.-Ouen, te Rouaan, zijn muurschilderingen ontdekt, onder andere God met een wereldbol in de hand, de H. Geest, geknielde engelen en heiligen. Vermoedelijk in de 14^{e} eeuw gemaakt, schijnen deze schilderingen in 1793 met eene verflaag te zijn bedekt geworden.

Oxford. Einde April zijn twee nieuwe deelen verschenen van het belangrijk werk *de Heilige boeken van het Oosten*, uitgegeven onder redactie van prof. Max Muller. Het eene deel, vertaald door prof. Muller, bevat de Upanishads, die de toelichtende

grondwet van de Vedanta wijsbegeerte wordt genoemd. Het andere deel, vertaald door den hoogleeraar Kern, behelst de Saddharma Pundarika, eene der negen Dharma's waaraan goddelijke eer wordt gebracht (zij omvatte in het eerste boek eene schets van het wijsgeerig stelsel van het Boeddhisme; in het zevende eene verhandeling over de leerstellingen van Boeddha, terwijl de andere zeven boeken in anecdoten en voorbeelden de leer van Bouddha aanschouwelijk maken).

Londen. Ter gelegenheid van het luisterlijk gevierde 300-jarig bestaan der hoogeschool van Edinburgh werd den 18^{n} April aan meer dan 200 buitenlandsche geleerden het diploma van *doctor honoris causa* toegewezen. Onder de benoemden bevinden zich de abt Renard (Brussel) en hoogleeraar Nic. Beets (Utrecht). De feesten van het jubilé begonnen den 16^{n} April met eene plechtige godsdienstoefening in de St.-Gileshoofdkerk.

- In April en Mei werd te Londen, in de *Royal School of Art-Needlework,* eene tentoonstelling gehouden van oude geborduurde voorwerpen, 180 in getal en tot kerkelijk gebruik bestemd, ingezonden door Engelsche ingezetenen, geestelijken, broederschappen enz. Enkele voorwerpen zijn van Duitschen, Spaanschen en Perzischen oorsprong.

- G. Cruikshanks weduwe schenkt aan het South Kensington museum 3000 teekeningen en etsen, door haren echtgenoot uitgevoerd.

- In Mei is op de Theemskaai, te Londen, een standbeeld opgericht voor William Tyndale, den eersten vertaler van den Bijbel uit het Grieksch in het Engelsch. Het beeld, gemaakt door Böhm, heeft 60,000 fr. gekost, bijeengebracht door vrijwillige giften.

- De reis van Engeland naar Amerika is alweer korter gemaakt dan de vermelde in onzen vorigen jaargang, blz. 188. Ditmaal door de stoomboot *Oregon,* van de Guion-lijn, die in *zes* dagen 16 uren en 57 minuten van Nieuw-York naar Queenstown stevende.

- Op het landgoed Woolstone werd dezer dagen de stoomploeg ingevoerd. Het eerste gevolg van de diepe grondbewerking was de ontdekking van een Romeinsch landhuis. De ploeg stiet op muurbrokken en de landheer, lord Craven, liet dadelijk opgravingen doen, die reeds tot de blootlegging van een groot deel der villa hebben geleid. De mozaïekvloer is bijna ongeschonden en van zeldzame schoonheid. Men vond ook zes menschengeraamten in goeden toestand.

Hamburg. Voor het stadsmuseum is aangekocht de schilderij *Pepijn-de-Korte*, van Theofiel Leybaert, van Gent.

Praag. Nadat Z.H. de paus het gebruik der archieven van het Vaticaan had toegestaan (zie 1883, blz. 148), vormde zich in Hongarië, onder voorzitterschap van den bisschap van Neusohl, eene commissie, om alle stukken uit voornoemde archieven, die betrekking hebben op de geschiedenis van Hongarië, openbaar te maken. De secretaris van de Hongaarsche academie van wetenschappen werd met de uitgave belast. Reeds zijn twee deelen van dit werk verschenen, onderden titel: *Monumenta Vaticana regni Hungariae historiam illustrantia*, die ruim 200,000 fr. hebben gekost. Een prachtexemplaar van deze deelen is den Heiligen Vader ten geschenke aangeboden.

Madrid. Er is sprake van het Iberische schiereiland te veranderen in een eiland, door het graven van een groot kanaal, hetwelk, den Atlantischen Oceaan met de Middellandsche Zee verbindende, zou uitgaan van de Gironde, langs Toulouse loopen, Languedoc doorsnijden en niet ver van Narbonne uitstroomen in de Middellandsche Zee.

Sterfgevallen.

QUINTINO SELLA, voorzitter der koninklijke academie te Rome, is den 14n Maart te Biella (Piemont) overleden.

KAREL READE, de befaamde Engelsche romanschrijver, is volgens een bericht uit Londen van 14 April overleden.

DANIËL VEEGENS, oud griffier van de tweede kamer der Nederlandsche staten-generaal, den 18n April te 's-Gravenhage overleden, in den ouderdom van bijna 84 jaren, heeft zich, buiten zijne ambtenaarsloopbaan, waarin hij ongeëvenaard uitblonk, ook zeer verdienstelijk gemaakt op het gebied van de vaderlandsche letteren en geschiedenis. Hij schreef eene hoogst keurige taal. Nog niet lang geleden leverde hij aan het tijdschrift de *Gids* een belangrijk opstel over de graven van Oldenbarneveld en De Witt. Hij was commandeur in de orde van den Nederlandschen Leeuw en van de Eikenkroon en ridder van de Leopoldsorde. Bij de ter-aardebestelling werden aan het graf redevoeringen uitgesproken door de heeren Arnold Ising en G.M. Van der Linden, volksvertegenwoordigers. Z.K.H. Alexander prins van Oranje had een bloemenkrans op de doodkist doen leggen.

ALFRED-PIETER RICHARD, beeldhouwer, oud 45 jaren, zoo luidt een bericht van 23 April, heeft zich te Parijs, op het armoedig kamertje dat hij bewoonde, door verhanging van het leven beroofd, uit wanhoop omdat een bronzen borstbeeld en een wassen ridderbeeldje, welke hij naar de Parijsche tentoonstelling had gezonden, als minder verdienstelijk waren geweigerd.

LÉONCE DUPONT, de zeer bekwame Fransche dagbladschrijver, wiens overlijden uit Parijs werd gemeld onder dagteekening van 24 April, bewoonde nu meer dan een kwart eeuws geleden de stad Antwerpen, waar hij opsteller was van het Antwerpsch dagblad *Le Précurseur.* In 1857 gaf Max. Kornicker een bij Kennes en Gerrits gedrukt werkje van hem uit, getiteld *En prison.* Hij schreef het, terwijl hij te Antwerpen opgesloten zat in het huis van vezekering, toenmaals gevestigd in den huize Salm-Salm, in de St-Andriesstraat. Een hevige pennetwist, tusschen den *Précurseur* en het *Journal d' Anvers*, opgesteld door Lodewijk Vleeschouwer, had voor gevolg dat Dupont zijnen tegenstrever ten zijnent was gaan opzoeken en daar eene opwelling van toorn niet had weten bedwingen, iets wat hem eene veroordeeling tot eene maand gevang berokkende. De heer Dupont was te Layrat geboren den 5n Januari 1828.

PAULO MERCURJ, een der beroemdste plaatsnijders van onzen tijd, is te Bucharest overleden, volgens van den 6n Mei wordt gemeld. Hij werd in 1804 te Rome geboren en begon als schilder. Van 1832 tot 1847 bewoonde hij Parijs. Na dien tijd vestigde hij zich weder te Rome en werd er benoemd tot leeraar in de graveerkunst. Tot zijne meest bekende platen behoort de *Terechtstelling van Jane Grey*, naar Paul Delaroche.

P. DUBOIS, onderpastoor in de Ste-Gertrudiskerk, te Leuven, is den 7n Mei overleden. Deze geleerde geestelijke, die gedurende langen tijd werkzaam was als ondervoorzitter van het Leuvensch studentengenootschap *Met Tijd en Vlijt*, heeft zich als geschied- en letterkundige onder andere doen kennen door de uitgave, in 1861 en 1862, te Brussel, van twee verhandelingen over *Napoleon I ende kerk* en *Dichter Joos Van den Vondel.* In de uitgaven van *Met Tijd en Vlijt* komen onderscheidene bijdragen en redevoeringen van den geachten schrijver voor, alsook in de tijdschriften *Noord en Zuid* en de *Vlaemche School* (zie 1864, blz. 230). Hij was geboren te Heerne (Brabant) op 21 Februari 1827.

KAREL ADOLF WURTZ, de beroemde Fransche scheikundige, schrijver van het belangrijke *Dictionnaire de chimie pure et appliquée* en vele andere werken, is volgens een bericht van 13 Mei, uit Parijs, overleden. Hij was te Straatsburg geboren in 1817.

GUSTAAF JUNDT, de bekende Elzassische schilder, is overleden te Parijs, blijkens een bericht van 15 Mei.

G.F. KOLB, de schrijver van de beruchte *Culturgeschichte der Menschheit,* is 15 Mei overleden te Berlijn, 75 jaren oud.

JOZEF LODEWIJK VAN AKEN, den 16^{n} Mei te Antwerpen overleden, in den ouderdom van 67 jaren, was een oud beoefenaar van de schilderkunst, welke hij aanleerde op de Antwerpsche academie en bij den heer N. De Keyser. Onder andere bezitten eenige kerken in Holland schilderijen van hem. In 1855, naar aanleiding van het tijdens de wereldtentoonstelling te Parijs voorgekomen overlijden zijns broeders, die aan het hoofd van huns vaders beroemde en uitgebreide rijtuigmakerij stond, nam hij het besluit de baan der kunst voor die van de nijverheid te verlaten. Was zijn aanleg voor de kunst groot, ook als nijverheidsman heeft hij zich weten te onderscheiden. Zijne vakgenooten en over het algemeen allen die hem kenden, droegen hem de meeste achting toe. Hij was voorzitter van den rijtuig-en zadelmakersbond en eere-majoor der burgerwacht. Na een 10-urelijkdienst in de St.-Josephskerk te Antwerpen, werd hij den 19^{n} Mei plechtig te Merxem begraven.

LODEWIJK BRASSIN, de beroemde pianist, oud-leeraar aan het conservatorium te Brussel, 24 Juni 1836 te Aken geboren, is 18 Mei gestorven te St.-Petersburg.

SALOMO LODEWIJK HYMANS, de hoogst bekwame Fransch-Belgische schrijver, is den 22^{n} Mei overleden te Brussel. Hij was in 1829 te Rotterdam geboren. Zijne eerste studiën deed hij aan het atheneum te Antwerpen, in welke stad zijn vader, die in 1848 overleed, toen was gevestigd als geneesheer. Voorts studeerde hij aan het atheneum en de hoogeschool van Gent. Zijne bedoeling was, geneesheer te worden; maar zijns vaders ontijdig afsterven stelde hem buiten staat zijne wetenschappelijke studiën voort te zetten. Op 17-jarigen leeftijd aanvaardde hij de betrekking van opsteller der *Gazette de Mons.* Nadien was hij verbonden aan de *Indépendance.* De *Etoile belge* en de *Écho du Parlement* hadden hem beurtelings, gedurende eene reeks van jaren, tot hoofdopsteller. Hij was een der stichters en bleef tot aan zijn dood hoofdopsteller van het weekblad *Office de publicité.* In den laatsten tijd had hij onder den titel *l'Express européen* een nieuw weekblad te Brussel opgericht, Hij schreef ettelijke tooneelstukken, onder andere een drama in verzen *Robert le Frison*, benevens een roman, *La familie Buvard.* Voorts bewerkte hij eene *Histoire populaire de la Belgique* en eene *Histoire parlementaire de la Belgique de* 1814 à 1830. Zijn laatste werk, *Bruxelles à travers les âges*, is nog niet volledig afgedrukt. Van 1859 tot 1870 was hij voor het arrondissement Brussel lid van de kamer van volksvertegenwoordigers, waar hij zich, gelijk hij ook elders deed, een vijand van de Vlaamsche zaak betoonde. Hij was lid van de academie van België en officier van de Leopoldsorde. Den 24^{n} Mei, ten 4 ure namiddag, werd hij met groote plechtigheid ter aarde besteld op de begraafplaats van Elsene. Er werden 8 of 9 lijkredenen uitgesproken.

EDUARD PINEL, de Fransche zeeschilder, is volgens een bericht van 22 Mei overleden te Rochelle, waar hij bewaarder van het museum was.

HERMAN BOOS, een verdienstelijk portretschilder, oud-leerling der academie van 's-Gravenhage, is den 22^{n} Mei overleden te Teran (Tyrol), 34 jaren oud.

Het wonderkruis

Te midden des wouds, als een teeken van vrede,
zoo staat het langs de eenzame, kronklende baan,
het beeld des Verlossers, die stervend een bede
voor 't heil zijner beulen ten hemel laat gaan.
Iets goddelijks straalt van den Christus u tegen:
de eenvoudige dorpeling knielt en verzucht;
de booze, waar zondige schulden op wegen,
verbleekt, voor de wraak van de Godheid beducht,
en huivert en vlucht.

Ter plaatse waar 't wondere kruis is verheven,
werd vroeger, toen grootje nog was in haar jeugd,
een ijslijke moord op een meisje bedreven,
een schuldeloos meisje, vol schoonheid en deugd.
Dien gruwel ten zoen, en den snooden verrader,
den moorder van 't meisje ter eeuwige schand',
zoo heeft haar van ouderdom wanklende vader,
in eindeloos lijden, met bevende hand
dat kruis daar geplant.

Men zegt: als der zondaren dwalende zielen
op aarde verschijnen in 't nachtelijk uur,
dan komt er een geest, die dat kruis wil vernielen,
een geest, als geblakerd door solfer en vuur.
Dan oopnen zich weder de smartlijke wonden
van hem, die ons 't rijk der verbroedering bracht;
daar sijpelt zijn bloed - en de geest is verzwonden;
alleen in de vert' nog een vloek en een klacht
weerschalt in den nacht.

Men zegt: het was kermis vóór enkele jaren;
men schonk in het dorp en men dronk er om 't meest;
des avonds zoo keerden de vrijende paren,
gelukkig en vroolijk, terug van het feest;
door de eenzame bosschen gewoonlijk zoo rustig,
waar zelden een stemme de stilte verstoord,
weerklonken hun liederen helder en lustig;
en koozend en schaterend traden zij voort
door 't spokerig oord.

En huppelend, jubelend kwamen ze al spoedig
bij 't beeld des Verlossers te midden van 't bosch:
al draaide het hoofd hun, zij waren zoo moedig;
zij vormden een kring en het ging er op los.
Het was dan een wemelen, zwaaien en zwieren,
een loopen en springen zoo luchtig en snel;
het was dan een zingen en schreeuwen, een tierne
en huilen, als mengden in 't woelige spel
zich duivel en hel.

Doorschijnende schimmen vol heimlijk getoover,
vermengen hun zuchten bij 's windjes gesuis;
en droomerig schouwt, door het ritselend loover,
de maan op den Christus, genageld aan 't kruis.

Het is of een cirkel van vurige vonken
op eenmaal het hoofd des Verlossers omgeeft,
dat langer niet rust, op den schouder gezonken;
en 't is of zijn blik nu de reien doorzweeft,
en glinstert en leeft.

Dan eindelijk, schor zijn de kelen gezongen
- het liedje was lang en men schreeuwde zoo luid -
en jongens en meisjes zijn moede gesprongen;
daar staan zij en rusten een poosje zich uit.
En spottende roept nu het haantje der bende:
'O, Jezus, gij goede, gij beste der mans,
daar hangt gij te bleeken in smart en ellende:
kom hier! wij beroepen als vrienden u thans
ten vroolijken dans.'

De Christus beweegt zich bij 't hooren dier woorden;
daar rept hij de handen; daar vat hij de kroon
van doornen, die diep in den schedel hem boorden;
hij hangt ze aan het kruis, en daar daalt hij, de zoon
des eeuwigen Vaders, zoo statig beneden
en komt nu de kermisgezellen ter zij;
hij wenkt hun zoo vriendelijk nader te treden;
hij glimlacht, als wilde 't beduiden: 'Komt bij!
Komt dansen met mij!'

Daar staat hij: - en aan zijne wonden ontspringen
er plotseling gudsende stralen van bloed;
en vurige spookselen zweven in kringen
bij menigte en zetten den hemel in gloed;
zij klimmen en dalen, en zwieren en zwaaien,
en plengen gedurig maar bloed op den grond;
en de aarde en de maan, het is alles aan 't draaien;
het zwenkt en het wentelt op d' eigenen stond
als razend in 't rond.

De kermisgezellen, daar zijn zij nu allen
zoo bleek en zoo roerloos als beelden van steen;
zij laten geen klanken hun lippen ontvallen:
zij durven niet blijven en kunnen niet heen....
Een wijl is verzwonden: daar stijgen de klachten,
der siddrende groep, nog daareven zoo stout;
zij vlieden en stormen uit al hunne krachten,
zoo angstig, zoo jammerlijk schreiend, en koud
van schrik, door het woud!

LEONARD BUYST.
Brussel, 1883.

Algemeen nut.

Uit Athene wordt van 9 Juni gemeld, dat Griekenlands eerste minister, de heer Tricoupis, onlangs het genoegen had eene som van 1 millioen drachmen te ontvangen van eene Grieksche firma te Londen, met verzoek, het geld ten meesten nutte van het algemeen aan te wenden. Tricoupis heeft na rijpe overweging besloten, voor het geld een.... tuchthuis te laten bouwen, daar het algemeen welzijn in Griekenland hieraan het meeste behoefte heeft.

300ste verjaring van den sterfdag van Willem den Zwijger. 1584 10 Juli 1884.

Den 10n Juli aanstaande zal in geheel Nederland met hoogen ernst de 300ste verjaring worden herdacht van den dag, waarop Willem de Zwijger, dien de geschiedenis de vader van het Nederlandsche vaderland noemt, te Delft werd vermoord door Balthazar Gerards.

Willem van Oranje stamde af van een klein Duitsch vorstenhuis, dat door zijne geschiedenis befaamd was. Zijn oud-oom, René van Nassau, had van Philibert het prinsdom Oranje, in Frankrijk, geërfd.

De keizer gaf hem het bestuur over de provinciën Holland, Zeeland, Utrecht en Friesland. René, wiens echt met Anna van Lorreinen kinderloos was gebleven, stond bij laatste wilsbeschikking van 24 Juni 1544 zijne staten aan Willem van Nassau af, die op zijn slot Dillenburg leefde. René sneuvelde den 9n Juli van gemeld jaar in de loopgraven van St.-Dizier. Willem werd derhalve een der vermogendste vorsten van Europa en bezat behalve zijne staten uitgestrekte goederen in Burgondië, Vlaanderen, Brabant en Luxemburg. Uit zijn huwelijk met Juliana van Stolberg sproten 5 zonen en 6 dochters. Prins Willem was zijn oudste zoon.

Te midden zijner pijnlijkste beslommeringen bracht de Zwijger verschillende malen hulde aan zijne voorouders en beweerde dat het huis van Oostenrijk hun een groot deel zijner macht te danken had.

‘Waren die van Nassau niet te voren in de wereld geweest, zoo schreef hij in zijne *Apologie*, noch die van Oranje zoo kloek ten oorlog, eer deze koning (Philips II) geboren werd, hij hadde met zooveel titels het hoofd van dien ban niet gepronkt, waarbij hij trachtte met valschen laster mij voor een schelm en verrader uit te roepen, eene klad, die nooit kleefde, noch nimmer kleven zou op iemand van mijn afkomst.’

In hetzelfde schrift hield de prins staande dat het aan zijnen vader te danken was, dat Karel Vkeizer van Duitschland werd.

‘Ouder andere diensten moest men gedenken, dat zijn

vader, graaf Willem, den keizer Karel de Roomsche kroon op het hoofd gezet had, en zijne kiezing bearbeid, met verstek des konings van Frankrijk, die naar dezelfde hoogheid stak. En de gansche wereld wist, dat zonder te stijgen tot dezen top, nooit kans geweest waar voor dien keizer om zooveel machtige landen onder de knie te krijgen.' Zoo schrijft Hooft.

Willem kwam als kind aan het hof van keizer Karel die weldra de uitstekende gaven van zijnen hofjonker opmerkte. De keizer vertrouwde hem de belangrijkste staatsgeheimen toe, en nooit had hij er zich over te beklagen.

De prins had een scherpziend oog voor alles wat hem omringde, luisterde opmerkzaam naar alles wat zijn meester hem leerde, dacht veel en goed na en bewaarde alles in zijn hart. De naam van Zwijger behield hij uit eene gekende samenspraak met Hendrik III, in het bosch van Vincennes, dat in de meeste geschiedboeken te lezen is. De Fransche koning vertrouwde hem toe, dat hij met Philips II was overeengekomen al de protestanten uit te roeien. Hoewel deze mededeeling den prins huiveren deed, verroerde geene spier van zijn gelaat, en nooit kwam zij, vóór zijne *Apologie*, over zijne lippen. Hij wist alle staatkundige geheimen te bewaren, ofschoon hij in dagelijkschen omgang vroolijk en levenslustig was, de tafel eer aandeed en open hof hield voor al zijne vrienden. Ridderspelen en wereldsche praal had hij lief even als al de de Nassauers.

Wij vestigen de aandacht op eene belangrijke tentoonstelling die den 10^{n} Juli in de stad Delft staat geopend te worden, naar aanleiding van den treurigen gedenkdag.

Het doel dezer tentoonstelling is, zooveel mogelijk alles bijeen te brengen wat in verband staat met 's prinsen leven. De tentoonstellingscommissie vraagt daartoe de medewerking van ieder, die tot dit doel tijdelijk eenigerlei voorwerp zou willen afstaan, hetwelk betrekking heeft op Willem I, zooals: oorkonden, schilderingen, portretten in olieverf, teekeningen, beeldhouwwerk, gravuren, platen, munten, penningen en zegels, boeken en handschriften, voorwerpen van verschillenden aard, huisraad, kleeding, beelden, gedenkstukken enz. Zij koestert het vertrouwen, daartoe welwillend medewerking te mogen ondervinden, om zooveel mogelijk het leven van den Zwijger aanschouwelijk voorgesteld te krijgen. De tentoonstelling zal een paar maanden geopend blijven, in eene der zalen van de Polytechnische School te Delft. De catalogus zal de namen en woonplaatsen der inzenders vermelden. Men wordt verzocht, opgaaf te doen van al wat men bereid is in te zenden aan het adres van den heer H.L. Janssen van Raay. Nieuwelaan n^{r} 1, te Delft. De kosten van heen- en terugzending der voorwerpen komen voor rekening van de tentoonstelling.

Kunstkurk

is de naam dien men geeft aan eene samenstelling welke men maakt door kurkafval in poedervorm met stijfsel te koken en daarna in vormen te gieten.

> Wil eene maagd in eere leven, - zij moet niet nemen, ook niet geven.
> P.G.C.

Uit het kunstenaarsleven.
(Vervolg van blz. 59.)

Eene wolk dreef hem voor de oogen, toen hij den brief openbrak en den inhoud trachtte te lezen, die, met sidderende hand geschreven, hier en daar doorgeschrabd en verbeterd of door tranen uitgewischt was en als volgt luidde:

‘Mijn beste, mijn eenigste vriend!

Vergeef mij, zoo gij kunt, het verdriet, dat ik u aandoe, en bovenal beschuldig uw arm kind niet van ondankbaarheid. Maar ik kan met Paul niet trouwen; mijn gansche hart komt daartegen op. Geloof mij, ik heb alles gedaan, wat in mijne krachten stond, om mij met deze gedachte te verzoenen, omdat ik wist, dat het uw wensch was; en ik weet, dat hij eene betere vrouw verdient, dan ik voor hem worden kan. Ook is het volstrekt geen dwaze, verkeerde trots, geen zweem van te hoog gevoel van mij zelve, dat mij van hem afkeerig maakt; maar het is eenvoudig, dat ik hem niet kan beminnen, den armen Paul, en als hij dat verneemt, zal hij mij leeren vergeten en eene andere trouwen, die beter voor hem past. Daarom wil ik weggaan, omdat ik al den angst en de bezorgdheid ken, die gij om mijnentwille hebt, en omdat ik voel, hoe weinig ik voor elk ander leven deug, dan voor het gelukkige, dat ik nu deze laatste jaren bij u geleid heb. Maak u verder volstrekt niet ongerust over mij; ik ben jong en sterk en werk gaarne, en God zal mij niet verlaten.

En later, als ik eene heele vrouw ben en mij gewend zal hebben, mijzelve door de wereld te helpen, als ik geleerd heb mij mijnen kost te verdienen, wil ik dan weer tot u terugkeeren, en wij zullen weder als vroeger gelukkig zijn, en gij zult alsdan zien, dat uw kind u slechts voor eene korte poos verliet, omdat Edmée u zoo innig lief had, dat zij thans dit groote, vreeselijke offer kon brengen, om u voor de toekomst tot vreugde, troost en steun te zijn. Ik zal eenen dienst zoeken en zoodra ik dien gevonden heb, zal ik aan u schrijven, mijn beste, dierbare vriend, maar zonder u te zeggen, waar ik ben, opdat gij niet komen en mij terughalen zoudt; want ik voel maar al te goed, dat, als gij dat doen mocht, ik niet sterk genoeg zijn zou, om te weigeren, met u terug te keeren.

God zegene u, mijn dierbare, mijn beste, mijn eenigste! vriend! O, geloof vrij, dat ik u thans, nu ik u verlaat, veel meer en inniger lief heb dan ooit in mijn gansche leven, en dat de gedachte van weer eens tot u terug te keeren mijn eenigste geluk op aarde is. En ik zal weder tot u terugkeeren binnen kort; onze lieve Heer zal mijn voornemen zegenen, wij zullen elkaar wedervinden en dit zware beproevingsuur vergeten - dat is mijne innige overtuiging.

Nogmaals, Gods rijkste zegen over u!

Uw arm kind

Edmée.’

Zijn voorgevoel had Elberg dus werkelijk niet bedrogen: zij was inderdaad weggegaan, hij kon daar niet meer aan twijfelen. Maar waarheen en tot wien? Deze gedachte maakte hem bijna zinneloos: dit jonge, hulpelooze, wonderschoone schepsel, zoo argeloos en onervaren als een kind, had zich zoo, alleen en

zonder bescherming, gewaagd in die groote, wijde wereld van leugen, bedrog, zonde, verdorvenheid en armoede, waar arglist en verleiding onder elke gedaante en in iedere bedrieglijke vermomming op haar loerden!

Elberg kende haren moed, hare vastberadenheid en hooghartigheid; maar waren deze voldoende, om 't alleenstaande kind tegen de gevaren te wapenen, welker aantal ontelbaar is? En moesten niet juist deze eigenschappen, ondersteund door de wilde zucht naar onafhankelijkheid en avonturen, welke haar heidensch bloed, hare vroegere opvoeding en hare jeugdige indrukken in haar gewekt hadden, haar als 't ware uitdagen, om zich tegen alle zwarigheden te verzetten en alle gevaren en moeiten te trotseeren bij de najaging van het doel, dat zij zich zelve had voorgesteld?

Zijn eerste werk moest nu zijn, haar op te zoeken - - maar waar?

Drie dagen achtereen zocht Frans Elberg in gezelschap van Paul, beide vol onrust en angst, haar in de gansche stad en alle voorsteden op; doch alle nasporingen waren vruchteloos. Op den vierden dag moest Paul alleen op ontdekking uitgaan, want den armen Elberg hadden hartzeer, uitputting en koorts op het ziekbed geworpen; doch hij bleef onverzettelijk bij zijnen wil, om alleen te huis te blijven, opdat de navorschingen ook maar geen enkelen dag zouden worden gestaakt.

Langzaam kroop deze dag voorbij; het avondrood ontgloeide aan den hemel en verbleekte weder; de nacht bracht zwijgen en stilte mede en voor de eerste maal na Edmée's vlucht erbarmde de slaap zich over den armen schilder.

Pas echter was hij ingesluimerd, of daar ontsloot zich nauw hoorbaar de deur van zijn kamertje en verscheen eene gedaante op den drempel, stil, zwijgend, ademloos, als eene schim. Vervolgens zweefde zij door het vertrek, stond stil, luisterde, trad toe op het bed en knielde daarbij neder. Des slapers zware ademhaling stond plotselings stil; hij was nog niet wakker, en toch luisterde hij gespannen; - een zeker onverklaarbaar iets, een voorbesef, eene hoop, een droomgezicht dook in hem op en overweldigde de verdooving en gevoelloosheid van zijnen sluimer. Hij schrikte op, breidde de armen verlangend uit en fluisterde Edmée's naam. - Edmée's stem antwoordde hem - Edmée's handen omklemden de zijne, Edmée's tranen droppelden op hem neder, Edmée's kussen brandden op zijn voorhoofd. Lang en zwijgend drukte hij haar vast aan zich, in eene gloeiende omarming.

- Mijn kind, fluisterde hij, gij zult mij toch niet weer verlaten willen?

- Nooit, nimmer, in eeuwigheid niet! O, vergeef mij, mijn eenigste vriend! - Zoo gij maar half wist, hoe veel ik geleden heb, - niet door armoede, vermoeienis of ontbering, want ik had middelen genoeg, om die nog ver van mij te houden, maar enkel en alleen door de scheiding van u! - O, geloof mij, ik kon niet langer leven zonder u te zien! Ik kwam op de gedachte om heimelijk terug te keeren tot u, om nog één blik op u te werpen en dan - wat dan verder gebeuren zou, wist ik niet..... het raakte mij ook niet, wat er van mij worden zou.... Schoon, niets had ik toch minder gedroomd, dan u hier zóó te vinden.

- Edmée, zeg mij slechts één ding, zeg mij de reden, waarom gij Paul niet nemen woudt? Bemindet gij hem dan niet? Hebt gij... hebt gij.... misschien een ander bemind?

Zij viel hem opnieuw om den hals, verborg haar gelaat en nokte en snikte.

- Wilt gij het mij niet zeggen?

- Ik kan niet.

Een donker vermoeden, eene nooit gekoesterde hoop doortintelde den schilder en in zijne ziel werd het op eenmaal licht.

- Edmée, fluisterde hij met bevende stem en sidderende armen, ben ik... ben ik het, dien.... gij bemint?

- Ja, meester, wie kan dat anders zijn?

Edmée kreeg nu een man; doch het was niet de voorbeeldige leerling, het was de meester zelf, dien zij onuitsprekelijk gelukkig maakte.

EINDE.

De galerij des roems te Berlijn.

De hervorming van het Tuighuis, te Berlijn, in eene galerij des roems van het Pruisisch leger, zal, volgens een berichtgever schrijft, binnen kort geheel voltooid zijn. Het Tuighuis is een gebouw dat in het jaar 1700 op last van Pruisens eersten koning werd gesticht, naar de plannen van Behring. Het vormt een vierkant van 88 meters, heeft twee verdiepingen en is 18 ¼ meters hoog. De benedenverdieping, voor de geschutverzameling bestemd, bestaat uit 4 galerijen, elk 88 meters lang en 23 ½ meters breed; zij heeft haar oorspronkelijken bouwtrant behouden en is alleen van mozaïekvloeren voorzien. Daarentegen zijn de bovenlokalen belangrijk gewijzigd en is de binnenplaats met glas overdekt geworden. In het midden van de plaats verheft zich een Borussia-beeld (een werk van Reinhold). Aan elke zijde van de groote trap, welke naar de bovenzalen van het museum voert, houden 2 groote bronzen hellebardiers de wacht. In de bovenlokalen zijn de oost-, west- en zuidgalerijen (langs zijvensters verlicht) voor wapenverzamelingen bestemd. De noordelijke galerij, de eigenlijke *galerij des roems*, die haar licht van boven krijgt, is gesplitst in 3 afdeelingen; de middelste is voor de *heerschers*, de twee andere voor de *veldheeren* bestemd. De *Heerschershalle* is door een prachtigen koepel bedekt, die zich 10 meters boven de andere gebouwen verheft; in zijn gewelf, in welks midden het lichtraam is gemaakt, prijkt een prachtig fresco van den schilder Geselschap, een *Romeinschen zegetocht* voorstellende. Onder het groote fresco komen 4 geschiedkundige tafereelen: *Kroning van Frederik I te Koningsbergen in* 1701; 2. *Eedsaflegging der Silezische standen in handen van Frederik I te Breslau;* 3. *Het te wapen roepen van het volk door Frederik Willem III in* 1813; 4. *De uitroeping van het keizerrijk te Versailles in* 1871. De standbeelden van de Pruisische koningen zullen onder deze geschiedkundige tafereelen worden geplaatst. De beide zijgalerijen, gesplitst in 24 afdeelingen, zullen de voorstellingen te zien geven van 16 groote veldslagen, te beginnen met dien van Fehrbellin (1675) tot de veldslagen van den laatsten tijd, tegen Frankrijk geleverd. De borstbeelden der groote veldheeren zullen mede in deze halle eene plaats vinden. In de wapenzaal zullen ook afbeeldingen prijken van verdienstelijke generaals, die door daden of krijgskunst hebben uitgeblonken. Merkwaardige voorwerpen, die eens het eigendom van koningen en helden waren, zullen hier evenmin ontbreken.

Boekaanbeveling.
Voor onze kleinen!
Een bundeltje fabeltjes door L. Leefson.

Wij vestigen de aandacht onzer lezers op het nette boekje van een zestigtal bladzijden, hetwelk onder bovenstaanden titel in het licht is gezonden door den wakkeren uitgever en boekhandelaar, den heer De Seyn-Verhougstraete, te Rousselare. De keuze, hier in een klein bestek aangeboden, is inderdaad zeldzaam rijk te noemen. Het bundeltje bevat niet minder dan 51 verschillende dichtstukjes, die meest alle hun onderwerp aan de dierenwereld, natuurlijk bij toepassing op de menschelijke samenleving, ontleenen. De schrijver verstaat zich op de kunst van in een lossen, gemakkelijken toon te dichten. Wij gelooven dat zijn werk in den smaak vallen zal van de jonge lezers, voor welke het in 't bijzonder is bestemd. En te oordeelen naar het genoegen dat wij vonden in de lezing van de ettelijke stukjes uit het boekje, waarmede wij al dadelijk na de ontvangst kennis hebben gemaakt, zullen de fabeltjes ook ouderen van dagen welkom wezen.

Om onze lezers aan te zetten zich van het goedkoope werkje een of meer exemplaren voor zich zelven of hunne kinderen aan te schaffen, laten wij er hier twee stukjes uit volgen:

Het schaap, dat zijnen stal verlaat.

Een schaap verliet zijn warmen stal
En hupte naar het land.
Het was verheugd bevrijd te zijn
Van hond en herdersband.
Het dronk er vroolijk aan een bron
En weidde in 't vette gras;
Maar toen het zich verzadigd had,
Verveelde 't zich zoo ras;
Toen koos 't gezelschap bij een stier;
Maar, ach! het ruw en hoornig dier
Begon te stooten en te plagen!
‘Mijn makker,’ zuchtte 't arme schaap,
‘Heeft drommels booze vlagen!’
En vreezend hinkte 't naar een hok,
Waar het al blatend binnen trok;
Maar, ach! er woonde een stinkend zwijn,
Met wien het niet kon samen zijn!
Toen spoedde 't zich naar zijnen stal,
En daar was 't nog het best van al!
Oost, West,
Thuis best.

Het konijn en zijne vrienden.

‘Goddank!’ zoo jubelde een konijn,
‘Voortaan zal ik beveiligd zijn;
Want eene zeer te duchten macht
Komt mij beschermen voor de jacht:
Haar bijstand zij met vreugd aanvaard!’
Daar kwamen inderdaad een paard,
Een geit, een bok, een fiksche stier
En menig ander grazend dier,
En allen wilden voor 't konijn,
Op dezes erf, de lijfwacht zijn.
Inmiddels - 't zij hier nauw gemeld -
At ieder gretig op het veld,
Zoodat van klaver, thijm en gras
Het land dra kaal geschoren was.
Toen keerde gansch de lijfwacht vlug
Het thans verarmd konijn den rug.
Rond rijkdom - vrinden,
Rond armoê - blinden!

Het mindere wordt bereikt door het meerdere te pogen.
CHARLES BOISSEVAIN.

De voormalige abdijkerk van Tongerloo en hare kunstschatten
Door Fr. Waltm. van Spilbeeck,
norbertijner kanunnik-regulier van Tongerloo.

Verscheidene tijdschriften en dagbladen, als bij voorbeeld *De Vlaamsche Wacht,* de *Précis historiques,* de *Courrier de Bruxelles*, enz. spraken met den grootsten lof over het werk van den eerw. heer Van Spilbeeck: *De voormalige abdijkerk van Tongerloo en hare kunstschatten*, dat eerst in de *Vlaamsche School* verscheen en daarna in afzonderlijk boekdeel werd uitgegeven. Ziehier wat eene bevoegde pen in *De Vlaamsche Wacht*, van Gent, schreef (20 April 1884):

‘Dit boek, in ons voorgaande nummer aangekondigd, vormt eene belangwekkende monographie, die de liefhebbers der schoone kunsten met gretigheid lezen zullen. Niet alleen is er hier sprake van de schilder- en snijwerken, waar de broeders van Tongerloo in den loop der tijden hunnen tempel mede versierden (en onder welke er hoogst merkwaardige gevonden worden), maar ook de liefhebber der staatkundige geschiedenis zal hier zijne gading vinden: eenige hoofdstukken zijn gewijd aan het verhaal van de vernietiging der abdij, onder het republikeinsch dwangbestuur van 't einde der voorgaande eeuw. Verscheidene nette hout- en steenteekeningen versieren het boek, dat een waardige tegenhanger maakt met de *Norbertijnsche mengelingen* van denzelfden gewetensvollen schrijver. Fr. Waltm. Van Spilbeeck

heeft door de uitgave van dit boek eenen nieuwen titel op de erkentenis der geleerde wereld verworven. Mocht zijn zorgvolle arbeid anderen aansporen om nieuwe bijdragen te leveren voor de geschiedenis onzes lands - het veld is nog zoo eindeloos groot!'

Het werk, versierd met talrijke keurige gravuren en portretten, bevat ruim 160 bladz. in-8°, en is verkrijgbaar ten prijze van fr. 2.50 bij den schrijver, abdij Tongerloo (bij Westerloo).

Men gelieve een duidelijk en volledig adres op te geven, en ter vermijding van inningskosten, het bedrag in postmandaat of in postzegels van 10 centiemen bij de aanvraag te voegen.

Belfort van Gent.

Dit belfort is gebouwd in groot blauw arduin van Doornik en Antoing; het is bijzonder slank van vorm en stond in den aanvang waarschijnlijk geheel afgezonderd, gelijk in verscheidene andere plaatsen. De lange, smalle lansvormige vensters zijn sedert lang altemaal gestopt en zonder sieraden,

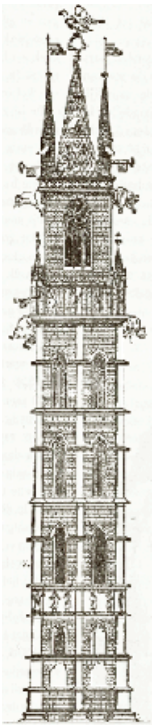

XIIe EEUW.

maar de bovenlijsten zijn nog zichtbaar. Wilde men 't harnas en de moneelen bij eene latere herstelling des gebouws terugplaatsen, de toren zou er oneindig bij winnen in fraaiheid.

Het eerste plan schijnt volgens wijlen den heer Aug. van Lokeren maar gedeeltelijk ten uitvoer te zijn gebracht.

Voor de werken in 1321 werden gebruikt arduin- en andere steenen, vier groote ankers, steenhaken, ijzeren balken voor de vensters; timmermans arbeidden aan den zolder en er is dan ook sprake van vensterwerk. De bouwmeester was Jan van Aelst, metselaar, bijgestaan door meester Jan Broeckaert, timmerman[(1)].

Het jaar nadien ging eerstgenoemde naar Vlierzele ‘omme VIII witte wilde steenen, om de repsen af te makene van den verwelve.’ Er schijnt toen een klein ongeval te hebben plaats gehad: de rekeningen bevatten eenen post met betrekking tot het weren van 't hout eener bijstaande woning, die op het belfort neerviel. - Toen werden ook vier Wezelsche balken in het werk gebezigd.

Destijds stond er op de Hoogpoort, te Gent, een groot huis, de *Drake* geheeten, hetwelk de stad Gent in 1321 had aangekocht en waarvan de bouwstoffen nu aan den toren benuttigd werden. Zonderling verband, is het niet, tusschen de twee gebouwen, Belfort en Draak? Zou dit niet te meer aanleiding kunnen gegeven hebben om later op de spil des torens in stede van eenen weerhaan gelijk men gewoonlijk deed, eenen koperen draak te doen stellen?

(1) De rekeningen spellen deze namen: Jan van Haelst, van Aelst en Jan Brouckard.

In 1322 en 1323 zette men het werk van den toren zoo naarstig voort, dat het volgende jaar de banklok kon gehangen werden De andere metalen roepers bleven evenwel nog langen tijd nadien in den toren der St.-Nicolaaskerk.

Opnieuw dwongen de staatkundige omstandigheden in 1325 de werken te staken. Eene heillooze tweedracht was in het land uitgeborsten. De lage stand, lang ten onder gedrukt, had naar de wapenen gegrepen en was tegen de Franschgezinde grooten opgestaan; vooral in westelijk Vlaanderen waren de woeling en wanorde groot, en ofschoon de stad Gent, getrouw blijvende aan den graaf, daar niet mede in deed, verbeterde zij toch hare versterkingen ten einde tegen elke verrassing beschut te zijn. De aanzienlijke uitgaven, daarvoor benoodigd, lieten geen geld genoeg in de kas om de werken aan het belfort voort te zetten. Men staakte nagenoeg geheel in 1325-1326, terwijl de rekening over 1327-1328 enkel eene uitgave vermeldt van 185 pond voor werken, die schijnen dringend geweest te zijn, namelijk het dekken en het maken van vensteren.

Weer kwam er nu een tijd van onderbreking. De toestand van Vlaanderen was met den dag erger geworden. De mannen van het Brugsche Vrije, van Veurne-ambacht, de Bruggelingen en IJperlingen liepen het land af, de sloten der gehate edelen in brand stekende en zelfs de vruchten van den armen landbouwer op het veld verwoestende, terwijl de heeren, op hunne beurt, overal waar zij de kans schoon zagen, ook den rooden haan deden kraaien. De strijd duurde evenwel niet lang: in 1328 had er tusschen den graaf met zijne edelen, slaven der Fransche politiek, en het Vlaamsche volk, eene vreeselijke botsing plaats op de hoogte van Kassel, waar de gemeentemannen, ongemeen kleiner in getal, het zand moesten bijten. Dàar sneuvelde de roekelooze maar heldhaftige Zannekin met schier al zijn volk, en de triomfeerende graaf, die nu den opstand onder den voet had, zou zijne andere tegenstrevers ongenadig vertrappen. Honderden neringmannen van IJper werden geslacht, duizenden Bruggelingen te Damme gestropt, de hoofdman Zeger Janssone gevierendeeld, Lambrecht Bonin geradbraakt, een aanzienlijk getal burgers wegens deelneming aan den opstand van al hun goed beroofd en als bedelaars buiten het land gejaagd.

Ongetwijfeld zou de uitslag wel anders geweest zijn, had de volkspartij te Gent haren wil mogen doen en de broeders uit het westen bijspringen. Ook hier gloeiden de harten van verlangen om den ijzeren band te breken en 't onrecht in het bloed te smachten. Eilaas! de

neringen hadden nog te weinig invloed op het magistraat om hunnen wil door te drijven, en de eerste gemeente des lands, die haar goud gespaard had tot oprichting van een duurzaam eereteeken aan de vrijheid - haar belfort - moest met gekruiste armen, ja, maar met de razernij der wanhoop in het hart, getuige zijn van den laffen broedermoord. En alsof dit ijselijk einde van den heldhaftigen kamp de graafsgezinde schepenen van Gent met schaamte had geslagen - het symbool der gemeentelijke macht bleef van 1329 tot 1333 onaangeroerd.

De stadsrekening over 1333-1334 en die des volgenden jaars doen zien, dat men dan toebereidselen maakte om de werken aan het belfort voort te zetten; men vervaardigde namelijk *molens* (moelen), *berders* of *moldeberders*, dus modellen in hout, naar welke de steenen moesten gekapt worden. Dewijl voor de vroeger gelegde steenen geene moelen gebezigd waren, mag men aannemen dat er nu quaestie was van de lijst of kornis, welke niet min dan drie voet aan elke zijde buiten het onderwerk uitspringt.

De werken schijnen voortgezet te zijn in 1336, wanneer boden gezonden werden naar Antoing, Escozijn en andere plaatsen in Henegouwen tot aankoop van arduin. Men betaalde, uitwijzens de stadsrekening over 1336-1337, niet min dan 9,461 pond 12 schellingen 9 deniers voor de toen gekochte en gekapte steenen.

Het jaar nadien plaatste men

de waterspuwers (*gorgoelen, gorgonen*, *gotieren*), alsmede de vier steenen beelden, welke men op het tweede plan, in de hoeken boven de lijst, aantreft. Deze figuren, gehouwen uit steen van Felin, zijn op éene na verdwenen: ook het hardste steen gaat, door de werking van weer en wind, ten eenigen dage te niet, en de laatstlevende der vier mannen zou ook eerlang den weg van alle stof ingegaan zijn, hadde men hem, bij de jongste vernieuwing der kornis, niet behoedzaam losgemaakt om hem eene plaats te gunnen bij stads antiquiteiten, waar hij, meer op zijn gemak, nog honderd jaar misschien zal kunnen uitrusten van zijnen eeuwenlangen kamp tegen de gure noorderwinden en de felle sneeuwvlagen.

Deze figuur is ten hoogste belangwekkend. Echte reus - hij heeft eene hoogte van 2 m. 20 centim. - draagt hij de ridderkleedij: maliënkap en kolder, en de ridderwapens: het zwaard en de dagge, met het schild. Zijn gelaat is kalm, ernstig: weinig of geene lijnen, indrukwekkend grootsch; 't is den man aan te zien dat hij niet gewoon is, voor wien ook, éenen voet uit den weg te treden. Hij staat pal, volkomen bewust van de kloekte zijner vuist en van de verhevenheid der beginselen, welke hij tot zending heeft te verdedigen. Ziet hem daar, in stille grootheid, met de linkerhand de scheede houdende van het zwaard, dat zijn rechterhand gereed is uit te trekken - alsof de stadstrompet pas de neringen en gilden had opgeroepen,

alsof het noodgeklep van zijnen even wakkeren buur - *Roeland* met de machtige bronzen keel - hem opeischte ten heiligen kamp voor het recht des volks. Ja, hij is, zoowel van aard, als van stoffe, een Gentenaar van het echte bloed - een man uit één stuk!

De hierbedoelde man stond inderdaad boven de lijst, aan den noordhoek, zoodat hij eenen zeer lastigen post had gehad en niettemin er 't langst op gebleven was. Op zijn hoog standpunt geplaatst in 1339, naar beneden gehaald in 1870, moet die oudste burger van Gent gedurende zijnen 531-jarigen waakdienst onzeggelijk veel gezien en bijgewoond hebben... Kon hij 't ons eens al vertellen! de glansrijke opkomst en de pijnlijke val der groote gemeente - welke heilzame invloed de onbezoedelde glorie van de beide Artevelden had op gansch het Vlaamsche volk en hoe de schandelijke, hemeltergende dwang, hier uitgeoefend door eenen vreemdeling - Philip den ‘Goede’, - en door eenen inboorling - Karel V, - den hoogen moed, de rechtmatige fierheid der vaderen knotte en elk vooruitzicht op volkomene heropbeuring voor eeuwig te niet deed!

De werken aan den stadstoren werden nu weer onderbroken: in 1339-1340 deed men er maar weinig aan, en van 1341 tot 1353 vermoedelijk niets.

Ernstig hernomen in 1354-1355 (men besteedde er dat jaar de som van 915 pond 18 schellingen 11 deniers aan), ging men 't jaar daarna weer minder vlijtig voort om de zeven opvolgende nogmaals stil te liggen. De rekening over 1365-1366 bevat alleenlijk eene uitgave van 65 pond 5 schellingen 10 deniers en 't is eerst in die over 1369 dat men andermaal eene tamelijk belangrijke uitgave (385 pond 5 schellingen 7 deniers) ontmoet. - Wij moeten echter zeggen dat vele rekeningen der XIVe eeuw onvolledig, verscheidene zelfs in 't geheel niet tot ons gekomen zijn, zoodat het onmogelijk is het gansche beloop der werken van de openbare gebouwen in dat tijdvak te doen kennen.

Eindelijk, nochtans, was men aan den toren zoo verre gevorderd dat hij bepaald kon gedekt worden. Dit was in den zomer van 1376, en den 7^{n} Augustus dezes jaars ging het magistraat eene overeenkomst aan met de gebroeders Jan en Nicolaas van Ackere, timmerlieden, tot het vervaardigen der kap. Het besprek was dat die bazen, wegens arbeidsloon, eene som zouden ontvangen van 38 pond groote; dat de kap zou bestaan uit een dubbel gebint en de aannemers ook de uurklok zouden hangen. Het hout, lood en ijzer, voor dit werk benuttigd, werd door de stad geleverd; eindelijk de planken moesten derwijze gelegd zijn dat zij later met schaliën zouden kunnen worden beslagen.

De gezamenlijke uitgaven voor het maken der kap bedroegen, volgens de rekening over 1376-1377, de som van ongeveer

10,000 pond, waarbij nog het volgende jaar werd uitgegeven de som van 14,395 pond 11 schellingen 11 deniers, inbegrepen de prijs der uurklok.

De akte van 1376 behelst eenige uitleggingen over de kap, welke ons toelaten het belfort nagenoeg op te maken zooals het

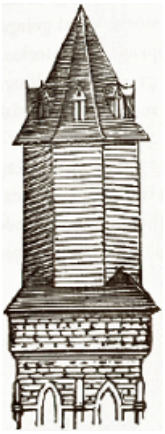

eerst moet geweest zijn. Men ziet, dat de kap eigenlijk uit twee deelen bestond, van welke het bovenste achthoekig en ieder vak voorzien was van een venster.

Het werk moet tamelijk lang geduurd hebben, indien men 't *Memorieboek* van Gent gelooven mag, hetwelk zegt, dat de kap maar voltooid was in 1380, dus omtrent vier jaren na de aanbesteding. Wij zijn veeleer geneigd te gelooven dat het in 1377 of 1378 was, toen de draak gekocht en vermoedelijk op zijne spil geplaatst werd.

Wat een oneindig verschil tusschen deze kap en 't bevallig kroonwerk des torens op het oorspronkelijke plan! Hadden de Gentenaren van 't einde der XIVe eeuw dan zoo weinig kunstsmaak, dat zij zich met zulk werk konden vergenoegen? Hoegenaamd niet: de kap schijnt maar voorloopig gesteld te zijn, vermits zij eenige jaren nadien grootelijks werd veranderd.

In 1410 en 1411 gingen de schepenen eene overeenkomst aan met Jan van der Donckt voor 't uitvoeren van nieuwe timmerwerken, die geschat waren tot de som van 110 pond groote. Het lood werd van de kap genomen en eenig metselwerk verricht aan de vier zijden des torens. Dat het een werk van belang geweest is blijkt hieruit, dat de openbare aanbestedig ervan, bij roep, in de kerken werd aangekondigd en dat men er twee a drie jaren mede bezig was. Nicolaas van Ackere, die de eerste kap geplaatst had, werd met een deel der nieuwe werken gelast.

In den loop der XVe eeuw werden er aan den toren nog eenige werken van belang uitgevoerd. Ten jare 1441 teekende Jan de Schepper drie plans voor de wachthuisjes op het belfort, welke toen ook gemaakt werden, en in 1457 gelastte men Boudewijn van Wittevelde op het schaliedak, boven de uurplaat, drie wapenblazoenen te schilderen, welke 't jaar daaropvolgende vermeerderd werden met een gelijk getal blazoenen door Blasius van der Meersch. De uurplaat, het werk van laatstgenoemde, maakte een godsdienstig tafereel uit, voorstellende *de vier Evangelisten.* Alzoo betuigde de gemeente in 't aanschijn van ingezetenen en vreemde bezoekers, ter plaatse, waar elks oog het onvermijdelijk zien moest, hulde aan den godsdienst.

Hoe veel de toren nu ook reeds gekost had, toch schijnt hij den Gentenaren niet voldaan te hebben; in 1466 onderging het bovendeel andermaal eene merkelijke verandering: men bouwde nu de vier hoektorentjes, welke men op het plan van 1684 aantreft, of de *posteernen*, gelijk men ze toen heette. Te dier gelegenheid herstelde men ook het bovendeel van het metselwerk.

Het nieuwe werk had twaalf dakvensters, welker stijlen in 1467-1468 met kleur en goud belegd werden, terwijl het overige met hoofden werd beschilderd.

Ten laatste stelde men achter de wijzerplaat de ijzeren lenen, welke, gelijk de torentjes, op het plan van 1684 zichtbaar zijn.

In de eerste jaren der XVIe eeuw vinden wij andermaal metselaars en timmerlieden op het belfort werkzaam, en misschien dagteekent van dien tijd het stoppen der vensters. Nog lezen wij in 't *Memorieboek*, op het jaartal 1543, dat er toen weeral veranderingen aan den toren werden toegebracht, en namelijk de kap verhoogd: 'Item, in dit jaer ende scependom van Gillis de Baenst was de cappe van tBeelfroet ghedaan ende hooghe gheresen, ghelijk men die nu siet.' Hiermede weten wij echter niet genoeg. Hoeveel bedroeg de verhooging der kap wel? Wij gaan dit vinden in een ander handschrift, te weten het neringboek der Vrijschippers, aanvangende met het jaar 1540. Men leest daar: 'In dit jaer (1544) was d'oude Belfroot afghenomen ende van temmeraige ghehoocht ende gheresen XXXIIII voeten.'

Bij deze twee berichten zullen wij nog een derde voegen, betreffende het plaatsen van ijzeren traliën aan de benedenvensters van den toren, te weten van de kamer, waar men de stadsprivileges bewaarde. De handschriftelijke kroniek van Gent, berustende ten kasteele van Bazel, deelt ons daarover het volgende mede:

'In dit zelve jaar (1579), omtrent den XIII Meye, doen waeren die ijserin trailien onder aen het beelfroot in de veinsters van buyten ghestelt, daer de privilegien inne ghinghen legghen, ende ronde ofte (.) boven toegemetst ende al schoone binnen ghewit ende ghereet ghemaect, zoo sij int jaer veertich daer uyt ghehaelt waeren....'

Het belfort stond er nu juist tweehonderd jaar en had, door de knagingen van den tijd en misschien ook wel een weinig door de veelvuldige veranderingen, welke men aan 't bovengedeelte had toegebracht, veel geleden. Men bevond in 1580 dat het noodig was 't gebouw te versterken door nieuwe elkander kruisende ankers, in den vorm van ijzeren balken, acht in getal. Dit is, meenen wij, het laatste werk van belang, hetwelk men gedurende de XVIe eeuw aan den toren uitvoerde.

Omtrent het midden der XVIIe eeuw moet het belfort den Gentenaren niet fraai genoeg hebben toegeschenen, vermits Pieter Plumion, tegen een honorarium van 54 pond groote, gelast werd met 'het leveren ende maecken een cieraetelick weerck van orduyn, met sijne pilaeren, baesen en de capeteelen Jonica, archetrauwen, friesen ende cornissen, metsgaders daerenboven ghesneden twee leeuwen met een wapen van Auvenesteen omme te stellen an het Belfort deser stede.'

Vier jaren nadien legde men eenen looden zolder voor de som van 222 pond 1 schelling groote. Voorts vermeldt de rekening over 1662-1663 eene uitgave van 161 pond 5 schellingen 10 grooten voor het nieuw ijzerwerk, alsmede eene som van 189 pond 6 schellingen 11 grooten voor het maken van drie wandelingen. - Dit getal van drie laat veronderstellen, dat er

reeds éene was, diegene, misschien, welke wij meenen in 1468 gemaakt te zijn.

In 't jaar 1684 was de kap in zulken slechten toestand, dat ze gansch vernieuwd moest worden. Te dien tijde woonde er in de nabijheid der stad Gent een priester, bekend als groote bouwkundige kennissen te bezitten. 't Was Lieven Cruyl, pastoor van Wetteren, wien in 1662 een plan besteld was tot het voltrekken van den toren der St.-Michielskerk. Het magistraat van Gent gelastte hem in 1684 met het onderzoek des belforts en de vervaardiging van twee plannen, 't eene om in steen, 't andere in hout te bouwen. Opmerkenswaardig is het, dat men er toen op het stadhuis aan dacht om den toren een steenen hoofd te geven. Dit ontwerp ging evenwel niet door, althans 't was dat met de houten kap, hetwelk werd uitgevoerd. Onderstaande teekening stelt ons het plan van den pastoor-bouwkundige

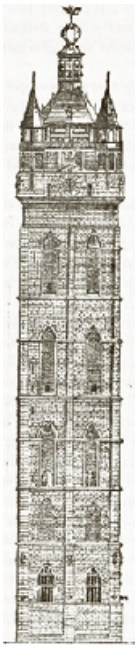

(1684).

voor; het onderdeel of metselwerk liet hij onveranderd, maar boven 't klokkenhuis des beiaards plaatste hij eene peer, volgens de mode van dien tijd. Nevens de uurplaat stelde hij vier wapenschilden, vermoedelijk van den vorst, de stad, het graafschap en den eersten magistraat der gemeente. Hij was er evenwel verre van af, een zoo bevallig, sierlijk kroonwerk te leveren als de middeleeuwsche kunstenaar, die het oorspronkelijk plan ontwierp, en dat hij, op mindere schaal, heeft willen navolgen.

De gaanderij, gemaakt ten gelieve der vreemdelingen, die de stad Gent bezochten, alsmede der ingezetenen, die nu en dan het heerlijke panorama der stad en omstreken, uit de hoogte, genieten wilden, werd ten jare 1689 vernieuwd en meteenen de toren wat verkloekt.

Eene nieuwe groote herstelling moest gedaan worden ten jare 1771. De afbraak der kap was reeds begonnen, toen de magistratuur vanwege den landvoogd Karel-Alexander van Lorreinen gevraagd werd of het nieuwe plan aan het oordeel van bevoegde mannen was onderworpen geworden. Dit schrijven had een goed uitwerksel. Het stadsbestuur raadpleegde vijf bouwmeesters uit Gent (Lod. t'Kindt, Simoens, Malfeson, Maelcamp, Vispoel), eenen uit Brugge en eenen uit Aalst. Hun advies was, dat het getimmerte, boven 't metselwerk, had uitgediend en door een nieuw moest vervangen worden. Dit werd dan ook gedaan, namelijk volgens het

plan van Lod. t'Kindt; maarde nieuwe kap was niet zoo hoog meer als de oude. Meteenen verdween de peer van pastoor Cruyl.

In 1816 was een der hoeken van het belfort, te weten die naast de herberg *de Groote Kroon*, in zulken slechten staat, dat hij dreigde naar beneden te komen. De bouwmeester J.-B. van de Capelle gelastte zich met de herstelling ervan ten prijze van 12,294 fr. 52 c. De laatste steen werd gelegd den 18^{n} Juni 1817, verjaardag van den zegepraal te Waterloo.

Wij zijn eindelijk gekomen aan de laatste groote herstelling. In 1839 oordeelde men het bovendeel zoo zeer versleten, dat men vreesde het te zien neerstorten. Zulke ramp moest voorkomen worden en men brak, spijtig genoeg, de geheele kap met de vier hoektorentjes tot aan de uurwijzers af; nadat men het belfort, alzoo ontkroond of onthoofd, gedurende twaalf jaren had laten staan, verving men de houten kap door

(1839).

eene van gegoten ijzer, naar de teekening van den bouwmeester J. van Hoecke. Men wrocht er aan van 1851 tot 1853.

De ijzeren kap, 36 meters hoog en een gewicht hebbende van 300,000 kilogrammen, kostte de som van 157,380 franks. Zij bestaat uit twee verdiepingen, ieder met eene wandeling, waar boven de naald of spits.

Uit al het vorengaande mag men opmaken dat er van het oorspronkelijk gebouwde belfort alleen het steenen vierkant tot aan de kornis is overgebleven, ter uitzondering van de vensters, die sedert honderde jaren toegemetseld zijn. De muur aan den oostkant (St.-Baafs) heeft eene dikte van 2 meters 50 ctm.: die der andere verschilt van 2 tot 2^{m}12.

De toren is, al binnen, verdeeld in verscheidene verdiepingen. Boven de tweede gewelfde zaal heeft men de smidse, en hooger de luiderskamer. Te dezer plaatse heeft de middellijn des torens, aan de zijde van de Botermarkt naar de St-Jansstraat, 13^{m}90 lengte, terwijl die langs de St.-Jansstraat maar 11^{m}90 heeft.

Gelijk het belfort nu is, bereikt het eene hoogte van 118 meters. Men klimt er naar boven langs eene trap van 386 treden, leidende tot de derde wandeling, vanwaar men een heerlijk uitzicht heeft op de vruchtbare landouwen, uren in 't ronde, bezaaid met de schoonste dorpen, welke men in eenig gewest der wereld kan aantreffen; in de verte tee-

kenen de steden Deinze, Eekloo,

(1853).

Lokeren en Oudenaarde zich op den gezichteinder af.

Van hier gezien op eenen helderen zomerdag, als de natuur in al hare kracht en frischheid bloeit en ons nijverig landvolk in volle werkzaamheid is, beseft men met welk een schoon en vruchtbaar land wij gezegend zijn, en hoeveel inspanning, geduld en vlijt er den Vlaamschen landbouw noodig zijn geweest om hier de woeste heide, ginder de dorre zandvlakte, elders het vuile moeras tot kouter en weide om te scheppen. Onze twee schoone rivieren, Schelde en Lei, onze breede kanalen en de ontelbare beken, die hen met hun water verrijken en, bevallig kronkelend, als reuzige slangen tusschen de groene beemden en door de akkers heenslingeren, verhoogen nog de bekoorlijkheid van dit tafereel onzer landelijke schoonheid, waar de kunst weinig of niets heeft moeten doen om het treffend te maken. Ja, Vlaanderen is een heerlijk land, onze akkerbouw verdient de bewondering van de gansche wereld!

Gent

FRANS DE POTTER.

(Dit beknopt overzicht der lotgevallen van het Gentsche belfort is ontleend aan het 2e deel van de 7e reeks der *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, 1e deel van: *Gent van den vroegsten tijd tot heden*, door F. DE POTTER. Wij roepen met den meesten aandrang de ernstige aandacht van het lezend publiek op dit belangrijk werk van den bekwamen geschiedkundige en uitstekenden letterkundige.)

De duikelaar.
Ballade.

‘**W**ie, ridder of edelknaap, duikelt er koen
Te midden dier woelende zee?

Haar werp ik ter prooi eenen beker van goud,
Verdwenen in d' afgrond alreê;
Maar wie hem terughale, ik zweer 't bij mijn leven,
Dien zal ik den beker in eigendom geven.'

De koning zwijgt stil, en van boven de rots,
Die loodrecht haar hobbelige schoft
Verheft uit de branding, is 't kostbaar kleinood
In 't diepst van Charybde geploft.
'Waar is de stoutmoedige, 'k vraag het u weder,
Die duikelen zal in dien wervelstroom neder?'

En ridders en knapen vernemen die taal,
En staren verstomd naar beneên;
Maar 't goud aan den schoot van den vratigen kolk
Te ontrukken vermeet er zich geen.
Nog hoort men den koning ter derde maal vragen:
'Den sprong in de diepte zal niemand dien wagen?'

En alles in 't ronde blijft spraakloos; doch zie!
Een schildknaap aanminnig en zoet
Werpt mantel en gordelriem af, en verschijnt
Aan 't hoofd van den bevenden stoet.
En al de vassalen daarrondom en vrouwen
Den moedigen jongling verwonderd aanschouwen.

Daar treedt hij vooruit op den boord van de rots
En richt in Charybde zijn oog,
Wen eensklaps de waatren, die de afgrond verzwolg,
In stroomen geslingerd omhoog,
Onstuimig in 't rond slaan met schromelijk klotsen
En donderend tegen de klipsteilten botsen.

't Is zwellen en zieden; het bruist en het sist,
Als vocht op een lichtlaaien gloed;
Het dampende sop spat ten hemel, en wild
En wilder stijgt vloed boven vloed,
Alsof de onuitputbare zee uit de kaken
Des afgronds een andere zee wilde braken.

Doch eindlijk vermindert haar toornig geweld;
Bij 't sneeuwwitte schuim in de vert
Vertoont zich de grondlooze trefter des kolks,
Als de oopning der helle zoo zwart,
En 't water in eeuwige wieling bewogen
Wordt brullend op nieuw in de diepte gezogen.

Gezwind, eer de branding terugkeert, beveelt
De jongling zich Gode, en.... daar hoort
M' een schreeuw van ontzetting! de zee had hem op-
Gevangen, en spoelde hem voort
Den muil in des monsters, waar redloos verloren
Den moedigen zwemmer de dood schijnt beschoren.

En stil wordt de zeeplas van boven, maar lang
Huilt de afgrond nog aaklig en fel,
Wen bevend een weeklacht van mond gaat tot mond:
'Vaarwel, eedle jongling! vaarwel!'
En 't doffe gehuil schijnt allengskens te smachten,

En angstig volhardt men in zorgbarend wachten.

Al wierpt g' er uw rijkskroon, en spraakt gij, o vorst!:
‘Aan hem die ze brengt is mijn kroon;
Hij mag ze behouden, en koning is hij,’
Niet donge ik naar 't kostbare loon. -
Geen levende ziele deed kond, wat in holen
En krochten dier buldrige zee ligt verscholen.

Hoe menige boot, langs den maalstroom verzeild,
Gleed plots van zijn vaarbedding af,
En zond slechts verbrijzeld zijn masten en kiel
Terug uit 't verslindende graf! -
En weêr hoort men bruisen, zoo hard als te voren;
't Komt nader en nader als stormen in toren.

't Is zwellen en zieden; het gist en het sist,
Als water op laaienden gloed;
Het dampende schuim spat ten hemel, en wild
En wilder jaagt vloed boven vloed
Zijn woedende baren, die schromelijk klotsen,
En donderend tegen de klipsteilten botsen.

En zie! uit der golleven drabbigen schoot
Verrijst, als de hals eener zwaan,
Het wit van een schouder en roeienden arm,
En 't zwoegende roeien houdt aan.
Hij is 't! hij wenkt vreugdig, en ja, onder 't zwemmen,
Zijn linkerhand ziet men den beker omklemmen.

Nu ademt zijn borst, o! zoo lang en zoo diep;
Het daglicht begroet hij weêr blij.
Men roept tot elkander met juichende stem:
‘Hij leeft! uit den kolk kwam hij vrij!
Gelukkig de levende ziel van den brave!
Gelukkig die zeeghaftig keerde uit den grave!’

Dra valt hij den koning, bij 't jublen der schaar,
Geknield met den beker te voet;
Een dochter, de liefste uit des konings gezin,
Op vaders verlangen zich spoedt,
En fonklenden wijn in de drinkschaal laat stroomen;
Doch fluks maalt de jongling zijn heuglijk ontkomen:

‘Lang leve de koning! heil, heil aan dengeen,
Die ademt in 't rozige licht!
Vervaarlijk en naar is 't daaronder. Geen mensch
Trotseere der goden gericht,
Waar nimmer zijn oog de geheimen zal vorschen,
Die z'eeuwig met nacht en met ijzing omschorsen.

'k Werd bliksemsnel mede in de diepte gevoerd;
Daar stormde uit een klove der rots
Een stortvloed mij tegen: een dubbele stroom,
Wild buldrend, bemachtte mij plots,
En stuwde mij beurtlings omhoog of ten gronde,
En 'k draaide als een wentlende drijftop in 't ronde.

Maar God, dien ik vurig aanriep, bracht mij heul
In 't bangst van dien schriklijken nood:
Hij wees me, en nu greep ik de punt eener rots,
Waardoor ik ontsnapte aan den dood;
Hier hing ook de beker aan spitse koralen,
Gereed om nog dieper en dieper te dalen.

Want ver onder mij lag een grondlooze poel;
Doorschemerd van rosachtig licht;
En schoon mij de ontzinning ook 't hooren benam,
Ik zag er (en 'k beefde op dit zicht,)
Boosaardige draken, hun donkere krochten
Ontslopen, met grijnzende vreemde gedrochten.

Het krielde er van ongediert, slijmig van huid,
Tot walglijke klompen gebald,
Van steeklige roggen en klipvisch heel zwart,
En steuren van gruwbre gestalt;
En grimmig beloerden, als waterhyenen,
De roofzuchte haaien hun prooi om mij henen.

Zoo hing ik, mijns hachlijken toestands bewust,
Van menschlijken bijstand veraf,
Te midden dier monsters, ik reedlijke ziel
Alleen, in dat eenzame graf,
Waar 't meêwarig woord nimmer schalde, en waar benden
Afschuwlijke spoken zich keerden en wendden.

En huivrend aanschouwde ik die wriemling, en dacht,
Mij kwamen ze snappensgereed
Verslinden: toen deinsde ik, wen plots aan mijn hand
De omklampte koraaltwijg ontgleed.....
Toen spoog ook de maalstroom met razend geschater,
En tilde (o geluk!) mij opnieuw boven water.'

De koning toont schier zijn verwondring, en spreekt:
'U wordt thans de beker verleend,
En blinke aan uw vinger die ring ook voortaan,
Gesmukt met zeer kostlijk gesteent;
Maar waag het nog éénmaal, en kom mij verkonden
Wat g'onder in 't diepste des meers hebt gevonden.'

Dat hoort zijne dochter tot snikkens ontroerd,
En fluistert met smeekenden mond:
'Laat, vader, genoeg zijn dat gruwzame spel!
Reeds wrocht hij wat niemand bestond;
En kunt gij mijns harten verzoek niet beamen,
Zoo mogen de ridders den schildknaap beschamen.'

Snel grijpt nu de koning en slingert meteen
Den beker te midden des kolks:
'Verschaft ge mij nogmaals het drinkvat, gij wordt
De treflijkste ridder mijns volks!
Dan zult ge, als uw echtgenoot, heden omarmen
Die hartig u voorspreekt met innig erbarmen.'

Daar blakert zijn ziel van een goddelijk vuur,
De koenheid uit de oogen hem blinkt;
Hij ziet, hoe de maged én bloost én verbleekt,
En hoe ze in bezwijming ook zinkt -
Dat noopt hem den kostlijken prijs te verwerven,
En..... plonst in den afgrond op leven en sterven.

Wel hoort men de branding, wel keert zij terug,
Wel geeft zij een dondrenden knal;
Elk bukt zich voorover met angstigen blik -

Ze komen, ze komen de wateren all';
Ze zwalpen naar boven, ze ruischen weêr neder: -
Geen enkele golf brengt den jongeling weder.

Naar 't Hoogduitsch van Schiller.
J.E.H. WYCKMANS.
Lichtaart, Februari, 1884.

Een bijvoegsel aan de *Annales Antverpienses* Van Daniel Papebrochius.

De aangekondigde *Synopsis Annalium Antverpiensium*, door den eerw. heer Ign. Van Spilbeeck, der abdij van Tongerloo, uitgegeven, is verschenen en verkrijgbaar in den boekhandel van Fr. Beerts, te Antwerpen. (Zie hiervoren, blz. 50.)

De *Annales Antverpienses* behoorden tot het museum der Bollandisten, ten jare 1789 door de abdij van Tongerloo, die voortaan het werk der heiligschrijvers zou voortzetten, aangekocht. Edoch pas zeven jaren daarna werd ook de abdij door de Fransche overweldigers vernietigd; bij de verwoesting des kloosters, die op de uitdrijving der kloosterlingen volgde, werden tal van kostbare boeken en handschriften verscheurd, verbrand, in den grond gedolven; jaren geleden verhaalde ons een getuige, hoe hij gedwongen was geweest aan dat vernielingswerk de hand te leenen. Voor zooveel de omstandigheden het toelieten, hadden echter de kloosterlingen een gedeelte van den boekenschat in veiligheid gesteld, - bij pachters der gebuurte, zeggen Mertens en Buschmann, - in Westfalen, volgens het verhaal der Bollandisten; denkelijk is het een en het ander waar, en werden de boeken in de eerste overhaasting bij de pachters geborgen, naderhand over de grenzen gevoerd. Licht bevroedt men, dat die gedeeltelijke redding niet gebeurde zonder nieuwe verminkingen van den ontvoerden schat, en dat menige werken zoek geraakten. In eene openbare veiling den 29^{n} Augustus 1825 en volgende dagen gehouden in de zaal der Sodaliteit, te Antwerpen, kwam een niet onbelangrijk deel der Tongerloosche bibliotheek onder den hamer. Twee jaren later, daar de kloosterlingen alle hoop van herstelling hunner abdij dachten te moeten opgeven en eene inbeslagneming te vreezen hadden, - dewijl wegens den staat voorstellen werden gedaan om de boeken en handschriften tegen eene vergelding over te nemen, verkochten zij het restend gedeelte van de bibliotheek der Bollandisten aan het Hollandsch bestier; de gedrukte boekwerken werden naar den Haag overgebracht; de Burgondische bibliotheek kreeg de handschriften in bewaring, en op deze wijze kwam ook het handschrift der *Annales Antverpienses*, van Papebrochius, in de Brusselsche boekerij. De verhaalde wedervaringen verklaren ruimschoots het verlies van vier der elf boekdeelen in handschrift, waar het werk oorspronkelijk uit bestond, en welke men schier niet meer durft hopen terug te vinden. De vermiste jaarboeken loopen over de jaren 800 tot 1305; van 1477 tot 1534; van 1599 tot 1635; en van 1666 tot 1693. De *Synopsis* of beknopte inhoud van diezelfde jaren, door den heer Van Spilbeeck nu uitgegeven, vergoedt eenigerwijze het betreurenswaardig verlies, en wordt een onmisbaar bijvoegsel der *Annales.* Het werk is door den uitgever opgedragen aan den Bollandist, pater Jos. De Backer. Aan wie kon die hulde gepaster te beurt vallen, als aan hem, die door de geboorte een medeburger, als kloosterling een medebroeder, als heiligschrijver een waardige opvolger is van den geleerden Papebrochius?

Wil men een bewijs van het nut dat de uitgegevene *Synopsis* voor de plaatselijke en vaderlandsche geschiedenis oplevert? Een paar voorbeelden, op den tast gegrepen, zullen volstaan.

Volgens Butkens (*Trophées,* I, 136) liet de hertog van Brabant, Godefridus III, uit zijn tweede huwelijk met Imana van Looz, twee zonen na: Willem, heer van Perwijs en van Ruisbroek, en Godefridus van Leuven. Nopens den tweeden is echter zijne bevestiging niet zonder eenige aarzeling: *pourrait bien être*, zegt hij. Dit belette niet dat David, Namêche en anderen kortweg de twee genoemden voor Imana's kinderen opgaven. De *Synopsis* daarentegen vermeldt ten jare 1179 buiten Willem van Perwijs, Hendrik, heer Van Kuik, voor het tweede kind, uit Imana geboren.

Mertens en Torfs zeggen in hunne *Geschiedenis van Antwerpen*, (II, 386), dat de Herman-Haecxbrug, ook de Bijltjesbrug geheeten, en liggende over de Sint-Pietersvliet, tusschen de Schipperskapelstraat en de Spieringstraat, volgens een oud Hs., gemaakt werd in 1410. De schrijvers schijnen echter over 't opgegeven jaartal te twijfelen, want in de kantteekening beneden het blad schrijven zíj: 'Nochtans leest men in onze oude topographie, dat Herman Haecx een koopman was ten jare 1515.' Nu, die twijfel was niet ongegrond. De *Synopsis* zegt uitdrukkelijk dat de Herman-Haecxbrug gemaakt werd in 1510: *Constructus,* zoo leest men onder dat jaartal, *pons Hermanni Haxii.*

'Ondertusschen, zeggen elders (III, bl. 266) dezelfde geschiedschrijvers, hebben wij niet kunnen vinden, in welk gedeelte van het Luxemburgsche, zekere stad *Tribuyt* gelegen was, of onder dien naam verstaan wordt; welke stad, volgens eene Hs. chronijk, de markgraaf van Antwerpen, met zijne gezellen in 1480 beklom en veroverde met door het water te baden.' Het antwoord staat in de *Synopsis*: *Novi Marcgravii.... probata... fortitudo expugnatione Durbutensi. Tribuyt* was slechts de verbastering, of eene onnauwkeurige lezing van *Durbutum*, *Durbuy.*

Wij zouden meer dergelijke voorbeelden kunnen aanhalen ten bewijze der belangrijkheid der *Synopsis*; ook denken wij dat de minnaars der vaderlandsche geschiedenis den heer Van Spilbeeck zullen dank weten voor de nuttige uitgaaf, welke hij bezorgde.

Daar het boekdeel op slechts een klein getal exemplaren gedrukt is, zoo zullen de liefhebbers voorzichtig handelen, met het zich zonder lang dralen aan te schaffen. - Prijs: fr. 1.60.

Eene onuitgegevene bladzijde *uit de geschiedenis van het Bollandisme.*

Tusschen de nog al talrijke schilderijen van het Antwerpsch museum, voortkomend uit de oude abdij van Tongerloo[(1)], zijn er drie, die men niet alleen om hunne kunstwaarde, maar ook onder geschiedkundig oogpunt, belangrijk mag noemen. Wij bedoelen de portretten van Godefridus Hermans, abt van Tongerloo, van Jacobus De Bue en van Joseph Ghesquière, heilig-

(1) Zie onzen vorigen jaargang, blz. 97, 109 en 110.

schrijvers, door het verdienstelijk penseel van W.-J. Herreyns geschilderd in 1793. De opschriften bij de beeltenissen, herinneren in weinige woorden hoe het reuzenwerk der *Acta Sanctorum*, door Heribertus Rosweyde ontworpen, en door Bollandus voor goed begonnen, en de daarnevens opgroeiende *Analecta Belgica,* op het punt waren te vergaan of ten minste naar den vreemde overgevoerd te worden, toen in 1789 prelaat Hermans, niet zonder overgroote kosten, beide werken aankocht en naar zijne abdij overbracht; en, van eene andere zijde, hoe de twee oude Bollandisten De Bue en Ghesquière zich te Tongerloo kwamen vestigen, om daar met behulp van eenige kloosterlingen dezer abdij, onder hunne leiding gevormd, de twee historische werken voort te zetten.

Wijd en breed, en meer dan eens is het beschreven, in welke omstandigheden de abdij de taak aanvaardde, het werk te voleindigen, en op welke voorwaarden zij eigenares werd van de boekerijen, persen enz., daaraan verbonden[(1)]. Het is ook gekend, hoe eerst na vijf jaren, in Mei 1794, het 53^{e} boekdeel der *Acta Sanctorum* en het 6^{e} der *Acta Sanctorum Belgii,* in het licht verschenen. Doch voor zooveel wij weten, werd tot hiertoe de ware reden van dat lang achterblijven niet opgeklaard. ‘Dat het 52^{e} boekdeel (het 53^{e} der gansche verzameling) van het werk der Bollandisten - zoo schrijven de opstellers - en het 6^{e} van de *Acta Sanctorum Belgii* niet eerder verschenen dan in Mei 1794, zal niemand verwonderen, die van zien of hooren de onheilen kent vóór twee jaar door de abdij van Tongerloo geleden, en de onrechtmatige hinderpalen aan beide werken gesteld[(2)].’

Wat was er in 1792 in de abdij voorgevallen? Op grond eener beschuldiging, dat zij tot stapelplaats diende aan eenen voorraad van verborgene wapens, was zij straks heel dat jaar met politie en soldaten bezet, en onder hetzelfde voorwendsel bleef gedurende tien maanden de drukkerij der Bollandisten onder zegel gesloten, zoodat al dien tijd het werk stoffelijk gestuit was. - Doch verhalen wij de feiten meer omstandiglijk. Zij zijn ons bekend uit de herhaalde vertoogschriften, door de kloosterlingen bij de gouverneurs-generaal, hunne koninklijke hoogheden Maria-Christina en Albertus, en bij de staten van Brabant aangeboden.

Het was daags na Nieuwjaarsdag 1792, dat de substituut procureur-generaal van Brabant, met name De Swert, een eerste onderzoek instelde, vergezeld van een achttal gendarmen of, zooals zij toen heetten, *maréchaussées* te paard, en eenige jagers uit het korps van Dandini. Twee schepenen en de schout van Tongerloo waren ook met hem, maar onbewust van het doel zijner zending. Dat bij het zien van dien wapentoestel en het hooren van de soldaten, die met dreigende stem de abdij invielen, de kloosterlingen op hun gemak niet waren, hoeft niet gezegd. Ja, zij waren beschuldigd voorraad van wapens in bewaring te hebben. Werkelijk in den prelaatshof ontdekte men eene mand met geweerkogels, in den grond gedolven, een totaal gewicht van zoo wat 150 pond. Hoe die daar kwamen, wisten de kloosterlingen niet te zeggen; en dit is begrijpelijk, daar op het einde van 1790, - toen, na de nederlaag der patriotten, de Oostenrijkers het land opnieuw binnenrukten - de kanunniken, voor onaangenaamheden bevreesd, de abdij hadden verlaten. Omtrent ditzelfde tijdstip - zoo herinnerde zich nu een der knechten, - op een Decemberavond 1790, waren vluchtende patriotten den hof ingeloopen, zonder dat hij wist wat zij daar verrichtten. Heel waarschijnlijk begroeven zij die kogels.

(1) Zie *Acta SS. Tom. VII Oct. Prooemium de ratione universa operis. - Collection de Précis historiques*, 1854. *Du Bollandisme*, par J. Van Hecke. - *Messager des sciences et des arts, Gand,* 1835. *Mémoire historique sur les Bollandistes et leurs travaux*, par Gachard.

(2) *Acta Sanctorum Belgii.* Tom. VI, *Proef.* p. 11.

Wat er ook van zij, de kloosterlingen konden niet verantwoordelijk zijn voor een feit, buiten hunne kennis gepleegd. De procureur was niettemin in zijnen schik over den vond, schoon hij voor het oogenblik verder niets ontdekte.

Acht dagen later keerde hij weder met verdubbelde krijgsmacht, 15 maréchaussées en 25 jagers, en stelde een tweede onderzoek in. Drie dagen zoekens bleven zonder uitslag. Om toch niet onverrichter zake heen te gaan, legde hij de hand op een paar tonnekens buskruit, ongeveer 300 pond, den gewonen voorraad van de boschwachters, en op een aantal vuurkeien, waarschijnlijk ook door de patriotten achtergelaten en verborgen in de kamer van den onderhovenier. Des te minder grond van waarschijnlijkheid had het misdrijf, den kloosterlingen ten laste gelegd, daar sedert de wederkomst der keizerlijken, onafgebroken een schildwacht de eenige buitenpoort der abdij bewaakt had. Onder den naam van oorlogsgetuig bracht De Swert nog in rekening een vijftiental oude Spaansche vuurroeren en eene piek, - speeltuigen, schreven wij bijna, - die de boeren en knechten bij feestelijke optochten of in soortgelijke omstandigheden wel eens uit den hoek haalden. In het zoogemeend krijgsarsenaal was er dus niet veel stof om het land in gevaar te brengen.

Bij een derde bezoek, den 20^{n} Januari, spande de listige procureur eene hinderlaag, die onfaalbaar zou gelukken. Vijf punten moesten de kloosterlingen onder eed beloven, maar aangezien hij niet verklaarde waarin die bestonden, was het hun onmogelijk daaraan te voldoen. Op hunne weigering, namen 15 maréchaussés en meer dan 35 jagers voor goed post in de abdij, en op de drukkerij der Bollandisten werden de zegels gelegd.

Van de eerste dagen hunner komst, toonden de soldaten zich onverdraagzaam in hunne eischen, barsch en onbeschoft jegens de kloosterlingen.

Men kan er een staaltje van zien in eenen brief van Ghesquière, onlangs in 't licht gegeven, gedagteekend van den 20^{n} Januari 1792, en waarin hij zijne moedeloosheid te kennen geeft. Indien onze toestand weldra niet verandert, zoo besluit hij zijn schrijven, en verdragelijker wordt, heb ik vastgesleld de voortzetting onzer werkingen te staken en er de ware oorzaak van kenbaar te maken aan heel het litterarisch Europa[1].

(1) *Histoire de l'académie impériale et royale de Bruxelles,* par Mailly, t. I, p. 637. (*Mémoires de l'académie,* collection in-8°, tome XXXIV.)

ANTWERPSCH MUSEUM. JOSEPH GHESQUIÈRE, TAFEREEL VAN W.J. HERREYNS, HOUTSNEDE VAN D. VEREST.

De kloosterlingen, en de Bollandisten in 't bijzonder, hadden schoon protest aan te teekenen, keer op keer hunne bezwaren bij de gouverneurs-generaals in te brengen en te vertoogen hoe dat zestigtal soldaten, die op de kosten der abdij teerden, tot groot nadeel aan het klooster strekten, en hoe het sluiten der drukkerij strijdig was met het recht van eigendom, en groote verliezen na zich sleepte; alhoewel de Staten van Brabant hunne stem voegden bij die der kloosterlingen, en al de naburige gemeenten, door hunne geestelijke en wereldlijke overheden, getuigden dat er niets van het aangeklaagde ten laste der abdij was, - de bezetting duurde voort en de drukkerij was en bleef gesloten en bezegeld. Het eenige wat men erlangde, was het vertrek der jagers, die omtrent Mei de abdij verlieten. Voor het overige bleef alles in denzelfden toestand tot in November.

In de oogen van Van der Noot, die te Bergen-op-Zoom schuilend, daar het nieuws der doorzoeking van de abdijen Tongerloo en Heylissem in de Gazette van Leiden had gelezen, zocht het gouvernement slechts een voorwendsel om tot de vernietiging

der twee abdijen te komen[1]. Het is zeker, dat men den abt van Tongerloo mistrouwde, die nog al eene aanzienlijke rol speelde in den vorigen opstand, en het bezegelen der drukkerij staaft het vermoeden, dat de persen meer achterdocht inboezemden dan de handvol buskruit en de korf kogels, daar gevonden.

De soldaten der Fransche republiek zouden de kluisters verbreken van de persen der *Acta Sanctorum.* De slag van Jemmapes (6 Nov. 1792) opende de poorten van België aan de overwinnende republiek, en een generaal, met name Eustache, vestigde zijn hoofdkwartier in de abdij van Tongerloo. Nauwelijks was hij daar, of hij hakte met den sabel de Oostenrijksche zegels van de deuren der drukkerij, en met eigene hand schreef hij het feit op eene authentieke kopie der koopakte van het werk der Bollandisten. De taal schildert naar het leven den soldatenknevel, en de grootsprekerij, den zuiderbuur eigen, is in het portret ferm afgeteekend. Hoort liever:

C'est en ma qualité d'officier général des armées de la République française, *c'est en ma qualité de patriote, de philanthrope et de philomath que je viens de briser les scellés apposées* (sic) *par les agens du despotisme autrichien pour empêcher la publication des Actes des Saints, dont cet acte même atteste la propriété et le droit de publication, légalement acquis par l'abbaye de Tongerloo. Donné à mon quartier général à la dite abbaye le 24 nov. 1792 l'an 1*er *de la République française.*

Le général com. de la Brigade des franqueurs de l'armée de la Belgique.
I.S. Eustache.

Nu kon, na tien maanden stilstaan, de pers haar werk voortzetten en, gelijk wij zegden, in Mei 1794 verscheen een boekdeel van de *Acta Sanctorum* en een ander van de *Acta Sanctorum Belgii.* Dit laatste was opgesteld door Ghesquière en door Isfridus Thys, kanunnik der abdij; het eerste bewerkten met De Bue, drie kloosterlingen van Tongerloo: Siardus Van Dyck, Matthias Stals en Cyprianus Van de Goor, schoon er ook nog eenige opstellen van de oud-Bollandisten De Bye, Fonson en Berthoud in voorkomen.

Beide boekdeelen zijn versierd met de portretten van den abt Godefridus Hermans en van den paus Pius VI, aan wie zij zijn opgedragen. Het laatste werd in plaat gesneden door J. Hunin, van Mechelen, die voor de gravuur en 1000 afdrukken 700 gulden ontving[2]. Voor het portret van den prelaat gebruikte men de plaat, naar de teekening van A.B. de Quertenmont, voor de verzameling van de portretten van de leden der Brabantsche Staten[3] gesneden door M. d. Saillieth en L.A. Claessens.

Uit het verhaalde blijkt dat J. Van Hecke, de geleerde opsteller van de geschiedenis van het Bollandisme, zich bedriegt als hij het lang achterblijven der twee gezegde boekdeelen eenigermate schijnt toe te schrijven aan den eersten inval der Franschen[1]. Juist zij integendeel ruimden de hinderpalen weg.

Van een volgend boekdeel, het VIIe van October, waren reeds 128 bladzijden gedrukt, wanneer, na de definitieve inpalming onzer Belgische provinciën door de Franschen, de abdij van Tongerloo werd vernietigd en ten gevolge daarvan het werk der Bollandisten onbepaaldelijk opgeschorst.

FR. WALTM. VAN SPILBEECK.

(1) Zie de belangrijke verhandeling van L. Galesloot: *Précis du procès politique de l'avocat Henri Van der Noot.* (*Compte-rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire*, 4e série, t. IX, p. 71 etc.)
(2) Rekeningen van het Bollandisme.
(3) *Recueil des portraits des membres des États du Brabant,* 1790.
(1) *Tom. VII octob., De ratione universa operis,* p. XIX.

Mesasaurus.

In 1883, bladz. 127, maakten wij melding van het vinden van 't geraamte van een voorwereldlijken vogel, de Iguanodon, in het Walenkwartier. Nu onlangs is in het dorp Canne, nabij Tongeren, weer een dergelijk versteend geraamte uit eene 400 voet diepe mergelgroeve te voorschijn gehaald. Ditmaal is het van een dier dat Mesasaurus wordt genoemd. Het geraamte is voor 600 fr. verkocht aan 's rijks natuurkundig museum te Brussel. De versteende beenderen zijn, evenals de nog glinsterende tanden, bruin, terwijl de vier blokken mergelsteen, die het geraamte bevatten en waaruit het met de meeste behoedzaamheid wordt losgezaagd, eene gezamenlijke lengte hebben van ruim 3 meters. Het ziet er krokodilachtig uit.

De familie Keldermans te Mechelen.

Van aan het einde der XIVe tot ten halve van de XVIe eeuw vindt men in de stadsrekeningen van Mechelen, ononderbroken, leden van de vermaarde bouwkundige familie Keldermans, alias van Mansdale genaamd, als dienstoversten van Mechelens stadsbouwwerken. De Keldermansen waren geene gewone werklieden; zij waren begaafd met een ongemeenen scheppingsgeest, gepaard met eene grondige kennis der practische uitvoering van hunne ontwerpen.

Aan burgerlijken en vestingbouw verstonden zij zich evengoed als aan kerkbouw en men mag zonder overdrijving zeggen, dat de geest der bouw- en beeldhouwkunde, in zijne volheid, het natuurlijk erfdeel was dier talrijke kunstenaarsfamilie.

De kunstgeschiedenis onzes lands getuigt, dat de Keldermansen aan de meeste bestaande paleizen, stadhuizen en groote kerken werkzaam zijn geweest. Daarbij werden zij menigmaal in onderscheidene steden ontboden, om raad te geven wegens het uitvoeren van plannen, door andere meesters gemaakt en aangelegd, en voor wier goede uitkomst men vrees koesterde; immers, het blijft altoos eene waarheid, dat een plan maken en hetzelve kunnen uitvoeren, twee zaken zijn, die bij sommige kunstbeoefenaars niet gepaard gaan. Zulks was het geval bij de Keldermansen niet; hunne bekwaamheid was volledig, en gedurende ruim eene eeuw, dat zij hun vak uitoefenden, mogen wij zeggen, dat zij, altoos aan de spits der Belgische bouwmeesters, steeds het vertrouwen van de vorsten en van de stads- en kerkbesturen verdiend en genoten hebben.

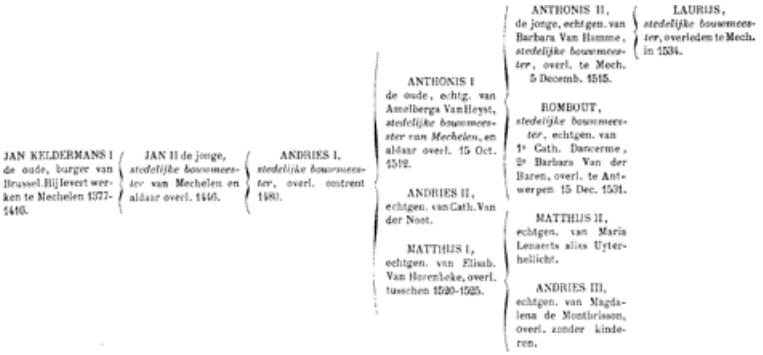
JAN KELDERMANS I de oude, burger van Brussel. Bij levert werken te Mechelen 1377-1416.
JAN II de jonge, stedelijke bouwmeester van Mechelen en aldaar overl. 1446.
ANDRIES I. stedelijke bouwmeester, overl. omtrent 1480.
ANTHONIS I de oude, echtg. van Anselbergs Van Heyst, stedelijke bouwmeester van Mechelen, en aldaar overl. 15 Oct. 1512.
ANDRIES II, echtgen. van Cath. Van der Noot.
MATTHIJS I, echtgen. van Elisab. Van Hovenleke, overl. tusschen 1520-1525.
ANTHONIS II, de jonge, echtgen. van Barbara Van Hamme, stedelijke bouwmeester, overl. te Mech. 5 Decemb. 1545.
ROMBOUT, stedelijke bouwmeester, echtgen. van 1° Cath. Dancerme, 2° Barbara Van der Baren, overl. te Antwerpen 15 Dec. 1531.
MATTHIJS II, echtgen. van Maria Lenaerts alias Uyterhellicht.
ANDRIES III, echtgen. van Magdalena de Montbrisson, overl. zonder kinderen.
LAURIJS, stedelijke bouwmeester, overleden te Mech. in 1534.

Verwantschap der personen in deze aanteekeningen vermeld.

I. - Jan Keldermans (de oude).

In 1377 komt deze meester eene eerste maal voor, in de rekeningen der stad Mechelen. Men was toen bezig met het Schepenhuis op te bouwen, volgens de plannen van den stadsbouwmeester Hendrik Meys. Meester Jan Keldermans, die destijds te Brussel woonde, werd gelast de historische balknoten te beitelen voor de twee verdiepingen van het schepenhuis. De rekeningen vermelden, eerst eene som op voorhand betaald; eene tweede opgave geldt de vracht, betaald om het werk van Brussel naar Mechelen over te voeren, en eindelijk eene laatste betaling, wanneer al de balknoten voltrokken en in den muur gemetseld waren[(1)].

In 1392 werd diezelfde meester gelast met het vervaardigen van het praalgraf van Vrank van Halen, ridder en heer van Lillo, en van zijne vrouw Maria van Ghistelles. Dit monument werd geplaatst in St.-Romboutskerk, in den ommegang van het koor, zuidwaarts, tusschen den tweeden en derden pilaar.

Bij den aanvang van het werk werd er aan Jan Keldermans 10 ponden grooten Vlaamsch op voorhand betaald[(2)].

Het liep vrij lang aan, eer die grafstede volmaakt was, want slechts in 1415 werden de beelden van den ridder en zijne vrouw op den deksteen gelegd, en het geheel monument gestoffeerd, door Jan van Battele.

Uit de rekeningen ziet men nogmaals, dat die beelden uit Brussel verzonden werden en dat meester Jan Keldermans te Mechelen kwam om dezelve te plaatsen. Terzelfder tijd wordt hij effen betaald en ontvangt nog 8 *kroonen vrancx in hoefscheide*, dat is een vrijwillig geschenk of drinkpenning, uit beleefdheid of hoofschheid geschonken[(1)].

(1) Stadsrekeningen 1377-78. It. Jane Kelrema gheleent op reprisen te makene die me sal beseghen beneden en boven op de scepenehuis, die somͣ. ghesteke zyn ond. de platte stile en somͣ. noch niet gemaect en syn. in iij payen xxiiij peters make te gader xxx s. xj den. gr. iij myt.
It. van de selve reprisen vāa vrachte vāa Brucele te bringhene en vāa hier op te doene xij den. gr. j myt.
It vāa de voors. reprisen die volmaect ware te stekene ond' de platte stile en te metsene in den muer xiij den. gr. iij myt.

(2) 1392-93. It. gheleent Jane Mansdale Keld'man op h. Vranx van Hale omme te maken xiij Oegst XCII, x ponde grote vlems.

(1) 1415-16. It Jan van Battele op h. Vranx van Halen tomme te stofferene in St.-Rom-kerke, compt op vj ponde xiiij schel. iiij den. gr. vlems.
It. gheg. van dat die Paelders verteerden met Meest. Jan Keld'man doen hi te Mechelen quam, die beelden op die tomme te legghen comt xvij s. iiij den. gr. vlems.
It. gheg. Meest. Jan Keld'man ome dat hi h. Vranx tomme Van Halen gestoffeert heeft, comt op xxvj croone vrancx.
It. gheg. den selven Meest. Jan in hoefscheiden viij croone vrancx.

Wij kunnen het gedacht van den heer Em. Neeffs niet bijtreden, die meent dat de familie Keldermans oorspronkelijk van Mechelen is[2].

Binnen eene tijdruimte van dertig jaren heeft Jan Keldermans twee belangrijke werken voor de stad Mechelen aangenomen; telkens werden deze door hem te Brussel gemaakt en van uit die stad naar Mechelen gezonden; dus dunkt het ons, dat er hier geenen twijfel kan bestaan, dat hij wel degelijk burger en ingezeten van Brussel was. Een laatste bewijs, dat hij te Mechelen niet te huis hoorde, bestaat hierin, dat hij nergens onder het getal der stadsmeesters voorkomt, noch in de rekeningen, noch in andere oorkonden van dien tijd. Of nu meester Jan Keldermans de oude te Brussel overleden is, en of hij in zijne oude dagen met zijnen zoon Jan den jonge te Mechelen is komen wonen, is een raadsel, dat misschien nooit zal opgelost worden.

(2) *Hist. de la peinture et de la sculpture à Malines*, tom. II, pag. 13.

II. - Jan Keldermans (de jonge).

Deze was, volgens opgave der stadsrekeningen van Leuven[1], de zoon van Jan Keldermans den oude, van Brussel; doch hoe en wanneer hij zich te Mechelen kwam vestigen, weten wij niet.

Jan de Jonge was stamvader dier lange reeks beroemde Mechelsche bouwkundigen, aan wien ons vaderland zoo menig prachtig monument verschuldigd is. Voor de eerste maal verschijnt hij in Mechelens stadsrekeningen, onder het getal der werkmeesters, in 1428, werkzaam zijnde aan eene herstelling der Hondsbrug, in de Ste.-Cathelijnestraat. In volgende jaren, werkte hij aan allerhande stadswerken, bruggen en kaaien, maar hield zich bijzonderlijk onledig met het maken der plannen voor de groote veranderingen, die men destijds aan Mechelens stadspoorten ging verrichten[2].

Ondertusschen was de faam van meester Jan zoo zeer verbreid, dat hij van alle kanten verzocht werd, om de hand te leenen aan de in opbouw zijnde monumenten van onze buurtsteden.

De vermaarde Sulpitius Van Vorst, bouwmeester der stad Leuven, overleed den 19^{n} September 1439. Zijn zoon, waarschijnlijk nog te jong van ambacht, kon zijnen vader niet opvolgen, om de groote werken, door hem aangelegd, te voltrekken. Het stedelijk bestuur, te zamen met het kapittel van St.-Pieterskerk, wendde zich tot Jan Keldermans, van Mechelen, om hem het bouwmeesterschap der stad en der parochiekerken op te dragen, hetgeen hij aannam.

Den 26^{n} September 1439 werd hij door het kapittel van St.-Pieter als bouwmeester der kerk ingehuldigd. Een noenmaal, waarvoor men 15 plecken betaalde, werd te dier gelegenheid den meester aangeboden. Den 7^{n} October daarna trad hij in den dienst der stad Leuven en vervoorderde de werken aan het oude gemeentehuis, door zijnen voorzaat aangelegd. Aan de St.-Pieterskerk voltrok hij de zijbeuk, langs den kant der Grootemarkt.

Volgens eene opgave der stadsrekening van Leuven, was, in 1441, de zoon van Sulpitius Van Vorst, van het getal der werklieden, die, onder het gebied van Jan Keldermans, aan de stadswerken arbeidden[3].

In 1443 was hij werkzaam aan de hoofdkerk van Lier; men bouwde toen den grooten middenboog der kruisbeuk, waarvoor hij de graten enz. leverde[4].

Volgens onze meening, zijn wij het plan van den prachtigen toren der St.-Romboutskerk insgelijks aan Jan Keldermans verschuldigd[5].

Tot in 1445 bestuurde hij de bouwwerken te Leuven en werd in gemeld jaar vervangen door Mattheus de Layens.

Jan Keldermans, de jonge, overleed te Mechelen, na Paschen, in 't jaar 1445, want volgens de stadsrekening werd zijne weduwe verzocht, het laken, dat de meester te Paschen van dit jaar ontvangen had, tegen betaling van 10 schellingen, aan de stadsrentmeesters terug te geven.

Alvorens de aanteekeningen op Jan Keldermans vader en zoon te sluiten, moeten wij eene grove vergissing van den heer Em. Neeffs terechtwijzen, die deze twee

(1) *Messager des sciences*, etc. 1856, page 65.
(2) Stadsrekeningen, passim.
(3) Van Even, *Louvain Monumental*, *passim.* - N.-B. Om menigvuldige verzendingen te vermijden, zeggen wij eens vooral, dat alles wat wij over de stad Leuven aanhalen, getrokken is uit het kostbaar werk van den heer Edw. Van Even.
(4) Van Lom, blz. 310.
(5) Fr. Steurs, *De Toren van St.-Romboutskerk*, blz. 31.

personen voor een en denzelfde aanziet, zonder eens na te rekenen of zijn gezegde kan bestaan of niet.

Jan Keldermans, de oude, burger van Brussel, ondernam in 1377 zijn eerste kunstwerk voor Mechelen; immers, eer men uit eene vreemde stad een kunstenaar ontbiedt, moet deze reeds faam en naam verworven hebben, om het oog der buurtsteden op zich te trekken, en kan dus niet zeer jong meer zijn. Nemen wij nu, dat hij destijds 25 jaren telde, dan was hij nog eene vroege bekwaamheid. In 1416, als hij het praalgraf van Vrank Van Halen voltooide, moest hij dus 64 jaren oud zijn. Indien men nu zijn overlijden in 1445 stelt, komt men tot 94 jaren, dat hij zou geleefd hebben, iets dat nog al gebeurt, maar dat hier het geval niet is. Jan Keldermans, in 1445 overleden, was nog in den bloei van het leven, anders kon hij te Leuven, te Lier en elders geene ambten aannemen, groote werken besturen, plannen en modellen vervaardigen, en gedurig van de eene stad naar de andere reizen; dat is immers eene onmogelijkheid voor een grijsaard op 94-jarigen leeftijd. Er blijft dus geen twijfel, alhoewel de tijd van het overlijden van Jan den oude ons onbekend is. Bovenstaande bewijzen zijn voldoende, om aan te toonen dat de heer Em. Neeffs zich misgrepen heeft.

III. - Andries Keldermans (de oude).

Deze was de zoon van Jan den jonge en volgde zijnen vader op, in het ambt van stadsbouwmeester van Mechelen en hare parochiekerken. De werken, door zijnen vader aan de stadspoorten begonnen, werden door hem voortgezet, alsook de veranderingen, die men destijds aan het stadhuis toebracht. De schoone voorpui, die eertijds het schepenhuis versierde, was insgelijks door hem gemaakt.

Niettegenstaande dat meester Andries Keldermans niet zoo algemeen gekend is als zijne nazaten, verdient hij nochtans de eereplaats aan het hoofd dier talrijke kunstenaarsfamilie.

Uitermate veel heeft hij gewerkt en schoone monumenten voortgebracht, met behulp van zijnen zoon Anthonis den oude, zooals wij verder zullen zien.

Andries Keldermans kwam juist in bediening, in een tijd dat men te Mechelen verscheidene parochiekerken ging voltrekken en den prachtigen St.-Romboutstoren aanlegde. De offergelden van het jubilé lieten toe, de werken met spoed voort te zetten, en men mag zeggen, dat er in niet een tijd zoo dapper aan de Mechelsche kerken gewerkt is als toen.

Alhoewel meester Andries te Mechelen zooveel bezigheid had, met het toezicht over de in opbouw zijnde monumenten, belette hem dit niet nog verschillige groote werken, voor eigen rekening, binnen de stad en in den vreemde, aan te nemen.

In 1471 ondernam hij eene hoogzaal (écran) te maken voor het koor der kerk van Bergen-op-Zoom. In 1473 ondernam hij eene dergelijke hoogzaal voor de kerk van St.-Cathelijne te Mechelen. De akte van onderneming is een kostbaar stuk, voor diegenen, welke zich met oudheidkunde en kerkbouw bezig houden. Alles is in dit stuk zoo stiptelijk aangeteekend, dat men, om zoo te zeggen, den opbouw bijwoont.

In 1478 ondernam hij, een sacramentshuis te maken voor de kerk van Axele. Dit monument was zeer waarschijnlijk in den aard van hetgene wij in St.-Pieterskerk te Leuven heden nog bewonderen(1).

Uit reden van de zeldzaamheid van zulke stukken, laten wij de akten der drie laatstgenoemde monumenten hier volgen. De akten van Bergen-op-Zoom en Axel zijn enkel borgstellingen, maar die van de hoogzaal van St.-Cathelijne is bijzonder belangrijk:

> Hamme. Dyest. Meester Andries Kelderman | en Anthonis Kelderman syn soon | hebben gelooft | en elc van hen besundere end voir al te make te voldoen en te volbrenghen alsulcken Ocxsael | als sy tanden tyden te weten opten neghenden dach van December | lestleden | aengenomen hebbe te maken in der kercken van Berghen opten Zoom | in alle dcr vueghen en manieren | als dat in eender cedule | dair op ten voirs dage gemaect. In presencien van Janne Van der Mere Burgmeester | van de voors. stede van Berghen | en van Peteren De Rouck en van Peteren Coelgenest kerckmeesters vand voirs. kercke | en meer ander | soet scheen bescrevene staet. En om die gelooften alsoe tonderhouden | en om der meerder zekerheyt wille | dair af der voirs kercke te doene | soe hebben de voirs Andries en syn soon | en met hem Jan De Vleeschouwer en Lysbeth Lodewycx | weduwe wylen Matheus De Smet | dair voir verbonden en te panden geset | Jannen Barbier totter voirs kercken behoef. Alle hairlieden haeffelycke goeden waer die bevonden zelen worden | en oec henne erffeliker goeden mette gronde | hier bynnen en gelegen | die sy nu hebbe en namaels hebbe en vercrigen zelen aldaer.
>
> ut supra
> Xij Nov. 1471.
> Goedenisboek N^{r} 478.

> Heelt Baerdegen. Meester Lambrecht Depoirtere Docteur in medicynen, en meester Romond Godevaerts als proviseurs van der fabriken van der prochie kercken van sinte kathelinen, bynnen Mechelen. In den name en van weghen der selver fabriken aen deen zyde, hebben openbairlic voer ons bekent, dat sy by ordinancien wetene en wille van vele goeder mannen van der voers. prochien bestaedt hebben aen meester Andries Kelderman, en Anthonis Kelderman sinen soon, Ende de selve meester Andries en Anthonis Kelderman, hebben ons oic vut haeren vryen wille, voer ons geleden en gekent, dat sy tegen de voers. proviseurs aengenomen hebben, te maecken een ocsael in der voers sinte kathelinen kercken. In sulcker vuegen end manieren, als dat in eender papieren cedulen, daer op gemaect, die sy voer ons exhibeerden en thoenden, en die onse presencien van den beghinnen toten eynde gelesen waert, claerlic

(1) Deze drie kunstwerken nam Andries aan, te zamen met zijn oudsten zoon Anthonis I (den oude).

begrepen end bescreven stont van welcker cedulen de teneur oft inhouden, van woorde te woorde hier naer volght.
Op ten seventhienden dach van Januario int jair ons Heeren, dusent vier hondert drie ent zeventich, na coustume van scriven in den hove van Cameryck, hebben meester Lambrecht Depoirtere, docteur in medecinen, en meester Romond Godevaerts als proviseurs en in den name van der fabriken der prochie-kercken van Sinte Kathelinen, bynnen Mechelen, by bysinne, wetene, wille en volcomen consente van den onder prochiaen aldair, van heer Lodewyck Van Cothem priester, van Jan Van Hamme, Jan Rabboots, Jan Van der Heyden, en van vele meer andere goede mannen van der voers. prochien; bestaedt en bevorweert te maken, aen meester Andries Kelderman, en aen Anthonis Kelderman sinen soon, Een ocsael in der voors. Sinte Kathelinen Kercken, Ende selve meester Andries en Anthonis syn soon, hebben dat ocsael tegen den voors, proviseurs aengenomen te maken, in der vormen en manieren, alsoe dat hier nair bescreven staet. Dat is dat de selve meest. Andries en Anthonis syn soon, eñ de langhst levende van hen beyde, oft by haererbeyder doot, hair hoir en nacomelingen, Ierst leveren eñ maken zelen, Eenen trap alsoe lanck als tvoers ocsael syn sal. Te weten eenen dumen dicke, en twee voeten breet, perpeyn om die pylernen daer op te stane eñ reyne daer op ghepaveyt. Welcken trap syn sal van goeden causynsen steenen, wel en reyne gestoetvoecht, en *gebect* sonder eenige faulte daer aen te sine. En van desen trap opwaert zelen vier pylernen syn van den selven causynsen steenen, met haren basment, na vutwysen deer patroens, en die selen hoege syn, acht voeten en eenen halven, sonder 't capiteel, en wel en meesterlic gewracht, Eñ men salse ten minsten driewerf overhouden metten syzeele. En die capiteelen op te voors pylernen zelen zyn van den besten steene van Avènes, wel gedaen van goeden loene. Eñ van den capiteelen opwaerts tot onder de overste lyste, saelt al syn van den besten steene van Avennes. En de lyste sal syn wel geloeft na dbegryp van den werke, en op correctie van werclieden, hen des verstaende. En die oeverste lyste, sal oic syn van den selven steene van Avennes, wel gheloeft. En de doere, daer men met in den coer gaen sal, sal wesen van goeden gronde van Haffleghem steen, wel en reyn gehouden. En de pylernen die in den coer comen zelen syn van den gronde van Dyeleghem oft van Dielbeke, den oevereten steen en de vormen die in den coer comen zelen onder docsael sal men maken van steen van Avennes, met haren posten wel en reyn gebueert van buyten en van bynnen. Ende die welfsels selen hebben, elc vier sluytsteenen ten minsten, gemaect van Avènes steene met osiven, en met rasementen. En de voye en de twee lysten die bynnen den coer comen zelen, sal men maken van goeden custbaeren steenen van Avennes. De lenghde van den voers-ocsale, sal syn van der eender cruyspylernèn toter ander, na ontwysen des voirs patroens. En dit voers ocsael sal wesen wydt boven seven voeten bynne muers. En hooghe tot op te vouten veerthien voeten, en van daer opwaert voer de boestwer vier voeten en eenen halven, dat syn achtien voeten en eenen halven te samen. En dit sal hem selven vutwerken van eenen trecke geboestwerct en gelyst, om daer mede boven van den weyndelsteen op docsael te comen. En dit ocsael sal gelevert en gemaect syn met eenen muere, in alder manieren alsoet voers is. En binnen in den coer en zelen maer twee pylernen syn want aen beyde zyden sal docsael boven comen op reprisen sonder pylernen. Ende voors meester Andries en syn soon zelen ongehouden syn van den outaren te maken, die onder docsael staen selen, welke outaren de proviseurs van

der voers. Sinte Kathelinen kercken zelen doen maken, ten coste en laste van der selver kercken. Insgelycx zelen oic de selve proviseurs doen maken tfundeersel van den voers ocsale tot gelyc den eerden, sonder den voers trap. En sy selen oic leveren alle dloot en yser behoerende toten voirs ocsale, sonder des voirs meester Andries en syns soons cost en last

In desen is voort bevorweert en ondersproken dat de voers meester Andries Kelderman en Anthonis syn soon, zelen maken en leveren tot eene beghinsel van den voers ocsale, tusschen dit en paesschen naest comen, eenen muer van drie voeten hoeghe. En van Sinte Jans misse Baptisten oic naest comen, over twee jairen tyts daer nair terstont veervolgende, zelen sy gehouden syn tvoerg ocsael al vollevert en volmaect te hebbene. In alle der vuegen en manieren, alsoe dat boven bescreven staet, en tpatroen dat vutwyst. Ende voer dmaken van desen ocsale, hebben de voerg proviseurs in den name van der voirs Sinte Katheline Kercken gelooft te geven, en te betalen, den voers meester Andries Kelderman en Anthonis sinen sone de somme van seven en tachentich pond thien schellinge grote, brabants gelts. Toten terminen, hier nair volgende, te weten, deen derdendeel daer af, tot paesschen naest comen, dander derdendeel daer af, van den voers Sinte Jans misse naest comen bynnen twee jairen tyts daer nair volgende, als tvoerg ocsael volmaect sal syn, gelyc voer verclaert steet ende tderde derdendeel van der selver sommen, bynnen anderhalven jaire na dat tvoerg ocsael volmaect sal wesen, sonder wederseggen oft argelist.

Naer dlesen van welcker cedulen, hebben de voerg meester Lambrecht De Poirtere en meester Romond Godevaerts als proviseurs, ende in den name, van der voirs fabriken, voer hen en voer haere nacomers, proviseurs by tyden van der selver fabriken. En de voerg meester Andries Kelderman en Anthonis Kelderman syn soon, voer hen, hair hoir en nacomelingen, gelooft dat sy en eenygelyc van hen, soe verre hem dat aengaet dinhouden van der voers cedulen, boven gescreven, en alle de pointen, en voerweerden dair inne verhaelt en begrepen, vast gestentich, en van weerden altyd houden zelen, en dat dueghdelic, eerbairlic en volstentelic voldoen, en volbrengen, sonder daer tegens in eenige manieren te doen,

te seggen, te comen, oft eenich geweer te sueken, by hen selven, oft by yemant anders, alle fraude en argelist vutgescheyden. Om welcke gelooften alsoe tonderhouden, en om der meerder zekerheyt malcander daer af te doene. Soe hebben de voers. proviseurs, den voirg. meester Andries en Anthonis zyn soon, En de selve meester Andries en Anthonis zyn soon den voerg. proviseurs toter voers. fabrike van der voirs. Sinte Katheline Kercken behoef, by manissen en in tytule van gewarigen pande, dair voer verbonden en te pande geset. Te weten, de voirs proviseurs alle der voers. fabriken van der voers. kercke, haeffelike en erffelicke goederen En de voers. meester Andries en Anthonis alle haere haeffelike en erffelike goeden metten gronde en haeren toebehoirten, die de voers. fabrike ende de selve meester Andries en syn soon nu ter tyt hebben en namaels hebben en vercrygen zelen bynnen der stad en vryheyt van Mechelen wesende en gelegen.
xvj Febr. (1473).
Goedenisboek Register N° 479 fol. 91^{vso} ut seqq.

Baerdeghem. Vryesen. Meest. Andries Kelderman en Anthonis Kelderman syn soon hebben gelooft openbairlic voor ons, en elc van hen lieden voer al, dat sy trouwelic voldoen en volbrengen zelen alsulcken tractaet en voerwaerde, als sy metten kerckmeesteren van der principaelder prochykercken van der stede van Axele in den name van der fabriken der selver kercken op ten achtsten dach van deser tegenwoordiger maend van meye lestleden *aengenomen* syn, en aengenomen hebben, van een Sacraments-huys in der voers kercken te maken, in alle der vormen en manieren als dat in de brieven daer op, tusschen henlieden gemaect, begrepen en bescreven staet, sonder eenich wederseggen.
Om welcke gelooften alsoe volstentelic tonderhouden en om der meerder seckerheyt den voers. fabriken daer af te doen, soe hebben den voers meester Andries en Anthoenis syn soon, Jan Barbier, toter selver fabriken behoef daer voor verbonden en te panden geset alle haere haeffelike goeden, waer die bevonden zelen worden, en oic alle haere erffelike goeden metten gronde &^{c} bynnen &^{c} gelegen die sy nu hebben en hiernamaels oic hebben en vercrigen zelen.
xiiij^{a} May 1478.
Goedenisboek R. 482 fol. 208 ^{vso}.

Ofschoon wij voorgenomen hebben, de hoofdstukken dezer aanteekeningen enkel toe te wijden aan de officieele bouwmeesters van eersten rang, mogen wij nochtans niet nalaten, naar aanleiding van Andries I, eenige woorden te zeggen over dezes uitmuntende nakomelingen, die, alhoewel zij niet als bouwmeesters te naam stonden, niettemin vele en kostbare kunstwerken hebben uitgevoerd.

Andries Keldermans I had drie zonen, die hij in de beeldhouw- en bouwkunde opgeleid had, namelijk: Anthonis I, aan wien het volgend hoofdstuk is toegewijd; Andries II en eindelijk Matthijs I. Deze laatste had insgelijks twee zonen, door hem in de kunst opgeleid, namelijk: Matthijs II en Andries III. Onmogelijk al de kunstwerken op te sommen, door de vier laatstgenoemde Keldermansen uitgevoerd. Het zij genoeg te zeggen, dat zij, altoos en overal, de beroemde bouwmeesters, hunne naamgenooten, en zelfs vreemde, ter zijde stonden en hielpen aan den opbouw der schoonste monumenten onzes lands. Hun werd bijna altoos het bijzonderste

beeldhouwwerk toevertrouwd. Onder de prachtige kunstwerken, door deze meesters uitgevoerd, en waarvan wij de oorspronkelijke bewijzen hebben teruggevonden, melden wij vooreerst, eene hoogzaal of *écran*, voor het koor der parochiekerk van Brecht, op 3 November 1502 aangenomen door Matthijs Keldermans I en zijnen zoon Matthijs II.

Andries III, zoon van Matthijs I en jongere broeder van Matthijs II, aanvaardde den 26^{n} Juni 1517 het maken van een sacramentshuis, voor de kerk van Ste-Gertrudis, in de gemeente Wetteren, in Vlaanderen, voor de som van 18 ponden groote Vlaamsch. Dezelfde ondernam, op 25 Januari 1519, het maken van eene hoogzaal voor de parochiekerk van Werchter (arrondissement Leuven). Wij laten de bewijsstukken dezer drie kunstwerken volgen, zoo gelijk wij die uit de archieven der stad Mechelen hebben overgeschreven:

> Hulst-Smet. - Wij doen te wetene dat voer ons gecomen zyn meest. Matheus Kelderman en Mathys Kelderman zyn soon steenhouders, seggende en ons te kennen gevende hoe dat den selven Mathys om onlancx opt becrege van de kersen gebleven was een oxsael te makene in de kercke van Brecht, en dat opten sekere voorweerden ende voir de some van penningen naerder in een chyrograve dien uiten anderen gesneden die zy ons thoenen en daeraf elc van partien een van dien by hem nam | begrepen ende verclaert daer af de selve Mathys by de voirs-vorweerden verbonden was | den kercmeesteren aldair goeden vasten zeker te doene als zy syden | ende hebben daerom de selve meester Matheus en Mathys syn soon en elc van hen besundere en voir al gelooft ende geloven by desen voir hen en hair nacomelingen alle de pointen vorweerden en articulen in voirs. chirograve begrepen | wel en deughelic te volbrengen en te voldoen en tvoirs oxael te leveren ten dage besproken zonder eenich gewaer daer tegen te doen of te suecken in geender manieren | om welcke gelooften en vorweerden alsoo te volbrengen ende om der meerder zekerheit der vois. van Brecht daeraf te doene | soe hebben de voirs Matheus en Mathys syn soen | Machielen Wouter Aerts ende Anthuenis van Alphen kercmeesters toe behoef als boven daer voer verbonden en te pande gegeven hen selven en alle haere goederen welkerhande die zyn | tegenwoordige en toecomende die sy dair voir stelden ter executien en bedwangene van alle rechten daer se onder bevonden zelen worden. Ende van dyn geloofde oic de voirs Mathys synen vader altyt scadeloos quyt te houden en ter clasen sonder argelist en eenich wederseggen.
> 11 | Novembris (1502).
> Goedenisboek register N° 505, fol. 171

> Andries Keldermans heeft bekent en verleden dat hij aengenomen end aenveert heeft seker werck van eenen heylighen sacraments huyse te makene in der kercken van Sinte Gheertruyd staende in den dorpe van Wettere in Vlaenderen voor de somme van achtthien pond gr. vlaems gelts eens, en noch van twee gelicke pond gr. voir syn verteir geld al na vutwysen van der vorweerden daer af gemaect en bescreven. Ende heeft de voirs. Andries gelooft) Aerd de Taeye en Janne de Smet in den name en tot behoef van de voirs kercken van Wettere tvoirs werck volckomen volmaect en vollevert te hebben tot Sente Jansmisse Bap^{ten} naestcomenden te wetene A^{o} xv^{e} xviij op te verbeurte van vier pond gr. vlms. Ende om meerder sekerheyt der voirs kercken daer af te doene, soe heeft de voirs. Andries daer verbonden hem selven en alle syne

haeffelycke goederen presentia et futura) hebben oic voir tgene voerscreven met Andriesen gelooft en syn voir hem borghe geworden meester Francke van Middeldonck en Aert de Wree) die daer omme oic voir ons gekomen waeren. Dies geloofde de selve Andries syne borgen voirs, daer of altyt costeloos en scadeloos tontheffen) sonder ongelijt.
xxvj Junii 1517?

Andries Keldermans seggende en ons te kennen gevende hoe dat hy aengenomen heeft te maken en te leveren een oxael in de prochie kercke van Wechtere naer volgende zekere voorwaerde daer aff zynde | Ende om tzelve alzoo te voldoene tot versekerheyt van den selven van Wechtere | borghe voir den zelven Andries worden zelen de weduwe wylen Joris Fruytiers met haeren kinderen | ende Lodewyck van den Eynde | oic haere goeden onder Wechtere gelegen dair voire verbinden zelen | Ende heeft de selve Andries ende met hem Meester Matheus Kelderman zyn vader | oic dair over oic voir ons gecompareerd gelooft dat hy de selve weduwe Fruytiers met hare kyndren, ende den voirn. Lodewyc van den Eynden ende elk van hen van der zelver borchtochte en gelofte die zy voir hem doen zelen | altyt ongelast houden ende scadeloos ontheffene zelen | Ende hebben omme den zelve der meerder sekerheyt daer aff te doene dair voire verbonden en te panden gestelt | alle huerlieden goeden van haven en van erven | infra scripta et futura. A.D.A.
22 Januarii 1519.

IV. - Antonius Keldermans (de oude).

Zijn vader, Andries, omstreeks 1480 gestorven zijnde, volgde hij hem op, in het stadsbouwmeesterschap te Mechelen. Destijds waren de stedelijke werken, door Andries ondernomen, meestal voltrokken en weinige nieuwe werken werden er ondernomen. Meerdere bezigheid leverden hem de geestelijke gebouwen; hij bestuurde gedurende gansch het overige zijns levens, den opbouw van St.-Romboutstoren, de vergrooting van St.-Jans-en den opbouw van Onze-Lieve-Vrouwekerk over de Dijle.

Ten jare 1481 belastte hem de fabriek van St.-Sulpitiuskerk, te Diest, met het maken van de ojivale hoogzaal voor het hooge koor dier kerk. De bouwstoffen, voor dit kunstwerk, werden te Brussel bereid en gehouwen; de eerste verzending van gehouwen en gebeeldhouwden steen, naar Diest, gebeurde op 17 November 1483, gelijk het blijkt uit een eigenhandigen brief, door den meester aan de kerkfabriek gestuurd en luidende als volgt:

M. Gemende Vrinden,
Ic gebiede my seer tot u, ende weet dat ic met Ghelyse Hannemans verdinct hebbe van den vracht die hij nog niet en heeft, daer af ic hem acht Ryns guld. beloeft hebbe ende wil se verleggen in cortinghe onser sommen. God sy met u.
Gescreven 17 dach november (1483),
By uwe dienaer Anthonis Keld'ma.
In orconde myns hanteykens Mansdale.

Een tweede brief, gedagteekend van Mechelen den 11^{n} April 1485, bewijst, dat alsdan al de bouwstoffen gereed waren en dat hij, kort nadien, beloofde naar Diest te komen, om den opbouw van de hoogzaal te beginnen. De inhoud dezes brief is als volgt:

Eerbare en gemende Vrinden!
Ic gebiede my seer tot uwaert. Ende alsoe dy my gescreven hebbet om u werc, maer dat ic noch heit werc te Brussel hebbe, dwelc nyet en heeft connen ghecomen, om dat water te Vilvoorde ghesloten es geweest, ende oec en connen die pilaeren niet wel ghecomen, maer het sal haest ghebetert wesen en sal seer corthelyke by u comen om te fondere ende God wille. Ende gheeft desen scipper IV peters, die ic hem noch schuldich ben van den leste reyse dat hij u were brachte, ghy selter my betalinghe mede doen. In orconde myns hanteykens. Ons Heere sy met u allen.
Gescreven te Mechelen XI daghen Aprillis (1485).
Mansdale,
by uwen Dienaer
Anthonis Keld'mas, altyt bereet.
De eerbare en voorsienighe Heeren de kerckmeester van St. Plessis te Diest.

In de lente van 1485 begon Anthonis Keldermans, geholpen door zijnen werkman Jan Sertens, de hoogzaal te plaatsen. Dit kunststuk werd op het einde der XVIIIe eeuw afgebroken.

Na 1485 vinden wij een tijd van ruim twintig jaren, dat onze meester nergens buiten Mechelen werkzaam was.

Wij denken dit te moeten toeschrijven aan de burgeroorlogen en omwentelingen, waarvan destijds ons land het tooneel was.

In 1507, bij den intocht van Margaretha van Oostenrijk, werd hij gelast de plannen te maken en de werken te bestieren van het paleis, dat deze vorstin zich te Mechelen ging bouwen; doch, reeds hoog in jaren, droeg hij die taak aan zijnen zoon Anthonis den jonge over; hij voorzag, dat daar lange jaren ging te arbeiden zijn.

Keizer Maximiliaan en Margaretha van Oostenrijk deden, in 1509, het voorplein van het koninklijk paleis te Brussel merkelijk vergrooten. Anthonis Keldermans vader en zoon werden door onze souvereinen gelast met het opmaken der plannen en het uitvoeren der kostelijke en kunstrijke balie, waarmede zij dit plein deden omsluiten.

Die omheining was vierkant met gebroken hoeken, en bestond uit dertig achtkantige pilaren, door eene gebeeldhouwde borstwering, doorluchtig en in vlammenden stijl, aaneen verbonden.

Al het steenwerk was in blauw arduin en de pilaren waren bestemd om elk het bronzen standbeeld van een hertog van Brabant te dragen.

Het prachtig stadhuis van Middelburg is ook een werk van A. Keldermans en zoon[1].

Anthonis Keldermans de oude, gezwoorne van het metsersambacht, overleed te Mechelen in zijn woonhuis op Tichelrij, den 15^{n} October 1512.

V. - Anthonis Keldermans (de jonge),

zoon van den voornoemde, volgde zijnen vader op, in al de ambten, door hem bediend in de buurtsteden en werd ook bouwmeester van onzen souverein Karel V benoemd.

Onmiddellijk bekwam hij het opperbouwmeesterschap van de stad Mechelen en hare parochiekerken. De akte zijner aanstelling is allerbelangrijkst, voor de inlichtingen die zij bevat, en vermits het de eenigste is van dien aard, die wij gevonden hebben, deelen wij het stuk om zijne zeldzaamheid mede:

> Allen den ghenen die dese letteren zelen sien oft hoeren lesen G.S. (geswoirne?) en R^{r} (rentmeestere?) van der stad van Mechelen saluyt. Wij doen te weten dat wij omme de goede experience die wij weten in den persoon van Anthoenisse van Mansdale diemen heet Keldermans, in dordonnantie en wercken van metselrien, wij den selven Anthoenis tzijne... versuecke en oic vuyt sonderlingen recommandatien gegonnen en gegeven hebben ende mids dye gegonnen end gegeven dofficie van meester werckman te zyne binnen deser stadt, end oic binnen de zeven prochiekerken alhier, tegenwoirdelyck vacerende by der doot van wylen Anthoenisse zynen vader en door toevoech van Meester Andries zyn grootvader over alle de wercken vand metselrien die in dese stad op en in de voirs. zeven prochiekerken opcomen zelen, by hem ten meesten oirboir en proffyte van die geordonneert te worden en die te visiteren alzoe dicwils en menichwerven als behoeven sal, en voirts met al dair in te doene tot proffyte van der stad end van de voirs. zeven prochiekerken en tot allen den... tscapen proffyten ende vervallen daer behoerende end ghelyck wylen de voirs. zyn vader en grootvader tselve officie in huer tyt bedient gehad hebben zonder yemant wedersegghen en alzoe langhe alst ons ghelieve sal. Ende des toirconde en om het gene m. werckman schuldich es te doene.

(1) Zie de *Vlaamsche School*, 1872, blz. 138 en 1883, blz. 199.

Stadsarchieven. Procuratoria Register N° 825 fol 108 ^{vso}.

Buiten de gewone stadswerken, vervoorderde hij bijzonderlijk den opbouw van het hof van Margaretha van Oostenrijk, waarvoor hij de plannen maakte, de berderen (epures) sneed, en meest al het steenwerk leverde. Aan het hof van Busleiden en andere heerschapswoningen, was hij insgelijks werkzaam.

Te Brussel vervoorderde hij het werk der omheining van het

hofplein, dat hij gezamenlijk met zijnen vader aangenomen had, en werd door Karel V gelast, de plannen te maken van het Broodhuis of Koningshuis, dat heden nog op de Grootemarkt prijkt. Te Leuven ondernam hij den nieuwen gevel dien men aan het Vleeschhuis ging bouwen, en werd aldaar meermaals verzocht de werken der hoofdkerk te onderzoeken en de werkmeesters door heilzame raadgevingen te helpen.

De vermaarde meester mocht, ongelukkiglijk, niet een zijner aangelegde werken voltrekken, want, slechts drie jaren in bediening zijnde, overleed hij te Mechelen, in zijn woonhuis op de Tichelrije, den 5^{n} December 1515.[1]

Het staats-financiënbestuur betaalde aan zijne weduwe de som van 53 pond 10 schel., voor de plannen, door haren echtgenoot geleverd.

Te Leuven deed zich hetzelfde geval op. De werken, door Anthonis, aan den nieuwen gevel van het Vleeschhuis uitgevoerd, waren nog niet betaald. Zijne weduwe, Barbara Van Hamme, was genoodzaakt aan het bestuur een verzoekschrift te zenden, om betaling te vragen voor de werken, door haren man geleverd.

Ziehier den inhoud van dit stuk, berustende in de rijksarchieven:

> Gheeft te kennen uwer Heeren goetwillige dienersse die weduwe wylen meesteren Antheunis Kelderman, hoe dat hueren voirscreven man, ter ordinancie van den rekenmeester van Loeven, bynnen syn leven gemaect heeft tot chiratie van den nyeuwen ghevele van den vleeschuyse, in der selver stadt, zekere partien van wapenen, leeuwen en ander werck hier naer vercleert, te weten. Eerst drie groote leeuwen, daer aen verdient is 15 Rijnsguldens; Item twee wapenen dair aen verdient is 18 rinsguldens; Item sesse capiteelen onder die sambrande, daer aen verdient vore stuck 25 stuvers die maken 7 ½ rinsguldens; Item noch twee groote capiteelen ter zyden van den tabernaculen, daer men figuren op setten sal, ende van den selven te setten, 't samen 8 rinsguldens; Ende dwelc die vorscrevene weduwe heeft betaelt van den voirscreven twee wapenen te doen setten, 3 rinsguldens. Ende want 't selve werk al volmaect en gesed is, en dat zy hueren penningen zeere nootelyck behoeft, soe sal U Heeren gelieven 't selve werck by meesters wercklieden hen des verstaende, te doen visiteren, en den voorscreven Rentmeester te ordineren dat hy der voirscreven weduwen van den voirscreven wercke betalen ende vernuege, dwelck doende.
> (Medegedeeld door den heer Ed. Van Even, in zijn kostbaar werk: *Louvain Monumental*, blz. 159.)

VI. - Rombout Keldermans.

De vermaarde Rombout Keldermans was zoon van Anthonis den oude; hij volgde onmiddellijk zijnen broeder Anthonis den jonge op, als stadsbouwmeester van Mechelen, gelast met het hooge overzicht der werken, door andere stadsmeesters uitgevoerd. Voor alle andere werken, waarvoor hij de plans en bestekken maakte, werd hij afzonderlijk betaald. Zijne gewone jaarwedde beliep, evenals die zijner voorzaten, 2 pond 15 schel. en ieder jaar te Paschen eene gift van vijf ellen blauw

(1) Hij was busmeester of schatbewaarder van het metsersambacht.

wollen laken, voor een nieuw overkleed[2]. Drie jaren was hij reeds in bediening, eer hij den gewonen eed der stadsbeambten aflegde. Te dier gelegenheid werden hem van stadswege drie stoopen wijn vereerd[1].

Tijdens zijn bestuur, bracht hij de prachtige St.-Romboutstoren op zijne huidige hoogte. Aan O.-L.-Vrouwekerk over de Dijle voltrok hij de ommegang-kapellen en leverde de vensters derzelve. Het noordportaal der kruisbeuk is insgelijks een zijner werken. Hij voltrok het hof van Busleiden, door zijne twee voorzaten aangelegd. Aan de oude St.-Pieterskerk bouwde hij de kapel van den H. Naam, waarvan de eerste steen op 10 Maart 1521 gelegd werd.

Eene bijzondere melding verdienen de werken, die hij aan het paleis van Margaretha van Oostenrijk uitvoerde; het is daar, dat hij zijne groote bekwaamheid het meest ten toon heeft gespreid. De werken, door den beroemden meester aan dit paleis uitgevoerd, bestaan namelijk in het opbouwen der galerij, langsheen het binnenhof, aan de zijde der Voochtstraat, alsook de prachtige eeretrap en het hoog gekanteeld gebouw, met zijn open paviljoen, staande in den hoek, nevens de inkompoort, aan dezelfde zijde. Geheel de voorbouw, langs de Keizerstraat, is naar zijne plannen en onder zijn geleide opgericht. Ieder kunstkenner bewondert dit kostbaar proefstuk van overgangsstijl, dat de beroemde meester ons heeft achtergelaten. Nergens, in België, vindt men eene zoo welgelukte vermenging van beide stijlen, en hetgeen hier de grootste waarde uitmaakt is, dat de gevel van dit gebouw het oudste en eerste monument is, dat in ons land opgetrokken werd in den stijl der kunstherbloeiing. Hier heeft hij getoond, dat wij geene vreemdelingen noodig hadden om den opkomenden stijl ten onzent in te voeren[2].

Terwijl hij nog volop aan het paleis van Margaretha werkte, werd hij gelast de plannen te maken voor een nieuw raadhuis of parlement, waarvan men de overblijfsels heden nog ziet, langsheen de Befferstraat. In die reusachtige onderneming, werd hij bijgestaan door zijnen neef, Laurijs Keldermans, zoon van Anthonis den jonge. De eerste steen van dit prachtig monument werd gelegd op 13 Maart 1529, en de werken werden met veel spoed voortgezet; ongelukkiglijk kwam er, reeds in 1535, eene groote vertraging, en omstreeks 1550 werden de werken voor goed gestaakt, uit hoofde der Nederlandsche beroerten.

Het oorspronkelijk plan, geteekend op een vel perkament, berust in de Mechelsche stadsarchieven en de stedelijke rekeningen vermelden dat aan den beroemden meester hiervoor twee ponden en tien schellingen betaald werden. Aan zijnen neef Laurijs betaalde men 31 schellingen voor zijne medehulp.

Tot hiertoe hebben wij Rombout Keldermans beschouwd als bouwmeester zijner geboortestad Mechelen; volgen wij hem nu in de buurtsteden en in zijne eereambten.

Bij het afsterven zijns broeders, werd hij, in dezes plaats, in 1516, door Karel V tot opperbouwmeester van de werken Zijner Majesteit benoemd[3].

Van dien tijd af, waren Dominicus de Waghemakere en Rombout Keldermans onscheidbare vrienden geworden. Overal

(2) Stadsrekeningen.
(1) Stadsrekeningen.
(2) Fr. Steurs. *Het Keizershof en het hof van Margar. van Oostenrijk.*
(3) Zie over de De Waghemakere en Keldermans, P. Génard, in de *Bulletins des Commissions royales d'Art et d'Archéologie*, t. IX, p. 462.

gaan wij hen aan de groote monumenten onzes lands te zamen werkzaam vinden, en al de krachten van hun talent vereenigen om die wondere scheppingen van het laatste ojivaal tijdvak ter wereld te brengen.

De genegenheid der beide kunstbroeders ging zoo verre, dat, alhoewel Rombout Keldermans de officieele bouwmeester der stad Mechelen was, en er vele en groote werken onder handen had,

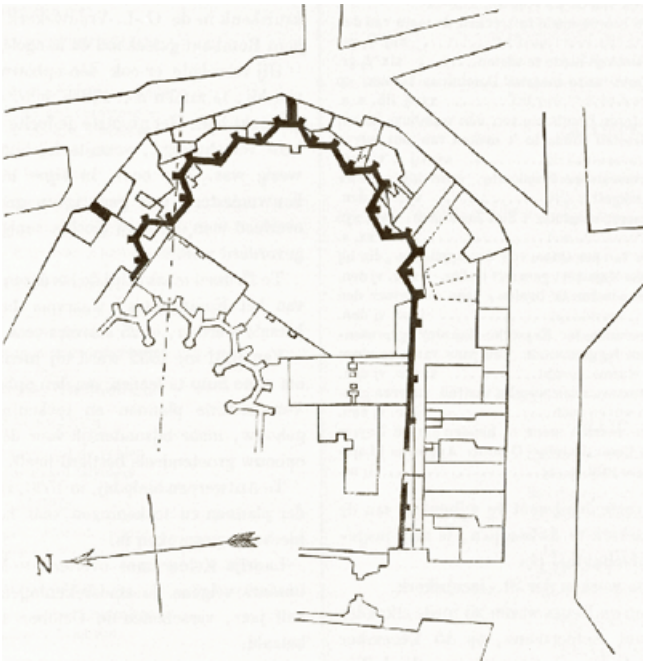

O.-L. - VROUWEKERK TE ANTWERPEN.
ONTWERP VAN VERGROOTING VAN HET KOOR IN 1521.

hij nochtans, voor het gemak hunner samenwerking, zich metterwoon te Antwerpen ging vestigen. In 1519 kocht hij er een huis genaamd *Den Ram*, gelegen op de Steenhouwersvest, waar hij in 1531 zijn leven eindigde[1].

Onmiddellijk na zijne benoeming tot koninklijken bouwmeester, begaf hij zich, op verzoek der rekenmeesters, gezamenlijk met Dominicus De Waghemakere, naar Brussel, om de werken van het Konings- of Broodhuis te besturen, in de afwezigheid van Lodewijk Van Boghem, die door Margaretha van Oostenrijk naar Brou en Bresse gezonden was, om den opbouw der kerk aldaar te besturen[2].

Rombout voltrok in 1521 de omheining van het hofplein, door zijnen vader en broeder aangelegd, en op verzoek van keizer Karel V, begon hij, in 1525, aan het paleis eene nieuwe huiskapel te bouwen.

In 1517 werd Rombout Keldermans met Dominicus De Waghemakere te Gent ontboden en door het magistraat gelast met het maken der plannen voor een nieuw stadhuis.

De akte, waarbij de twee kunstbroeders zich gelastten met den bouw van het stadhuis, werd voor het magistraat van Gent verleden, den 28^{n} Januari 1517 (N.S. 1518) en bevat onder andere de volgende wetenswaardige bijzonderheden[3].

De meesters moesten ten bekwamen tijde, de plannen en berderen (épures) leveren, in handen der stedelijke afgevaardigden. Zij moesten zich driemaal 's jaars, in persoon, te Gent bevinden, namelijk: in Maart, Augustus en October, om de

(1) *Messager des sciences etc.*, 1842.
(2) *Messager des sciences, etc.* 1842, pag. 9.
(3) Het jaarboek van het *Willemsfonds* van 1871 geeft dit stuk in zijn geheel.

werken te bezichtigen en de nieuwe teekeningen te vervaardigen voor de werken die de steenhouwers gedurende den winter zouden gereed maken.

Indien, op andere tijden, hunne tegenwoordigheid te Gent noodig geoordeeld werd, zoo moesten zij hiervan drie of vier weken op voorhand verwittigd worden. Indien zij hun ambt niet wel vervulden, zou de stad het recht hebben andere meesters aan te stellen.

Indien een van hen kwam te sterven, zou de overlevende zijnen opvolger noemen. De plannen moesten bij een hunner in bewaring blijven. Na het afsterven, waren de erfgenamen verplicht, al de teekeningen en plans aan het magistraat over te leveren; dergelijke inlevering moest ook geschieden, ingeval de bouwmeesters hun werk zouden laten varen en van hun ambt afzien.

De Waghemakere en Keldermans ontvingen voor hunne zorgen 100 guldens van 40 grooten, en voor de plannen 27 Philipsguldens van 25 st. elk. Iederen keer, dat zij te Gent aanwezig waren, om de werken te bestieren, werd hun elk een Philipsgulden daags betaald. Het magistraat waarborgde hun bovendien vrijdom van alle ambachtsrechten[1].

Van 1522-1526 werden de gebouwen van het convent van Tongerloo vervangen door nieuwe, opgetimmerd naar ‘de berden’ of de plannen van Rombout Keldermans[2].

Gaan wij nu over tot hunne werken, binnen Antwerpen uitgevoerd.

(1) De voorgevel van dit merkwaardig monument kon alleen voltrokken geraken; de werken moesten in 1535 gestaakt worden uit hoofde der opkomende beroerten. Later werd dit gebouw in modernen stijl voltooid.

(2) Zie *De voormalige abdijkerk van Tongerloo,* door Fr. W. Van Spilbeeck. - Antwerpen, drukkerij van het tijdschrift *De Vlaamsche School*, 1883.

Op verzoek van keizer Karel V, ondernamen zij, in 1521, den opbouw van het Steen of gevangenhuis (zie de *Vlaemsche School*, 1864, blz. 191).

Omstreeks 1520, was het kapittel van O.-L.-Vrouwe van zin, een nieuw en grooter koor, met krocht, aan de hoofdkerk te bouwen. Meester Dominicus en Rombout werden met het maken der plannen gelast, en den 14^{n} Juli 1521 werd de eerste steen gelegd door keizer Karel V.[1] Dit werk is ook door de opkomende onlusten ondergebleven.

> Rekeningen van de kerkfabriek van O.-L.-Vrouwe. 1520-21:
> Item betaelt van een clouwen coerde mede te trecken de mate van den nieuwen choore..... xiij ½ gr.
> Item betaelt noch voir twee stocken mede te meten..... xix ½ gr.
> Item betaelt meester Rombout ende meester Dominicus tsamen op patroen van den nieuwen choer..... xxvij lib. x. s.
> Item betaelt den selven meesteren Romboute voir een wambuys laken, hem toegheseyt dat hy hem haesten soude in 't maken van den selven patroene..... xxxvij s. vj den.
> Item betaelt den neve van meesteren Rombaute, want hij meester Romboute behulpich was, drinckgelt..... vj s. iij den.
> Item betaelt Willem Smeeckaert, ex gratia 't Sint Jansmisse, want syn dachuren even cleyn blyven..... xx. s.
> Item betaelt meester Karolen Van der Ouwe voir de supplicatie, die hij voir de kercke aan de Keyserlycke Majesteyt gemaect hadde. lx sc. vj den,
> Item betaelt van der grooter clocken te luyden, doen de Keyser den eersten steen leyde..... ij sc. vj den.
> Item betaelt twee paer hantscoenen der Keyserlic-Majesteyt gepresenleert, doen hij den eersten steen leggen soude. Een paer van x sc. deen paer van x sc. ende van xij gr. vlaems. compt..... xvj sc. vj den.
> Item geschoncken den meesters van den wercke metten anderen ghesellen tsamen te verteren opten selven dach..... xj sc. vj den.
> Item betaelt den datum opten eersten steen te houden die de Keyser leyde, gehouden: Imperator | Cesar Carolus Quintus Augustus | Lapidem | posuit | A^{o} M V^{e} XXI idibus julii..... ij sc.

De voorgevel en de groote beuk met de zijbeuken van de Predikheeren of St.-Pauluskerk te Antwerpen, is men insgelijks aan beide meesters verschuldigd[2].

In 1525 bestierden zij de werken der St.-Jacobskerk.

Aan den opbouw der nieuwe Beurs waren zij mede elkander behulpzaam, toen Rombout Keldermans, op 15 December 1531, in zijn woonhuis op de Steenhouwersvest overleed. Zijn stoffelijk overschot werd te Antwerpen in de hoofdkerk ter aarde besteld. Tot aan het einde der verledene eeuw bestond in gemelde kerk zijn grafzerk, waarop men het volgende las, in ojivale letters:

Hier leet begraven Joncker Rombout Van Mansdale sterft 1531, den 15 X^{ber}, ende Barbara Van Baeren syne huysvrouw sterft 1547 den 24 Juny.

Daaronder in moderne letters:

(1) Zie *De Vlaemsche School,* 1857, blz. 28. Sedert dien heeft de heer P. Génard een bouwkundig grondplan ontdekt, dat wij hier mededeelen

(2) Zie de historische verhandelingen in de *Graf- en Gedenkschriften* van Antwerpen.

Hier leet begraven Heer en Meester Antheunis Van Mansdale Oudt Scepene deser Stadt die sterft den 5 8^{ber} 1583 ende Jouffrouw Joanna Van Houte syn huysvrouw sterft den 7 Augusti 1583.

VII. - Laurijs Keldermans.

Laurentius was de zoon van Anthonis den jonge, en volgde in 1531 zijnen oom Rombout op, als officieel stedelijk bouwmeester der stad Mechelen. Deze meester, in de bouw- en beeldhouwkunde opgeleid door zijn talentvollen vader Anthonis, en door zijn beroemden oom Rombout, was hun beide behulpzaam aan al de werken, die zij, zoo binnen als buiten Mechelen, ondernomen hadden. Na hunnen dood, voltrok hij meest al de in uitvoering zijnde werken, door hen aangelegd.

Buiten de gewone stadswerken, waarover hij het hooger toezicht had, gaan wij de bijzonderste monumenten, waaraan hij werkzaam is geweest, opnoemen.

Te Mechelen bestuurde hij den opbouw der gevels van de kruisbeuk in de O.-L.-Vrouwekerk over de Dijle, door zijnen oom Rombout geteekend en aangelegd.

Hij vervolgde er ook den opbouw van het Parlement, waarvan hij, te zamen met zijnen oom, de plannen en teekeningen gemaakt had. Het grootste gedeelte van dit monument zijn wij hem verschuldigd, vermits hij bijna altoos op het werk aanwezig was. Zijn oom, in zijne hoedanigheid van keizerlijk bouwmeester, was gedurig in andere steden geroepen, en overleed toen de bouw slechts eenige voeten boven den grond gevorderd was.

Te Brussel maakte hij de berderen (épures) voor de welvingen van het Koningshuis, waarvoor hem 38 lib. 7 sch. 6 den. betaald werden, of 25 stuivers voor iederen werkdag.

Van 1531 tot 1533 werd hij menigmaal te Diest ontboden, om zijne hulp te leenen aan den opbouw der St.-Sulpitiuskerk. Verscheidene plannen en teekeningen maakte hij voor dit gebouw, maar bijzonderlijk voor den toren, waarvan hij den opbouw grootendeels bestierd heeft.

Te Antwerpen hielp hij, in 1520, zijnen oom aan het opmaken der plannen en teekeningen voor het nieuwe koor, waarvan hiervoren gesproken is.

Laurijs Keldermans overleed te Mechelen, ten jare 1534; immers volgens de stadsrekeningen werd zijn loon van een half jaar, verschenen in October 1534, aan zijne weduwe betaald.

Meer dan eene eeuw hadden de Keldermansen, van vader tot zoon, elkander in hel stadsbouwmeesterschap te Mechelen opgevolgd, toen, bij het afsterven van Laurijs, dit ambt door het magistraat aan zekeren Cornelius Yemans werd toevertrouwd, ofschoon er bekwame leden der familie Keldermans voorhanden waren. Wij begrijpen niet, waarom men aan een man van oneindig minder bekwaamheid de voorkeur gaf.[1]

Yemans werkte aan het Parlement, door de Keldermansen aangelegd, tot omtrent 1547 en werd opgevolgd door Mattheus Heyns, alias Smets, onder wiens geleide de werken gestaakt wierden, uit oorzaak der opkomende Nederlandsche beroerten.

F. STEURS.

(1) Iets wat ons zeer wonder voorkomt, is, dat wij, noch in de stadsrekeningen, noch elders, ooit melding gemaakt vinden van werken, door de laatste Keldermansen uitgevoerd. Het is wel mogelijk, dat de overlevenden hun ambacht hebben laten varen, om van hunne renten te gaan leven, want in een rekeningboek van het metsersambacht vond ik, op het jaar 1555-56, onkosten aangeteekend van een proces, ingespannen tegen Matthijs Keldermans II, die toen in het ambacht een eereambt bekleedde. Hij wordt daar heer Matheeus Keldermans en niet meester genoemd. Wij houden dit voor een bewijs, dat hij als rentenier leefde.

Calderon.
Cantate.

I.

DE FAAM.
o Muze der Geschiedenis,
Gedenk het Spaansch tooneel,
Dat wonderschoon ontloken is.
De gansche wereld deel
In 't vieren der gedachtenis
Van Spanje's dichtgenie,
Dat ieder hulde biê.

DE MUZE DER GESCHIEDENIS.
Eeuwen vloden heen,
Veel ging in den tijdstroom onder;
Maar wie en wat verdween -
Nog leeft en straalt, o wonder!
Castielje's zoon en zon:
De groote Calderon!

ZAMEN.
Zingt, volken, zingt zijn lof en eer,
Uw hulde stijg naar 's hemels sfeer.

KOOR DER VOLKEN.
Prijst den Castiljaanschen dichter,
Onuitputtelijk genie;
Hoog verheven dramastichter,
Genius der Poëzie -
Eert den eedlen volksverlichter.

EUROPEANEN.
Lauwerkransen uit de velden
Van 't vermaard Olympia.

AZIËRS.
Parelkronen, wierook, mirre,
Reukwerk uit Arabia.

AFRIKANEN.
Stofgoud, elpenbeen en palmen
Van Guinea's Asjantijn.

AMERIKANEN.
Diamanten en saffieren
Uit Braziliès groef en mijn.

AUSTRALIËRS.
Veldgebloemte, fraai van kleuren,
Biedt het jongste werelddeel.

ZAMEN.
Aller volkren offeranden

Vormen een volschoon geheel.

II.

KOOR DER ZANGGODINNEN.

De Helicon der Zanggodinnen,
Het tempelkoor der fantasie en kunst,
Ontsluiten wij, die 't schoone en goede minnen;
Het Muzenkoor leidt Calderon naar binnen,
Bekroont den Bard, het toonbeeld aller gunst.

MELPOMENE.

De wrekende Eumeniden,
Die over de aarde vlieden,
Bestraffen 't kwaad door 's menschen hand gepleegd,
Wijl 't blind gericht des stervlings daden weegt.
Het treurspel leert het feit beseffen,
De dichter weet de ziel te treffen,
Ontroert het hart - wat grootsch genucht!
Door waarheid en verheven vlucht.
Zóó deed zijn kunst- en dichtvermogen
Het Spaansche schouwtooneel verhoogen,
Tot stichting van zijn land en volk,
Van heel Euroop - als wereldtolk.

THALIA.

Boertig wist hij ons te streelen;
Hij verwekte lach en lust
Door het schetsen van tafreelen,
Waar gestoeid werd en gekust.
't Blijspel met zijn jokkernijen
En onschuldig zielsvermaak -
Deed zijn groot talent gedijen
Tot een vroede levenstaak.

CALLIOPE.

Krijgsklaroenen
Deed hij schettren
Bij 't verplettren
Van den wal;
Schutgedonder
Dreunde er onder,
Bij den val.
Mavors zonen
Jubeltonen,
Heldenkoor -
Oorlogsglorie
En victorie
Droeg de heldenzanger voor.

ERATO.

Liefdes alvermogen,
Machtig, innig, diep -
Bracht zijn dicht voor oogen,
Dat haar treflijk schiep.
Zielverlustigingen,
Die vol harmonie

Geest en hart doordringen
Droomt zijn fantasie.

POLYHYMNIA.

Als 't geklater
Van het water,
Bruisend stroomend van een rots
Met weerschaatrend golfgeklots;
Of als 't babblen,
't Lisplend kabblen,
't Zachte ruischen van een vliet -
Klonk zijn harmonievol lied.

KOOR DER ZANGGODINNEN.

De Helicon der Zanggodinnen,
Het tempelkoor der fantasie en kunst,
Ontsloten wij, die 't schoone en goede minnen;
Het Muzenkoor bracht Calderon naar binnen,
Bekroonde hem, het toonbeeld aller gunst.

III.

KOOR VAN RIDDERS.

Sieraad van de Spaansche riddren
En van Spanjes legerstoet,
Deed hij menig vijand siddren
Als een held vol oorlogsmoed.
Spanje zag hem wederkeeren
En met 's konings gunst vereeren
Na den strijd voor Kerk en Kroon;

Knielend legde hij zijn degen
Voor het outer - bad Gods zegen -
't Priesterdom verwierf een zoon.

EEN PRELAAT.
Voor de levensstormen
Koos hij 't veiligst wijk;

EEN MONNIK.
Om zijn geest te vormen
Voor het hemelrijk.

PRELAAT.
Godlijke idealen
Schiep de dichtervorst;

MONNIK.
Wie naar 't ware talen,
Leschte hij den dorst.

ZAMEN.
Halleluja! Amen!
Tot in eeuwigheid.

VOLKSKOOR.
o Voorgeslacht! o achtbre vaderen!
Reusachtig groot op elk gebied -
Bewondrend komt uw nakroost naderen,
't Vergeet zijn groote mannen niet.
In kloosters, tempels, kunstgebouwen
Geeft gij ons uw genie te aanschouwen,
Geheel de wijde wereld door
Hervinden wij uw kunsttresoren,
Zien wij uwe aureolen gloren -
Voor de aarde een luisterrijke Auroor.

DE GENIUS DER POËZIE.
Als de adelaar op uitgeslagen wieken
Door 't luchtruim plaant - zôô zweef ik immer voort
En strooi, gelijk Auroor bij 't morgenkrieken,
Mijn paarlen rond in 't zielverheffend woord.
Ik zwaai den staf in geestelijke sferen -
't Gedachtenrijk is 't onbegrensd gebied
Waar ik regeer met teugloos fantaseeren -
Een dichtervorst ontgaat mijn hulde niet:
Castieljes zoon blijft leven in mijn lied.

SLOTKOOR.
Luidt, klokken van de kathedralen,
Luidt statig door de ruime lucht;
Volkshymnen, klinkt! juicht, kerkchoralen!
Vermengt u met ons feestgerucht.
Dreunt, orgeltonen, naar omhoogen,
Walmt, wierook, door de tempelbogen
Voor Spanjes grooten Sophocles!
De Priester van het ware en schoone
Is waard dat Volk en Kerk hem krone -

De Menscheid en zijn Zielsvoogdes.

M.H. DE GRAAFF.

Wat de leeuw niet kan, dat kan de vos.
P.G.C.

Als ick kan

heeft met zijne 3e tentoonstelling, die van den 10n tot den 17n Augustus geopend was in de zoogenoemde zaal Verlat, een nieuw en gunstig blijk van zijne kracht gegeven. (Zie onze bladz. 94.)

Adriaensens' twee landschappen bevielen ons minder dan zijne vorige schilderingen, in *Als ick kan* tentoongesteld. In W. Albrachts *Stal* verdient de kleur het meest geroemd. F. Anno zond een aardig timmermansbinnenhuisje, getiteld, *Een leerling van St.-Joseph.* W. Boland, drie hondenstukken, waarvan een, *Ter overpeinzing* (een hond bij een parkje hortensias), anders het minst gelukte, tevens een verdienstelijk bloemenstuk is; de andere zijn getiteld: *Drie wijsgeeren* en *Een groote dezer aarde* (bedoelde groote is een zware hond die, rustig uitgestrekt, als met afgunst en eerbied wordt aangekeken door een onnoozel klein hondje, dat allicht de reusachtige gestalte van zijn kameraad niet zoo benijdbaar zou achten, indien het wist hoe dikwijls hij de zweep moet voelen, die naast hem ten gronde ligt). C.J. Bos' stalgezichten, *Melk-* en *Rusttijd,* munten uit door hunne goede kleur. E. Chappels drie bloemenstukken beloven veel. Castel Ebert zond drie stukken, waarvan een, *Avond op de heide*, een waar puikwerk is. Van P. De Wits drie stukken, vermelden wij inzonderheid de *Timmerwerf te Baasrode.* L. De Meuter (Brunin) betoonde zich weder een krachtig colorist in de 5 stukken, welke hij tentoonstelde en waarvan de *Binnenhoeve* ons als het best geslaagde voorkwam. F. Hanno, drie frissche bloemenstukken. Mej. Laukota's oude vrouw die, onder het uitspreken van de verzuchting: *Als ik kan*, eene naald tracht te vademen, is eigenaardig en beelderig getroffen. H. Luytens Hollandsch dorpsgezicht is beter dan zijne portretten. C. Mertens, een waarlijk goed binnengezicht van het *Waterhuis* te Antwerpen. Mej. L. Rigelé, een studiekop (oude vrouw) en *De eerste pop*, beide zeer verdienstelijk. J. Rosiers *Werkplaats van den beeldhouwer Van Beurden*, het bijzonderste stuk der tentoonstelling, bezit eene degelijke waarde, ook door toon en kleur; het hoofd van een *Venetiaansch edelman* en zijne *Bloemenverkoopster* zijn mede zeer zorgvuldig en karaktervol geschilderd. H. Rul zond niet minder dan een klein half dozijn stukken in, die zich kenmerken door de beste hoedanigheden; zijn *Avond te Calmpthout* was bestemd voor de verloting. A. Sillis' oude kantwerkster, slapende voorgesteld, terwijl drie jonge katjes op haar kussen met de bouten spelen, kan met eenige verbetering (namelijk aan de handen der vrouw) een waarlijk goed stuk worden. A. Van Beurden, drie fraaie stukken in gebakken aarde: *Moederweelde*, *Avond* en *Een goed begin;* vooral het eerstgenoemde is meesterlijk bewerkt. H. Van de Velde's drie schilderingen kwamen ons voor, niet genoegzaam te zijn voltooid. Aan dit vluchtig overzicht zij nog toegevoegd: 1o dat het grootste gedeelte van de tentoongestelde schilderijen koopers vonden, 2o dat de aanmoedigende leden van *Als ick kan* eenen afdruk ontvangen van eene fraaie sterkwaterplaat, door P. De Wit vervaardigd naar zijne schilderij *Rustende visschersschuiten,* 3o dat het stuk van den heer Rul bij de verloting werd gewonnen door denzelfden heer Heyens, wien bij de vorige trekking insgelijks het lot beviel, een bewijs dat het geluk niet uit de wereld is.

Hendrik Joseph Rutxhiel 1775 + 1837.

Bovengenoemde beeldhouwer, geboren in 1775, in het dorp Lierneux, bij Luik, wachtte tot zijn 22ste jaar koeien en schapen; ondertusschen hield hij zich, op de weiden, onledig met het snijden van heidebloemen uit hout, waarbij hij zooveel aanleg als smaak en geduld betoonde. Een heer, die den knaap toevallig aan den arbeid verraste, voerde hem met zich naar Luik en bracht hem op de Centrale

NAAR EENE TEEKENING VAN J.D. INGRES IN 1809.(1)

School dezer stad. Hier maakte Rutxhiel al spoedig groote vorderingen in de teekenkunst en genoot hij het onderwijs van den heer De Wandre in de klassieke beginselen der beeldhouwkunst. In zijne ledige uren stak hij houten platen voor eene katoendrukkerij. In 1801 werd hij door de milddadigheid van kunstbeschermers, waartusschen baron Desmousseaux, alsdan prefect van het departement der Ourthe, in staat gesteld zich naar Parijs te begeven, waar hij in de leer ging hij den beeldhouwer Houdon en tevens de lessen volgde van den beroemden schilder Louis David.

Niet lang na zijne aankomst te Parijs, behaalde hij den prijs van uitdrukking, gesticht door den graaf de Caylus; tot mededingers had hij de bijzonderste leerlingen in de schilder- en beeldhouwkunst van Parijs.

In 1807 dong hij mede naar den prijs van Rome; als onderwerp was opgegeven: *Archimedes een problema overwegende.*

Zijn landgenoot Calloigne, van Brugge, wiens beeld door de keurders als beter opgevat werd beschouwd, werd als primus bekroond. Rutxhiel bekwam een 2den prijs. De hem te beurt gevallen onderscheidingen bezorgden hem ondertusschen tal van bestellingen. Onder andere kreeg hij de borstbeelden te maken van den sterrekundige Lalande, den senator Monge, den geleerde Van Hulthem, den toonzetter Gretry, benevens twee beelden voor het paleis van het Legioen van Eer. De borstbeelden van Gretry waren bestemd voor de bibliotheken van Gent en Luik.

In 1808 dong hij weer naar den prijs van Rome, met het gevolg, dat hij ditmaal de primus was. Onderwerp: *Doedalus en Icarus op het punt den doolhof te ontvluchten.*

(1) Zie over dezen meester onzen jaargang 1867, blz. 20.

Het jaar 1809 zag hem te Rome. In deze stad wrocht hij zijne meesterlijke groep: *Psyche door Zephyrus ontvoerd,* die aan de trap van het kasteel te St.-Cloud werd geplaatst.

Gedurende zijn verblijf te Rome, droeg de Fransche regeering hem op, een aantal goede schilderijen van de Italiaansche school aan te koopen, voor de versiering van vorstelijke paleizen in de Fransche hoofdstad.

In Parijs teruggekeerd, werd hem voor 't lokaal der Fransche Bank een standbeeld van Napoleon I besteld. Keizer Napoleon zelf gaf hem zijn eigen borstbeeld en dit van de keizerin Maria-Louiza en hunnen zoon te maken. Harerzijds droeg de keizerlijke regeering hem de vervaardiging op van een half verheven beeldwerk, voorstellende *Bonaparte op het oogenblik dat hij de voltooiing van het Pantheon beveelt;* 4 zinnebeelden: de *Voorzichtigheid*, de *Macht,* de *Gerechtigheid* en de *Liefdadigheid;* half verheven beeldwerken voor het Paleis der Invalieden, het *Geloof* en de *Hoop, Jehovah van engelen omringd*, enz.

Terwijl hij de handen vol had met deze bestellingen, deden de bondgenooten hunnen intochtte Parijs. In Rutxhiels werkplaats, in de voormalige St.-Martensabdij, werden zelfs Russische soldaten ingekwartierd, van welke lastige gasten de beeldhouwer zich eerst zag ontslagen, nadat niemand minder dan keizer Alexander zelf zich zijn borstbeeld door hem had laten maken. Ook de keizer van Oostenrijk en Wellington maakten van hun verblijf te Parijs, gebruik om hunne borstbeelden aan Rutxhiel te bestellen.

Toen Alexanders borstbeeld af was, hadden de bondgenooten al sedert eenigen tijd Parijs en Frankrijk verlaten. Rutxhiel reisde met zijn gewrocht den Russischen vorst tot Londen achterna, maar trof hem ook daar niet meer aan. De merkwaardigheden van Engelands hoofdstad hielden onzen beeldhouwer daar eenige maanden op. Hij was er voor zijnen roem niet geheel werkeloos, want hij maakte er een prachtig borstbeeld van den kunstschilder Benjamin West.

In 1815 bracht hij, na zoo langdurige afwezigheid, een bezoek aan zijn vaderland. Bij zijne ontscheping te Oostende, vernam hij Napoleons terugkeer in Frankrijk en de aankomst te Gent van Lodewijk XVIII. De 100 dagen waren begonnen. Rutxhiel begaf zich naar Gent, waar hij met onderscheiding door de Fransche hofhouding werd ontvangen. De Gentsche Koninklijke Maatschappij ter Aanmoediging der Schoone Kunsten hem het lidmaatschap aangeboden hebbende, ontving van hem het borstbeeld van Lodewijk XVIII ten geschenke. Hij maakte het te Gent.

Na den slag van Waterloo, volgde hij het Fransche hof naar Parijs, en werd er door den nieuwen monark met gunsten als overladen. Er werd hem eene woning en werkplaats ingeruimd in het paleis van het Instituut; hij ontving den titel van beeldhouwer van de hertogen van Berry en Angoulême, benevens de ster van het Legioen van Eer. Zijn huwelijk met de dochter van den eersten kamerknecht des konings, verschafte hem kort nadien een jaarlijksch inkomen van 40,000 fr.

In 1817 maakte hij de borstbeelden van Lodewijk XVI en van Maria-Antoinetta voor het paleis Bourbon en de zoogenoemde Conciergerie; die van de hertogen van Berry en Angouleme en van den graaf van Artois. In 1819 vervaardigde hij een marmeren standbeeld, dat te Meudon geplaatst werd, voorstellende *Pandora die hare rampvolle doos opent.* Het model van dit beeld zond hij aan de Maatschappij van Schoone Kunsten te Gent. Hij maakte het borstbeeld van den hertog van Richelieu voor het museum van Odessa, benevens het borstbeeld van den hertog van Feltre. In 1822 legde hij de hand aan het grafgedenkteeken dat de stad Meaux in hare hoofdkerk opgericht heeft ter nagedachtenis van Bossuet. In 1824 beitelde hij de borstbeelden van Lodewijk XVI en van de koninklijke prinses en een standbeeld van den hertog van Bordeaux; in 1827, een beeld van Carolus-Borromeus, voor het kasteel der hertogin van Berry, te Rosny. Hetzelfde jaar maakte hij een gedenkteeken voor mev. Elisabeth, zuster van Lodewijk XVI. Voorts noemt de heer P.J. Goetghebuer, wiens levensbeschrijving van Rutxhiel wij voor dit overzicht hebben gevolgd, de volgende personen, wier gelaatstrekken de Luiksche beeldhouwer door zijne kunst vereeuwigde: de baron Gonteult de Reggio, graaf Jaubert, De Lambre, generaal Joubert, abt Delille, de barons Micoud en Desmousseaux, twee gewezen prefecten van het departement van de Ourthe, De Marchangy, prinses van Polignac, graaf Mercy van Argenteau, de heer en mev. Leo Simonis, van Verviers, enz.

Rutxhiel overleed te Parijs, den 15^{n} September 1837.

Om met smaak te eten en te drinken

is het volstrekt niet noodig te weten op welke wijze spijzen en dranken zijn toebereid. De keuken is eene slechte voorbereiding voor de eetzaal en het is niet bij het verlaten van de schuur waar de druiven geperst worden dat men grooten trek in wijn gevoelt.

Het is zeker zeer moeielijk zich elken morgen te verlustigen in het gebruik van een glas melk, terwijl men weet, dat van de tien proeven, aan het onderzoek der scheikundigen onderworpen, minstens acht de bewijzen leveren van vermenging met bezinksel van zetmeel, vischlijm, krijt en andere bestanddeelen, welke met het voortbrengsel der koe niets te maken hebben.

‘Maar, zult ge zeggen, gebruik chocolade.’ Er bestaat een klein bezwaar; het scheikundig onderzoek leert ons, dat de chocolade op groote schaal wordt vervalscht met klei, boonenschillen en gebrande erwten, met toevoeging van margarine.

Deze zelfde margarine heeft zich sedert lang bij de boter ingenesteld, en daar boter het hoofdbestanddeel van elke keuken is, wordt het vrij moeielijk om zich eenig gerecht te laten gereed maken, dat niet vervalscht is.

Wat wijn betreft, men weet dat hij gekleurd wordt, dat de smaak naar believen versterkt of verzacht wordt door suiker, brandewijn uit beetwortel gestookt en siropen, niet bij name te noemen. Met bier is het nog veel erger gesteld!

Wie zou brood durven eten, wanneer men des nachts de toebereiding in sommige bakkerijen had bijgewoond?

Wat is nu het verstandigste? Mijn raad is zeer eenvoudig: men doe een oogje toe, houde zich alsof men van díe vervalschingen niets weet en leve onbezorgd voort.

Zoolang de wereld bestaat is het nooit anders geweest.

HENRY HAVARD.

Kunstwerken der voormalige Karmelietenkerk te Mechelen.

Wij hebben de volgende inlichtingen, de kunst aangaande, afgeschreven uit een handschrift, dat door eenen kloosterling der *Onze-Lieve-Vrouwebroeders* van Mechelen, op het einde der XVIIe eeuw, werd vervaardigd, en heden in de boekerij der paters Bollandisten, te Brussel, berust.

Deze aanteekeningen komen overeen met degene, welke kanunnik Van den Eynde opgaf in zijn werk *Provincie, Stad ende Distrikt van Mechelen*, gedrukt te Brussel in 1770. (Zie IIe boekdeel, bladz. 59 en 60.)

De karmelieten of O.-L.-V.-broeders vestigden zich te Mechelen op den Neckerspoel in 1254. Zij kwamen later, in 1304, een klooster stichten, binnen de stad, in de Koestraat. Dit gebouw, met de nevenstaande kerk, werd in 1580 door de Geuzen verwoest en ten gronde vernietigd. In 1585 begonnen de kloosterlingen hun gesticht wederom op te bouwen; nochtans kon hunne nieuwe kerk slechts in 1651 plechtiglijk gewijd worden. De volgende aanteekeningen doen zien, hoe de karmelieten hunne kerk achtervolgens met kunstwerken versierden. Wij laten de spelling des schrijvers-gelijk zij is:

‘... 1664. Item int jaer 1664 syn ghegoten voor ons couvent tot Mechelen 3 klocken in januarii door Mr *Bertholomeus Gauthaels,* waer van de grootste weecht 300 ℔, de tweede 250 ℔ ende de derde 150 ℔, tsaeme 684 ℔ ende ghewyt op onse L. Vrouwe Lichtmisse daer naer, door de Eerw. Heer Deken Van der Perre, van Ste Rombauts Kercke en te weeten d'eerste ter Eer van Onsen H. Vaeder Elias, de tweede ter Eere van Onse L. Vrouwe, de derde ter eer van Ste Joseph, onder den R.P. Michael alias Ballaer Prior, ende P. Carolus alias Vyt Procurator.

‘... 1665. Item int selve jaer 1665 is ghemaekt onse Orghele door Mr *Jan Brunser* orghelmaeker binnen Mechelen voor de somme van ses hondert guldens, ende het out Oorghel oft posijtieft heeft hij oock toe ghehadt, ende het selve vercocht ten onse Erymitazie tot Muylen voor de somme van 150 guld. (ende weder nieuf ghemaect door synen soone Mr *Blasius* int jaer 1672).

Item de kasse van de bovenste Orghele is ghemaeckt int couvent, door Mr *Jan Van Gaelen* schrijnwerker, die welck heeft ghekost soo van hout, schrijnwerck, beeldsnyerye, t'sierwerck, solderinghe oft plattengraets ende andersins, saemen ter sommme van 610 guld. Te noteren datter oock twee Broeders van onse Religieusen mede hebben ghewerckt.

‘... 1667. Item jaer 1667 is eenen nieuwen Prickstoel ghemaeckt in de kercke, den welcken heeft ghecost t' saemen 700 guldens.

‘... 1672. Item int jaer 1672 in Meert is den hooghen Autaer vernieut ende vergroot t' saemen M.L. p. *(pond)* Tafereel oft schilderye der Mr *Jacques Van Horne* schilder. Daer voor ghegeven t' saemen 160 guld.

‘... 1673. Item andermael vernieut ende verbeter onse Oorghel door Mr *Blasius Brunser* soone van Mr Jan hier voren vermeld, welke Mr *Blasius* heeft overghenomen de voorgaende Oorghel ghemaeckt door synen Vader int jaer 1665, ende boven dien noch aen hem ghegeven den nomber van 200 Pattacons.

'... 1673.	Item de groote schilderye ghestelt teghen den ghevel boven het Rapport ofte ghestoelte van de Proviseurs des Broederschap van den H. Schapulier, ghemaeckt door Mr *Lucas Franchois* binnen Mechelen, die daer voor heeft ontfanghen van t' Broederschap 600 guldens, waer toe het couvent heeft bekosticht den doeck met den vergulden lyst ende andere oncosten als raeme yserwerck ende dachueren van de timmerlien om de selve op te hanghen. Mit by noch ghegeven aen sekeren Landschap schilder ghenaampt *Achtschellinck* van Brussel de somme 46 guldens. Item noch aen *Sr Abraam van Diepenbeeck* voor een schetsche ofte teekeninghe de somme van 24 guld.
	Item int selve jaer ghemaeckt de schilderyen in den choor, representerende het leven van Onse H.H. Vaeders Elie ende Elisei, door Mr *Jacques Van Hoorne* binnen Mechelen.
'... 1680.	April. Is ghemaeckt de nieuwe schilderye oft Tafereel in Ste Annae Autaer door Mr *Lucas Franchois* ende heeft ghecost 72 guld.
'... 1680.	Augusti. Is ghemaeckt de nieuwe schilderye ofte Tafereel in S^{ti} Alberti Autaer door den selven Mr *Lucas Franchois.* Cost 60 guld.
'... 1687.	Andermaal vermaeckt onse Oorgel, met eenen nieuwen blaasbalk, door Mr *F. Le Royers*, binnen Brussel. Item hem by accoort ghegeven 400-0, sonder het hout, schrynwerker ende smet.'

De kerk der karmelieten werd in 1796 gesloten door commissaris Auger: de schilderijen vielen in de handen der republikeinen. De meubels werden verkocht in November 1797. De kerk zelf, gekocht door Rommel, den 7^{n} Maart 1804, werd door dezen, evenals het klooster, afgebroken. (*Histoire des rues de Malines et de leurs monuments*, par M. l'abbé G. Van Caster, p. 165-166.)

Antwerpen, in het O.-L.-V. College, 24 Maart 1884.

F. KIECKENS S.J.

Tehuis voor vrouwen.

Sedert 1855 bestaat onder dezen naam in de stad Amsterdam eene nuttige inrichting. Zij is gevestigd op de Prinsengracht en eigenlijk een logement voor vrouwelijke personen uit den dienstbaren stand, die er een fatsoenlijk, voor misleiding en verleiding veilig, tijdelijk verblijf kunnen vinden, zoowel vrouwen uit Amsterdam, als vrouwen welke van elders naar die groote stad komen, en zonder vertrouwbare leiding of gids, aldaar betrekkingen of diensten komen zoeken. Zonder onderscheid van godsdienst, opent de inrichting hare deuren voor allen, die van onbesproken gedrag zijn. Voorloopig verblijf voor 24 uren wordt geregeld toegestaan; voor langer verblijf is soms nader onderzoek noodig, terwijl de dienstboden, die van de inrichting gebruik maakten, vrijheid verkrijgen om er Zondags haar uitgangstijd te komen doorbrengen.

Het tarief is als volgt: 1ste klasse (voor dienstboden), 50 cents in de 24 uren, 25 cents voor enkel nachtverblijf; 2de klasse (voor burgerjuffrouwen), 75 cents in de 24 uren, 50 cents voor enkel nachtverblijf; 3de klasse (voor burgerjuffrouwen), gl. 1.25 in de 24 uren, 75 cents voor enkel nachtverblijf. Daarvoor wordt genoten een eerste en tweede ontbijt, middagmaal en avondeten. Er logeeren in dit huis, gemiddeld, iederen dag, tusschen 30 en 40 vrouwen. Men kan zich ook tot het bestuur van de inrichting wenden tot het bekomen van vrouwelijke dienstboden en daarvan wordt door de Amsterdamsche ingezetenen een zoo ruim gebruik gemaakt, dat de vraag telken jare verre het aanbod overtreft.

Over kamerplanten.

De bekwame Nederlandsche tuinbouwkundige de heer A.G.G. Sutherland Rooijaards geeft over de manier van kamerplanten te behandelen de volgende nuttige wenken:

Zoo menig liefhebber van planten zou gaarne er wat meer in zijne kamer hebben, doch meer dan eene proefneming welke mislukte, overtuigde hem al spoedig dat zijne kamer ongeschikt was om planten te herbergen.

Mis, vriend, het ligt niet aan de kamer, dat uwe planten gestorven zijn. Er zijn plant-soorten genoeg te vinden, welke het in het meest ongeschikte lokaal goed uithouden; dus nog eens, de kamer draagt de schuld niet. Maar wie dan? - Gij zelf.

Ik wil gelooven dat gij in de eerste dagen nadat gij uwe planten hadt gekocht, trouw water gaaft, en haar de vereischte zorg wijddet. Maar later, - het nieuwe was er uit, - gij vergat dikwijls de planten te begieten en indien gij dan na eenige dagen met uw gieter eindelijk aankwaamt, hoe jammer, de bladeren waren verdroogd en gebogen en dikwijls de zoo duur betaalde planten dood. Wilt gij werkelijk en in allen ernst schoone planten in uwe woonvertrekken, heb er dan ook de noodige zorg voor over en geef niet aan de kamer, aan het weer of aan den bloemist de schuld indien uwe planten door gebrek aan zorg te niet gaan, of verkeerd behandeld worden. Wilt ge dus uwe planten goed houden, houd dan de volgende algemeene regels in het oog:

1. Bij vriezend weder *in het geheel* geen water geven.

2. Vertroetel de planten niet, door ze (onnoodig en schadelijk) bij de kachel de plaatsen; alleen bij zeer hevige vorst, wanneer om zoo te zeggen het steen en been vriest, breng dan die planten welke door die hevige koude schade kunnen lijden in uwe slaapkamer of huiskamer.

3. Zet uwe planten zoo mogelijk altoos in een helder licht en begiet zoodra de grond droog is en laat dus nooit de aarde zóó uitdrogen dat zij zand schijnt geworden te zijn.

4. Staan de planten in een verwarmd vertrek, giet dan niet met koud, ijskoud water, maar wacht tot hetzelve de temperatuur heeft aangenomen die in de kamer heerscht.

5. Maak uwe planten van tijd tot tijd schoon, dat is reinig ze van stof (met eene natte spons) en snijd de droge bladeren of takken af.

Zoo gij bovenstaande wenken opvolgt en - 't spreekt van zelf - geene *eigenlijke broeikas-planten* in huis neemt, dan zult ge genoegen van uwe planten hebben. Alle andere behandelingswijzen voor elke plant in 't bijzonder, zal elke bloemist, waar gij uwe planten koopt, u zeker gaarne geven, want het zou een boekdeel vullen, wilde ik die allen nederschrijven.

> Zelden doet een mensch wat kwaads, of hij geeft er eerst een mooien naam aan, om zijn geweten gerust te stellen.
> P. HEERING.

Chineesche keuken.

Een reiziger, uit China teruggekeerd, schrijft het volgende over de Chineesche keuken:

Voor 1 fr. 25 centiemen kan men in de openbare eethuizen (restauraties) een volledig middagmaal krijgen; het vleesch, dat er wordt opgediend, is katten- en hondenvleesch. Er zijn eethuizen, die om hun katten- en hondenvleesch zeer beroemd zijn, onder andere dat van *Whoon-Yang-Kran-Maan-Yunk-Poo* (*Poo,* wil zeggen eethuis; *Yunk*, vleesch; *Maan*, katten; *Kran*, honden; *Whoon-Yang* is de naam van den eigenaar). Wij hebben er gemiddagmaald. Op den aanrecht stond eene geheele rij komforen en pannen, gereed om de stukken vleesch te stoven en te braden, al naar de keuze der gebruikers; op een bord, aan den muur vastgehecht, stond te lezen dat men er ten allen tijde goed vleesch van zwarte katten kan verkrijgen; de zwarte kat staat in China hooger in aanzien dan die van eene andere kleur van vel; een paar oogen van eene zwarte kat met saus geldt vier zilverstukjes. Wat den zwarten hond aangaat, deze wordt vooral gegeten tijdens de feesten van den zonnestilstand, als een voorbehoedmiddel tegen in dit jaargetijde veel voorkomende ziekten; op dit tijdstip worden de eethuizen, waar goed vleesch van zwarte honden te krijgen is, als bestormd. Toen ons middagmaal in voornoemd eethuis afgeloopen was, kwam er een zonderling nagerecht. Het was gesloten in eene vaas, waarin men wat wijn had gegoten en bestond uit dronken gemaakte garnalen; toen het deksel werd opgelicht, sprongen ze uit de vaas en dansten als uitgelaten. Ik kon er echter niet toe besluiten, die levende diertjes in den mond te steken. Gedurende den maaltijd dienden ons bruinachtig witte papiertjes van ongeveer 6 duimen lang en breed tot servetten.

Kroniek.

Antwerpen. Een tijdelijk te Antwerpen verblijvend kunstschilder van Dresden, T.Ph. Boges, heeft in het Oosterschhuis overblijfselen van muurschilderingen aangetroffen, onder eene kalklaag. Het zijn grauwschilderingen en zij schijnen deel te hebben uitgemaakt van eene zinnebeeldige voorstelling van het geloof, de hoop en de liefde. Naar gissing zouden zij dagteekenen uit den tijd toen de schilder Frans Floris leefde. De heer Boges heeft ze gedeeltelijk nageteekend.

- Het standbeeld van Theodoor Van Rijswijck is van uit het Park naar de IJzeren-Waag verplaatst.
- De plaatsnijder F. Lauwers, wien het staatsbestuur eene geldelijke tegemoetkoming verleent, gaat naar Rubens' *Communie van Franciscus*, uit het Antwerpsch museum, eene sterkwaterplaat maken.

Brussel. Ter gelegenheid van het muzikaaal congres, den 19^{n} Augustus met een vriendenmaal gesloten, heeft de heer A. Beernaert, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, medegedeeld, dat de heer ridder Van Ellewyck, ondervoorzitter van het congres, benoemd was tot officier en de heer Keuss, ondervoorzitter der maatschappij *Orpheon,* tot ridder van de Leopoldsorde.

- De heer Reusens is lid benoemd van de commissie van monumenten, ter vervanging van wijlen den heer Rémont.
- Generaal Vauthier is den overleden generaal Donny opgevolgd als bestuurder van het museum van oudheden en wapens.

Gent. Bij den uitgever Ad. Hoste heeft een belangrijk werk van den hoogleeraar Th. Swarts het licht gezien, onder den titel: *Grondbeginselen der scheikunde voor hooger*, *middelbaar en lager onderwijs.* Het beslaat ruim 250 blz., is versierd met

142 houtsneden en kost slechts fr. 2.25. Terwijl wij de aandacht van de beoefenaars en vrienden der natuurwetenschap op dit werk vestigen, herinneren wij hier ter loops, onder verwijzing naar de *Vlaamsche School* van 1860, blz. 92 en 99, dat de heer Th. Swarts zijne eerste proeven als schrijver in ons tijdschrift deed.

Brugge. Tot de laatste aanwinsten van het museum der Maatschappij van Oudheidkunde behooren de volgende voorwerpen: een koperen vijzel of mortier, 0^m28 hoog en van 0^m41 doorsnede, waarop het volgende staat te lezen: *Die stoten die ick lyden doen de crvdeniers verblyden. 1651;* een 1^m02 hoog St.-Antoniusbeeld uit de XVe eeuw; een prachtige plateelen schoorsteenmantel van den beroemden Brugschen plateelbakker Pulincx (XVIIIe eeuw) en twee plateelen schouwconsolen van denzelfde; eene nis in den trant der kunstherbloeiing, uit het gildehuis van de banketbakkers te Brugge; het afgietsel, 3^m00 hoog, 1^m40 breed, van een prachtig grafgedenkteeken van een Duitschen bisschop uit de XVe eeuw; twee geschilderde glasramen, gekocht van de kerk van Staden en voortkomstig uit de oude kapel der schildersgilde van Brugge (deze ramen, van de XVe eeuw, zijn echte meesterstukken); een borstbeeld van Philips-den-Schoone, in dezes tijd gemaakt; het oud zegel der vereenigde steden Damme, Houcke en Meuninckereede.

IJper. In het stadsarchief werden onlangs een aantal niet onbelangrijke stukken gevonden, die men niet wist dat zich daar bevonden, onder andere eenige brieven uit de XVIe eeuw, waartusschen een van keizer Karel V, benevens eene aanschrijving van Steven Marcel, opperhoofd der gemeentenaren van Parijs, den 28^n Juni 1358 gericht aan de Vlaamsche gemeenten.

Rousselare. Wij vestigen, met den meesten nadruk, de aandacht onzer lezers op den *Jongsten Dichtbundel* van nu wijlen Mev. Van Ackere geb. Maria Doolaeghe, die, versierd met een schoon portret van de 80-jarige dichteres, geteekend door Florimond Van Loo, bij den uitgever De Seyn-Verhougstraete het licht heeft gezien. De geachte uitgever die in het prospectus had beloofd, dat de stoffelijke uitvoering van het boek zich gunstig zou verhouden tot wat het bevat, heeft zijn woord gestand gedaan. Het *is* waarlijk een schoon drukwerk. Verkwikt de inhoud hart en geest, het uiterlijke streelt het oog en veraangenaamt als het ware de lezing. De prijs van het boek is slechts fr. 3.50. Het is bij alle Vlaamsche boekhandelaars verkrijgbaar.

XIXe Nederlandsch taal- en letterkundig congres.

Van wege de regelingscommissie onder het voorzitterschap van den gouverneur van West-Vlaanderen en den burgemeester van Brugge is het volgende schrijven rondgezonden:

Brugge, 15 April 1884.

‘Zeer geachte heer. Niet alleen door de bestendige commissie der congressen maar ook nog door het openbaar gevoelen, zoowel in Noord als in Zuid, werd sedert lang de stad Brugge aangewezen als de zetelplaats voor het aanstaande XIXe Nederlandsch congres.

Wij gevoelen ons, door deze onderscheiding, in hooge mate gevleid, want zij is ons een bewijs dat het zevende congres, in 1862 te Brugge gehouden, onder de hartelijke bescherming van den diepbetreurden gouverneur Vrambout,(1) de duurzaamste en de beste herinneringen heeft nagelaten: zij is ons tevens een bewijs dat de faam van Brugge's eigenaardige schoonheid, zijne heerlijke en overvloedige kunstschatten zijne grootsche geschiedkundige overleveringen, zich meer en meer verspreidt door de beide Nederlanden en de harten overal heeft weten warm te maken.

Het is dus in volle vertrouwen op uwe gulle en gereedelijke toetreding tot de werkzaamheden van dit congres, dat wij u, namens de geheele Brugsche bevolking, uitnoodigen het lidmaatschap wel te willen aanvaarden en de vergadering met uwe tegenwoordigheid en uwe medewerking te vereeren.

Het tijdstip, waarop het congres zal gehouden worden, is vastgesteld op 24 Oogst en drie volgende dagen, het oogenblik juist dat het eerst druk beginnende badseizoen op onze zeekust, in Brugge de eigenaardigste beweging en de aangenaamste levendigheid verwekt,

Thans en in de aloude hoofdstad van Vlaanderen vergaderend, zal dit XIXe Nederlandsch congres eene bijzondere en belangwekkende beteekenis hebben. Immers, in de eerste bijeenkomst van dien aard alhier, werden, nu twee en twintig jaar geleden, de grondslagen gelegd der eenmaking onzer spelling in Noord en Zuid.(2) Meer dan eenig ander werk der congressen, heeft deze maatregel bijgedragen tot de verblijdende toenadering tusschen de beide Nederlanden, onlangs nog, door de herhaalde samenkomsten onzer beminde vorsten, zoo schitterend bezegeld en geroepen om weldra luisterlijk in België's hoofdstad bekroond te worden. De

(1) Zie over B. Vrambout (1816 + 1877) *De Vlaamsche School*, 1877, blz. 126, en voor zijn afbeeldsel 1862, blz. 176.

(2) Zie onzen jaargang 1862, blz. 154, 163 en volgg.

ontmoeting te Brugge van Neerlands voorname letterkundigen, kunstenaars en geleerden, - eerste voorbereiders dezer veelbelovende verzoening, - zal dus juist geschieden om, als het ware, dankbaar akte te nemen van den schoonsten uitslag, die door onze congressen tot heden werd verwezenlijkt.

Wij durven ook de hoop koesteren dat het niet aan herinneringen alleen zal zijn dat het aanstaande congres zijn aantrekkend belang zal ontleenen. In de laatste jaren is er, in deze roemrijke bakermat van Vlaanderens scheppingsgeest, eene nieuwe en merkwaardige beweging ontstaan, zoo op het gebied der taal- en letterkunde, als op dat der kunst en geschiedenis. Zelfs onder stoffelijk opzicht, zoekt de oude wereldstad tot haren vroegeren bloei terug te keeren, zoodat er, in al de afdeelingen van het congres, ruim stof zal zijn tot eene levendige deelneming onzer bevolking in de werkzaamheden van al wat, uit Noord en Zuid, aan voorname mannen zich naar Brugge zal begeven.

Het groote vraagstuk van de bruikbaarheid der plaatselijke tongvallen voor den algemeenen schat der letterkundige taal, is, in deze hoofdplaats van het Vlaamsch-Zeeuwsche taaleigen, zoowel als in het Noorden, eene brandende vraag van den dag. - De aanstaande vereering der gemeentehelden van den Guldensporenslag kan niet nalaten aanleiding te geven tot de bestudeering van een roemvol tijdperk onzer geschiedenis in de middeneeuwen, dat, in de laatste tijden, voor zulke heerlijke werken de stof heeft geleverd, zoo in Noord als in Zuid. - De herlevende smaak voor vaderlandsche kunst, vooral in bouwkunde, zal te Brugge een veld vóór zich hebben, waar reeds overvloedige vruchten van hervonden eigenaardigheid voorhanden zijn. - En, eindelijk, de beweging, hier vóór jaren begonnen, tot het aankweeken van een nieuwen bloei door den handel, heeft ons met talrijke en voorname vakmannen der wetenschap in Holland in betrekking gesteld, die, wij hopen het wel, het aanbod onzer gastvrijheid, ter gelegenheid van het congres, niet van de hand zullen wijzen.

Wij durven zelfs voorzien dat, in eene stad als Brugge, aan welke men, dagelijks meer en meer, eene toekomst als eigenaardige en voorspoedige kunststad toedicht, de afdeeling, waar de kunsten ter sprake komen, een bijzonder belang zal opleveren, voldoende om al wie zich met de uitdrukking van het schoone bezig houdt, naar het congres te lokken.

Ziedaar beloften en vooruitzichten genoeg om te mogen voorspellen dat het Brugsch congres, in zijne vier afdeelingen, zich in eene levendige werkzaamheid en gevolgentlijk ook in nuttige uitslagen zal mogen verheugen.

De vier afdeelingen blijven, als bij de laatste congressen, volgenderwijze vastgesteld: 1° Nederlandsche taal- en letterkunde; 2° Nederlandsche geschiedenis en oudheidkunde; 3° Nederlandsch tooneel; muziek, beeldende kunsten; 4° Nederlandsche boekhandel en stoffelijke belangen op de beide deelen der Nederlanden betrekkelijk.

Overtuigd, geachte heer, dat gij aan onzen oproep een gunstig onthaal voorbehoudt, verzoeken wij u, ons, zoo spoedig mogelijk, te laten vernemen dat gij toestemt, als lid, aan het congres van Brugge deel te nemen, en, ten einde ons toe te laten zonder uitstel aan het opmaken van een belangwekkend programma de hand te leggen, zoudt gij ons hoogst verheugen met het goede bericht, dat gij ook, op dit congres, als spreker of inleider van de te bespreken vraagstukken, zult optreden. Wees zoo goed ons, in dit geval, met uwe toetreding, ook de omstandige opgave te laten ontvangen der onderwerpen, die gij voornemens zijt te behandelen, hetzij in afdeelingen, hetzij in de algemeene vergaderingen.

Wij durven verhopen, geachte heer, dat onze oproep het beste gehoor zal vinden bij al wie belang stelt in den bloei onzer gemeenschappelijke kunst en letteren in Noord en Zuid, en dat deze nieuwe samenkomst onzer taal- en stambroeders te Brugge, eene schitterende bekroning zijn zal van het heerlijke verzoeningswerk, dat de beide Nederlanden, voor het duurbare zelfbehoud en voor eenen nieuwen oogst van roem en rijkdom, weer tot elkander heeft gebracht.

Bureel der regelingscommissie: *Voorzitter*: N. de Pauw; *onder-voorzitters:* A. de Maere-Limnander, Oct. baron van Caloen van Basseghem; *secretarissen:* J. Sabbe; A. Nelis; *archivarissen:* A.C. Van der Cruyssen, Edw. Gailliard; *schatbewaarders:* C. Serweytens; Ed. Sorel Merlin; *leden:* A. Coppieters 'T Wallant, voorzitter der *Breidel-commissie;* dokter D. De Meyer; J. Fonteyne, schepen; J. Lescrauwaet-Nolf, handelaar; Em. Moles Lebailly-De Serret, voorzitter van het *Willemsfonds;* L. Soenens, voorzitter van het *Davidsfonds;* Alb. Thooris; L. Van Gheluwe, bestuurder der muziekschool.'

Armoede is beter dan niets.
W. KOSTER.

Als ick kan.

Deze leus, welke de beroemde kunstschilder J. Van Eyck op het tafereeltje stelde, waarvan wij in 1859, blz. 5, eene afbeelding gaven, keurig door H. Meyer met de pen geteekend, hebben een aantal jeugdige kunstbeoefenaren aangenomen als lijfspreuk voor hunne maatschappij, *der Jongen Kunstvereeniging*, die zich voorstelt alle 3 maanden eene tentoonstelling met verloting te houden.

De eerste dezer tentoonstellingen werd den 10^{n} Februari geopend en bevatte, onder meer, verdienstelijke werken van K. Boland, L. De Meuter (C. Brunin), E. Chappel, P. De Wit, E. Gorge, C. Mertens, J. Rosier, H. Rul, H. Van de Velde, J. Van Snick enz. Er werden een 20-tal stukken verkocht. De aanmoedigende leden der vereeniging kregen eene sterkwaterplaat, de *Napolitaansche kloosterling*, naar L. De Meutter (C. Brunin).

De 2^{e} tentoonstelling werd gehouden van 11 tot 15 Mei en was zeer belangrijk. Eervol vermelden wij daaruit de volgende werken.

Drie natuurgezichten van Fr. Adriaensens, *Hoyoux*, *Avins* en *Pailhe* (zie 1883, blz. 104). Van Albrecht, de *Lettergieterij in het huis van Plantijn.* Mej. Bloods, *Kleine deugniet.* K. Boland, een stal met eene geit, eene in de opene lucht schilderende juffer en een drietal hondenstudiën, van welke laatste er twee werden verkocht, waartusschen eene, die in eene kamer, waar zich ook een papegaai bevindt, een paar hondjes vertoont, welke een exemplaar van Zola's roman *Nana* aan flarden scheuren. G. Bos, *Koeien.* L. De Meutter (Brunin), drie goed geslaagde hondenstudiën en eene schilderswerkplaats. L. Boschmans, vier veelbelovende

genrestukjes. E. Chappel, smaakvolle stillevens. P. De Wit, watergezichten die van veel aanleg getuigen. Castel Ebert, landschappen. E. Gorge, mej. H. Gevers, A. Halberstadt, mej. Laukota, H. Luyten, die weg zou kunnen maken als portretschilders, F. Hanno, van wien vooral een paar wildstukken de aandacht vestigden; mej. Rigelé, studie van een *Stilleven* en een portret; J. Rosier zond een van de fraaiste stukken in: een Italiaan die zijn dochtertje in het gelaat beziet en in de trekken eene zoo sprekende gelijkenis ontwaart met zijne waarschijnlijk overledene vrouw, dat hij uitroept: *Juist hare moeder*, wat de titel der schilderij is, die door den heer G. Kremer werd gekocht. C. Mertens, een aantrekkelijk binnengezichtje, *De moor zingt* (een vrouwtje, dat water heeft gezet voor de koffie); ook de *Smidse*, van dezen jongen schilder, is goed bewerkt. H. Rul, een paar heidegezichten en twee Merxemsche landschappen. H. Van de Velde, drie landschappen en een welgelijkend portret van zijnen vader den heer G. Van de Velde. A. Silis' binnenhuisjes beloven. J. Van Snick onderscheidde zich in zijne *Spinster* door degelijkheid van kleur.

Alles te zamen genomen, laat de jonge schaar van *Als ick kan* de beste verwachtingen van zich koesteren. Dat haar pogen wordt gewaardeerd, bewezen de talrijke aankoopen, die op de twee hier vermelde tentoonstellingen werden gedaan.

Paardebloem en waterkers

zijn volgens het 's-Gravenhaagsche Dagblad gezonde en smakelijke groenten. Zooals is bekend, groeien zij in het wild. De gemeene paardebloem (*Taraxacum Deus Leonis*) levert als salade gebruikt eene uitstekende toespijs. Zij is maagversterkend en bevordert de spankracht van de spieren en pezen. Vooral voor menschen met goede magen is zij door haar bitteren smaak zeer aangenaam. Eene andere in het wild groeiende plant is de waterkers (*Trifolium-aquaticum)*, die tot de gentiaan-planten behoort. Zij groeit in slooten en beken, heeft eene zeer schoone bloem in Juni en Juli en kan als salade of gestoofd gegeten worden. Te Parijs wordt er jaarlijks voor duizende franks van op de markt gebracht. Zij is een krachtig middel tegen scheurbuik. In sommige gedeelten van Duitschland, namelijk in Silezië, wordt zij door de bierbrouwers gebruikt in de plaats van hop, om het bier een bitteren smaak te geven.

Land en water.

Terwijl de geheele oppervlakte van den aardbol 136,050,371 vierkante mijlen bedraagt, is die van alle zeeën gezamenlijk 374,057,912, waarvan de Noordzee 547,623 vierkante mijlen.

Het gerecht en het Landhuis van Waas te Sint-Nicolaas.

Het hoofdcollege van Waas, dat de beroepsrechtbank was van het zoogenoemde Land van Waas en de verdeeling deed van alle regeeringslasten, inzonderheid van de krijgscontributiën, bezat in de XVIe eeuw nog geen gebouw om zijne vergaderingen te houden. Een groote op de markt staande lindeboom, die den hoofdschepenen bij zonnebrand een verkoelend lommer schonk, was de plaats, waar zij hunne oordeelen uitspraken, het justitiepaleis der middeleeuwsche beroepsrechters van het Land van Waas!

Aangroei van beschaving nochtans brengt weelde bij of minstens zucht tot gemak. Daarbij, de magistraten van het hoofdcollege bezochten weleens steden als Gent, Antwerpen. Aalst of Dendermonde, merkten daar hoe de eer en het belang der justitie de oprichting gevorderd had van een gebouw, waar de vierschaar kon worden gespannen, zonder door de menigte verontrust te worden. Zekerlijk, te St.-Nicolaas was onder dit opzicht geene zoo drukke bezigheid als in de minste der genoemde plaatsen; maar door den aangroei der bevolking waren de rechters daar op den duur verplicht veelvuldiger bijeen te komen dan de keure had voorgeschreven, ten einde iedereen weten recht te kunnen verleenen, die 't hun verzocht, zonder te rekenen dat slechts een beperkt getal weken des jaars in de Vlaamsche luchtstreek geschikt zijn om onder den blooten hemel stil neer te zitten. Kortom, in 1513 kwam het eerste denkbeeld bij de hoofdschepenen op om een landhuis te doen bouwen, welk ontwerp door het leenhof, de mindere wetten, de notabelen en het volk bereids werd goedgekeurd[(1)]. De griffier vergeten hebbende deze beslissing aan te teekenen in zijn verslag, zoo werd het voorstel in eene volgende zitting vernieuwd en andermaal goedgekeurd.

Tusschen die stemming en de uitvoering des ontwerps zou evenwel nog een betrekkelijk lange tijd verloopen. Wat de oorzaak er van was, wordt niet gemeld; wij zien, dat de hoofdschepenen in 1518 op de markt van St.-Nicolaas voorloopig een houten huisje deden timmeren, zooals blijkt uit een register van dien tijd[(2)]. Dit kan het *Landhuis* niet geweest zijn waarvan sprake is in de twee beslissingen van 1513, te meer, daar het wel een dak gaf aan de hoofdschepenen, maar niet aan de partijen, die tijdens de beraadslaging der rechters moesten buiten blijven.

Nog eene andere omstandigheid maakte den bouw van een behoorlijk lokaal wenschelijk. De archieven van 't Land van Waas, tot dan toe bewaard in de abdij van Boudeloo, werden zoo talrijk en moesten zoo veelvuldig geraadpleegd worden, dat eene bewaarplaats dichter bij de hand, dan Sinaai, noodig was. In 't begin van 1551 kwam er te St.-Nicolaas, op de markt, een eigendom te koop, dat den hoofdschepenen alleszins geschikt scheen om tot zetel hunner werkzaamheden ingericht of herbouwd te worden. 't Was ‘zekere hofstede ende een schoon steenen huus.... met schoone redelicke spacieuse erfve,’ waar gewoond had wijlen Joost Tack en die geschat was op de som van 1,500 gulden, of 100 pond grooten, welke som gedeeltelijk gevonden zou worden ‘in de penningen van mevrouw van Hoorne’ en de opbrengst van ‘een zeker becken van zelvere metten waterpot,’ het college toebehoorende. Het tekort zou op het Landhuis zelf gehypothekeerd worden.

Deze aankoop werd den minderen wetten ter goedkeuring voorgelegd, maar ditmaal was die verre van algemeen te zijn: niet min dan zeven gemeenten weigerden stellig in de uitgave tusschen te komen, te weten: Lokeren, Daknam, Waasmunster, Elversele, Melsele, Belsele en Zwijndrecht. De tegenstrevers gaven voor, dat de

(1) Zie onze *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlanderen,* 7^{e} reeks, blz. 94.

(2) Zie onze *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen,* 7^{e} reeks, blz. 96.

hooge vierschaar des Lands van Waas maar 6 maal 's jaars volgens de keure moest gehouden worden, en het derhalve nutteloos was zulken koop te doen, ‘bijsundere gemerct zijlieden hoofdscepenen hunne plaetse ende vierschare groot ende competent hebben gehadt ende noch hebben, daer zijlieden ende haere voorzaten voor L, LX, LXX ende hondert jaren mede te vreden zijn geweest.’

Deze ‘pertinente antwoorde’ (meenden de schepenen der gemelde gemeenten) was voldoende om den voorgestelden koop te doen onderblijven: maar het hoofdcollege dacht er geheel anders over, sloeg den koop toe, deed groote herstellingen aan 't gebouw verrichten en lokalen bijmaken. De tegenstanders bleven ook niet werkeloos: zij dienden eene klacht in bij den koning, die, na den raad van Vlaanderen gehoord te hebben, den 19^{n} October 1557 den koop nietig verklaarde en den hoofdschepenen beval ‘op zekere groote peyne..... dat zij terstont ende zonder delay ofte vertrecke laten varen, aunulleren ende te nieuten doen den voornoemden coop van den voorn. huuze ende erfve,’ om te blijven ter plaatse, waar vroeger de vierschaar was gehouden. Bovendien luidde het bevel, dat den zeven weerstrevigen gemeenten het aandeel zou worden weergegeven, dat hun voor den aankoop en 't herstel des Landhuizes was geëischt[(1)].

Op hunne beurt wendden de hoofdschepenen zich nu tot den koning, met verzoek om den aankoop van 't Landhuis te willen bekrachtigen; zij moesten (gaven zij voor) vergaderen in eene herberg, ‘zeer tot hueren onwillen ende leetwesen, daar zij dicwils int termineren de processen, van de dronckaerts overvallen ende gheparturbeert worden, zoo inde voors prochie, om die weeckmarct daer zijnde, veel uytende ingeloops es.’ Zes en vijftig jaren geleden (zegden zij verder) kon men ter nauwernood daar een kwart uurs aanhoudend blijven zitten, ‘zoo tvolck aldoe goddelik uprecht ende geheel was, dat daer voir de supplianten voorzaten in rechte twee oft drie processen ten alder hoochsten niet en waren hanghende; ende overmits de groote multiplicatie van volcke, int voorn. Landt nu geaccusseert ende opgewassen, zoo zijn die processen, questien ende geschillen zoo vermenichfuldicht, dat de supplianten hebben

(1) Zie onze *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, 7e reeks, blz. 98.

altijds geseten in justicie een, twee, drie hueren, ende somtijds langher, *in een huuseken aen alle houcken open*, *subiect die tempeesten ende onweder van den hemel*, *als vorst*, *sneé*, *caude*, *reghen*, *hagel ende sturm*, daarbij eene goede partije van de supplianten voorzaten, ongewone zulcke tempeesten zoolanghe te verdragen, gevallen zijn

OUD LANDHUIS VAN WAAS TE SINT-NICOLAAS IN DE XVIIIe EEUW. TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMORCKEN.

in groorte crancten, daerof zij gecomnen zijn van levenden lijfve ter doot; ende partijen contendanten stonden al bloot onder den blauwen hemele.....[(1)],

Mogelijk hadden de hoofdschepenen de zaken door een vergrootglas g e zien, wat zij gemakkelijk d o e n mochten, vermits de feiten met betrekking tot hunne voorgangers niet te onderzoeken waren; hoe 't zij, de koning gelastte den raad van Vlaanderen te St.-Nicolaas een enquest te doen en partijen tot eene overeenkomst te brengen. De poging bleef zonder uitwerksel en de koning zond den 28^{n} Februari 1558 den hoofdschepenen een octrooi, waarbij de koop van 't Landhuis ten laste der algemeenheid van 't gewest goedgekeurd werd, op voorwaarde, dat de wethouders maar twee kamers des gebouws voor zich houden mochten en 't overige aan den meestbiedende moest in pacht worden gegeven. Bovendien werd het hoofdcollege verboden eenige verandering aan het gebouw toe te brengen, zonder een bijzonder octrooi, en moest het een met het ander de goedkeuring hebben van de meerderheid der dorpen.

Deze laatste bepaling gaf den tegenstrevers nieuwen moed, en hunne werking tegen 't hoofdcollege voortzettende, wisten zij het zoo verre te brengen dat de gemeenten Bazel, Nieuwkerke, St.-Pauwels, ja zelfs St.-Nicolaas, zich bij de opposanten voegden eh daardoor de meerderheid aau dezer zijde was. Men vraagde daarop den koning een nieuw octrooi, dat het voorgaande zou te niet doen.... Tot zulk spel kon evenwel de koning onmogelijk de hand leenen, en alle verdere betwistingen en geschillen willende voorkomen, zond hij den 28^{n} Juni 1560 een nieuw edict, dat den aankoop, gedaan ten behoeve der algemeenheid, eenvoudig goedkeurde, zonder eene bijtreding van de gemeenten te vorderen[(1)].

Het hoofdcollege schijnt de voorwaarde, hem nopens 't verhuren van een deel des Landhuizes gesteld, niet onmiddellijk te hebben vervuld; althans eerst in zitting van 2 December 1599 werd het besluit genomen ‘dat men voortaen zal verhueren

(1) Zie onze *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, 7^{e} reeks, blz 99.

(1) Zie onze *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, 7^{e} reeks, blz 99.

het Landhuys, bij kerckgheboden[1].' De verpachting geschiedde telkens voor drie jaren en was, voor de eerste maal, gedaan ten prijze van 8 pond 6 schellingen 8 deniers in 't jaar. Een deel des gebouws diende tot herberg van de hoofdschepenen, die buiten St.-Nicolaas verbleven.

Ten jare 1610 werden er aan 't Landhuis eenige veranderingen toegebracht en in 1637 eene groote zaal of collegekamer gebouwd, van welk gedeelte nog heden de gevel ongeschonden is overgebleven. De kosten werden geraamd op ongeveer 4,000 gulden. In 1672 werd het gebouw merkelijk vergroot door de toevoeging eener kamer voor de beraadslaging in twee bureelen, welke plaatsen nadien tot herberg werden gemaakt, geheeten *A la Belle Vue.*

Nevensgaande houtsnede stelt den gevel van het gebouw voor, zooals hij was in de XVIIIe eeuw.

Ten jare 1681 werd de groote zaal versierd met eene monumentale schouw in marmer; in 1694 bekwam het Landhuis eenen zonnewijzer en in 1725 twee nieuwe kamers. De hoofdschepenen waren voornemens in 1732 een gansch nieuw gebouw op te richten, en vroegen daarvoor een plan-ontwerp aan J.-B. Bara en zoon, metselaars te Brussel, die deswege eene vergelding ontvingen van 10 pistolen. Acht jaren nadien leverde Nicolaas-Jozef Anneessens, te Brussel, 24 stoelen en zetels, waarvoor het hoofdcollege 59 pond 14 schellingen 10 grooten betaalde.

Onder de kunstvoorwerpen, die de collegekamer van 't Landhuis versierden, is te melden een groot tafereel, voorstellende: *De Inhuldiging van Philip den Schoone als heer van het Land van Waas, den* 7^{n} *Juni* 1497, geschilderd door Gillis-Jozef Smeyers en thans op het stadhuis te St-Nicolaas. Er waren toen ten Landhuize niet minder dan 15 tafereelen, de reeds vermelde en 14 portretten, waaronder de beeltenissen van Karel II en verschillige gouverneurs van de Oostenrijksche Nederlanden. Voorts vond men er een aantal wapenblazoenen van overledene vorsten, eene tamelijk goedgevulde kast met zilverwerk, eene groote penteekening op perkament enz. - Zeggen wij, ten slot-

(1) Zie onze *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, 7^{e} reeks, blz 99.

te, dat in 1739 eene som van 51 pond 4 schellingen 4 grooten werd uitgegeven om eenige kamers van 't Landhuis met damast (116 ellen 3/4) te behangen.

Na de afschaffing des hoofdcolleges door de Fransche republikeinen werd het Landhuis tot nationaal goed verklaard. Den 19^{n} Floreal IVe jaar (8 Mei 1796) werd het ingericht tot eene gendarmerie, terwijl de ongebruikte lokalen door 't stadsbestuur benuttigd werden. In de eerste jaren dezer eeuw hielden de gemeenteraad en de rechtbank van enkele politie er hunne zittingen.

De hof van 't Landhuis werd den 29^{n} Germinal XIIe jaar (19 April 1804) in pacht gegeven aan de stad, om te dienen tot een kerkhof.

Den 9^{n} December 1808 ging het Landhuis, ter uitzondering van het deel, door de gendarmen betrokken, bij koop over aan Lodewijk Heynderickx, voor de som van 23,000 fr. Weldra werd de voormalige hof, na eenigen tijd tot kerkhof gediend te hebben, door den nieuwen eigenaar verkocht en met huizen bebouwd. In 1822 stond het Nederlandsch gouvernement een deel der gendarmerie af aan de stad St.-Nicolaas, die er een nieuw gebouw deed oprichten, waarvan het bovendeel tot teekenschool werd benuttigd en het gelijkvloers diende tot openbare waag en militiezaal, deze laatste ten jare 1824 in vleeschhal veranderd. De vleeschhal bleef maar in wezen tot korts na 1830, en de gendarmerie, in 1846 afgebroken, werd herbouwd, zooalsmen ze nu nog ziet. Volledigheidshalve vermelden wij het lot van dit gedeelte van liet gebouw, welks oorspronkelijke gevel nog bewaard is Na de veiling van 1808 werd het eene herberg, voor uithangteeken *den Tinnen Pot* voerende, en in 1875 het eigendom der *Société littéraire*, die er zich vestigde. De bouwmeester Bureau, van Gent, schikte het gebouw op en bracht het tot zijn oorspronkelijk karakter terug.

DE POTTER en BROECKAERT.

Mosselen.

De banken, waarop in Holland mosselen geteeld worden, voor den uitvoer bestemd, liggen vooral in het watertje de Eendracht, tusschen Oud-Vossemeer en Tholen en beoosten laatstgenoemde plaats. Zij zijn ailen staatseigendom en werden deels in 1877, deels in 1883 aan verschillende personen verpacht. Een Amsterdarasch blad, dit aanhalende, vermeldt te dier gelegenheid nog de volgende bijzonderheden. De vangst der mosselen duurt van half Augustus tot het begin van Mei, maar spreekwoordelijk zijn zij het best gedurende de maanden waarin eene *r* voorkomt. Aanvankelijk zijn de prijzen hoog: 3 gl. of 2 ½ gl. per mud (eene baal); al spoedig echter, wanneer de aanvoer ruimer wordt, dalen zij tot 1 ¾ en 1 ½ gl. per baal. De mosselen van de banken in de Eendracht worden voor het grootste gedeelte naar Antwerpen, naar Mechelen, naar Brussel en Parijs verzonden. Deze verzending vindt tot Antwerpen per vaartuig, verder per spoor plaats. De banken aan de zuidelijke oevers van Tholen voorzien dat eiland zelf van de even smakelijke als voedzame spijze. De mosselteelt breidt zich steeds uit.

Koninklijke academie van schoone kunsten te Antwerpen.

Gelijk in vorige jaren, deelen wij den uitslag mede der prijskampen van het afgeloopen schooljaar 1883-1884. De werken der leerlingen waren tentoongesteld op 27 April en volgende dagen.

De schilderingen in de afzonderlijke werkplaatsen uitgevoerd onder de leiding van den eersten leeraar in de schilderkunst K. Verlat, waren: L. Boschmans (Thielt), *Vrouweportret* en *De waschvrouw* (studie); L. De Meutter (Brunin)[1] *Is het goed of slecht?* een kunstbeoefenaar in zijne werkplaats, *Te leelijk*, twee goed gepenseelde onbeduidende onderwerpen; J. Dunselman (Helder), *Portret;* J. Rosier (Lanaken), goed gelijkend *vrouweportret;* J. Van Aerschot (Herenthals), *Zicht op de afgebroken Van-Dyckkaai te Antwerpen*, *Gevolgen van den drank*, *Vaartuig tusschen ijsschollen* en *Portret;* J.B. Van Riet (Schelle), *Portret.*

L a n d s c h a p s c h i l d e r i n g , onder de leiding van J. Van Luppen. F. Adriaenssens, *Uitgang van het bosch*, *te St.-Fontaine*, *Zicht uit de omstreken van Remouchamps;* K. Boland (Spa), *De schildpad en de twee eenden*, *Met lossen toom* (schets); F. Brosens, *Zonsondergang in de Calmpthoutsche heide*, *Zicht in het Peersbosch* (Brasschaat), *Opgang der maan te Court St.-Étienne;* L. Delderenne, *In het bosch, Mistlucht* en *Schets naar de natuur;* J. De Pooter, *Opkomst der maan, Heideweg te Calmpthout;* F. De Vadder (Brugge), *Zonsondergang, Morgen, Voor den regen* en *Een weg te Calmpthout*; P. De Wit, *Lage tij;* E. Verdonck, 2 *Gezichten in de heide te Calmpthout, Zeegezicht, Avond, Wintermorgen*, *Onweder* en *Maanlicht.*

B e e l d h o u w k u n s t , onder de leiding van J. Geefs, dd. bestuurder. K. Dupont (Iteghem), *Portret* in gebakken aarde; A. Van Beurden, *De jonge visscher, Portret van een generaal*, beide in gebakken aarde.

T e e k e n i n g . K u n s t e n e n a m b a c h t e n . Leeraar A. Schoy. A. Aerts (Mechelen), *Schouwburg-wandelzaal* (stijl Lodewijk XVI).

K o p e r s n e d e . Leeraar J.B. Michiels. W. Van der Veken, 3 portretten voor de koninklijke academie.

H o u t s n e d e . Leeraar E. Vermorcken, G. Dela Montagne, *Kinaplantage op Java;* W. Lenders (Dusseldorp), *Moskee;* D. Verest, *Arabische tent.* Al deze werken zijn voor Parijs bestemd.

25 leerlingen van L. Schaefels stelden *stillevens*, *vruchten* en *bloemenstukken* ten toon.

Den 4^{n} Mei ten 1 uur had in de Harmonie de prijsuitdeeling plaats, onder voorzitterschap van den heer ridder Ed. Pycke, gouverneur der provincie, naast wien plaats hadden genomen de heeren L. de Wael, burgemeester van Antwerpen, stadsschepenen en J. David, generaal der Antwerpsche burgerwacht. Tusschen de genoodigden bevonden zich de heer burgemeester van Breda en verschillende Belgische krijgsoversten.

De heer G. Kempeneers, regent der academie, gaf lezing van

(1) Zij, bij wier namen geene geboorteplaats is vermeld, zijn Antwerpenaren.

het verslag over den toestand van de academie en de museums in het afgeloopen jaar. Wij onthielden daaruit de bijzonderheid, dat Hendrik Conscience, die, van in 1841, als griffier der academie zulke uitnemende diensten aan deze instelling bewees, eerst in 1883 werd benoemd tot lid van het academisch lichaam, waarvan hij, bij de herinrichting in 1852, de werkzame hand was. Aangaande de leergangen der academie, vermeldt het verslag, dat zij in het schooljaar 1883-84 werden bijgewoond door 1433 leerlingen, waarvan onder andere:

870	geboren in de stad Antwerpen.
280	geboren in de provincie Antwerpen.
45	geboren in de provincie Brabant,
39	geboren in de provincie West-Vlaanderen,
37	geboren in de provincie Oost-Vlaanderen,
53	geboren in de provincie Limburg,
30	geboren in de provincie Waalsche provinciën,
51	geboren in de provincie Holland,
16	geboren in de provincie Frankrijk,
37	geboren in de provincie Engeland,
20	geboren in de provincie Duitschland.

Wij vestigen er de aandacht van den heer minister Beernaert op, dat verreweg het grootste getal leerlingen tot het Vlaamsche land behooren. Wij hopen, dat daarvan zal worden rekening gehouden bij de benoeming van leeraars. Onder minister Rolin-Jacquemyns werd beweerd, dat in de hoogere afdeeling de theoretische lessen behooren te worden gegeven in de Fransche taal.

Door den heer Ph. Rombouts, griffier, werden de namen afgeroepen der volgende bekroonde leerlingen.

TEEKEN- EN SCHILDERKUNST. H o o g e r o n d e r w i j s . - Figuur. - Prijs van uitmuntendheid. J.B. Van Riet (Schelle); *Geschiedkundige samenstelling:* K. Mertens; *Schildering naar 't leven*: Bovenlijf: R.T. Moynan (Dublin Engeland); *Teekening naar het leven*: Academisch figuur, J.B. Van Riet. *Uitdrukking:* K. Mertens; *Ontleedkunde*, Geraamte: J. Van Leemputten (Werchter); *Spieren:* J. Van Leemputten, *Doorzichtkunde*, *lijnteekening:* K. Mertens; *Doorzichtkunde:* Pastel: K. Mertens; *Schoonheidsleer* en *Letterkunde:* K. Monteyne (Poperinghe); *Geschiedenis:* C. Geerinck (Zele) en K. Monteyne; *Kleedij en oudheidkunde:* J.B. Van Riet.

TEEKENKUNST. M i d d e l b . o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid, P. Steyaert; *Geschiedkundige samenstelling:* J.B. Stessens (Rethy); *Teekening naar het pleister:* E. Larock (Capellen op den Bosch); *Uitdrukking:* J.B. Stessens; *Ontleedkunde*, *geraamte:* A. Van Overbeke (Cuerne); *Spieren:* A. Van Overbeke; *Doorzichtkunde*, *lijnteekening:* W. Hendrikse (Zierikzee); *Doorzichtkunde* met gekleurd krijt: P. Steyaert; *Geschiedenis:* A. Van Overbeke; *Kleedij en oudheidkunde:* E. Ooms

(Desschel); O v e r g a n g s a f d e e l i n g . Prijs van uitmuntendheid, F. De Leeuw (Gräfrath Pruisen); *Teekening naar het pleister:* F. De Leeuw; *Proportiën:* dezelfde; *Doorzichtkunde*, *lijnteekening:* J. De Pooter, L a g e r o n d e r w ., *Figuur:* Prijs van uitmuntendheid: L. Haeck. *Teekening naar het pleister:* dezelfde; *Proportiën:* F. Havelaerts (Broechem); *Doorzichtkunde*, *lijnteekening:* L. Baetes; 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: K. Janssens; *Teekening naar het pleister:* dezelfde; *Geschaduwd hoofd:* F. De Bruyn; *Proportiën:* K. Claessens; 3e afd., *Figuur in omtrek:* J. Putte (Berchem); 4e afd., *Hoofden in omtrek:* L. De Bruyn; 5e afd., *Hoofd in omtrek:* K. Thile (Tiflis, Rusland).

LANDSCHAP- EN DIERENSCHILDERING. H o o g e r o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: F. Brosens; *samenstelling:* dezelfde; *groote schildering naar de natuur:* J. De Pooter; *kleine naar de natuur:* A. Berens; *schets:* F. Brosens; *Doorzichtkunde*, *lijnteekening:* J. De Pooter; *Doorzichtkunde* met gekleurd krijt: J. De Pooter; M i d d e l b . o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: F. Havelaerts (Broechem); *Samenstelling van landschap*: Teekening: Eug. Dillewyns; *Schildering naar de natuur:* F. Havelaerts en Karl Thile (Tiflis Rusland); *Dierenschildering:* A. Terneu; *Landschapschildering*, Schets: F. Havelaerts; *Doorzichtkunde*, *lijnteekening:* dezelfde; *Doorzichtkunde* met gekleurd krijt: F. Havelaerts.

BEELDHOUWKUNST EN BOETSEERING. H o o g e r o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: J. Anthone en F. Gusse (Brugge); *Geschiedkundige samenstelling:* F. Gusse; *Boetseering naar het leven*, academisch figuur; dezelfde; *Uitdrukking:* L. Baggen (Geleen, Holland); *Ontleedkunde*, *Geraamte:* J. Baetes; *Spieren:* F. Gusse; *Schoonheidsleer en letterkunde:* J. Baetes; *Geschiedenis:* J. Baetes; *Kleedij en oudheidkunde:* J. Anthone.

BOETSEERING. M i d d e l b . o n d e r w ., Beelden. 1e afd., Prijs van uitmuntendheid: J. Mostert (St.-Truiden); *Boetseering naar het pleisteren beeld:* J. Mostert; *Uitdrukking:* dezelfde; *Ontleedkunde*, Geraamte: H. Sjongers; *Spieren:* J. Mostert; 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: W. Dahlmans (Saeffelen, Pruisen); *Boetseering naar het pleister:* E. Van Hooydonck; *Uitdrukking:* W. Dahlmans; *Ontleedkunde*, *Geraamte:* K. Rovies; *Spieren:* E. Van Hooydonck; L a g e r o n d e r w ., *Beelden:* 1e afd., Prijs van uitmuntendheid: J. Wolks (Waldenräth, Pruisen); *Boetseering naar het pleister:* J. Tenelsen (Crefeld, Pruisen); *Proportiën:* J. Wolks; 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: L. Meersman (Stekene); *Boetseering*, *Berstbeeld:* A. Pierre; *Proportiën:* L. Meersman. H o o g e r o n d e r w ., Sieraden: Planten naar de natuur: J. Van Oystaeyen (Lier); M i d d e l b . o n d e r w ., *Boetseering van sieraden naar prenten:* E. Joosen; L a g e r o n d e r w ., Sieraden: 1e afd., idem, K. De Visscher; 2e afd., *Sieraden naar pleister:* K. Darden.

BOUWKUNST. H o o g . o n d e r w ., Prijs van uitmuntendheid: J. Hofman (Breda); *Samenstelling van monumenten*: dezelfde; *Karakteristische samenstelling:* dezelfde; *Ojivale samenstelling:* J. Hofman; *Monumentale:* F. Sel (Boom); *Vergelekene bouwkunst:* J. Hofman; *Schoonheidsleer en letterkunde:* F. Lybért (Luik); M i d d e l b ., o n d e r w ., 1e afd., Prijs van uitmuntendheid: J. Kockerols; *Bouwing:* A. Van Mechelen (Pulle); *Samenstelling:* P. Van Boxmeer (Mechelen); *Vergelekene bouwkunst:* J. Kockerols; 2e afd., Prijs van uitmuntendheid. Fl. Verbraeken (Duffel); *Bouwkundige doorzichtkunde:* dezelfde; *Geschaduwde standteekening:* dezelfde; 3e afd., Prijs

van uitmuntendheid: Ed. Dobbeleers; *Bouwkundige doorzichtkunde:* dezelfde; *Standteekening:* dezelfde; 4e afd., Prijs van uitmuntendheid: dezelfde; *Steensnede:* J. Van Bouchout (Lier); *Schrijn- en timmerwerk:* E. Dobbeleers; *Meetkunde:* A. Salm (Amsterdam); Lager onderw., 1e afd., Prijs van uitmuntendheid: E. Matthieu (Borgerhout); *Orden:* K. Callens (Contich); *Meetkunde:* F. Weyns (Mortsel); 2e afd., Prijs van uitmuntendheid: P. Van Leuven; *Orden:* dezelfde; *Meetkunde:* J. Van der Veken.

SCHEEPBOUWKUNST. Middelb. onderw., Prijs van uitmuntendheid: F. Slock; *Samenstelling:* dezelfde; *Meetkunde:* dezelfde. Lager ondw., Prijs van uitmuntendheid: F. Smith (Vlissingen); *Samenstelling:* dezelfde; *Meetkunde:* dezelfde.

TEEKENING OP KUNST EN AMBACHT TOEGEPAST. Hoogere afdeeling, *Sieraadschildering:* Prijs van uitmuntendheid: F. Augustyns; *Sieraadschildering:* Samenstelling: dezelfde; *Doorzichtkunde:* F. De Prins (Brecht); Lagere afd., Prijs van uitmuntendheid: T. Longerstaey (Bazel); *Sieraadschildering*, *Samenstellingen:* dezelfde; *Doorzichtkunde:* J. Van Dommelen.

TEEKENKUNST. Middelb. onderw., *Sieraden:* Prijs van uitmuntendheid: F. De Bie; *Teekening naar het pleister:* dezelfde; *Doorzichtkunde*, *Lijnteekening:* dezelfde; Lager onderw., *Sieraden:* 1e afd., *Teekening naar het pleister:* E. Felbier; 2e afd., *Sieraad met tinten:* G. Karnas; 3e afd., *Sieraad in omtrek*: F. Dockx (Westmalle); 4e afd., *Sieraad in omtrek:* F. Geerts; 5e afd., *Sieraad in omtrek:* J. Vets.

GRAVEERKUNST. Hooger onderw., *Plaatsnede naar schilderij:* W. Van der Veken; Middelb. onderw., *Plaatsnede naar pleisterbeeld:* A. Sterck; Lager onderw., *Plaatsnede naar prent:* F. Delafaille (Borgerhout); aanmoedigingsprijs: K. Raffel.

HOUTSNEDE. Lager onderw. Hebben tentoongesteld: J. De Blust, die verleden jaar eene aanmoedigingsmedaille ontving; M. De la Haye, A. Mortelmans en H. Alpaerts.

Kroniek.

Antwerpen. De Muziekmaatschappij heeft den 28n Mei eene uitvoering gegeven van Peter Benoits oratorio *De Schelde*, welke niet slechts uitstekend voldaan, maar ook eenmaal te meer het bewijs geleverd heeft dat de roem van des toonzetters werk verdiend is, onder alle opzichten, en dan ook zeer zeker blijvend wezen zal. Den uitvoerders mag den grootsten lof toegezwaaid, om de voortreffelijkheid waarmede zij zich kweten van hunne taak. Solisten waren E. Van Dyck, H. Fontaine, E. Blauwaert, Goyers en mev. De Give-Ledelier.

- Voor de verzameling der werken van Antwerpsche plaatsnijders, in het huis van Plantijn, zijn aangekocht drie afdrukken der schoone koperplaat van Frans Lauwers, *Zegevierende intocht van Hendrik IV te Parijs na den slag van Yvry*, naar P.P. Rubens (zie 1880, blz. 153), waarvan ook een exemplaar eervol prijkt op de Parijsche tentoonstelling

- Een nieuw gesticht genootschap van zeer jonge kunstbeoefenaren, geheeten *Kunstminnaarskring*, onder de kenspreuk: *Oefening baart kunst*, heeft van 13 tot 20 April eene tentoonstelling van schilderwerken zijner leden ingericht, in de zalen van den heer J. Dupont, op de Meir (voormalig huis David). Niet onverdienstelijke stukken waren onder andere geleverd door de volgende inzenders: Jeeger, H. Kokken, T. Longerstaey, F. Mortelmans, Truyens, A. Allaerts (4 fijn getoetste *zeegezichtjes* in eene lijst), F. Brosens (*Winteravond*), A. Kets (2 binnengezichten),

J. Van Aerschot (*Vaartuig tusschen ijsschollen* en *Gevolgen van den drank*), Van der Weegen (*landschap*), F. Van Groeningen (*Binnengezicht uit de Plantijnsche drukkerij* en een welgelukt *Vrouwehoofd*).

Brussel. De minister van binnenlandsche zaken heeft aan de volgende beeldhouwers de uitvoering opgedragen van marmeren borstbeelden voor het paleis der academiën: Van den Kerckhove-Saibas, *Ch.L. Hanssens;* L. Mignon *Schmerling*; F. Joris, *P. Van Duyse;* A. Hambresin, *baron de Gerlache.*

Gent. Belangrijke werken van herstel gaan worden uitgevoerd aan het stadhuis, volgens de plannen van den bouwmeester Karel Van Rysselberghe; de uitgaaf is geschat op 1,200,000 fr.

Dendermonde. In deze stad zal van 24 tot 30 September eene tentoonstelling van schoone kunsten gehouden worden. Stukken in te zenden tusschen 1 en 10 Juli. Er zullen waarschijnlijk een aantal stukken worden gekocht.

Kortrijk. De Maatschappij voor Schoone Kunsten, onder voorzitterschap van den heer P. Croquison, zal den 3^{n} Augustus eene bijzondere tentoonstelling openen van schilderijen, beeldhouwwerken, bouwkundig en andere teekeningen, gravuren enz. In te zenden tusschen 10 en 20 Juli, onder opgaaf van den prijs waarvoor men wil verkoopen.

Rousselare. Bij de Seyn Verhougstraete is eene uitnemend puik verzorgde 2^{e} uitgave verschenen van *Bloemenleven* door Teirlinck-Styns. (Zie 1883, blz. 17.)

Brugge. De heer De Jaegher, van Jabbeke, heeft aan het museum van oudheden, het bovendeel van eene witsteenen doopvont der 13^{e} of 14^{e} eeuw geschonken, uitgegraven op de plaats, in voornoemde gemeente waar het huis heeft gestaan hetwelk na den Franschen tijd werd bewoond door pastoor Gaillard. Volgens *Rond den heerd* zou bedoelde doopvont afkomstig zijn uit de St.-Gilliskerk.

Maastricht. Door de erfgenamen van wijlen baron Du Crassier, eersten voorzitter van het hof van cassatie, te Brussel, is aan het museum van oudheden te Maastricht geschonken een eeredegen, die in 1764 aangeboden werd aan Godfried Cruts, bij zijn optreden als burgemeester van Maastricht.

Buitenland.

's-Gravenhage. Bij Joh. IJkema zijn verschenen de 15^{e} en 16^{e} aflevering der *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis;* zij behelzen de vervolgverhandeling over de opkomst en den bloei der polyfonie, van de 12^{e} tot de 16^{e} eeuw, en het begin van het 10^{e} hoofdstuk handelende over *De toonkunst der Nederlanders*, van Okeghem tot Orland de Lassus. Okeghem, in 1430 in Henegouwen geboren, was in 1461 aan het hof van Karel VII, koning van Frankrijk, gehecht. Na geplaatst te zijn geweest in de abdij van Tours, werd hij naar Rome geroepen, waar hij overleed in 1513. Betrekkelijk de Lassus kan men onzen jaargang 1878, blz. 149, naslaan. Als opluistering komen onder andere in de voormelde afleveringen der *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis* gravuren voor naar twee tafereelen uit het bovendeel van het meesterstuk der gebroeders Van Eyck, de *Aanbidding van het Lam Gods* (muziekmakende engelen).

Amsterdam. Bouwkundigen van binnen-en buitenland worden uitgenoodigd om deel te nemen aan den prijskamp voor de oprichting eener nieuwe Beurs. Programma en studieplan zijn verkrijgbaar op vrachtvrije schriftelijke aanvrage bij den wethouder voor openbare werken, adres stadhuis te Amsterdam.

Ontwerpen in te zenden onder eene zinspreuk vóór 1 November dezes jaars. Bouwsom: gl. 1,500,000 tot gl. 2,000,000. De teekeningen (schaal 1:200) moeten de bouwkundige en schoonheidswaarde van het ontwerp eenvoudig en duidelijk doen kennen. Voor het overige worden eene situatie (schaal 1:500) en korte memorie van toelichting gevraagd. Keurders zijn de heeren L.H. Eberson, P.J.H. Cuypers, J.R. De Kruif, D. Cordes, A.L. Wurfbain, S. Hepner, J.J. Van Ysendyck. J.C. Raschdorff, F. von Schmidt, P. Sedille, Robert Kerr.

Aan de beste 10 ontwerpen worden premiën, elk van 1000 gl., toegekend, terwijl de makers van 5 dezer daarbij nog premiën van 10,000, 5,000, 4,000 en 3,000 gl. zullen ontvangen en tot eene besloten mededinging zullen overgaan.

- 25 Juni is boven den hoofdingang van het rijksmuseum een gevleugeld bronzen vrouwebeeld, kronen uitreikende, geplaatst, gegoten bij de *Compagnie des Bronzes*, te Brussel, naar het model van E. Vermeylen, van Leuven. Het is $2^{m}25$ zonder en met de vleugelen $2^{m}75$ hoog.

- De voortreffelijke Nederlandsche schilderes, mejuffrouw A.J. Hannen, te Oosterbeek, is 14 Juni 70 jaren oud geworden. Als huldeblijk hebben eenige voorstanders der kunst van mej. Haanen, haar op dien dag eene groote schilderij afgekocht, getiteld: *De zomer*, om geschonken te worden aan de rijksverzameling te Haarlem.

Groningen. De 1^{e} prijs voor de monumentale fontein is toegekend aan H. Evers, bouwmeester te Ellecom; de 2^{e} aan G. en E. Geefs, te Antwerpen; eervolle vermelding: gebroeders Margry en Snickers, bouwmeesters te Rotterdam. (Zie blz. 12.)

Arnhem. Jonkheer Van Pabst tot Bingerden, overleden te Nijmegen, in 1883, vermaakte aan de stad Arnhem zijne uitgebreide bibliotheek, onder voorbehoud ‘dat zijne erfgenamen daaruit nemen konden en voor zich behouden wat zij verlangden.’ De erfgenaamen zochten nu zooveel uit en behielden zooveel, dat nog overschoten *drie boekwerken*, van weinig beteekenis en luttele geldswaarde. De gemeenteraad van Arnhem heeft deze gift (!) van de hand gewezen en is nog zoo beleefd geweest om als reden voor zijne weigering op te geven, ‘aangezien de drie boekwerken, welke aan de gemeente worden aangeboden, in de gemeente-bibliotheek voorhanden zijn.’

Parijs. Volgens Parijsche bladen in de eerste dagen der maand Mei schreven, zou een plaatsnijder nu bepaald het middel hebben gevonden, om lichtbeelden met kleuren te verkrijgen. Drie lichtbeelden, door hem gemaakt naar eene schilderij, op last van den minister van schoone kunsten, zouden het feit voldingend hebben bewezen. (Zie, in verband hiermede, onzen jaarg. 1883, blz. 36.)

- Aan de tentoonstelling van schoone kunsten, welke den 1^{n} Mei werd geopend, werd deelgenomen door de volgende Belgische inzenders: mej. A.d' Anethan, Anten, A. Asselbergs, Béhieu, C. Baugniet, H. Belis, H. Bource, Carbotte, E. Carpentier, Ceremans, E. Charlet, E. Claus, P.J. Clays, A. Cogen, Cogghe, mej. M. Collart, J. Coomans, J. Coosemans, F. Courtens, G. Croegaert, G. Delseau, J. Delvin, E. Dumont, L. Frederic, F. Gailliard, Halken, A. Hamesse, E. Hamman, mej. Héger, L. Herbo, L. Houze, E. de Jans, mej. Kekler, F. Knopff, A. de Knyff, J. de Lalaing, H. Langerock, Langrans. G. Linden, J. Mayné, mej. G. Meunier, R. Mols, J. Noterman, G. Portielje, mev. Ronner, L. Tytgadt, G. Vanaise, J. Van Beers, G. Van den Bos, C. Vanden Eycken, F. Van Leemputten, G. Van Strydonck, J. Verhas, Th. Verstraete, A. Verwée, A. en J. de Vriendt, E. Wauters en R. Wystman. De jury der tentoonstelling verklaarde in haar verslag, dat zij ‘noch in de afdeeling schilderkunst, noch in die der beeldhouwkunst, werken heeft gevonden, die waardin beoordeeld

werden om de eeremedaille of eerste medailles te ontvangen.' De hoogste belooningen, toegekend aan kunstenaars welke dit jaar te Parijs hebben tentoongesteld, zullen dus eeremetalen 2e klasse zijn. (De tentoonstellers, ofschoon zij zelven de keurders hebben gekozen, beweren nu dat de jury *te* streng is geweest.)

- In de eerste week van Juni werden in de verkoopzaal van Drouot, te Parijs, onder andere de volgende prijzen voor oudheden besteed: eene gebarsten telloor van Chineesch zoogenaamd eierenschaal-porselein, niet rood van achter, 605 fr.; lakmeubeitje op voet, 3850 fr.; 1 dito (klein), 3040 fr.; 1 ronde beker, Chineesch porselein, met figuren, 6100 fr.; 2 potjes, zelfde porselein, met deksels en 2 leeuwen er op van goud, 12,300 fr.; 1 gebroken Chineesch porseleinen fleschje, 2100 fr.; 2 gekleurde Delftsch aarden potjes, 5200 fr.; 2 gekleurde Delftsch aarden boterlootjes, 1420 fr.; 1 commode, ingelegd, met marmeren blad er op, 2550 fr.; 1 dito zeer klein (gebogen), 2300 fr.; 3 gesneden stoelen, 1225 fr.; geschilderde waaier, 1800 fr.; 1 miniatuur-vrouweportretje, 1210 fr.; 1 dito, 140 fr.; 1 dito (man), 1020 fr.; 2 Saksische beeldjes, 2075 fr.; 1 groepje beeldjes, 1650 fr.; 1 dito (kindertjes), 1600 fr.; 1 lapje kerkkant, 1400 fr.; 8 meters gewerkte Alenconsche kant, 1875 fr.; 1 koperen pendule, 6150 fr.; 2 koperen lichters, 5150 fr.; 1 eikenhouten kastje (jaar 1560), 2475 fr.; 1 dito 1975 fr.; 1 eikenhouten beeldje, 1625 fr.; 1 zilveren lepel en vorket, gedreven, 800 fr.; 1 godsdienstige vleugelschilderij, 7580 fr.; 1 ivoren schilderijtje, Venus voorstellende, 7400 fr.; 1 doos van lakmartijn, met portretje, 1650 fr.; 1 dito, 1425 fr.; 1 dito, 510 fr.

- Omtrent half Juni had in de roepzaal van Drouot, te Parijs, eene verkooping van oude schilderijen plaats die te zamen ruim een half millioen franks opbrachten. Onder andere golden: Berghem, een klein schilderijtje, *De terugkeer op het veld*, 6300 fr.; Antoon Van Dyck, een mansportret, 16,300 fr.; een dito 3700 fr.; Frans Hals, een klein stukje, *Drinkers*, fr.; M. Hobbema, *Watermolen*, 23,000 fr.; 1 Pieter De Hoogh, 8200 fr.; 1 dito, 16,500 fr.; Theodorus De Keyser, vrouweportretje, 2450 fr.; Mierevelt, vrouweportretje, 1250 fr.; Adriaan Van Ostade, *Drinkers*, 3250 fr.; 1 dito, 3250 fr.; Rembrandt, *Portret van eene oude vroum*, 43,000 fr.; 1 dito, 20,550 fr.; 1 dito. 145,000 fr.; Ruysdael, *Windmolen*, 7100 fr.; Jan Steen, een zeer klein stukje, 2150 fr.; David Teniers, *De spelers*, 3200 fr.; 1 dito, 5200 fr.; 1 dito, 4200 fr.; Terburg, *Jong meisje*, 3250 fr.; 1 Philip Wouwermans, 2700 fr.; eene godsdienstige vleugelschilderij, 12,000 fr.; 1 Jan Van der Heyden, 5300 fr.; Hans Memline, 1 schilderijtje, *Christus* voorstellende, 23,600 fr.

- Reeds lang geleden (zie 1882, blz. 34) hebben wij gemeld, dat de Parijsche schilder G. Jacquet, uit wraakzucht, eene waterverfschildering had vervaardigd, waarop Alexander Dumas voorgesteld werd als een joodsch koopman. Dumas, die hierin eene beleediging zag, daagde Jacquet voor de rechtbank, eischte vernietiging van de waterverfschildering, schadevergoeding en een zeker aantal plaatsingen van het vonnis in dagbladen. De rechtbank, door wie dezer dagen uitspraak werd gedaan, heeft zich er echter toe bepaald Jacquet te verbieden de schildering ten toon te stellen en eerst als hij dit verbod overtreedt, Dumas gerechtigd verklaard schadevergoeding te eischen.

- Voor het praalgraf der familie van Orleans, in de kapel van het kasteel van Dreux, worden op bestelling der prinsen van Orleans gemaakt: door den beeldhouwer Mercié, eene groep van drie personen, koning Lodewijk Philips, koningin Maria-Amelia en het zinnebeeld der onsterfelijkheid; door den beeldhouwer Chapu, het beeld der hertogin van Orleans, liggende voorgesteld, terwijl zij de hand reikt aan haar oudsten zoon, Lodewijk Philips, dien zij overleefde.

Berlijn. Op 26 en 27 Augustus zal te Friedrichshafen een Volapuk- of wereldtaalcongres worden gehouden. (Zie bl. 30.)

Het stadhuis van Sint-Nicolaas.

Den 26 Februari 1874 brandde het stadhuis dezer belangrijke Waassche gemeente af dat in het begin dezer eeuw was opgericht, wat het gemeentebestuur deed besluiten eenen wedstrijd uit te schrijven

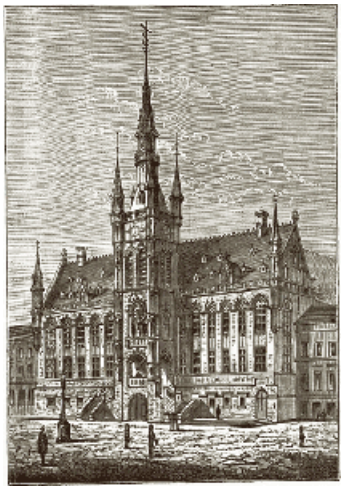

TEEKENING EN HOUTSNEDE DOOR DÉSIRÉ VEREST.

om een ander te bekomen[1]. Het nieuwe gebouw is opgevat in ojivalen stijl der XVe eeuw; het prijkt met eene fraaie dubbele trap, bekroond boven het bordes, met eenen sierlijken toren; de gevel is eenvoudig in witten zandsteen van Gobertange, maar grootsch en heeft een eigenaardig en oorspronkelijk voorkomen. De kozijnen en kruisen der vensters zijn uit witten steen van Rochefort; de achtergevel is in baksteen der gemeente, ter uitzondering der venster kozijnen en kruisen, die van Rochefortsteen zijn, terwijl de plinten uit veldsteen zijn gemaakt.

De bekroonde ontwerper, onder wiens leiding het gebouw is opgetrokken, is Pieter Van Kerkhove, gewezen leerling der Gentsche Sint-Lucasschool, welke reeds verscheidene verdienstelijke bouwkundigen heeft opgeleverd.

De plechtige inhuldiging van dezen bouw had plaats den 1^{n} September 1878, in tegenwoordigheid van den koning en de koningin, waarover eene breedvoerige beschrijving verscheen het *Verslag over den toestand der stadszaken* (van St-Nicolaas) *in* 1878, blz. 60-72.

In de trapzaal is in den muur een groote blauwe gedenksteen gemetseld, ter herinnering aan den opbouw van het stadhuis. Het stadhuis bevat ettelijke tafereelen, waartusschen de *Inhuldiging van Philip den Schoone als heer van het Land van Waas*, *den* 7^{n} *Juni* 1497, *te St.-Nicolaas*, geschilderd door Gillis-Jozef Smeyers, welk stuk de gemeenteraadszaal versiert; tijdens de Fransche omwenteling geroofd, werd het door 't gemeentebestuur terug gekocht; het had vroeger de collegekamer van 't Landhuis versierd (zie onze blz. 95).

De resolutieen rekeningboeken van het magistraat deelen er de volgende bijzonderheden over mede: 'In zitting der hoofdschepenen van 18 Juni 1733, werd door den heer de Castro voorgelegd eene schetse ofte project van schilderije gemaect door M^{r}. Smeyers, schilder tot Mechelen, representeerende de inauguratie van Philippe le Bel, als heere van den lande van Waes, gedaen binnen de prochie van S. Nicolaes den 7 Juny 1497 ende in consideratie genomen

(1) Zie onze jaargangen: 1875, blz. 113; 1878, blz. 107 en 139.

ofte het niet en soude convenieren tot gedenkenisse vande gemelde inauguratie, alhier zoo solemnelijck gebeurt, dan of dienaengaende door denselven meester te laeten maeken een formeel schouwstuck voor de collegie kamer, is affirmativelijck geresolveert prealabelijck te versoeken den heere de Castro dat hij soude willen schrijven ten fine dat denselven meester alhier soude overkomen omme eensweghs met hem te confereren op de uytwerkingen van syne voornseyde schetse ende te convenieren over den prijs.'

In zitting van 11 September 1733 deed de Castro verslag over zijn onderhoud met den schilder:

'Item heeft den heere de Castro te kennen gegeven dat den schilder Sr Egidius Josephus Smeyers alhier van Mechelen was overgekomen, ende dat hij met denselven hadden geconfereerd ingevolghe onze resolutie van den 18 Juny lestleden, nopende den prijs ende uytwerckinghe van de schilderije, aldaar vermeldt, ende dat denselven gedeclareert heeft die te zullen op het constighste uytvoeren voor de somme van vijf en vijftigh pistolen, waerop geresolveert is aen den gemelden Smeyers te presenteeren eene somme van vijftigh pistolen.'

De kunstenaar gaf toe, 'doch met vertrouwen dat het collegie geene difficulteiten en sal maecken als het stuk volcomentlijck volghens de conste volmaeckt ende uytgewerckt sijn sal van hem nog bij te legghen de vijf pistolen voor sijn voyagie.'

De hoofdschepenen willigden het verzoek in en het stuk kwam te St.-Nicolaas aan in het begin van 1739, zoodat de schilder vijf jaren had noodig gehad om het af te leveren het verwierf ook de algemeene goedkeuring; ook werd de som ten volle betaald zooals blijkt uit het volgende kwijtschrift, berustende in Staatsarchief te Gent tusschen de *rekeningen van het Land van Waas*, 1738-1739;

'Item betaelt aen Sr Jacobus Egitius Smeijers, meester schilder binnen de stadt Mechelen, de somme van tsestigh pistolen in specie, over den dienste van desen lande gheschildert te hebben eene schilderije representerende de huldinghe van Philippus den Schoone, conforme twee ordonnancien van daten 22 January ende 20 February 1739..... 105 p. gr.'

De beeldsnijder Paternol, was gelast met het maken van de lijst zooals blijkt uit de volgende rekening:

'Idem betaelt aen Joannes Paternol, beeltsnijder, de somme van twee ponden ses schellinghen acht gr., over het snijden van eene lijste tot de schilderije bij het voorgaende article vermeldt, 2 lib. 6 sch. 8 gr.'

Het stuk moet nog niet gansch voltrokken zijn geweest, als Smeyers, het afleverde want de heeren De Potter en Broeckaert (aan wier *Geschiedenis* het vorenstaande is ontleend) hebben een brief ontdekt van April 1738 waardoor de schilder werd aangemaand 'om de schilderije ten landhuyze te komen voltrecken.'

Verder prijken op het stadhuis nog een aantal portretten van gewezen burgemeesters, schetsen van oud leerlingen der academie van St.-Nicolaas, kopieën van de portretten van Z.M. Leopold II en H.M. de koningin door A. en F. De Wilde, naar L. Gallait.

Een nieuw plan tot het bereiken van den Noordpool

is door eenige officieren aan den Russischen minister van het zeewezen voorgesteld. Uitgaande met sleden van uit Nieuw-Siberië, welks noordelijkste punt slechts 225 aardrijkskundige mijlen van de Pool is verwijderd, zou deze uitzending van afstand tot afstand op het ijs en op de te ontmoeten eilanden verzamelplaatsen van levensmiddelen enz. maken. De voorstellers gelooven, dat, met een behoorlijk aantal sleden en manschappen en een grooten voorraad levensmiddelen, de Pool in korten tijd zou kunnen bereikt worden.

Een uitstapje naar Brecht.

Het zal den liefhebbers van geschiedenis en oudheidkunde niet onwelkom zijn te vernemen, dat het verleden van drie voorname dorpen der provincie Antwerpen

kortelings uit het stof der oudheid weder zal oprijzen. Vooreerst hebben wij Berchem, eene belangrijke gemeente, waarvoor de opzoekingen reeds zoo verre gevorderd zijn, dat zijne geschiedkundige beschrijving mogelijk nog wel dit jaar het licht zien zal. Wij kunnen verzekeren, dat dit werk onder geen opzicht voor de *Geschiedenis van Mortsel* zal moeten onderdoen. Dan volgt Hoogstraeten, dat, oudtijds, den rang van stad bekleedde, en, om ons van de woorden van Butkens en baron Le Roy te bedienen, een roemrijk verleden heeft. 't Is de heer Aug. Cools die de taak op zich heeft genomen, Hoogstraeten met zijn geducht kasteel, zijne grootsche kerk en vermaarde personen in het daglicht te stellen.

Eindelijk volgt Brecht, ook eene voorname plaats, waar de heer koster Joseph Michielsens duchtig arbeidt aan het verzamelen der noodige bouwstof voor eene *Geschiedenis van het land van Brecht.* Bij een bezoek aan deze plaats, tijdens de Paaschvacantie, vonden wij den nederigen jongen werker volop bezig aan het rangschikken der gemeentearchieven, die talrijk en vol belang zijn. Het kerkarchief bevindt zich in den besten staat en is zoo goed in regel als dit der bijzonderste kerken. De volgende bijzonderheden over Brecht, zijn ons door den heer Michielsens medegedeeld. Brecht, een voornaam *gouw* van Brabant, tijdens de middeleeuwen, leverde een aantal krijgshelden aan het vaderland; op het gebied der schoone letteren, schonk het ook menigen held, getuige de namen van eenen Mudoeus, wien Brecht in 1865 een standbeeld oprichtte,[1] van pater Lessius en meer anderen. Alhoewel in het hart der Kempen, uren en uren van steden verwijderd, was er de fraaie bouwkunst niet onbekend. De toren van Brecht is hoog, zwaarlijvig en zonder kunstwaarde; een charter van Joannes, bisschop van Kamerijk, gedagteekend van 8 Oogst 1426, houdt in, dat de kapel van Sint-Lenaarts verplicht was, aan de moederkerk van Brecht 400 gouden kronen af te staan, om den toren, die sedert vier jaren begonnen was, te voltrekken.

De kerk is een schoon gebouw. Zij bestaat uit drie afdeelingen; het middenschip met de zijbeuken klimt op tot het tijdstip van den torenbouw; de zijkooren zijn minder oud; het hooge koor, prachtig en veel verhevener dan het middenschip, bevat een ommegang met verscheidene absidiale kapellen. Het tijdstip der oprichting van het koor is aangewezen op een witten arduinsteen, gemetst in den muur, langs de zuidzijde, waarvan het opschrift luidt: '*Int jaer ons Heeren* XCCCCLXXXVI *doen waert dit werck begonst.*' De deels uitgesletene letters H. de B. doelen waarschijnlijk op den naam des bouwmeesters. Gansch het gebouw is opgetrokken in baksteen en naar den ojivalen stijl van het derde tijdvak. 3 November 1502 werd door Matthijs Keldermans I en zijn zoon Matthijs II de hoogzaal van het koor der kerk aangenomen, volgens de heer

(1) Zie *De Vlaamsche School* 1865, blz. 118.

F. Steurs in zijne verhandeling over de familie Keldermans mededeelt.(*) De gewelven zijn er denkelijk uitgevallen, ten gevolge van den schrikkelijken brand, die de kerk teisterde in 1578; de torenspits brandde toen mede af en de klokken smolten tot spijs. Negen jaar nadien werd het dorp verwoest door de oorlogvoerende partijen.

In de kerk van Brecht bewondert men twee prachtige deurschilderijen (waarvan ongelukkiglijk het middenstuk ontbreekt); zij stellen den *marteldood van Sint-Joris* voor en dagteekenen van de eerste jaren der XVIe eeuw. De familie Van der Noot, waarvan eenige leden aldaar begraven liggen, begiftigde er het altaar der Sint-Jorisgilde mede. Omstreeks 1863 werd dit kunststuk in de kapel van Overbroeck ontdekt door den heer P. Génard, door wiens toedoen het te Antwerpen werd hersteld, door den schilder E.F. Leemans(1), onder het toezicht van H. Leys.

Wij bezochten ter gelegenheid van ons uitstapje de prachtige kerk van Sint-Lenaarts, die eene waardige plaats onder de prachtgebouwen der provincie Antwerpen beslaat en bij den vreemden bezoeker een goeden indruk achterlaat. Zij dagteekent van de eerste helft der XVIe eeuw en is gebouwd in den ojivalen stijl van het derde tijdvak. Overleveringen beweren, dat kerk en toren werden bekostigd uit de offergiften der bedevaarders, die destijds eene meer dan gewone devotie voor den H. Leonardus hadden; daarentegen wijst de schrijver van de verhandeling over de kerk van Sint-Lenaarts, in het *Bulletijn des Comiteits van Monumenten*, Antoon de Lalain, graaf van Hoogstraeten, aan als de bouwer dezer kerk, doch het is buiten kijf, dat de machtige en weldadige familie Van der Noot voor het grootste gedeelte den kerkbouw waarvan zake bekostigde. De aanwezigheid van het overschoone glasraam, de *Verrijzenis des Zaligmakers*, en de portretten en familiewapenen van ridder Adriaan Van der Noot en zijne gemalin Josina Daens, staven dit feit. De toren is zoo merkwaardig als de kerk en wel eene eeuw ouder. De reus schiet rijzig zijne gestalte hemelwaarts en loopt uit in eene weinig verhevene spits; hij is rijk aan bouwkundige sieraden, doch eischt spoedige herstellingen.

Onnoodig te zeggen, dat de geschiedenis van Brecht hartelijk welkom zijn zal bij het kunstminnend publiek en haar eene eervolle plaats in de bibliotheken wacht.

Wij herinneren er ook aan, dat de heer Croquet, gemeentesecretaris van Waalhem, in bezit is van eene door zijnen vader bewerkte *Geschiedenis van het voormalig land van Duffel*, bevattende de dorpen Duffel, Waalhem en Sinte-Catharina-Waver. Het prospectus van dit werk verscheen reeds voor 15 jaren, bij E.N. Van Velsen, te Mechelen, doch sedert hoorden wij van de uitgave niet meer spreken. Het ware zeer te wenschen, dat het behoud van dit belangrijk werk door den druk werd verzekerd. Hetzelfde moge gelden voor de *Geschiedkundige verhandeling over Merxem*, van wijlen E.P.G. De Liser (zie *de Vlaamsche School*, 1882, blz. 200), waarvan het handschrift berust bij den heer De Liser, zoon, die zijnen vader is opgevolgd als gemeentesecretaris van Merxem.

Mortsel.

J.B. STOCKMANS.

Vogeltje Bertha.(1)

Sag mig, du lilla fogel
der mellan almens blad,
hur kan du ständigt sjunga

(*) Zie onzen tegenwoordigen jaargang., blz. 78.

(1) Zie *De Vlaamsche School* 1883, blz. 19.

(1) Uit den dichtbundel *Luit en fluit*, die binnen weinige dagen bij den uitgever De Seyn Verhougstraete, te Roeselare, zal verschijnen (zie 1883, blz. 190).

och ständigt vara glad?
Jag hôr din rost hvar morgon,
jag hor den hvarje qvall,
men lika ren ar stamman
och tonen lika sall.

JOHAN LUDVIG RUNEBERG.

Een nederig hutje, met loover omslingerd;
Een vensterken, open voor 't zonnige weer;
Bij 't venster een meisje, zoo vlug als een bietje,
Van 's morgens tot 's avonds een levende liedje -
Een naaiende liedje, noch minder, noch meer.

Dat 's 'Vogeltje Bertha.' Zoo heeten de buren
Het immer zóó vroolijke, zingende kind,
Als waren de dagen van 't kommerloos leven
Haar louter uit heil en uit vreugde geweven,
Al heeft ze maar brood en wat kaas in de spind.

Doch dàt had ze er immer toch, dank aan heur slaven!
En slaven is zegen voor 't reine gemoed:
Naast haar zit heur moeder! Wat zou ze niet zingen,
Zoolang zij het rusteloos naaldje kan dwingen
Om 't brood te verdienen voor moederken zoet?

Zij knipt en zij prikt in de kostlijkste stoffen,
Waar juffers mee pronken op 't schittrende bal;
Doch zij - zij verlangt niet naar prachtige kleeren;
Juweelen en goud - o zij kan het ontberen:
Haar moeder, haar hutje en haar lied zijn haar al.

Heur hart is zoo zuiver! Wat zou ze niet zingen?
Geen wroeging vergalt haar het levensgenot.
Haar voedsel is schraal, doch het smaakt haar zoo lustig;
Haar leger is hard, doch zij slaapt er zoo rustig;
Want ze is - al is ze arm - de vriendinne van God.

Wat zou ze niet zingen? Haar broertjes, de vooglen
Verscholen in 't lommerig loover, dat krult
Daar buiten om 't vensterken, kwettren en zingen,
Alsof zij, om prijs, met hun zusterken dingen,
Wie 't langste de lucht met zijn zangen vervult....

Toch wel is de lauwer aan Vogeltje Bertha;
Want, zingen haar broertjes eer 't zonneken lacht
Aan 't oosten, zij zingt ook vóór 't krieken der dagen,
En is hun het uur om te rusten geslagen,
Zij immer toch zingt nog tot laat in den nacht.

Dat 's Vogeltje Bertha. - O, leer mij ook zingen,
Kind lief, en den Hemel bedanken als gij -
Den Hemel bedanken om lucht en om leven,
Om vrede en om vreugde, ons zoo kwistig gegeven!
Leer, Vogeltje Bertha, me uw zangharmonij!

S. DAEMS.

Een reizende volksstam.
I.

Sedert een uur liepen wij voort, zonder veel te spreken, en reeds gekweld door de zon, die onze schouders verschroeide, toen eene windvlaag, van zee komend, de toonen eener Arabische muziek uitdeverte naar ons overbracht. Op dit geheel onverwachte geluid, in zulk eene eenzame streek, wendden zich de beide spahis even om, om te toonen dat zij het hoorden, en, bijna recht op zijn muildier staande, zag de kleine Ali overal rond in de richting van waar de wind kwam. Boven de vlakte, tusschen ons en Tadjémont, begon er zich eene stoflijn te vormen.

- Het is een reizende stam! zeide Ali, eene rahil, of verplaatsing!

Werkelijk kwam het geluid spoedig nader en kon men in het horengeschal een van die grilige liederen, die zoowel voor het gaan als voor het dansen dienen, onderscheiden. Op tamboerijnen werd de maat geslagen, en nu en dan hoorde men ook het blaffen van honden. Weldra scheen de stoflijn een vorm aan te nemen en zagen wij eene lange reeks ruiters en beladen kameelen naar ons toekomen, zeker om door den Oued te trekken ongeveer naar dezelfde plaats, waarheen ook wij op reis waren. Eindelijk werd het ons mogelijk de marschorde der karavaan en hare samensteling te onderscheiden.

Zij was talrijk en vormde een smallen trein, minstens een kwart mijl lang. De ruiters maakten de voorhoede uit, dicht aaneen, met een driekleurig vaandel, rood, groen en geel, en aan het uiteinde van den stok waren drie koperen bollen en de halve maan vastgehecht. Op de ruggen van witte dromedarissen zag men vier of vijf *atatisches* met schitterende kleuren op en neer wiegelen; toen volgde een stoet bruine pak-kameelen, gepord door het voetvolk; en achteraan trippelde, om de groote stappen der kameelen bij te houden, eene onmetelijke kudde schapen en zwarte geiten, in troepjes verdeeld, die ieder afzonderlijk door vrouwen en negers geleid, door een ruiter bewaakt en door honden gevolgd werden.

- Het zijn Arbas! zeide Ali.
- Mij wel! antwoordde de luitenant, als het de sheriff maar niet is!

De groote stam der Arbas, die zich legert in de omstreken van El-Aghouat, is een der belangrijkste van Frankrijks zuidelijke bezittingen; met den beroemden adellijken stam der Ouled-Sidi-Scheik, is hij de sterkste, de dapperste, de meest geoefende, de weelderigste, der Saharasche volksstammen. ‘De Arbas zegt generaal Daumas in zijne reis door de Algerijnsche Sahara, zijn zeer dapper en nooit bang voor ontmoetingen met gewapende vijanden. Zij spreiden eene groote weelde ten toon in hunne wapens. Hun leven is avontuurlijk en daarbij komen ze door hun heftig, roofzuchtig instinct te dikwijls in aanraking met andere stammen, om niet door vijanden omringd te zijn. Ik voeg er bij, dat zij met de Saïds onder de meest ongastvrije worden genoemd. Zij nemen deel aan alle gevechten, die de woestijn onveilig maken; vooral sedert vijftien jaren vindt men hen betrokken in alles wat oorlog is. Achter de muren van El-Aghouat hebben zij de Franschen bestookt, een aantal hunner zijn tot bij Ouargla den fortuinzoekenden Sherif gevolgd, en nog altijd werft dat partijhoofd onder de Arbas zijne beste ruiters.’

Toen wij den oever der rivier bereikten, was de geheele voorhoede er reeds aangekomen en maakte de voorste witte jager zich gereed om in majestueuze houding den tocht te vervolgen.

De ruiters waren gewapend als voor den krijg, maar gekleed, versierd en uitgerust als voor een steekspel; allen droegen lange geweren, met zilveren ringen, aan draagbanden tusschen de schouders hangend, of horizontaal op het zadel liggend, terwijl enkelen ze ook in de hand, of met den kolf op de knie hielden. Sommigen

droegen den puntigen stroohoed versierd met zwarte veeren, anderen hadden hunne burnous tot over de oogen getrokken, met den *haïk* omhoog geschoven tot aan den neus. Diegenen, wier baarden onzichtbaar waren, geleken op magere, door de zou gebruinde vrouwen; anderen, met hun nog vreemdere hoofddeksels, eene soort van berenmuts, zonder rand, vol struisvogelvereen, naakt tot aan den gordel, met den haïk als een sjerp om, den draagband vol messen en pistolen, en hun wijde Turksche broek van rood, oranje, groen of blaauw laken met goud en zilver opgelegd, paradeerden op hunne groote paarden met zijde bekleed, als in de middeneeuwen, en wier lange *ehelils*, of gestreepte schabrakken, versierd door koperen belletjes, bij elke beweging hunner fraaie vliegende staarten een vroolijk geluid maakten. Er waren prachtig gebouwde paarden bij, maar meer nog dan hunne schoonheid, troffen mij hunne verrassend vreemde kleuren. Ik herkende die grillige schakeeringen, welke de Arabieren zoo goed onderscheiden, en die hunne dichters in allerlei beelden en vergelijkingen zoo stout weergeven. Ik herkende de zwarte paarden met blauwen weerschijn, die zij vergelijken bij duiven in de schemering; de scharlakenroode als het eerste bloed dat uit eene wond vloeit. De witte waren sneeuwkleurig; de vossen geelachtig, als fijn goud. Anderen, hoewel dronkergrijs, werden onder den glans van het zweet, volkomen paarsch; nog anderen, die lichtgrijs waren, en wier huid zichtbaar werd onder het korte, vochtige haar, hadden menschelijke tinten en zouden, met eenige dichterlijke vrijheid, blozende paarden kunnen genoemd worden. Terwijl de schitterend gekleurde stoet naderbij kwam, dacht ik aan de paarden van een onzer schilders, die aan de ergernis welke zij gaven, hun beroemdheid te danken hebben, en ik begreep thans het verschil tusschen de taal der kunstenaars en het woordenboek der paardenkoopers.

Midden in dien schitterenden generalen staf, even vóór het vaandel, reden, naast elkander, een grijsaard, met een langen witten baard, en een aankomend jongeling, beiden hoogst eenvoudig gekleed. De grijsaard droeg een kleed van grove wol en had niets wat hem onderscheidde dan de zedigheid en onberispelijke netheid van zijn gewaad, zijne hooge gestalte en zijn buitengewoonen omvang door de zeldzame wijdte zijner bur-

nous. Zijn hoofd, met drie of vier doeken omwoeld, stak boven alles uit. Meer bedolven dan gezeten in zijn groot zadel van karmozijn fluweel met goud geborduurd, de breede voeten en sandalen weggedoken in de met goud gedamasceerde stijgbeugels en de beide handen latende rusten op den fonkelende zadelknop, bestuurde hij stapvoets eene grijze merrie met donkeren staart, vurige neusgaten en een fraai, teeder oog, door zwarte wimpers omlijst, als het oog eener Turksche vrouw, door de *koëul* vergroot en verlevendigd.

Een zwarte ruiter, in groene livrei, leidde zijn strijdros bij den teugel, een wonderschoon dier met een wit satijen dekkleed en een gouden getuig. Het danste op de maat der muziek en rinkelde fier met de bellen van zijn schabrak, de amuletten van zijn springriem, en het goudwerk aan zijn teugel. Een andere schildknaap droeg de sabel en het pronkgeweer van zijn meester.

(Wordt voortgezet.)

De kleine visch en de visscher.(*)

Groot wordt eens de kleine visch,
Leent de Schepper hem het leven;
Maar als hij gevangen is,
Vind ik dat het gekheid is
Hem tot dan krediet te geven,
Want wie zal er borg voor zijn? -
Eenmaal werd een karperlijn
Door een visscher opgevangen
Bij den oever van een vliet
Aan de lijn had Piet hem hangen!
Alles telt, zegt hij, daar hij zijn buit beziet;
't Is 't begin al van een feestmaal of zoo iet.
Laat het ons de tesch in steken. -
t' Arme karperlijn op zijn manier aan 't spreken:
Wat wilt gij met mij doen? Een enklen beet,
Ten hoogste kan ik maken:
Wacht liever tot ik karper heet
En vang mij daar weer aan uw haken,
Dan koopt me een smullebroêr, - ge zult het zien, -
Vrij duur; in plaats dat gij er nog misschien
Moet honderd zoeken van mijn mate
Voor ééne schotel. En wat schotel? Niets dan graten! -
Niets dan graten? wel 't is goed! hernam de man,
Vischje, schoone vriend, gij die zoo mooi kunt preken,
't Avond braadt gij in de pan,
Wat of gij nog moget spreken.
Beter één in de hand dan wel twee in 't verschiet,
Want zeker is 't een en het ander is 't niet.

Dr. B. DE BIE.

Lichtaert.

Woningen uit het oud-Saksisch tijdperk.

Liefhebbers van oudheidkunde, die Holland bezoeken, wordt aangeraden een bezoek te brengen aan het oostelijk gedeelte van het graafschap Zutphen, ten einde

(*) Zie blz. 106, onder *Herenthals.*

daar de nog enkele overgeblevene woningen die herinneren aan het oud-Saksisch tijdperk te bezichtigen. In de gemeenten Eibergen. Neede en Haaksbergen moeten er nog zes aanwezig zijn, terwijl in de 'Zieuweutsche Kempkes,' buurtschap Halle, gemeente Zelhem, nabij Doetinchem, er nog één zoogenoemd 'los hoes' is. De geheele woning bestaat uit één vertrek; het voorste gedeelte is bestemd voor woning van den mensch, terwijl het achterste gedeelte tot verblijf van de varkens, schapen en kippen dient, die echter gedurende het middagmaal rondom de tafel loopen om het voedsel te ontvangen. Naar oms*t*andigheden ziet zulk eene woning er vrij zindelijk uit, met dien verstande dat alles een donker aantjen heeft, ten gevolge van den rook, ontwikkeld in eenen vuurkuil midden in het vertrek en die, wegens gemis van eenen schoorsteen, door de geheele woning verspreid, zich door het dak eenen uitweg moet banen. Een zolder heeft men in een 'los hoes' niet, terwijl ook de tafel er van een eigenaardig maaksel en fatsoen is.

Kroniek.

Antwerpen. Karel Verlat heeft, na den dood der afgebeelden en, grootendeels, uit het geheugen, twee fraaie portretten geschilderd, een van de 17-jarige dochter van geneesheer Roselt en een van juffrouw Maria Schats. Hij voltooide eene geestige voorstelling van apen die examen afleggen en welk voor titel voert: *Bekwaamheidskiezers.* Dit stuk is gekocht door den baron de Pret. De meester werkt nu aan twee schilderijen te gelijk: de eene, een groot bloemenstuk, is getiteld: *Hulde aan Venus* en vertoont kinderen die het beeld der godes omkransen met weergaloos schoon gepenseelde lente bloemen. De andere schilderij stelt kunstkenners voor, die schilderijen van oude meesters onderzoeken. Zij zal getiteld zijn: *Mundus vult decipi.*

- De onderwerpen der tafereelen die de kunstschilder K. Verlat voor de trapzaal van het Stadhuis zal uitvoeren zijn: *Blijde intrede van keizer Karel*, in drie doorloopende vakken; aan den overkant: *De Spaansche furie* en *Nederlaag van den hertog van Alençon.*

- L. Derickx puik *Gezicht op Merxem* is aangekocht door den heer J. Vekemans, bestuurder van de Koninklijke Maatschappij van Dierkunde. Voornoemde bekwame schilder heeft een voor de Brusselsche 3-jarige tentoonstelling bestemd stuk voltooid, getiteld *Sint-Medardus*, een welgelukt regentafereel.

- Aan P. Van der Ouderaa is voor Londen eene 3 meters lange schilderij besteld, getiteld: *Op weg naar het schavot.*

- De volgende schilderijen uit het museum van oude meesters (verzameling van Ertborn) zijn aangewezen om te worden hersteld: n^{r} 251, Jan Massys, *De herbergzaamheid aan de heilige Maagd en aan den heiligen Jozef geweigerd*; n^{r} 387, G. Van der Meire, *Christus in het graf*; n^{r} 558, Onbekend, *De heilige Maagd*; n^{r} 561, Onbekend, deurschilderij, middenstuk, de *Heilige Maagd;* n^{r} 562, rechts, *H. Christoffel;* n^{r} 663, *H. Georgius.* Voor het museum van oude meesters zijn gekocht: een *Zinnebeeldig stuk* door Th. Van Thulden en een *Portret* door A. Van Dyck. Het eerste komt van den kunstkoop F. Delehaye, het tweede uit de familie de Pret.

- *Academie voor beeldende kunsten.* De bouwkundige werken, uitgevoerd voor den prijskamp van Rome, waren tentoongesteld van 23 tot 31 Juli. Er was gevraagd een ontwerp van een *stadhuis voor eene gemeente van* 100,000 *zielen*, in klassieken of daaraan verwanten bouwtrant. De keurders waren de heeren F. Baeckelmans, H. Beyaert, G. Guffens, J. Janlet, F. Laureys A. Pauli, J. Ryssens, A. Schoy, met bijvoeging der heeren L.J.J. De la Censerie en P. Dens. De 1^{e} prijs werd toegewezen aan Eugenius Dieltiens, van Grobbendonk; de 2^{e} aan Ferdinand Truyman, van

Antwerpen. De Ryndersstraat, waar de primus woont, werd ter zijner eere gevlagd.
In 1879 behaalde Eug. Dieltiens den 2^{en} prijs.

- De kunstdrijver A. Jacobs heeft voor de Ste-Annakapel in de Keizerstraat (zie 1880, blz. 119) zeer schoone kandelaars, twee zoogenoemde godslampen en het een koperen verguld tabernakel vervaardigd.

Mechelen. Op de alhier geopende tentoonstelling van schoone kunsten zijn een 40-tal tafereelen verkocht, waarvan de groote helft voor de verloting. In 1886 zal de tentoonstelling in een beter lokaal worden gehouden.

Herenthals. Het door ons op blz. 42 aangekondigde 100 *Fabelenboek* van dr. B. De Bie is verschenen. Wij ontleenen er een als proefstuk aan, dat wij op blz. 105 mededeelen. De 100 fabelen kosten slechts 1 frank.

Brussel. De *Illustration Européenne* deelt in haar nummer van 5 Juli een goed gelijkend portret mede van wijlen L. Hymans (zie blz. 63). Er is eene inschrijving geopend om een gedenkteeken op zijn graf te plaatsen.

- G. Guffens, die thans als portretschilder een van de meest gevierde kunstenaars in de hoofdstad is, stelde onlangs in zijne werkplaats, op de Lehonplaats, n^{r} 4, te Schaarbeek, een aantal uitnemend geslaagde portretten van personen uit voornamen stand ten toon.

- De zich te Parijs gevestigd hebbende Vlaamsche kunstschilder Emiel Wauters is tot officier van het Legioen van Eer benoemd.

- 1 September zal in het Paleis voor Schoone Kunsten de driejarige tentoonstelling geopend worden. De volgende kunstbeoefenaren zijn als leden der aannemmings- en plaatsingscommissie gekozen: A.G. Den Duyts, P. De Vigne, A. Hennebicq en J.B. Michiels.

Gent. Verschenen ter drukkerij van C. Annoot-Braeckman, opvolger Ad. Hoste: *Geschiedenis der stad Lokeren*, door Frans de Potter en Jan Broeckaert. Dit met platen versierd werk maakt deel uit van de *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen* en behelst 340 bladzijden druks, die zich aangenaam en met vrucht laten lezen. Wij vestigende zeer bijzondere aandacht van het publiek op dit belangrijk boek.

Rousselare. Bij den uitgever De Seyn Verhougstraete is onder den titel: *De eerste hulp bij plaatselijke ongevallen,* eene door den geneesheer Eug. van Oye, professor in de gezondheidsleer aan de nijverheidsschool te Oostende, bewerkte vertaling in het licht gezonden van 5 voordrachten van den uitstekenden heelmeester en hoogleeraar Fred. Esmarch, te Kiel. Wij vestigen gaarne de aandacht op dit boekje, waarvan de verspreiding in alle standen slechts nut opleveren kan. De vertaler is de als dichter zoo gunstig gekende letterkundige.

Brugge. In de kunstdrukkerij van den heer K. Van de Vyvere-Petyt zijn de volgende beeldekens in kleurendruk verschenen: H. Norbertus, HH. Adrianus en Jacobus en de gelukzaligen Hermanus Jozef en Siardus, allen van de orde van Premonstreit. Wij vestigen er de aandacht op van heeren boekverkoopers en drukkers, die aan de fraaie en eigenaardige Brugsche beeldekens de voorkeur zouden moeten geven boven de meestal onbeduidende Fransche heiligenprentjes, waarmede onze winkels zijn overladen.

Buitenland

's-Gravenhage. Het gemeentemuseum is heropend, op den hoek van het Tournooiveld. De verdeeling der nieuwe lokalen schijnt gelukkig. Rechts van den ingang prijken de 30 oudste portretten van de graven van Holland, van Dirk I tot Philips II. In het midden dezer zaal, is aan de groote uitstalkast, met Haagsche gildebekers, gedenkpenningen, medailles en andere dergelijke herinneringen van

het gemeentelijk verleden der stad eene ruime plaats ingeruimd. Links, zijn in twee zalen de belangrijke stadsgezichten tentoongesteld, waartusschen de kapitale waterverfschildering van den *Vijverberg,* door B.J. Van Hove, de schilderijen van '*t Raadhuis*, *Binnenhof*, *Mauritshuis,* onder andere van J.F. Valois en C.J. Behr, de merkwaardige *verzameling* gezichten in en op *'s-Gravenhage* enz. Het museum is rijk aan stadsgezichten van vroeger dagen, zooals *het Landgezicht van den Haag in hooitijd*, door J. Van Goyen, in de groote bovenzaal, waar nu de schoone Ravesteyns hangen, alsook het bijzonderste *Schuttersstuk* van dezen meester, dat onlangs nog op het stadhuis hing. De heer H.W. Mesdag heeft een prachtig portret in olieverf van Amalia van Solms, door een onbekenden meester, geschonken. Daar hangen ook: *De vroede heeren van den Haagschen raad van burgemeesters en schepenen uit het laatst der* 17e *eeuw*, door Johan De Baen, afkomstig uit de trouwkamer; de levensgroote vaandrigs ten voeten uit van het *Haagsche roode* en van het *Haagsche groene vendel*, het eerste door den Haagschen burgemeester Everhard Quiryn Van der Maes, het tweede door Joachim Houckgeest. In de tweede zaal der eerste verdieping hangen tafereelen van hedendaagsche meesters. In eene derde, Kools groote *Attala*-schildering en eene reeks portretten en in de vierde een *Zolder-* en een *Schoorsteenstuk* van Theodoor Verschoor, benevens ook een heerlijk *familiestuk* van J. Mijtens. Baron Snouckaart heeft zijne merkwaardige verzameling kleederen en wapens, die in den loop der tijden door het 3e regiment huzaren, waarvan hij ritmeester is, heeft gedragen, in bruikleen afgestaan aan hetzelfde museum.

Delft. 't Is in het Prinsenhof, dat de belangrijke tentoonstelling ter eere van Willem den Eerste (waarover is gehandeld op onze blz. 66) plaats heeft. Zij bevat 1447 voorwerpen, beschreven in een gedrukten catalogus, te weten: 142 stukken rechtstreeks den prins betreffende, 1100 schilderijen, teekeningen, platen enz., betrekking hebbende op 's prinsen persoon, zijn gezin en zijn tijd; voorts stamboomen en wapens, munten en penningen, handschriften en boeken en tal van andere voorwerpen.

Leiden. Dr. M. Snellen, te Utrecht, heeft drie afgodsbeelden der Samojeden aan het etnographisch museum geschonken.

Middelburg. De fraaie toren van het stadhuis (zie 1883, blz. 199), geheel hersteld, is ontdaan van de stellingen, die hem twee jaren onzichtbaar hebben gehouden. Ook de nieuw uitgedoste lansknechten en ruiters van het uurwerk rukken elk half en heel uur weer als vroeger tegen elkander op.

Parijs. Einde Juni werden op eene publieke verkooping van merkwaardige oude kerkboeken enz., in de roepzaal van Drouot, onder andere de volgende prijzen besteed: 1 kerkboek met gekleurde platen, voorstellende het lijden van Christus, 4200 fr.; 1 dito met Fransche geschiedenis, 2275 fr.; 1 dito, 1050 fr.; 1 dito 2475 fr.; 1 dito, met geschiedenis van Christus, 3100 fr.; 1 kerkboek met het jaartal 1400, 8000 fr.; 1 klein Fransch boekje, 5700 fr.; 1 dito, 10,000 fr.; 1 dito, 2250 fr.; 1 dito, 10,600 fr.; 1 kerkboek met Italiaansch schrift, 20,000 fr.; 1 kerkboek met portretten van prinsen enz, 4700 fr.; 1 dito, 4100 fr.; 1 dito, 1025 fr.; 1 dito, 3050 fr.; 1 dito, 3100 fr.; 1 Nederlandsch boek op hout geschreven, met gravuren, 7800 fr.; 1 dito, 1275 fr.; 1 dito, 1450 fr.; 1 klein vrouweportretje, 725 fr.; 1 dito, 205 fr.; 1 dito, 1250 fr. De geheele veiling bracht ongeveer 150,000 fr. op.

Epernay. In deze stad was een prijskamp uitgeschreven voor het beste lofdicht op den Champagnewijn. Er zijn 1104 (!) antwoorden ingekomen, waarvan 5 bekroond werden met prijzen van 1000 tot 100 fr. Buitendien bekwamen de schrijvers van 25 stukken, die eervol vermeld werden, ieder eene mand Champagne.

Londen. Het eerste deel, A - Ant, 352 blz. groot, van een door Murray nieuw bewerkt *Woordenboek der Engelsche taal*, is verschenen.

- Een bericht uit Londen van 6 Mei geeft de volgende prijzen op, als aldaar besteed voor schilderijen der oud-Hollandsche school, uit de verzameling Albert Levy: A. Cuyp, *Een zonnig landschap,* 378 pond sterl.; Jan Steen, *Het bezoek van den dokter*, 330 p. st.; dezelfde, *De tric-trac-spelers*, 420 p. st.; dezelfde, *Het aanzoek*, 304 p. st.; Jacob Ruysdael, *Waterval*, 357 p. st.; dezelfde, *Zeestuk, met visschersbooten en oorlogschepen*, 798 p. st.; Wijnants en Lingelbach, *Landsclap*, 126 p. st.; Rembrandt, *Zijn portret*, *door hem zelf, in zwarte kleeding met gouden keten*, 1890 p. st.; A. Cuyp, *Riviergezicht*, 315 p. st.; Ph. Wouwerman, *Paarden aan 't wed,* 262 p. st.; Breughel, van Balen en van Kessel, vier kleine paneelen in eene lijst, voorstellende *De elementen*, 194 p. st.; D. Teniers, *Boerenbinnenhuis, met melkmeid, koeien en eene oude vrouw*, 252 p. st.; dezelfde, *Binnenhuis,* 199 p. st.; Jan Both, *Italiaansch landschap*, 336 p. st.

- In Mei is te Londen de veiling gehouden van de belangrijke bibliotheek van de hertogelijke familie Hamilton. Onder andere werden voor de nagenoemde werken de volgende hooge prijzen besteed: Dante Aleghieri, de eerste uitgaaf van *Commedia col comento di Christophoro Landino*, folio, Firenza, 1481, met 20 zeldzame prenten van Baccio Baldini, toegewezen aan den Londenschen boekhandelaar Quaritch, voor 380 pond sterl.; dezelfde boekhandelaar kocht het werk *Peintures des Manuscripts français,* van A. graaf De Bastard, met prachtig uitgevoerde facsimiles, voor 153 pond st., benevens een zeer zeldzaam Fransch werk over schoone bouwkunde van Androuet du Cerceau, met 28 prenten in Indische tint, waarschijnlijk voor Hendrik III van Frankrijk gebonden, voor 133 p. sterl. Er werd 89 pond st. betaald voor het werk *Farme and Manar of Makyng and Consegratyng Arche Bishoppes,* 1549, en 84 p. st. voor *Fêtes publiques données par la ville de Paris*, 1745 (20 kopergravuren, voorstellende de huwelijksplechtigheid van den dolfijn met Maria Leczinska). Eene verzameling van 68 potloodteekeningen, potretten van Napoleon I en zijne familie, door L. David, bracht 360 p. sterl. op.

- De ernstige woorden, waarmede sir Frederik Leigthon, voorzitter der koninklijke academie van Engeland, zich richtte tot den kanselier der schatkist, om hem te bewegen, ten minste de voornaamste Rubensen machtig te worden uit de Blenheim verzameling, beloven niet veel uitwerking te zullen hebben. In het begin van Juli werden op eene kunstverkooping te Londen drie Rubensen geveild, waarvan een, *De heilige familie*, 5.250 pond; *De bekeering van Saulus*, 3465 pond. De national Gallery kocht op dezefde veiling een half dozijn doeken van tusschen 300 en 400 pond.

- Van Tollens' *Overwintering op Nova Zembla* is eene Engelsche vertaling verschenen, bewerkt door Daniel Van Pelt.

Berlijn. De beroemdste werken van den grooten schilder Menzel gaan te Berlijn worden tentoongesteld, ter gelegenheid van zijn 50-jarig schilderjubilé.

Weenen. De stoffelijke overblijfselen der toonzetters Van Beethoven, Schubert, Gluck en Haydn, allen in de omstreken van Weenen begraven, worden ontgraven en bijgezet in grafkelders, daartoe opzettelijk aangelegd op het Weener-*Friedhof,* rond het gedenkteeken van Mozart. De beenderen van Mozart kunnen niet naar Weenen gebracht worden, omdat men niet weet waar hij begraven is.

Oxford. Bij den beroemden geleerde in Oostersche talen, professor Max Muller, is sedert eenigen tijd de Sanskriet-dichteres Ramâbhai afgestapt. Zij stamt af van de oude Vedasche familie Sândilya. Haar buitengewoon geheugen en de keurige wijze warop zij het Sanskriet spreekt en, voor de vuist, Sanskriet-gedichten in den moeielijksten versbouw vervaardigt, wekken de verbazing van allen die haar hooren.

- De *Civilta catolica* vermeldt een te Shang-Haï verschenen boekdeel in-8° van 340 bladzijden, hetwelk de *Wees gegroet* in 304 talen behelst. Dit kan de vergelijking onderstaan met het veeltalige *Onze Vader*, bezorgd door P. Hervaz van Adelung en d'Auer en uitgegeven in 1781, 1806 en 1847.

Athene. Volgens berichten van einde April zou de oudheid kundige Schliemann te Tiryns een prachtig en reusachtig paleis hebben ontdekt, met ontelbare pilaren, dat sedert eeuwen onder den grond was begraven. (Tiryns is eene kleine plaats van Griekenland, ten oosten van Nauplia gelegen. Daar bevinden zich de overblijfselen der stad, waar de Grieken Hercules lieten geboren worden. De ringmuren hebben op verscheidene plaatsen nog eene hoogte van 40 voet.)

Egypte. Professor Maspero heeft te Ekh min (het oud Egyptische Khemnis en Panopolis der Grieken), halfweg tusschen Assioet en Thebe, eene tot dusver onbekende doodenstad van groote uitgestrektheid gevonden. Eenige deelen moeten zelfs nog ouder zijn dan het Ptolemoeïsche tijdvak. Vijf groote onderaardsche begraafplaatsen zijn reeds geopend en bleken 120 uitmuntend bewaarde mummiën te bevatten. Nog 100 dergelijke grafkelders werden door Maspero gevonden, maar de tijd ontbrak tot heden om ze te openen. Naar eene oppervlakkige schatting, bevat Ekhmin minstens 6000 mummiën, ongerekend de oogst aan papyrusrollen en andere schatten, die deze doodenstad belooft te zullen opleveren.

Amerika. De bouw van den Mormonentempel, in Salt Lake City (Utah), waarvan nu 28 jaren geleden de eerste steen werd gelegd, is thans zoo ver gevorderd, dat de buitenste muren gereed zijn. Zij zijn 85 voet hoog en 10 voet dik, uit massief graniet opgetrokken. De kosten van den bouw hebben tot dus ver 4 ½ millioen dollars (22 ½ millioen fr.) bedragen. Men berekent nog 6 jaar voor de voltooiing noodig te hebben.

Sterfgevallen.

LODEWIJK FRANS JAN RICQUIER, de sedert 1840 te Parijs gevestigde Antwerpsche schilder, over wien wij in 1882, blz. 116, gelegenheid hadden te gewagen, is 18 April in Frankrijks hoofdstad overleden. Hij was te Antwerpen geboren 16 Augustus 1792 en studeerde er de schilderkunst aan de academie en bij M.I. Van Brée, wiens zuster hij tot vrouw nam. Kort nadat hij aan de Antwerpsche academie den 1^{en} prijs van het teekenen naar het antiek en het leven had behaald, vertrok hij met Philip Van Brée naar Parijs, waar hij een zijner eerste stukken, *Montezuma* schilderde. In 1813 zond hij de volgende schilderijen in, voor de driejarige tentoonstelling van de Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten: *Androcles een leeuw eenen doorn uit den poot trekkende, St.-Joseph die het kind Jezus slapend in de armen houdt, Virgilius het* 6e *boek der Eniade voorlezende aan keizer Augustus en prinses Octavia.* Na van 1818 tot 1820 met Ph. Van Brée in Italië te hebben verbleven, kwam hij zich weer te Antwerpen nederzetten. Uit dien tijd kennen wij van hem een fraai portret van zijnen kunstvriend H.J.F. Van der Poorten. Onder andere maakte hij de volgende schilderijen: 1822, *De overgave van den Briel; Admiraal Blois van Treslong de opeisching van den graaf van Bossu beantwoordende; Christoforus Colombus aan het hof van Ferdinand en Isabella na zijne terugkomst van Amerika in* 1505; 1829, *Christina, koningin van Zweden*, *aan David Teniers in zijne werkplaats een gouden ketting*

vereerende; De weduwe van een boer van Montmorency bij het graf haars mans; Jacoba van Beieren afstand doende van hare staten; Laatste samenkomst van den prins van Oranje en den hertog van Egmond; Van Borselen, *zich ter jacht begevende en afscheid nemende van Jacoba van Beieren; Frans Hals en A. Van Dyck;* 1830, *Ontdekking der nieuwe wereld door Christoforus Colombus;* 1833, *De kloosterling geneesmeester; Rooversgezin; De afspraak; Gezicht op Napels; De weduwe van Montmartre;* 1837, *Lodewijk XI*, *Quinten Durward en de hertogin Isabella van Croye*, enz.

J.E. SLINGERVOET RAMONDT, een Nederlandsch letterkundige van veel verdienste, is volgens een bericht van 1 Mei, te Amsterdam overleden, 42 jaren oud.

C.H. DEE, lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde en sinds jaren mede-arbeider aan het Woordenboek der Nederlandsche taal, is in de voorlaatste week van Mei overleden te Leiden, 53 jaren oud.

HENRY THOMAS EDWARD, pastoor-deken van Bangor, prelaat van de Anglicaansche kerk, heeft zich den 24^{n} Mei gezelfmoord, om een einde te stellen aan de hevige smarten, die eene langdurige ziekte hem veroorzaakte. Hij was 47 jaren oud en een van Engelands beste kanselredenaars. Als protestantsch godgeleerd schrijver maakte hij grooten naam, onder andere met zijne werken *The victorios life* en *The excile and return.*

FELIX HUIDIEZ, een bekwaam beeldhouwer, die als dusdanig zijnen vader in het vak was opgevolgd, woonachtig op de Concertplaats te Rijssel, heeft zich den 27^{n} Mei doodgeschoten, naar gissing onder den indruk van verstandsverbijstering. Hij was 43 jaren oud.

Graaf D'HAUSSONVILLE, als geschied- en staatkundig schrijver befaamd, lid van de Fransche academie en van den Franschen senaat, gewezen gezant van Frankrijk te Brussel, is in de laatste dagen van de maand Mei overleden. Hij was den 27^{n} Mei 1809 geboren.

Mev. LOUIZA JOANNA CECILIA RUELENS geb. STAPPAERTS, de bekwame Fransch-Belgische dichteres, aan wie de beminnaars der dichtkunst onder andere den fraaien bundel *Paquerettes* hebben te danken, is den 4^{n} Juni te Elsene overleden, na eene lange en smartelijke ziekte. De begaafde vrouw was te Antwerpen geboren, den 15^{n} Maart 1818; zij werd hoog geacht en oprecht bemind, door allen die haar kenden.

FREDERIK COMBARIEU, een verdienstelijk Fransch beeldhouwer, door wien dit jaar te Parijs een beeldje van Juvenalis was tentoongesteld, nopens hetwelk, zoo berichten de bladen, hij groote verwachtingen had gekoesterd, heeft zich in de eerste week van Juni doodgeschoten in zijne werkplaats te Parijs, daar zijne verwachtingen niet waren uitgekomen.

EDUARD VAN MARCKE, kunstschilder, leeraar aan het koninklijk atheneum en de academie te Luik, is aldaar overleden in 't begin van Juni. Hij was geboren 12 Mei 1815 en leerde bij Paul De Laroche te Parijs. In 1841, in België teruggekeerd, werd hij te Gent bekroond. Sedert dien schilderde hij een aantal verdienstelijke stukken. Met J. Helbig voerde hij muurschilderingen uit te St.-Truiden, in de O.-L.-Vrouwekerk; te Luik, in de H. Kruis- en Pholiaankerken, in het provinciehuis en het paleis enz. Hij gaf eene geachte handleiding voor het teekenonderwijs uit. (Zie onzen jaargg. 1881, blz. 182)

AUGUST ADOLF CHAUVIN, eerebestuurder der academie van Luik, is aldaar overleden in het begin van Juni. Hij was in voornooemde stad geboren den 25^{n}

October 1810, deed zijne kunststudiën in Duitschland en verving in 1858 B. Vieillevoye als bestuurder der Luiksche academie, welke betrekking hij in 1882 nederlegde. Onder andere schilderingen bezit men van hem: *Judas Iscariotus* en *Beeckman en Laruelle* (beide op het stadhuis te Luik); *De vlucht in Egypte* en *Ontscheping der H. Familie* (in Engeland); *De Hemelvaart* (in de kerk te Seraing); *De H. Lambertus aan het feestmaal van Pepyn van Herstal* (in het museum te Luik). Met zijn portret van pater Lacordaire verwierf hij in 1848 te Brussel het eeremetaal en ter gelegenheid der Antwerpsche tentoonstelling van 1861 werd hij benoemd tot ridder van de Leopoldsorde.

JOHAN KESSELS, als beoefenaar van de Vlaamsche letterkunde en ieveraar voor de Vlaamsche taalrechten te Antwerpen gunstig bekend, is aldaar den 10n Juni overleden, ruim 54 jaren oud. Allen, die in de gelegenheid waren den verdienstelijken man te leeren kennen, zullen zijn aandenken in eere houden. Hij werd den 15n Juni te Deurne begraven. De heer G. Schoiers hield eene afscheidsrede, namens den *Nederduitschen Bond* van Antwerpen.

LUDWIG RICHTER, de beroemde Duitsche schilder, is den 20n Juni gestorven. Hij was den 28n September 1803 geboren. Op zijn eerstvolgenden verjaardag moest te Loschwitz een gedenkteeken ter zijner eer onthuld worden.

VICTOR MASSÉ, de toonzetter van de zangspelen *La chanteuse voilée*, *Les Noces de Jeannette, Galathée, La Reine Topaze*, *For d'Aliza*, *Paul et Virginie*, enz., geboren te Lorient den 7n Maart 1822, is 5 Juli te Parijs overleden, 62 jaren oud. Hij was lid van de Fransche academie.

LEPSIUS, de beroemde Egyptoloog, is volgens een bericht uit Berlijn van 9 Juli overleden, 74 jaren oud.

EDUARD EMIEL GUSTAAF ROUSSEAU, plaatsnijder, geboren te Brugge, den 3n November 1836, is aldaar overleden den 26n Juni.

HENDRIK DELMOTTE, die zich als tooneelschrijver in de Fransch-Belgische letterkunde gunstig deed kennen, is in 't begin van Juli overleden, 61 jaren oud.

FERDINAND VON HELLWALD, de uitstekende Duitsche letterkundige, leeraar te Weenen, schrijver van eene hoog gewaardeerde geschiedenis van het Nederlandsch tooneel, is in het begin van Juli overleden te Clarens (Zwitserland).

ARMANDUS NEUT, een talentvol Fransch-Belgisch staatkundig schrijver, hoofdopsteller van het dagblad *La Patrie,* te Brugge, lid van den provincieraad van West-Vlaanderen, is den 5n Juli overleden, 72 jaren oud.

MOIGNO, de bekende Fransche geestelijke, schrijver van de *Heerlijkheden des geloofs* en een aantal werken over natuuren scheikunde, is te Parijs den 10n Juli overleden, 80 jaren oud. Hij was in Bretagne geboren en sprak 12 talen.

ALEXANDER FRANCIA, zeeschilder, zoon van een Fransch schilder, geboren te Calais, is in de eerste helft van Juli overleden.

Mej. MALTBY, waterverfschilderes, dochter van den Engelschen gezant te Brussel, is ten gevolge van eenen val te Boitsfort, waar zij naar de natuur schilderde, overleden den 21n Juli. Zij was slechts 32 jaren oud.

LODEWIJK GALESLOOT, de geleerde oudheidkundige, ambtenaar aan het rijksarchief te Brussel, is den 22n Juli overleden.

ALEXANDER PINCHART, letterkundige en hulprijksarchivaris te Brussel, is aldaar overleden op 23 Juli, 71 jaren oud. Aan zijn graf werden twee redevoeringen uitgesproken door de heeren C. Piot en E. Slingenyer.

ARNOLD FERDINAND EWALD, historieschilder, is volgens een bericht van 27n Juli, te Berlijn overleden.

Jan Breughel, bijgenaamd de Fluweelen. 1568 + 1625.

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN ED. VERMOKCKEN.

Jan Breughel, de meester wiens wezenstrekken het penseel van Rubens op het doek deed herleven en de etsnaald van Van Dyck vereeuwigde, is onbetwistbaar een der uitmuntendste figuren in de schitterende rij onzer Vlaamsche schilders. Eene nauwkeurige studie over zijn maagschap werd, in 1854, door P. Génard in de *eenige* aflevering van den *Luister der St.-Lucasgilde*[1] medegedeeld; de vlijtige opdelver van bouwstoffen voor de geschiedenis onzer kunstschool, wijlen onze vriend Th. Van Lerius, boekte nopens zijn leven en zijne werken kostbare inlichtingen in den *Catalogue du Musée d'Anvers;* de *Liggeren der Sint-Lucasgilde*, door denzelfden heer Van Lerius met medewerking van Ph. Rombouts uitgegeven, behelzen eveneens belangvolle mededeelingen over den meester.

Deze werd te Brussel geboren en was de zoon van Pieter Breughel en van Maria Coecke, de dochter van den schilder-

(1) Zie de *Vlaamsche School*, 1858, blz. 161.

bouwmeester, wiens levensbeschrijving en afbeeldsel in eenen onzer vroegere jaargangen werden opgenomen[1]. Algemeen wijst men 1568 voor het geboortejaar aan; zulks strookt met de grafschriften, volgens welke hij, ten jare 1625, *oudt synde* 57 *jaren*, overleed[2]. Eene notarieele akte van den 28^{n} Augustus 1618 zegt dat hij alsdan was *oudt omtrent achtenveertich jaren*[3]; maar die opgave is ongetwijfeld onnauwkeurig, vermits zijn vader in 1569 ten grave daalde.

Volgens Karel Van Mander, ontving de jonge wees zijne eerste lessen van zijne grootmoeder, Maria Bessemeers, P. Coecke's echtgenoote, die hem met waterverf leerde schilderen, en ging hij naderhand in de leer bij P. Goetkint, te Antwerpen. Wie, na dezes overlijden, in 1583, zijne kunstopleiding voortzette, is ongekend. Al vroegtijdig trok Breughel naar het buitenland, bezocht Keulen, waar zijne zuster Maria woonde, en was in 1593 te Rome. Na een driejarig verblijf te Milaan, keerde hij in Antwerpen terug den 12^{n} September 1596, en werd daar, in 1597-98, in de Sint-Lucasgilde als vrijmeester ingeschreven. De poortersboeken van Antwerpen betoonen, dat ‘Jan Breughel, Peeterssone, schilder, van Brussel,’ den 4^{n} October 1601, tot poorter der stad werd aanvaard[4]; hij was deken der Romanisten, toen Rubens, in 1609, ontvangen werd in deze Antwerpsche vereeniging van kunstbeoefenaren, die Italië bezocht hadden.

Intusschentijd was Breughel in den echt getreden. Den 23^{n} Januari 1599 werd, in de Antwerpsche hoofdkerk, zijn huwelijk met Elisabeth de Jode, dochter van den plaatsnijder Geeraard de Jode, den oude, ingezegend. Twee kinderen: Jan Breughel II, den 13^{n} September 1601 in Sint-Joriskerk gedoopt, en eene dochter, met name Paschasia, sproten voort uit die echtverbintenis, die na weinige jaren door den dood van Elisabeth schijnt verbroken te zijn; want in April 1605 ging de schilder in Sint-Andrieskerk een tweede huwelijk aan, met Catharina van Mariënburg. Zijne getuigen waren Cornelius Schut, pasteibakker, en Jan van Waerbeke, notaris. Acht kinderen werden uit dit huwelijk geboren.

Paschasia trouwde den 13^{n} Februari 1624 met Hieronymus van Kessel, wiens vader, Hieronymus de oude, meermaals landschappen van den fluweelen Breughel stoffeerde[5].

Kan, bij gemis van talent, de begunstiging van grooten iemand tot zekere hoogte voeren, het waar talent, wil het de vruchten dragen, waar het geschikt voor is, kan de begunstiging niet ontberen. Breughels kunstig penseel had het geluk vermogende beschermers aan te treffen. Tijdens zijn verblijf in Italië won de schilder de gunst van den aartsbisschop van Milaan, Frederik Borromeo, die hem in zijnen dienst aanvaardde en hem op de terugreis aanbevelingsbrieven voor den bisschop van Antwerpen verschafte. Voor eenige jaren verscheen in druk eene belangrijke verzameling van brieven, door Breughel aan den aartsbisschop van Milaan, of aan Hercules Bianchi, zijnen middelaar bij Borromeo, toegestuurd en te Milaan heden nog bewaard. Zij loopen over de jaren 1605 tot 1624, en waren meest allen geschreven door Rubens, die voor zijnen vriend de pen hield. Volgens het grafschrift stond hij ook in hooge achting bij den keizer Rudolf II en werd hij de hofschilder der aartshertogen Albertus en Isabella. Deze laatste titel kwam in meer dan eene omstandigheid hem ten nutte.

(1) Zie de *Vlaamsche School*, 1877, blz. 96.
(2) *Graf- en Gedenkschriften der prov. Antwerpen*, II, 448, 451.
(3) Zie de *Vlaamsche School*, 1877, blz. 86.
(4) *Liggeren der Sint-Lucasgilde*, d. I, blz. 397.
(5) *Liggeren der Sint-Lucasgilde*, d. I, blz. 586.

Zoo diende hij, den 18n Maart 1606, bij hunne hoogheden een vertoogschrift in, met verzoek dat zij zouden afzien van hunne rechten op twee tafereeltjes, een van hem en een van zijnen leerling, door de tolbeambten te Oordam aangeslagen. Een gunstig antwoord volgde den 30n Maart. Maar middelerwijl hadden de officieren der licenten de twee stukjes, te Antwerpen, op de Vrijdagmarkt, verkocht. Het tafereel van Breughel had 54, dat van zijnen leerling 18 gulden opgebracht. Het aandeel van 24 gulden, dat de regeering toekwam, werd den schilder teruggegeven.

Den 27n Mei van hetzelfde jaar ontving hij de toelating om 6 kleine stukjes, vrij van rechten, naar Zeeland te mogen zenden.

Den 18n Juli en den 25n October 1609 vroegen de aartshertogen aan het Antwerpsch magistraat dat *Jehan Van Breughel* ontslagen zoude zijn van de verplichting om de wacht op te trekken en krijgslieden te herbergen.

Eenige maanden later vroeg Breughel nog, dat hunne hoogheden hem in bijzonderen dienst zouden nemen, en hem de kwijtschelding van wachten en tollen vergunnen, die zij aan de andere schilders van het hof toestonden. Hij betoogde dat hij dagelijks te Brussel kwam op bevel en voor dienst. De kwijtschelding werd hem verleend op 13 Maart 1610, om reden dat hij soms in dienst der landvoogden te Brussel werkzaam was.

De burgemeester, schepenen en raadsleden der stad pruttelden wel tegen, maar Breughel handelde even als vroeger en beriep zich op het hooger gezag te Brussel, waar hij gelijk kreeg; en geen wonder(1)! hij schreef den 12n Maart 1610 aan den aartsbisschop Borromeo, te Milaan, dat hij sedert drie maanden te Brussel was, om in tegenwoordigheid der aartshertogen elf groote schilderijen te beginnen. Met meer andere ziet men die thans in het museum van Madrid.

In 1613 vroeg en verkreeg Breughel andermaal de vrijstelling van accijnsen.

Al die vragen om van belastingen vrij te zijn, zouden het vermoeden kunnen verwekken dat de man schrokkig van aard was. Verschillige feiten bewijzen het tegenovergestelde: Abraham Grapheus, zoon van den knaap der Sint-Lucasgilde was voor schulden gevangen gezet; om hem vrij te krijgen werd eene inschrijving geopend, waar Breughel de grootste som (6 gulden) in bijdroeg. Aan de rederijkkamer de Violieren schonk hij een tooneelgewaad voor de godin Pallas.

Ten bewijze van de milddadigheid van den meester verhaalt

(1) Th. Van Lerius, *Catalogue dn Musée d'Anvers,* p. 310.

men ook, dat toen Frans Snijders[1] in 1608 van Rome naar Milaan trok, Breughel zijne Italiaansche vrienden verzocht aan den kunstmakker, die hem in den nood had bijgestaan en getroost, als iedereen hem verliet, - het noodige geld te bezorgen; en men stelde aan F. Snijders 600 gulden ter hand. De heer Max Rooses zegt niet te weten van welken nood Breughel spreekt; wellicht bedoelt hij de ziekte, die hem en zijne vrouw overviel in 1608[2].

Karel van Mander zegt te recht van onzen Breughel, 'dat hij was een ongemeen kunstig Bloem- en Landschapschilder. Zijne landschappen bestaan meerendeels in Ryn- of Landgezichten, met molens, karren, schuiten, wagens, veel volk en ander gewoel gestoffeerd. De beeldjens, paarden, het vee enz. zijn zeer fraai geteekend en net en zindelijk uitgewerkt. Bij schaars voorkomende gelegenheden worden de stukken van Jan Breughel door de kunstminnaren tot zeer hooge prijzen betaald. In de kunstkabinetten der Vorsten en vermogende liefhebbers ontbreken zijne tafereelen niet.'

Men vindt dan ook in meest al de landen tafereelen van Breughel, en misschien is België wel het minst goed bedeeld. In den Louvre, te Parijs, zijn er 7; te Berlijn 8; te Munchen 16; te Dresden 27; te Madrid 54.

Het dient echter in aandacht genomen te worden, dat verscheidene werken van Jan Breughel, den jonge, zoon van den Fluweelen, aan den vader werden toegeschreven, zooals bij voorbeeld lang het geval was met de drie landschappen in het museum van Dresden, die, naar het jaartal te oordeelen, ongetwijfeld het werk zijn van den zoon.

Wellicht is zulks ook het geval voor eenige der 54 stukken, in het museum van Madrid aanwezig. Sommige zijn onbetwistbaar van den vader.

Daar ziet men het *Kasteel der aartshertogen*, *het Park van Brussel*, in 1610 geschilderd; *Strijdende soldaten*, *Het aardsch paradijs*, 11 *bloemstukken;* twee reeksen dragende *Vijfzinnen* voor titel. De twee tafereelen der eerste reeks (nummers 1237 en 1238) zijn 1^{m},75 hoog, en 2^{m},53 breed. Op het eene verbeelden de kunstschatten van vorsten het *gezicht*, geurige bloemen den *reuk*; op het andere zijn het *gehoor* door eene verzameling van muziekinstrumenten, de *smaak* door kostelijke opgedischte spijzen, het *gevoel* door allerhande bijeengebrachte wapens afgebeeld. Bij die zinnebeeldige voorwerpen heeft men handelende personen: vrouwen en kinderen, die de spijzen nuttigen, de prachtvoorwerpen bewonderen, de muziekinstrumenten bespelen, enz.

De tweede reeks, nummers 1228-1232, bevat vijf kleinere stukken. De vijf zinnen, ieder afzonderlijk op een tafereel, zijn door dezelfde voorwerpen voorgesteld als in de eerste reeks, maar Venus en Cupido vervangen hier de vrouwen en kinderen. In een groot stuk stelt eene verzameling van kunstvoorwerpen en wetenschappelijke werktuigen de *kunsten en wetenschappen* voor.

Te Berlijn vindt men: *De smidse van Vulcaan*, een *Bacchusfeest*, een *Riviergezicht*, het *Dierenwoud*, *Nimfen op jacht*, den *Strijd der Amazonen;* - te Weenen, in het Belvedere: *De aanbidding der koningen*, *AEneas in de hel;* - te Brunswijk: *Vogelenconcert*, *Woud*, *met bloemen plukkende nimfen;* - te Parijs, in den Louvre: den *Slag van Arbela,* en twee der *Vier elementen,* in 1621, op last van den aartsbisschop Borromeo geschilderd.

Het Antwerpsch museum bezit van hem een stuk, gestoffeerd door P.P. Rubens, den *Dood van den zaligmaker beweend door de heilige vrouwen en Joannes* voorstellende. Men vindt hier een bewijs, hoe de groote meester zich wist te vereenzelvigen met de fijne penseeling van Breughel. Dit was niet de eenige maal

(1) Zie de *Vlaamsche School*, 1881, blz. 74.
(2) *Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool*, Gent, Ad: Hoste, 1879.

dat de twee uitstekende mannen, die ook goede vrienden waren, te zamen werkten. Er bestaan tal van stukken, tot welker uitvoering zij elkander de hand leenden. In de hierboven vermelde akte van den 28^{n} Augustus 1618, door den heer F.J. Van den Branden, in 1877 voorgebracht ten bewijze dat Rubens van Antwerpen geboortig is, komen de twee vrienden ook te zamen voor. 't Is misschien niet overbodig de zoo klare als afdoende redeneering van den heer Van den Branden tot haren eenvoudigsten vorm te herleiden: Rubens was poorter van Antwerpen, zooals blijkt uit de onderhavige akte; hij werd het niet bij aanneming: zulks betoonen de poortersboeken; bij gevolg, hij was het bij geboorte(1). Wat wil men duidelijker? - Te Antwerpen heeft men ook van Breughel het *Blazoen* der rederijkkamer, de Violieren, dat hij met Sebastiaan Vrancx en Frans Franken uitvoerde.

Het rijksmuseum te Brussel bezit eene *Preek van den H. Norbertus*, *te Antwerpen*, voortkomende van de abdij van Park bij Leuven. De heilige stichter der orde van Premonstreit staat op eene trede der kerk van de Sint-Michielsabdij, de ketterij van Tanchelm vertrappende; achter hem bevinden zich een aantal kloosterlingen zijner orde; voor hem zitten en staan tal van toehoorders luisterend naar zijn woord; voorop leunt een man op eenen stok, en daarachter zijn twee voerlieden op hun paard en twee ruiters in het midden; op den achtergrond rijst de O.-L.-Vrouwekerk van Antwerpen, een oprecht anachronisme, daar die kerk nog niet bestond toen Norbertus te Antwerpen predikte. Voor de geschiedenis van dit tafereel kan men den *Catalogue du musée royal de Belgique*, *par E. Fétis*, raadplegen. De *Vruchtbaarheid en de Liefde* is een der puike bloemstukken van den meester; de beelden werden door H. Van Balen uitgevoerd. In de buitenlandsche museums treft men ook een aantal bloemenstukken van J. Breughel aan. Daniël Seghers (zie blz. 13) is een zijner befaamdste leerlingen in dit vak.

J. Breughel overleed den 13^{n} Januari 1625 op 57-jarigen ouderdom, en werd begraven in de St.-Joriskerk, nevens het altaar van het H. Kruis. Een grafsteen met Vlaamsch opschrift wees voordezen de plaats aan. De namen van verscheidene leden zijner familie stonden er op vermeld. Tegenover hetzelfde H.-Kruisaltaar richtten naderhand de overgeblevene kinderen

(1) Zie de *Vlaamsche School*, 1877, blz. 85 en volg.

der twee bedden hem een gedenkteeken op van zwart marmer, versierd met vergulde sieraden en waarin des schilders portret, uitgevoerd door zijnen beroemden vriend P.P. Rubens, prijkte. Het Latijnsch opschrift meldde, dat Breughel de gunsten genoten had van Rudolf II, keizer van Duitschland, dat hij verbonden was aan het hof der aartshertogen Albertus en Isabella, en bracht eene warme hulde aan de uitstekende kunst, aan de zedigheid en aan de welgemanierdheid van den schilder. Zijn overlijden wordt er een dag vroeger op vermeld dan op den Vlaamschen grafsteen: *Pridie Idus Januarii* (12 Januari).

Dit gedenkteeken, zoo rijk aan herinneringen, werd in 1798 verkocht bij de inwendige verwoesting der kerk. Het is onbekend of het portret er in 1794, tijdstip der algemeene oplichting der tafereelen van Rubens door de Franschen, was uitgenomen. Zeker is het echter dat men er sinds niets meer van hoorde.

Jan Breughel had te Brussel in de Kappellekerk een gedenkteeken opgericht ter nagedachtenis zijner ouders: Pieter Breughel, overleden te Brussel in 1569, en Maria Coecke, gestorven in 1578. Het was versierd met een tafereel van P.P. Rubens, voorstellende *den Zaligmaker*, *die de zinnebeeldige sleutels aan den H. Petrus geeft.* David Teniers, de jonge, die in eerste huwelijk eene der dochters van J. Breughel trouwde, herstelde in 1676 dit gedenkteeken, dat nog dezelfde plaats bekleeedt. Ongelukkiglijk vervangt eene kopie het oorspronkelijk tafereel, door de kerkmeesters, in 1766, verkocht aan den heer Braamcamp, van Amsterdam, voor 5000 gulden wisselgeld. Dit kunststuk, door P. Pontius in plaat gebracht, ging in 1771, na den dood van den heer Braamcamp, over naar de verzameling van den heer J.E. Van Lancker, die het 4000 gl. wisselgeld betaalde. Later kreeg koning Willem II het in eigendom totdat eindelijk, in 1850, de heer Mawson, van Londen, het voor 18,000 gl. aankocht. Catharina van Mariënburg, J. Breughels tweede vrouw, moest hem niet lang overleven, zooals blijkt uit eene ontdekking van den heer Ph. Rombouts, in de archieven der Sint-Lucasgilde, en volgens welke de betaling der doodschuld voorkomt in de rekeningen, loopende over de jaren 1626-1627.

Eene aanteekening van J. Breughel, den jonge, van 1627, bevestigt het feit. Het dagboek dezes kunstenaars leert ons dat zijn vader door de fortuin begunstigd was. Behalve de tafereelen door hemzelf geschilderd, of met behulp zijner gewone medewerkers, bezat hij werken van Titiaan. F. Snyders, D. Segers, J. Foucquier, J. Parcelis, C. Claessens enz. Van denzelfden zoon weet men waarom zijn vader de Fluweelen genaamd werd: hij ging namelijk doorgaans prachtig en in 't fluweel gekleed. Het handschrift vermeldt inderdaad betaalde rekeningen van fluweelen kleederen, van zijde en passementen. Ook leefde de vader op grooten voet en bewoonde een aanzienlijk huis in de lange Nieuwstraat, thans n^{r} 107, genaamd *de Meerminne*, door hem gekocht den 20^{n} December 1604. Zijn schoonzoon David Teniers betrok het later. Zie daarover dezes levensschets door K. Simillion, in onzen jaargang 1864, blz. 173.

Een reizende volksstam.
II.

De jongeling, die naast den grijsaard voortreed, was in het wit en zat op een gitzwart paard van reusachtigen omvang, met een slependen staart en het hoofd half in de manen verborgen. Hij zag zeer bleek, bijna blank, en vreemd was het zulk een krachtig dier door zulk een tengeren knaap te zien besturen; zijn voorkomen was verwijfd, listig, gebiedend en onbeschaamd. Toen hij ons uit de verte gewaar werd, knipte hij met de oogen, die, met antimonium geverfd, hem nog meer op een jong schoon meisje deden gelijken. Het kleurlooze van zijn gelaat voltooide die gelijkenis. Hij droeg geen enkel rangteeken, ook geen zweem van borduurwerk op zijne kleederen. Van zijn geheelen persoon, zorgvuldig in een burnous van fijne wollen stof gewikkeld, zag men niets dan de punten zijner laarzen, zonder sporen, en eene hand, die den teugel vasthield: eene kleine fijne hand, door een diamanten ring versierd. Hij leunde achterover in zijn zadel van violet fluweel, met goud geborduurd. Twee fraaie hazewinden sprongen vroolijk tusschen de beenen van zijn paard.

Zoodra hij den ouden grooten heer en zijn zoon ontdekte, maakte Ali eene beweging, alsof hij zich ter aarde wilde werpen; maar de luitenant legde de eene hand op zijn schouder. Schoon verwonderd, begreep hij dit gebaar en verroerde zich niet.

Intusschen beschouwde ik den jeugdigen ruiter, met het keizerlijk voorkomen, omringd door zijn ruwen hofstoet, met krijgslieden tot lakeien en grijsaards tot pages. Toen viel mijn oog op de uniform van onzen luitenant; ik bedacht hoe weinig elegant ik er zelf uitzag, en vroeg aan mijn vriend onwillekeurig: ‘Hoe vindt gij dat wij Frankrijk vertegenwoordigen?’

In het voorbijgaan groette de grijsaard ons koel met de hand, en wij beantwoordden zijn groet met zooveel voornaamheid als wij bijeen konden rapen. Toen de jongeling ons tot op twee schreden afstands genaderd was liet hij zijn paard steigeren, zoodat het dier, met de vier pooten tegelijk een vervaarlijken sprong doende, met wuivende manen vlak langs ons henen schoot. Het prinsje ontdook aldus behendig de zorg van het groeten, en zijn gevolg reed voort, zonder ons zelfs met een blik te verwaardigen.

Daarna kwamen de muzikanten, in twee rijen, met de teugels door de armen geslingerd. Sommigen sloegen met een krijgshaftig gebaar op kleine vierkante ramen, bespannen met kalfsleder; anderen trommelden met houten haken op kleine pauken; weer anderen bliezen op lange fluiten, in den vorm van hobos. Dan volgden, twee aan twee en de fraaist uitgedoste voorop, de kameelen, die de *atatiches* droegen. Het waren groote, magere, gespierde, glanzige, dieren, bijna zoo wit als echte *maharas* en, zooals de Arabieren zeggen, ‘met den ede-

len gang van den struisvogel.' Om den hals droegen zij zwart satijnen doeken en aan de voorpooten zilveren ringen. De *atatiches* (eene soort van korven, met doek bekleed, en kussens en tapijten onderin, waarvan de uiteinden gordijnvormig langs den rug der kameelen afvielen) geleken meer op troonhemels uit eene processie, dan op draagstoelen. Verbeeld u eene verzameling van allerlei kleuren: citroengeel damast, met zwart satijnen strepen; gouden arabesken op zwarten, zilveren bloemen op gelen grond: een *atouche* geheel van scharlaken zijde, met twee olijfkleurige balken, oranje naast violet, rozen met blauw doorkruist; bleekblauw naast matgroen; daarbij half kersroode, half smaragdgroene kussens; tapijten van kostbare wol in donkerder kleuren: karmozijn, purper en granaat; alles onderling in harmonie, met dien eigenaardigen smaak der Oosterlingen, de eenige ware coloristen ter wereld. Het was het schitterendste gedeelte, het brandpunt der karavaan. Van voren en op eenigen afstand gezien, verhief zich het hooge toestel der atatiche als eene soort van mijter, schitterend boven het eerwaardig hoofd der witte kameelen, en bij uitnemendheid geschikt om hun dat priesterlijk voorkomen te verleenen, hetwelk ook u meermalen getroffen heeft. Men zag niets van de voorname vrouwelijke reizigers, schommelend in die prachtige wiegen, maar bij tusschenpoozen hief een zwarte voetknecht, nevens de draagbaar voortloopend, zijn hoofd op, om eene stem te beantwoorden die hem van achter de gordijnen aansprak.

Verder gingen de kostbare stoffen en de schitterende kleuren niet, want terstond daarop kwamen de werkkameelen, die de tenten, het huisraad en het keukengereedschap van ieder gezin droegen, onder geleide van de vrouwen, kinderen, eenige voetknechten, en de armen uit den stam. Geel- en bruingestreepte koffers in ruwe vormen, schotels met *kouskoussou*, koperen bekkens, wapens in bundels saamgebonden, gereedschap van allerlei aard, rammelend door de beweging van het loopen, overal lederen waterzakken, dooreen hangend met dozijnen kippen, die, met de pooten aan elkander gebonden, klapwiekten en schreeuwden; en bovenop dit alles de tent, met haar bekleedsel om de stijlen gerold, als een zeil om de ra, en een staaf of stok, die, met sjortouwen vastgehecht, ongeveer als een mast met zijn takelwerk, in de lucht scheen te zweven. Dit was de onveranderlijke aanblik, dien de wanstaltige kameelruggen opleverden. Er waren er honderdvijftig of tweehonderd, om de goederen en 'harige huizen' der reizende kolonie te vervoeren. Op de uiterste achterdeelen der kameelen zaten jongens, die luid schreeuwden als de dieren in der haast soms aan elkander bleven vasthaken. Midden onder huisraad hingen hier en daar kleine naakte kinderen, of wel, zij lagen in groote keukenschotels als in wiegen te schommelen. Behalve de harem, die in gesloten draagstoelen reisde, gingen alle vrouwen te voet, aan weerszijden der karavaan, ongesluierd, spinnende, en met het rokken aan den gordel. Kleine meisjes volgden, en droegen of sleepten de jongste en minst vlugge, in hare sluiers gebonden, met zich voort. Oude strompelende vrouwen sukkelden met de overige mede, op lange stokken geleund, terwijl nog sterke grijsaards zich, met de beenen langs den grond slepend, door onnaspeurlijk kleine ezels lieten dragen.

Er waren ook negers, die in hunne gitzwarte armen aanvallige kindertjes droegen, met de roode *chechia* op het hoofd; andere negers leidden merries bij den teugel, die van de borst tot den staart bedekt waren met *djellalen* (met bloemen doorweven dekens) en door hare veulens gevolgd werden; sommigen ook leidden weerbarstige rammen bij de horens, als voerden zij deze dieren naar het outer, ter offerande. Ruiters galoppeerden midden door de menigte, en gaven uit de verte bevelen aan hen, die, geheel in de achterhoede, de onbeladen kameelen en de schapen geleidden. Dààr krielden de wachthonden, blaffend, huillend, de traagste onder de schapen en kameelen in de hielen bijtend. Toen wij naderden begonnen de honden

nog woedender te blaffen, de schapen nog onrustiger en schichtiger te worden, zoodat wij het wijs achtten ons uit de voeten te maken. Wij zetten onze paarden in den draf en waren het laatste gedeelte der achterhoede weldra vóór.

Nog een uur lang hoorden wij de muziek der fluiten en zagen wij de stoflijn, die zich in oostelijke richting naar de bergen verwijderde.

Naar EUGÈNE FROMENTIN.

Nog iets over waterkers.

Op blz. 94 van de *Vlaamsche School* komt een berichtje voor over 'waterkers.' Daarin worden 2 geheel verschillende planten met elkaar vereenzelvigd, namelijk de *waterkers* (cresson de fontaine, cresson d'eau, Brunnenkresse, Quellenrauke, Nassurtium officinale. R. Br., Sisymbrium Nasturtium. L.) en de waterklaver of ruigbloem (Menyanthe trèfle d'eau, trèfle aquatique, Fieberklee, Zottenblume, Menyanthes trifoliata. L., in de apotheken bekend onder den naam van Trifolium aquaticum.)

De eerste behoort tot de familie der *kruisbloemigen* (cruciferae), groeit in slooten en aan vaarten, heeft gevinde bladen en bloeit met lange trossen van kleine witte bloempjes. In den omtrek van Londen, Rouaan en Erfurt wordt de plant op groote schaal in moestuinen gekweekt. Zij wordt op verschillende wijzen als toespijs genuttigd wegens hare bloedzuiverende eigenschappen en staat als middel tegen 't scheurbuik gunstig bekend.

De 2^{e} behoort tot de familie van de *gentianen* (gentianeae). Zij komt menigvuldig op moeras- en veengronden voor, waar zij door hare groote 3-tallige bladen en korte trossen van fraaie, roseroode bloemen van verre in 't oog valt. De gedroogde bladen worden in Engeland ook gebruikt ter gedeeltelijke vervanging van de hop. Verder staat de plant bekend als samentrekkend en antiscorbutisch. In vroeger tijden werd zij in de artsenijbereidkunde veelvuldig toegepast.

D. LAKO.

Geneesmiddel tegen de dronkenschap.

Neem een aftreksel van kwassiawortel, een half ons in een pint azijn; daarvan een theelepeltje te gebruiken, als drankdorst zich doet gevoelen. De Scientific American waarborgt volkomene genezing.

De woudkapel.

I.

De weide wordt omruischt door 't donkre woud,
En somber rijst 't gebergte op de achtergronden;
Allengs genaakt de winter, droef en koud,
Dien 't dorre loof, de scherpe wind verkonden.

De zonne week, omhuld van wolken dicht,
Onvriendelijk, geen afscheidsgroete schenkend;
En de natuur blijft stom, in 't schemerlicht
Haar stervensuur zwaarmoedig overdenkend.

Waar ginder ruischt een eik aan 's bergen voet,
Waar 't beekje klaagt bij 't scheiden van haar welle,
Daar wenkt, als uit den ouden tijd een groet,
De sedert lang verlaten woudkapelle.

Waar zijn ze, o kerk, wier lofgezang tot God
Eens biddend steeg uit uw gewijde bogen,
Vergetend daar hun treurig aardsche lot?
Waar zijn ze heen? - Hun zangen nagetogen?!

II.

Hoor! Eensklaps stoort een kreet de diepe stilt';
Was 't niet in der kapelle leege wanden?
Wie mag het zijn, die daar zoo aaklig gilt,
Dat 't mij verschrikt en roert mijne ingewanden?

'Heer God! wij loven u - ha, ha, ha, ha!'
Nu zwijgt hij stil, de booze godeshater:
Dan dondrend roept hij weer: 'Halleluja!'
En luider dondrend volgt zijn hoongeschater.

Vol schuchtren spoed stort vliegend hij voorbij:
't Verwarde haar langs bleeke wangen bevend;
Zijne oogen, rustloos, wild, zóo rollen zij,
Als 't dwaallicht, in den nacht des waanzins zwevend.

Hij spoedt zich woudwaarts voort; de dorre blaân,
Vergruisd door zijnen voet, in 't duister kraken;
Nadenkend luistert hij, blijft plotsling staan:
Mij dunkt, hij weent; ik hoor hem zuchten slaken.

Meêwarig ruischt gij hem, verstorven loof!
Toon hem 'Verganklijkheid' ten troost in 't strijden!
O, voer zijn ziel op 't spoor van 't mild geloof,
Noem hem den dood, zijn redder in het lijden!

Een zacht, weemoedig licht beschijnt het dal;
Daar komt de maan het feest des afscheids vieren;
Haar zilverglans zoo zuiver, troostvol, zal
Den laatsten nacht des vegen zomers sieren.

Hoe zwak is reeds des eiken vale blad!
Den lichten straal der maan kan 't niet meer dragen,
Daar 't door zijn drukking breekt, tot stof verspat;
En treurig schijnt de kale twijg te klagen.

Daar staat de dwaler, bleek en stom als 't graf,
Aanschouwt de maan, zijn lippen saamgetrokken;
Vreesachtig wendt zich 't maanlicht van hem af,
De wind ontwijkt d'ellendeling verschrokken.

Staart zoo des waanzins oog, wild, zonder hoop,
Omhoog naar d'eeuwig kalmen, klaren vrede,
Waarmeê de sterren al volbrengen haren loop?
O, treurtooneel der menschelijke rede!

Wat, Noodlot, heeft toch deze mensch gedaan,
Dat met des waanzins bange duisternissen
Gij stoordet diens rampzaalgen levensbaan,
En zijne ziel haar' troost, haar' God moet missen?

III.

Eens minde hij! - 't Is langen tijd geleên,
Ging eenmaal hij, een vroolijke gezelle,
Met zijn geliefde door deez' streken heen
En kwam met haar bij deze woudkapelle.

Zij traden in, ze knielden neer; en blij
Scheen 't avondrood door de gekleurde ruiten.
Hij bad met haar zoo vroom aan hare zij',
En buiten klonk het lied der herdersfluiten.

Daar hief zij snel en plechtig hare hand
Omhoog en sprak, zoo 't scheen zelfs diep bewogen:
‘Indien voor u mijn hart niet eeuwig brandt,
Dan straffe mij Gods gramschap voor mijn logen!’

En meer nog gloeit het vroolijke avondgoud,
Gelijk zijn hart dat eeuwig haar wil loonen;
En buiten klonk in 't stille dal en 't woud
Des herderslied als zoete hemeltonen.

Hoe snel verwoest ze zijne harterust!
Hoe snel een ander reeds des valschen eeden
Het laatste woord van valsche lippen kust;
Hoe spoedig smukt het bruidsgewaad haar leden!

En haar bestaan, dat vreugde glanzen deed,
Die 't minste leed haar nimmer stoorde,
Vloot, ongestraft voor haren valschen eed
Voorbij voor 't oog des Heeren, die dien hoorde.

Heeft dat, o Noodlot, deze mensch gedaan,
Dat met des waanzins bange duisternissen
Gij stoordet diens rampzaalgen levensbaan,

En zijne ziel haar' troost, haar' God moet missen?

En daarom zwerft hij rond met wilden spot,
Door smart verteerd, als balling, hier beneden,
En vloekt hij dààr, waar neêrgeknield voor God
Hij eertijds bad zijn zaligste gebeden.

PIETER VIERHOUT.

Uit het Duitsch van Nic. Lenau.

Kroniek.

Antwerpen. *O.-L.-Vrouwekerk.* In de O.-L.-Vrouwekapel is een 4e glasraam geplaatst, uitgevoerd door de heeren P. Van der Oudera en Stalins en Janssens, volgens het programma van den stadsarchivaris P. Génard. Het hoofdonderwerp is *Alexander Farnese*, *die*, *in tegenwoordigheid van eenen bisschop*, *de sleutels van Antwerpen aan O.-L.-Vrouw opdraagt.* Aan de zijkanten prijken wapenschilden van begunstigers van de gilde van O.-L.-Vrouwelof en kanunnikken der hoofdkerk: in het bovendeel de wapenschilden van paus Sixtus V, Alexander Farnese en de openstaande bisschoppelijke stoel; twee engelen houden wimpers met de opschriften: *Salve Mater misericordioe* en *Monstra ta esse matrem.* Het nieuwe raam maakt een zeer gunstigen indruk en veroordeelt al meer en meer de glasramen van Fransch maaksel waarover wij reeds in 1872 kloegen. Het is bekostigd door nu wijlen J.B.J. Ghislain, zaakwaarnemer te Antwerpen, als een gedachtenisstuk van hem en zijne zuster Paulina Constantia. De erfgift bedroeg 10,000 fr.

- Er bestaat plan, in de maand September den heer A. Snieders een banket aan te bieden, ter gelegenheid zijner benoeming als *doctor honoris causa* van de Leuvensche hoogeschool.

- De heer Felix Sacré, die met het onderhoud der tafereelen van het stadhuis is gelast, heeft die meestendeels in goeden staat gebracht en op nieuw geplaatst. Hij heeft ook de herstelling gedaan van het levensgroot portret van koning Willem I, door M.I. Van Brée, ook eene schilderij van het stadhuis (zie 1868, blz. 47) die thans in de spreekkamer van den burgemeester is geplaatst.

- *Museum van oude meesters.* Blz. 105 vermeldden wij den aankoop van een stuk van Th. Van Thulden en een portret van Van Dyck. De Van Thulden die den 17n November 1880 op de veiling der verzameling van ridder Soenens te Gent voor 390 fr. werd toegewezen, is nu 2500 fr. betaald. Het portret door Van Dyck, uit hetzelfde kabinet, op de veiling voor 810 fr. toegewezen aan de kunstkoopers J. Hollender, te Brussel, en F. Delehaye, te Antwerpen, schijnt door het museum 22,500 fr. te zijn betaald. Voor het museum is onlangs ook een stuk van J. Van Craesbeeck aangekocht. Een Antwerpsch weekblad beweert, dat het twijfelachtig is of de voornoemde aan Van Dyck en Craesbeeck toegeschrevene schilderijen wel echt zijn.

Brussel. Bij koninklijke besluiten van 28 Juli zijn tot ridder der Leopoldsorde benoemd Balthazar Florence, toonzetter en J. Artot, toonkundige.

Turnhout. Bij F. Beersmans-Pleek is een werk verschenen, getiteld: *De pastoor en de bandiet*, door Henri C.M. Quakkelaar.

Gent. In het oud Vleesch huis, bij het afbreken eener eiken bank, die het lokaal versierde, hetwelk vroeger diende tot sacristij van de beenhouwersgilde, is de cartel gevonden van een vaandel; het stuk bevat langs weerskanten eene geschilderde voorstelling: de bekoring van den H. Antonius en de kroning der H. Maagd. en voert, benevens het jaartal 1707 en het wapen der beenhouwersgilde, dit van den opperdeken baron van Camargo en die van de familiën Deynoot en van Loo. Het is omtrent 1 meter lang en 0m80 breed en gaat naar het museum van oudheden.

Brugge. Bij Van de Vyvere-Petyt is verschenen: *De zalige Karel-de-Goede*, *graaf van Vlaanderen*, volgens het Fransch werkje van graaf Frederik-Lodewijk Waldbott de Bassenheim, door H. Vuylsteke, priester. Prijs: 10 centiemen, De Fransche tekst, met groote pracht uitgegeven door het Augustinusgenootschap, drukkers Desclée, de Brauwer en cie, is mede bij den heer van de Vyvere-Petyverkrijgbaar.

Rousselaere. Bij De Seyn-Verhougstraete zal kortelings verschijnen: *Gedenkboek der Consciencefeesten in* 1881 *te Brussel gevierd.* Ter aanbeveling van dit boek gelooft de uitgever niets te moeten zeggen: het werk beveelt zich zelve aan. Wie eeniger mate deel genomen heeft aan die heugelijke feestviering zal het willen bezitten. Het zal, naar men meldt, een prachtwerk zijn, in den vollen zin van het woord, in groot 4°-formaat, keurig gedrukt met roode omlijsting, op licht getint papier, zoo keurig verzorgd als men maar wenschen kan. Het wordt maar op 600 exemplaren gedrukt, waarvan er 100 aan de feestcommissie worden afgestaan, voor de bibliotheken van het Davidsfonds en Willemsfonds. Er blijven dus maar 500 exemplaren beschikbaar voor de inschrijvers. De eerste 500 inschrijvers krijgen een exemplaar der prachtuitgave. Mochten er meer dan 500 inschrijvers zijn, dan zal eene tweede oplage gemaakt worden in 8°-formaat, zonder omlijsting, en, over het geheel, min prachtig. De inschrijvingsprijs is bepaald op 2 fr. voor de personen die hun exemplaar bij den een of anderen boekhandelaar zelf afhalen; voor hen die wenschen het boek vrachtvrij te huis te ontvangen, worden de kosten bijgerekend, en wordt het boek dus afgeleverd tegen uitbetaling van fr. 2.50. Voor Nederland is de prijs gl. 1.50. Men kan inschrijven bij den uitgever en bij alle boekhandelaren van België en Nederland.

Buitenland.

Vlissingen. Den 24^{n} Juli is de fontein met gedenkzuil ter eere van Elizabeth Wolff en Agatha Deken ingehuldigd. (Zie onzen vorigen jaargang, blz. 144.) De zuil prijkt met de portretten der beide schrijfsters en op het voetstuk rust een met 4 leeuwenkoppen versierd uitgeschulpt bekken, waaruit 3 waterstralen opschieten. Het gedenkteeken is vervaardigd door Becht en Dyserinck, te Amsterdam. De portretten werden gemaakt door G.J. Den Hollander, beeldhouwer te Middelburg.

's-Gravenhage. Jonkheer J.H.F.K. Van Swinderen heeft aan het rijk ten geschenke gegeven 25 op doek geschilderde ingelijste portretten.

Amsterdam. De hoogleeraar J.A. Alberdingk Thijm heeft bijna zijne geheele kunstbibliotheek, ongeveer 22,000 boeken en ongeveer 124 portefeuilles met platen, in bruikleen aan het rijk afgestaan, hetwelk ze heeft doen overbrengen naar de rijksacademie van beeldende kunsten.

Rotterdam. Op 1, 2, 3, 4 en 5 Augustus werd in deze stad het XVIe Nederlandsch nationaal zangersfeest gehouden, ingericht door de koormaatschappij *Amphion*, onder de leiding der heeren Alex. W.A. Heyblom, uit Rotterdam, en Henri F.R. Brandts-Buys, uit Amsterdam. Tusschen de maatschappijen, die den oproep der inrichters beantwoord hadden, waren er uit Amsterdam, Alkmaar, Deventer, Dordrecht, Gorinchem, Heerenveen, Hoorn, Kampen, Schiedam, Terborg en Vlissingen. De bijzonderste werken, die gedurende het feest ten gehoore werden gebracht, zijn: op Zaterdag 2 Augustus, *Vondel-Hymne* (koor, baryton-solo en orkest), W.F.J. Nicolaï; *Hoop* (koor), C.C.A. de Vliegh; *De stroom* (koor, solo's en orkest), Paul C. Koerman; *Avond aan zee* (koor), C.A. Brandts-Buys; *Goede raad* (koor), J.J.H. Verhulst; *Matrozenlied* (koor en orkest), Richard Hol; *Beleg van Alkmaar* (koor, solo's en orkest), Alex. W.A. Heyblom; *Volkslied*, J.W. Wilms. Op Zondag 3 Aug.: *Ouverture* (orkest), Henri F.R. Brandts-Buys; *Ständchen*, Julius Otto; *Vrede des gemoeds*, C.C.A. de Vliegh; *Serenade*, E. Wambach; *Meilied,* G. Huberti; *Frühlingsmorgen,* Fr. Abt; *Lentelied*, Joh. J.H. Verhulst; *Concert-ouverture,* G.A. Heinze; *De Iersche uitwijkelingen*, F.A. Gevaert; *Hymne aan den vrede,* Richard Hol; *Sonnet,* G. Huberti; *Matrozenlied,* Alex. W.A. Heyblom; *Mijn vaderland*, F.J. van der Heyden;

Volkslied, J. Wilms. Maandag 4 Augustus, laatste algemeene repetitie voor het derde concert. Dinsdag 5 Augustus: *De Schelde*, historisch phantazisch zang-gedicht van Em. Hiel, getoondicht door Peter Benoit (solo's, koor en orkest); *Hymne aan de kunst* (koor en orkest), Alex. W.A. Heyblom. De solisten die gedurende dit zangfeest optraden waren de loffelijk bekende mev. De Give (alt), de heeren E. Van Dyck (tenor), E. Blauwaert (baryton) en H. Fontaine (bas). Een ongemeen talrijk publiek heeft al de uitvoeringen bijgewoond, die, over het geheel, zeer merkwaardig mogen worden genoemd en den uitvoerders metterdaad tot eere strekten. Peter Benoits *Schelde* wedervoer een voor den meester inderdaad vleiend onthaal.

Parijs. In de fabriek van A. De Meritens, te Parijs, is een voor den vuurtoren van South Foreland, op de Engelsche kust, bestemd magneto-electrisch werktuig gemaakt, zooals er wellicht nog geen bestaat. Het draagt 120 hoefmagneten elk van 8 lamellen, te zamen 3240 kilos wegende en eene draagkracht vertegenwoordigende van 18,000 kil. Bij groepen van 10 werken deze op 12 Pacinotti-ringen, die gezamenlijk door een stoomtuig van 40 paardekrachten voor hunne polen met groote snelheid worden rondbewogen. Zoo geeft het werktuig een stroom, die in ééne electrische lamp van behoorlijke afmetingen een licht moet voortbrengen van 60,000 carcels of 420,000 kaarsen. De werktuigmaker verzekert, dat het licht van den vuurtoren sterk genoeg zal zijn, om, bij matig helder weder, aan de overzijde van het Kanaal, te Calais, groote drukletters, zooals de hoofdtitelletters van een nieuwsblad, gemakkelijk leesbaar te doen zijn. De prijs van dit uitstekende werktuig voor lichtbaken, met inbegrip van twee reuzenlampen en de noodige geleidkabels, is ongeveer 50,000 fr.

- De Parijsche gemeenteraad heeft in 1883 voor 39,000 fr. bestellingen gedaan, ter aanmoediging van de etskunst.

- Te Parijs bestaat eene commissie, die jaarlijks aankoopen doet van goede kopieën voor de museums in de provinciën. Zij heeft dezer dagen haar jaarlijksch onderzoek in de Louvre verricht. Van 70 ingezonden kopieën, zijn 14 aangenomen, 14 ter verbetering teruggezonden en 42 afgekeurd.

Toulouse. De om haar schoonen bouw beroemde kerk St.-Sulpitius Lapointe, die uit de 13^{e} eeuw dagteekende, is ingestort, in 't begin van Juli.

Londen. Half Juli werd te Londen eene boekerij en handschriftenverzameling van een Fransch edelman verkocht, te zamen voor 3000 ponden sterl. (75,000 fr.). Zes door Mozart in 1778 te Parijs eigenhandig geschreven sonaten voor piano en viool brachten 27 pond (675 fr.) op.

- Twee schilderijen, de *Madonna dei Ansidei*, van Rafaël, en een *Portret van Karel I*, door Van Dyck, waren door den hertog van Marlborough aan het Engelsche staatsbestuur te koop aangeboden voor 160,000 ponden sterl. (2 millioen franks). De regeering heeft den Rafaël (die schilderij alleen) voor 70,000 pond (1,750,000 fr.) gekocht.

- De heer Eaton, lid van het parlement, heeft te Londen een tafereel gekocht van Rosa Bonheur: *Kusten van Bretagne,* voor 13,700 fr., en een stuk van Lansyer, *De koning der Kempen,* voor 106,000 fr.

- Lord Granville laat te Ebb's Fleet bij Pegwell Bay, nabij Ramsgate, een gedenkteeken oprichten, ter herinnering aan de landing van den H. Augustinus.

Keulen. Het museum is in bezit gekomen van een *Drinker,* van Adriaan Van Ostade, ruim 1 meter in het vierkant groot. De schilderij kwam uit Frankrijk.

Nuremberg. In deze stad zal van 15 Juni tot 30 September 1885 eene internationale tentoonstelling van gouden, zilveren, bronzen en andere metalen werken, alsook van meubelen worden gehouden, onder de bescherming van Z.M. Lodewijk II van Beieren. Er wordt ook eene internationale prijsvraag uitgeschreven

voor een ontwerp van kunstplakkaat. Inlichtingen, zoowel over dezen prijskamp als over de tentoonstelling, zijn te bekomen bij den heer L. De Vriese, Regnessenstraat n^{r} 3, te Gent.

Weenen. Voor het ter eere van Mozart op te richten gedenkteeken en waaraan men 250,000 gl. wil ten koste leggen, welke som reeds tot de helft van haar bedrag is ingezameld, zal een prijskamp worden uitgeschreven, ook voor buitenlandsche kunstenaars, met prijzen van 7500, 5000 en 2500 gl.

Madrid. Het beroemde wapenmuseum *Armeria Real*, dat dezer dagen geteisterd werd door eenen brand, heeft niet zoo veel van het vuur geleden, als men aanvankelijk vreesde. De vlammen vernielden 60 vaandels uit den successie-oorlog, ettelijke oorlogs- en tournooilansen, eenige *adargues* (schilden) der Mooren, van dierenhuid, met goud en zijde geborduurd; een aantal beschilderde paardenzadels enz. Eenige harnassen van keizer Karel V werden geblutst door gevallen balken.

- 27 September wordt te Brussel in plaats van te Madrid het 7de internationaal letterkundig congres gehouden.

Vercelli. In deze Italiaansche stad is den 1^{n} Augustus een gedenkteeken onthuld voor Gersenio alias Gerson, die, zooals men weet, door sommige geleerden wordt gehouden voor den schrijver van het beroemde werk de *Navolging van Christus*, in plaats van Thomas à Kempis.

Pompeji. In deze begravene stad is onlangs bij uitgravingen het huis en de werkplaats van een beeldhouwer ontdekt. Daarbij werd ook in den grond de vorm van een menschelijk lichaam gevonden dat op de bekende wijze werd afgegoten. Waarschijnlijk was de beeldhouwer aan het werk bij de uitbarsting van den vuurspuwenden berg Vesuvius, waardoor de stad werd begraven. Een marmeren beeld is er gevonden, eene Venus, waarvan de armen en kop reeds hersteld waren; daarbij lag een voet, bestemd om ook aan het beeld te worden gehecht. Voorts zijn nieuwe muurschilderingen gevonden, die gastmalen voorstellen, met drinkende en zingende personen, en een beschonkene die door eene slavin wordt ondersteund. Eene andere schilderij stelt eene staande Leda voor, met eene zwaan op haar linkerarm. In eene ruime kamer, met rijke versieringen beschilderd, vond men ook eene schildering, den zich in het water spiegelenden Narcissus voorstellende.

Sterfgevallen.

DE HOCHSTETTER, die de leiding had van de wetenschappelijke reis om de wereld, met de fregat *Novara* ondernomen en waarvan wij in vorige jaargangen gewaagden is volgens een bericht uit Weenen omtrent 23 Juli overleden.

Mev. CARLA SERENA, gekend door wetenschappelijke reizen in Azië, is half Juli te Athene overleden.

ERNEST LÖWENBERG, de uitnemende pianist, overleed 1 Augustus te Weenen.

HENDRIK LAUBE, de befaamde Duitsche tooneelschrijver, is volgens een bericht uit Weenen van 1 Augustus overleden, 78 jaren oud.

PAUL ABADIE, de gekende Parijsche bouwmeester, is volgens een bericht van 3 Augustus overleden.

KAREL-JAN-MARCUS TROY, kunstschilder, geboren te Lausanne (Zwitserland), den 13^{n} Maart 1806, is te Antwerpen overleden, in de Van-Leriusstraat n^{r} 35, op 9 Augustus. Hij deed zijne kunststudiën aan de Antwerpsche academie, onder het bestuur van M.I. Van Brée. Zijn bijzonderste vak was de portretschildering. Na een lijkdienst in de St.-Jozefskerk ten 11 1/2 ure werd de schilder den 11^{n} Augustus op het Kiel begraven.

Karel de Goede's feesten te Brugge.

Luisterrijker en met inniger deelneming bijgewoonde feesten dan die welke de stad Brugge heeft aangericht ter gelegenheid van de zaligverklaring van Karel-den-Goede hebben wellicht nog nooit in België plaats gehad. Zij namen den 24^{n} Augustus aanvang, op welken dag, ten 3 ure 's achternoens, de geschiedkundige en geestelijke stoet ter eere van graaf Karel zijn eersten uitgang heeft gedaan, begunstigd door een recht hemelsch weder en in tegenwoordigheid van zooveel duizende menschen, dat het schier niet is te begrijpen hoe Brugge ze allen heeft kunnen bevatten.

Het belangrijk werk van den eerw. heer A. Duclos is op den gepasten tijd verschenen om de merkwaardige figuur van den oud-Vlaamschen vorst in het ware licht te stellen. De geleerde en gemoedelijke schrijver, de onvermoeide en geduldige geschiedvorscher verdient hartelijk te worden geluk gewenscht met zijn zwaren, veel omvattenden arbeid. De geschiedrol die hij uit Vlaanderens oud verleden heeft ontvouwd bevat zoovele wetenswaardige dingen en merkwaardige eigenaardigheden, dat geen Vlaamsch lezer verwaarloozen mag zich het werk van den eerw. heer Ad. Duclos aan te schaffen. Ook door zijne letterkundige waarde beveelt het boek zich aan.

Wat de heer Duclos heeft geleverd is niet eene zoogenoemde levens*schets,* maar inderdaad een *volledig* levens*verhaal* van Karel-den-Goede.

Hij, die bestemd was om zich den eerenaam van den Goede te verwerven, werd omtrent het jaar 1084 geboren uit den echt van den Deenschen koning Cauwaart en prinses Adela, dochter van Robrecht den Fries. In 1119 werd hij graaf van Vlaanderen.

Zijn geschiedschrijver verhaalt hoe de prins, voordat de grafelijke kroon hem op het hoofd werd geplaatst, zich heldhaftig onderscheidde in de eerste kruisvaart; hoe hij later bedankte voor de hem aangebodene kroon van het Heilig Land en den keizerlijken schepter weigerde omdat hij zich in Vlaanderen geroepen achtte; hoe hij in deze landstreek ieverde voor de invoering, de vestiging en ontwikkeling der christelijke zeden; hoe hij aanhield op de toepassing van het leenroerig stelsel, wijze

wetten gaf en gedurende den hongersnood van de jaren 1124 en 1125 zich vorstelijk en vaderlijk mild betoonde voor zijne lijdende onderdanen. Voorts beschrijft de heer Duclos de omstandigheden die den goeden Vlaamschen landsvader een geweldigen dood berokkenden; het wrokken van Bertulf, den proost van Sint-Donaas, de Erembouten; de samenspanning van wraakgierige grooten en eindelijk het vermoorden van Karel-den-Goede die door Busschaart de hersenen werd ingeslagen terwijl hij zich in de bovenkapel van Sint-Donaas bevond en aan eene arme vrouw eene aalmoes uitreikte.

Het werk van den eerw. heer Ad. Duclos, dat 240 bladzijden dichten druk beslaat, hangt een aanschouwelijk en treffend tafereel op van den woeligen tijd, waarin de held van het verhaal heeft geleefd en gestreefd. 't Is een waarlijk leerzaam, nuttig boek, onder vele opzichten. Wij meldden reeds (blz. 60) dat het gedrukt werd bij De Zuttere-Van Kersschaver, te Brugge, en bij inschrijving niet meer dan 80 centiemen kostte. Men vindt het thans te koop bij alle Vlaamsche boekhandelaren voor 1 frank.

Wij zegden hooger, dat graaf Karels feesten den 24^{n} Augustus waren begonnen. Eigenlijk zou het begin op den 23ste moeten worden gesteld, vermits dien dag ten 5 ure namiddag de stoffelijke overblijfselen van den gelukzaligen graaf, die worden bewaard in de St.-Salvatorskerk te Brugge, van uit de oude rijve of reliquiekas overgeplaatst zijn in de nieuwe rijve, vervaardigd naar de teekening van baron van Bethune in de werkhuizen van wijlen Jan Van Damme (zie onzen jaargang 1883, blz. 106). Deze overplaatsing werd met groote plechtigheid verricht door den eerw. heer Ad. Duclos, bewaarder van de reliquieën des bisdoms, in het bijwezen van mgr. Faict, bisschop van Brugge, en van het kapittel der kanunniken. Door den zeer eerw. heer E.H. Monstrul, leeraar aan het koninklijk atheneum te Brugge, werd te dier gelegenheid een sermoen gedaan over Karel-den-Goede, dien hij aan de geloovigen voorstelde als de tweede patroon van Vlaanderen.

De nieuwe rijve of reliquiekas, een prachtig gewrocht, heeft 45,000 frank gekost, onbegrepen de menigvuldige juweelen en edelgesteenten waarmede de vrome iever van vorstelijke en andere geloovigen, ook van buiten België, haar heeft versierd.

Zondag, 24 Augustus, ten 9 ure, werd in de hoofdkerk, na een sermoen van pater Matignon, de pontificale hoogmis opgedragen door mgr. Goossens, aartsbisschop van Mechelen, bijgestaan door den aartspriester mgr. B. Van Hove en den vicaris-generaal mgr. P. De Brabandere. Met de leden van het kapittel hadden in het gestoelte plaats genomen mgr. J.J. Faict, bisschop van Brugge, mgr. V.J. Doutreloux, bisschop

van Luik, mgr. T.J. Gravez, bisschop van Namen, mgr. I.J. Du Rousseaux, bisschop van Doornik, mgr. G.L. de Battice, wijbisschop van Gent, mgr. de wijbisschop van Dublin, mgr. V.J.J.M. Van den Branden van Reeth, uit Mechelen, de bisschop van Atrecht, de abt van het Benedictijner-klooster van Maredsous enz.

Boven het gestoelte en in het koor waren de 8 groote geschiedkundige muurtapijten uit de XVIIIe eeuw opgehangen, die anders maar eens in het jaar dienst doen, namelijk ter gelegenheid van het feest van het H. Bloed. Zij zijn gemaakt door Van der Borght, naar modellen van Jan Van Orley, wiens schilderingen in 1731 aan de hoofdkerk van Brugge ten geschenke werden gegeven door den bisschop Van Susteren.

Aan het einde der mis hadde, volgens het programma, het volgende *Hosannah*, woorden van dr. Karel de Gheldere, muziek van Frans De Coninck, moeten uitgevoerd zijn geworden:

OPENINGSKOOR.

Hosannah! Lof zij God, in zijnen hoogen Hemel!
Hosannah! Lof zij God in 't needrig stof der aard!
Ver boven d'hoogsten bol van 't glansrijk stergewemel
rijze op het dankgezang van Vlaandrens kroost vergâerd!

ALLEENZANG.

Juich, land van Godelieve! Op onze groene gauwen,
waar 't ongeval zoo vaak met 't zweet des werkmans spot,
zal uit den Hemel hoog nog troost van zegen dauwen:
een vorstlijk hert staat borg voor Vlaanderland bij God!
Die uit meêdoogendheid de spijkers hebt ontsloten
en 't hongerige volk, bezwijkend t'allen kant,
gespijsd hebt en gered... wij zijn uw landgenooten:
gedenk, gedenk bij God uw eigen Vlaamsche land.
Laat Vlaandrens dierbaar recht niet met de voeten treden:
de tale die gij spraakt klinkt nog aan Schelde en Lei;
hier roemt de landaard nog op vaderlijke zeden
en 't oude Vlaamsch geloof draagt nog geen momlivrei.

SLUITKOOR.

Hosannah! Lof zij God! Aan onzen blauwen hemel
wordt heden eene ster vol heerlijkheid geplant.
Den erfelijken grond omstraalt haar glansgewemel.
Hosannah! Lof zij God en heil aan Vlaanderland!

Wat of deze uitvoering heeft belet, is ons onbekend, maar zij heeft in de kerk niet plaats gehad.

Van den weergaloos prachtigen stoet zullen wij eene afzonderlijke beschrijving geven, volgens het werk van den eerw. heer Ad. Duclos, wien onverdeeld den meesten lof moet worden toegezwaaid voor het groot beleid en de nog grootere wetenschap waarvan hij blijk heeft gegeven in alles wat hij heeft gedaan voor de samenstelling en inrichting van dezen waarlijk geschiedkundigen optocht.

Wij houden er aan als aan de vervulling van eenen plicht, den uitstekenden Vlaamschen geschiedkundige, wiens bekwaamheid slechts door zijne bescheidenheid wordt geëvenaard, eene rechtmatige hulde te brengen. Ook is het ons een waar genoegen te kunnen berichten dat mgr. Faict den geleerden priester tot kanunnik der hoofdkerk van Brugge heeft benoemd.

Duclos' bijzonderste medewerkers waren pater Van Derker en de heeren Waldbott, Muels, De Leyn en Herwijn.

Van den stoet, afgebeeld in 20 platen, geteekend door den heer J. Dinnewet, leeraar aan de academie van Brugge, is een fraai album verschenen, bij den steendrukker P. Raoux, Noordzandstraat, te Brugge

Zondag, 24 Augustus, had Z.H. mgr. Faict de geestelijke en wereldlijke overheden op een feestmaal genoodigd; de dischkaart, een meesterstuk van kleurendruk, werd gemaakt bij den heer K. Van de Vyvere-Petyt; omstreeks 9 ure 's avonds, is de bisschop van Brugge met den aartsbisschop en den bisschop van Luik naar den Burg gekomen en heeft er tot de verzamelde menigte eene toespraak gericht, waarin hij den volke dank zegde voor zijne deelneming aan de plechtigheden. Hij besloot zijne woorden met den door de hoorders herhaalden kreet: Leve Karel-de-Goede! Eer zij weggingen hebben de drie kerkvoogden hunnen zegen over de verzamelde schaar uitgesproken.

De geschiedkundige optocht is uitgegaan den 24^{n} en den 26^{n} Augustus en den 8^{n} September, telkens onder den toeloop van eene ontzaggelijke menigte.

D.V.S.

Eene oude gebeurtenis.
(Italiaansch verhaal.)

Eerst met het einde der Junimaand, breekt voor de Romeinen en de bewoners van het Albaansche gebergte, de schoonste tijd aan - ik bedoel daarmede het wereldberoemde, het goddelijk schoone bloemen feest te Genzana. Op dien dag stroomen van wijd en zijd de lieden naar het aan den Napelschen weg gelegen, bergstadje, het kleinste gedeelte evenwel uit belangstelling, verreweg het grootste gedeelte uit nieuwsgierigheid, om te zien of gezien te worden. Wanneer men eenen blik slaat op dien langen trein van wagens, op die menigte ruiters, zoo te paard als op eenen ezel, op die voetgangers, welke reeds van den vroegen morgen uit de porta San Giovanni trekken, en den Appischen weg als bezaaien, op hen, die van Velletri komen, en van Rocca di Papa nederdalen, op die processiën, welke zich door de Olmatra naar Genzano voortbewegen - dan kan men zich nauwelijks een begrip vormen, hoe al die menschen in het kleine stadje een onderkomen vinden: het schijnt alsof de menschen de huizen verdringen moeten. En, bij de ziel van den heiligen Franciscus van Assisi! ik kan het den menschen niet kwalijk nemen, zoo zij op dien dag den laatsten paolo er aan wagen, om een rijtuig te huren - er heeft toch in het geheele jaar geen feest plaats, dat bij dit halen kan.

Ik ben getuige geweest, dat Zijne Heiligheid, van het balkon van het Vaticaan, aan de stad en de geheele wereld zijnen zegen gaf, hoe hij op een anderen tijd, onder het gedonder van het geschut, van den Engelenburg en het plein der St.-Pieterskerk gedragen werd. Ik heb de barbaarsche ruwheid der Zwitsersche soldaten en hunne hellebaardstooten, waarmede zij tegen goed katholieke christenen niet karig waren, dapper wederstand geboden, om op Paaschdag in de kapel van Sixtus te dringen, - en evenwel moet ik ronduit bekennen, dat ik de viering van

het bloemenfeest verreweg boven de plechtigheid van dien heiligen dag verkies. Indien deze gulle bekentenis zonde is, hoop ik, dat zij mij hier namaals niet al te hoog zal aangerekend worden.

De geleerden beweren, aangaande dit bloemenfeest, dat deszelfs oorsprong en de gewoonte, om de straten met bloemen te bestrooien, reeds uit de tijden van het grijze heidendom afstamt, en hebben, tot staving hunner meening, een dozijn aanhalingen uit oude Romeinsche schrijvers bij de hand. Ik voor mij, heb er niets tegen in te brengen, maar weet alleen, dat de viering van dezen dag overoud is, zooals dit eene gebeurtenis, in het jaar 1582 voorgevallen, bewijst. De geschiedenis leeft nog heden in den mond van het volk, en ik verhaal ze weder, zoo als ik ze van den hovenier van den Orto di Mezzo, toebehoorende aan vorst Chigi, vernomen heb.

In het genoemde jaar waren in de namiddaguren van den 25^{n} Juni de straten weder met eene onafzienbare menigte menschen opgevuld. Het oog voelde zich, bij den aanblik der bonte, door elkander kruisende menigte, verward. Al de schitterende feestkleedingen der stedelingen en van het landvolk golfden daar op en neder, van den trotschen edelman, met het zijden gewaad, met opstaanden kraag, de wuivende vederen op de baret, en van de geestelijken in den zwarten tabbaard; men aanschouwde daar de eigenaardige kleedingen der vreemde schilders, van de krachtvolle bewoners van Trastevere, met den rooden sjerp om de heupen, en het zijden haarnet; de bewoners van Grotta Farrata of Civita la Vigna, met den bloeienden rooden anjelier achter de ooren; den geharden herder der Campagna, met voetzolen en den knodsachtigen mazarella; de kermende bedelaars, en kloosterlingen, met den reusachtigen rozenkrans, welks kruis zij den godvruchtige ter kussing aanboden. Hier bewoog zich de Albanerin, met den zilveren pijl in het gitzwarte haar, en den witten, gevouwen hoofddoek; daar het meisje van Arriccia, kenbaar aan de blauwe banden aan het jakje; verder de in scharlaken gekleede vrouw van Nettuno, en de schoone bewoonster van Velletrine, met ontblooten hals en den bloemenkrans in het haar.

Alles schoof en drong dooreen, men schudde elkander de handen, knikte, ten teeken van welkom, en riep elkander vaarwel toe. De een verlustigde zich in de beschouwing der gewerkte tapijten, die in hare kleurenpracht van de balkons afhingen, of in het nog verreweg verrukkender gezicht der overal rondgaande, beeldschoone meisjes. Een ander beklom den slotberg, naar de met mirten omvlochtene zuilen, waaronder, op het van kaarsen omschenen hoogaltaar, het beeld van Onze-Lieve-Vrouw stond. Weder anderen drongen zich met moeite langs de huizen heen, om toch maar niet het bloementapijt, dat de straten bedekte, te beschadigen, of beschouwden nieuwsgierig de teedere, schoone voorstellingen, die de vlijt der Genzanezerinnen uit fijn geplukte bloesems samengesteld had. Het was een prachtig schoon gezicht! Wanneer men voor de kerk Santa Trinita staat, ziet men de drie hoofdstraten van het stadje zich recht en regelmatig van dit punt als een waaier uitbreiden en bergwaarts oploopen. Allen waren met deze bonte, geuren uitwasemende mozaïek versierd. De donkere bladeren van doorneik, mirte en laurier vormden den grond, waarop de door rozen omgevene schilderijen lagen. Zij verbeeldden starren, rozetten, fonteinen, waarin zich duiven baadden, het lam met het vaandel, altaren met vlammende harten, vreemd ineengevlochtene naamcijfers, de wapenen van den paus en van het, toen ter tijd over Genzano en Ariccia heerschende geslacht der Savelli's; en alle schakeeringen van licht en schaduw werden door enkele blaadjes voorgesteld. Aan den doorschijnend blauwen hemel was geen wolkje te bespeuren, en niet het geringste tochtje bewoog zich, dat de bloemenschilderijen had kunnen verstrooien. Die op straat alles naar hartelust

beschouwd had, zocht een plaatsje in de herberg, om de uren, dis tot het begin der processie moesten verloopen, bij het spel, en bij het genot van den fonkelenden, zoeten Genzaneschen wijn door te brengen.

Tot de laatsten behoorden ook twee mannen, in de dracht der stedelingen gekleed, hoewel slechts op de wijze der minder gegoede burgers. De oudste van hen had een van die gezichten, welke men niet weder vergeet, al heeft men dezelve ook slechts eenmaal gezien; hij had een loerend, rusteloos, naar alle kanten heen blinkend oog, saamgetrokkene lippen, en een hoog, kaal voorhoofd. En boven alles terugstootend was zijne kleine, magere gestalte. Hij scheen aan heel het lichaam verdraaid, zonder dat men toch juist zeggen konde, dat hij, of waar hij vergroeid was. De ledematen pasten nergens bijeen - het was alsof hij dezelve op verkoopingen bijeen gescharreld had. De jongste was een groote, knappe blondkop van hoogstens achttien jaren, wiens regelmatige trekken en fijne tint vreemd tegen de door de zon verbrande, baardige gezichten der herders en landlieden, welke de herberg vervulden, afstaken. Slechts met een heimelijken tegenzin scheen hij den oude te volgen, en zich in het meer dan gemengde gezelschap niet bijzonder op zijne plaats te bevinden. Zonder zich evenwel aan zijne ontevredenheid te stooren, trok het kleine mannetje hem aan eene nog onbezette tafel, en vroeg, met eene aanmatiging, als of hij zelve lid van het vorstelijke huis was, om eene flesch wijn en artisjokken. ‘Welkom, signor Carlo! Wij verheugen ons, mijnheer Pagnotto in ons midden te zien!’ bewezen genoegzaam, dat zijn persoon, als rentmeester van den vorst Savelli, in Ariccia overvloedige gelegenheid had gehad, om met de bewoners van het Albaansche gebergte, die toenmaals bij uitsluiting door zijnen heer geregeerd werden, in aanraking te komen. Of dit nu altijd in het vriendschappelijke had plaats gehad, laat zich, naar den post te oordeelen, dien Pagnotto, met onbepaalde volmacht, gedurende de afwezigheid van zijnen gebieder, bekleedde, om goede redenen betwijfelen. Ten minste gaven de schuwe, mistrouwende blikken, welke de aanwezigen van tijd tot tijd op hem wierpen, en de spoed, waarmede zij zich weder uit zijn bereik verwijderden, te kennen, dat deze begroetingen veel meer uit vrees, dan uit achting geschiedden, en dat ieder bij zich zelve scheen te denken: dat het raadzaam was, den duivel te vriend te houden, en zelfs nu en dan eene kaars voor hem te ontsteken.

(Wordt voortgezet.)

Beenderkas van de H. Ursula, te Brugge.

In onzen jaargang 1865, blz. 37 en volgende,[1] komt onder dezen titel eene beschrijving met afbeelding voor

AANKOMST DER H. URSULA TE KEULEN

van deze beroemde reliquiekas, die, zooals men weet, in het St.-Jans-gasthuis te Brugge wordt bewaard en het beste gedeelte van haren kunstroem is verschuldigd aan de meesterlijke schilderingen, waarmede Hans van Memmelinghe of Memlinc haar versierde.

Ons te Brugge bevindende om de feesten van Karel-den-Goede en het Nederlandsch congres bij te wonen, zoo hebben wij natuurlijk niet verwaarloosd, gelijk ieder kunstliefhebber wel kan denken, de voornoemde weergaloos schoone gewrochten van de oude Vlaamsche schilderkunst eenmaal te meer te gaan bewonderen. Te Brugge komen en dit verwaarloozen, ware zich grovelijk bezondigen aan de kunst.

Eene toevallige omstandigheid, waarover wij ons verheugen en die onzen lezers ongetwijfeld ook aangenaam zal zijn, verschafte ons de gelegenheid, in deze aflevering de drie fraaie afbeeldingen op te nemen, welke men op deze bladzijden en op bladzijde 124 aantreft, op steen gesneden door wijlen J. Petyt.

Zij vertoonen drie van de zes paneelen welke de zijkanten van Ursula's reliquiekas opluisteren, te weten: 1. de aankomst van de heilige te Keulen, 2. hare ontscheping te Bazel, 3. hare komst te Rome, waar zij wordt ontvangen door den paus.

Wellicht vinden wij gelegenheid om eerlang ook de afbeeldingen van de andere paneelen in ons tijdschrift op te nemen.

(1) Zie ook over Memlinc 1871, blz. 139 en 1872, blz. 94.

Memlincs schitterende kunstjuweelen oefenden gedurende de Brugsche feesten hunne gewone aantrekkingskracht uit: zij hadden niet alleen zeer veel bezoeks, maar men verdrong er zich zoodanig, dat het heeren regenten of bewaarders letterlijk onmogelijk was de kas op hare spil te laten draaien (zooals in gewone tijden altijd geschiedt) om de van de toeschouwers afgekeerde zijde te laten zien.

D.V.S.

> Wie van ons is gelukkig op deze wereld? Wie van ons ziet zijne wenschen vervuld, of is tevreden als ze vervuld zijn?
> THACKERAY.

Een nieuw boekdeel van DR. J. NOLET DE BRAUWERE VAN STEELAND.[1]

De oudste en tevens een der meest gewaardeerde onzer Zuid-Nederlandsche schrijvers, is thans wel degelijk de heer Nolet de Brauwere van Steeland. 't Is waar, hij is Rotterdammer van geboorte; doch een vijftigjarig verblijf ten onzent heeft hem sinds lang hier te lande ingeburgerd.

Ofschoon haast 70 jaren oud, kan de geleerde criticus er, Goddank! nog niet toe besluiten, op zijne lauweren uit te rusten. Wij schreven daar opzettelijk het woord. 'Goddank', want het is ons immer een aangename dag, wanneer wij iets van zijne hand te lezen krijgen, omdat wij bij ondervinding weten

(1) Verschenen bij De Seyn-Verhougstraete, Rousselare.

dat hij ons altoos voedzame spijs voorzet. Zijn onverpoosde letterarbeid geeft nog steeds bewijs van zijn helder denkvermogen; i e d e r boek, dat zijn naam draagt,

ONTSCHEPING DER H. URSULA TE BAZEL.

wordt dan ook o v e r a l m e t graagte ontvangen.

De o o r z a a k daarvan is, dat d e verdiensten van den h e e r Nolet door iedereen, van welke gezindheid ook, op prijs worden gesteld. Hij toch paart kennis aan kunst en het gezond verstand s t a a t bij hem i m m e r op den voorgrond. B i j hem verschilt de oordeelvel l i n g n i e t, naarmate de s c h r i j v e r, wiens werk hij onderzoekt, tot deze of gene partij behoort; hij p r i j s t gulweg het goede van wie het ook kome, en zwaait onverbidd e l i j k d e hekelroede, zonder de personen eenigszins in aanmerking te nemen, aan welke hij duchtige zweepslagen ronddeelt. En zóó moet het zijn!

Zijn jongste boekdeel: *Poëzij en Lettercritiek*, naar wij meenen het zevende zijner volledige werken, levert ons daar nu nogmaals het bewijs van. Behalve een vijftiental puntige dichtstukjes, is het geheel aan de lettercritiek toegewijd, en bevat zelfs een paar lezenswaardige Fransche bijdragen over de Nederlandsche vertalingen van Dante's meesterwerk: *la Divina Commedia.* Wij kunnen het in gemoede verklaren, de lezing van Nolets boek heeft ons menig uurtje leerzaam doen doorbrengen, en wij zijn overtuigd, dat alwie het zich aanschaft, hetzelfde genoegen smaken zal. Geestig en vol humor vloeien de volzinnen hem uit de pen; ongenadig geeselt hij op de schrijvelaars en rijmelaars, maar geeft ook lof aan wien lof toekomt. Zelfs gaat hij, naar ons inzien, met zijn prijzen soms wat al te kwistig te werk. Alzoo kunnen wij niet alles beamen wat hij in de *Klokketonen* als voortreffelijk a a n wijst; het hoofdgebrek van de meeste stukjes, w a a r u i t d i t boekje is samengesteld, is wel stellig gemis aan oorspronkelijk - heid, aan eigen vinding, en dit heeft de geleerde criticus, wij weten n i e t o m welke reden, al t e welwillend over het hoofd gezien.

Welverdiend daarentegen i s de hulde, aan de werken van den N o r b e r t i jner kanunnik S. Daems gebracht, en even g o e d gepast is de kastijding, die de eerw. heer Lauwers bekomt, als schrijver v a n e e n zoogezegd heldendicht, dat s t e r k naar de s c h e u r m and riekt. De criticus is billijk voor beide. - Heel geestig en doeltreffend is het opstel: *Oud-Martelaren op de Westvlaandersche pijnbank gemarteld.* Wij willen hopen dat de les ditmaal goede vruchten dragen zal en dat de heeren schrijvers van Brugge en het Brugsche Vrije hunne gewestspelling eindelijk zullen laten varen en zich bij de algemeen gevolgde schrijfwijze aansluiten.

Wat het uitgebreide opstel: *J.F.J. Heremans*(1) *en diens scheppingen op taalkundig gebied* betreft, dit kenden wij reeds van vroeger, doch vonden het hier nogmaals goed op zijne plaats. De afstraffing, welke hier wordt toegediend, hoe streng ook, is ten volle gerechtvaardigd. Die ‘geleerde’ professor was toch niet anders dan een letterkundige vrijbuiter, die

(1) Zie onze bladzijde 39.

rechts en links plunderde, om, even als *le geai paré des plumes du paon*, uit La Fontaine's fabelen, met geleende veeren te pronken. Doch eindelijk verscheen de wrekende Nemesis, in den persoon van dr. Nolet, en al de geroofde pluimen werden den man, een voor een, ongenadig ontnomen. - Moge dit voorbeeld aan alle hedendaagsche en toekomende letterdieven tot nut strekken! Men zegt dat de arme Heremans, van verdriet over die aftakeling, is ten grave gedaald, of ten minste, dat Nolets bijtend schrift zijnen dood zou hebben verhaast. Dit is zeer goed mogelijk; wij althans, zouden, onder dergelijk eene schande gebukt, het leven ondraaglijk vinden. De geleerde criticus heeft dus eenen moord op het geweten!.. Gelukkiglijk zijn er voor hem verzachtende omstandigheden te pleiten.

Wij voor ons, zijn in alle geval van meening, dat het beter is, den heer Nolet tot vriend dan tot vijand te hebben; daarom bieden wij hem, van nu af, onze oprechte vriendschap aan. Wie weet, waartoe het goed kan zijn!... Wanneer wij, op het herhaalde verzoek van onzen drukker, er ooit mochten toe besluiten, onze verspreide, langvergeten werken - wellicht een 20-tal deeltjes - gezamenlijk uit te geven, nauwkeurig overzien en gezuiverd van alle vrijzinnige denkbeelden, die den armen van geest aanstoot zouden kunnen geven, dus allerbest tot prijsboekjes voor de bewaarscholen geschikt: - wanneer wij ons ooit tot die uitgave mochten laten verleiden, hopen wij dat de vriend Nolet ons een beetje genadiger zal behandelen, dan hij dit met den armen Heremans heeft gedaan.

J. STAES.

Iets over fuchsias.

De thans zoo algemeen verspreide Fuchsia was in de oudheid en de middeleeuwen niet bekend. Een Fransch kruidkundige, Plumier, ontdekte op eene reis, welke hij onder de regeering van Lodewijk XV deed om onderzoekingen naar den kinaboom te doen, de Fuchsia in de wouden van Zuid-Amerika, waar hij de bloemstammen zag afhangen. Hij bracht de plant in 1764 naar Frankrijk over en noemde ze naar zijn vriend, den geneesen kruidkundige dokter Fuchs. Eenigen tijd later vond men een aantal andere soorten derzelfde bloem in Chili en Mexico, waar ze op hooge gebergten, in schaduwrijke hoeken, aan ranken, groeit even als de klimop in Europa. Ze bloeit daar echter nog op eene hoogte van 9000 voet boven de zee, terwijl men de klimop in zulke hooge streken van Europa niet meer aantreft.

In haar geboorteland is de Fuchsia eene krachtige slingerplant, welke tot in de kruinen der hoogste boomen opklimt en in dichte kransen en trossen naar beneden hangt. Uit Brazilië, St.-Domingo en Nieuw-Granada werden eene menigte soorten naar de kruidtuinen in Europa overgebracht, doch de meeste daarvan gingen weder verloren en eerst omstreeks 1830 begonnen de tuiniers de bloem op kunstmatige wijze aan te kweeken en te veredelen. Van toen af kwam de bloem in de mode en vele Engelsche bloemkweekers verdienden er grof geld aan.

Men bracht het echter langen tijd niet verder dan tot Fuchsiastruiken. Nopens het kweeken van Fuchsiaboomen wordt het volgende verhaald: ‘Een bakker uit Mechelen, De Bray genaamd, gelukte er het eerst in een Fuchsiaboom aan te kweeken. Hij verbond namelijk, even als men met laurier-, granaaten oranjeboomen doet, eenige struiken tot kleine boompjes en slaagde er in die tot eene hoogte van drie meter op te kweeken. Toen hij een honderdtal van zulke stammen in zijnen hof bezat, ontving hij een verzoek van eene commissie voor eene tentoonstelling om een zijner planten af te staan. De bakker verklaarde echter dat hij hieraan niet voldoen kon en alleen de honderd boomen alle te gelijk wilde verkoopen, daar hij eene godsdienstige beteekenis aan het honderdtal hechtte. De groote boom stelde

namelijk den Zaligmaker voor, die ter rechter- en linkerzijde Petrus en Paulus, nog tien andere de overige apostelen en de overschietende 87 waren Joden, waarvan er niet een gemist kon worden zonder aan de 13 eerste hunne geschiedkundige beteekenis te ontnemen. De commissie had de honderd boomen niet noodig en de bakker bleef in 't bezit van zijnen schat, die hem in de geschiedenis der bloemkweekerij een beroemden naam bezorgd heeft. Van dien tijd af nam het kweeken der boom-Fuchsia's eene groote vlucht. In 1849 werd te Londen eene witte Fuchsia tentoongesteld en eenige maanden later zag men te Mechelen een boom van die soort, welke 25 voet hoog was en voor een paar duizend frank aan een Belgischen liefhebber verkocht werd.'

De Fuchsia behoort tegenwoordig tot de goedkoopste, meest verspreide en meest geliefde bloemen. In elken hof, aan elk venster kan men ze vinden. De meesten worden in Nieuw-Zeeland gekweekt, waar men ook uit eene uitgebloeide Fuchsiasoort (*Fuchsia globosa*) het groene zaadbekleedsel verzamelt, dat eenigszins op eene kers gelijkt en zeer smakelijk en onschadelijk is. Ook in Europa heeft men pogingen gedaan om deze vrucht der Fuchsia te winnen, doch naar het schijnt tot dusverre zonder beduidend gevolg.

> De beginselen, naar welke wij handelen, komen onwillekeurig in onze werken aan het licht, komen aan het licht, eer wij het vermoeden, in goed en in kwaad.
> E.J. POTGIETER.

Kroniek.

Antwerpen. Den 4^{n} Augustus heeft de aanbesteding van den geheelen bouw van het nieuw museum, in één lot, plaats gehad (zie 1883, blz. 70). Het bestek bedroeg fr. 1,980,413.76; er waren 6 inschrijvingen; de minste, ingediend door den heer Engelbertus Goossens, aannemer, wonende in de Rogierstraat n^{r} 372, te Schaarbeek, beliep 1,665,250 fr. De onderneming werd aan den heer Goossens toegewezen. Het gemeentebestuur heeft echter beslist, dat voor de geziene muurvlakken van de zijgevels en den achtergevel Gobertangschen steen zal worden gebruikt in plaats van baksteen en dat er roodkoperen daken zullen worden gelegd in plaats van schaliën (de koperen dakplaten zullen 3/4 millimeters dik zijn en 7 kilos per vierkanten meter wegen). Dien ten gevolge is de prijs waarvoor de werken zullen worden uitgevoerd verhoogd geworden tot 1,719,250 fr.

- Den 16^{n} Augustus vierden de ouders van den uitstekenden Vlaamschen toonzetter Peter Benoit, te St.-Job-in-'t-Goor, de gemeente hunner inwoning, hunne gouden bruiloft. De dankbare zoon en eenige zijner Antwerpsche vrienden woonden het feest bij.

Lier. In het begin van September is in de S^{t}.-Gummarus-

kerk een nieuw geschilderd glasraam ingezet, door de uitstekende Antwerpsche glasschilders de heeren Stalins en Janssens vervaardigd volgens de teekening van den heer J. Anthony. Het raam strekt hun alle drie metterdaad tot eer als uitmuntend door de zuiverheid, de kracht en de goede overeenstemming der kleuren, door de fraaie teekening der figuren en den zwier en de ongezochtheid van de samenstelling die is behandeld in den trant der XVe eeuw. De voorstelling, waaraan het raam is gewijd, is achtledig, als gevende zij te aanschouwen de vlucht in Egypte, Jezus' opvoeding, Jezus aangetroffen tusschen de schriftgeleerden, de bruiloft van Kana. Maria bij het kruis, Maria tusschen de apostelen, hare hemelvaart en kroning.

Brussel. De kring van waterverfschilders en etsers *Als ick kan* wil in 1885 te Brussel eene geschiedkundige tentoonstelling van gravuren openen, met de ondersteuning van het staatsbestuur. Belangstellenden kunnen zich om inlichtingen wenden tot een der volgende heeren bestuurleden: J. Baes, J.B. Meunier, K. Van Mossevelde, P. de Coster, E. Mertens, D. Cox, E. Baes, A. Numans, L. Titz, Ed. Tourteau en E. Wettrens.

- Binnen kort zal van Jan Tr. Slachmuylders een verzenbundel van 140 blz. verschijnen, onder den titel: *Uit 's levens volle bron.* Prijs: fr. 1.50.

Dendermonde. In het stedelijk museum is de schilderij geplaatst van F. Courtens, welke in 1882 op de Antwerpsche tentoonstelling prijkte, getiteld: *Dooiweder te Dendermonde.*

Rousselare. In 1883, blz. 106, hebben wij breedvoerig de uitgave der *Volledige werken* van mev. Courtmans aangekondigd; sinds dien zijn daarvan drie deelen verschenen welke de volgende verhalen bevatten: Verscheurde bladen. - *Eens is genoeg. - 't Was te ver gekomen. - Tijding uit Amerika. - Livina. - Tante Sidonie. - Vader Joos. - In den winter. - De zwarte hoeve. - Moeder en zoon. - Vijftien duizend franken.* Met het volgende deel begint de *tweede reeks* waarin onder andere opgenomen worden: *De Zaakwaarnemer; - De Koewachter*; - *Het plan van Heintje Barbier; - Tegen wil en dank; - Griselda; - De Bloem van Kleit; - Christina van Oosterwei.* De uitgever geeft in eenen omzendbrief de verwachting te kennen dat de inschrijvers der uitgave niet slechts zullen getrouw blijven maar dat zij de werken der voortreffelijke schrijfster die zooveel waarde hebben voor ons volk bij vrienden en kennissen zullen aanbevelen. De uitgever heeft inderdaad, zooals hij het in gemoede mag verklaren, ruimschoots zijne beloften gehouden; het publiek behoort nu de voortzetting der uitgave door zijne voortdurende ondersteuning mogelijk te maken.

- Het door ons op blz. 115 aangekondigde *Gedenkboek der Conscience-feesten in* 1881 *te Brussel* is verschenen; de heer uitgever De Seyn-Verhougstraete liet het te Arnhem drukken bij Minkman en c^{o}. Het is een wezenlijk prachtboek; de letterkundige bezorging ervan werd waargenomen door den heer professor E. Van Driessche, op last der uitgaaf-commissie. Wij zeggen den heer Van Driessche dank voor de waardeerende wijze waarop hij zich uitlaat over onze ‘knappe en volledige beschrijving,’ zooals hij het in de *Vlaamsche School* verschenen overzicht van de Consciencefeesten noemt. Ter aambeveling van het prachtwerk dat wij hiermede aankondigen gelooven wij niets beter te kunnen doen dan de voorrede van den heer E. Van Driessche over te nemen, welke als volgt luidt:

‘Zij, die de Conscience-feesten in 1881 beleefden, hebben geen *Gedenkboek* noodig om zich te herinneren, wat er te dier gelegenheid bij het Dietsche volk gebeurde.

Nimmer zal dit grootsche huldebetoon uit hun geheugen gewischt worden; immer zal hun het hart van warme opgetogenheid kloppen bij het aandenken dier, in alle

Dietsche gouwen, algemeene, plotselijke, hartberoerende en zielverrukkende openbaring van hulde voor den man, die onze taal en onze zeden bij alle beschaafde volkeren verheerlijkt had; voor alle tijdgenooten zal het een troostend, zielversterkend feit blijven de overtuiging te hebben gekregen dat het Vlaamsche volk uit België zijne haspelerij en verdeeldheid, wegens staatkundige aangelegenheden, kan ter zijde schuiven, ja hand aan hand, hart in hart, zijne krachten weet te vereenigen, wanneer het de eer, de roem, de rechten van zijnen stam, de verdediging zijner zeden, zijner taal geldt!...

Doch, de mannen die de Consciencefeesten inrichtten, leidden en tot een goed einde brachten, hebben gewild dat ook onze naneven trouw weten zouden hoe alles toeging: hoe groot, hoe machtig de Dietsche stam zich toonde, wanneer hij, op zóó schitterende wijze, dankbaarheid en hulde bracht aan den meester, die te recht, de vader onzer herborene letterkunde genoemd wordt. Zij besloten een *Gedenkboek* uit te geven.

De heeren Coremans, De Potter, Gondry, Stroobant, Van Driessche werden met die uitgave gelast.

Dit *Gedenkboek* is hier.

Het zij voor onze nakomelingen de heerlijkste bladzijde in de geschiedenis van het Vlaamsche geestesleven!'

Het werk beslaat 230 bladzijden en is voor slechts 2 ½ fr. verkrijgbaar. De druk is metterdaad schoon te noemen en strekt de persen van de heeren Minkman en c^{o} tot eer. De wakkere uitgever de heer De Seyn-Verhougstraete heeft alle aanspraak op dankbaarheid voor de onbekrompene wijze waarop hij dit *Gedenkboek* in het licht gaf. Zeer zeker zal het werk spoedig uitverkocht zijn.

Leuven. In den laatsten tijd kreeg het stedelijk museum de volgende schilderstukken bij: 1. *Het model*, door Paul Haesaert, 2.3. de portretten van Karel de Luesemans en Theodoor Smolders, oud-burgemeesters van Leuven, door Lodewijk Daels.

- Voor de gothieke zaal van het stadhuis zijn door A. Hennebicq de afbeeldingen ten voeten uit geschilderd van Mattheus de Layens, Quinten Massys, Jan Molanus en P. Divoeus.

Tongeren. Van den dichter D. Claes, sedert meer dan 20 jaren gunstig gekend door zijne verzenbundels *Rozen en doornen, Herschepping* en *IJzeren-spoorbaan*, is hetprospectus verschenen, van een nieuw werk, aangekondigd om, bij genoegzame inschrijving, in 250 blz. te worden uitgegeven onder den titel: *In mijne ballingschap verzameld*, gedichten door D. Claes. De prijs is slechts 2 1/2 frank. Inschrijvingen worden aangenomen bij N. Theelen-Michiels, Maastrichterstraat, te Tongeren, M. Ceysens, Demerstraat, te Hasselt, J. Boucherij, Hopland 30, te Antwerpen. Wij sporen het Vlaamschlezend publiek tot inschrijving aan De naam van den wakkeren en bekwamen schrijver belooft en waarborgt als het ware een werk hetwelk ook hooggespannen verwachtingen niet zal teleurstellen. Daar de verschijning van den dichtbundel afhankelijk wordt gesteld van het getal *inschrijvers*, zoo noodigen wij de vrienden der Vlaamsche dichtkunst dringend uit, ten spoedigste voor hunne inschrijving te zorgen.

Bergen. In deze stad, tegen het huis n^{r}3 in de Ursulin-nenstraat, is een gedenksteen geplaatst met dit opschrift: '*In dit huis werd Frans Fetis* 24 *Maart* 1784 *geboren*.'

Buitenland.

's-Gravenage. Dezer dagen is op 1^{m}50 beneden zomerpeil, uit de sluiskolk der Irnsumerzijl, die voor rekening der provincie Friesland wordt uitgeruimd, gevonden

een in elkander sluitende gouden trouwring, waarop aan de bovenzijde twee in elkander gevatte handen en aan de binnenzijde der beide deelen is gegraveerd: *Ghetrov tot in de doot.* De ring zal weinig

minder dan 300 jaren oud zijn, daar de bedoelde kolk bij de verlegging der Zijl in het begin der 17e eeuw werd gedempt. Hij is aan het F r i e sch museum in bruikleen afgestaan.

AANKOMST DER H. URSULA TE ROME.

Rotterdam. Karel Rochussen, de beroemde Hollandsche h i s t o rieschilder, van wien d e *Vlaamche School* in 1879, b l z . 9 6 , d e schoone samenstelling *Waterloo* mededeelde, h e e f t o p 1 Augustus z i j n 70n verjaardag plechtig z i e n vieren. Het bestuur van *Arti et Amicitiae* droeg den heere B. Van Hoveop, R o c h u s sens borstbeeld t e maken om i n het n i e u w e rijksmuseum te Amsterdam geplaatst te worden. Te Rotterdam, waar de heer Rochussen woont, besloot eene commissie, die den burgem e e s t e r tot v o o r z i t t e r heeft, des kunstenaars beelten i s t e d o e n schilderen door den heer P. de J o s s e l i n de Jong.

La Chatre. In deze stad werd den 10n Augustus een zittend beeld in Carrarisch marmer van de romanschrijfster George Sand, vervaardigd door den beeldhouwer Aimé Millet, ingehuldigd.

Straatsburg. In het naburige Koenighoffen is door putgravers een groot grafteeken aangetroffen, hetwelk op de naar den weg gekeerde zijde een opschrift in Romeinsche hoofdletters te lezen gaf, meldende dat het was opgericht ter nagedachtenis van een Romeinsch soldaat van het 2de legioen uit Milaan, gestorven in het 35ste jaar zijns levens na 21 jaren dienst. Voornoemd legioen heeft tusschen de jaren 9 en 43 van onze jaartelling in Straatsburg gestaan.

Londen. Karel Verlat, Emiel Delperée en Alfred Verwee hebben gouden eeremetalen bekomen op de schilderijententoonstelling in het Kristallen Paleis, te Londen.

Sterfgevallen.

FERDINAND DUHAYON, de bekwame pater Jezuïet schrijver van stichtelijke werken, is den 1n Augustus te Gent in Ste-Barbara's college overleden. Van zijn werk *De Goudmijn,* waarvan onlangs het eerste deel verscheen, verbeterde hij voor het tweede proeven, den eigen dag toen de dood een einde stellen kwam aan de slepende ziekte, die reeds sedert lang zijn leven bedreigde.

MICHIEL DE HERT, een te Antwerpen gevierd kluchtliederen - dichter, is aldaar in den ouderdom van 49 jaren overleden. Hij werd den 5n Augustus te Berchem begraven, onder een grooten toeloop. Aan het graf werden redevoeringen uitgesproken, onder andere door den heer E. Van Ryswyck.

EUGENIUS-EDUARD ADLER-MESNARD, de bekwame etser, die zich in den laatsten tijd onledig hield met de uitvoering eener gravuur naar Alma Tadema's *Binnengezicht van een antiek huis*, is omtrent midden Augustus te Parijs overleden op 39-jarigen ouderdom.

LEONCE Petit, de geestige teekenaar van het Parijzer *Journal amusant*, is rond 19 Augustus overleden, 45 jaren oud.

GARCIA GUTTIEREZ, de befaamde Spaansche treurspeldichter, in 1812 te Chilana geboren, is volgens een bericht uit Madrid van 25 Augustus overleden.

LEONARD LUGARDON, Genua's oudste kunstschilder, is aldaar einde Augustus overleden, op 83-jarigen leeftijd.

SEBASTIAAN-LODEWIJK NORBLIN, historieschilder, geboren te Warschau den 27n Februari 1796, is onlangs te Parijs overleden.

XIX[e] Nederlandsch taal- en letterkundig congres.

SAMENSTELLING EN TEEKENING VAN LEO DE PAPE.

Wij zullen het beknopt overzicht van het XIXe Nederlandsch taal- en letterkundig congres (zie blz. 93) wel niet beter kunnen beginnen, dan door de mededeeling van de zeer fraaie ledenkaart, vervaardigd door de heeren Leo De Pape en P. Raoux, twee kunstbeoefenaren die Brugge tot eere strekken. De heer De Pape is leeraar aan Brugge's academie van schoone kunsten; de heer Raoux staat in dezelfde stad aan het hoofd van eene belangrijke steendrukkerij.

De leden van het congres zouden volgens het programma Zondag avond 24 Augustus, ten 7 1/2 ure, in de statie of spoorhalle te Brugge door het bureel en de leden der inrichtingscommissie worden opgewacht. Het mislukt statiegebouw, dat, zooals onze lezers weten,(1) gedeeltelijk is afgebroken, en er uitziet als een bouwval, was op het gestelde uur metterdaad ongenaakbaar. Duizende menschen, die den prachtigen optocht ter eere van den gelukzaligen Karel-den-Goede waren komen bewonderen, verdrongen elkander aan den ijzeren-weg, om plaatsen machtig te worden in de treinen, welke hen weder huiswaarts moesten voeren.

Omstreeks 9 ure daagde er in de nabijheid van het spoorweggebouw een onafzienbaar lange hoogst schilderachtige stoet op. Hij was gevormd door de leden van een 50-tal maatschappijen en gezelschappen, voorafgegaan door garnizoensmuziek en begeleid door eenige honderde lichtdragers. De nog aan het spoorweggebouw vertoevende congresleden (er waren er al veel de stad ingetrokken) werden verzocht in den stoet plaats te nemen, die, nadat zuiks was geschied, zich onder goed gespeelde marschen in beweging stelde. De aanblik mocht tooverachtig worden genoemd. Wij gelooven niet, ooit zooveel lichten in bonte mengeling bij elkander te hebben gezien als gedurende dezen optocht. Er waren fakkels, Chineesche en Venetiaansche lantarens van alle vormen en kleuren, papieren lantarens van groote afmetingen, doorschijnende schilderingen met opschriften die van zeer ver af gemakkelijk leesbaar waren; voorts droeg men in den stoet verlichte gevaarten die den omvang hadden van zeer ruime koetsen. Waarlijk, de heeren uit Brugge zijn menschen van vinding en smaak. De *Vlaamsche Broederbond*, de *Reizigerskring* en de *Snellaertskring* verdienen een eereprijs. De straten, die de stoet doortrok, waren mede zeer schitterend verlicht. Wij gevoelden er haast spijt over, zoo beviel ons deze ongemeene wandeling in de duurbare oude Vlaamsche stad, toen er aan de Burcht werd stil gehouden. Daar, vóór het stadhuis, prijkte een groot door Van Nieuwenhuyse zoon vervaardigd beeld van Karel-den-Goede, in een ojivalen tempel, die van onder tot boven met gasvlammen was bezaaid.

De congresleden werden in het stadhuis geleid, waar zij verbeid werden door de heeren A. graaf Visart, burgemeester, J. Fonteyne en A. Ronse, schepenen, M. Fraeys en Th. Goethals, raadsleden en L. Thooris, secretaris. De heer burgemeester heette hen welkom in de volgende hartelijke bewoordingen:

‘Heeren congresleden,

De bestendige commissie der Nederlandsche congressen, die dit jaar Brugge heeft uitgekozen als zetelplaats van het negentiende congres, heeft daardoor aan onze stad eene eer gedaan welke door den gemeenteraal en al de inwoners op den hoogsten prijs wordt gesteld.

Ook hebben de burgemeester en de schepenen van Brugge het zich tot eenen plicht gerekend het inrichtingscomiteit van het congres bereidwillig en mildelijk te ondersteunen, alsook de heeren congresleden plechtig te ontvangen den avond zelve van hunne aankomst in onze muren.

Thans bijzonder, dat al de Noord- en Zuid-Nederlanders op nieuw echte broeders zijn geworden, gelijk het de wil was der Voorzienigheid en de schikking der natuur; thans dat een heilzame band onze beide doorluchtige en beminde vorsten en beide

(1) Zie 1883, blz. 106.

volken vereenigt, moeten uedelen onthaald worden met de grootste vreugde, met de warmste genegenheid in de aloude hoofdstad van Vlaanderen, in het vroegere middenpunt der Vlaamsche letteren en kunsten, dat, aan de overleveringen der voorvaderen steeds getrouw, de faam en den voorspoed van jongere dagen *wil* en *zal* herwinnen.

Ontvangt dus onze beste welkomwenschen en weest overtuigd dat uedelen allen hier zijt als in uw eigen *vaderland*, als in uw *eigen huis.*

Weest ook zeker, mijnheeren, dat al de inwoners van Brugge het *grootste* belang stellen in het zoo *verheven* en zoo *nuttig* werk dat uedelen hebt ondernomen.

Uedelen zijt de meest uitstekende vertegenwoordigers van onze overleveringen, van onze taal- en letterkunde. Uedelen willen bewaren en steeds doen aangroeien eenen *schat* die in de toekomst, gelijk in het verleden, onzen gemeenen rijkdom en onzen gemeenen roem zal uitmaken. De inwoners van Brugge, evenals al de Nederlanders, willen uedelen naar verdienste hunnen dank betuigen en al de verschuldigde eer betoonen.

Mocht het verblijf in onze stad, waar alles van Vlaamschen kunstzin getuigt, voor uedelen aangenaam en voorspoedig wezen. Mochten uwe verhevene werkzaamheden met de *schoonste* en de *vruchtbaarste* uitslagen bekroond worden.

In *naam* der stad Brugge, heet ik uedelen *van ganscher harte* welkom in ons midden.'

De toespraak van den achtbaren magistraat, die zich met veel warmte en gevoel uitdrukte, maakte op al de hoorders een diepen indruk en werd langdurig toegejuicht.

De vertegenwoordiger der Belgische regeering de heer Désiré Delcroix voerde daarna het woord in dezer voege:

'Mijnheeren,

Het is mij een onuitsprekelijk en onwaardeerbaar geluk in de aloude stad Brugge den groet en de wenschen te mogen overbrengen van het Belgische staatsbestuur, aan u allen, denkers en geleerden, die, hier in denzelfden geest van broederlijkheid en eendracht vereenigd, de waardige vertegenwoordigers zijt van de Nederlandsche beschaving, de verhevenste uitdrukking van het zieleleven des Nederlandschen volks.

Vooral aan u, mijnheeren, denkers en geleerden, dichters en wijzen uit Noord-Nederland, uit Fransch Vlaanderen en andere gouwen, waar de Nederlandsche taal nog in eere is, richt ik een woord van dank, omdat gij gewaardigd hebt ons bij deze gelegenheid de medehulp uwer hoogere gaven, het hoogere licht uwer ondervinding en uwer kunst niet te ontzeggen.

Nooit, mijnheeren, bood zich een congres aan onder zoo gunstige voorwaarden als het tegenwoordige. Wanneer wij een blik in het verledene werpen en terugzien op den afgeleg-

den weg, mogen wij ons met volle recht verheugen over den gunstigen uitslag der vroegere congressen.

Immers, mijnheeren, het zij mij vergund het hier te herinneren, het was in de Nederlandsche taalcongressen dat de grondsteen werd gelegd van dat grootsche gedenkteeken, het *Algemeen Nederlandsch Woordenboek*, dat traagzaam, maar met vaste en zekere hand, zooals het alle grootsche ondernemingen betaamt, onder de bescherming der beide regeeringen, ter verheerlijking onzer gemeenschappelijke moederspraak wordt opgericht.

Immers, mijnheeren, was het hier in Brugge, dat, door het congres, de grondvesten werden gelegd der eenheid van spelling in de beide deelen van Nederland.

Het was de doeltreffende en tevens geleerde bespreking van dit belangrijk punt, in bedoeld congres, die, voor een twintigtal jaren, aan het Belgische staatsbestuur de gelegenheid aanbood om een koninklijk besluit uit te vaardigen, dat den laatsten scheidsmuur omverre wierp, die de schrijvers en de geleerden van beide landen nog verdeelde, een besluit dat een einde stelde aan den spellingtwist en, ambtelijk, ten aanzien van alle volkeren, verklaarde dat Noord- en Zuid-Nederlanders, alhoewel staatkundig gescheiden, toch kinderen zijn van hetzelfde bloed, dat zij eene en dezelfde moederspraak bezitten en dus ook, tot een en hetzelfde intellectueele vaderland behooren.

En onder den indruk van die bemoeiingen verdwenen van lieverlede akelige herinneringen, om plaats te maken voor gevoelens van toenadering, welke weldra tot vriendschap overhelden, om eindelijk tot eene ware en echte broederliefde over te slaan.

En wat het volk en de geleerden zoo heerlijk hadden begonnen, werd in deze laatste tijden overheerlijk voortgezet en bekrachtigd door de beide souvereinen, welke over ons gemeenschappelijk vaderland regeeren. Heerlijk en prachtig inderdaad, was het, mijnheeren, te zien hoe de hoofden der natiën de wenschen van het volk bijtraden en in de hoofdstad van het land, waar beide werden geboren, waar beide werden voorbestemd om eene en dezelfde koningskroon te dragen, elkander broederlijk omhelsden, de vroegere dagen van onheil en twist vergaten, om onder de ideale kroon, welke de wederzijdsche liefde en de eerbied van hun volk hun op de hoofden plaatste, aan gansch Europa het edelste schouwspel aan te bieden: het schouwspel van twee vorsten, welke het geluk en den roem van hunne landen, de eer en het welzijn hunner volken boven hun persoonlijk belang weten te stellen.

Voorwaar, mijnheeren, eene edele en heerlijke uitkomst, ten grooten deele door de werkzaamheden der vroegere congressen voorbereid.

Eene heerlijke uitkomst, die ons ook verhevene plichten oplegt.

Steeds vooruit, op de baan der Nederlandsche beschaving, steeds vooruit, voor den roem en voor de verheerlijking der Nederlandsche moedertaal, was, zij en blijve de leus der geleerden, welke hier vereenigd zijn.

Onder die leus zal ook het XIXe congres de beste vruchten afwerpen.

In die hoop en met die innige overtuiging acht ik mij dan gelukkig u allen in den naam der Belgische regeering in dit plechtig oogenblik hartelijk en broederlijk welkom te mogen heeten in het Belgische broederland.'

Door den heer J. ten Brink werd uit naam van de Noord-Nederlandsche congresleden dank gezegd aan de stedelijke overheid van Brugge en aan de hooge regeering van België.

De heer J. de Geyter zeide te veronderstellen, dat de heer burgemeester, toen hij van Noord- en Zuid-Nederlanders gewaagde, ook had verstaan zijne toegenegenheid te betuigen voor de Vlaamschsprekende bevolking van de

Zuid-Afrikaansche republiek, die hij, spreker, de eer mocht hebben op dit congres te vertegenwoordigen.

Nadat de heer burgemeester dit toestemmend beantwoord en de heer de Geyter hem daarvoor dank gezegd had, werd door den heer J.W. Brouwers, pastoor van Bovenkerk, nabij Amsterdam, de volgende dichterlijke ontboezeming, als een *Huldegroet aan Brugge* en *Heilwensch aan het congres*, met de hem eigene welsprekendheid voorgedragen:(1)

Aan Brugge, 't hart van Vlaandren,
Zij uit het Noorden, zij van 't roemrijk Amstelstrand,
Waar ik, in rook en smook van eenen vruchtbren brand,(*)
De blijde morgenstraal
Van dezen dag, voor Brugge een heilge zegepraal,
Zag rijzen,
Zij de eendrachtsgroet der broederen u gebracht.

De stad aan d'Amstel en het Y,
In 't wereldrijk der koopvaardij
De derde koningin van Neerlands roem geacht,
Dacht luid: ‘de stad der Schelde won vóór mij
De kroon der zeeënheerschappij,
Maar wie wij in der eeuwenrij
Als de eerste koningin van Neerlands handel prijzen,
Is Brugge. Brugge brak de baan; zij ging ons voor;
Wij beiden volgden slechts haar spoor.
Zij wist, vóór ons, de kroon der kunsten te behalen;
Zij schonk aan 't Dietsche land nog heilger zegepralen;
Want daar, in Vlaandrenland,
Was 't eerst de grond bereid, werd eerst de boom geplant
Van 's burgers zelfbestuuur in zijn gemeentevrijheid.
Groet Brugge dan voor ons, met dankbaarheid en blijheid,
Zei de Amstel en het Y;
Groet Brugge en zijn burgerij,
En hale er Noord en Zuid, met sterke broederhand,
Nog sterker aan d'ons dierbren eendrachtsband!
En Brugge zij thans andermaal
Met zijn congres, een nieuwe zegepraal
In harmonie met dit onthaal,
Voor Neerlands broederzin en Neerlands moedertaal.’

Terwijl de toejuichingen voor den dichter Brouwers nog aanhielden, werd de eerewijn zoo gul geschonken als gedronken. Het onthaal ten stadhuize, dat zich door groote hoffelijkheid en ware innemendheid had gekenmerkt, liep hiermede af.

De meeste bezoekers begaven zich naar de fraai verlichte Grootemarkt, waar men letterlijk over de hoofden zou hebben kunnen gaan. Een goed orkest speelde er de muziek der drie volgende liederen, waarvan wij herhaaldelljk hoorden dat de omstanders de woorden in koor aanhieven, zonder veel uit de maat te gaan:

(1) In 1864, blz. 13, nam ons tijdschrift het welgelijkend portret van dezen uitstekenden letterkundige op.
(*) Brand der veenakkers in Nieuwer-Amstel.

I. *De vierkleur van Transvaal* door Julius Sabbe.
Rood. - Wit. - Blauw. - Groen.
Opgedragen door Dietsch-Nederland aan Dietsch-Afrika

‘*De vierkleur van ons dierbaar land*
Di waai weer o'er Transvaal!
En wee die Godvergeten hand,
Wat dit weer neer wil haal!...’
Zoo klinkt, in kloeke Dietsche taal,
Op Afrikanschen grond,
Uw lied, o broeders in Transvaal! -
Het klink' de wereld rond.

Zoo klinkt uw lied, blijft trouw daaraan,
Blijft aan uw vlag getrouw!
Veel stormen heeft zij doorgestaan:
Zij bracht u uit den rouw!
Haar *rood*, dat is uw heldenbloed,
Haar *wit* uw zuiver hart;
Haar *blauw* zegt: Heil, na tegenspoed!
En 't *groen* der hoop: volhardt!

Gegroet op 't verre Zuiderstrand,
O broeders in Transvaal!
Gegroet door 't oude Nederland,
In de eigen Dietsche taal!
Een levensdroom, Dietsch Afrika,
Treedt met uw vlag vooruit:
Dat heel de stam eens weerbaar sta
Rond haar in Noord en Zuid!

II. *Wien Neerlandsch bloed*, door H. Tollens.

Wien Neerlandsch bloed door de aadren vloeit,
Van vreemde smetten vrij;
Wiens hart voor land en koning gloeit,
Verhef den zang als wij!
Hij stem met ons, vereend van zin,
Met onbeklemde borst,
Het Godgevallig feestlied in
Voor vaderland en vorst!

Worde elders, in 't geschokt Euroop,
De bloedvlag aangebeen,
Wij stellen uitzicht, heil en hoop,
In onzen vorst alleen!
Bescherm zijn troon, en geef, o Heer
Dat ramp, dat smart hem vlie,
En daal uw mildste zege neer
Op 't hoofd van Willem Drie.

Dring' luid van uit ons feestgedruisch
Die beê uw hemel in:
Behoud den vorst, bewaar zijn huis
En ons zijn huisgezin
En doe' dit uur ons aller zang

Dien hartewensch gestand:
Bewaar, o God, den koning lang
Voor 't lieve vaderland!

III. *Vlaanderen*, door Th. Van Ryswyck.

Voor Vlaandrens gouden kusten
Klinke aller lofgeschal;
Daar waar ons vaadren rusten
En 't nakroost wonen zal:
Waar moeder ons eens baarde
En opleidde aan haar hand;
o Dierbaarst land der aarde,
o Vlaanderland!

Beroemd voor duizend jaren,
De heele wereld rond,
Om uwe vrome scharen
En vruchtbren akkergrond.
Geen nabuur evenaarde
In kunstmin en verstand
Het roemrijkst volk der aarde,
Ons Vlaanderland!

Wel lijdzaam zijn 's lands kinderen,
Maar geen dwinglandij
Mag hunne, rechten hinderen;
o Dat bezweren zij;
Wat m'eens zoo duur vergaarde
Blijft steeds het waardigst pand
Van 't vrijste volk der aarde
In Vlaanderland!

Maandag 24 augustus.

Door de welwillendheid van den heer V. Jacobs, minister van binnenlandsche zaken en openbaar onderwijs, was de nieuw gebouwde rijksnormaalschool voor het houden zijner zittingen ter beschikking van het congres gesteld.

Omstreeks 10 ure werd de eerste zitting geopend in de groote zaal, onder het voorzitterschap van den heer N. De Pauw. De opkomst was talrijk.

De heer De Pauw noemde het een voorrecht, den leden van het congres eene tweede maal welkom te mogen heeten. Hij deed het eene eerste maal als voorzitter van de regelingscommissie. Hij herinnerde er aan, dat de bestendige commissie der congressen Brugge had aangewezen voor de vergadering van het 19de congres; hoe men had geaarzeld om zich deze keuze te laten welgevallen, aangezien verscheidene andere steden, die wel verdienden dat acht op haar geslagen werd, gevraagd hadden om voor de vereeniging van het congres in aanmerking te mogen komen, terwijl anderzijds werd gevreesd dat Brugge het 19de congres niet met zooveel luister zou hebben kunnen omgeven als het had bijgezet aan het 7de congres, voor hetwelk men de gewaardeerde medewerking had mogen genieten van nu wijlen den gouverneur B. Vrambout. En was het, bij dit alles, niet te vreezen, dat in Brugge mismoedigheid bestond, door de teleurstellingen die deze stad moest ondervinden in hare vooruitzichten op stoffelijk gebied? Doch... Brugge is niet meer de doode maagd, door Ledeganck bezongen. De stad herleeft. Zij toont hare kracht aan kunst en letteren; nijverheid en handel, waarin zij de zustersteden Gent en

Antwerpen hoopt te evenaren, zullen volgen. Na zich den steun van de stedelijke en provinciale overheden en van het staatsbestuur te hebben verzekerd, liet de inrichtingscommissie den 15^{n} April hare noodiging uitgaan tot het bijwonen van het congres. Hare roepstem vond den besten weerklank in België en Holland. Der commissie was het eene groote voldoening de congresleden te mogen bescheiden in dit schoone schoolpaleis,

een bouwgewrocht van den Bruggeling L.-J.-J. De la Censerie. Spreker betuigde, ook namens zijne medewerkers, den hartelijksten dank aan de provinciale en stedelijke overheden en het staatsbestuur. Hij herdacht het schitterend onthaal, den congresleden op het stadhuis van Brugge wedervaren. Voordat het 19de congres een aanvang nam, wierp hij eenen terugblik op de werkzaamheden der 18 vorige congressen. Wat is de vrucht van die werkzaamheden geweest? Allereerst de taaleenheid. Dan het ontstaan van het Nederlandsch woordenboek. Voorts de opbeuring van het vaderlandsch tooneel en de krachtige bevordering van den bloei der vaderlandsche muziek en bouwkunst. Zonder het nauwer toehalen van de vriendschapsbanden tusschen het Noorden en het Zuiden te vergeten. In verband met dit laatste gewaagde spreker van de samenkomsten der vorsten van Nederland en België te Brussel en te Amsterdam en besloot zijne warm toegejuichte rede met een heilgroet voor koning Leopold II en koning Willem III, die zich beide hadden gewaardigd, op daartoe gedaan eerbiedig verzoek, het congres onder hunne hooge bescherming te nemen.

(Terwijl de voorzitter aan het woord was, waren de heeren J. Woeste, minister van justitie en ridder L. de Ruzette, gouverneur van de provincie West-Vlaanderen, in de zaal gekomen.)

De vergadering bekrachtigde de door de inrichtingscommissie gedane keuze van de heeren A. Beernaert, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, V. Jacobs, minister van binnenlandsche zaken en openbaar onderwijs, baron L. Gericke van Herwijnen, Nederlandsch gezant te Brussel, als *eereleden*, ridder Ruzette, gouverneur van West-Vlaanderen en Am. graaf Visart, burgemeester van Brugge, als *eerevoorzitters.*

Nadat de heer A. Nelis kennis had gegeven van eene reeks aan het congres gedane mededeelingen, deed de heer N. De Pauw het bij toejuiching aangenomen wordend voorstel, den heer A. de Maere-Limnader tot den voorzittersstoel te roepen.

De heer de Maere-Limnader liet zich de keuze welgevallen, onder betuiging van zijne spijt, dat de heer N. De Pauw had geweigerd zelf daarvoor in aanmerking te komen. Hij stelde voor, en de vergadering nam dit aan, den heer De Pauw tot derden eerevoorzitter te benoemen.

Na eene korte gelegenheidstoespraak van den achtbaren voorzitter, werd overgegaan tot de samenstelling der bureelen met den volgenden uitslag:

Hoofdbureel. Voorzitter: A. de Maere-Limnander; ondervoorzitters: jhr. de Jonge van Ellemeet en dr. J. ten Brink, J. Brouwers en M. Rooses; secretarissen: J. Gram, A. Nelis, J. Sabbe en S. Van Royen.

Eerste afdeeling. Voorzitter: A.C. Van der Cruyssen; ondervoorzitters: dr. J. Alberdingk Thijm, dr. C.J. Hansen; secretarissen: dr. L.A.J. Burgersdijk en Th. Coopman.

Tweede afdeeling. Voorzitter: P. Wouters; ondervoorzitters: J. te Winkel en P. Fredericq; secretarissen: A.A. Vorsterman van Oijen en Prayon van Zuylen.

Derde afdeeling. Voorzitter: P. Benoit; ondervoorzitters: Taco H. de Beer en H. Altenrath; secretarissen: L. Schulman en V. Dela Montagne.

Vierde afdeeling. Voorzitter: D. Van Eck; ondervoorzitters: A. Gondry en dr. Schubart; secretarissen: W. Gosler en J. Scherpenseel.

Na de samenstelling der bureelen begaven de verschillende afdeelingen zich naar de voor haar bestemde zalen (alle in het lokaal der normaalschool), om zitting te houden.

In de eerste afdeeling hield de heer Taco H. de Beer eene redevoering over de beteekenis van de studie der tongvallen voor de kennis van taal en volk en de eischen aan den beoefenaar dier studie te stellen. Hij verdedigde het recht van

bestaan der dialecten, die hij vergeleek aan beken, welke te zamen, ieder met zijn eigen karakter en zijne eigene bevalligheid, den stroom volgen; hij drukte dan ook den wensch uit, daarvoor eene groote spraakkunst te zien ontstaan. De heer voorzitter A.C. Van der Cruyssen wenschte het gedacht des sprekers te kennen over het gebruik der dialecten in de schrifttaal. De heer de Beer uitte de meening dat de tongvallen nooit de plaats der algemeen aangenomen taal mochten innemen. De heer N. Doorenbos wees op Fritz Reuter en Klaus Groth ten betooge, dat in dialecttaal ook schoone werken zijn geschreven.

De heer M. Rooses deed opmerken dat de Nederlandsche taal- en letterkundige congressen hoofdzakelijk waren gesticht om eenheid in de taal te brengen; hij hoopte dat men verstandig genoeg zou zijn om de dialecten ter zijde laten en te blijven streven naar eenheid en gelijkvormigheid in de algemeene taal.

Over hetzelfde onderwerp werd verder nog breedvoerig van gedachten gewisseld tusschen de heeren N. Doorenbos, dr. J. ten Brink, Ad. Verriest, prof. Everts en eenige anderen, zonder dat het verhandelde ten slotte tot het nemen van eene beslissing leidde.

In de tweede afdeeling sprak de heer F.S. Van de Pavord Smits van Leiden over de gevolgen der verhuizing van het grootste gedeelte der hervormde gemeente van Brugge naar Leiden, waar de regeering, op den 21^{n} Oogst 1584, ingevolge de voordracht dier uitgewekenen, een kerkeraad uit hun midden aanstelde.

De heer J. Brouwers sprak met den meesten lof over het merkwaardig werk *Ypriana*, van den heer Alf. Van den Peereboom.

De heer P. Fredericq, van Gent, las eene belangrijke studie over onze geschiedkundige volksliederen van voor de hervorming; eenige dezer liederen werden door den spreker gezongen.

In de 3^{e} afdeeling, welker zitting onder andere door de volgende beroemdheden werd bijgewoond: W.F.G. Nicolaï, Richard Hol, Mestdagh, F. de Coninck en professor Mervilly, hield de heer Peter Benoit eene belangvolle voordracht over *Onze muzikale eenheid* en wijdde daarbij omstandig uit over de ontwikkeling van de Vlaamsche toonkunst sedert de stichting der Vlaamsche muziekschool te Antwerpen, - des sprekers roemrijk werk.

De heer J. Huf van Buren, van Tiel, drukte den wensch uit, in Vlaanderen Nederlandsche tooneelgezelschappen te zien oprichten, naar het voorbeeld van wat de Noord-Nederlanders

doen, ter opleiding van beschaafde kunstenaars. Aan deze belangrijke bespreking werd onder andere door den eerw. heer Mervilly en eenige andere geestelijken deel genomen. Ten besluite werd de zaak naar eene commissie verzonden.

De heer Van der Sloten, van Sint-Maartens-Laethem, wijdde eene kunstbeschouwing aan Richard Wagners werken, in verband met het zangspel in het algemeen.

In de 4e afdeeling trad de heer E. Van den Berghe, van Laeken, in eene breedvoerige beschouwing van de vraag: *Wat dient er gedaan om nuttige Noord-Nederlandsche boekwerken meer door ons Vlaamsche volk te doen lezen?* Er ontstond daarover eene langdurige gedachtenwisseling tusschen de heeren Van den Berghe, W. Gosler, J.K. Tadema, J.G. Robbers, De Seyn-Verhougstraete, D. Van Spilbeeck, J. Scherpenseel, G. Van Holkema, Boele van Hensbroek. Van Belgische zijde werd er met nadruk op gewezen, dat de Noord-Nederlandsche boekhandelaren weinig of niets voor de Zuid-Nederlandsche letterkunde doen. Eindelijk werd ten besluite de wensch uitgedrukt 'dat, ter verspreiding van nuttige Noord-Nederlandsche boekwerken onder het Vlaamsche volk, leesbibliotheken, leeskabinetten of gezelschappen zouden worden opgericht.'

Ten ruim 3 ure had de eerste algemeene vergadering plaats. De heer A. Nelis, secretaris, berichtte dat het toonkundig feest 's avonds in den schouwburg ten 6 3/4 ure zou aanvang nemen.

De heer P. Fredericq deed verslag, in naam der bestendige commissie, over de werkzaamheden der twee afgeloopen jaren, het drukken der handelingen en de zorg voor het volgende congres, het afsterven van J.F.J. Heremans en dezes vervanging door den heer M. Rooses. Betreffende de handelingen van het laatste congres, te Breda gehouden, was de taak der bestendige commissie zeer gemakkelijk geweest, dank zij de goede zorgen van den heer J. Duparc jr., secretaris der regelingscommissie aldaar. Maar de handelingen van het in 1876 te Brussel gehouden congres zijn nog altijd achterwege, en het drukken daarvan eischt natuurlijk al langer hoe meer moeite. Geld ontbreekt er echter niet, daar er van gemeld congres een batig saldo overbleef van 1500 fr. Men hoopt, met de welwillende hulp der heeren A.A. Vorsterman van Oijen en J. Scherpenseel, weldra dit werk in het licht te geven. De bestendige commissie besloot met hartelijke dankbetuigingen aan de heeren secretarissen A. Nelis en J. Sabbe, om hunnen ijver en hunne krachtige werkzaamheid voor het welslagen van dit 19e congres.

De heer J. Scherpenseel gaf eenige uitleggingen, en toelichting over de vertraging van het verslag van het Brusselsch congres en berichtte, dat alles voor de pers gereed ligt, en dus terstond, bij beschikbaarheid der noodige gelden, met het drukken der bewuste handelingen een begin kan worden gemaakt.

De heer Julius Sabbe hield daarna, in zeer sierlijke taal, eene lofrede op wijlen den heer gouverneur B. Vrambout(1), wiens werken en streven voor taal en kunst hij breedvoerig naging en den meest onverdeelden lof toezwaaide. Deze redevoering, met zooveel gloed als overtuiging uitgesproken, maakte veel indruk op de toehoorders en verwierf luide bijvalsbetuigingen.

Nu werd door den heer J. Brouwers het volgende *Lierdicht* voorgedragen:

I.

Nu wil ik hoog en luid een loflied zingen,
En zege zwaaien om en rond;
Nu zal ik dan den aandrift niet bedwingen,

(1) Zie onze aanteekening op blz. 93.

Die losbarst uit mijns harten grond!
Waar wijsheid en vernuft ter kimme stijgen,
Dààr zal de taal geens dichters zwijgen,
Maar klinkt ze uit elken mond.

Nu wil ik ook mijn dankbaarheid doen spreken,
Opborlend in het grootsch akkoord
Dier volkszee, die, ontroerd, uit Vlaandrens streken,
Is toegestroomd naar Iepers poort!
Mijn Muze, zing! Zoo dreune van dees Halle
't Spitsbogig topgewelf; zoo schalle
Mijn zang hier jaren voort!

Is 't hoogtijd, of 'Blijde-Intreê' in dees veste,
De roem van 't roemrijk Vlaanderland?
Waarom die pracht, die feestkleedij, de beste,
Thans uitgespreid met meesterhand?
Is 't jubel en triomf, als in de tijden
Des 'Tuindags,' toen, na grimmig strijden,
De vijand vluchtte in 't zand?

ô Neen, de smartlike uren zijn vervlogen
Van zwaardgekletter, moord en bloed;
Thans druktgeen dwingland meer met list en logen
De vrijheid met zijn ijzren voet:
Beschaving, recht en wet bewaakt de woning;
Elkeen is nu zijn eigen koning,
En heer van have en goed.

't Is feest vandaag! Dààr is uw zoon! Gevierde
En waarde Oud-Burgervader; 'hij',
Die aan het Staatsroer eens de Staatshulk stierde,
En plicht en orde stond ter zij;
Die, in den Raad des Konings, hoog gezeten,
De waarheid huldigt naar geweten,
Van ziele vrank en vrij!

Ziet! Alles is vereend; de vreugde spettert
Uit hart en oog van jeugd en grijs;
En alles is verjond, en alles kwettert,
Als vooglen in het groenend rijs.
't Is feest in Iepergouw en in heur stede,
Waar of ge u heen wendt, schreê bij schrede,
't Wedievert als om prijs!

Hoort! Ruischend als de wind door tak en blaren,
En bruischend als de ontstelde stroom,
Zoo klinkt het luid 'hoera!' der dichte scharen,
Uit dankbre borsten, blijde en vroom.
'Hoera, hoera!' herhalen straat en stegen,
'Heil hem! den brave en Godes zegen
Hem, Vandenpeereboom!'

II.

Gedenkt ge u nog, ô Iepers stede,
Den heugeliken stond,
Toen 't woord uit elken mond
Gevloeid was, 't zoetlik woord, hartstreelend als een bede,
Dat 'hij', de gulheid zelve en trouw,
Uw Burgervader wezen zou?
Toen, als uw wensch vervuld was, klok en beiaard speelden,
En al 'uw kinderen' in uwe vreugde deelden;
Toen eendracht, liefde en vreê te zaam
De blijde maar bazuinde op vleuglen van de faam?

Toen, onder 't loof- en bloemgestrengel,
Dat geurenrijk en zoet
Gestrooid werd voor zijn voet,
Hij optrad in dees Halle, en, als een schuttende engel
Der liefde uit hooger sferentrans,
Zijn hart u schonk en leven gansch;
Toen, lieflik schouwtooneel, hij arm en rijk de handen
Mocht drukken, en zijn stem langs deur en wanden
Van elke haardsteê binnendrong,
Terwijl heel Ieper aan zijn dierbre lippen hong?

Verbeelding, ruk den sluier open
Des tijds! Ik zal het werk
Eens vromen, 't groot en sterk,
Dat haat noch afgunst ooit verslinden kon noch sloopen,
Verrijzen doen voor elks gezicht,
En glinstren als het hemellicht;
Eens Vlamings, Vlaandren waard, die, rede en recht ten hoede,
Het Vlaamsche levensvuur ontstak en voedde;
Die, onbeschroomd, het erflik pand
Der vaadren, Neerlands taal, ontrukte aan schade en schand.

Wat zal ik? Hoe! Zijn edel pogen,
In Kroon- en Statenzaal,
Voor 't recht der moedertaal,
Het wierd met kracht en klem, waarop wij, Vlamings, bogen,
Door Vlaandrens grootsten letterheld
In 't schittrendst licht ten toon gesteld.
Conscience, u spreek ik lof! Hebt ge Iepers zoon geprezen,
Kerlingaland is voor mijn oog gerezen,
Die oude, Vlaamsche vrijheidsrots,
Waarop de nazaat nu heenstaart met heldentrots.

Conscience! - Al is zijn graf gesloten,
Sinds luttel dagen maar,
Nog hoor ik, bij zijn baar
Geknield, uit mond bij mond, terwijl de tranen vloten,
Hoe 's mans erkentnis, eindeloos groot,
Steeds U zijn hulde en liefde bood...
En, 'k dacht aan 't volk en aan Kerlingaland, het moedig;
En zuchtend sprak ik: Ach, wie zal nu goedig
De 'Leider' zijn, met vaderhand,
Ten stut en steun der taal, der vrijheid, God en land?...

ô Dierbre moedertaal, die, machtig,
Voor tijd noch storm verveerd,
Den vijand staat - en weert!
ô Lieflik land, waar 't Vlaamsch nog Vlaamsch is en indachtig,
Dat eigen schoon en eigen aard
Gewonnen wordt in eigen gaard;
Waar reine levenslust, op blanke vleuglen roeiend,
En zede en deugd, uitheemschen tooi verfoeiend,
Nog onverbasterd zijn en schoon,
Helblinkend als 't gesteente in Vlaandrens eerekroon!

Dat wist ge, ‘gij’, Stads-Burgervader,
Toen gij de landtaal hoog
Verhieft voor ieders oog,
En 't geesteszaad alom, als waart ge een wonderdader,
Deedt groeien gaaf en zegenvol,
Terwijl zijn vrucht van rijpheid zwol,
En ziet! Dat zaad, het is een eik reeds, 't is een reuze,
Die roept: ‘Geen taal, geen volk! dàt zij de leuze,
‘Dàt zij het machtig zegewoord!’
En de echo schalt het na, verdubblend aangespoord.

Zoo klonk het ook, toen ge, als Minister,
In 't Parlement verscheent,
En duizenden, vereend,
Den Koning dankten voor zijn keuze, ofschoon de twister,
De vale, de uitgeteerde nijd,
Zich 't hart verscheurde, dol van spijt.
Toen, ha! toen stak ze 't hoofd weer op, de slang, de looze,
De aartsvijandin van Vlaandren, helsche booze
Van 't Zuiden - maar, gij wenkt, en spreekt...
En machtloos valt ze neer, en rinkelt weg, verbleekt.

‘Gered, mijn Vlaanderland!’ Zoo snakte er
En snikte er, diep ontroerd,
En door genot vervoerd,
Het volk, van vreugde zat. - Gered: Het oud karakter,
's Lands eigenwaarde en eigen zijn,
Waarvan alleen de droeve schijn
Nog leefde, ontwaakt en toont, met nieuwen glans ompereld,
Verbazing wekkend door de westerwereld,
Dat Vlaandrens eer en roem geen droom,
Maar waarheid is, dank ‘hem’ - dank Vandenpeereboom!

En dààrom, dan, van geestdrift zwanger,
Weerhield ik 't woord van dank,
Dat, als een zegeklank,
In aller Vlamings naam, mijn hart ontsprong, niet langer,
Maar hief, spijts enklen, wien 't mishaag',
Ook hier een juichkreet aan vandaag.
En dààrom, op den wenk van honderden te gader,
Is U dit feest bereid, waardoor ge nader,
En met een onverbreekbren band
Van liefde aan aller hart wordt vastgestrengeld; want -

Wie heeft zoo teeder en zoo vurig
Dees goede vaderstad,
Uw dierbre bakermat,

Bemind als ‘gij’; wie bracht er heul en troost gedurig,
Met edelmoedig, lievend hart,
In onspoedsdagen, nood en smart;
En wie, toen 't levensvocht schier in alle aadren stremde,
Wie heeft bij d'Ieperling en bij den vremde
De harten weer met kracht en gloed
Door deze stede ontvlamd, heur ouden glans en moed?

Wie heeft dees Halle en heur ‘Belfrote’
Met heur geduchten draak,
Die trotsche vrijheidsbaak,
Dat roemrijk zinnebeeld der ouw Gemeent', ‘de Groote’,
Vereeuwigd met zijn gouden pen?...
Zoodat de naneef thans van hen,
De dappre Gildenbroers, en van hun moed zal spreken,

Die vreemde boeien hielp aan stukken breken
Op 't veld van eer, bij Kortrijks wal,
Waar Vlaandren zegevierde op Frankrijks riddrental...

Treedt rond, door fierheid aangedreven,
In 't heerlik praalgebouw,
Dat u zoo rein en trouw
De vroomheid en de deugd, den wil, de kracht en 't leven
Van 't groot verleden toont! Treedt om
En rond in 't staatlik heiligdom,
Waar zooveel wondren van 't penseel onsterflik tronen
Eens Guffens, Swerts en Pauwels, Vlaandrens zonen,
Die hier, op geestdrifts breede schacht
Rondzwevend, muur en raam doen spreken van uw macht

En vonkt het, als met glans en glorie
Omgeven, in het licht
Der waarheid voor 't gezicht
Van Iepers zonen niet, elk feit van hun historie?
Of, - zoo ik 'Y p r i a n a ' noem,
Wie blijft er bij der vaadren roem
En rijkdom, eens zoo duur gewonen, onverschillig?
Geen Kerelsteelt, ó neen! Wie zou gewillig
Zijn oorsprong loochnen of versmaân,
Wanneer 't verleden roept: 'Ziedaar mijn heldendaân!'

En ja, ziedaar ook al de schatten,
Door Iepers nijverheid
Eens wereldwijd verspreid!...
Op dan, ô Iepers kroost, en laat uw vreugde spatten
Bij 't hooren van der 'Gilden' lof
En dien der 'Neering', thans aan 't stof
Ontrukt der vunze kist, gevuld met uw kronijken!
Want, weet ge 't niet, 't heeft alles moeten wijken
Voor 'zijne' liefde, onmeetbaar groot,
Wat of uw stedekroon met nachtlik floers omsloot.

Wie heeft er drie en dertig jaren,
Zijn schoonsten levenstijd,
Gewrocht met noeste vlijt
En zorge, een arbeid nooit te zien noch te evenaren?
Wie heeft het 'vrij gemeenterecht,'
Zijn 'keuren' en zijne 'wetten,' echt -
Met vaderlandschen moed verdedigd, onverschrokken?...
En hebt ge, ô Ieper, nu rijk ooft geplokken,
'Hij' schonk het, die 'als riet buygt niet,
Maar blyft vroom Peereboom' in 't geen zijn liefde u biedt.

En thans? Thans spreken luid en verre
De wetenschap, de kunst,
De wijsheid met heur gunst
Van 'hem;' thans gloort zijn licht gelijk een heldre sterre
Door 't vaderland van Zuid tot Noord,
Van Oost tot West, en verder voort.
Hoevelen, door zijn geest gelaafd, een bron huns levens
Die van zijn mildheid, groot en peilloos tevens,

Genoten? ô, Wie meldt het goed,
Dat kwistig voortvloeide uit zijn vaderlik gemoed?

Want, hoeveel rijkdom, hoeveel zegen
Is neêrgedroppeld op
Den akker, drop bij drop,
Van 't Vlaamsche volkstooneel, dat in dien malschen regen
Is opgewassen tot een plant,
Het puiksieraad van Vlaanderland?
De schouwburg is een school van zede en van verlichting;
Zijn edel doel is leering, vorming, stichting,
's Lands aard getrouw, - en, wil hij dàt?
Zijn woord zij kuisch en, als een spiegel, rein en glad.

Ook aan dàt werk is hij verbonden
Uw groote naam; en, zal
Ik 't zeggen kunnen? Tal
Van weldaan zijn door U ons gunstig toegezonden:
Hier, 't Vlaamsche lied, dat ruischt en klinkt
Van een Benoit, wiens eerstar blinkt
En blaakt door 't land, en wiens vernuft, niet afgeplonderd
Bij vreemden, zelfs den Zuiderling verwondert;
Ginds, boekerijen! - bronnen, diep
En heilzaam voor het hart, dat steeds om laafnis riep.

Wat zie ik? Scholen allerwegen
Voor wordend man en kind
Gesticht, beschermd, bemind,
En, in Gods aanschijn, rijk bedauwd met 's Hemels zegen;
Volksscholen, waar het licht der deugd
En wijsheid - gidsen voor de jeugd -
Het hart verwarmt en 't hoofd de baan der waarheid opent;
Waar liefde's voorbeeld, zachte banden knoopend
Van eendracht en verdraagzaamheid,
Voor 't later, nieuw geslacht geluk en vreê bereidt.

En, niet slechts kindervriend en rader,
Maar ‘teêrgeliefde’, ja
Zóó suiselt aan en na
De weezenschare, die, te Meesen ginds, U, ‘vader’
En ‘redder’ noemt, en, jaar en dag,
U zegent met een dankbren lach
Van goedheid en genot, zooals de kindren plegen;
Die, als 't gevaar heur dreigt, dan, onverlegen,
De handen vouwt, en, stil en vroom,
Het oog ten Hemel, bidt voor vader Peereboom.

Wat is hij schoon, de zomermorgen,
Wanneer de heldre zon
Zich spiegelt in de bron,
En, wijd en breed, in 't veld, een rijkdom ligt verborgen,
Waarbij de landman juicht en zingt,
Terwijl zijn hart van vreugde springt.
Dan stemt heel de aarde een zang van diepgevoelde hulde
Voor Hem, den Gever, die de garven vulde;
Dan walmt een bede als wierookwolk
Omhooge, en looft en dankt het lang, 't volzalig volk.

En zóó - ook zóó stijgt hier ten hoogen

Een zegezang voor U,
Terwijl de harten nu
Versmelten bij den galm der bede, langs de bogen
Der grijze Halle drijvend. - Hoort!
‘Bescherm, ô Heer, nog jaren voort
Den dierbren vanons hart, den grooten zoon van Ieper!
Hij leev'!’ Zoo schalt het luid en ver; - en dieper
Ontroerd: ‘Leve eeuwig hier in brons,
Hij, die voor Vlaandren goed, en vader was voor ons!’

Dr. Schubart, van Utrecht, droeg een gedicht voor, op het behoud der onafhankelijkheid van Zuid- en Noord-Nederland.

De heer D. Van Eck maakte eenige opmerkingen over de inrichting der gedrukte handelingen van het congres, waaraan hij namelijk omstandige bladwijzers zou wenschen te zien toevoegen, enz. Hij deed kennen, dat zoo de Nederlandsche regeering niet, volgens gewoonte, een officieelen afgevaardigde bij het congres had benoemd, zulks alleen te wijten was aan de omstandigheid, dat zij daartoe niet was aanzocht geworden. Voorts bekloeg spreker er zich over dat de uitgaaf van het Nederlandsch Woordenboek aan ‘zoo schromelijke traagheid lijdt.’

Met nog eenige verdere woordenwisseling liep de eerste algemeene zitting ten einde.

's Avonds had in de stedelijke schouwburgzaal het groot toonkundig feest plaats, ingericht door het West-Vlaamsch muziekcomiteit. De uitvoering liet niets te wenschen over. Voor sommigedeelen was zij uitstekend. Wij laten hier het programma in zijn volledigen tekst volgen: Eerste deel. 1. *Symphonie* in D (andante en finale); R. Rol; 2. *Romanza* in F, uit te voeren door den heer J. Goetinck; Van Beethoven; 3. *Kindercantate* (500 uitvoerders); Peter Benoit; - Tweede deel. 4. *Welkomgroet;* J. Busschop; de solo te zingen door den heer E. Blauwaert; 5. *Scherzo* (voor orkest); L. Hinderyckx; 6. *a) Hoe lang* en *b*) *Van den getrouwen minnare*, te zingen door den heer M. Van Langermeersch; A. Wybo; 7. *Agnus Dei* (koor en orkest; F. De Coninck; 8. *Die Saghe van Groeningheveld*, gedicht van Ad. Duclos, te zingen door den heer Ed. Bouchout; J. Duclos; 9. *Vrijheidshymne* (koor en orkest), gedicht van Em. Hiel; K. Mestdagh; - Derde deel. 10. *Inleidingsstuk* (voor orkest); H.F.R.; Brandts-Buys; 11. *Het lied van de klok* (3^{e} deel), gedicht van Schiller; Nicolaï; de solo te zingen door den heer E. Blauwaert; 12. *Venezia verlost* (3^{e} deel), gedicht door Van Soust de Borkenfeldt; L. Van Gheluwe; de soli te zingen door mev. Percy-Smith, mej. M.V.S. en de heeren H. Fontaine, A. Van Acker en L. Ardenois. Het welbestuurde orkest toonde zich volkomen op de hoogte van zijne taak en gaf blijk van goede en groote krachten; de heeren muzikanten speelden nauwgezet juist; opmerkelijke harmonie ging gepaard met opmerkelijke welluidendheid. Verhaasten wij ons, de stad Brugge lof toe te zwaaien, om de wijze waarop de kindercantate *De wereld in*, woorden van J. de Geyter, muziek van Peter Benoit, door 500 uitvoerders werd vertolkt. Het was prachtig, verrukkend, overstelpend. Het was dit in zulke mate, dat gansch het talrijk publiek er zichtbaar was van aangedaan en er aan het gejuich en de teekens van goedkeuring maar geen einde scheen te willen komen. Ook werd er van verschillende zijden aangedrongen op eene tweede uitvoering van de kindercantate, een verzoek waaraan dan ook werd voldaan. De heer Benoit, die de uitvoering tweemaal achtereen had geleid, was zoo tevreden over zijne uitvoerders, dat hij hun ten aanhoore van eenieder eene hartelijke dankrede toestuurde, waarmede het publiek luidruchtig instemde, terwijl het tevens hulde bracht aan den dichter en den toonzetter. De heer Benoit beloofde, dat hij zou trachten, eene nieuwe uitvoering te doen plaats hebben, den volgenden Woensdag, 's middags, ten voordeele der behoeftige 70-jarige grijsaards van Brugge. Het gedicht van den heer de Geyter, *De wereld in*, verscheen in de *Vlaamsche School*, jaargang 1878, blz. 102. Het zanggedeelte van het programma verdient onverdeeld te worden geprezen. De opgetredene dames en heeren zongen met talent, gevoel en smaak, ook in de koren. Het concert mocht dan ook, zonder voorbehoud, puik worden genoemd en wij behoeven niet voor tegenspraak beducht te zijn als wij verzekeren, dat al de toehoorders eene aangename herinnering zullen bewaren van het edele kunstgenot, hetwelk hun op het toonkundig feest van het

West-Vlaamsch muziek-comiteit te smaken werd gegeven. Ons zal de aangename Brugsche avond van 24 Augustus onvergetelijk zijn.

Met uitzondering van de kindercantate, die, zooals wij hooger zeiden, reeds vroeger in ons tijdschrift werd opgenomen, laten wij hier de op het feest voorgedragen liederen volgen:

Hoe lang, woorden van Victor Van de Walle, muziek van A. Wybo.

O liefde, uw twijfel doet mij treuren,
En doet mijn hart van weedom scheuren.
Gij vraagt mij met bespottend oog
Hoe lang dat ik aan u zal peinzen,
Gij noemt mijn min berekend veinzen
Als of ooit ware liefde loog.

Och, wreede, die mijn ziel bemeestert,
Gij ziet de drift die mij begeestert,
Maar kent niet eens heur felle kracht.
Zoolang mijn hoofd een brein zal dragen,
Een hart in mijne borst zal slagen,
Is 't al voor u: gevoel, gedacht.

Men zegt dat onze geest blijft leven
Wanneer de stof zich heeft begeven.
Dit vraagpunt heb ik nooit doorzocht,
Maar 'k wenschte nooit of nooit te sterven,
Ten minste nooit gevoel te derven,
Opdat 'k u eeuwig minnen mocht!

Van den getrouwen minnare, woorden van Prudens Van Duyse, muziek van A. Wybo.

De crans es uutghehanghen
Ter herreberghe so blide.
't Syn overal kermissanghen;
Ic ben in leed ende liden.
Van vrouden dansen de voetjes
Der meiskens fraei ende frissce....
Och, speelman, speel wat soetjes,
Myn hart es in droefenisse.

Ic pleghe vrouden te rapene,
Als ic mine liefste vonde,
Ende nu legghet si te slapene,
Met blommekens om hare sponde.
Even als in 't groen de koetjes,
Wi huppelden up kermisse.
Och, speelman, speel wat soetjes,
Myn hert es in droefenisse.

Upt kerkhof staetter een linde,
Een linde frisc ende coele;

Daer slapet mine beminde,
Daer slapet myn soete boele.
Een kruusken staet aen haar voetjes.
Och sliep ic occ onder daerde.
Och, speelman, speel wat soetjes!
Als teener utevaerde.

Die saghe van Groeningheveld, woorden van Ad. Duclos, muziek van J. Duclos.

Daar was er een veld dat vol ridderén stond,
Vol ridderen trotsch ende valsch;
Daar stonden de Poorters den Lande getrouw
Met boog, en met bijle, enmet knods.

Daar wapperde een vaandel met lelien bezaaid,
Een vaandel van onrecht en dwang;
De Standaard kwam op met den Klauwaart versierd,
Den Klauwaart zoo sterk en zoo preusch.

Sa, Wevers, neemt plaats en zit neêr aan 't getouw
Waar heldenmoed zegepraal weeft.
De tiktak der knodse op het staal van den Fransch
Zingt 't lied daar uw herte naar langt.

Komt op! Macekliers! met de bijlen omhoog!
't Geeft lucht aan uw wrake zoo recht;
Het waalsche gespuis heeft de leeuwen getergd
En de antwoorde is beenhouwerswerk....

Verhaast uwen stap naar uw Zuiderland, Waal,
Vertel er wat Groeninghe zag:
Een weg is er wel die naar Vlaanderen loopt,
Van Vlaandren naar Walenland geen.

Vrijheidshymne, gedicht van Emanuel Hiel, muziek van K. Mestdagh.

Heil, vrijheid, heil! gij, die in ieders boezem
De levenslust verwekt en als de liefde wenkt;
Die als de wind bevracht met bloemen-bloezem,
Aan 't zwoegend volk, verkwikking, frissche vreugde schenkt.
Heil, vrijheid, heil!
Heil, gij! die bruist door woud en dal en stroomen,
Heil, gij! die hoog op bergen springt en speelt,
Ge wiegt het menschdom in de zoetste droomen,
Ja, 't wordt door u met scheppingskracht bedeeld.
Heil, vrijheid, heil!

Ge zijt geboren uit 't verlangen
Dat trilt in elke menschenborst,
Dat nooit 't geweten houdt gevangen
En steeds naar licht en waarheid dorst.
Ge zijt gelijk de kuische vrouwe,
Die vol verleiding streelt en boeit,
Die stelpt de smert en lenigt rouwe
Daar, waar ze in volle schoonheid bloeit.

Drukt men u neder,
Volk, door den dwang,
Beur fler u weder,
Hoort ge dien zang?
Vrijheid! Vrijheid!
Hoort ge die toonen?
Ze zwellen, ze schallen:
Vrijheid zal troonen,
't Geweldige vallen....
Vrijheid! Vrijheid!

't Zijn lage zielen, zij, die nederbukken,
Maar vuiger zijn ze nog, zij die het volk verdrukken
Daar, waar de logen heerscht,
Waar zij noch recht, noch wetten vreest,
Waar in den duistren nacht
Versmacht wordt 't kloek gedacht,
Versmeten 't vrij geweten,
O schande! schande!
Daar klimt gevaar
Van wrevel, woede, veeten,
Van wraakzucht, boosheid allerhande.
O schande! schande!
Daar kermen jammerkreten:
Wee! wee! wee!
De slaven rammlen hunne keten...
Verdwenen is de milde vreê,
Wee! ieders hart is door den worm
Van haat en smaad doorbeten.

Storm!
De alarmklok galmt...
Storm!
Op, volk niet meer getalmd,
Verbrijzel uwe keten,
De vrijheid stout gewroken...
Storm!

Ach, ach, ach!
In dof nadreunenden slag
Ploft volk op volk!
En de oproer, als 't orkaan verwoed,
Rolt dwars door somberen gloed
Van streek tot streek...
Moeders bergen zich bang en bleek!
En daar klotst in den dondrenden warrelkolk
Bloed... toornig bloed!
Klots! klots! klots 1
Zie! - De dwinglandij verzinkt als de rots
In de grollende golven dier bloedige zee!

Wee! wee! wee!

't Is nacht,

De dood zwaait de zeissen en lacht;
Welk raatlend schrikgeschal!
De dood zweeft overal!

De dood...

't Gehuil versterft,
De morgenzon verft
Het Oosten rood.

Eer! eer aan hen, die voor de vrijheid vielen.
Het eeuwig waarheidslicht beglanst die heldenzielen.

Hoezee! hoezee!
O, hemel, juich nu meê!
O, aarde, juich nu meê!
't Volk heeft den dwang gebroken...
't Volk heeft de vrijheid fler gewroken!

Hoort hoort! uit de diepte welke galmen!
Hoort! hoort! uit de hoogte welke psalmen!
Hoe schoon, hoe schoon,
Wie zit daar ten troon
In lichtglans, bekransd met palmen?

Daar treft ze met blikken verheven en goed
Bezaligend toovert heur kracht!

We juichen gelukkig: o vrijheid, gegroet,
We heffen ten hemél het dankend gemoed,
De moeder herhaalt het tevreden en zoet.
Terwijl ze het lachende kindje betracht:
O, heilige vrijheid, gegroet, wees gegroet!
Gij, bronne van liefde, van geest en van moed,
Gij, zonne van schoonheid, van wil en van kracht,
Gegroet! gegroet!

Het lied van de klok, woorden van Schiller, muziek van W.F.G. Nicolaï.

Koor.
Zoete vrede,
Lieflijke eendracht,
Daal nu, straal nu
Vriendlijk neer op stad en land!
Dat geen ruwe legerbende,
Die verderf brengt en ellende,
Ooit naar 't stille dal zich wende,
Waar de hemel,
Die in 't blauw zijn avondglansen
Schittrend maalt,
Stad- en dorpsbrand aan de transen
Wild in vlammenschrift verhaalt.

Solo.
Nu den vorm aan stuk geslagen,
Zijn bestemming is volbracht;
Oog en harte moog verdagen
Van het werk vol kunst en kracht.
Hef den hamer hoog!
Breek des mantels boog!
Eer de klok in 't licht kan blinken,
Moet de vorm in stukken zinken!

Koor.
De meester kan den vorm verbreken,
Met wijze hand ter rechtter tijd!
Maar, wee ons! wen in vuur'ge beken
Het gloeiend erts zich zelf bevrijdt!
Dan slaat het wild, met dondrend kraken,
In woede 't davrend huis uit een;
Dan spreidt zijn vlam, met zengend blaken,
Dood en verderf rondom zich heen!
Geen vruchtbre schepping is te wachten
Uit dollen kamp van ruwe krachten,
En waar het volk zich zelf bevrijdt,
Verderft het zich voor langen tijd.

Wee! als, in binnenst diep der steden,
De brandstof smeulend zich vergaart,
En 't volk te lang, te diep vertreden,
Als eigen rechter grijpt naar 't zwaard!...
Dan klemt eens woestaards vuist de strengen,

En *oproer* is haar schel geluid!
Zij, die het hart tot God moest brengen,
Galmt roof en doodslag buldrend uit.

Vrijheid, gelijkheid! brult de bende,
De vrome burger snelt te weer.
Daar stort uit holen van ellende,
In wilden stroom 't geboeft ter neer!
Daar zwerven, met ontsnoerde vlechten,
De vrouwen als hyënen rond!...
Niets blijft er heilig meer, vermetel
Hoont elk het beste in dolle vreugd;
Voor 't goede klimt het kwaad ten zetel,
En iedre misdaad heet een deugd.

De ontwaakte leeuw moog schriklijk wezen,
Verderflijk zij des tijgers tand;
Maar wat het schriklijkst is te vreezen,
Dat is des menschen onverstand!
Wee ieder, die des blinden handen
Een fakkel toebetrouwt op 't pad,
Zij licht hem niet, zij kan slechts branden
En 't onheil zijn van volk en stad.

Solo.
Vreugde heeft ons God beschoren:
Zie nu, als een gouden vrucht,
Wordt ze uit doffe schil geboren,
Komt de kern tot licht en lucht.
Zie, van helm tot krans,
Blinkt ze als zonneglans!
Wapenschild en lettermerken
Tuigen van het kunstig werken.
Welaan! Welaan!
Stroomt zaam,
Komt, mannen, allen mij ter zijde,
Als ik de klok nu doop en wijde:

Mannenkoor.
'Concordia' zij en blijve haar naam

Solo en koor.
Tot eendracht, tot het innigst samenstroomen
Roep' steeds haar stem de liefdevolle vromen!

Solo.
Die taak dan vervul zij het meest,
Want daartoe schiep haar 's Meesters geest.
Hoog boven 't wriemlend menschenleven,
Zal zij aan blauwen hemelboog,
In 't vuurgebied des donders zweven
Bewonderd door der sterren oog.

Koor.
Dan trek' zij 't zuchtend hart naar boven,
Gelijk der hemellichten schaar
Die wandlend daar den Schepper loven
En zweven om 't bekranste jaar.

Solo en koor.

Den heilgen ernst van hooger leven
Zij haar metalen mond gewijd
En telkens heeft zij aan te geven
Uw snellen polsslag, rasse tijd!
Daar zal zij 't lot haar stem verleenen,
Zelf zielloos, volk van vreugd en leed,
Zal zij haar reinen klank vereenen
Met 't geen ons harte kloppen deed.
En, als de galm der forsche tonen
Versmeltend wegsterft in de lucht,
Dan leert die klank, o aarde, uw zonen
Dat al wat de aarde geeft, ontvlucht!

Slotkoor.
Vreugde doet ze alomme schallen
Vrede galmt ze 't eerst van allen.

Venezia verlost, Fransche woorden van Ad. Van Soust de Borkenfeldt, in het Nederlandsch omgewerkt door Julius Sabbe, muziek van L. Van Gheluwe.

Gondelschipper en koor.

Ver van den oever, waar de bare
Verliefden wiegt en zucht van lust,
Kom, o gondel, 't gewoel ontvaren,
Waarbij men vreugde vindt noch rust.
Blij genot verlokt onze jaren.
Daarhenen waar men zingt en kust;
Ver van den oever, waar de bare
Verliefden wiegt en zucht van lust.

Gondelier.

Gevloekte zang, die steeds, waarheen ik dool en woele,
Den last der slavernij mij zwaarder doet gevoelen!
O Venetië! vergeef aan heel die wufte jeugd,
Dat zij, bij uwen druk, nog hart heeft voor de vreugd!

De genius van het oude Venetië verschijnt aan den klagenden gondelier en spreekt hem troost in.

Verhef uw ziel in donkre tijden.
En beur weer het hoofd uit den schoot!
De laffe alleen bezwijke in 't lijden;
De moed, de hoop verwint den dood!

Koor.

Komt, de duisternissen vallen!
Laat ons varen, blijgezind,
Waar men kust en liedren schallen,
In den speelschen avondwind!
De genius van Venetië.
.....En, heil ons! Zie, na lange straf,
Daar rijst de vrijheid uit haar graf!
Daar, op zee, hemelschoon, als de vaadren haar zagen,
Daar treedt zij aan en voert den staf! -

Scheepskapitein, op een aanzeilend Oostenrijksch oorlogsschip, na den zeeslag van Lissa.

Wat vreemd gerucht hoor ik naadren
Op de waatren,
Dat in 't golfgeklots versmelt?
De uitkijk (in den mast).
't Is een man, die, eenzaam, rustig,
Van de kust zich
Verwijdrend, hier henen snelt!

De kapitein.

Geef bevel hier aan te leggen!
Dat hij zegge
Of hem 't wachtwoord is gemeld!

De uitkijk.

Leg hier stil, varensman! Wat zoekt gij op de golven?

De gondelier.

Ons vrijheid, sedert lang in haren schoot bedolven!

Matrozen.

Eh! gek of mal,
Heeft die man zijne kuren?
Zoo ver van wal,
Weet hij niet waar te sturen? -
Hij kome aan boord,
Wij lachen voort!

De kapitein.

Die schipper, ver in zee aan 't dwalen,
Vindt in den spiegel van het meer,
Waar 't beeld van de zon komt in stralen,
Het beeld ook van de vrijheid weer! -
Komt bij en brengt den groet! Komt de hand hem nu leenen,
Dien gek, die thans hier komt aan boord,
Hem heeft 't licht der zieners beschenen,
Of hij 't geheim had afgehoord!
De Vrijheid rukt ter stad nu henen,
Waar geweld zoo lang voerde 't woord!
'De Bod in en de gek, die hun lot thans vereenen,'
Zegevierend met ons, zeilen havenwaarts voort!

Matrozen.

Welk een onvoorzien ontknoopen,
Dat elkeen verbazen moet!
Om Venetië vrij te koopen
Vloot te Lissa dan ons bloed!

De gondelier.

Itaalje aan ons, vrij en herboren!

Matrozen.

Aan ons het rijk, waar Habsburg troont!

De kapitein.

Aan ieder volk zijn land behoore!...

Koor.

Aan ieder volk zijn land behoore?...

Matrozen.

Der vrijheid, heil! die liefde kroont!

De kapitein.

Heil u, Venetië! Morgen
Klinkt weer vrij uw gebod!

De gondelier.

Wat keer in onze zorgen!

Allen.

Wat besluit van het lot!

Koor.

o Zonne, o zegezonne,
Gegroet in uw morgenpracht!
Bron van liefde, o levensbronne,
Stroom vrij en verwin de nacht!

Golven zingen, golven dansen,
Zonne, uw kussen te gemoet!
En 't licht uit de blauwe transen
Bezielt, o zee, uwen vloed!
De genius van Venetië.
De zonne rees uit aaklig duister
Op haren troon in het hemelazuur!
En gij, Venetië, bevrijd van den kluister, -
Was uw lijden ook lang van duur, -
Ziet uwen troon hersteld in eere en luister.

Koor.

Gegroet, gegroet, o zegensuur!

Allen.

Spoele, spoele, o blauwe en koele,
O zee, uw vloed, naar het land!
Dat hij zijn geluk nu voele
Te dragen het vrijheidspand!
't Schip, dat hij voert op zijn baren,
Is schooner in het morgenklaren
Dan uw bruiloftschip weleer!
Winden, doet de zeilen zwellen!
O Venetië, zie ze snellen:
Daar keert uwe vrijheid weer!

Het was omtrènt middernacht, toen het prachtig feest afliep.

Een Romaansch altaar.

Vrij gemeen is de dwaling, den naam van altaar toeëigenend aan de kolommen, poortbogen, nissen, krullen en andere opstijgende bijhoorigheden, voornamelijk door de zoogezegde *renaissance* ingevoerd. De vroegste tijden van het christendom noch de middeleeuwsche kunst kenden die hooge gevaarten, welke door het welfsel schijnen te willen boren en de hoofdzaak, het eigenlijk altaar, dat is, de tafel waarop het misoffer wordt opgedragen, doen uit het oog verliezen. De eerste altaars waren de grafstede eens martelaars, eene steenen tafel, het zij uit een stuk, het zij van saamgebrachte platen, het zij nog van eene plaat op eene of op meertallige kolommen rustend, en al vroeg werden de schilder- en de beeldhouwkunst, de veelkleurige mozaïeken, de kostbaarste en kunstig bewerkte metalen benuttigd om de altaartafels op te luisteren.

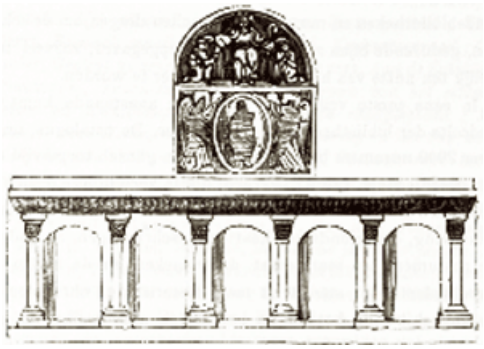

In de tiende eeuw komen de op het altaar rechtstaande paneelen, de *retabels* of altaarbladen in gebruik, om op de grootste feestdagen de offertafel meer luister en versiering bij te zetten. Dit tijdelijk en onbestendig bijvoegsel wordt, twee eeuwen later, een blijvend sieraad, en, immer hooger en hooger opgetrokken en kwistig opgesmukt, verkrijgt, bij het einde van het spitsbogig tijdvak, ten nadeele van het ware altaar, een overheerschend gewicht. De opstapelingen der *renaissance* dreven het wangebruik tot de uiterste grenzen.

De gelouterde kunstzin onzer eeuw heeft al veel gedaan om terug in het spoor der eerste overleveringen te treden; doch het kost moeite en tijd, wil men verouderde vooroordeelen en valsche begrippen bij het publiek uitroeien. Om het tot gezondere gedachten te brengen, biedt het aanschouwen, het onderzoek van oorspronkelijke gewrochten ongetwijfeld een gepast middel aan. Stellen we daarom het altaar uit het Romaansch tijdvak voor oogen, dat in de Sint-Servatiuskerk, te Maastricht, wordt aangetroffen, en reeds jaren geleden de opmerkzaamheid van deskundigen gaande maakte[(1)].

Op den voet - eene platte lijst - heeft men vijf nissen in rondboog, overhands geplaatst met zes kolommetjes, die een breed lijstwerk tot steun verstrekken. Boven dit lijstwerk en te midden van het altaar staat een halfverheven beeldwerk in grijssteen, de H. Maagd vertoonend in eene ovale omlijsting,

(1) *Messager des sciences historiques.* Gand 1852. P. 446.

BOVENGEDEELTE VAN HET ALTAARBLAD.

welke door twee engelen wordt vastgehouden. Een tweede snijwerk, zich boven het eerste verheffend, vertoont den Zaligmaker, te midden van den H. Petrus en den H. Servatius. Weerszijde het middenpaneel had men twee vierzijdige paneelen, die in onze gravuur niet zijn afgebeeld.

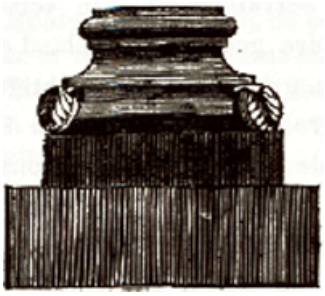

VOETSTUK.

De voetstukken der kolommen zijn versierd met klauwen, bladeren, grillig gedierte; de kapiteelen met een gebladerte, dat bij ieder paar verschillig is; de daarop rustende lijst is, eveneens, met loof overdekt. Het altaar was aan de H. Maagd toegeheiligd; derhalve moest hare beeltenis de eereplaats innemen op het middenpaneel, thans, spijtig genoeg,

KAPITEEL.

door eene onkundige hand zoodanig verminkt en geschonden, dat schier enkel de omtrekken der beelden nog zichtbaar zijn . Deze volstaan echter om er een nauwkeurig denkbeeld van op te maken.

De H. Maagd zetelt op eenen troon en heeft bij haar het goddelijke kind; de twee engelen, die de eivormige omlijsting vasthouden, zijn in lange, dichtgeplooide en met parelen bezoomde kleederen gehuld, hebben eenen straalkrans om het

hoofd en lange puntig uit loopende vleugelen. Van een opschrift boven de O.-L -Vrouwbleef slechts het nevenstaande over. Op den

platten band, heel het vierkant omsluitend, leest men een onvolledig opschrift: SSS MAXITR VIRGT TATIS F TRIX ⁝ AQR SAUSTR IS AE O.

Het bovengedeelte van het kunstgewrocht is ongeschonden ons toegekomen. De zwierige houding der figuren geeft een gunstigen dunk van den beeldsnijder. De Zaligmaker troont te midden en legt weerzijds eene zegenende hand op het hoofd der geknielde heiligen. Een krans met een kruis omringt hem het hoofd, en daarnevens ziet men de zinnebeeldige Grieksche letteren *alpha* en *omega*, op den goddelijken meester passend. Om de lenden snoert een versierde gordel het bovenkleed, dat, op de rechterknie geplooid, een gedeelte van het onderkleed laat zien, terwijl een breede mantel van de schouders daalt. De H. Petrus, ter rechterzijde des Zaligmakers knielend, draagt in eene hand de zinnebeeldige sleutels en toont met de andere een boek; de H. Servatius, aan de linkerzijde, draagt den bisschoppelijken staf en den sleutel, die hem kenmerkt; beider hoofd is gekroond; bij den eerste, bedekt een mantel, van de schouders nederhangend, bijna geheel het onderkleed; de tweede heeft eene kazuifel en het *pallium* boven eene albe.

De reden, waarom de drie genaamde personen hier vereenigd zijn, ligt in de geschiedenis der Servatiuskerk. Een eerste tempel was opgericht ter eere van den goddelijken Heiland en van den H. Petrus; maar de tweede, grootscher en prachtiger opgebouwd door den H. Monulf, kreeg voor patroon den H. Servatius, wiens grafstede er gevonden wordt. Op de halfronde omlijsting staat het volgend raadselachtig opschrift:

VERA SALVS I OM NI OPRC SE CORTANCNĀ PASSI POST. CARNIS FINEM VITE AR. STVR HONOREM.

Het beschreven altaar is, zooals men ziet, een proefstuk van het goede tijdvak. De hoofdzaak, de tafel, wekt nog des aanschouwers eerste aandacht en wordt niet onderdrukt noch overheerscht door het altaarblad, dat hier, met heel doelmatige afbeeldingen, tot versiering des altaars dienend, aan dezen de hoofdrol niet ontneemt, die hem toekomt.

Wij danken deze inlichtingen, alsook de hier bijgaande houtsneden, den heere Arnold Schaepkens, van Maastricht, thans te Sint-Joost-ten-Noode, bij Brussel, gevestigd.

De verzamelingen van der Straelen - Moons - Van Lerius. *Catalogus der bibliotheek.*[1]

De liefde voor het schoone is den Antwerpenaar ingeboren; van vader tot zoon, tot klein- en achterkleinzoon, wordt zij trouw voortgezet. Hier past de spreuk van een oud adellijk blazoen: *Quod patres nobis, nepotibus nos.* Een treffend bewijs van dien geest van overlevering hebben wij in de kunst- en letterverzamelingen van der Straelen - Moons - Van Lerius, waarvan de aanstaande veiling is aangekondigd. Jan-Frans van der Straelen (1731-1801), zijn zoon, Jan-Baptist (1761-1847), dezes schoonzoon, Pieter-Theodoor Moons-van der Straelen (1803-1860)), en eindelijk Theodoor-Frans-Maria Van Lerius, die Pieters dochter huwde (1819-1880), ingenomen door die edele liefde voor het schoone in al zijne vertolkingen, ijverden achtereenvolgens om eene hoogst merkwaardige verzameling van kunst- en letterschatten tot stand te brengen. Dat het bij hen geen blinde zucht was van verzamelen om maar te verzamelen, betoonen de geschiedkundige werken die zij

(1) *Les collections van der Straelen - Moons - Van Lerius à Anvers. Catalogue raisonné, rédigé avec la coopération de M. Pierre Génard, archiviste d'Anvers, par Alphonse Goovaerts, bibliothécaire-adjoint de la même ville. Première partie. Catalogue de la bibliothèque. Tome* 1. - Anvers. Typogr. Van Os-de Wolf

nalieten. Heel belangloos stelden zij daarenboven de vergaderde schatten ten dienste van eenieder, die inlichtingen of verklaringen verlangde; alwie sinds eene eeuw te Antwerpen met geschiedkunde zich bezig hield, kan als getuige optreden om de dienstvaardigheid der verzamelaars te bevestigen[(2)]. Des te meer betreuren wij, dat eene openbare veiling de verzameling gaat verstrooien. Wij koesteren echter de hoop, dat de stadsbibliotheken en museums zorg zullen dragen, om de schatten, gedurende bijna anderhalve eeuw opgegaard, zooveel mogelijk ten nutte van het algemeen meester te worden.

In eene eerste veiling, in November aanstaande, komt een gedeelte der bibliotheek onder den hamer. De catalogus, ongeveer 2000 nummers bevattend, is heel en gansch toegewijd aan de geschiedenis van Antwerpen, onder verschillige opzichten beschouwd. Na de werken over den oorsprong, de plaatsbeschrijving, den grondaard, kaarten, beschrijvingen en gidsen, de costumen, het markiezaat, de kronieken en de algemeene geschiedenis der stad, treft men, historisch en chronologisch gerangschikt, de boeken en bescheiden aan, welke de stad onder het burgerlijk en staatkundig oogpunt doen kennen; daarna vindt men al wat betrekking heeft op de geestelijke gestichten, kerken en kloosters, op de kunstenaars en eindelijk op het Antwerpsch muntwezen. Op weinige uitzonderingen na, bevat de catalogus niets alledaags; daarentegen zijn de vermeldingen: *raar*, *zeer raar, ongekend*, *eenig*, enz. schier op iedere bladzijde en ja, ook meermaals voorkomend, ten beste gewettigd.

Zooals uit de opgave der stoffen blijkt, brak de geleerde opsteller van den catalogus, de heer Alfons Goovaerts, met den ouden slender af. In plaats van naar de gebruikelijke wijze de boeken te rangschikken, dacht hij het - en te recht - doelmatiger de hoofdgedachte na te gaan, welke de verzamelaars voor oogen hadden, en deze in de opstelling van de lijst tot richtsnoer te nemen. In zijnen arbeid door den heer P. Génard bijgestaan, leverde hij een alleszins volmaakt werk, dat niet alleen voor den geschiedschrijver, maar ook voor den boekenliefhebber eene blijvende waarde bezit. Eene nauwkeurige vermelding van drukkersnamen en jaartallen brengt nieuw licht bij voor de toekomende boekbeschrijvers.

Verdient de opsteller, de heer A. Goovaerts, onverdeelden lof, ook de drukker Van Os-de Wolf haalt eer van zijn werk. Het betoont, dat, in zake van prachtdruk, Antwerpen voor andere steden niet moet achterstaan.

(2) Zie onze bladzijde 41.

Tentoonstelling van schoone kunsten te Dendermonde.

Deze tentoonstelling (zie blz. 99) bevat 472 kunstvoorwerpen, waartusschen ettelijke die reeds te Brussel, Gent en Antwerpen waren tentoongesteld en ook eenige van overleden meesters, als *Eene begrafenis*, van K. De Groux, en J.B. Madou's *Aristocraat*, een stuk van 1874.

De stukken der dusgenaamde *impressionisten*, half afgewerkte schilderijen of schetsen, hangen op de eerste rij, terwijl de eenige ingezondene historieschildering, *De rechterlijke eerherstelling* (zie 1883, blz. 71), van P. Van der Ouderaa, op den tweeden rang was geplaatst. Onder de beste schilderijen die wij in Dendermonde's pronkzaal zagen, vermelden wij: Th. Ceriez, *Koks*; P.J. Clays, *Stil water tegen den avond op de Schelde;* F. Cogen, *De afwachting te Scheveningen;* P.F. De Beule, *Daags voor de kermis;* A. De Braekeleer, *De gift;* A. De Lathouwer, *Morgen;* E. Delperée, *Besluiteloos* (een page met een hond); E. Farasyn, *Het middagslaapje;* E. Godding, *De linnenmeid;* C. Goethals, *Armoede* (goed van gedacht en indruk, maar onvoldoende afgewerkt); J. Goupil, *Het album;* L.J. Lebrun, *Vrouweportret;* Th. Lybaert, *Bosnisch muzikant;* L. Maillard, *Keukenvoorraad;* C. Meunier, *Gezicht op eene glasblazerij;* J. Meyers, *Aan de Schelde;* J. Nauwens, *Vruchten;* J. Platteel, *Vrouw van het eiland Marken* en *Kunstbeoefenaar zijne studiën raadplegende;* J. Rosseels, twee *Heidegezichten*, *Avondschemering* en het *Sas van den Dender* (zie 1882, blz. 189); F. Roybet, *Edelman eene kerk bezoekende;* A. Stevens, *De spiegel;* H. Timmermans, *Smidse* en *Proevenlezerskamer in de Plantijnsche drukkerij;* T'Scharner, *Het strand der Panne's namiddags;* G. Van Aise, *Jongen met eene duif;* E. Van den Bussche, *De schoone jaren der jeugd;* L. Van Engelen, *Timmerman;* F. Verhas, *Opschik* (een uitmuntend stuk); J. Verbas, *In de duinen;* V. Vervloet, *Schuitenkade te Brussel;* C.M. Webb, *De proever;* F. Willems, *De wieg.*

Tusschen de waterverfschilderingen vermelden wij als zeer fraai een *Vrouwehoofd* en een *Spaansch rooker,* van E. Delperée.

De beeldhouwkunde was met eere vertegenwoordigd door verdienstelijke borstbeelden en beeldjes, ingezonden door J.W. Best; C. Brunin; P. De Vigne; J. Ducaju; R. Fabri; O. Maes; J.F. Van Havermaet en J. Willems.

J.J. Danse, van Luik, stelde prachtige in ijzer gedreven schotels ten toon.

Voor de verloting zijn aangekocht van: E. Wauters, *Moorsch kinderhoofdje;* A.J. Heymans, *Zicht der Bruwelbergen in de Kempen;* H. Crabeels, *Kleermaaksters;* A. Baro, *Omstreken van Dendermonde;* C. Beeckman, *Zeestuk;* C. Geerinck, *Huiselijke zorgen;* J. Heyndricx, *Zeestuk;* A. Loret, *Hoeve in Vlaanderen;* R. Wytsman, *Waterloop in Vlaanderen.*

Aan ingezetenen zijn onder andere de volgende schilderijen verkocht: C. Beeckman, *Zeestuk;* Th. Bogaert, *In den morgen* en *De oogst;* E. Farasyn, *Middagslaapje;* A. Marcette, *Onweder op de Schelde;* mej. L. Rolin, *Moeras in de Kempen;* H. Timmermans, *Smidse;* twee waterverfschilderingen van A. Clarys, *Koeien* en een *Landschap;* vier beeldhouwwerken van Th. Brunin, *Duiven van Sint-Marcus;* J. Ducaju. *Kinderkopje;* R. Fabri, *Kinderborstbeeldje;* F. Willems, *Triboulet* enz.

De oudheidkundige tentoonstelling in de nieuwe gebouwen der academie bevat enkele niet onbelangrijke voorwerpen.

Kroniek.

Antwerpen. De heer Alexander Wassiltchikoff, bestuurder van het keizerlijk museum der Ermitage, te St.-Petersburg, bezocht den 18^{n} September de stad Antwerpen,

in gezelschap van zijne beeldschoone dochter. De heer Karel Verlat wees hun den weg, in de museums, kerken, openbare gebouwen en kunstverzamelingen die zij gingen bezichtigen.

- De door ons op blz. 105 vermelde onderwerpen van schilderingen door den heer K. Verlat opgegeven, om voor de trapzaal van het stadhuis te worden uitgevoerd, zijn door den gemeenteraad in zitting van 6 October gewijzigd geworden. In plaats van de *Blijde intrede van keizer Karel,* heeft men verkozen: *Het groot landjuweel van* 1561. (Zie daarover *de Vlaemsche School* van 1864, blz. 144).

Buitenland.

Zutphen. Volgens wordt gemeld, is in het archief der gemeente Borkeloo een geschreven foliant ontdekt, gebonden in houten berden, met leder overtrokken en aan de hoeken met dikke hoornen belegsels voorzien. Het boek schijnt eene verzameling vonnissen te behelzen, gegeven naar een middeleeuwsch wetboek, Spieghel der Sassen geheeten.

Zurich. In deze stad zijn bij den aanbouw van eene nieuwe kaai een aantal wapens, bronzen sieraden, en de voorsteven van een vaartuig uit den voortijd gevonden.

Sterfgevallen.

JOSEPH DE NITTIS, de uitstekende kunstschilder, is te Parijs op 22 Augustus overleden, 38 jaren oud. Hij was in Italië geboren.

MORITZ THAUSING, de befaamde geschiedkundige, hoogleeraar te Weenen, is aldaar einde Augustus overleden.

THEODOOR BUREAU, bouwkundig ingenieur, bestuurder van de nijverheidsschool te Gent, is aldaar overleden in het begin van September.

HENRI SNIEDERS, de zoon van den heer J. Renier Snieders te Turnhout, is aldaaroverleden, in het begin van September, aan de gevolgen van brandwonden, hem door het omvallen van eene petroleumlamp veroorzaakt. Hij woonde vroegertijds te Antwerpen, waar hij zich zeer verdienstelijk maakte voor de Vlaamsche zaak. Sedert eenige jaren was hij in de orde der paters Jezuïeten getreden, in wier college te Aalst en S^{t}.-Ignatiusgesticht te Antwerpen hij beurtelings leeraar was en als dusdanig vanwege zijne groote bekwaamheid en gemoedelijkheid groote achting genoot. Eene hersenziekte had zijne ouders genoopt hem naar hun huis te doen overbrengen, om er te worden verpleegd. Hij bereikte den ouderdom van 38 jaren.

JAN GEERAARD BUCKENS, kunstnijveraar, geboren te Antwerpen in 1805, is te Luik op 15 September overleden. Hij deed zijne kunststudiën aan de Antwerpsche academie en verwierf er in 1825 de 1ste plaats in de meetkunde, in 1826, de 2^{e} in boetseerkunst, in 1827, de 4^{e} in doorzichtkunde en in 1828 de 5^{e} in de toepasselijke ontleedkunde. Op de driejarige tentoonstellingen prijkten van hem: in 1834, de volgende in zilver gedreven half verheven beeldwerken: *De H. Familie* (in 2 verschillende voorstellingen), de *H. Drievuldigheid,* het *Kindje Jezus slapende*, benevens twee portretten in was; in 1836, *Jan Van Eyck*, een standbeeldje in brons; in 1839, *Karel V,* ontwerp voor een bronzen standbeeld in brons, *Boudewijn van Konstantinopel,* idem, en de *Zaligheid der ziel*, in pleister, voor het meisjesweezenhuis te Luik. Hij vestigde zich metterwoon in laatstgenoemde stad. In 1840 werd hem de gieting van het beeld van Rubens te Antwerpen en in 1841 die van Gretry's beeld te Luik opgedragen (zie 1883, blz. 73). Hij is ook een tijd te Munchen gevestigd geweest, als opziener der koninklijke gieterij aldaar. Hij maakte

een St.-Jacobsbeeld voor de kerk van dezen naam te Luik. De bij Buckens in ijzer gegotene sieraadwerken stonden goed te naam

en waren dan ook in grooten trek. Hij was sedert 33 jaren verbonden aan de academie van Luik, als leeraar van de klassen van drijfkunst, sieraadkundige samenstelling en beeldhouwkunde.

1859 Teekenschool gemeente Rosendaal 1884

Deze teekenschool, gesticht door oudleerlingen der Antwerpsche academie, heeft ook voor België haar belang, vermits vele kinderen uit naburige grensgemeenten daar gelegenheid vinden om de teekenkunst aan te leeren, iets wat een kwart eeuws geleden voor hen even als voor die van Rosendaal en omstreken schier onmogelijk was. De bestuurder en inrichter dezer school is de heer Hendrik Dirckx, de eerste bekroonde leerling der in 1846 aan de Antwerpsche academie door Frans Durlet[1] gestichte klasse van *teekenkunde toegepast op de ambachten.* De heer G.W. Dorenberg, een vakman voor wat bouwkunde betreft, stond den heer H. Dirckx ter zijde. De heer L.J. Schoonheit, Rosendaals bekwame burgemeester, ondersteunde hunne pogingen met raad en daad. De jonge school mocht zich dan ook al spoedig verheugen in het genot der ondersteuning van het stedelijk en provinciaal bestuur.

Woensdag 10 September had de beoordeeling plaats van de werken, uitgevoerd voor de laatste jaarlijksche prijskampen, eene taak die altijd wordt opgedragen aan personen van buiten Rosendaal. Een voorbeeld dat in Antwerpen en elders wel mocht gevolgd worden. Denzelfden dag had de prijsuitdeeling plaats in de teekenschool, onder voorzitterschap van den heer burgemeester. De heer bestuurder hield eene toespraak, waarin hij zegde met voldoening terug te zien op de vruchten die de teekenschool had voortgebracht gedurende de 25 jaar van haar bestaan. Hij deed uitschijnen, hoeveel de ambachtsstand in Rosendaal te danken heeft aan de teekenschool, die aan de werklieden leerde vorm en bezieling te geven aan hunne werkstukken. Voordat de teekenschool bestond, was men op dit punt in Rosendaal ver ten achter. En de weinigen, wier natuurlijk kunstgevoel hen drong om zich boven de behoeften en eischen van dien tijd te verheffen, moesten zich groote geldelijke en andere opofferingen getroosten, om buitenslands te gaan leeren. Alzoo hadden spreker en medeleeraars gedaan. Zij hadden zich begeven naar de academie van

(1) Zie over F. Durlet, onzen jaargang 1867, blz. 77.

Antwerpen. Toen de Rosendaalsche teekenschool nog maar pas gesticht was, hadden hare opzichters te kampen met onwetendheid en bekrompenheid, met vooroordeel en mistrouwen, met miskenning en achterdocht, met onverschilligheid en tegenwerking. Gelukkig is dit thans voorbij. ‘Duizendmaal dankbaar (zoo sprak de heer Dirckx, zich wendende tot de aanwezige leden van het gemeentebestuur van Rosendaal) herinneren wij ons, hoe bij het gemeentebestuur ons plan 't gunstigst en welwillendst onthaal vond. Duizendmaal dankbaar herinneren wij ons uwe aanmoedigende beloften, uwe krachtige toezeggingen, en vooral, bij onze eerste pogingen tot verwezenlijking uwe werkdadige ondersteuning. Zonder uwe niet genoeg te waardeeren medewerking, zou deze instelling niet alleen niet geworden zijn wat zij thans is, maar ware zij eene doodgeborenvrucht.’ Spreker bracht ook woorden van lof (onzes dunkens veel te overdreven) aan het oudste lid der Antwerpsche keurders, zijn voormaligen kunstmakker van de Antwerpsche academie, wien het genoegen te beurt viel reeds aan de eerste plechtige prijsuitdeeling, nu 24 jaren geleden, te mogen deel nemen en aan wien Rosendaals teekenschool in den sedert dien verloopen tijd een altoos dienstvaardig vriend en bescheiden medewerker heeft gehad. Natuurlijk werden de andere vrienden en begunstigers der school in de hartelijk gevoelde redevoering van den waardigen bestuurder niet vergeten.

Gedurende het schooljaar 1883-84 werd de teekenschool van Rosendaal door 187 leerlingen bezocht, waartusschen jongelingen uit Wouw, Nispen, Oudenbosch, Gastel, Rucphen, Kruisland, Standdaarbuiten en Heerle.

De beoordeeling der prijskampteekeningen had plaats door de heeren: F. Deckers, P.P. Stoop, J. Stordiau, P. Van der Ouderaa en D. Van Spilbeeck, allen van Antwerpen. De uitslag was als volgt: *Handteekenkunde.* 2e klasse, 1e prijs, H. Dirckx Gz.(1); idem, 2e afd., M. Van Eekelen; 3e klasse, C. Notenboom; 4e klasse, C. Notenboom; 5e klasse, A. Verhulst; 6e klasse, A. Van Eekelen (Heerle); idem, 2e afd., F. Broos.

Bouwteekenkunde. 1e klasse, 1e prijs, C. Van Buiten; 2e klasse, P. Verbraak (Wouw); 3e klasse, F. Bruyninckx; 4e klasse, C. Bus (Gastel); idem, 2e afd., P. van Overveld; 5e klasse, W. Engelen; 6e klasse, J. Van Zitteren.

De plechtigheid, gedurende dewelke Rosendaals verdienstelijk harmoniegezelschap *de Unie* eenige muziekstukken uitvoerde, werd besloten met eene kernige rede van den heer burgemeester, wiens met aandacht toegehoord woord den besten indruk maakte. Bestuurder, leeraars, keurders en bekroonde leerlingen hadden vervolgens de eer op het raadhuis te worden ontvangen, waar hun een gullen roemer wijn werd geschonken.

De Antwerpsche keurders keerden zeer voldaan over den doorgebrachten dag huiswaarts, nadat zij, in zoo aangenaam als vereerend gezelschap, nog een bezoek hadden gebracht aan de prachtige kerk in de gemeente Wouw, welker koor reeds is hersteld geworden onder de leiding van den te Amsterdam gevestigden bouwmeester P.J.H. Kuypers. Voornoemde kerk is in bezit van het beroemde gestoelte uit de voormalige St.-Bernardusabdij.

X.Y.Z.

(1) De leerlingen, naast wier naam geene gemeente is vermeld, zijn Rosendalers.

Luit en Fluit.[1]

Uit dezen dichtbundel van S. Daems, een van de merkwaardigste die nog in Vlaamsch-België het licht zagen en waarop wij nogmaals de aandacht onzer lezers vestigen, ontleenen wij, als proeve van bewerking, de twee volgende fraaie stukjes:

Slaapt in vrede!
Aan de dooden.

Slaapt in vrede! Sluimert zacht!
Bloemen slingren de grafsteê over,
Vogeltjes zingen onder het loover,
Wijl de maan zoo vriendelijk lacht.

Slaapt in vrede! Sluimert zacht!
Bloemen verwelken, bladeren vallen;
's Najaars storm verkondigt hun allen,
Dat de diepe rust hen wacht.

Slaapt in vrede! Sluimert zacht!
Wat ook boven u slingere of schater,
Alles volgt u, vroeger of later,
Waar de diepe rust het wacht.

Slaapt in vrede! Sluimert zacht!

Aan den nachtegaal.

De dagtoorts dooft haar glansen;
Reeds daalt de stille nacht;
De maan, in zuivre pracht,
Rijst langzaam aan de transen.
O nachtegaal, als water vliet
Door 't luistrend woud dijn drupplend lied!
Gezeten onder 't loover,
Op 't gras van 't groene dal,
Bewondren wij 't getoover
Van dijnen tonenval.

Hoe stil! Geen blaadje ruischt er...
Reeds sluimert de echo zelf;
En 's hemels diep gewelf
Prijkt met zijn sterrenluister.
O nachtegaal, als water vliet
Door 't luistrend woud dijn drupplend lied;
En 't juublen dijner zangen
Heeft in dit nachtlijk uur,
Slechts ons om 't op te vangen,
O zanger der natuur.

Driejarige tentoonstelling van schoone kunsten te Brussel.

(1) Zie blz. 103. Verkrijgbaar bij alle Vlaamsche boekhandelaars. Prijs: fr. 3.50.

Op 1 September is in het bijwezen van HH. MM. den koning en de koningin de tentoonstelling geopend in het Paleis voor Schoone Kunsten, aan welks voorgevel onlangs de volgende bronzen beelden zijn geplaatst: de *Muziek*, door W. De Groot, de *Bouwkunst,* door G. Geefs, de *Dichtkunst,* door L. Samain en de *Schilderkunst,* door E.H. Melot. De koning en de koningin werden aan den ingang der tentoonstelling opgewacht door de heeren A. Beernaert, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, ridder de Moreau, minister van buitenlandsche zaken, generaal Pontus, minister van oorlog, K. Buls, burgemeester van Brussel en de leden der inrichtingscommissie[(1)]. De koning liet zich verscheidene inzenders voorstellen. Het bezoek van HH. MM. heeft vrij lang geduurd.

De tentoonstelling, die 1421 olie- en waterverfschilderingen, etsen en teekeningen, beeldhouwwerken, gravuren en bouwkundige teekeningen bevat, mag over het geheel belangrijk worden genoemd. Er werden 800 (*acht honderd!*) stukken als minder verdienstelijk geweigerd.

Historie- of groote schilderingen zijn er niet veel, behalve het sedert 1881 gekende stuk *De pest van Doornik in* 1092, door L. Gallait (zie 1883, blz. 84 en 172), en *De steentijd*, die den terugkeer van eene toenmalige berenjacht te aanschouwen geeft. Laatstgenoemd stuk, een werk van F. Cormon, vormt eene kapitale muurschilderij en is bestemd voor het museum van Saint-Germain in Frankrijk. Cormon stelde ook het portret zijns meesters de heer J. Portaels ten toon, waaraan in 1883 te Gent het eeremetaal werd toegewezen.

G. Guffens heeft twee merkwaardige teekeningen ingezonden, namelijk: *De overbrenging van de arke des verbonds te Jeruzalem*, op den muur geschilderd in de H. Josephskerk te Leuven, en *Burgemeester Jan Van de Werve, die*, *in* 1515, *te Antwerpen*, *op eene stellagie*, *voor het stadhuis opgericht, den eed van prins Karel, later keizer Karel, ontvangt*, geschilderd voor eene zaal ten huize van den baron van de Werve van Schilde, te Antwerpen.

Aan geschiedkundige of groote schilderstukken vermelden wij nog:

A. De Vriendt, *Paus Paulus III voor Luthers portret* en *Karel VI*, die met zijn gek kaart speelt, twee puike tafereelen.

J. Girardet (Parijs), *De Girondijn Louvet en zijne vriendin Lodoïska verscholen bij Bretonsche boeren.* Wel geslaagd.

L. Abry, *Gilbert in het gasthuis*, eene verdienstelijke poging op historisch gebied, maar als schildering minder goed geslaagd dan zijn pittig soldatenstuk, *Nieuws uit het dorp.*

E. Carpentier, twee zeer verdienstelijke tafereelen uit de Vendee in 1793. Het *Alarm* is het belangrijkste.

R. Cogghe, *Vrouwen aan Octavius als slavinnen voorgesteld*, des schilders eerste bezending uit Rome als primus van 1880 (zie 1883, blz. 185), en *De Goede Vrijdag in de H. Caroluskerk te Rome.*

Isaak Israëls, *Vertrek naar Indië* (koloniale soldaten die te Rotterdam scheep gaan.) Deze belangrijke schilderij, als indruk

(1) Benoemd bij koninklijke besluiten van 1 en 13 Mei: A. Balat, G. Bordiau, K. Buls, J.A. Cluysenaar, J.T. Coosemans, A.M. Danse, J. Delin, J. Demannez, Drion, C.A. Fraikin, V. Lagye, C. Ligny, E. Leclercq, A. Markelbach, X. Mellery, L. Mignon, A. Pauli, J. Rousseau, E. Smits, L. Tydgadt, F. Van der Haegen, P.C. Van der Stappen, K. Verlat, A. Verwée, L. Wiener en V. Stiénon, secretaris. De heeren Markelbach, Pauli en Vervoort vervingen de heeren C. Hermans, J. Portaels en D. Vervoort, die voor hunne benoeming bedankten.

een van de beste in de pronkzaal, strekt den bekwamen Nederlandschen meester tot eer.

J. de Lalaing, *Kampers*, een grootsch maar doodsch stuk, en eene meesterlijk gewrochte levensgroote afbeelding van een lansier te paard voorafgegaan en gevolgd van andere ruiters.

J.P. Laurens (Parijs), *Wraak van Urbanus VI*, eene zeer goed geschilderde doch weinig aangename vootstelling, waarvan wij de geschiedkundige waarde laten voor wat zij is.

C. Meunier, *Wegneming van een geborsten smeltkroes in eene glasblazerij* en *Tabaksfabriek te Sevilla*, twee merkwaardige schilderijen.

C. Soubre (Luik), *De weduwe*, een gevoelvol en voortreffelijk bewerkt stuk.

J. Stallaert, *Rumenische verloofden*, *De duiven*, *Ruth* en een *Vrouwehoofd;* vier goed gepenseelde gewrochten.

E. Van den Bussche, *André Chénier in de Conciergerie in* 1794, en *De omwentelingplaats te Parijs tijdens het sckrikbewind;* te roemen vanwege de opvatting en samenstelling, maar de uitvoering laat te wenschen, ofschoon het eerste stuk beter is geslaagd dan wij van dezen schilder gewoon zijn.

A. Van Hammée, *Twee Macariussen*, voorgesteld terwijl zij, in de IVe eeuw onzer jaartelling, op een vlot gezeten, den Nijl afdrijven, aangestaard door twee krijgsoversten, die zich met hun volk op den oever bevinden. De kleur van het tafereel is niet gelukkig; ook hapert het der samenstelling niet minder aan eenheid als aan duidelijkheid.

F. Vincks *Moord van Willem den Zwijger door Balthazar Gerard* is niet gelukkig, maar kenmerkt zich toch door eenige van des schilders verdienstelijke hoedanigheden.

H. Wulfaert (Brussel). Zijne *Begrafenis van Titiaan*, ofschoon niet vrij te pleiten van gemaaktheid, is een werk van veel talent.

E. Godding. *Van Beethoven en Leonora*, flink geteekend en vrij goed van kleur; de natuurlijkheid in de uitdrukking laat echter te wenschen.

A. Hennebicq. Twee tafereelen, fijn bewerkt en schoon van toon en kleur: *Sherif te Marokko* en *De groote moskee te Tanger.*

A. Markelbachs *Vlaamsche gilde der* XVIIe *eeuw* vormt eene aangename samenstelling, doch de schildering is decoratief. Onder dit oogpunt is dezes schilders *Tingieter* niet veel beter uitgevallen.

V. Van Dyck. Een inzonderheid door samenstelling en uitdrukking verdienstelijk tafereel: *Anneessens in het gevang, omringd van de leden zijns gezins die eene laatste poging aanwenden om hem genade te doen vragen.*

L. Tytgadt. Zorgvuldig doch al de kleurige bewerkte voorstelling van een gezin in troebele tijden, getiteld: *Opgepast!*

G. Van Strydonck (Brussel). Eene drievoudige bijbelsche voorstelling uit het leven van *Tobias.* Verdienstelijk als samenstelling, maar te eentonig geschilderd.

(Wordt voortgezet.)

> Het geluk bezorgt ons vrienden, maar somtijds doet het ongeluk dit ook, en die vrienden, welke het laatste ons brengt, zijn de beste.
> SACHER MASOCH.

Eene oude gebeurtenis.
(Vervolg van blz. 119.)

Werkelijk bleef de tafel, waaraan zij zaten, ledig. Alles drong zich naar den verwijderdsten hoek der kamer, zoodat de uitgewekenen ongestoord hunne opmerkingen durfden maken. Gedurende eenigen tijd scheen dit drukke gewoel den jongeling te behagen; spoedig echter voegde hij zijnen leidsman, met een hoofdschudden, dat verachting aanduidde, toe: - Laat ons gaan, Carlo, het getier van dat gespuis, dat schreeuwen bij het spel, dat gedrang, en bovenal die verstikkende lucht zijn mij onverdragelijk.

De kleine Pagnotto hield den opstaande bij de mouw terug.

- Wel toch niet, vossignoria, waar denkt gij aan? Nu, daar de grootste vreugd beginnen zal, wilt gij vertrekken. Zie toch eens naar die frissche boerenvrouw uit Albano, met ketens en oorringen. Zij is de vrouw van Filippo Agnolo en woont dicht bij de fontein. Zoude die niet in uwen smaak vallen? Sla uwe oogen eens op dien vollen, schoonen hals. Ha! Corpo die Mercurio! toen ik zoo oud was als gij... Of daar ginder rechts dat nette meisje met eene zilveren naald in het haar. Zij heeft nog geen vrijer. Gij ziet het aan de geslotene hand aan den knop der naald - zij is pas dertien jaar oud. Mariuccia heet zij en is de dochter van Vignarole Testi.

- Ja, ik beken het, gij hebt niet te veel van de schoonheid der bergbewoonsters gezegd - zij zijn schoon en wat hebben zij teedere oogen! Maar als men mij in dezen omtrek zag en erkende? Te Genzona bevindt zich alles van mijlen ver uit den omtrek - de Romeinen - de Romeinsche vrouwen - zij zouden het mij nimmer vergeven.

- Zijt onbezorgd, Excellenza, prevelde de oude. Hier te lande denkt men zeer vrij over zulke dingen. Bedenk bovendien, dat gij eerst sedert eenige weken uit Milaan zijt teruggekeerd, en wie zal in den achttienjarigen jongen man, den zesjarigen bambino, zooals gij derwaarts zijt gegaan, bij mogelijkheid herkennen? Wie zal in deze boerenkroeg, in het eenvoudige bruine gewaad, en in mijn voorgewenden neef, den vorst Orlando Savelli wedervinden? Werp twijfel en beschroomdheid van u, en geniet het leven met volle teugen. Ik heb u hemelsch genot toegezegd, en, bij het hoofd van Apollo! ik wil mijn woord gestand doen! Wacht ten minste de processie af, wanneer gij al die schoone gestalten zult zien voorbijtrekken. - Waar wedt gij om? - zij wegen ruimschoots tegen uwe Milanezerinnen op. Hoe kan een jong man, die op avonturen uitgaat, en zijnen Ovidius op zijn duimken opzeggen kan, zich aan de verkleeding, of aan de door rook bewalmde zoldering en dit gemeene gespuis ergeren? Men

vischt niet naar de smerige mossel, wel naar de verborgene parel. Ja, het is zoo, in den ouden schouwburg van Mercellus, in uwen vorstenzetel te Rome, en in uwe paleizen te Arriccia en Genzano, hangen zijden behangsels, waar hier slechts spinnewebben gevonden worden. Het is zoo, daar kletteren op de marmeren steenen riddersporen en degens, en hier, in de donkere herberg, slechts glazen en flesschen. Uwe damens dragen struis- en reigervederen op het hoofd, onze landmeisjes vergenoegen zich met den panno en de naald. Wat zijn echter al die aangehangene bekoorlijkheden bij de aangeborene? en hierin kunnen de dochters van het land met alle hertoginnen en marchesas der wereld naar den prijs dingen. Gevoelt gij u zelve niet een halven God, in het bewustzijn onbepaald heer en gebieder over eenen zoo overrijken bloementuin te zijn en geene andere hulp dan een genadigen oogwenk te behoeven? Geene andere liefdeverklaring dan eenen handdruk? Maar ik weet een vogeltje voor u, dat u aan het zingen brengen zal. Ha, Corpo di Vancre! Wanneer de hen kakelt, is het ei niet ver meer te zoeken. Waarlijk, daar komt zij, de moeder van de schoonste der schoonen, de oude Benedetta - en zie daar ook de vader! Welkom, Battista Romagnoli! Welkom, vrouw Benedetta! Ziet eens hier, herkent gij uwen ouden vriend Pagnotto niet? Komt wat dichter bij en drinkt een glas op het welzijn van uw dochtertje. Waar hebt gij haar gelaten? Immers niet in Ariccia? Die zonde zouden de heiligen u nimmer vergeven, wanneer gij het feest van zijne schoonste bloem beroofd hadt; of dwaalt zij met haren bruidegom, den wakkeren Mario Camucci, nog in de stad rond? reikt mij uwe hand. Ziet hier de zoon mijner zuster, Giorgio Squaldi; eerst acht dagen geleden keerde hij uit Milaan, waar hij in het park der Viscontis de hovenierskunst leerde, terug. Maar zoo waar! Daar naderen ook de kinderen. Bravo! Wees nu en immer gezegend, mijn lieftallig duifje, en ook gij, wakkere Mario. Komt nader, hier is plaats en wijn genoeg voor ons allen.

De Ariccianen gaven aan de dringende uitnoodiging gehoor. De schoone bruid bekwam hare plaats tusschen den voorgewenden hoveniersleerling en haren bruidegom. Het was een bevallig wezen. Haar glanzig zwart haar werd door een zilveren pijl bijeen gehouden. Dat schitterende paar oogen, hetwelk onder lange oogharen heenstraalde, dat hooge trotsche voorhoofd, die frissche mond, die witte doek, welke in honderd sierlijke plooien van den hals nederhing, die gestalte vol bekoorlijkheid, die koninklijke houding! - de jonge prins meende nooit iets liefelijker gezien te hebben. En dat zoo nabij hem: de tocht van haren adem streelde zijne wang, hare hand raakte de zijne aan, toen hij haar den beker toereikte en zij hem vriendelijk lachend dankte - als betooverd hingen zijne blikken aan het meisje.

- Maar zeg mij, Giorgio, zegde de rentmeester tot den vorst, sedert wanneer hebt gij de spraak verloren? Doch mogelijk verstaat gij het ook beter om rozemarijn dan mirte te planten. Nu, zijt maar bedaard, het was zoo kwaad niet gemeend.

En daarna wendde hij zich verontschuldigend tot den ouden Romagnoli, met de woorden:

- Hij is een brave, geschikte jongen; - maar nog wat bedeesd en verlegen als een twaalfjarig meisje. Komt, drinkt eens, vrienden!

(Wordt voortgezet.)

Boekbeschouwing.
Dwaallichtjes, een bundel novellen.

Ehret die Frauen! Sie flechten und weben
Himmlische Rosen ins irdische Leben.

Dit zong Schiller eens, Duitschlands beroemde dichter, ter eere der dames, en hij had volkomen gelijk! Ja, de vrouwen strooien menige bloem voor ons op het levenspad, waardoor zij het dikwijls treurige aanzijn hier beneden veraangenamen; zonder haar zou het bestaan op de aarde vreugdeloos daar henenvlieten, en spoedig zouden wij, mannen, altemaal op oude, suffende heremieten gaan gelijken. Men verbeelde zich eene wereld zonder vrouwen. God in den hoogen hemel! dat zou er waarlijk lief uitzien, wanneer wij haar aan onze zijde moesten missen, hare zachte blikken derven en ons nooit in hare bekoorlijke omgeving mochten vermeien, of troost bij haar zoeken voor de duizenderlei kleine en groote zorgen en bekommernissen, die schier elke dag ons aanbrengt... Ja, Schiller had gelijk toen hij zijn *Ehret die Frauen* aanhief!

Bovenstaande regelen vielen ons uit de pen, na de lezing van een allerliefste bundeltje novellen, *Dwaallichtjes* getiteld, een wezenlijk geurig bloemtuiltje, ons door twee dames, Louise Stratenus en Catharina Alberdingk Thijm, geschonken. Het boekje bevat acht stukjes; vier van elke schrijfster. Het zijn geen dwaallichtjes; neen, die titel is te nederig en komt hier zeker niet te pas; het zijn veeleer echte tooneeltjes uit het leven, naar de natuur getypeerd en op het feit betrapt, in eene keurige taal geschreven, en daarbij allernetjes bij P.A. Geurts, te Nijmegen, gedrukt en door De Seyn-Verhougstraete, van Rousselaere, in de wereld gezonden.

Van mej. Stratenus vinden wij in het bundeltje: *Zonneschijn na rampen; Zelfverloochening*; *Kampioenen* en *Vergeten*; - van mej. Alberdingk Thijm: *De jonge monnik*; *De laatste van het geslacht; Ontwaakt* en *Wanda.* - Welke der twee vriendinnen de voorkeur verdient, valt zeer moeilijk te beslissen. Van het Fransche gezegde: *Entre la brune et la blonde, mon pauvre coeur balance*, kan hier geene spraak wezen, maar wel van wat beide ons hebben opgedischt. Tot beteren verstande, willen wij den inhoud van het boekje hier kortelings ontleden.

Zonneschijn na rampen is de geschiedenis eener boerendochter, die eene opvoeding boven haren stand heeft ontvangen, en welke, bij hare terugkomst in het dorp, zich niet meer te huis kan gevoelen, doch eindelijk, bij eene dijkbreuk, waar zij zich moedig onderscheidt, een hart vindt dat het hare verstaat. Zooals men ziet, zeer eenvoudig, maar allerliefst verteld. - In *De jonge monnik* maken wij kennis met lady Ellen Mortimer, eene volleerde coquette, die door hare coquetterie haar levensgeluk verstoort. - *Zelfverloochening* is de indrukwekkende geschiedenis van graaf Tortoni, een staatkundig slachtoffer van den strijd voor de eenheid van Italië. - *De laatste van zijn geslacht* is eene korte schets, waarin wij de geldzuchtige

erfgenamen van den jongen Russing van Elsma, rondom dezes sterfbed, reeds bij voorbaat zijne rijke nalatenschap zien verdeelen. Dit stuk je is ietwat eentonig; de laatste tien regels zijn koud realistisch. - *Ontwaakt*, een schetsje van twee minnende harten, eerzschoon om den ongekunstelden eenvoud, die er overheen ligt gespreid. - *Kampioenen*, in den strijd des levens; een zeer boeiend verhaal, met flink geteekende karakters. Dat van Onno Van Wolvenzathe, onder andere, dwingt belangstelling af, ofschoon hij het doel van zijn streven niet bereiken mag, enop eene uiterst ongelukkige wijze aan zijn einde komt. - *Wanda*, de roos van Odessa, is eene kernachtige episode uit de tot God om wraak roepende jodenvervolgingen in Rusland, in al hare gruwelen en ijselijkheden verhaald; maar ingrijpend van waarheid, met vuur geschreven en dat mej. Thijm tot eere strekt. Hare heldin, Wanda, zij het dan ook eene jodin, zal om haar echt christelijk en manhaftig gedrag, bij elken lezer bewondering opwekken.

Vergeten heeft ons minder bevallen. De houding der twee hoofdfiguren, Frederik van Bergen en freule van Varenbeek, schijnt ons gedwongen en onnatuurlijk. Welhoe, Frederik, eene jonge zeeofficier, in dienst van Nederlandsch Oost-Indië, bemint de freule; en toch verlaat hij haar, om ginds, in het verre Oosten, met eene onbemiddelde weeze te gaan trouwen, die hem gansch onverschillig blijkt te zijn, en, wat nog veel erger is, haar hart, met zijn medeweten, aan eenen anderen heeft weggeschonken! Eenige jaren nadien weduwenaar geworden, keert hij naar het vaderland terug en ontmoet er zijne eerste geliefde, voor welke zijn hart nog altoos klopt. Niets ware eenvoudiger geweest dan haar te huwen, te meer dewijl zij duidelijk liet verstaan, dat zij hem niet ongenegen was. Zij gaf hem als het ware ‘de pap in den mond;’ en toch begreep hij haar niet, voor dat ze met een ander was getrouwd en van liefdeverdriet ten grave daalde. Dit alles is gemoedelijk verteld; de mindere bijzonderheden van het verbaal zijn zelfs zeer lief gekleurd; maar, zooals wij zeiden, de toestanden der hoofdpersonages zijn valsch: de Nederlandsche jonge zeeofficiers zijn op verre na zoo dom, zoo onverstandigniet als ze ons hier worden voorgesteld.

Summa summarum, het laatste verhaaltje van het bundeltje is niet het beste. Verre boven dit verkiezen wij *Zelfverloochening, Kampioenen* en *Wanda*; dat zijn echte pareltjes, welke altoos schoon zullen blijven. - Nog iets dat wij in het boekje afkeuren, is dat de beide schrijfsters het gebruik der lange *f* voor de *s* aanwenden; dit is toch zeker als geene taalverbetering te beschouwen? Ten onzent heeft dr. J.W. Wolf dit reeds vóór veertig jaren, in het tijdschrift *de Broederhand*, zonder eenigen bijval, gepoogd, en in Noord-Nederland is, naar wij meenen, de oude heer Jos. A. Alberdingk Thijm de eenige, welke dit stelsel in zijne *Dietsche Warande* volgen blijft.

Ondanks die kleine verkeerdheden, noemen wij de *Dwaallichtjes* toch een allerliefste, zeer verdienstelijk boekje; in een kleinen omvang bevat het veel goeds. Ook is het ons oneindig meer waard dan al de langharige romans van Raoul de Navery, welke slechts eene opeenstapeling van allerhande Fransche dwaas- en onwaarschijnlijkheden zijn, ietswat niet belet dat deze of gene dusgenaamde litterarische nachtraaf ons daar nu en dan een flauw afkooksel van levert, en dit nog wel voor eene trouwe afschildering van Vlaamsche zeden wil doen doorgaan!

J. STAES.

Boekbeoordeeling.

Luit en fluit, *dichtbundel van Fr. S. Daems*, *Norbertijner-kanunnik*, enz. Rousselare, De Seyn-Verhougstraete, 1884. (Zie blz. 103.)

Wij hebben een prachtig uitgegeven werk voor ons, wat op de Christelijke feestdagen van het laatste vierendeel O.H. jaars 1884 aan honderden welkom moge wezen. Op het keurig verguld en gekleurd titelblad, gedrukt bij K. Van de Vyvere-Petyt, te Brugge, lezen wij: *De waarheid overwint* en *Doe stil voort;* dat is de geest van het geheele boek. Het wordt geopend door het humoristische gedicht *De zielensmokkelaar:*

> '....zoo gij het eeuwig loon
> Niet hebt verdiend! noch purpren kleed, noch kroon
> Noch scepter helpt u om er in te komen:
> Gij blijft er uit, al waart gij Paus van Romen.'

Het meest voelden wij ons door de echt dichterlijke *Kempische liederen* aangetrokken.

Hoe liefelijk klinken die tonen van hoop, vertrouwen, geduld, tevredenheid, met het oog naar boven.

't Is wezenlijk een gesukkel, onder onze jonge dichters, zoekende hoe zij 't zullen aanleggen, om den mensch tot ontevredene droomerij aan te zetten, in plaats van hem gezonden moed en ijver voor een hooger beginsel in te spreken. Met de grootste voorzichtigheid wordt er vermeden de woorden *God* of *Eeuwigheid* te uiten. Het bovennatuurlijke wordt beschouwd als eene *familiezaak;* daarvan te gewagen is eene inbreuk op het vrije geweten.

Zelfs op onze concerten worden bij voorkeur zulke teksten ten gehoore gebracht, waarin aan een bovennatuurlijk leven niet wordt herinnerd.

Ik ben zoo vrij, dit streven rechtaf erbarmelijk, bekrompen, zoo niet nog wat ergers te noemen.

Zinnebeeldige teksten worden nog wel toegelaten, maar die zinnebeelden worden zoo wereldsch mogelijk behandeld.

Is dat nu het gevolg van negentien eeuwen Christendom? Voorzeker, Gothfried van Straatsburg schreef in den hoogsten bloei der middeleeuwen *Tristan und Isolde*, een roman, die bij de onzedelijkste Fransche verhalen van onzen tijd te vergelijken is; doch overigens vermeed men in geenerlei eeuw met zooveel omzichtigheid in poëzie en muziek de herinnering aan een beter leven, gelijk dat door vele muzenzonen onzer dagen met volharding wordt gedaan.

Daarom zij de bundel van kanunnik S. Daems ons dubbel welkom, die het *Semper gaudete* zoo wel weet te prediken.

Leuven.

Dr. P.A.T.

> Hebt ge weinig noodig, dan hebt ge gauw genoeg; en hebt ge genoeg, dan hebt ge veel.
> SACHER MASOCH.

Kroniek.

Antwerpen. De Antwerpsche etsersvereeniging is het 5e jaar van haar bestaan ingetreden; zij telde in het afgeloopen jaar 169 inschrijvers en 40 werkende leden.

De eerste aflevering van den 5n jaargang bevat: *Titelplaat*, door F. Van Cuyck; *Trap in de rots* (kasteel van Sigmaringen), door H.K.H. mev. de gravin van Vlaanderen; *Visschersjongen*, tafereel uit het Antwerpsch museum van F. Hals, door F. Lauwers; *Aanlegplaats te Burcht*, door J. Guiette; *Portret van Peter Benoit*, door G. Van der Veken; *Zicht op de boorden der Lei in de omstreken van Gent*, door F. Cogen.

- Den 29n September is in de groote zaal van den Burgerkring een nieuw orgel ingehuldigd, uit de fabriek van den heer P. Scheyven, van Brussel. De heeren Jos. Callaerts, leeraar aan de Antwerpsche muziekschool en A. Mailly, van het conservatorium van Brussel, hebben het meesterlijk bespeeld in het bijwezen van eene schaar meest deskundige hoorders.

- De volgende schilderingen en teekeningen zijn door den heer Alex. Schaepkens, van Maastricht, aan het museum van oudheden, geschonken: 1. *Gezicht der lange-Doornikstraat*, genomen van den hoek der korte-Zirkstraat; 2. *Gezicht der ingangspoort in St.-Julianusgasthuis;* 3. *Gezicht van een huis op den kleinen-Goddaart;* 4. *Teekening eener schouw van een huis in de lange-Nieunstraat;* 5. *Gezicht van een houten huis in de Sauciesstraat;* 6. *Teekening eener poort van een huis in de lange-Nieuwstraat;* 7. *Binnenzicht van een huis in de H.-Geeststraat;* 8. *Gezicht van een houten huis in de Schrijnwerkersstraat.*

Lier. In zijn laatste verslag over den toestand der stad, schrijft het gemeentebestuur het volgende: ‘‘t Is van het grootste belang, dat zonder verwijl herstellingswerken gebeuren aan St.-Gummaruskerk, wil men de keurige loofwerken, welke het gebouw zoo prachtig versieren, niet zien verloren gaan. Veel van het beeldhouwwerk begint te verdwijnen of wordt door den tijd misvormd; het is hoogdringend de hand aan het werk te slaan, wil men de uitwendige versiering der kerk in haar oorspronkelijken vorm behouden.’ Er bestaat geschil tusschen het rijk en de kerk over het bedrag van de wederzijdsche bijdragen in de kosten van herstel.

Mechelen. Het museum heeft ten geschenke ontvangen: van den heer B. Van Kiel-Vermylen, eene schilderij, *de Vlieg*, door Paul De Wit, en van het staatsbestuur, een *Wintergezicht op het kasteel van Burgerstein*, door Van Hoey; aangekocht: *De eerste boodschap*, door J.A. Laumans, van Heyst-op-den-Berg, beeldhouwer te Laeken. Herreyns' portret van Joseph II werd verdoekt en hersteld. Eene andere schilderij van het museum, voorstellende *De groote raad*, onderging belangrijke herstellingen.

Dendermonde. P. Van der Ouderaa's tafereel, waarvan wij op blz. 139 gewaagden, is voor het stedelijk museum aangekocht met eene rijksbijdrage.

Buitenland.

's-Gravenhage. Het verschijnen der 17e en 18e aflevering van de *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis*, uitgever Joh. IJkema, verschaft ons andermaal de gelegenheid om dit belangrijk werk met warmte aan te bevelen bij de liefhebbers van de muziek en hare geschiedenis in het bijzonder, bij de beschaafde lezers in het algemeen. De voormelde afleveringen, die versierd zijn met vele fraaie platen, waartusschen de portretten van Orland de Lassus en Adriaan Willaert, behelzen het vervolg van de beschrijving der *Toonkunst van de Nederlanders.*

Utrecht. De 70e verjaardag van den heer Nicolaas Beets is den 13n September in Nederland plechtig herdacht. De feestredenaar was de hoogleeraar M. De Vries, voorzitter der feestcomissie; hij schetste op uitmuntende wijze Beets' verdiensten als dichter, prozaschrijver en taalkundige. Na deze redevoering had de onthullingplaats van Beets' welgelijkend marmeren borstbeeld, een werk van den beroemden beeldhouwer F. Stracké, die aan dit gewrocht een wezenlijk meesterstuk heeft geleverd. Onder andere geschenken, den uitstekenden schrijver nog aangeboden, werd hem een prachtig album gebracht, aan welks samenstelling, onder voorgang van HH. MM. den koning en de koningin, geheel de Nederlandsche kunstwereld hare beste krachten had gewijd. Het album bevat ongeveer 400 bijdragen, besloten in een kistje, met sieraden bewerkt in den trant der 16e eeuw; op het deksel prijken de wapens van den vereerde en zijne echtgenoote (Beets en Foreest). De heer Beets werd bevorderd tot commandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw en officier van de Leopoldsorde. De feestviering, welke te Utrecht plaats had, kenmerkte zich door zooveel luister als hartelijkheid. De vereerde heeft den volgenden open brief laten uitgaan:

'Utrecht, 22 September 1884.

Met dankbare ontroering zie ik terug op den 13den dezer maand, den dag waarop Koning en Volk, Landgenoot en Vreemde het er op toegelegd hadden, mij op allerlei wijze te vereeren, begiftigen, gelukkig te maken. Hoe gaarne bracht ik elk, die daartoe het zijne heeft bijgedragen, afzonderlijk mijn dank! Wanneer ik echter naar waarheid zeg, dat, behalve al wat mij op dien dag in het openbaar is ten deel gevallen, waarvoor ik in de gelegenheid geweest ben openlijk eenige erkentelijke woorden te uiten, het aantal blijken van belangstelling mij, door post, telegraaf of op andere wijze, toen en vervolgens toegekomen, het duizendtal nog met ettelijke honderden te boven gaat, zullen zelfs zij, die daarop in eene eerste plaats aanspraak hadden, willen begrijpen dat ik tot nog toe niet in staat geweest ben, ook maar de ontvangst er van te erkennen, en mij wel willen vergunnen ook hen op te nemen in de *algemeene dankbetuiging*, welke ik langs dezen weg, aan elk en een iegelijk, die mij op mijn zeventigsten verjaardag zijn vriendelijk hart getoond heeft, van ganscher harte toebreng.

NICOLAAS BEETS.'

Leiden. 3 October had de plechtige inhuldiging plaats van het ruiterstandbeeld van P.A. Van der Werff, als herinnering aan Leidens ontzet in 1574. Het beeld is een werk van J.Ph. Koelman; het voetstuk werd geteekend door den bouwmeester H.P. Vogel.

Italië. De ontwerpen voor het Victor-Emanuelgedenkteeken van Sacconi (Rome), Manfredi (Piacenza) en Schmitz (Dusseldorp) zullen door hunne makers uitgewerkt worden in model en het beste van de drie zal voor uitvoering worden aangewezen. Elk ontwerp bekomt een geldprijs van 10,000 lire; voor ieder model wordt buitendien 5000 lire betaald. (Zie 1883, blz. 36.)

Sterfgevallen.

JAN BAPTIST DE BACKER, medestichter van de Antwerpsche Maatschappij voor Doofstommen in 1835, is in haar gesticht in de Van-Schoonbekestraat te Antwerpen, overleden den 17n September, omtrent 83 jaren oud. In 1873 was den metterdaad verdienstelijken man het kruis van Burgerlijke Verdiensten geschonken (zie 1873, blz. 54). In het sterfhuis werd door den ondervoorzitter der maatschappij eene treffende redevoering uitgesproken, en op het kerkhof te Deurne, waar de begrafenis plaats had, vertolkte een doofstomme leerling de smartelijke gevoelens, die hem

en zijne kameraden vervulden, over het verlies van hun vaderlijken vriend en weldoener.

HANS MAKART, de beroemde schilder, geboren te Salzburg,

is den 3^en^ October te Weenen overleden, slechts 44 jaren oud. Voor eenigen tijd werd bericht, dat hij lijdende was aan eene hersenziekte. Den 30^n^ September was hij nog uit geweest, ofschoon hij zich ontsteld gevoelde; maar den daaraanvolgenden nacht kreeg hij hevig de stuipen; den 3^n^ October verklaarde zich eene ontsteking van het hersenvlies, die hem des avonds ten 9 ure de eeuwigheid in voerde, zonder dat hij sedert den 1^n^ October, toen hij geheel buiten kennis was geraakt, nog een oogenblik tot bewustzijn was gekomen. Zijne ziekte wordt toegeschreven aan den overmatigen arbeid, dien hij zich getroostte. Men beweert, dat hij dagelijks van 9 ure 's morgens tot 3 ure 's namiddags en van 7 tot 10 ure 's avonds werkte, terwijl hij daarbij nog leeraar was aan de academie van schoone kunsten te Weenen. Hij was voor de tweede maal getrouwd (zie onzen jaargang 1882, blz. 154). Van zijne tweede vrouw, die hem overleeft, heeft hij geene kinderen. Uit zijn eersten echt, laat hij twee kinderen na. Ook zijne moeder is nog in leven. Hij bewoonde een prachtig huis, hetwelk hem door den keizer van Oostenrijk in gebruik was gegeven. De overledene was een der vruchtbaarste schilders die ooit hebben geleefd. Als zijne laatste werken noemt men: een *Phantazie-paleis* (zie 1883, blz. 189); *De lente*, een groot tafereel (er wordt van beweerd, dat het zijn meesterstuk zou zijn); *Judith;* 4 *Zolderstukken* bestemd voor zij ne woning; andere zolderstukken voor het jachtslot van H.M. de keizerin van Oostenrijk; twee bloemenstukken; schetsen naar Shakespeare's *Zomernachtsdroom;* teekeningen uit den *Ring der Niebelungen* enz. Zijn vermogen wordt geschat op ruim 1 millioen franken. Na een plechtigen kerkelijken lijkdienst te Weenen, werd de groote meester den 7^n^ October ter aarde besteld. De Weener schilders en verdere kunstenaars vergezelden den lijkstoet met brandende flambeeuwen. Als de bijzonderste werken van Makart kunnen, onder andere, worden vermeld *Catharina Cornaro*, in het bezit van het museum te Berlijn, de *Nijlvaart van Cleopatra*, in het museum te Stuttgart, de *Intochtvan Karel V te Antwerpen,* te Hamburg, de *Jachtgroep van Diana*, in Amerika, de *Vier jaargetijden, Ledamet de Zwaan* en de *Overvloed*, in Rusland, de *Minnarijen*, in het bezit van graaf Palffli, de *Zeven hoofdzonden*, in Florence, *Romeo en Julia*, te Weenen, verschillende zolder- en muurschilderingen, in het bezit van den heer Dumba, 23 groepen van den middeleeuwschen feesttocht in 1879 te Weenen gehouden, ter viering van de zilveren bruiloft van het Oostenrijksche keizerspaar, in het bezit van den heer Rapaport, eene *Stervende Cleopatra*, te Weenen, de *Triomftocht van Bacchus*, in Amerika, de *Zomer*, de *Siesta aan het hof der Medicis* en *De vijf zintuigen*, in handen van kunsthandelaars, een *Fellahmeisje*, vele portretten, enz.

LODEWIJK LA COMBE, als pianist en toonzetter met roem bekend, is volgens een bericht van 3 October in de Fransche gemeente St.-Vaast-la-Hougue, schielijk overleden, 73 jaren oud. Onder andere toonkundige werken schreef hij *Manfred*, *Sapho, Les harmonies de la nature*, *La Madone*, *Winkelried* (een groot zangspel), *Le tonnelier de Nuremberg*, zangspel in 3 bedrijven. Hij was de echtgenoot van de Fransche tooneelzangeres Andrea Favel.

JAN-ALEXIS ACHARD, de Fransche landschapschilder, van wien het Luxemburgmuseum, te Parijs, een indrukwekkende waterval bezit, is den 3^n^ October te Grenoble gestorven, 77 jaren oud. Zijne leerlingen F. Harpignies, Lapostolet en A. Sylvester richten voor de hulpbehoevende weduwe en dochter van hunnen meester eene kunstveiling in.

LODEWIJK MUES, pastoor van St.-Willebrordskerk te Antwerpen, is aldaar den 17^n^ October overleden, in den bloei zijns levens. Hij was geboren te Beckevort in 1836, deed zijne eerste studiën bij de kruisheeren te Diest en te Mechelen, was in

1860 primus in de wijsbegeerte, studeerde 3 jaren de godgeleerdheid in het groot seminarie te Mechelen en voorts aan de hoogeschool van Leuven. Na als onderpastoor in de St.-Pauluskerk te Antwerpen te zijn aangesteld in 1866, vertrok hij het daaropvolgende jaar naar Rome om er zijne studiën te vervoorderen in het Belgisch college, waar hij den graad van bachelier in de godgeleerdheid verwierf. Na 16 maanden te Rome verbleven te hebben, waar hij vele landgenooten, vooral jeugdige kunstbeoefenaren, uitstekende diensten bewees, keerde hij in zijn vaderland terug en werd tot onderpastoor benoemd in de kerk der Rijke Claren, te Brussel. Drie jaren later werd hij onderpastoor in St.-Andriesparochie. te Antwerpen. Zijne benoeming tot pastoor van St.-Willebrords dagteekende van voor 7 maanden. De weinige ledige uren, die zijne geestelijke bedieningen, welke hij met onverflauwden iever en edele menschenliefde vervulde, hem overlieten, wijdde hij aan de studie en de beoefening der Vlaamsche letterkunde. Onder andere vruchten zijner uitspanning wijzen wij op de verhandeling over P.P. Rubens, vermeld in onzen jaargang 1877, blz. 200-11. (Zie ook 1833, blz. 12.) De heer Mues is op het kerkhof van Deurne ter aarde besteld.

XIXe Nederlandsch taal- en letterkundig congres. (Vervolg van blz. 136.)

Het volgende schrijven is ons toegekomen van een *bestendig lezer*:

‘Ik heb met buitengewoon genoegen het overzicht gelezen dat van bovengenoemd congres, op blz. 125 tot 136 van uw geacht tijdschrift, wordt gegeven. Veertien kolommen zijn aan de eerste zittingen gewijd en getuigen van de moeite en zorg, welke gij u getroost, om uw verslag zoo volledig mogelijk te maken. Vergun mij daarom eene korte bijdrage te leveren tot beter verstand der door u medegedeelde bijzonderheden.

Uw bericht vermeldt dat in de eerste afdeeling van 't congres breedvoerig over de waarde en het gebruik der dialect- of gewestsprake werd gehandeld, doch dat de redetwist niet leidde “tot het nemen eener beslissing.”

Wij zien de meeste congressen voor taal en letteren, zoowel als voor andere wetenschappen, zonder practisch gevolg uiteengaan, zoodat men bij de volgende gelegenheid weder voor dezelfde vragen staat als te voren. Waar geene “beslissing is genomen” is ook geen voorstel aan de algemeene vergadering gedaan en kan de uitkomst der verhandelingen gelijk nul gerekend worden.

Veroorloof mij, wat genoemde afdeeling betreft, waarin ik regelmatig tegenwoordig was, een woord van verklaring. In de afdeeling hadden drie sprekers, de waarde der West-Vlaamsche sprake behandelende, toegegeven, dat alle uitdrukkingen, welke niet strijden met den geest der meer algemeen gebruikelijke taal, in de sprake verdienden opgenomen te worden. Dit is niet meer dan natuurlijk.

Men kwam overeen, dat men in dien zin de vraag verder behandelen en een daaraan beantwoordend voorstel aan de algemeene vergadering zou doen.

Prof. dr. P. Alberdingk Thijm, van Leuven, deed toen opmerken, wat de gevolgen zouden zijn van zulk een voorstel. Hij zelf toonde groote achting voor de bijzondere uitingen van het volksleven in taal en zeden; hij wenschte honderden van zoogenaamde gewestelijke woorden en zinswendingen toegelaten en algemeen gebezigd te zien. Daar nu elk 't er over eens was: uitdrukkingen niet strijdig met den geest der tale, voor zoover zij nalatig behandeld waren, weder geldend te maken - zoo bleef niets anders over dan het volgende ultimatum: óf, onder

andere, de redactie van 't *Algemeen Nederlandsch Woordenboek* deze zaak aan te bevelen, óf eene jury te benoemen die beslissen zou welke uitdrukkingen met den geest der tale strijden, welke niet. Beide zaken zouden echter moeielijk door te zetten wezen. De voorzitter verzocht dr. Alberdingk Thijm nochtans een voorstel ten dienste van 't bureel te formuleeren - doch het bleek onmogelijk eenen vorm te vinden die niemand kwetste. Het bestuur zag daarop van eene eindbeslissing af, en *niemand vorderde die.* Moge men tegen het volgend congres een middel gevonden hebben om alle meeningen in dit gewichtig vraagstuk te bevredigen!

Een tweede punt van practische waarde, wat mogelijk aan uwe opmerkzaamheid zou kunnen ontgaan, en toch bepaald verdient in herinnering te worden gebracht, is de voordracht van den heer D. Van Eck, lid van de tweede kamer te 's-Gravenhage. Deze spreker wees op de onpractische inrichting der verslagen van verleden congressen, die bedroefd weinig vrucht opleverden. Een voornaam punt is niet alleen het nauwkeurig afdrukken van het verhandelde, maar tevens het opstellen van twee goede tafels of registers, “bladwijzers” zeide de spreker; één met de namen van alle redenaars, enz., een ander met de aanwijzing van de onderwerpen, naar hunne soort geregeld, en een derde met een overzicht van het verhandelde in elke afdeeling. Aldus zou, na verloop van jaren, zulk een werk zijne waarde behouden voor hen die wenschen te zien op welke wijze zekere vraagstukken in de congressen zijn behandeld. Ten slotte ben ik nog zoo vrij u te doen opmerken dat de voordracht van prof. Fredericq, over het oude *volkslied*, aanleiding heeft gegeven tot mededeelingen van prof. dr. Paul Alberdingk Thijm over den geest der *Zuid-Nederlandsche Maatschappij*, in welker boezem onlangs de eerw. heer Jan Bols, bestuurder van het bisschoppelijk college te Aarschot, met den hoogsten eereprijs is bekroond geworden voor eene door hem ingezonden verzameling van honderden meest ongedrukte volksliederen, na vele jaren van geduld en zorg uit den mond der levenden en andere onbekende bronnen bijeengebracht. De uitgave van dit werk wordt voorbereid en zal aan de Zuid-Nederlandsche letteren niet weinig tot eere verstrekken.’

Dinsdag 25 Augustus.

De 1ste afdeeling opende hare zitting met eene hoogst belangrijke rede van dr. L.A.J. Burgersdijk, uit Deventer, over William Shakespeare, naar aanleiding van de vertaling der werken van den grooten dichter, die spreker staat uit te geven. Men weet, dat de heer Burgersdijk reeds verscheidene stukken van Shakespeare, op echt keurige wijze in onze taal overgebracht, in druk liet verschijnen. Hij vergastte zijne hoorders in de eerste afdeeling op de lezing der Nederlandsche bewerking van een van Shakespeare's sonnetten en van eene brok uit het toneelstuk *Elk wat wils.*

De heer N. Dorenbos, uit Brussel, sprak over de kenmerkende eigenschappen van de Vlaamsche taal en de wijze waarop de Vlaamsche schrijvers de taal gebruiken. Hij deed uitkomen, hoe zij, over het algemeen, er naar streven om den volkstoon te treffen en de volksgevoelens te vertolken. Hij toetste deze handelwijze aan de hoogere eischen der kunst, waarvan hij den Nederlandschen schrijver E. Potgieter een der uitstekendste vertegenwoordigers noemde. Deze redevoering lokte eene niet onbelangrijke gedachtenwisseling uit tusschen den spreker, den eerw. heer Everts, uit Roldue, den heer Pol de Mont en anderen.

Jhr. de Jonghe van Ellemeet trad in de beschouwing en bepaling van sommige eigenaardige Zeeuwsche uitdrukkingen en woorden, omtrent welker oorsprong, samenstelling en beteekenis ook de heeren Verdam, Servaas van Rooijen, Pol de

Mont en de eerw. heer Everts hun gevoelen te kennen gaven. De heer Verdam verklaarde onderscheidene van de aangehaalde woorden aangetroffen te hebben in het hooggewaardeerd *West-Vlaamsch Idioticon* van den zeer eerw. heer De Bo. Zijnerzijds bewees de heer A. Coppieters 't Wallant dat een aantal van de zoogenoemde eigenaardige Zeeuwsche woorden in Vlaanderen dagelijks worden gebezigd.

De heer A.C. Van der Cruyssen handelde zeer breedvoerig over het taalonderwijs in de lagere school. Hij gaf als zijne overtuiging te kennen, dat het doeltreffend, dat het nuttig kon zijn, in de lagere scholen, benevens de Vlaamsche taal, ook de Fransche te onderwijzen. In de bewaarscholen evenwel, behoort men zich uitsluitend te bepalen tot eene enkele taal. Spreker, die van beroep schoolopziener is, kon het echter niet ontveinzen, dat de wijze, waarop het gelijktijdig aanleeren van twee talen in de lagere scholen plaats vindt, tot nog toe geene goede vruchten, maar veeleer slechte uitkomsten, had opgeleverd. Hij verwachtte, dat zulks anders worden zou, bij de toepassing van een beter stelsel, wesaangaande hij eenige nadere aanduidingen gaf, blijkbaar zonder de vergadering voor zijne stelling te winnen.

Mev. Cortebeek, uit Brussel, ondernam het, de beweringen van den heer Van der Cruyssen te wederleggen en zij kweet zich van deze taak met kracht van redenen en groote welsprekendheid. Zij betoogde, dat het aanleeren van het Fransch in de lagere scholen noodlottig en doodend is voor het onderwijs en voor de jeugdige verstanden, die de slachtoffers zijn van de domme stelsels welke ons schoolwezen beheerschen. Lezen, zegde zij, is niet alleen woorden uitbrengen en spellen, die in een boek, lijn aan lijn, gerangschikt staan; lezen is verstaan wat de schrijver zegt in zijn boek; en dat kan een kind van 7 jaar niet. Voor het overige had de heer Van der Cruyssen zelf de betreurlijke gevolgen moeten erkennen, ontstaande uit de verwarring, die het aanleeren van twee talen veroorzaakt in de kinderverstanden. Had hij niet verklaard, dat hij, tot heden toe, niets dan slechte vruchten had zien spruiten uit het onderwijs der twee talen in de lagere scholen? Hij had, ja, een middel beweren aan te wijzen tot afwering der moeielijkheden, tot wegneming der noodlottige uitkomsten en, namelijk, de kindertuinen ter hulp geroepen. Mev. Cortebeek verwachtte van dit middel niets en betoonde zich niet ingenomen met het stelsel der kindertuinen. De stelling van de begaafde spreekster, dat de kinderen uitsluitend met hunne moedertaal moeten worden bezig gehouden, tot dat zij den ouderdom van 14 jaren hebben bereikt (en zij voegde er bij, dit stelsel, met goeden uitslag, toepasselijk te maken op haar eigen kind, hetwelk zij uit de gemeenteschool terughield, omdat daar te vroegtijdig Fransch werd aangeleerd), deze stelling werd door de vergadering met algemeene instemming begroet.

De heeren Pol de Mont, leeraar aan het Antwerpsch athe-

neum, de eerw. heer H. Verriest, leeraar aan het college te IJperen en de heer P. Alberdingk Thijm, hoogleeraar te Leuven, voerden nog het woord, om het door mev. Cortebeek verdedigd voorstel krachtig te ondersteunen.

In de 2e afdeeling zette de heer P. Fredericq zijne verhandeling over *onze historische volksliederen* van voor de hervorming voort; hij gaf blijk de zaak doorgrond te hebben, doch eenigszins op eenzijdig gebied. De heeren J. te Winkel en hoogleeraar P. Alberdingk Thijm brachten eenige opmerkingen in het midden die tot de volledigheid van 's heeren Fredericqs mededeelingen bijdroegen. Hiermede liep deze zitting af.

In de 3e afdeeling hield de heer Taco H. de Beer eene belangrijke voordracht over de verhouding van het nationaal tooneel in Noord- en Zuid-Nederland tot het nationaal tooneel in andere landen, over de opleiding van tooneelisten en over de tooneelschool te Amsterdam. De eerw. heer Mervilly zag eenig bezwaar in die versmelting en dacht dat men zeer goed vrienden kon zijn in taal en in kunst, maar zonder schade voor ieders eigenaardigheid. die hij wenschte te zien behouden blijven. Er werd, na eene breedvoerige behandeling, besloten aan de algemeene vergadering voor te stellen, den wensch uit te drukken, jaarlijks eenige uitstekende leerlingen der declamatiescholen naar Amsterdam te zenden, om daar de lessen aan de tooneelschool te volgen, voor gemeente- en staatsrekening.

In de 4e afdeeling werd door den heer F.S. van de Pavord Smits, uit Leiden, de vraag ingeleid, wat of er kan worden gedaan om de Zuid-Nederlandsche boeken, vooral die uit vorige eeuwen, meer onder de oogen van belanghebbenden te brengen?

De heer D. Sleeckx zeide te gelooven, dat die vraag gemakkelijk was te beantwoorden, daar de Vlaamsche letterkunde van na de 16e eeuw hoofdzakelijk had bestaan in het drukken van kerkboeken en almanakken. Voor het later tijdvak heeft het Willemsfonds eene volledige lijst, opgemaakt door Frans de Potter, laten verschijnen. De heer A. Gondry beloofde, het door den heer van de Pavord in behandeling gebrachte punt, ter sprake te zullen brengen bij het Willemsfonds.

Nu kwam aan de beurt het natuurlijk algemeen gewaardeerd voorstel van het Willemsfonds, om den wensch uit te drukken, dat de briefwisseling van Noord-Nederlandsche bestuurdiensten, maatschappijen en bijzondere personen met Belgische bestuurdiensten, Vlaamsche maatschappijen en Vlaamschsprekende Belgen, in het Nederlandsch worde gevoerd. De heer J. Scherpenseel, uit Brussel, lichtte dit voorstel zeer uitvoerig toe en wees op zeer vele tekortkomingen aan het beginsel dat hier op den voorgrond stond, inzonderheid vanwege Nederlanders die België bezoeken of er metterwoon gevestigd zijn; spreker haalde vele voorbeelden daarvan aan uit eigene ervaring, vooral te Brussel opgedaan.

Het laatste uur van de zitting werd besteed aan het bespreken der vraag: Is de tijd niet daar om een wensch, in vorige congressen ('s-Hertogenbosch enz.) uitgedrukt, opnieuw aan de dagorde en ter uitvoering aan te leiden: *Bevoegdheid voor geneesheeren en advocaten om hun beroep in beide landen uit te oefenen?* De heer J. Vuylsteke gaf lezing van een artikel uit een Amsterdamsch dagblad, dat de vraag der advocaten behandelde, en na eene breedvoerige bespreking, waaraan de voorzitter en de heeren A.W. Jacobson, J. Scherpenseel en anderen deelnamen, stelde de heer Vuylsteke voor, de zaak der advocaten af te zonderen van die der geneesheeren, die als niet practisch werd beschouwd.

De heer J. Scherpenseel lichtte de zaak der geneesheeren toe en dacht dat reeds thans de vergunning bestond voor de uitoefening der geneeskunst in grensgemeenten, binnen zekeren omtrek.

Nopens de *gelijkstelling der post tarieven voor de beide landen* (aan de dagorde), deed de heer J. Scherpenseel opmerken, dat deze zaak wellicht reeds zou zijn opgelost, ware het niet dat er verbintenissen bestonden tusschen verschillende landen, waaraan men zich althans voor het oogenblik niet kon onttrekken.

Op de algemeene vergadering werd de samenstelling van de bestendige congrescommissie op de volgende wijze bij stemming bepaald: benoemd voor Holland, de heeren J.A. Alberdingk Thijm, N. Beets, H. de Veer en J. ten Brink; voor België de heeren N. De Pauw, P. Fredericq en M. Rooses.

De heer P. Fredericq bracht verslag uit, over de aanbevelingen van den heer Van Eck, in zake de handelingen van de congressen, en besloot met het voorstel, die aanbevelingen in acht te nemen, wat door de vergadering werd goedgekeurd. (Naar aanleiding van dien, mag het in druk verschijnen van de handelingen van het 19e congres nog voor het einde van dit jaar worden te gemoet gezien.)

De vergadering liet gunstige bejegening wedervaren aan den door de 3e afdeeling betuigden wensch, jaarlijks eenige van de beste leerlingen uit klassen van Vlaamsche voordracht gedurende eenigen tijd de lessen te doen volgen van de Amsterdamsche tooneelschool, voor gezamenlijke rekening van de Belgische en Nederlandsche staatsregeeringen.

Daarna werd door den heer J. de Geyter de volgende rede gehouden:

Edele Dames! Edele Heeren

Is het niet als een droom?

Er lag daar, ten westen van Azia, ten zuiden van Europa, een onmetelijk vasteland, een werelddeel, van welks bestaan alle volkeren wel bewust waren, maar dat niemand waarlijk kende; een werelddeel waartoe, ja, Egypte, Nubië, Arabië behoorden, maar dat ook voor die volkeren immer ontoegankelijk had geschenen; het gebied van wilde stammen, van millioenen negers, wriemelend rondom de Sahara; kortom, daar lag - de zwarte Continent.

En terwijl het beschaafde menschdom, van Azia uit, zich ontwikkelen kwam in Europa, van Europa in Amerika; terwijl de moderne Staten de Indiës, Australia ontdekten, binnendrongen, openlegden voor zeevaart, handel, welzijn, - zeilde men Afrika voorbij, liet men 't op zij liggen als eene plek die men schuwen moest, waarboven iets hangende was 't welk denken deed aan vervloeking en onheil.....

Dat duurde zoo eeuwen en eeuwen.

En ziet, vandaag richten alle volkeren tegelijk hunne oogen

op dat geheimvolle werelddeel; in onzen tijd zet ieder daar een voet aan wal: Frankrijk legert in het noorden, Engeland omklemt het zuiden, Duitschland ontscheept op den westeroever, België's koning zendt een zwerm van ontdekkers diep het binnenland in, langsheen de boorden van een reuzenstroom.

Op eens, plotselings, verdwijnt van boven Afrika die donkere welk van naarheid, en praalt het, als een gezegend land, in heerlijke klaarheid.

't Is ook een prachtig land, overrijk aan allerlei grondstoffen, zelfs aan de edelste, goud en diamant; met weelderigen plantengroei in zijne tropische streken; zoo vruchtbaar als Europa in zijne koelere gewesten.

'Gelukkig, roept men thans uit, gelukkig het volk, dat Afrika bezitten zal...'

Maar welken volke zal Afrika eens werkelijk toebehooren?

Het antwoord is niet moeilijk te geven: noch Engeland, noch Frankrijk, noch Duitschland, noch Holland, noch België.

Afrika zal den Afrikanen behooren, net als Amerika, niet meer Engeland, niet meer Spanje, maar zich-zelven toebehoort. Geene koloniën zal men van Afrika maken, om door Europa te worden uitgebuit; vrijheid zal er heerschen; onafhankelijk zal het bestaan, ten minste dat gedeelte dat zich uitstrekt tusschen den Evenaar en de Kaap; *Zuid*-Afrika, het beste van die nieuwe wereld, 't welk alleen toch zoo groot is als Spanje, Italië, Frankrijk, Engeland, Duitschland en de Nederlanden bijeen....

Stellen wij de vraag dus juister: welke stam zal zich op Afrikaanschen bodem voortplanten; welke taal zal men er spreken?

Op die vraag kan alleen de toekomst een stellig antwoord brengen; maar 't is niet verwaand te voorzeggen dat het hoofdzakelijk *onze* taal zal zijn, zoo *wij* het willen. De kans staat voor ons het schoonste.

Aanschouwt Amerika; daar sprak en spreekt men Spaansch, Fransch, Duitsch, Nederlandsch; - maar Engelsch is voor immer de taal van 90 Amerikanen op 100 geworden.

Aldus ook schijnt Zuid-Afrika uit de Oceanen die 't omspoelen, te willen oprijzen als een Vlaamsch, een Nederlandsch, een Dietsch werelddeel.

Op Zuid-Afrika toch - de Kaapkolonie, Natal, Basutoland, Grikwaland-west, Oranje-Vrijstaat, Transvaal, te zamen genomen, - wordt door 3 blanken op 5, ja ruim door 3 op 5, Nederlandsch gesproken. De Transvaal is heel en al in 't Nederlandsch ingericht; ook de Oranje-Vrijstaat, met dit verschil, dat onze taal en de Engelsche in den Vrijstaat gelijke rechten hebben op schoolgebied. De Kaapkolonie, ofschoon nog eene Engelsche bezitting, heeft onlangs zooveel recht aan onze taal als aan de Britsche toegekend; in haar Parlement klinkt elken dag, steeds meer en meer, de tale van den ouden Maerlant.

Beter dan dat alles: aan het hoofd van al die gewesten staan de heldhaftige Boeren met hunnen vasten wil en onwankelbaar vertrouwen; over geheel Zuid-Afrika wordt hunne zedelijke overmacht gevoeld, erkend, door de meerderheid gewenscht; ze zijn weer voortrekkers, de Boeren, voortrekkers naar eene grootsche toekomst; de 'Bond der oprechte Afrikaanders' die ten zuiden als ten noorden, ten oosten als ten westen tallooze leden aanwerft, die Bond is *hun* werk; zij zeggen luidop wat zij willen: 'de Vereenigde Staten van Zuid-Afrika'; hun Transvaal doen zij in Londen zelf erkennen als 'de Zuid-Afrikaansche Republiek'; het kenmerk en de band van hun vereenigd rijk is hunne 'Afrikaanse' taal.

Hunne *Afrikaansche* taal? Dus geen Vlaamsch, geen Hollandsch? Natuurlijk. Geen Engelsch beheer op hunnen geboortegrond duldende, mogen zij er ook geene andere vreemde heerschappij te dulden schijnen: tot eigen beheer behoeft hun eene eigene taal, en met echt boersche schalkheid vinden zij die in 't Nederlandsch... uitgesproken op zijn Afrikaansch. Er is daarbij *verbastering;* maar die is er ook bij

ons, Vlamingen, ontstaan uit honderden jaren afzondering. Juist gelijk wij, in deze dagen, met reuzenschreden tot de goede, echte taal zijn teruggekeerd, - neen, terugkeeren, - even snel, ja sneller, zullen de Boeren, die gezonde voortrekkers, op hunnen weg zich gaan laven, niet aan grebjes en grachtjes, maar aan de reine rotsbronnen van het algemeene Nederlandsch.

Men twijfele daaraan geen oogenblik: is de volksspraak er al erg ontaard, ze was en is het ook in Vlaamsch België; *wij*, echter, zullen in onzen strijd voor het ware en goede volkomen zegevieren; hoe zouden *zij* het niet, zij die zooveel voor hebben op ons; zij wier Bijbel, wetten, rechterlijke vonnissen, bestuurakten in zuiver Nederlandsch zijn vervat; zij die een Du Toit hebben tot grondlegger van nationaal onderwijs; Du Toit, die geen ontaard, maar echt Nederlandsch eischt tot leertaal in al de scholen?

Zuid-Afrika zal den Afrikanen behooren, gewis; maar *onze* taal zal er de overheerschende zijn, zoo *wij* de waardige Boeren helpen en blijven helpen met raad en daad.

Och! zoo koning Leopold alles wat hij ginds opricht, in onze taal wilde stichten en in 't leven houden! Hoe zou men eens, van daar en van Transvaal uit, nog over honderden mijlen afstands, elkander de broederhand toereiken!

Engeland geeft den strijd niet op, en Duitschland, dat er nu pas voet aan wal zet, kan zoovele uitwijkelingen naar Angra Pequina sturen....

Nederlanders van noord en zuid, wij hebben ernstige plichten te vervullen, zoo wij willen dat ginds een Nederlandsch Amerika oprijze; zoo wij *niet* willen dat weer al die gewesten en steden hunne Nederlandsche namen verliezen, zooals eens ‘Nieuw-Amsterdam’ werd uitgevaagd door ‘Nieuw-York.’

't Is hier niet de plaats om te zeggen: ‘Nederlanders, leent hun geld als zij 't vragen!’ maar wel moet hier klinken: ‘Zendt hun boeken en woorden van broederliefde! Zoo zult gij voor de taal van Maerlant, Vondel, Conscience, Beets, Multatuli een ander gebied voorbereiden, dan 't geen besloten ligt tusschen Groningen en Ieperen! En wie weet welke letterreuzen opschieten zullen, op dien maagdelijken grond, onder dien warmen zuiderhemel!’

Waar stamverwanten uit Noord- en Zuid-Nederland te zamen komen om hunne gemeenschappelijke taal en letteren te beoefenen, daar ook zouden wij, die in het verre Zuiden dezelfde taal spreken, *o zoo gaarne aan hunne zijde staan*, *doordrongen als we zijn van het besef*, *dat de tale gansch het volk is.* - Zóó schreef het Transvaler Gezantschap, Krüger, Du Toit, Smit, op 15 Mei, uit Lissabon. Heeren leden van dit congres, laat ons hulde brengen aan mannen die zoo denken en handelen, hulde aan het volk dat hen zond, hulde aan al onze taalbroeders in Zuid-Afrika; en verzoeken wij het bureel, die hulde van't congres naar Pretoria over te brieven.

Er werd beslist, namens het congres naar Pretoria te schrijven, om hulde te brengen aan den Transvaal.

De heer J. Sabbe verzocht de congresleden, om aan de Transvaalsche regeering boekgeschenken te doen. De heer ten Brink wees op de mildheid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, te Leiden, die gelden had beschikbaar gesteld, om 500 ingebondene boekwerken naar Pretoria te zenden, en de heer de Geyter deed kennen, dat van uit Antwerpen met

dezelfde bestemming, eene kist was verzonden, die niet minder dan 200 kilos boeken bevatte. (Personen, die boeken mochten willen afstaan voor den Transvaal, kunnen die laten geworden aan een van de leden der hooger genoemde bestendige congrescommissie.)

De heer Theodoor Sevens, uit Kortrijk, droeg daarna het volgend dichtstuk voor, getiteld *Verbroedering:*

I.

Hier vloeien Maas en Schelde,
Ginds stroomen Lek en Waal;
En waar zij ruischen, bruisen,
Daar klinkt een zelfde taal;
Daar eert men de eigen zeden,
Den eigen levenstrant;
Daar wonen broedervolken:
Daar is ons Nederland!

II.

Wij hoorden Holland zingen: Neen,
Aan Vlaandren niet alleen -
Aan heel den Dietschen stam behoort
Van Maerlants werk[1], Conscience's woord:
Want Neerlands roem is een!

En langs de Leië steeg het lied:
Aanvaard mijn hand, o Noorderling;
En zoo gij mij ook de uwe biedt,
In stam- en taalondeelbaarheid,
Dan zij u driemaal dank gezeid[2].

III.

Die woorden vielen uit den mond
Van menig denker, menig bard;
Het Dietsche volk vernam ze graag,
Bewaarde ze in zijn hart.

Zij vielen in het hart des volks,
Als vruchtbaar zaad in de akkervoor;
En toen Oranjes hand de hand
Van Coburg drukte, galmde een koor,
Een krachtig, God behaaglijk lied,
De velden van heel Neerland door:

IV.

o Broeders uit het Noorden,
aan u ons warm gemoed!
o Broeders uit het Zuiden,
weest hartelijk gegroet!

Vóór jaren scheidde een staatsstorm

(1) M. De Vries.
(2) Guido Gezelle.

ons huisgezin vaneen;
Die ‘veeten zijn vergeten,’
de tijd van wrok is heen!

En leven we ook gescheiden,
wij streven, eens van zin,
In vriendschap trouw verbonden,
de schoone toekomst in.

De Hemel spare ónze erve,
beware ùw vaderland;
Door eendracht sterk en machtig.
hoû Neerland eeuwig stand!
Houdt stand, volschoone gouwen,
en wankelt nooit of nooit,
Al wordt in andere oorden
ook de oproervaan ontplooid!

Betreedt het pad der kunsten
zoo eervol als gij moogt;
Voor Neerland zijn de lauwers,
waarop elk onzer boogt!

De nijverheid, de handel
verhooge uw vreugd en heil;
Daarvoor heeft elk zijn krachten
van geest en handen veil!

De Hemel spare ónze erve,
beware ùw vaderland;
Door eendracht sterk en machtig,
hoû Neerland eeuwig stand!

De heer Sabbe deelt mede, dat leeraars bij de atheneums van Antwerpen, Brussel, Brugge, Doornik, Elsene, enz. den wensch hebben uitgedrukt dat het congres aan den heer minister van onderwijs een verzoekschrift zende, tot de practische toepassing van de wet van 1883, regelende het gebruik van de Nederlandsche taal in zake middelbaar onderwijs. Spreker sluit zich aan bij dezen wensch, dien hij eenigszins nader toelicht. Hij wordt met algemeene stemmen door de vergadering bijgetreden. Daarna werd de algemeene vergadering gesloten.

*

Tegen 7 ure 's avonds waren de congresleden door den heer ridder L. de Ruzette, gouverneur van West-Vlaanderen, ten zijnent genoodigd op een keurig *raout*[1], waaraan ook de burgerlijke en krijgsoverheden en een aantal voorname ingezetenen der stad Brugge deel namen. Mejuffrouw Catharina Alberdingk Thijm en freule de Jonghe van Ellemeet waren opgekomen met de congresleden, die door den heer gouverneur en mev. de Ruzette op de meest innemende wijze werden ontvangen.

Terwijl de spijzen werden verorberd, speelde de muziek van het 2e linie-regiment in eene aan de opene lucht palende zaal. Er werd vervolgens Vlaamsche kamermuziek uitgevoerd, onder de bekwame leiding van den heer K. Mestdagh en met medewerking van den voortreffelijken pianist Kefers. *Het Kerlingenland* van Th. Sevens, getoonzet door K. Mestdagh, werd gezongen door den heer E. Bochout; het *Hoe lang*, van A. Van de Walle (zie blz. 133), door den heer M. Van Langermeersch; *Adelaïde*, van Van Beethoven, door den heer A. Van Ackere. De

(1) Zie onzen jaargang 1881, blz. 167.

heer J. Goetinck droeg Vieuxtemps' *Fantasia appassionata* meesterlijk voor op de viool. Ter loops zij vermeld, dat een van de legermuzikanten, onpasselijk geworden en in zwijm gevallen, door niemand minder dan mev. de Ruzette in persoon gelaafd en bijgestaan werd, tot dat hij buiten kon gedragen worden en hersteld het huis kon verlaten.

Ten 11 ure namen de gasten dankbaar afscheid van den heer gouverneur.

(Het provinciaal bestuur en de woning van den heer gouverneur van West-Vlaanderen zijn bij voortduring in het zoogenoemde *Gauhuis* gevestigd. Men weet, dat het provinciehuis

te Brugge in 1880 is afgebrand. Eigenlijke aanstalten voor het oprichten van een nieuw gebouw worden, jammer genoeg, nog niet gemaakt, ofschoon er een fraai ontwerp in Brugschen trant van den kundigen bouwmeester Delacenserie bestaat. Er werd ons op het feest van den heer gouverneur een lichtbeeld van getoond.)

(Wordt voortgezet.)

Eene oude gebeurtenis.
(Vervolg van blz. 143.)

Het gepraat van den kleinen Pagnotto en eenige schielijk naar binnen geslagen glazen wijn, deden den jongen prins gelukkig zijne eerste verlegenheid overwinnen. Spoedig had hij zijne spraakzaamheid en geslepenheid herkregen, en de vriendelijke blikken der schoone Laetitia gaven maar al te duidelijk te kennen, hoe zeer het onderhoud haar behaagde.

Haar bruidegom werd echter steeds stiller en som b e r der, terwijl hij zijne argwanende blikken geen oogenblik van den boertenden vreemde afwendde en onrustig op de bank heen en weder schoof. Hij was een gespierde knaap, met donkere, listige oogen; den spitsen met een Mariabeeld en bonte linten versierden hoed onachtzaam op zijne gekrulde, zwarte haren gedrukt, de ruwe baard, die zijne kin omvlocht, de dik met haar begroeide borst en de spieren der ontbloote armen gaven meer dan gewone kracht te kennen.

Het is zeer waarschijnlijk, dat hij dadelijk de vermoedelijke inbreuk op zijne rechten als bruidegom zoude gegist hebben, hadden niet in hetzelfde oogenblik de klokken van alle torens het begin der processie aangekondigd.

De familie stormde naar buiten; de vorst wilde zich aan zijne schoone aansluiten, maar voelde zich bij zijnen arm teruggehouden, en zijn onwillige blik ontmoette den beteekenisvollen wenk van Pagnotto, die met zijnen vinger het ooglid naar beneden trok.

- Laat mij, Carlo, ik moet haar volgen! Zij ontsnapt mij in het gewoel, misschien voor altijd.

- Halt, Excellenza! Geene schrede verder; zijt gij zinneloos? Wilt gij de dochter onder de oogen der ouders ontvoeren? Denkt gij niet aan den bruidegom en zaagt gij zijne nauwelijks verborgene woede niet, zijn verstommen, zijn verbleeken? Ik laat u niet gaan. Wilt gij dan dadelijk den steek van een mes tusschen uwe ribben gevoelen? Corpo di Giove! dat jonge bloed! Kom, zet u neder - maar neen, gij zijt te ongeduldig. Laat ons buiten gaan, om de processie te zien, en wanneer gij het toch stellig wilt, het meisje van verre volgen, maar ook slechts op een afstand. En nu geen woord meer. Gij kent haar nu, ik weet hare woning en sta voor den goeden uitslag in. Binnen drie weken is zij de uwe. Heeft de oude Carlo Pagnotto ooit onwaarheid gesproken? Kom, prins, maar wees bedaard. *Chi va piano va lontano.* Binnen een half uur zeg ik u meer.

Zij traden naar buiten; maar noch de golvende vaandels der langzaam over de met bloemen bestrooide straten voorttrekkende broederschappen, noch de knapen met wierookvaten en kaarsen, konden de oogen van Orlando een oogenblik boeien. Zonder een gevoeligen wenk van zijnen geleider, zoude hij het zelfs verzuimd hebben, zich voor het voorbijtrekkende, reusachtige kruisbeeld op de knieën te werpen. Noch de bisschop, die onder een met bloemen versierden troonhemel ging en de monstrans in de handen hield, noch de knapen, die haastig achter hem aandrongen, om de door zijnen voet gewijde bloemen op te rapen, trokken zijne opmerkzaamheid. Een trein van vrouwen en meisjes stroomde hem voorbij.

Duizende, met witte hoofdsluiers getooid, drongen zich aaneen; de Bergstraat scheen als met sneeuw bedekt. Het was onmogelijk, Laetitia in dit gewoel te vinden. De processie golfde langzaam naar het schitterende hoogaltaar toe. De schemering begon. De groepen scheidden en begaven zich onder scherts en gezang naar hunne woningen. Orlando greep mismoedig den arm van zijnen geleider en drong hem, door de eikenlaan van de poort, naar Ariccia terug.

- Zijt gij dan waarlijk eensklaps in zoo geweldigen hartstocht voor de schoone Romagnoli ontstoken, mijn prins? meesmuilde Pagnotto, met een loerenden blik, toen zij door het olmenwoud naar Genzano afdaalden.

- Dat meisje is een engel des hemels! Zij moet de mijne worden, zij moet, zeg ik u, het gaat hoe het gaat. Verzoeker! gij hebt haar aan mij getoond, gij hebt dezen storm in mijne borst opgewekt - wee u, wanneer gij hem niet weet te stillen!

- *Dio mio!* zuchtte de koppelaar, terwijl hij zacht met het hoofd schudde, gij raast en schuimt en woedt als de golven tegen den berg Circello. Matig, zoo het u behaagt, uwen liefdegloed met een weinigje geduld, en gij zult in mij zien, wat een oude trouwe dienaar des huizes vermag. Laetitia is de bruid....

- Bij alle duivelen der hel, herinner mij daar toch niet aan....

- Zij is op haren Mario smoorlijk verliefd, ging de verleider koudhartig voort, en daarom is er weinig vooruitzicht, dat zij, ten minste vooreerst, uwe vorstelijke genade aan dezen ongelikten, onhandelbaren beer zal voortrekken. Gij, Excellentie, zijt echter te onstuimig, om u, tot die hartsverandering, met enkel smachten te vergenoegen; alzoo....

- Alzoo?

- Alzoo moet den beer maar spoedig uit den weg geruimd worden.

- Bij alle heiligen, wat bedoelt gij, Carlo? vroeg de jonge Savelli verschrikt. Hem doen vermoorden? Neen, dat nimmer.

- Bedaar toch, signor! Wie spreekt. wie denkt toch aan moord? Met het uit den weg ruimen bedoelde ik, den ezel verwijderen, ten hoogste voor een half jaar. Dan mag hij los komen - naar Ariccia terugkeeren, en naar hartelust aan den afval van de vorstelijke tafel van prins Savelli zijne maag bederven. Laat mij maar zorgen, prins! Hij moest immers met tooverij omgaan, wanneer ik onzen signor amoroso geene vrije inwoning en kost, de laatste zeker nog matiger dan de vastenspijzen, konde bezorgen. Hij bezit een huisje, niet ver van Porta Romana, bij ons, en een tuintje in het dal van Ariccia, met een dozijn kool- en artisjokkenplanten en verder niets.

Met dit bedelkraam rijdt hij elken marktdag naar Rome; - daar - laat mij maar begaan. Heeft de vogel maar eerst het hoofd door de San - Giovannipoort

TERUGKEER NAAR KEULEN.

gestoken, dan moogt gij mij vrij naar de galeien zenden, wanneer hij zich zelve den strop niet om den hals dichthaalt. Hij moet twist maken.

- En wanneer hij nu gerust en tevreden terugkeert?

- Hij moet, ik zeg het u. Kent gij dan uwe landslieden zoo weinig, dat gij denkt, dat hun lammerenbloed door de aderen vloeit? Mario is een duivelsch driftige knaap, op wiens pels wij spoedig genoeg eene klis zullen werpen. En is hij maar eens zoo ver - Corpo di Mercurio! Waarvoor zoudt gij dan de prins Savelli, de neef des senators zijn, wanneer gij niet dien snaak aan den voet van het Kapitool een kwartier kondet bezorgen? Heeft hij maar eens een dozijn weken aan de voorbijgangers, door de traliën, om eene aalmoes gevraagd en met zijnen linnen zak aan een touw naar halve bajocci's gevischt - wat wedt gij, dat onze kinkel dan tam zal worden, en voortaan zoo weinig naar het verledene zal vragen, als naar de wolken van het verledene jaar?

(Wordt voortgezet.)

Glazen vloeren.

Te Parijs zijn in den laatsten tijd vloeren van glas veel in gebruik gekomen. In sommige winkels en nieuwe kantoren bestaat de geheele vloer van de grondverdieping uit glas, waardoor de kelder verlicht en tot het bewaren van goederen, papieren van waarde en zelfs voor werkplaats gebruikt kan worden.

Beenderkas van de H. Ursula, te Brugge.

In eene onzer vorige afleveringen (zie blz. 120 en volgende) gaven wij de afbeeldinginge van drie der zes paneelen, waarmede Hans Memlin[g]s onsterfelijk penseel de zijkanten der reliquiekas van de heilige Ursula, in het St.-Jansgasthuis, te Brugge, heeft versierd.

Hiernevens en op blz. 156 van de tegenwoordige aflevering, vinden onze lezers de afbeeldingen van het 4e, 5e en 6e paneel der reliquiekas.

Het vierde paneel vertoont de heilige Ursula en haar maagdenstoet, vergezeld van Z.H. den paus en andere kerkelijke hoogwaardigheidbekleeders, aan boord van twee schepen, die haar terugvoeren naar Keulen.

Op het vijfde tafereel ziet men, hoe de soldaten van Attila eene gruwzame slachting aanrichten tusschen de weerlooze vrouwenschaar, op het oogenblik dat de vaartuigen bij den wal aanleggen.

Het zesde paneel geeft eene voorstelling van den moord, op de heilige Ursula gepleegd, in het bijwezen van Attila en eene talrijke omgeving.

Evenals de voormelde drie afbeeldingen, zijn ook deze door wijlen J. Petyt op steen gesneden, met de hem eigene voortreffelijkheid, en gedrukt bij K. Van de Vyvere-Petyt.

Als iedereen zegt dat iemand een varken is, moet hij wel in het hok.

De verzamelingen Van der Straelen - Moons - Van Lerius.
Catalogus der bibliotheek, II[e] *boekdeel.*

DE VROUWENSCHAAR OVERVALLEN.

Wij bespraken in eene vroegere aflevering het eerste boekdeel van den catalogus der inveiling gebrachte verzamelingen van der Straelen - Moons - Van Lerius (zie blz. 138). Nauwelijks was ons schrijven in het licht verschenen, of een tweede boekdeel, niet minder belangrijk, met even veel kunde opgesteld en dat denzelfden lof als het eerste waardig is, werd ons toegestuurd. De Antwerpsche schrijvers en de voortbrengsels der Antwerpsche drukpers zijn hier het hoofdonderwerp. Achter eenige werken over de rederijkkamers, volgt eene reeks van wetenschappelijke stellingen, door Antwerpenaars, bij de hoogescholen van Leuven, Leiden en Gent studeerend, voorgedragen. Eene lange lijst van Antwerpsche schrijvers, alphabetisch gerangschikt, geeft hierachter het bewijs, dat de kunststad ook op het gebied der letteren en wetenschappen naar eene eereplaats kan mededingen. Verhandelingen over Antwerpsche drukkers en drukkerijen, lijsten van bibliotheken en boekenveillingen, eene hoogst merkwaardige verzameling van Antwerpsche drukwerken, volgens tijdsorde opgegeven, almanakken, dagbladen en tijdschriften brengen verder straks heel de geschiedenis der Antwerpsche drukpers voor oogen. Eenige mengelingen, als zijn: de adel, graf- en gedenkschriften, levensberichten en beruchte gedingen besluiten het onderhavige boekdeel.

Met grondige kennis van zaken en met voorliefde door den heer A. Goovaerts opgesteld, heeft de catalogus, zooals wij reeds zegden, eene blijvende waarde, die met het afloopen der veiling niet ophoudt. In iedere ernstige bibliotheek zal hij bewaard blijven, als een onontbeerlijke gids, zoo voor den boekenkenner en liefhebber, als voor alwie het een of ander punt der plaatselijke geschiedenis wil

doorgronden. Het *exegi monumentum*, voor motto, zou niet misplaatst zijn geweest. Het glorierijk gedenkteeken, aan Antwerpen en aan zijne zonen in die met talent en kennis bewerkte bladzijden opgericht, vergoedt in groten deele de verstrooiing der letter- en kunstschatten, welke wij in ons vorig overzicht betreurden. Met verlangen zien wij de volgende boekdeelen te gemoet en met het gewettigd vertrouwen dat zij voor deze eerstelingen niet zullen moeten onderdoen.

In de reeds gehouden veilingen, begonnen op 4 November, ten overstaan van de heeren notarissen A. Van Dael en L. Leclef, bijgestaan door den heer boekhandelaar J.B. Schoepen, werden onder andere de volgende prijzen besteed: n^{r} 46. *Plan van het Marquisaat van Antwerpen* (1622) fr. 28; n^{r} 72. *Antwerpsche Placcaerten* (1662-1797) fr. 110; n^{r} 95. *Ordonnancie op de wisselen* (1541) fr. 55; n^{r} 110. *Mandemente op die Leengoeden* (1543) fr. 34; n^{r} 115. *Reductie van graene ende zaede* (1555) fr. 55; n^{r} 143. *Ordinancie op de asseuranciën* (1570) fr. 82; n^{r} 145. *Ghebodt teghen de ketters en beeldstormers* (1570)

fr. 50; n^{r} 180. *Joueuse Entrée du Duc d'Alençon en Anvers* (1582) fr. 90; n^{r} 186-187. Twee plans van de *Fransche Furie* (1583) fr. 500; n^{r} 244. *Inkomst van Ferdinand van Oostenrijk in Antwerpen* (1635) fr. 130; n^{r} 334. *Brand der Jesuitenkerk te Antwerpen* (1718) fr. 20; de *Schotschriften en plakkaten uit den Franschen tijd in Antwerpen* fr. 400; een liedje, *Ons Fransche Luysen gaan weer verhuysen naar hun hol gelyck de Muysen* (1793) fr. 4; *Discours prononcé par l'Accusateur Public au moment où il va mettre le feu aux instruments des anciens supplices* (1794) fr. 6; *Discours prononcé au Temple de la Raison*, *à l'occasion de l'Anniversaire de la mort de Louis Capet*, *dernier roi des Français* (1795) fr. 22; *Discours prononcé à l'occasion de la publication de la Loi de Réunion de la Belgique à la France* (1795) fr. 18; *Discours prononcé à l'occasion de la réplantation de l'Arbre de la Liberté* (1796) fr. 10; *Discours prononcé à l'occasion de l'ouverture de l'Escaut* (1796) fr. 6; *Char de Triomphe représentant la naissance du Roi de Rome* (1811) fr. 18; n^{r} 847. *Chansons patriotiques* fr. 16; *Dessins de la Citadelle d'Anvers* (1832) fr. 24; *Liste des Orangistes d'Anvers* fr. 12; verzameling Antwerpsche *Spotprenten* fr. 16; n^{r} 1036. *Historia Episcopatus Antverpiensis* (1717), met handschriftelijke aanteekeningen, fr. 15; n^{r} 1039. *Geschiedenis van het bisdom van Breda* fr. 30; n^{r} 1073. *Sententie tegen Anna-Maria Eeltiens*, gezegd de *Vuyle Kwezel* (1736) fr. 20; n^{r} 1192. *Les nouvelles verrières de la Cathédrale d'Anvers* fr. 8.50; n^{r} 1223. *Une rectification à propos de l'ouverture du Tombeau de Rubens* fr. 13; n^{r} 1255. *Het mirakuleus Beelt van Maria van St.-Willebrortsparochie* (1646) fr. 75; n^{r} 1339. *Hymni*, *Antiphonae et Preces in Sodalitate Conjugatorum* (1689) fr. 65; n^{r} 1812. *Inkomst van Maria de Medicis in Amsterdam in* 1638, fr. 16; n^{r} 1822. *Inkomst van Albertus en Isabella te Antwerpen in* 1602, fr. 19; n^{r} 1842. *Den gheestelycken Leeuwercker van Bolonino* (1645) fr. 36; n^{r} 1856-1874. Werken van dr. Broeckx fr. 40; n^{r} 1893. Butkens' *Annales généalogiques de la maison de Lynden* (1626) fr. 260; n^{r} 1896. Butkens' *Trophées du Brabant* (1724) fr. 140; n^{r} 1898. *Gedichten van Anna Byns* (1548) fr. 1500; n^{r} 1930. *Het leven van St.-Joris* (1590) fr. 16; n^{r} 1982. *Chronijcke van de Hertoghen van Brabant* (1612) fr. 18; n^{r} 1997. Guicciardini's *Description de tout le Païs-Bas* (1567) fr. 26; n^{r} 1998. Idem (1582) fr. 26; n^{r} 2011. *Histoire des Saints de la province de Lille* (1638) fr. 34; n^{r} 2031. Kilianus' *Briefve Dictionarium* (1599) fr. 15; n^{r} 2055. F. Van Langren, *Description de la ville d'Ostende* (1659) fr. 40; n^{r} 2106. G. Meurier, *Vocabulaire François Flameng* (1557) fr. 22; n^{r} 2130. Miroeus' *Notitia Ecclesiarum Belgii* (1630) fr. 60; n^{r} 2131. Idem, *Rerum Belgicarum Chronicon* (1636) fr. 60; n^{r} 2132. Idem, *Opera Diplomatica et historica* (1623) fr. 22; n^{r} 2139. Volledige werken van den Norbertijner kanunnik Jacobus Moons fr. 24; n^{r} 2140. Idem. *Sedelijcken Vermaeck-Troost in alle lyden soo wel in Peys*, *als in Oorloghs-tyden* (1702) fr. 50; n^{r} 2158. J. Van der Noot, *Cort Begryp der XII. Boeken Olympiados* (1579) fr. 100; n^{r}2159. Id., *De poetische werken* (1592) fr. 55; n^{r} 2231. *Flandria illustrata*, *ab. A. Sandero* fr. 165; n^{r} 2272. *Vita S*, *Norberti Canonicorum Proemonstratensium Patriarchae Apostoli* fr. 48; n^{r} 2273. *Het leven van den H. Norbertus* fr. 24; n^{r} 2254. P. Vloers' *Gheesteliicken Roosen Tuyl* fr. 20; n^{r} 2357. Idem, 2^{e} deel, fr. 14; n^{r} 3358. *Wonderbaere Mirakelen vanden H. Roozen Crans* fr.

16; n^{r} 2373. *Epigrammata*, *de Viris vitae sanctimonia illustribus*, *ex Ordine Proemonstratensi*, J.B. Wils (1615) fr. 26; n^{r} 2396. *Triumphus Cupidinus* fr. 10; n^{r} 2459. Jan Bottelgier fr. 46; n^{r} 2460. *Dat boecken vander missen* fr. 60; 2465 *Van Brabant die excellente Cronike* fr. 19; n^{r} 2483 *Vāder scoōder victorien so die Prince van Orengiē nu op sint Berthomē dach gehat heeft eñ hoe hi die stadt vān Dueren gewoñen heeft* (1542) fr. 40; n^{r} 2488. *Een nieu mandament des Keyserlycken Maiesteyts tot onderhoudinghe des ouden rechten Christelycken Godtsdiensts ende gheloove*, *teghen de onrustighe Burgemeesteren ende Rhaet van Hildeszheim* (1544) fr. 40; n^{r} 2497. *Eene nieuwe sekere Copie ende verc̄laringhe vāder Doot vanden Coninck van Vranckerycke* enz. fr. 65; n^{r} 2499. *La merveilleuse et ioyeuse vie de Esope* fr. 48; n^{r} 2519. *Dne wterste woorden dye van* (sic) *Jan onlancks Hertoge van Northumberlant / gesproken heeft op dat schavot / ten tijde sijnder excecutie dē 22 Augusto* 1553. fr. 160; n^{r} 2526. *La Institutione di una Faucubla nata mobilmente* fr. 400 (zooals men weet, is dit het eerste boek, dat bij Chr. Plantain, in 1555, werd gedrukt; aan het verkocht exemplaar ontbrak blz. 49; zulks belet niet, dat de kooper, de heer A. De Decker, het voor fr. 800 herverkocht heeft aan een liefhebber van Glascow).

Wij denken hierbij onze aanhalingen te kunnen bepalen. De opbrengst der verkoopingen was tot hiertoe 17,000 fr.

De bijzonderste aankoopen werden gedaan voor de Antwerpsche stadsbibliotheek, het Antwerpsch archief, de Plantijnsche drukkerij, de koninklijke bibliotheek te Brussel, de heeren minister Van den Peereboom, graaf de Gellynck, P. Cogels, A. De Decker, F. Donnet, G. Van Havre, J. en P. Kockx, J.F. Van den Bemden, J.B. Schoepen, J. Spaes, Jos. Taeymans, verschillende kerkbesturen van Antwerpen, de abdij van Tongerloo enz.

Kroniek.

Antwerpen. In Juli werd in den kelder van het afgebroken huis op de Tavernierskaai, genaamd *het Herderinneke*, een zerksteen opgedolven met het volgende opschrift:

Hier leet begraven Margriete Stockmans die hier ten offer gheleten heeft sterft A^{o} XVe LI **den** V^{ten} **dach April**.

Op den zerk, waarschijnlijk uit de St^{e}.-Walburgiskerk afkomstig, is eene schotel met broodjes en twee kruiken afgebeeld. Onze medewerker de heer J.B. Stockmans heeft den steen gekocht en hem in zijne woonst te Mortsel doen plaatsen. Margriete Stockmans was vermoedelijk de zuster van Jan Stockmans, brouwer te Mortsel en te Antwerpen *in 't Vlies*, en deken der brouwersgilde. Jan Stockmans, overleden den 27^{n} Maart 1579 en in de St.-Jacobskerk te Antwerpen begraven, was de overgrootvader van Pieter Stockmans, leeraar in de rechten en nadien rector magnificus der hoogeschool van Leuven, overleden in 1671. Jan Stockmans, Pieters broeder, was heer van Bouchout en Hove in 1649 en bewoonde er het prachtig lusthof hetwelk nu toebehoort aan den heer Moretus, burgemeester van Bouchout. De familie Stockmans, oorspronkelijk Van der Stoct, was afkomstig van St.-Laurijs te Hove, waar een Walter Stockmans vóór 1340 stierf. Dezes rechtstreeksche afstammelingen leven nog te Mortsel en te Antwerpen.

- *Koninklijke academie van schoone kunsten.* Bij koninklijk besluit van 25 November is de benoeming van den beeldhouwer J. Bonnassieux, te Parijs, als gewoon lid van het academisch lichaam, goedgekeurd, ter vervanging van wijlen A. Dumont (zie blz. 30). Deze bevordering had plaats in de jaarlijksche plechtige zitting van 12 Augustus, waar tot buitengewone leden werden benoemd, de heeren W. De Groot, beeldhouwer en J. de Mannez, plaatsnijder, te Brussel, A. Blanchard, plaatsnijder, te Parijs, en tot leden van verdienste, de heeren A. Beernaert, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, Fop Smit, den jongere, scheepsreeder, te Rotterdam, Z.E.R. Merry del Val, buitengewoon gezant van Spanje te Brussel en Désiré Van Spilbeeck, bestuurder van dit tijdschrift.

- Liefderijke vrouwen van Antwerpen hebben aan de maatschappij ter bescherming der dieren 2500 fr. gegeven, voor het stichten van eene fontein, die tevens voor menschen en dieren zal dienen. De maatschappij verzoekt de kunstenaars, om haar kosteloos teekeningen voor het maken van zulke fontein te zenden, vóór einde November, Mechelschensteenweg n^{r} 26. Steenen fontein; de kosten van maken en oprichten mogen niet meer bedragen dan 2500 fr.; de fontein moet geschikt zijn voor menschen, paarden, honden en vogelen; het water moet gedurig loopen.

- De boekhandelaar H. Claes, Kleinmarkt n^{r} 9, heeft in het licht gegeven: *Jan Blokker*, schetsen uit het Leuvensch studentenleven, door Flor. Heuvelmans, advocaat te Antwerpen.

- De heer Alf. Goovaerts, onder-stadsbibliothecaris te Antwerpen, is benoemd als hulp-rijksarchivaris te Brussel. Het weggaan van dezen bekwamen ambtenaar is inzonderheid voor de Antwerpsche stadsbibliotheek een groot verlies.

Turnhout. In het koor der St.-Pieterskerk is een nieuw glasraam ingezet, voorstellende de *Aanbidding der koningen*, geschonken door den eerw. heer Victor Glenisson en vervaardigd bij Ch. L'Evèque, te Beauvais (Oise).

Brussel. De beeldhouwer P.C. Van der Stappen maakt een borstbeeld van den advocaat F. Dequesne, gewezen deken van de orde, dat de leden der balie hem zullen aanbieden.

- De kunstschilder Jan Van Beers heeft in den *Cercle artistique* eene tentoonstelling van 45 schilderwerken geopend, die op 8 November door Z.M. den koning werd bezocht.

Dixmude. Er wordt loffelijk melding gemaakt, in de plaatselijke bladen, van de manier waarop de heer L.L. Maillard, kunstschilder, te Antwerpen, de herstelling heeft uitgevoerd van de groote schilderij van J. Jordaens, de *Aanbidding der wijzen*, in de St.-Nicolaaskerk. Deze schilderij, 3^{m}52 hoog en 2^{m}62 breed, bevat 21 menschen- en 7 dierenfiguren.

Buitenland.

Luxemburg. 5 November is in het bijwezen van den koning groothertog en zijne gade het ruiterstandbeeld van Willem II ingehuldigd (zie 1882, blz. 195). De koning heeft den Franschen kunstschilder J.L. Gérôme gelast eene schilderij te maken van deze plechtigheid.

Amsterdam. Op de veiling van schilderijen, gehouden in het notarishuis den 4^{n} November, toebehoorende aan den heer Koekkoek jr., een te Londen gevestigde Nederlandsche koopman in schilderijen, werden onder andere de volgende pryzen besteed: groot *Dierenstuk* van J.H.L. de Haas, gl. 1960; twee kleinere, gl. 1070 en 975; het *Strand te Scheveningen*, van Jos. Israëls, gl. 2100; een groote *Stal met*

schapen, van Jacque, gl. 2100: de *Kudde voor den stal*, gl. 1560; twee kleinere stukken, *Schapen in een stal*, elk gl. 1000; de *Wachtkamer uit de* 17e *eeuw*, van H. ten Kate, gl. 1230: diens *Muziekpartij*, gl. 530; *Sneeuwballen werpende kinderen*, van M. ten Kate, gl. 300; *Landschap*, van B.C. Koekkoek, van het jaar 1853, gl. 2000; het *Haarlemmermeer*, van H. Koekkoek sr., gl. 510; Piot, *Meisjesbeeld*, gl. 1950 en *Kinderen met een vogelnest*, gl. 2400.

Nuremberg. De prijsvraag voor een ontwerp van kunstplakkaat voor de in 1885 te houden internationale tentoonstelling van kunstnijverheid werd beantwoord door 9 inzenders. Het ontwerp van den bouwkundige C. Geyer (Nuremberg) bekwam den prijs van 500 mark. De inzenders M. Orazi (Parijs) en C. Sutter (Frankfort) bekwamen ieder eene belooning van 300 mark. (Zie blz. 116.)

Kopenhagen. Reeds eenigen tijd geleden werd vermeld, dat, bij de uitgraving van eenen heuvel tusschen Skive en Holstebro, in Denemarken, *Helleshói* genaamd, verscheidene grafkamers uit den heidenschen tijd waren gevonden. Desaangaande dienen nog de volgende wetenswaardige nadere bijzonderheden. Midden in den top - de heuvel is tamelijk groot en zijn benedenste gedeelte schijnt door de natuur gevormd te zijn - vond men boven elkander twee kamers met verbrande beenderen en houtskool, benevens 2 steenen spiesen. Bij verdere uitgraving stiet men weer op 2 grafkamers, ééne naar het noorden en ééne naar het noordoosten gericht, waarin insgelijks verkoolde beenderen en eene spies gevonden werden. Men meende nu, dat er geene grafsteden meer waren, maar bij het gelijk maken van het zuidwestelijk gedeelte van den heuvel, ontdekte men nog eene grafkamer, grooter dan eene der voorgaande, waarin, behalve eene menigte verbrande beenderen en kool, 4 spiesen of messen aan het licht kwamen. In het oostelijk gedeelte van den grafheuvel, maar niet in eene kamer, slechts met kleine steenen bedekt, vond men eene lijkbus, omtrent half vol met stukken van beenderen, waaronder men duidelijk gedeelten van hersenpannen en andere beenderen van 3 en 4 duim lengte onderscheidde, maar men kon niet uitmaken of ze aan het vuur waren blootgesteld geweest. In deze streek worden meer dergelijke grafheuvels gevonden, maar velen maken bezwaar, ze uit te graven, want het bijgeloof wil, dat ze bewoond worden door bovennatuurlijke wezens, die zich op vreeselijke wijze wreken, wanneer men het waagt, hunne rust te verstoren.

Rome. Aan de St.-Pieterskerk is een belangrijk, nog door Pius IX bevolen werk, hetwelk niet minder dan 15 jaren heeft geduurd, voltrokken, namelijk de herdekking met lood van den grooten koepel, die eene vlaktemaat heeft van 6162 meters. Het verbruikte lood weegt 354,365 kilos. De kosten bedroegen 200,000 fr.

- De in 1853 grootendeels verbrande kerk van Onze-Lieve-Vrouw der Overwinning, befaamd om den rijken marmerschat die er werd aan verbouwd, is, na voor rekening van Alexander hertog van Torlonia hersteld te zijn, binnenwaarts versierd geworden met muurschilderingen, den intocht van de katholieke troepen te Praag, na de overwinning van Wittenberg, gedurende den 30-jarigen oorlog, voorstellende.

Rio-de-Janeiro. De heer Lodewijk Cruls, den 21n Januari 1848 te Diest, in Brabant, geboren, is door de Braziliaansche regeering tot bestuurder van de keizerlijke sterrewacht van Rio benoemd. De heer Cruls, die sedert 1871 in Brazilië is, heeft zijne studiën gedaan aan de school der burgerlijke genie te Gent.

Pretoria. De talrijke verzenstukken, ter gelegenheid van het bezoek der Transvaalsche afgevaardigden, door Nederlandsche dichters gemaakt, zijn door den heer J.S. Du Toit, in een boekdeel verzameld, uitgegeven onder den titel: *Looverkransen voor Transvaal gevlochten en de Transvaalsche deputatie in Holland aangeboden tijdens haar bezoek in Europa.*

Sterfgevallen.

ALFONS VAN DEN PEEREBOOM, de zoo algemeen en hogge w a a r deerde oud burgemeester

DEH. URSULA VERMOORD.

v a n IJper, gewezen volksvertegen - woordiger e n minister v a n binnenlandsc h e zaken, minister van staat, lid der koninklijke academie van België, groot lint der Leopoldsorde, ter wiens eere de heer J. Brouwers, schoolopziener van IJper, e e n lierdicht v o o r droeg op het laatste taalen letterkundig congres, in welk gedicht, door ons opgenomen o p blz. 130, e e n volledig o v e r zicht w o r d t gegeven van het welvervulde leven van den uitstekenden man, is den 10^{n} October in zijne geboortestad overleden. Hij werd te IJper geboren d e n 7^{n} J u n i 1812. De kunst (het zij hier nogmaals a a n g e stipt) heeft hem groote verplicht i n g e n . 't Is voorn a m e l i j k dank aan hem, dat de muurschilderingen, door F. Pauwels en Guffens en Swerts, in de Halle en op het stadhuis te IJper werden uitgevoerd. In zijn belangrijk werk *Ypriana* leverde hij eene geschiedenis van de stad IJper, die, als dusdanig en ook door hare letterkundige verdiensten, eene inderdaad blijvende en groote waarde bezit. Er is sprake, den betreurden staatsburger en geleerde een standbeeld op te richten.

AUGUST-EMANUEL VAUCORBEIL, bestuurder van de muziek-academie te Parijs, is volgens een bericht van 2 November overleden. Hij werd in December 1821 te Rouaan geboren en was zoon van een tooneelist die onder den naam van Ferville speelde. Hij schreef een groot getal muzikale werken, waartusschen een stuk in 3 bedrijven, getiteld *Bataille d'amour*, *La mort de Diane*, *Mahomet,* enz.

J.-N. ODUFRÉ, de uitstekende fluitspeler, leeraar aan de Antwerpsche muziekschool en verdienstelijk toonzetter, is den 7^{n} November overleden te

Antwerpen, waar hij den 10n November 1827 werd geboren. Als toonzetter schreef hij onder andere een belangrijk *Te Deum* voor solo, koren en symphonie-orkest. Zijn verlies zal niet slechts groot zijn voor het orkest van den Antwerpschen Franschen schouwburg, waarin hij, als solo-fluitspeler, de eerste plaats bekleedde; ook in de muziekschool zal de leemte, door zijnen dood ontstaan, niet gemakkelijk worden aangevuld. Hij werd den 10n November, na een 10-ure lijkdienst in Onze-Lieve-Vrouwekerk, op het Kiel begraven. Aan het graf werd door den heer Peter Benoit, bestuurder van de muziekschool, eene diepgevoelde rede gehouden.

HENDRIK PHILIPPOTAUX is volgens een bericht van 8 November overleden. Hij werd te Parijs geboren den 3n April 1815 en leerde schilderen bij Leo Cogniet. Als zijne voornaamste schilderijen worden genoemd: *De aftocht uit Moscou*, *Turenne's dood*, *De slag van Rivoli*, *Het laatste banket der Girondijnen*, *Het beleg van Puebla*, *Ontmoeting van Hendrik IV en Sully.* Het groot panorama, voorstellende de *Beschieting van Parijs door het Duitsche leger*, werd hoofdzakelijk door hem in 1872 geschilderd.

THOMAS DEL VIVO, de deken der Italiaansche schilders, is in de eerste helft van October overleden 94 jaren oud. Hij laat twee zonen na: de eene is schilder, de andere tooneelist. Verscheidene zijner tafereelen prijken in de galerijen te Napels, Capodimonte, Caserte enz.

Mejuffrouw BACHKIRTZEFF, die op de laatste Parijsche tentoonstelling eene schilderij inzond, getiteld: *De Meeting* is volgens een bericht van 1 November, ten gevolge eener verkoudheid, opgedaan bij het schilderen in de opene lucht, na eene veertiendaagsche ziekte overleden.

Leiddraad bij het onderwijzen en aanleeren der dierkunde.

Dit is de titel van het belangrijk boek, dezer dagen van dr. Julius Mac Leod, hulpleeraar aan de Gentsche hoogeschool, door het *Willemsfonds* uitgegeven.

Een jaar geleden verscheen van denzelfden bekwamen schrijver een overzicht van de *Algemeene Dierkunde*, waarbij het nu verschenen boekdeel zich aansluit. Het handelt hoofdzakelijk over *De werveldieren.* De druk is keurig verzorgd, zooals men dat gewoon is van de persen van den heer F.L. Dullé-Plus, te Gent. Het werk. verkrijgbaar bij den uitgever J. Vuylsteke, Koestraat, n^{r} 15, te Gent, is verschenen met twee steendrukplaten en 134 houtsneden. De uitleggingen en bijschriften zijn zoo duidelijk en beknopt als vereischt werd voor het doel, waarmede de uitgaaf werd ondernomen. Wij halen hier enkele uittreksels als vooorbeeld aan:

*

De GEIT (*Capra hircus*) schijnt af te stammen van eene wilde

soort (de jharal, *Capra jharal*) uit het Himalajahgebergte. Een der merkwaardigste geitenrassen is de zoogenoemde sjaalgeit, van het Himalajahgebergte tot den Belur-tagh verspreid, uit welker rechte viltharen de vermaarde Kashmir-sjaals gemaakt worden. Jaarlijks worden omtrent 100,000 sjaals in de bergvallei van Kashmir vervaardigd; een zeer fijne, kost op de plaats 1200 1500 frank.

De gewone REE (*Cervus capreolus*) is veel kleiner dan het gewone hert, en

nog tamelijk gemeen in onze zuidelijke provinciën. Het is deze soort, welke vele lieden in onze streken ten onrechte *hert* noemen. Het gewone hert of edelhert is reeds in vele landen geheel uitgeroeid; enkele exemplaren vindt men nog in de groote wouden, tusschen St.-Hubert en Bouillon, en in het Oosten der provincie Luik.

St.-Hubert is, zooals onze lezers weten, gelegen in de provincie Luxemburg; zijn patroon wordt altijd voorgesteld in gezelschap van een hert, hetwelk een kruisbeeld in 't gewei draagt. Zie, desaangaande, ouzen jaargang 1882, blz. 180).

Het RENDIER (*Cervus tarandus*) is de eenige hertensoort, welker beide geslachten met gewei voorzien zijn. Het rendier is kleiner, maar krachtiger dan het gewone hert;

zijne vacht is des zomers bruinachtig, 's winters witachtig. Oude rendieren zijn 5 voet lang en wegen 100 kil. De rendieren behooren te huis in

de Poolstreken. Wanneer zij stappen, hoort men een geluid, dat gelijkt aan hetgeen door het knakken der geledingen of door de vonken eener electriseermachine voortgebracht wordt. Zij voeden zich met knoppen van boomen, heesters en met mos. Voor de bewoners der koude streken van de Oude Wereld (in Lapland bijvoorbeeld) maakt het rendier den voornaamsten rijkdom uit. Van hunne melk maakt men kaas (nooit boter!). Een rendier kan, voor eene slede of eenen wagen gespannen, een persoon en bovendien eene vracht van een vijftigtal kilos trekken en dagelijks 12 tot 15 uren afleggen.

Het gewone ZWIJN stamt af van het wilde zwijn (*Sus Scropha*), dat gematigd Europa, Noord-Afrika

en West-Azië bewoont. Het zwijn voedt zich met allerlei stoffen, en heeft eenen uiterst fijnen reuk. Het wordt meestal met afkeer aangezien; het is nochtans zeer vatbaar voor gehechtheid aan zijne oppassers en geenszins van vernuft ontbloot. Het mannetje heet ‘beer’ of ‘geltvarken’; het wijfje wordt ‘zeug’ of ‘zog’ genoemd. De heer van het wilde varken heet ‘ever’ of ‘everzwijn’; zijne zeug heet ‘wilde zeug.’

De GESTREEPTE PAARDEN, onder andere de zebra, behooren

in Afrika te huis en zijn moeielijk om temmen. De temming van het eigenlijke paard is even oud als de geschiedenis des menschdoms. Zijn wilde voorvader is misschien nergens meer te vinden. De talrijke paardenrassen worden meest verdeeld in twee klassen: de *Oostersche* rassen, waaronder de Arabische paarden en de Engelsche (zoogenaamde *bloodhorses*) gerangschikt worden, en de *Westersche* rassen, waarvan de Vlaamsche en Brabantsche paarden, en de Engelsche *Landrace* goede voorbeelden opleveren; deze zijn over het algemeen tamelijk groot, somwijlen, zooals de Noorweegsche paarden, bovendien zeer taai en levendig. De paarden kunnen slechts bij uitzondering na twintigjarigen leeftijd nog als lastdier gebruikt worden; onder gunstige omstandigheden kunnen deze echter veertig jaren oud worden. De wilde paarden van Amerika zijn verwilderde afstammelingen van de paarden aldaar door de Europeanen ingevoerd.

*

In dezen duidelijken trant zijn al de werveldieren behandeld in het werk van den heer Mac Leod, hetwelk 184 bladzijden beslaat en waarvan wij verwachten dat het als leiddraad bij het onderwijs voor leerling en leeraar veel nut zal opleveren. Het laat zich voor het overige ook aangenaam lezen. Wij bevelen het onzen lezers dan ook in vertrouwen aan. De prijs is slechts fr. 1.25.

Eene oude gebeurtenis.
(Vervolg van blz. 152)

Signor Carlo Pagnotto was een van die menschen, welke men niets te kort doet, wanneer men iedereen voor hen, als van God geteekenden, waarschuwt. Was zijn uiterlijk schrikinboezemend, zijn innerlijk was het nog tienmaal meer. Hij was de hardvochtigste schurk van geheel Latium. Door kruipen en schandelijke dienstbetooningen had hij zich onder den overledenen Savelli tot den post van rentmeester weten te verheffen, waarbij hij zijne onderhoorigen op de schaamtelooste wijze had uitgezogen, en door omkooping van de naaste omstanders bij zijnen heer iedere klacht had weten te smoren. Wel gissende, dat, na den dood van den ouden vorst, alle stemmen zich tegen zijne handelwijze zouden verheffen, had hij zich gehaast, den erfgenaam, onder den schijn van eene eerbiedige huldiging, tot Milaan te gemoet te gaan; inderdaad echter alleen, om zijne zwakheden op te sporen, en, door hem te vleien, zijne genegenheid te winnen. In korten tijd had de slimme Pagnotto opgemerkt, dat traagheid, zinnelijkheid en eene zekere goedhartigheid, zooals de meeste zinnelijken eigen is, de geestelijke hoofdbestanddeelen van zijnen gebieder waren - voor hem de wenschelijkste ontdekking. Nu begon hij den jongen vorst de verleidelijke tonen van heerschappij en onbeperkte macht voor te zingen, schetste hem de schoonheid der vrouwen in zijn gebied, en den hemel op aarde, dien hij hem ontsluiten zoude. Nauwelijks in Rome aangekomen, wist hij den jongen Savelli te overreden, om het bloemenfeest verkleed te bezoeken, vast overtuigd dat, onder de duizende bekoorlijke meisjes van Latium, er wel eene zoude zijn, die den, aan het weelderige hof van Milaan opgevoeden, jongeling zoude boeien. Met een heimelijk vermaak bemerkte hij, hoe spoedig zijn plan rijpte, en dat hij nu de eenige vertrouwde van de zwakheid zijns meesters was, voor wien hij voortaan onontbeerlijk zoude zijn.

Mario Camucci trok, even als Pagnotto het voorspeld had, den volgenden woensdagmorgen door de San-Giovanni poort, terwijl hij achteloos op zijnen ezel, tusschen de korven met groente hing en met zijne beenen heen en weder bengelde.

Een in Arriccia geboren dienaar der Savelli's begon onder de poort een onverschillig gesprek met den ruiter, gedurende dat eenige lansknechten - eene tot alle boosaardige streken uitgeleerde soort van menschen, vooral op de wacht, waar zij ledigen tijd hebben, om nieuwe listen uit te denken - den ezel eenen bundel gedroogde distelen onder den staart bonden.

De anders zoo geduldige ezel had nauwelijk bemerkt, dat hij met deze lastige orde van den distel beschonken was, of hij begon op de nadrukkelijkste wijze daartegen te protesteeren, en, erbarmelijk balkende, eerst met den rechter, daarna met den linkerachterpoot achteruit te slaan, waarna hij ten laatste, den kop tusschen de pooten plaatste, en zijn geheel achterstel zoo onfatsoenlijk in de hoogte hief, dat zijn berijder, koolen en artisjokken, alles door elkander, onder het schaterend gelach der soldaten, op den grond rolde.

Mario sprong woedend op, en de eene vermaledijding na de andere vloekende, wierp hij eenen toornigen blik op het, voor de eerste maal, oproerige dier, en ontdekte oogenblikkelijk de oorzaak dezer wederspannigheid.

Hij klemde zijne tanden opeen, dreigde met de uitgestrekte vuist de hem uitjouwenden, en braakte alle verwenschingen en eeretitels, die hem voorkwamen, uit. Dit was genoeg, om de soldaten in toorn te ontsteken, en te maken, dat zij hem met hellebaardstooten op den grond wierpen, waarna zij hem als rechtstreekschen beleediger der wacht en dus ook van Zijne Heiligheid, knevelden en naar den kerker, onder het Kapitool sleepten. De van zijn dubbelen last bevrijde ezel galoppeerde, met de ooren schuddende, naar Ariccia terug, en bracht balkende de treurmare van het verdwijnen van zijnen meester aan diens betrekkingen over. Maar over de plaats waar, en de wijze, waarop dit voorgevallen was, wist onze langoor, hoe dringend hij daartoe ook uitgenoodigd werd, geene rekenschap te geven.

Pagnotto verzuimde geen oogenblik, den jongen prins van het welgelukken van zijn plan kennis te geven, en deze op zijne beurt niet minder, om naar Ariccia te ijlen, en bij de familie Romagnoli de rol van trooster te spelen.

Hij verscheen weder als de arme hoveniersjongen Giorgio Squaldi, en herhaalde zijne bezoeken eerst wekelijks, daarna dagelijks. Naar zijn voorgeven, diende hij in eenen wijnberg te Marino. Hij nam zoo hartelijk deel in den kommer der aanstaande schoonouders en der verlatene bruid, wist zich zoo goed voor te doen, was zoo bescheiden en bracht zulke aardige snuisterijen uit Milaan mede - dat allen hem wel genegen moesten worden. Pagnotto had den ouden Battista met eene gewichtige houding ingefluisterd, dat Giorgio eens zijn eenige erfgenaam zoude zijn; Mario was en bleef weg; de bruid had zich reeds aan de menigvuldige bezoeken van den knappen blonden Giorgio gewend, en tusschen gewend zijn en liefde, zegt men, dat de afstand niet grooter is dan tusschen het rechter- en linkeroog.

(Wordt voortgezet.)

Hulde aan den heer A. Snieders.

Het door ons op blz. 115 aangekondigde feestmaal ter eere van doctor A. Snieders, heeft Zaterdag, 27 September, ten 6 ure, plaats gehad in de groote nieuwe zaal van den *Burgerkring*, gebouwd volgens de plannen van den bouwmeester F. Baeckelmans. Ruim 150 personen namen er deel aan.

Aan de eeretafel waren gezeten, benevens de held van het feest, de heeren L. Van Ryswyck, 2e voorzitter der letterkundige afdeeling van den *Katholieken Kring*, F. Belpaire, mgr. Sacré, Cogels-Osy, A. de Pret, J. de Laet, J. Van Hissenhoven, V. Jacobs, E. Meeus, J. Van den Bemden, A. de Meester,

J. De Winter, E. Guyot, mgr. Van den Berghe, J. Peeters-Verellen, G. Schoiers. enz.

De harmoniemaatschappij de *Vrije Antwerpenaren* voerde gedurende den disch muziekstukken uit. Bij het nagerecht stelde de heer voorzitter L. Van Ryswyck een heildronk in op Z.H. den paus Leo XIII en HH. MM. den koning en de koningin. De heer Van Ryswyck zette vervolgens in eene toespraak de aanleiding tot de feestviering uiteen. Hij zegde, dat de benoeming van den heer Snieders als doctor *honoris causa* van de Leuvensche hoogeschool, de letterkundige afdeeling van den *Katholieken Kring* had doen besluiten een feest in te richten ter zijner eer, waartoe weldra de medewerking werd verkregen van het hooger bestuur van den kring, alsmede die van de *Conservatieve Vereeniging,* den *Nederduitschen Bond*, het *Vlaamsche volk* en den *Burgerkring.* Spreker maakte eene vergelijking tusschen Hendrik Conscience en den heer Snieders. Bezitten wij van den eerste 100 boekdeelen; laatstgenoemde schonk er ons reeds 80 en zijne werken worden in Holland niet minder dan in België gewaardeerd. Koning Willem en koning Leopold schonken den heer Snieders de versierselen hunner orde en paus Pius IX benoemde hem in de orde van Gregorius-den-Groote. Het talent van den vruchtbaren romanschrijver werd door den heer Van Ryswyck in breede trekken geschetst en alle eer bewezen aan de groote werkkracht van den bekwamen letterkundige, die, buiten en behalve zijn zoo veelomvattenden arbeid op het gebied der romantiek, ook eene zware taak als dagbladschrijver heeft te vervullen. Spreker maakte eene bijzondere vermelding van des heeren Snieders' drie laatste romans, waarvan het *Davidsfonds* de uitgaaf bezorgde. Hij zegde hem dank voor den onverdroten iever, waarmede hij het voorzitterschap waarneemt in de letterkundige afdeeling van den *Katholieken Kring* en betuigde er zijne blijdschap over, te mogen zien, hoe de uitstekende en veelzijdige verdiensten van den heer Snieders algemeen en openlijk werden gewaardeerd in alle rangen der samenleving, welke aan dezen disch waren vertegenwoordigd. Hij besloot, met den gevierde namens zijne vrienden, vereerders en bewonderaars eene hartelijke hulde te betuigen, onder luidruchtige toejuichingen en het klinken der bezielende tonen van den *Vlaamschen Leeuw.* De heer E. Meeus wenschte den heer Snieders in eene hartelijke rede geluk, namens de *Conservatieve en Grondmettelijke Vereeniging.* Ook werden redevoeringen uitgesproken door mgr. Sacré, mgr. Van den Berghe, J. Van Hissenhoven, Victor Jacobs en G. Schoiers, terwijl de heeren Lodewijk De Koninck en Willem Van Ryswyck beurtelings gelegenheidsgedichten voordroegen en vervolgens ingezondene verzenstukken van H. Clayes, S. Daems, T. Sevens en Theelen werden voorgelezen. De heer Snieders, met moeite zijne aandoening bedwingende, heeft in de volgende bewoordingen zijnen dank betuigd voor de hem gebrachte eer:

‘Mijne heeren, mijne vrienden!

Ik heb met een hemelsch geduld den storm van loftuitingen aanhoord, dien gij mij hebt toegericht; 't is meer dan een reus zou kunnen dragen, en ongelukkig ben ik niet van het geslacht der reuzen. Laat mij dan ook heel die vracht en wat er nog zal aangebracht worden, op de schouders leggen van de Vlaamsche beweging; laat mij zeggen: die beweging verheerlijkt gij dezen avond in mij. (*Toejuichingen.*)

Maar dan nog, mijne vrienden, is de eer die mij bewezen wordt, veel te groot en gij hadt er meer dan een in onze omgeving kunnen kiezen, die, meer dan ik, in rechte was om hier, als de verpersoonlijking onzer Dietsche beweging op te treden.

Wat heb ik u dan toch bijgebracht, in den grooten en historisch geworden strijd, dien gij voert om uw eigen bestaan, als volk, op de wereldkaart te behouden?

God heeft mij eenen kleinen vonk geest, zooals aan zoovelen, gegeven; maar Hij gaf mij ook eene warme liefde en eene ijzeren volharding in het werk; Hij gaf mij

daarenboven eerlijkheid in mijne overtuiging - en dien kleinen schat, met taal geduld ontwikkeld, heb ik, sedert veertig jaren, aan de schoonste, aan de edelste aller zaken, aan het behoud van godsdienst, taal en volksbestaan ten offer mogen brengen, en, - dat mag ik u wel bekennen - ik deed het, zonder mij ooit af te vragen of dat offer mij stoffelijk voordeel en eer opleveren zou. Ziedaar al mijne verdiensten. (*Toejuichingen.*)

Heb ik mij, in dien grooten strijd, wel altijd op de hoogte der beweging weten te stellen? Laat mij die vraag niet beantwoorden, maar vandaag dwingt ge mij toch, om, in naam van diezelfde beweging, die gij viert, tot u te spreken, en ik ben het die u dank zeggen moet.

Ja, dank aan allen! Dank aan de *Alma Mater*, die mij een zoo schitterenden titel vereerde! Dank aan u, mijne hartsvrienden der *Vlaamsche Afdeeling*, vrienden van mijne jonkheid, vrienden van mijne mannelijke jaren; dank aan u, bestuur en leden van den *Katholieken Kring,* met wien ik steeds in gemeenschap van gevoelens en denkbeelden heb geleefd; aan u, bestuur der *Conservatieve Vereeniging*, in welke ik als jongeling de schitterendste voorbeelden van politieke eerlijkheid bij de ouderen mocht inoogsten; aan u, leden van den *Nederduitschen Bond, Davidsfonds, Vlaamsche Volk, Burgerkring*, aan alle maatschappijen, hier vertegenwoordigd, met wien ik, van jongs af, en als goed soldaat, op den Germaanschen voorpost, voor het zelfbehoud van Vlaanderens zeden en taal heb gestreden. (*Toejuichingen.*)

Dank, dank aan u allen, van wijd en zijd gekomen; aan geestelijke en wereldlijke overheden, adel, burger, grooten en kleinen! Dank aan mijne vrienden der drukpers, aan de leden van kamer en senaat en vooral aan den minister des konings, aan den volksgeliefden Victor Jacobs, die ons de beteekenisvolle eer bewijst dit feest bij te wonen, die, vandaag, met ons, andermaal, in het fiere Antwerpen, den triomf komt vieren van de zinspreuk, zoo diep in ons aller hart geschreven: *De taal is gansch het volk!* (*Langdurige toejuichingen gemengd met leve V. Jacobs.*)

Laat het bij die weinige woorden blijven, Mijnheeren en vrienden. Maar mocht het mij nog zijn toegelaten, na die woorden van dank, eenen heildronk in te stellen, die op mijne lippen beeft en die ik weet dat in uw hart omwoelt en slechts moet aangeraakt worden om als een vuurwerk in ons midden los te barsten, dan zou ik u voorstellen, op het nog lange, lange leven te drinken van den oudsten letterkundige tusschen ons; van mijnen voorganger in literatuur, in journalistiek en in het staatkundig leven, van hem die met Concience en Theodoor Van Ryswyck den strijd voor eigen bestaan begon; dan zou ik drinken op mijn ouden en trouwen vriend, vader de Laet, die, beter dan ik, de personificatie is van onzen strijd. Aan vader de Laet - heil en lang leven!'

Terwijl deze woorden geestdriftig werden toegejuicht, speel-

de de muziek de *Vlaamsche Leeuw.* Redevoeringen, muziek en liederen, wisselden elkander af tot middernacht. Gulhartiger en eendrachtiger Vlaamsch feest heeft er nooit plaats gehad in Antwerpen.

Wij vernemen met genoegen, dat er een gedenkboek van het schoone feest zal worden uitgegeven, hetwelk al de redevoeringen, gedichten en verdere stukken zal bevatten, welke daarop betrekking hebben.

Driejarige tentoonstelling van schoone kunsten te Brussel. (Vervolg van blz. 142.)

Er is op de tentoonstelling slechts een beperkt aantal godsdienstige schilderijen. Onder andere een verdienstelijk stuk van J. De Vriendt, *De laatste dagen der H. Maagd te Jeruzalem.* Voorts van F.A.D. Duray (Parijs), *Hagar en Ismaël*, B. Wittkamp, eene *H. Rosalia*, die te hoog hangt om gewaardeerd te worden, F.M. Van Acker, *Christus in het graf*, Th. Lybaert (Gent), eene in den goeden trant der oude meesters geschilderde *O.-L.-Vrouw en het kindje Jezus*, A. Thomas, *de H. Maagd op den Calvarieberg*, die des schilders penseel niet minder tot eere strekt dan zijne tentoongestelde *Studie.*

De genreschilderijen zijn bij honderden te tellen. Alfred Stevens munt uit met zijn *Knaapje*, zijne *Vlinders, Het vertrek, Miss* en *Fedora*, ofschoon laatstgenoemd stuk ons min voldoende afgewerkt voorkwam. Ook verdienen van denzelfden vruchtbaren schilder te worden genoemd een *Zonsondergang op zee,* de *Vuurbaak van La Hive* en een *Zicht op Havre*, als parels van toon en kleur.

J. Van Beers' staande *Jongen* is een welgeslaagd gewrocht; deze knaap is de held uit het Engelsch vertelsel van den kleinen Jack Horner; des schilders *Jongen* is verre te verkiezen boven zijne *Eva.*

Veel genoegen deden de teekenachtige *Damspelers* van D. Col. Van C. Cap waren ingezonden de twee stukken, vermeld in onzen jaargang 1883, blz. 184.

H. De Braekeleers *Hoornblazer* en *Rooker*, die wij sedert lang in bezit wisten van den heer A. Vauthier, zagen wij hier terug. In deszelfden schilders *Opschik*, een aan den heer L. Deleval toebehoorend stuk, scheen een arm van het voorgestelde jonge meisje ons misteekend. De drie schilderijen zijn uitmuntend van kleur en uitvoerig bewerkt.

E.J. Boks heeft zijn voor lang befaamd *Casus belli* ingezonden, met eene minder goede schilderij, die *Beterschap* heet en eene herstellende vrouw met een bijfiguur te aanschouwen geeft.

C. Booms' *Grootvaders pijp* is een flink geschilderd stuk. Th. Ceriez' *Prentenliefhebbers* verdienen loffelijk te worden vermeld. De *Sylphide* van Claus doet haren naam en dien des schilders eer: bevallig vrouwtje, bevallig stuk. De *Hoeve in Vlaanderen*, van denzelfden schilder, behoudens eenige onvastheid van kleur, mag worden genoemd een van zijne goede werken.

F. Courtens' *Terugkomst van het lof* en *Mosselschuit* munten uit door hunne degelijke eigenschappen. Ook F. Crabeels' *Koewachtster* ware een degelijk stuk te noemen, zoo het slechts wat meer ware afgewerkt. Wij zagen hier met genoegen het stuk van E. De Jans, *Schafttijd der metsers*, vermeld op onze blz. 27, terug. Het belooft zeer veel voor den schilder. L. Delehaye's *Prentenliefhebber* kwam ons voor, een eenigszins te groot hoofd te hebben. A. De Wilde's geestige schilderij, *De straf,* van de laatste Gentsche tentoonstelling, zagen wij in Brussel terug. E. Farasyns *Teekenles* is eene kindervoorstelling om te stelen. De *Waggelende overheid* en *De inkooper*, van T. Gerard, vormen twee aangename tafereelen, het laatste evenwel eenigszins te bont gekleurd. Loffelijk zijn ook te vermelden J.A. Heyermans' *Eerste*

stappen, R. Lagye's *Vertrek naar de stad*, F. Meerts' *Wachtzaal* 3de *klasse*, C. Nys' *Verloofde*, D. Oyens' *Na de kiezing* en *De kladschilder,* C. Mertens' voor de verloting aangekochte *Schilderijhersteller*, J. Wagners *Op het dak* en *Ondervinding* en E. Geelhands *Voorpost* en *Studeerkamer.*

Van J.B. Huysmans is een, ouder gewoonte, fel kleurig doch zorgvuldig geschilderd stuk tentoongesteld, getiteld: *Arabische zonde met gesloten deuren.*

E. Joors' *Voorhof der hoeve*, toebehoorende aan den heer Sylva, is eene schilderij van zeer groote verdiensten, uitmuntend door kleur en teekening beide; wij wenschen den maker met zijn werk geluk. Van denzelfden schilder een goed portret en een fraai tafereeltje, krachtig gekleurd, getiteld: *De vrouw met den papegaai.*

P. Meyerheim (Berlijn). *Mevrouw die eenen stal bezoekt* en een *Stilleven*, twee ook om hunne kleur belangrijke stukken. F. Mezzara (Parijs), eene goed getroffene *Bretonsche fruitverkoopster.*

P. Verhaerts *Werkplaats* en *Palingbrug te Antwerpen* behooren tot de beste stukken die deze tentoonstelling heeft aan te wijzen; het is met moeite, dat men zich aan de beschouwing van deze inderdaad puike schilderijen onttrekt. L. Van Engelen doet zijne wassende faam gestand met zijne twee stukken: *In nood* en *Koopman in wild;* het eerste is het eigenaardigste.

* * *

Er zijn dit jaar 5 gouden eeremetalen toegekend aan de volgende kunstbeoefenaren: E. De Jans, J. Israëls ('s-Gravenhage), E. Seeldrayers, schilders; J. Dillens en A.P.A. Massoulle (Parijs), beeldhouwers.

J. Danse, lid der commissie en leeraar aan de academie te Bergen, is gelast, voor 10,000 fr. eene plaat te graveeren naar het tafereel van A. Stevens, getiteld: *Het vertrek*, en aan L. Lenain is voor 4000 fr. eene sterkwaterplaat besteld naar het tafereel *In 't schoone Vlaanderland*, van A. Verwee, gekocht door het staatsbestuur mits fr. 16,000. Zij, die bij de tentoonstelling van 1887, 20 loten nemen, zullen een exemplaar krijgen van de eerste plaat; zij, die 10 loten nemen, bekomen een exemplaar van de tweede plaat.

Naar men bericht zou het staatsbestuur ook onderhandelen voor den aankoop van de *ruitersgroep* van graaf J. de Lalaing (zie bladz. 142) en de *Terugkomst van het lof*, van F. Courtens, ieder mits 6000 fr.

(Wordt voortgezet.)

Rijzende blaren,
poezie van Jan Van Beers.

Dit is de titel van een prachtbundel, van Jan Van Beers, met 6 penteekeningen door des schrijvers zoon, den befaamden kunstschilder, opgeluisterd, gedrukt en uitgegeven door den heer Ad. Hoste, te Gent. Er zijn in ons land en vooral in Holland reeds vele keurige uitgaven van dichtwerken verschenen; maar niet eene daarvan is met zooveel zorg bewerkt als de onderhavige. Het prospectus herinnerde er aan, dat, nu weldra 30 jaar geleden, bij het verschijnen van Jan Van Beers' *Levensbeelden*, de heer H.J. Schimmel in de *Gids*, schreef: 'Wie kent den naam van den Belgischen dichter der *Jongelingsdroomen* niet? Hij zweeft immers over tongen, die anders zeldzaam door poëten of poëzie in beweging worden gebracht? Het schijnt zelfs dat Jan Van Beers bestemd is om het populair standpunt van Vader Tollens in te nemen.' Tollens zelf schreef, dat: 'Tusschen de jongere dichters van toen, de Génestet en Van Beers de twee waren, die het meest beloofden.'

Het verschijnen van Van Beers' derden dichtbundel: *Gevoel en Leven*, kwam die gunstige beoordeelingen bevestigen en zijne *Jongelingsdroomen* beleefden reeds 9 uitgaven. Te recht schrijft het prospectus, dat in Noord- en Zuid-Nederland als eene welkome tijding is vernomen geworden, dat een vierde dichtbundel, onder bovenvermelden titel, het licht ging zien. De bundel *Rijzende blaren* bevat de volgende stukken: *Aan mijne jongens*, een gedicht vol Vlaamsch gevoel en Vlaamsche overtuiging, waarin, onzes dunkens, de schrijver zijn toestand evenwel in te donkere kleuren afschildert; voor zooveel wij de vrijheid mogen nemen na te gaan, heeft de hoogbegaafde dichter zich niet over het noodlot te beklagen; *Feestzang*, een gelegenheidsstuk, in 1872 gemaakt, bij het openen der nieuwe dokken te Antwerpen; *De duif van moeder*, een allerliefst gedicht, dagteekenend van 1878; *Een droom in 't Paradijs*, op muziek gezet door J. Blockx en verleden jaar te Antwerpen ten gehoore gebracht (zie 1883, blz. 66); *Wanneer ik slapen zal,* van 1882; *In verlof* (1881); *Erfgenamen* (1883); *Bij den Hooiopper*, naar eene schilderij van des dichters zoon (1884); *Grijze liefde* (1884); *Van 't merelnestje* (1883) en *Confiteor.*

Aan den dichtbundel van den heer Van Beers ontvangt het Nederlandschlezend publiek een inderdaad prachtig nieuwjaarsgeschenk voor 1885. Prijs: 8 franken.

Bruidspenningen.

Bij het afbreken der trappen van het stadhuis te Venlo, in de eerste helft der maand Mei, werden verschillende zilveren munten gevonden, uit de XVe en XVIe eeuw. Deze schijnen afkomstig te zijn van de gewoonte, die ruim 25 jaren geleden te Venlo nog bestond, dat de bruid en hare maagden bij de voltrekking van het huwelijk geld strooiden voor de talrijke menigte, die zich tot het oprapen daarvan verzamelde. Deze gewoonte was zoo gedwongen, dat wanneer zij verzuimd werd, men het bruidspaar naar de kerk en naar huis begeleidde onder het roepen van: 'Arme bruid! arme bruid!'

Jan Blokker,
Schetsen uit het studentenleven, door Flor. Heuvelmans.

Dat er bij de studenten der beroemde Leuvensche *Alma-Mater*, velen zijn, die voor hunne hoogst ernstige studiën eenige verpoozing zoeken in het uitrichten van

allerhande kattekwaad, is genoegzaam geweten. Waar is het spreekwoord: *Il faut que jeunesse s'amuse;* maar er zijn van die jeugdige snaken, voor welke de studie slechts eene bijzaak is, die aan de dolle kwâjongenstreken de voorkeur geven, de leergangen verwaarloozen, en dan ook, bij elk examen, regelmatig worden ‘gebuisd.’ Wij hebben er evenwel een gekend, die, na een twaalf- of vijftienjarig verblijf aan de hoogescholen, er toch eindelijk in gelukte, met een diploma van doctor in den zak, door het oog eener naalde te kruipen. Maar zooveel geluk valt niet aan allen ten deel.

De heer Flor. Heuvelmans heeft over het studentenleven een aardig boekje geschreven, waarin hij eenige typen sprekend en handelend laat optreden en ons verscheidene hunner grappen ten aanschouwe geeft. Zijn held, Jan Blokker - die met den schrijver van zeer nabij schijnt vermaagschapt te zijn - gaat insgelijks de lessen der hoogeschool volgen; hij vertrekt naar Leuven, met het vaste voornemen, er vlijtig te leeren, maar zich ook goed te vermaken; hij zou geene enkele les willen verzuimen, doch de lieve kinder-, boven- en keukenmeisjes zal hij vlak in de oogen zien, er tegen lachen en knipoogen..... Kortom, hij wil er zich overheerlijk ‘amuseeren.’

Geestig en met veel humor vertelt de heer Heuvelmans de heerlijke en vroolijke daden van zijnen held, zijne inwijding bij de geheime maatschappij der Nachtridders, in de herberg de *Samaar*, zijne potsierlijke verschijning op een bal of *soirée* in de dusgenoemde groote wereld, en nog menigvuldige andere bijzonderheden uit het studentenleven. Jan Blokker had, aan de hoogeschool, welhaast talrijke vrienden; bij twee hunner, Rik en Mus, sloot hij zich aan, tot zoo verre dat zij het geld, hetwelk zij maandelijks van huis ontvingen, bijeenlegden en er tot zoolang het duurde, gezamenlijk als broeders van leefden. Het driemanschap vermaakte zich uitmuntend; maar op zekeren dag was de kas ledig, lang voor dat de maand ten einde was. Wat gedaan? Welk middel verzonnen om op eene eerlijke wijze aan geld te geraken? Hoe zij het daartoe aan boord legden, laten wij hier den schrijver zelve vertellen:

‘Het was kermis te Haecht. De *pachteskens* waren glimmend schoon van vroolijkheid en levenslust. De studenten dol van vreugd en genoegen. Wat werd er gedanst en gezongen! In al de groote herbergen speelde koperen muziek dat hooren en zien vergingen. De boerenjongens zagen met nijd en afgunst de lieftallige studenten met de blozendste meisjes van hun dorp walsen. Maar daar geeft de student den weerlicht van. Hij is vrij en overal baas.

Chaîne de dames! en de koppels zwieren dooreen, lossen elkander en vinden elkander weer, alsof zij nooit meer konden scheiden, en toch is het maar voor een uurke; wat geeft er dat aan, 't is kermis, 't is zomerdag, Juni, Zondag, en bin-

nen vier weken het examen. Weg met dat spook! Wij zijn jong, leve de vreugd!

Cavalier seul! en de armen en beenen gaan gelijk de lucht in; een helder handgeklap en de danser staat voor de danseres van zijnen vis-à-vis, eenige buigingen, een zwier of drie met haar in 't ronde en weer omarmt hij zijne eigene danseres.

En avant quat'! en weer rommelt en woelt alles dooreen. 't Is eene beweging die eene kwezel op vijf minuten dol zou maken, maar waartegen een student en een kermislief bestand zijn.

Galop! en huppelende toonen komen uit cornet en tuba, en licht en vlug vliegen de koppels over den natgegoten plankenvloer. Nu het *allegro* en *presto!* en vlugger nog draaien de dansers rond. *Prestissimo!* en het is een wild gekrioel van de dooreen zwaaiende menigte, hijgend en zwoegend.

Halt! Ronde! De cornetblazer in zijne hemdsmouwen komt van de stelling gesprongen. Arm aan arm wandelen dansers en danseressen; de dans is betaald, de cornetblazer-ontvanger schiet terug op de stelling en het klinkt: *Polka!*

Op de markt staat het vol kramen; daar tusschen wemelt eene bonte menigte: boeren met den blauwen kiel, boerinnekens met de veelkleurige doeken op het hoofd, lansiers met de witte koorden op de borst; alles lacht, alles is vroolijk, 't is kermis overal, in hemel en aarde; de zon verheldert gansch het vroolijk gewoel.

Daar rijdt een open tweespan de markt op. Op den bok nevens den koetsier zit een man in Turksche kleeding die met alle geweld de trommel slaat. In het rijtuig een heer in galakostuum, met zwarten rok en witten halsdoek. 't Is een tandentrekker!

- En ik zeg u dat het Mus is, riep een student.
- Wel ja, gij hebt gelijk, het is Mus,
- En de Turk is Rik.
- Maar zie dan, hij heeft eene zwarte pruik op.

Het rijtuig houdt stil. Boeren en heeren, boerinnen en dames scharen er zich rond.

Rik trommelt alsof hij de dooden moest wekken voor 't laatste oordeel.

Mus staat recht in het rijtuig en geeft eenige bevelen aan Rik dien hij Mustapha noemt. Het getrommel neemt een einde en Mus het woord.

- Gij, lijdende zielen op den aardschen bodem, komt luisteren naar het heugelijke nieuws. De dag is aangebroken waarop uw lijden in verblijden gaat veranderen. Eene troostrijke zending is de mijne. Komt dus allen tot mij, die, 't zij in armen, beenen, magen, harten, en bijzonder tanden eenige kwaal of pijn lijdt en ik zal u genezen, want ik ben dokter Willebaldus, met de toestemming van burgemeester en schepenen hier tegenwoordig, Mustapha, mijn trouwe dienaar, dien ik uit verre gewesten, gelegen tusschen Turkije en Californië, medegebracht heb, is door mij van den dood opgewekt door eenige druppels van mijn *essentia beestorum.* Zelfs hadden de wilde menschen die dat land bewonen en die half mensch en half paard zijn, den voet van mijnen trouwen dienaar afgebeten; en ik heb hem eenen nieuwen voet gegeven door het aanstrijken mijner zalf, die een mengsel is van mijnen *essentia* met ratelslangenvet. Toon uwen voet aan het geëerd publiek, Mustapha!

Dit laatste woord is niet koud of Rik heeft reeds zijne schoenen en kousen in het rijtuig liggen. Al de boerinnen komen gapende toegedrongen om Mustapha's voeten te zien.

- Hoe is 't mogelijk! 't Is een wonder, 't kan bijna niet zijn! en andere uitroepingen geven de maat der opschudding.

- Mustapha, doe uwe sandalen terug aan de voeten, beveelt dokter Willebaldus, terwijl hij een doodshoofd te voorschijn haalt en de boerinnen op dit zicht tien voet achteruit deinzen.

- Vreest niets, brave vrouwen, het is het hoofd van den braafsten der menschen die ik sedert meer dan twintig jaren gekend heb. Gij ziet dat hij nog al zijne tanden heeft en gij zult mij vragen hoe dat komt? En op die vraag zal ik u antwoorden: dat komt alleenlijk van mijne *essentia.* Nochtans heb ik hem zeven tanden getrokken en door de kracht mijner *essentia* zijn zij allen terug in den mond gegroeid.

Op dit gezegde ontstaat er eenige beweging onder het volk; eene oude boerinne wil met alle geweld hare zes overblijvende oude tanden laten trekken, met het vaste gedacht dat zij er twee en dertig nieuwe zal terug krijgen.

- Een weinig geduld, beste vrouw, wij zullen aanstonds de operaties beginnen. Vooruit, de muziek!

En Mustapha slaat op het ezelsvel met zooveel geweld dat voorzeker de ezel die het vel vroeger gedragen had, het in zijn graf moest voelen.

Gedurende dit *solo* haalt Mus een aantal messen, breekijzers en tangen te voorschijn. De schaar nieuwsgierigen trekt op dit zicht vijf meters achteruit.

- Komt nu tot mij, gij allen die door tandpijn gekweld zijt en ik zal u verkwikken; ik trek alle tanden, zonder pijn noch smart. Komt tot mij, komt maar op!

Een jongeling springt in het rijtuig, hij houdt den vinger in den mond en huilt als een bezetene.

- Wel dat is Jan Blokker, fluisterde een student tot zijnen gezel.

- Ja ik zie het, is het antwoord, ze zijn weer met hun drieën bijeen, dat zal wat gaan worden hier.

- Waar is de pijn? roept Willebaldus, die eene blinkende tang in handen heeft,

- Och... Och... aïe.. aïe... hier, mijnheer..

Mus duwt hem op de bank van het rijtuig, steekt hem de tang in den mond en haalt eenen kolosalen paardetand te voorschijn.

- Wacht nu, hier wat *essentia* aangestreken! 't is klaar, voelt ge nog pijn?

- Ik heb niets gevoeld, mijnheer; wat ben ik tevreden. Hoeveel kost het?

- Een frank voor den tand en een voor de flesch *essentia;* men betaalt aan Mustapha!

- Ziehier, mijnheer, en Blokker doet alsof hij twee frank in de hand van den Turk steekt.

De oude boerin volgt op den Blokker.

- Al mijne tanden mijnheer...

- Een is genoeg, de andere zijn goed. Zet u neer.

Mus trekt haar een tand, maar een tweede, die zeer los staat, komt er insgelijks uit.

De boerin jankt als een hond met eene blikken buis aan den staart en Mustapha roffelt op de trommel dat het publiek van het gehuil der boerin niets hooren kan.

- Een tand, een frank, roept Mus, betaal aan Mustapha.

- Och, mijnheer Gustaf, kermt de boerin, hij heeft er mij twee getrokken.

- Zwijg of gij betaalt voor twee, fluisterde haar de Turksche dienaar. Hier, eene flesch *essentia*, nog een frank!

Vóór de avond viel, had dokter Willebaldus meer dan twintig tanden getrokken en meer dan honderd fleschkens *essentia* verkocht.

- Wij zullen vandaag beter eten dan gisteren, zei Jan Blokker, toen de drie vrienden rond tien ure terug naar Leuven reden.

- Ja, en wij zullen het nu wel trekken tot den eersten Juli, als wij weer wit ijzer van huis krijgen, lachte Mus.

- *Salam alek*, riep Rikkers, omziende naar het dorp dat hun eene goudmijn geweest was, en zich tot den koetsier wendende wierp hij hem zijnen tulband in den nek en riep: - Hop! Max! in vollen draf naar den *Samaar!*'

De 14^{e} Juli was voor Jan Blokker een heuglijke dag. Ondanks al zijne guitenstreken, mocht hij er alsdan in gelukken, zijn examen met onderscheiding afteleggen. Na die merkwaardige gebeurtenis met zijne vrienden lustig te hebben gefeest en gevierd, keerde hij, tot groot genoegen zijner brave ouders, als dokter, naar zijne geboortestad weder, waar hij thans ongetwijfeld als een geleerd en zeer ernstig man te boek staat.

Wij zegden dat het werkje van den heer Heuvelmans geestig en vol humor is; jammer dat taal en stijl nog al veel te wenschen laten; doch het is een eersteling, en als dusdanig mogen wij al de feilen niet op den keper beschouwen. Het bezit verdiensten en verraadt aanleg, en met die eerste proeve heeft de schrijver, in het literarische vak, zijn eerste examen op eene voldoende wijze afgelegd; wij zijn dan ook in rechte, van hem te verwachten, dat hij welhaast, met eene nieuwe proeve, zijn tweede examen met onderscheiding zal afleggen.

J. STAES.

Weervoorspellingen.

Bestaat de mogelijkheid, om vooruit met zekerheid te bepalen hoedanig het weder zal zijn, dat er te verwachten is? De Duitsche sterrekundige Herman J. Klein antwoordt op die vraag, dat het aan de weerkundige wetenschap tot nu toe niet mogelijk is, het toekomend weer voor meer dan één dag te bepalen; slechts in bepaalde gevallen kan men nog met eenige waarschijnlijkheid iets van het weer van den tweeden dag zeggen; maar eene bijzondere weervoorspelling voor eene geheele week of voor langer dan twee dagen is, van het standpunt der hedendaagsche weerkunde beschouwd, louter kwakzalverij.

Kroniek.

Antwerpen. Onze schilders zijn druk aan het werk voor de naaste tentoonstelling. K. Verlat voltooit een uitmuntend dierenstuk, getiteld: *De oester en de twee pleiters.*

- E. Farasijn maakt eene kopie, in het museum, naar het tafereel *De Schelde*, van Abraham Janssens, bestemd voor de vernieuwde Breederaadzaal op het stadhuis, waarvan het oorspronkelijke afkomstig is.

- F. Vinck heeft twee zolderstukken voor de gemeenteraadszaal geschilderd, voorstellende: 1. *De geesten der beeldende kunsten*, 2. *Azië, Afrika, Amerika, Oceanië die hunne voortbrengselen aan Antwerpen aanbieden.* E. De Jans heeft, voor dezelfde zaal, de portretten van Z.M. Leopold II en H.M. de koningin naar die van L. Gallait uit het hedendaagsch museum van Brussel geschilderd.

- Aan den heer A. Delfosse is door het gemeentebestuur opgedragen, mits de som van 2000 fr., de medaillonportretten te schilderen van de oud-burgemeesters Rockox, Van Straelen, Marnix en van Ertborn, om te worden geplaatst op het stadhuis, in de burgemeesterskamer.

- Wij vestigen de aandacht van wie het moge aangaan, op den erg verwaarloosden toestand, waarin, op de voormalige begraafplaats Stuivenberg, het in onzen jaarggang 1871, blz. 137, afgebeelde steenen gedenkteeken van J.C. Van Ryswyck zich bevindt.

- Op 11 November is in het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen*, eene commissie gevormd voor de inrichting van een *internationaal toonkundig congres*, dat in 1885 zou worden gehouden. Heeren P. Benoit, ridder L. de Burbure en F. Lutens zijn de voorzitters, J.E. Croegaert en E. Grandgaignage de secretarissen der commissie.

- Van den beeldhouwer E. Van der Linden waren van 16 tot 23 November in de zaal der Venusstraat tentoongesteld eene groep in gebakken aarde, getiteld: *Schuldige liefde* en een zeer goed gelijkend bronzen borstbeeld van den heer burgemeester L. de Wael.

- Ter gelegenheid der wereldtentoonstelling van 1835, zullen al de gravuren, naar schilderingen en teekeningen van Rubens, verzameld door de bijzondere commissie van het werk van Rubens, bij elkander worden tentoongesteld (zie 1883, blz. 44). Het gemeentebestuur laat te dien einde in het lokaal der tentoonstelling eene zaal inruimen van 800 vierkante meters.

- 27 November waren in den Vlaamschen schouwburg zeer fraaie gezichten uit Spanje en Palestina tentoongesteld, vanwege den heer A. Van der Nest, lid van den gemeenteraad, die onlangs voornoemde landen bezocht.

- In den boekhandel van J. Bouchery, Hopland n^{r} 30, is een werkje van 35 blz. verschenen, het welk zeer veel nut kan stichten en zich daarbij zeer aangenaam laat lezen. Het is getiteld: *Grond en rijkdom onzer moedertaal*, taalkundige bemerkingen, voorgedragen door Ed. Ipers, in de letterkundige vereeniging Jan-Frans-Willems. In een aantrekkelijken vorm heeft de bekwame schrijver beknopt en bondig vele waarheden gezegd, die verdienen te worden behartigd door alle vrienden der moedertaal.

Brussel. Ter voltrekking van het stadhuis is voorgesteld in de nissen van den gevel een honderdtal beelden van burgemeesters uit den tijd van 1421 tot 1585 te plaatsen.

- Er is spraak van het stichten eener academie van Nederlandsche letterkunde, welke gelijktijdig voor Holland en België zou bestaan. De jaarlijks aftredende voorzitter zou, bij regelmatig wisselende beurten, door de Hollandsche en Belgische regeeringen worden benoemd.

- De commissie voor de toekenning van prijzen uit het fonds N. Godecharle (zie 1881, blz. 205) aan kunstwerken van de 3-jarige tentoonstelling, heeft hare keus gevestigd op de volgende stukken: G. Van Strydoncks schilderij uit het leven van *Tobias* (zie blz. 142), P. Du Bois' beeld van *Hippomenes* en Victor Horta's *bouwkundige teeleningen.*

- Nieuwsbladen hebben gemeld, dat, ten overstaan van den deurwaarder E. Feyaerts, op 13 November, in de roepzaal der Anspachlaan, 22 *schilderijen* van Hendrik De Braekeleer te zamen werden toegewezen voor 815 fr. Wij hebben ons bij den heer Hendrik De Braekeleer, te Antwerpen, bevraagd aangaande deze verkooping. De bekwame schilder, wiens doeken bij duizende franks worden betaald, heeft ons verklaard, dat hij, te Brussel geen onderzoek naar de zaak gedaan hebbende, daarover geene bepaalde inlichtingen kon geven, maar in het denkbeeld te verkeeren, dat de zoogenoemde 22 schilderijen zullen hebben bestaan in kleine schetsen, waterverfschilderingen en teekeningen van zijnen beginne.

- 30 November, de 10^{e} verjaardag van den dood van A. Van Hasselt (zie onzen jaargang 1874, blz. 204), werd, onder aanvoering van den letterkundigen kring *Jeune Belgique*, een optocht gehouden naar des dichters graf, het welk versierd werd met eene fraai bewerkte ijzeren kroon, gewrocht door den kunstsmid J. Wuyts, uit Antwerpen. Door den heer G. Rodenbach werd eene redevoering uitgesproken

Gent. Het plan bestaat, om in deze stad, ter eere van Lieven Bauwens een standbeeld op te richten.

- Bij S. Leliaert, A. Siffer en c^{o} is verschenen Vondels meesterstuk *Lucifer*, treurspel, in 5 bedrijven, taal- en letterkundig verklaard door A.M. Verstraeten, van het gezelschap van Jezus, in een boekdeel van omtrent 200 blz. Prijs fr. 1.50. De geleerde schrijver drukt in zijn voorbericht de verwachting uit, dat deze uitgave niet slechts als schoolboek in hoogere klassen, maar ook als leesboek in beschaafde kringen dienstig zal wezen. Wij vestigen de aandacht onzer lezers op dit nuttig en aantrekkelijk boek.

Leuven. De heer Frans Vermeylen, wiens beeldhouwwerk niet alleen op de Brusselsche tentoonstelling (Bataaf, Vrede, Overwinning), maar ook in 't buitenland meer en meer hooggeschat wordt, heeft op dit oogenblik in de voorhal van het stadhuis te Leuven twee modellen van treffelijke paalbeelden of karyatiden[(1)] tentoongesteld, die bestemd zijn den koninklijken ingang van het statiegebouw te Amsterdam te versieren. De modellen zijn vervaardigd uit het nieuwgevonden l i j n w a a d g i p s , dat door den heer Vermeylen zoon reeds zoo gelukkig in den historischen stoet bij de feesten der hoogeschool is aangewend. De lichtheid der gegoten voorwerpen, die daardoor gemakkelijk verplaatsbaar zijn, maakt dezen nieuwen vond zeer aanbevelenswaardig.

De beide beelden bestaan, op oud-Grieksche wijze, uit twee edele en gedrapeerde vrouwengestalten. Zij staan zoo vast, zoo bewegingloos, dat men hare bestemming duidelijk erkent. Het edele ietwat ronde en gezette fijn gemodeleerde gelaat staat fier en recht op de krachtige schouders.

Dat deze vrouwenfiguren, aan een slavenvolk herinnerende, *Gezag* en *Goedertierenheid* gedoopt zijn, en haar daartoe een staf en zinnebeeldige bloemen in de hand zijn gelegd, is voorzeker niet de schuld van den schepper der beelden, maar moet wel aan hunnen peter toegeschreven worden.

(1) Het Fransche woord C a r y a t i d e drukt volstrekt het gedacht niet uit. Het is ontsproten (zegt men) aan de gewoonte der Grieken, de type der tot s l a v e r n i j onderdrukte vrouwen van Karië, in den Peloponnesus, voor dit versiersel hunner gebouwen te bezigen.
Dr. P.A.Th.

In de Grieksche, zoowel als in de oud-Germaansche godenleer, werd *het Gezag* vooral door eene z i t t e n d e m a n n e l i j k e figuur (Zeus, Thor) uitgedrukt en David laat den Zoon z i t t e n aan de rechterhand des Vaders. Christus zal komen g e z e t e n (als rechter) om te oordeelen levenden en dooden, gelijk ook in de christelijke iconographie wordt afgebeeld.

Nog zij aangestipt, dat de vrouwenfiguur met het zinnebeeld van de goedertierendheid de gelaatstrekken heeft van de koningin der Nederlanden.

Dr. P. ALB. TH.

(N.B. De redactie doet haar geachten medewerker opmerken, dat lijnwaad-gips van voor lang bij de beeldhouwers bekend is. Wij herinneren ons, dat nu wijlen J. Van Arendonck in 1855 te Antwerpen beelden in voormelden aard maakte. Zie *de Vlaemsche School* van 1855, blz. 104.)

Buitenland.

Amsterdam. De internationale prijsvraag voor het oprichten van eene nieuwe beurs (zie blz. 99) werd beantwoord door de inzending van 199 ontwerpen. Aan de makers der 10 volgende werd eene belooning van 1000 gl., voor ieder, toegekend: n^{r} 3, A.G.R.; n^{r} 20, *La bourse ou la vie;* n^{r} 38, *Ne*(*e*)*derland;* n^{r} 69, het wapen van Amsterdam met de leus: *Je maintiendrai;* n^{r} 73, *Mercaturoe*; n^{r} 83, *Persévérance;* n^{r} 91, *Ammerack;* n^{r} 106, *Lieven de Keij*; n^{r} 150, het wapen van Amsterdam met de leus: *In hoc signo floresco;* n^{r} 172, *Y.* De makers van de ontwerpen n^{r} 20, 73, 91, 150 en 172 zijn aangewezen om deel te nemen aan den 2^{n} prijskamp.

- Rembrandts *Vergulder*, zoo wordt in nieuwsbladen van het begin van November geschreven, is door een Nieuw-Yorkschen bankier aangekocht voor 200,000 dollars. In een vorigen jaargang vermeldden wij, dat deze beroemde schilderij alstoen was aangekocht door den markgraaf van Salamanca, te Madrid, voor 800,000 fr.

Utrecht. Den 29^{n} November is in deze stad een museum voor kunstnijverheid geopend, afgedeeld in 7 afzonderlijke zalen, te weten: zaal 1, zilversmidskunst, glaswerk, porselein en aardewerk; 2, bibliotheek voor boek- en plaatwerken over takken van kunstnijverheid; 3, meubels, houtsnijwerken enz; 4, tapijten, behangsels, stoffen enz.; 5, pleisterafgietsels van Grieksche en Romeinsche kunstwerken en van werken der Italiaansche en Fransche kunstherbloeiing; 6, dergelijke en andere afbeeldingen van Moorsche, Byzantynsche, Romaansche en Grieksche kunstwerken en werken uit den tijd van de Vlaamsche en Hollandsche kunstherbloeiing. Zondags is het museum kosteloos open.

Pizza. De reizigers, die deze stad bezochten, zullen zich een kleinen vierkanten toren herinneren van ojivalen bouwtrant, dicht bij den beroemden hellenden toren, waarvan wij, in 1874, blz. 51, eene fraaie afbeelding gaven. Genoemde kleine toren wees men daar gewoonlijk aan als de dusgenaamde hongertoren, waarin graaf Ugolin zou gevangen hebben gezeten. Bij den eersten oogopslag kon men zich echter overtuigen, dat dit gebouw hoegenaamd geene betrekking had met dat, waar het vreeselijk drama plaats greep, dat Dante stof gaf tot een der treffendste toestanden zijner *Divina Commedia.* Maar men wist toch ook niet, waar die toren gestaan had. Thans heeft men, volgens de *Gazette de Lausanne*, bij herstellingen aan het paleis Finocebiotti, waarvan de stichting opklimt tot de IXe eeuw, onder het dak eene cel gevonden, waarvan de deur sedert eeuwen gesloten scheen en het inwendige overeenstemt met Dante's beschrijving. Daarenboven heeft men in de onderaardsche gewelven van hetzelfde paleis geraamten van adelaars gevonden, die den titel schijnen te bevestigen van *Torra del muda*, welke aan den toren van graaf Ugolin werd gegeven.

Herinnering aan de Antwerpsche Rubensfeesten van 1877.

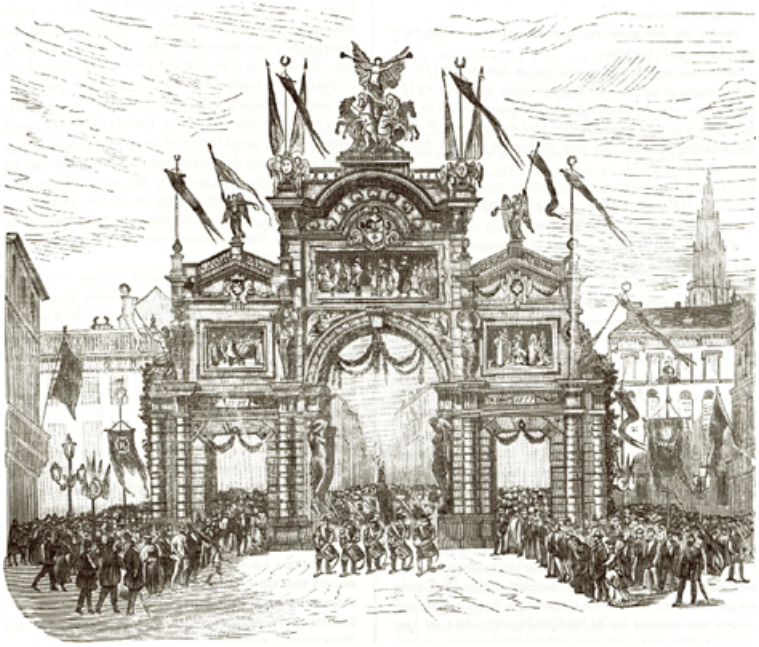

EEREPOORT OP DE MEIR, TEEKENING EN HOUTSNEDE DOOR ED. VERMORCKEN.

Zooals wij destijds hebben gemeld, heeft het plan bestaan, een volledig gedenkboek uit te geven van de prachtige feesten, waarmede in 1877 de driehonderdste verjaardag van den vorst der Vlaamsche schilders te Antwerpen werd gevierd.

Dit boek zou opgeluisterd zijn geworden met de afbeeldingen van de velerhande merkwaardige versieringen, die te dezer gelegenheid binnen Antwerpen waren aangericht.

Het bestaan van dit plan werd met groote belangstelling vernomen en het liet zich dan ook verwachten, dat het voor de samenstelling van het gedenkboek niet zou ontbroken hebben aan medewerkers. Ongetwijfeld zou een dergelijk werk ook vele inschrijvers hebben gevonden.

De stedelijke overheid had het ontwerp al dadelijk onder hare bescherming genomen. Om de uitgave van het gedenkboek te begunstigen, stond de gemeenteraad, in zijne zitting van 6 Augustus 1877, een hulpgeld toe van 2000 fr. (Zie het *Gemeenteblad*, 1877, blz. 134 en 172.)

Ruim zeven jaren zijn sedert voorbijgesneld, zonder dat het vermelde ontwerp ten uitvoer gebracht werd[1]. Wij beschouwden het als geheel verlaten.

Aangenaam is het ons dan ook geweest, dezer dagen te mogen vernemen, dat er sprake is van pogingen, om de elementen te verzamelen, die de uitvoering van het plan mogelijk zouden kunnen maken. De wensch zou zijn, het *Gedenkboek van de Rubensfeesten* uit te geven met oorspronkelijke en op hout gegraveerde platen, iets wat zeer nuttig ware voor onze houtgraveerschool. De overblijvende gelden van den Rubensprijs zouden hier een nuttig gebruik kunnen vinden.

Wij hopen, dat zij, die dit loffelijk ontwerp hebben opgevat, zich niet licht daarvan zullen laten afbrengen. Voorzeker, het mag niet worden ontveinsd, de taak is zwaar en lang, maar

(1) Er verscheen in 1877, bij den drukker B.J. Mees, eene aflevering van een werk getiteld: *Le 300e anniversaire de Pierre Paul Rubens. Compte-rendu officiel des Fêtes à Anvers, par Gustave Lagye.*

het beoogde doel is zoo schoon, dat de bereiking ervan zou mogen worden beschouwd als eene belooning, ook voor de grootste opofferingen,

Zoodra wij iets meer van de zaak vernemen, zullen wij er onze lezers mede inwijden.

Ondertusschen, als een staaltje van de Antwerpsche straatversieringen gedurende de Rubensfeesten, verleenen wij hier eene plaats aan de houtsnede der eerepoort, die op de Meir prijkte en waarvoor de toenmalige stadsbouwmeester P. Dens de teekening leverde. (Zie voor de beschrijving der feesten onzen jaargang 1877.)

Eene oude gebeurtenis.
(Vervolg van blz. 158.)

Wie weet, wat er zoude gebeurd zijn, wanneer Laetitia niet op eenen schoonen dag te Rome gekomen was, en op de Montonoraplaats, tegenover den schouwburg van Marcellus, hare asperges en salade te koop geboden had. Juist was zij bezig, hare door de zonnehitte verwelkte groenten met het water uit de nabijzijnde fontein te bevochtigen, toen uit het paleis een deftige stoet van ruiters naderde - aan welks hoofd zich de blonde Giorgio, in het zijden wambuis en mantel, met wuivende vederen, en het ridderlijke zwaard op zijde, bevond. De korf ontzonk aan hare hand.

- O, heilige moeder Gods! zuchtte zij, wat beduidt dit? Bedriegen mij mijne oogen? Als 't u belieft, sprak zij, tot een bij de fontein staanden persoon, zeg mij toch, wie is de ruiter, op dat statige paard, die daar zooeven voorbijreed?

- Wel komaan, dien pleegt ieder knap meisje te kennen, even als hij wederkeerig allen kent. Het is de prins Orlando Savelli, de jonge erfgenaam.

Laetitia schudde zwijgend het hoofdje; zij moest zich vergist hebben. Toen zag de vorst nog eenmaal om en sprak zacht eenige vluchtige woorden tot een in de poort staanden dienaar - deze was niemand dan de hatelijke Pagnotto. Nu bleef haar geenen twijfel over - zij was schandelijk bedrogen, en haar bruidegom het slachtoffer van den huichelaar geworden.

Als eene razende liep Laetitia over het plein en door de straten. De hartstochtelijkheid van een zuidelijk hart kent geene palen. Het draaide haar alles als nevel voor het gezicht - de doek is aan den onstuimig hijgenden boezem der achtelooze ontgleden, de zilveren naald de haarvlechten ontvallen, die nu als zwarte baren haar achterna golven. Onwillekeurig richt zij hare schreden naar de poort. Reeds heeft zij het Vaccinoveld bereikt - daar valt haar blik op den toren des Kapitools en met bliksemsnelheid vaart haar de gedachte door de ziel: Naar den senator, naar den oppersten rechter van Rome. Reeds had zij in vliegende haast de trappen beklommen, toen de uitroep: ‘Laetitia! mijne Laetitia!’ haar oor trof. Zij ziet op - een bleek, verwilderd gelaat staart door de traliën van den onderaardschen kerker - zij herkent het, het is dat van haren Mario. - Zij vliegt naar hem toe, omklemt de gekruiste stangen en drukt haar van woede en verrukking gloeiend gelant tegen 't koude ijzer. Tranen ontsprongen aan hare oogen en vloeiden over de brandende wangen. Zuchten, verwenschingen, uitroepingen der zaligste bedwelming verdringen zich op hare lippen - doch langeren tijd heeft zij noodig, eer zij de gedane ontdekking, haren argwaan van het dubbele bedrog, kan uitstamelen. Thans varen alle furiën der woede in den gevangene. Krampachtig schudt hij de traliën zijner gevangenis - hij knarst op de tanden - zijne oogen rollen door het hoofd - hij wordt doodsbleek. ‘Wraak! bloedige wraak!’ barst hij uit. ‘Neen, niet naar den senator, Laetitia! Denkt gij, dat de trotsche nobile gevoel heeft voor den gekromden, vertredenen worm? Wraak aan den vorstelijken huichelaar, aan den duivelschen koppelaar! Ik moet vrij zijn - nog dezen nacht. Spoedig, meisje, eene vijl. Verberg ze en reik ze mij in het

voorbijgaan toe, zoodra het uur der rust voor de lansknechten geslagen heeft. Om middernacht ben ik in Ariccia.'

Hij was er ook.

Zonder de minste gedachte te voeden, dat een, voor de minnenden gelukkig, toeval zijn snood gesponnen plan verijdeld had, reed de prins, onder het geleide van Mephistopheles Pagnotto, in den avond van den volgenden nacht, naar Ariccia. Met verbazing bemerkten zij, dat het, tot nu toe onbewoond gebleven huis van Mario Camucci, helder verlicht en met menschen omringd was. Uitgelaten vroolijke knapen zwaaiden juichend, vonken om zich verspreidende, harstfakkels langs de straat, schoten pistolen af, of wierpen sissende voetzoekers in de lucht. De vrouwen verhieven zich op de teenen, om door het venster te zien, en binnen klonk het vroolijke geluid der mandoline, het klinken der schellen van de rinkelbom, het juichen der vroolijke menigte. De vragende blikken der ruiters ontmoetten elkander. Toen trad de oude Romagnoli met zijne vrouw buiten de deur en begroette de aangekomenen met een trouwhartigen handslag: 'Gij komt als geroepen, om luister aan ons feest bij te zetten, mijne goede heeren en vrienden! Stijgt af en treedt binnen. Heden is het de trouwdag onzer Laetitia. In den vorigen nacht keerde Mario uit het verwenschte Rome terug - de arme jongen heeft lang genoeg in den kerker moeten smachten - en waarom? Och, Sanguinaccio di Dio! - Alleen, omdat hy de lansknechten - ha, de duivel moge hen halen! - spitsboeven had genoemd. Wat! Drie maanden gevangenschap voor het spreken der waarheid? Het was niet meer dan billijk, dat wij aan zijn verlangen voldeden en hem dadelijk bruiloft lieten vieren. Maar komt, stijgt van de paarden.'

- Doe het, principe, fluisterde Pagnotto zijnen heer heimelijk in het oor. Toon een blij gelaat, bij het slechte spel, dat de duivel zelf ons moet doorgeschud hebben. Schep moed - er is nog niets verraden - nog hebben wij niets verloren.

- Hebben wij niets verloren? gromde Orlando tandenknarsende. En wat is er dan thans nog te winnen?

- Eene bekoorlijke vrouw - mogelijk nog de bruid. Voor middernacht kan nog veel gebeuren.

De jongeling volgde zijnen geleider in het vertrek. Daar voerde het gelukkige paar, onder het aanhoudende evviva- en bravi-roepen der aanwezigen den saltarello uit. Met gebogen

hoofd en bevallig gekromden arm dartelden Mario en zijne schoone, welker bekoorlijke gedaante zich bij den sierlijken dans nog verleidelijker vertoonde, rond. Met de linkerhand in de zijde geplaatst en met de rechter den zijden doek zwaaiende, nu eens den geliefde te gemoet glijdende, dan schaamachtig vliedende, om hem weder met van geluk en teederheid schitterende oogen te naderen, zweefde zij met betooverende bevalligheid over den grond. Orlando bevond zich in eene onbeschrijfelijke gemoedsbeweging. De kwellingen eener versmade liefde, de woede, van, zoo na aan het doel, alles mislukt te zien, woeste, hevige begeerten kruisten zich onstuimig in zijnen boezem. Met starren blik en gebalde vuist stond hij op den drempel. De op angstigen toon uitgesproken aanmoediging van Pagnotto ging, zonder dat hij het hoorde, aan zijn oor voorbij.

De dans was geëindigd, Mario ging ongedwongen naar den vorst toe, reikte hem de hand en gaf hem op hartelijken toon zijne blijdschap over zijn bezoek te kennen. Niemand konde in zijne trekken lezen, wat in de ziel van den naar wraak dorstende omging - maar nog had het uur der vergelding niet geslagen, Laetitia's oogen schoten vuur uit, toen zij den huichelaar ontdekte; doch spoedig tot zich zelve komende, heette ook zij hem welkom, en brak daarna spoedig het gesprek af, om zich weder bij haren echtgenoot te voegen.

Onophoudelijk klimperde de citer, klonk de rinkelbom, vormden zich paren in reien tot den dans, gedurig ging de beker vol schuimenden Allaanschen wijn rond. Laetitia rustte van den dans. Als eene slang kronkelde zich Orlando achter haren stoel, de tong weigerde hem haren dienst, bij de beschouwing van het frissche, liefdeademende wezen.

- Heb ik dat aan u verdiend? fluisterde hij haar eindelijk met bevende stem toe. Kondet gij zoo valsch zijn? Wat beloofden mij uwe blikken niet, toen ik nog alleen om u was? - Toen deden zij mij het schoonste en eenigste geluk op deze aarde hopen.

Langzaam wendde Laetitia het donkere, vlammende oog naar den smeekende om.

- O, Laetitia! sta mij slechts een kwartier gehoor toe. Thans - nu zijn wij in het gewoel onopgemerkt - slechts eenige vluchtige oogenblikken. Mijn leven, mijne zaligheid hangt van uwe toestemming af. Laetitia, ik bemin u zoo teeder, zoo innig!

Het meisje schudde nadenkend het hoofd; dan, eensklaps besloten, antwoordde zij op scherpen toon:

- Het zij zoo. Verlaat thans het vertrek. Verwacht mij binnen een half uur aan de Romaanschepoort, drie huizen van hier. Ga, maar wees stilzwijgend.

Met een van vreugde schitterend gelaat stamelde de verleider zijnen dank voor deze ongehoopte gunst uit, en drong door de menigte naar buiten. Met onuitsprekelijke verachting staarde de bruid den vertrekkende na, sprak zacht eenige woorden tot haren bruidegom, en verdween, weinige oogenblikken daarna, met hem in een zijvertrek. De jubelkreten der jonge feestgenooten volgden de zioh verwijderenden. De gasten vertrokken allengskens en alles hernam zijne vorige stilte.

Met een van ongeduld kloppend hart wachtte de prins aan de poort.

Een zwaar onweder trok over de vlakte; zijn geelachtige gloed spiegelde zich in de zee, verlichtte het woeste landschap met zijne op zich zelven staande pijnboomen, schilderachtige bouwvallen en vervallen wachttorens, terwijl de stralen van den bliksem nu en dan het toen reeds vervallen stamhuis der Savelli's aan den berg, voor een oogenblik uit den duisteren nacht als een reusachtig spook deden te voorschijn komen.

Somber denkende staarde de jonge Orlando in de diepte aan zijne voeten en wendde dan weder den donkeren blik naar de straat en het in den nacht verzonkene huisje van den gehaten Mario.

De tijd, binnen welken de schoone bruid verschijnen zoude, was reeds vervlogen.

- Zonde zij mij willen bedriegen? mompelde hij zacht bij zich zelve, terwijl hij strak voor zich heen blikte. Maar, waartoe dan die dadelijke toestemming? Neen, weg met allen twijfel! Zij zal woord houden, zij komt. Reeds erken ik haar wuivenden sluier, haar witten doek. Laetitia! mijne geliefde!

Met uitgebreide armen ijlde hij de geliefde te gemoet, drukte haar onstuimig aan zijn hart; maar nu voelde hij zich door eene gespierde vuist gegrepen - een dolk doorboorde zijnen nek. Zuchtende zonk hij op den grond.

Toen men den volgenden morgen het lijk vond, klaagde ieder eenstemmig den boozen Pagnotto, welke, uit rechtmatige vrees voor eene bloedige vergelding, des nachts gevlucht was, van moord aan. Dat Mario Camucci, in het gewaad zijner bruid vermomd, de daad volhracht had, kwam niemand in de gedachten - allen toch hadden den gelukkige, met zijne schoone Laetitia, het bruidsvertrek zien binnentreden, en geen hunner wist, welke aanleiding tot wraak de vermoorde hem gegeven had. Eerst op zijn sterfbed bekende hij zijne misdaad.

EINDE.

Genezing van razernij

is, naar men beweert, thans verkrijgbaar bij professor Pasteur, te Parijs. Hij zou dit doen, bij middel van inenting met smetstof, die door herhaalde inenting van het eene op het andere dier bekomen en daardoor verzwakt is, dat wil zeggen haar doodelijk karakter heeft verloren. De Fransche academie van geneeskunde onderzoekt de zaak.

Euthanasia.

Onder dezen titel heeft Henry Leffman, geneesheer te Philadelphia, in een tijdschrift eene verhandeling geschreven over de vraag of - en, zoo ja, onder welke omstandigheden - het raadzaam worden kon om een lijder, wiens ziekte hopeloos blijkt, door kunstmatige wijze het leven, en daardoor het lijden, te verkorten.

Boekbeoordeeling.
Een Klaverken uit 's levens akker,
Drie Idyllen door Hilda Ram.

De onvermoeibare uitgever De Seyn-Verhougstraete, te Roeselaere, aan welken vele jonge letterkundigen reeds dank verschuldigd zijn, heeft ook dit boekje, zeer bevallig uitgedost, in de wereld geholpen. De schrijfster ervan heeft gewis ongelijk gehad, slechts de eerste sylbe van haren naam op het titelblad te zetten; zij had gerust de tweede er bij mogen voegen. Wij houden niet van pseudoniemen; liefst zien wij elk met open vizier voor den dag komen. Overigens, als men de verantwoordelijkheid niet wil van hetgeen men schrijft, is er ook niemand die u dwingt het te laten drukken. Dit zij niet persoonlijk voor de schrijfster van het bovenstaande werkje gezegd; maar er bestaat thans een zeker soort van lieden, die in den waan verkeeren lettercritici te zijn, en dus ieder pas verschenen werk, in tijdschrift of weekblad, aan hunne niet zelden kortzichtige oordeelvelling onderwerpen, bij voorkeur, zonder eenige reden, het boek verguizen, en, ten slotte, den moed niet hebben hun artikel te onderteekenen, ofwel er een valschen naam onder plaatsen. Zulke handelwijze noemen wij deloyaal.

Mej. Ram heeft des te meer ongelijk, haren naam te verbergen, dewijl haar boekje, hoe klein ook in omvang, onder verschillende oogpunten zeer verdienstelijk mag heeten. De taal is terdege zuiver, gekuischt zelfs, en in de drie verhaaltjes, of idyllen, zooals zij ze noemt, komen er brokken voor, welke bewijzen dat zij eene fijne opmerkster is; echte oude Vlaamsche schilderijtjes, waarvan men de figuurtjes, naar het leven getypeerd, ziet handelen en hoort spreken in hunnen dagelijkschen omgang. Bedachtzamer dan sommige veelschrijvers en romanwevers voor keukenmeiden-literatuur, hoeven haar geene buitengewone tooneelen, geene onmogelijke voorvallen om den lezer te boeien; het eenvoudige, aangenaam en natuurlijk verteld, is haar voldoende, en dit maakt dan ook juist hare schoonste verdienste uit.

Het strekt de jonge schrijfster tot eer, dat zij niet, zooals velen harer kunne, haren tijd aan het gedurig en immer hernieuwd ‘koffietafelen’ gaat verbeuzelen, maar er zich veeleer op toelegt, onze letterkunde met de voortbrengselen van haren geest te verrijken. Wij willen haren eersteling niet ontleden, niet uitpluizen hoe menigmaal zij tegen de jambische voetmaat heeft gezondigd; wij bepalen ons, met te verklaren, dat zij, door hare goed gelukte proeve, ons het recht heeft gegeven, haar op het letterveld welhaast opnieuw te ontmoeten.....

‘Zijn dit nu verzen of is het proza?’ onderbrak mijne vrouw, die, terwijl ik schreef, het *Klaverken* terloops had doorbladerd. ‘Ik dacht dat verzen eindrijmen moesten hebben, en die vind ik hier niet; evenwel staan al de regels in gelid, alsof het verzen waren. Verklaar mij dat eens.’ En ik poogde haar te doen begrijpen, dat de voornaamste Nederduitsche dichters, Vondel en Cats, Hooft en Bilderdijk, Tollens en Beets, Ledeganck en Van Ryswyck, enz. enz., wezenlijke verzen maakten; dat ze het zoogenaamde rijmloos rijm dus beschouwden als niet tot onze taal behoorend; maar dat er, in lateren tijd, eene nieuwe school was ontstaan, welke verkoos in blanke of rijmlooze verzen te schrijven, hexameters, pentameters, rhapsodie en wat al meer aan vreemde talen ontleende vormen, en dat de aanhangers van die nieuwe richting allengs talrijker werden. - ‘Ik geloof het wel!’ hernam mijne vrouw, ‘dit stelsel is ook veel gemakkelijker, want dan hoeft men nimmer naar een passend rijmwoord te zoeken; maar ik ben van gevoelen, dat al die rijmlooze verzenmakers verstandiger zouden doen, met eenvoudig in proza te schrijven; dan konden ze toch juist hetzelfde

zeggen, met dit verschil, dat hunne producten, door den grooten hoop van lezers, veel beter zouden worden verstaan.'

Zou mijne vrouw zich daar aan geene literarische ketterij hebben schuldig gemaakt? Ik voor mij kan haar evenwel niet teenemaal ongelijk geven. En ditzelfde vraagstuk herinnert mij een bezoek, in 1875 of 76, aan wijlen Frans De Cort, te Elsene. Ik vond hem, in zijn boekvertrek, vlijtig zitten schrijven, onder het rooken van zijne geliefde pijp. Hij vroeg mij slechts vijf minuten geduld, schreef dapper voort, en toen zijne pijp was uitgerookt, was ook zijn epistel voltooid dat voor het *Nederlandsch Museum* was bestemd. Hij wilde mijn gedacht er over weten, en ik zegde, geenen aanhanger van rijmlooze versmaat te zijn, 'Ik ook niet,' gaf hij onbewimpeld ten antwoord; 'maar 't is vrij gemakkelijk en 't gaat snel vooruit. Gewoonlijk vraagt zoo'n stuk mij niet langer tijd, dan het rooken eener pijp.'

J. STAES.

Naaimachines.

Er is wel eens beweerd, dat het werken met de naaimachine slecht is voor de gezondheid der vrouwen. Van bevoegde zijde wordt thans opgekomen tegen die bewering, onder andere door dr. Chauser en den heer Eulenberg. Beknoptelijk samengevat, schrijven zij het volgende: De beweging met de voeten oefent een weldadigen invloed op het lichaamsgestel. De storingen in den bloedsomloop, waaraan zoovele vrouwen lijden, die bij hare bezigheden de voeten stilhouden, worden bij het gebruik van de trap-naaimachine voorkomen. Bij het in beweging brengen der machine, waarbij zoowel de voet- als been- en bilspieren, en bij het verschikken en vasthouden van het werk, waarbij ook borst-, hals-, rug- en armspieren moeten medehelpen, wordt eene lichaamswerkzaamheid verkregen, die, als zij geschiedt in zuivere lucht, met gymnastische oefeningen gelijk staat. Te zorgen voor een stoel met breede en niet harde zitting. De werksters mogen geene te nauw sluitende kleeding dragen.

Rozen.

Het *Journal des roses* deelt mede, dat er 6340 verscheidenheden van rozen bestaan. De talrijkste zijn de niet meer veranderende bastaardrozen, die in 1948 soorten worden afgedeeld, terwijl de theeroos in 579 soorten wordt aangetroffen. Het blad wenschte, dat drie vierde er van kon vervallen, om alleen de beste voor de voortteeling te behouden.

Het burchtslot Canticrode. XVIe eeuw[1].

ZINCOGRAPHIE NAAR EENE TEEKENING VAN M. BROUWERS NAAR DIE VAN HENDRIK COCK VAN VOOR 1560.

De oorsprong van den alouden burcht Canticrode verliest zich in het duistere tijdvak wanneer Antwerpens en Deurne's omstreken nog een uitgestrekt woud vertoonden, waar men nauwelijks eenige opkomende landelijke woningen en dorpen aantrof, wederzijds door breede doch hobbelige heirbanen verbonden. Op groote afstanden stak hier en daar boven de kruin der boomen een reusachtige toren uit, waarin de gebieder eener *villa* zijn verblijf hield en soms gansch een *gau* of gewest bestuurde.

Zulk een toren verhief zich ook boven de villa welke halfwege de *oppidum's Andoverpum* en *Thurnini* en de villa van *Lerna* aangelegd was, althans een weinig oostwaarts van het vereenigingspunt der groote heirwegen van Lier en Mechelen naar Antwerpen. Wij bedoelen de villa van *Disseghem*, welke in onze geschiedenis zulke groote rol speelt.

Volgens de overlevering, dagteekent het burchtslot Canticrode van de X^{e} eeuw en verving de plaats van een gedeelte der villa van Dieseghem. Hoewel het niet schijnt betwijfeld te kunnen worden dat er onder de Romeinsche overheersching verscheidene sterkten hier te lande werden opgeworpen, meenen wij evenwel niet, dat zulks in algemeenen zin met onze oude kasteelen mag worden in verband gebracht. Wij zijn veeleer geneigd te gelooven, dat de opkomst der feodaliteit tot den oorsprong onzer talrijke burchten heeft aanleiding gegeven, wanneer de vorsten des lands een groot deel hunner domeinen in leen begonnen af te staan.

De kronieken leeren, dat onze gewesten tijdens de IXe eeuw op sommige plaatsen gansch door machtige heeren van Saksischen oorsprong bezeten werden. Moesten wij de woordvorschers gelooven, dan zou het slot Canticrode zijnen naam te danken hebben aan eenen Saksischen groote; immers het woord *cantinc* verraadt wel degelijk den Saksischen tongval. Wat nu het bijgaande *rode* betreft, dat men in zoovele plaatsnamen ontmoet, hiervoor zijn de uitleggingen zoo uiteenloopend, dat wij het onnoodig achten er bij stil te houden. (Zie de aanteekeningen in ons werk, blz. 158.)

Het naamwoord Canticrode heeft met den loop der tijden verschillende schrijfwijzen ondergaan; de oorspronkelijke naam spelt *Cantincrode*, later *Canticrode, Canticroede*, *Kanencrode*, *Cancuckcrode, Canterrode*, *Cante-Croix*, waarvan het huidige *Cantecroy.*

De overlevering wil, dat het slot tijdens de vroege middeleeuwen eenen anderen naam zou hebben gedragen. L. Torfs, in zijne nagelatene aanteekeningen over het dorp Mortsel, ons bereidwillig medegedeeld door dr. C.J. Hansen, vermeldt Cantecroy

(1) Ontleend aan de *Geschiedenis der gemeente Mortsel* enz. door J.B. Stockmans. Zie onzen jaargg. 1883, blz. 50 en 113.

reeds op het jaartal 1186, doch onder den naam van *Vehof.* Onzes dunkens is dit Vehof eenvoudig een overgebleven gebouw der *villa* van Dieseghem, waar men het vee stalde.

De kronieken vermelden als eerstgekenden heer van Cantincrode in 1270 vrijheer Guilielm Volckaert. Het landgoed werd ten jare 1295 vrijwillig den hertoge van Brabant opgedragen, die het in 1296 afstond aan eenen Berthout, voor 3000 pond Leuvens.

Reeds in 1297 deed de nieuwe bezitter groote veranderingen en versterkingen aan Canticrode toebrengen. Alzoo werd dit jaar de zware en ontzaggelijke slottoren of *donjon* aangelegd en in korten tijd voltrokken. Meer andere torens werden aan het kasteel toegevoegd, zoodat het weldra voor het sterkste van den ganschen omtrek doorging. De voornaamste bouwingen dagteekenen echter van het tijdvak van hertog Philips van Burgondië (1430 tot 1467), alswanneer, volgens Gramaye en Le Roy, Canticrode sierlijk en sterk heropgebouwd werd (eleganter inoedificate).

In dezen toestand komt het voor op eene gekleurde teekening van Hendrik Cock, berustende in het museum Plantijn, te Antwerpen, ons medegedeeld door den heer M. Rooses.

Gemelde Hendrik Cock, een Vlaming, maakte eenige jaren deel van de lijfwacht des konings van Spanje, Philips II.

Dat hij zeer bedreven was in de teekenkunst blijkt genoegzaam uit zijne 13 plans en teekeningen van steden, burchten, legerplaatsen en veldslagen, die in voormeld museum aanwezig zijn. Daartusschen bevindt zich de teekening van Canticrode, welke hij vóór 1560 uitvoerde en die wij hier verkleind mededeelen. In Spanje in dienst zijnde, won hij er de vriendschap van den eerw. heer Jan Mofflin, die in 1587 abt van Sint-Winnoxbergen gekozen werd. Cock schonk zijne teekeningen aan Mofflin, die ze mede naar de Nederlanden bracht, zeer waarschijnlijk om ze daar te laten graveeren in Brauns *Civitates orbis terrarum*, uitgegeven te Keulen in 1572. Mofflin stond ze op zijne beurt af aan Plantijn.

Zooals men op de teekening kan nagaan, was het slot Canticrode samengesteld uit eene massa van aan elkaar vereenigde gebouwen, zwaar, bonkig en zonder eenig kenmerk van kunst of smaak. Even indrukwekkend om zijne buitengewone grootte als om de hechtheid zijner torens en muren, welke het voor eenen der kloekste en oninnemelijkste burchten deden doorgaan, denkt men onwillekeurig, bij het beschouwen van het somber gevaarte, aan de bewoners van dit adellijk verblijf, en spiegelt men zich hun eentonig maar toch weelderig leven voor den geest. Feestmaal, geruisch en wapengerammel, zangen van minnestreelen en adellijke jonkvrouwen weergalmden achter die logge muren; harten gloeiden er van liefde en wraak, tranen van leed en droefheid stroomden er uit de oogen; het gewoel van ridders, pages en wapenknechten vervulde er den dag, wanneer er storm of heirvaart op handen was. Dààr leefden de leden der verschillige geslachten, die zich ‘heeren en gebieders’ noemden van Mortsel en zoovele andere dorpen; daar knelde hen de eerzucht, die aan geen tijd of samenleving vreemd is; maar ook daar, onderwezen door 't voorbeeld van vrome voorouders, ontwierpen zij de instellingen van godsdienstigen of burgerlijken aard, welke het heil hunner onderhoorigen vermeerderen moesten.

Zooals de teekening het aangeeft, was het gevaarte langs vier zijden met breede en diepe grachten omringd; het rees op uit het water en was omgeven met hooge aarden wallen, waarop gekanteelde muren gebouwd waren, van eene menigte schietgaten voorzien, den boogschutters bestemd.

Bij den eersten blik valt het oog op den grooten ronden toren, die al de andere gebouwen beheerscht. Oorspronkelijk bestond het gevaarte uit een rond gebouw met plat dak en kanteelen: daarachter stond de belegerde den vijand met alle denkbare moordtuigen af te wachten. In vredestijd wapperde er de banier der heeren van Canticrode; een gewapende slotwachter met jachthoorn hield er onafgebroken de wacht en bespiedde de nog zoo boschrijke omstreken.

De steenen kap werd opgericht bij de herbouwing van den burcht rond 1450; de vierkante vensters zijn van hetzelfde tijdstip. Voor dit jaar was er, ter halve hoogte des torens, eene houten galerij (*moucharabis*) gevestigd, welke men in oorlogstijd gemakkelijk afnemen kon. De heer K. Thys merkt aan, dat deze toren wel een *Veerlingstoren* kan zijn geweest, dien men bij middel van sluizen kon onder water zetten.

De groote toren van Canticrode speelde een groote rol in de gebeurtenissen van dit kasteel, rond den jare 1570. Ook maakte hij ten allen tijde het voornaamste deel van deze versterking uit, zooals blijkt uit het feit dat in 1567 de Antwerpenaars het gevaarte wilden doen springen; om de andere vestingwerken bekommerden zij zich weinig. De toren was later, in de XVIe eeuw, deerlijk gehavend geworden. Hij onderging met een aantal andere gebouwen het vonnis dat Jan Maes, heer van Canticrode, tegen dezelve uitgesproken had. Blijkens eene akte, door ons op het Antwerpsch stadsarchief ontdekt, werd hij door het bestuur der stad Antwerpen aangekocht om afgebroken te worden.

Een andere ronde ook middeleeuwsche toren beheerschte het slot langs noord-westelijke zijde. Alhoewel van veel geringeren aanleg dan de donjon, moet dezelve insgelijks een stevig bolwerk geweest zijn. Van Valckenisse teekent aan, dat hij dezen toren heeft zien afbreken in 1660.

Volgens de teekening, vertoont het slot een langwerpig vierkant, met breede grachten en hooge wallen. De waters van den burcht waren ongemeen breed en diep en hadden hunnen afloop langs drie sluizen; men weet, dat eene beek, in de XVe eeuw nog vrij groot, benoorden de kerk van Mortsel aan het goed *ter Beke* haren oorsprong vond, van daar in de grachten van Cantecroy stroomde en in het Schijn uitwaterde.

De gebouwen binnen de wallen waren ten getale van 12.

Het noordergedeelte van het beluik diende tot wapenplein; een versterkte muur, waarin eene galerij was uitgespaard, scheidde dit plein van eene andere opene plaats, waar men gewoonlijk de strijd- of steekspelen hield. Op dit tweede plein rees een bonkig en plomp gebouw van vierhoekigen vorm op. Deze omslotene plaats gaf uitzicht op meest al de gebouwen. Op hare beurt was zij langs de zuidzijde van het eigenlijke voorhof gescheiden door eenen hoogen gekanteelden muur, die de gemeenschap tusschen twee ronde torens onderhield.

Het voorhof had een sierlijker voorkomen dan het binnenplein; hier immers stond de heerlijke woning der machtige heeren van Ranst.

De westerhoek des voorhofs was ingenomen door een hoog vierkant gebouw, waarin eene ruime opening uitgespaard was, die toegang tot den burcht verleende. De brug was tijdens de middeleeuwen van hout en bevatte een beweegbaar gedeelte, de valbrug genaamd.

Boven de ingangpoort is een verschanst plat dak, waarop bij ontijde een aanzienlijk getal strijdbare mannen kunnen plaats nemen.

Tegen het hoofdgebouw, langs den westkant, schoot een ronde toren met Romaansche sieraden zijne kruin hemelwaarts. Deze toren diende in de XVIe eeuw tot wachttoren aan den kastelein en was in de woelige dagen van de jaren 1567 en 1579 getuige van zeer gewichtige voorvallen.

De zuidzijde van den voorhof was ingenomen door de heerenwoning; westwaarts tegen dit gebouw verrees een slanke ronde toren, voorzien van een uurwerk met schild en slag. - De andere gedeelten des voorpleins zijn bezet met ge-

bouwen voor de laten, de dienstbare lieden, de slotbewaarders en het vee.

't Was gedurende de voorvallen van 1566-1570 genoegzaam gebleken dat de versterkingen van het kasteel Canticrode geenszins aan de behoeften van den dag beantwoordden. In 1570 schijnt de burcht op bevel des hertogs van Alva geheel verbouwd te zijn geworden.

Wij bezitten weinige of geene juiste inlichtingen over de versterkingswerken van Cantecroy, in gemeld jaar uitgevoerd. De naam des vestingbouwers is ons niet toegekomen. Volgens den heer Wouwermans was het Nicolo Tartaglia, een beroemd Italiaansch krijgskundige. Kolonel Wouwermans, na te hebben aangemerkt dat de oude omheining der stad Turijn (Italië) vierhoekig was, en oorspronkelijk slechts uit aarden wallen (boulevards en terre) bestond, voegt er bij, dat het kasteel van Cantecroy mogelijk het eenigste is in gansch België, dat met deze soort van versterking overeenkomt[(1)].

Verders teekent hij aan: 'Cantecroy bezit een vierhoekige omheining; elke zijhoek heeft eene lengte van 125 meters; de voorzijde der bastions 12 en de flanken 4.' - Hij had er kunnen bijvoegen, dat de aarden wallen met een dik metselwerk bekleed werden. Bij het blootleggen dezes metselwerks, bevonden wij, dat hetzelve bestond uit twee muren; de buitenmuur, gemiddeld ter dikte van anderhalven meter, is met eene dikke laag witten Rochefortschen steen bekleed. De binnenmuur is minder dik; ten einde de twee muren meer stevigheid bij te zetten, had men tusschen dezelve eene ruimte van 40 centimeters met steengruis en aarde opgevuld. Men ziet, dat deze beschutting wel degelijk tegen het kanon bestand was. - Op dezelfde wijze werden de bolwerken aan de vier hoeken versterkt. Deze bolwerken, algemeen onder den naam van *bastions* bekend, vormden de voornaamste verdedigingspunten van het kasteel. Zij waren geheel hol en geleken aan gewelfde kelders. Het laatste werd afgebroken in 1810. Het kasteel schijnt drie onderaardsche uitgangen te hebben gehad. In den hof bestaat er nog een geheime kelder, 12 meters lang, 2 meters breed en 2 meters hoog, die wel een overblijfsel van de bewuste gangen zou kunnen wezen.

De verschansing was langs de buitenzijden omgeven door paalwerken, waarvan de toegangen waren afgesloten door stevige slagboomen of hameien. Deze versterkingswerken beletteden niet dat Cantecroy in 1583 door de Spanjaards werd ingenomen. Tijdens de gebeurtenissen van dit tijdstip werd de burcht zoo deerlijk gehavend, dat hij sedert dien aan zijn lot overgelaten werd. Het is in dezen toestand (1678) dat baron le Roy er eene teekening van mededeelt: meest al de gebouwen welke er op voorkomen zijn nog in wezen; de drie torens echter ontbreken. De ringmuren van 1570, waarvan nog enkele gedeelten bestaan, die later voor den aanbouw van stallingen benuttigd werden, laten nog hier en daar de thans toegestopte schietgaten zien. Al de andere gebouwen dagteekenen van de XVIe eeuw, uitgenomen de kapel, die van het Burgondische tijdvak en een overblijfsel des ouden burchts is. Langs de oostzijde vertoonen zich nog de sporen van eene absidiale kapel, waarin vermoedelijk het altaar stond.

Het zoo sierlijk spitsbogig gewelf werd in het wonderjaar door de geuzen geschonden; 13 jaren later, in 1589, voleindigden de Spanjaards er de verwoesting van. Slechts de ronde bogen en de kapiteelen met hunne bladeren, welke de gewelfoogen ondersteunden, zijn (door ons toedoen) nog overig. Bij de herstelling der kapel verving men het welfsel door een effen plafond: de grafelijke familie de Fiennes liet er haar blazoen in zetten, hetwelk er thans nog in prijkt. De toren en

(1) *Revue belge d'art et de sciences militaires*, 1re *année, t*, IV p. 1-12.

verschillende deelen der kerk werden gebouwd met de steenen voortkomende van het kasteel, dat toen gedeeltelijk werd afgebroken.

Naschrift.

Het slot werd in 1627 verkocht voor 36,400 gl. aan Philips de Godines, zoon van Frans, consul van Portugal en van Ynes Lopes. Philips de Godines liet eene eenige dochter na, die, in 1655. Karel Gislijn de Fiennes, graaf van Chaumont, trouwde, welke edelman in 1669 in de velden te Mortsel schielijk overleed. In het denombrement of cohier van het land van Ryen over 1684, staat ‘het hof van Cantecroy mits vervallen’ aangeschat op slechts 18 gl., terwijl de hoven *ten Dorpe* (Gouban[])], *de Varent* (Verspreet) en *de Wilde Beys* of *Capenberg* (van Wesenbeeck) wederzijds voor 60, 50 en 25 gl. opgeteekend zijn. Philips Marcus de Fiennes, zoon van voornoemde, stierf in 1738; het graafschap ging over aan zijnen neef Peter Sandelin, graaf van Chaumont, en vervolgens in 1776 aan dezes zuster. Adelaïda de Fiennes, gemalin van den markies van Matharel, gouverneur van Honfleur. In 1777 werden het graafschap Cantecroy en de heerlijkheden van Mortsel en Luythagen openbaar verkocht en toegewezen aan Philips-Jozef-Huibrecht Helman, baron van Termeeren, voor 68,000 gl. Dezes kleindochter, Charlotta Gislena Bartenstein, trouwde Jozef-Antoon-Renier, baron Osy, geboren te Rotterdam in 1792[(1)]. In 1860 was een gedeelte van het goed onteigend en krijgsdienstbaar geworden door de oprichting van 't fort 4. Baron Eduard Osy van Wychem liet het in 1870 openbaar verkoopen; het besloeg toen nog eene oppervlakte van 40 hectaren, waarvan ongeveer 5 hectaren ingenomen door het kasteel, de oude kapel, grachten en slotmuren. Het eigendom werd toegewezen aan den heer J.B. Van Aarsen, drukker te Antwerpen, die het in 1881 overliet aan den heer Jan Van Hennen, koopman, voor 55,000 fr. In 1883 werd het opnieuw in veiling gebracht. Het verkoopbericht luidde als volgt: ‘De notaris Gheysens, te Antwerpen, zal op Donderdag 28 Juni en 5 Juli 1883, ten 3 ure namiddag, ter notariszaal Prinsenstraat 14, te Antwerpen, openbaar verkoopen: Het schoon buitengoed, genaamd hof van Cantecroy, van patrimonieele afkomst, zeer aangenaam gelegen op den *Ouden-God* (gemeente Mortsel), op 8 minuten afstand der statie, en bestaande uit; groot en schoon meestershuis, groote gebouwen voor stal, remisie, hovenierswoning en andere gebouwen, lusthof en potagiehof beplant met boomen van alle soort menigvuldige fruitboomen waarvan meer dan 500 van de beste keus in volle opbrengst zijn, boomgelint van 70 meters uitgestrektheid, het alles omringd met muren van eene buitengewone dikte (soort van forteres) en met breede, zeer vischrijke grachten en buiten die grachten schoone wandelingen met boomen

(1) Zieonzen jaargang 1866, blz. 129,

beplant, bosch en land, het alles groot 4 hect. 75 aren en onder voorbehoud van accumulatie in 4 koopen verdeeld.' Niet toegewezen in openbare veiling, werd het uit der hand verkocht aan den heer Eduard Peeters, rentenier te Antwerpen, die het nog bezit.

J.B. STOCKMANS.

Kroniek.

Antwerpen. Blz. 115 maakten wij gewag van twijfel, die scheen opgerezen te zijn, aangaande de echtheid van een portret, hetwelk als geschilderd door A. Van Dyck, werd aangekocht voor het museum van oude meesters. Den 3^{n} December heeft de gemeenteraad beslist, het stuk te laten onderzoeken door twee deskundigen, de heeren L. De Taeye en L. Lampe.

- De heer Jaak Vekemans, bestuurder van de Koninklijke Maatschappij van Dierkunde, is tot officier der Kroonorde van Italië benoemd.

- Bij L. Beerts, Oude-Koornmarkt n^{r} 21, is verschenen: *De Komeet*, almanak voor 1885, uitgegeven door de vereeniging die er naar streeft om in België *Niemand gedwongen soldaat* te maken. Deze almanak, die zijn 3^{en} jaargang beleeft, zal zeker velen welkom zijn.

- *Koninklijke academie van schoone kunsten.* De prijs van Rome is in 1885 voor de beeldhouwkunst uitgeloofd. Zij, die verlangen mede te dingen, moeten zich, onder overlegging van de noodige stukken, aan het bureel van de academie doen inschrijven; de inschrijving wordt den 21^{n} Maart, des middags, gesloten.

- In het museum der academiekers is een welgelijkend portret bijgezet van wijlen den kunstschilder J. Jacobs (zie 1879, blz. 189 en 1880, blz. 40), uitgevoerd door E. Joors.

- Den heere Frans Bosschaerts is zijn portret, geschilderd door Jos. Delin, aangeboden, ter gelegenheid van zijn 25-jarig dienstjubilé, als schatbewaarder van het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen.*

Brussel. Bij koninklijk besluit van den 10^{den} December, wordt de vijfjaarlijksche prijs van natuurkundige wetenschappen en wiskunde (tijdperk 1879-1883) toegewezen aan den heer Le Paige, leeraar van de hoogere meetkunde bij de hoogeschool van Luik, voor zijne gezamenlijke werken over hoogere meetkunde, en, in het bijzonder, voor zijne studiën over de lijnen en vlakken van den derden graad.

- *Koninklijke academie.* Bij koninklijk besluit van 10 December is de heer Ch. Piot, bestuurder der afdeeling letterkunde voor 1885, tot voorzitter gedurende een jaar benoemd.

- Door den heer P. Benoit is de wensch uitgedrukt, de geldelijke tegemoetkomingen, vroeger voor nationale muziekfeesten verleend en in 1883 afgeschaft, terug in te voeren. De heer P. Benoit wordt krachtig ondersteund door de heeren A. Gevaert, L. de Burbure en A. Samuel.

- Het staatsbestuur bestemt 100,000 fr. voor de voltrekking der O.-L.-Vrouwekerk van Schaarbeek (zie onzen jaargang 1870, blz. 49).

- De kunstschilders F.A. Bossuet en P.J. Clays zijn bevorderd tot kommandeur der Leopoldsorde, A. Markelbach tot officier, E. Carpentier, F. Cogen, F. Courtens, J. de Lalaing, de beeldhouwer C. Brunin en de bouwmeester E. Serrure werden benoemd tot ridders.

- Voor den driejaarlijkschen prijskamp van Fransche tooneel-letterkunde (1882-1884) zijn tot keurders benoemd de heeren P. Bourson, bestuurder van den *Moniteur belge*, L. De Mongc, leeraar te Leuven, E. Fétis, J. Guillaume en Ad. Siret.

IJper. De gemeenteraad heeft beslist eene inschrijving te openen, voor het bekostigen van een standbeeld van Alfons Van den Peereboom. Inschrijvingen en bijdragen kunnen gezonden worden aan den heer H. Bossaert, schepen, en aan den heer A. De Beaucourt, lid van den gemeenteraad, te IJper. (Zie blz. 156.)

Buitenland.

Amsterdam. Als uitvoerders der ingezondene ontwerpen voor eene nieuwe beurs (zie blz. 164) zijn de volgende kenbaar gemaakt: n^{r} 69, het wapen van Amsterdam met de leus: *Je Maintiendrai*, is van Otto Hieser, te Weenen; n^{r} 3, A.G.R., van A.G. Rives (Parijs); n^{r} 38, A. von Wielemans (Weenen); n^{r} 83, Frans Van Peteghem (Lokeren) en Johan Gerard Monton ('s-Gravenhage); n^{r} 106, August Härtel (Leipzig) en Bruno Schmitz (Dusseldorp); n^{r} 4, *Carpe diem*, Hallier en Fitscher (Hamburg); n^{r} 7, *Jacob van Campen*, Schmidt en Neckelman (Hamburg); n^{r} 29, *Alcona Mercurius*, gebroeders De Rycke (Brussel); n^{r} 33, *Oranje boven*, Bruno Eelbo (Weimar); n^{r} 39, *Moed en volharding*, L. Hamaide (Antwerpen); n^{r} 50. *Amstel*, Heinrich Theodor Schmidt (Frankfort a/d Main); n^{r} 84, *Per aspera*, J. Verheul Dzn. (Rotterdam); P.J. Houtzagers (Utrecht) en Jurriaan Kok (Rotterdam); n^{r} 88, *Jam claudile rivos*, A.L. van Gendt (Amsterdam); n^{r} 112, *'s Lands wijs*, *'s lands eer*, Jacob F. Klinkhamer en Aug. van Delden (Amsterdam); n^{r} 142, *Bob*: J.F.L. Frowein ('s-Gravenhage); n^{r} 143, *Amsterdam*, F. Van Dijk (Antwerpen); n^{r} 148, het teeken van den Stier (Sterrebeeld), C.N. Van Goor (Rotterdam); n^{r} 167, *Fideliter*, E. Cuypers en J. Bernard Springer (Amsterdam); n^{r} 182, *Constans*, Wilhelm Mauchot (Mannheim).

Parijs. In de stad Parijs is een heer overleden, die, bij laatste wilsbeschikking, een kapitaal, dat 2000 fr. jaarlijksche rente kan opbrengen, aan de Parijsche academie van schoone kunsten heeft vermaakt, op voorwaarde dat zij de rente van 2000 fr. jaarlijks uitbetale aan den leerling schilder, wien in den kamp voor den prijs van Rome de... laatste plaats wordt aangewezen door de keurmeesters. Er wordt verondersteld, dat de academie het bezet zal weigeren.

- De municipale raad heeft den 12^{n} December geld gestemd voor de herstelling der geschilderde glasramen van de kerk St.-Etienne-du-Mont.

Leipzig Voor de bekostiging van den bouw van een nieuw conservatorium, in de stad Leipzig, kwam er nog ongeveer 400,000 fr. te kort. De Duitsche bladen melden, dat een ongenoemde 300,000 mark (375,000 fr.) heeft gegeven, om daarmede het tekort aan te vullen.

Berlijn. Er wordt bericht, dat Kaulbachs muurschilderingen in den voorgang van het nieuw museum te Berlijn vol diepe scheuren en reten zijn, zoodat er vrees bestaat voor het spoedig afbladeren der verflaag en dus voor vernietiging der tafereelen. In het laatste jaar is dit onheil sterk toegenomen, en weinig zal daaraan te doen zijn, zoo wordt er gevreesd, omdat het een gevolg is van de snelle veranderingen der weergesteldheid en andere uitwendige invloeden. Naar aanleiding hiervan, doet men opmerken, dat de zoogenoemde stereochromie, die waterglas en minerale verfstoffen op drogen grond gebruikt, niet bestand is tegen de noordelijke luchtgesteltenis, iets wat wij altijd beweerd hebben. Ware dit anders, zoo zou men dit vak der kunst wel niet zoolang onbeoefend gelaten en als 't ware verlaten hebben.

- Het beroemd portret van Hieronymus Holzschuler, geschilderd door Albrecht Dürer en het eigendom van de familie Holzschuler, te Nurenberg, is, volgens den heer Bode, bewaarder van het museum te Berlijn, voor dit museum aangekocht mits 500,000 frank.

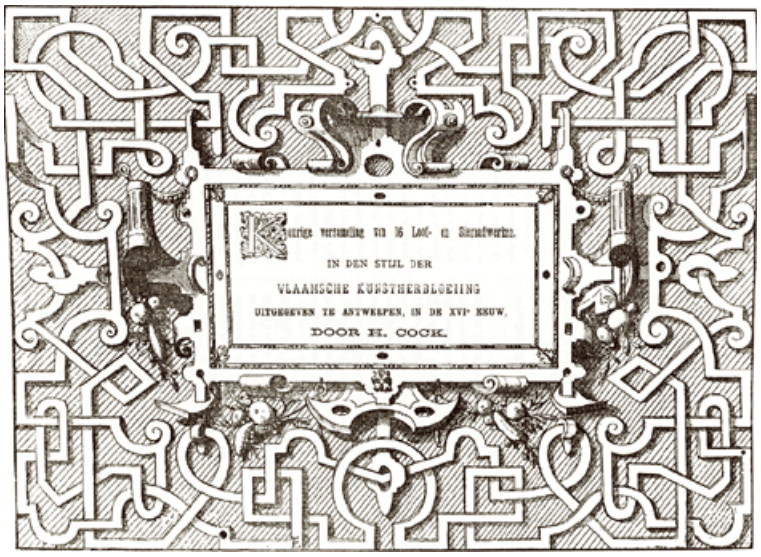
IN DEN STIJL DER
VLAAMSCHE KUNSTHERBLOEIING
DOOR H. COCK.

De heer A. De Decker, uitgever in de Nationalestraat n^{r} 29, te Antwerpen, kondigt de uitgaaf aan eener verzameling van 16 plaatdrukken van den Antwerpschen plaatsnijder H. Cock; de platen zijn overgebracht bij middel van de lichtteekening en op steen gedrukt. Het zijn loof- en sieraadwerken in den stijl der kunstherbloeiing, die door kunstbeoefenaren en nijveraars steeds met vrucht zullen kunnen geraadpleegd en dikwijls benuttigd worden; de oorspronkelijke uitgave is zeer schaars geworden, zoodat zij hoogst zelden en dan slechts tot onmatige prijzen verkrijgbaar is. De heer A. De Decker voorziet derhalve in eene noodwendigheid door zijne nieuwe uitgaaf der 16 platen in het bereik te stellen van alle beurzen; de prijs der 16 platen, op goed papier gedrukt en voorzien van een omslag van bordpapier, bedraagt niet meer dan 15 franken. Op onze vorige bladzijde komt een blad uit de verzameling als proeve voor.

XIXe Nederlandsch taal- en letterkundig congres.
Woensdag 27 *Augustus.*
(Vervolg van blz. 151.)

In de 1^{e} afdeeling werd andermaal gehandeld over gewestspraak. De heer Omer Wattez, leeraar te Doornik, beknibbelde het onderscheid, door sommige West-Vlaamsche sprekers gemaakt, tusschen Nederlandsch of Hollandsch en Vlaamsch. De oplossing van de vraag, door den eerw. heer H. Verriest gesteld: ‘Wat is eigenlijk de Nederlandsche taal?’ is af te leiden uit de geschiedenis onzer letterkunde zelve en namelijk uit de werken van de dichters en prozaschrijvers, die, op een gegeven tijdstip van letterkundige ontwikkeling, gansch Nederland door, algemeen vertrouwbaar zijn of waren. De geachte spreker verdedigde eenige door den heer Taco de Beer afgekeurde woorden, die dagelijks in Vlaamsch-België worden gebezigd.

De eerw. heer H. Verriest verklaarde, dat het doel der taal-particularisten niet is, hunne uitspraak in deze of gene plaats of streek te doen aannemen; evenmin beoogen zij, al de in hunne provincie levende woorden en wendingen in de algemeene taal te doen opnemen; bij middel van gedrukte stukken van West-Vlaamsche schrijvers staaft hij, dat hun streven voor doel heeft: alle taalkundig goed erkende woorden, in welke streek of gemeente des lands bij het volk in gebruik, in den algemeenen schat der Nederlandsche taal op te nemen. Teksten van prof. Kern, wijlen dr. Snellaert, N. Albertsma, J. Winkler enz. werden door den spreker aangehaald, wiens rede langdurig werd toegejuicht.

Mev. Cortebeek betoogde de onhebbelijkheid van de onlangs opgeworpene vraag: ‘of er wel eene Nederlandsche taal bestond?’ en drukte haar leedwezen uit over het streven van meer dan een Hollandsch boekbeoordeelaar om als het ware de Vlaamsche schrijvers in een ongunstig daglicht te plaatsen.

De heer de Jonge van Ellemeet teekende met algemeene instemming krachtig protest aan tegen den verslaggever van een Amsterdamsch dagblad, waarin gedrukt stond dat Brugge's burgemeester Zondag avond de congresleden had verwelkomd in Bargoensch Vlaamsch.

De heer M. Rooses deed eenige mededeelingen uit een vakwoordenboek voor turners, hetwelk wordt bewerkt door den heer N.J. Cuperus, uit Antwerpen, die verhinderd was aanwezig te zijn. Na eenige verdere gedachtenwisseling, ging de eerste afdeeling uiteen.

2e *afdeeling.* Belangrijke redevoering van den heer A. Nelis over de middelen om de ongedrukt voortlevende volksliederen en sprookjes te verzamelen. Er werd over de zaak breedvoerig van gedachten gewisseld.

De heer P. De Nys, van Komen, sprak over de spelling de plaatsnamen in België; hij zou verlangen eene lijst te zien opmaken van al de namen der steden, dorpen, heerlijkheden, gehuchten, wijken, leenen, hoeken, enz.; de namen zouden worden gesteld in hunne oudere en nieuwere spellingen, onder vermelding van de wijze waarop die namen in de plaatsen waartoe zij behooren doorgaans worden uitgesproken.

Hetzelfde voor de namen van stroomen, rivieren, beken, waterloopen, poelen, vijvers, grachten, slooten, dijken, venen en poelen, stukken akkerland en meerschen, bosschen enz.; de buurtwegen en banen, wegels en voetpaden; de stadsstraten, wijken, buurten, openbare plaatsen, zoo oudere als nieuwe, met aanwijzing van de niet meer bestaande. Spreker deed voorts uitschijnen, dat het mede belangrijk ware, lijsten op te maken van de namen der plaatsen waar kruisbeelden, kapellen enz. bestaan of eertijds bestonden, of waarheen bedevaarten plaats hadden. Na wisseling van gedachten, werd het denkbeeld van den heer De Nys om onderzoek naar eene commissie verzonden, samengesteld uit de heeren Prayon-Van Zuylen, A.A. Vorsterman-Van Oijen, P. Daniëls, P. De Nys en den eerw. heer van Speybroeck.

De afdeeling trad met eenparigheid het voorstel bij, door een harer leden gedaan, strekkende om den wensch uit te drukken, dat in de stad waar een congres wordt gehouden en terwijl de vergaderingen plaats hebben, telkens eene tentoonstelling worde ingericht van plannen, teekeningen enz. die op de geschiedenis en plaatsbeschrijving dier stad betrekking hebben.

3e *afdeeling.* Fraaie voordracht van den heer L. Schulman, van Hilversum, over *Het standpunt van den schilder*, *in verband met de tegenwoordige kunstinrichting in Nederland.* Dit belangrijk onderwerp werd zeer breedvoering besproken.

Dezelfde eer wedervoer aan de redevoering van den heer H. Altenrath, uit Antwerpen, over *Onze kunst en kunstnijverheid.*

Ook werd eene grondige gedachtenwisseling gevoerd over de toonkunde, festivals enz. Ten slotte werd beslist, de bestendige commissie te gelasten, zich tot het staatsbestuur te wenden, om te verkrijgen dat al de muziekscholen van het land zouden worden ingericht op den voet der Antwerpsche muziekschool, waarvan men het programma wenschte te zien opnemen in de handelingen van het congres. Nog werd voorgenomen, aan te bevelen dat bij de bestuursoverheden stappen mochten worden gedaan, om het toonkundig onderwijs in de lagere scholen te doen in verband brengen met het onderwijs der muziekscholen, en aan te dringen op de herinvoering der onlangs (door den voormaligen minister Rolin-Jaequemyns)

afgeschafte muziekfestivals, onder aanbeveling van de stad Brugge, om in aanmerking te komen voor het eerstvolgend festival.

4e *afdeeling.* Belangrijke voordracht van den heer J. Scherpenseel, over het *Tolverbond tusschen de beide Nederlanden*, naar aanleiding en als voortzetting van de besprekingen, op het congres te Mechelen desaangaande gevoerd.

De heer J. Sabbe gaf eenige goede en recht behartigenswaardige wenken over de landverhuizingen naar Zuid-Afrika, een onderwerp waarover ook de heer dr. Schubart en de geachte voorziter dr. D. Van Eck het woord voerden.

De laatste *algemeene vergadering* begon om ruim 3 ure 's namiddags; de zaal was vol volk.

Na eenige mededeelingen van het bureel, ontwikkelde de heer K. Stallaert, uit Everberg, eenige bedenkingen over de spreuk: *De taal is gansch het volk.* Tegenbedenkingen werden aangevoerd door de heeren J. ten Brink en M. Rooses.

Er werd beslist, dat het volgende congres zou worden gehouden in Holland; de keuze der stad is opgedragen aan de bestendige commissie,

Nu werd overgegaan tot het uitbrengen van afdeelingsverslagen.

Bij afwezigheid van den verslaggever der 1ste afdeeling, werd door den heer Taco de Beer en aanvullend door den eerw. heer Everts verslag uitgebracht over het punt, rakende het onderwijs van de Fransche taal in de Vlaamsche lagere scholen, welk onderwijs door de afdeeling als ongunstig werkend was gekenschetst, onder het oogpunt van de verstandelijke ontwikkeling der leerlingen.

De heer Vorsterman-Van Oijen deed de beslissing kennen, door de 2e afdeeling genomen, aangaande het voorstel van den heer P. De Nys, hooger vermeld.

Ook werd mededeeling gedaan (ondanks de afwezigheid des verslaggevers) van het voorstel betreffende het aan de congressen verbinden van tentoonstellingen van stadskaarten en plaatsbeschrijvingen. De algemeene vergadering verleende met zichtbare ingenomenheid goedkeuring op dit voorstel.

De heer J. Scherpenseel trad voor de 4e afdeeling als verslaggever op. Hij vroeg en verkreeg de goedkeuring voor: *a.* het voorstel betrekkelijk het vormen eener commisie van raadgeving voor Belgen, die zich naar Transvaal willen begeven, *b.* het voorstel van het Willemsfonds (zie blz. 148, eerste kolom).

Heeren, die van oordeel waren, dat de eerw. heer Mervilly, uit Thourout, bij het maken van eene opmerking betrekkelijk de dagorde, niet in genoegzaam zuiver Nederlandsch, maar veeleer Westvlaamsch sprak, deden eene woordenwisseling ontstaan, waarin heftigheid en voortvarendheid meer op den voorgrond traden dan wellevendheid en goede manieren. Na dezen woordenstrijd, dien wij zullen laten voor wat hij was, onder vermelding, dat er aan werd deel genomen door de heeren P. Fredericq, Prayon-Van Zuylen, J. Vuylsteke, M. Rooses, J. Van Ryswyck, J. Scherpenseel, D. Delcroix, de Maere-Limnander (voorzitter), eerw. heer Everts en pastoor Brouwers, liet het gevorderde uur niet toe, de zitting nog langer te doen duren, zoodat de voorzitter de nog ingeschrevene sprekers uitnoodigde, hem den tekst van de redevoeringen mede te deelen, die zij voornemens waren uit te spreken.

Na eene dankzegging van den heer de Jonge van Ellemeet aan den voorzitter en eene korte afscheidsrede van dezen laatste, werd het 19de congres ten half zes gesloten verklaard.

*

Het samenzijn te Brugge werd besloten met een afscheidsmaal, aangericht in de concertzaal, op de eerste verdieping van het Boterhuis. De eereplaatsen aan tafel waren bezet door de heeren de Maere-Limnander, ridderde Ruzette, N. de Pauw, C.W. de Jonge van Ellemeet, Nicolaï en zijne gade, J.V. Van den Brande-Roels, D.

Delcroix, dr. J. ten Brink, luitenant-kolonel Principe enz. Voorts merkten wij tusschen de gasten op de heeren J. en P. Alberdingk Thijm, freule de Jonge van Ellemeet, mejuffrouwen Catharina Alberdingk Thijm en Helena Swarth, pastoor J.W. Brouwers, da heeren Taco H. de Beer, J. Gram, dr. J. Strikzko, van de *Wiener Zeitung*, J. Fonteyne, dr. De Meyer enz. De tafel werd voorzien en bediend, beide op uitstekende wijze, door den heer R. de Smet-De Smedt, kastelein uit den *Gouden Beer.* De dischkaart luidde als volgt in haren tekst: 'Soep. - Vleeschpasteitjes. - Zalm op zijn Hollandsch.-Ossenharst met kampernoelies.- Hazenpeper.- Jonge eenden van Rouaan. - Jonge erwten. - Andijvie met roomsaus. - Kapuinen van Breda. - Ham van York. - Salade met garnalen. - Gebak. - Fruit en nagerecht.' Onder het eetmaal speelde de muziek van het 2^{e} linie.

Aan het nagerecht, werd door den heer de Maere-Limnander de volgende rede uitgesproken:

'Mijnheeren, ik heb de eer een driedubbelen dronk in te stellen.

Den eersten richt ik, als verkleefd onderdaan, aan mijn wettigen vorst, aan het geëerbiedigd hoofd van mijn vaderland, aan Leopold den Tweede, koning van België.

Den tweeden stuur ik den laatsten mannelijken afstammeling toe van het doorluchtig huis van Oranje, dat, eeuwen lang, het bestaan en de onafhankelijkheid onzer noordelijke gewesten heeft gehandhaafd en bevestigd; aan Willem den Derde, koning der Nederlanden.

Den laatsten wijd ik den eenvoudigen burger, het kind der Boeren, door een heldhaftig en ontembaar volk geplaatst in de rij der koningen, der hertogen en der prinsen, aan Krüger, den president van den Transvaal.

Alle drie zijn de hoogste uitdrukking, de hoogste vertegenwoordigers van den geheelen Dietschen stam.

De eerste telt tusschen zijne onderdanen meer dan drie millioen Vlamingen, wier grondwettelijke rechten hij doet eerbiedigen; maar zijn verheven blik en zijn ondernemende geest hebben, sedert jaren, de enge grenzen van zijn rijk overschreden, en, meer nog dan als koning, zal de geschiedenis hem roemen als een weldoener der menschheid. Hij is de beschermer, de redder der honderd millioen zielen, die langs de boorden van den onmetelijke Congo in diepe ellende en verdrukking zuchten; hij is de zedelijke keizer van Midden-Afrika. En dat land, waar zoovele Vlamingen den vrijwilligen marteldood zijn gestorven, zal zich eenmaal hechten aan den Dietschen stam, want dáár, waar het Dietsch bloed wordt vergoten, daar kiemt de Dietsche taal.

De tweede zwaait niet alleen zijnen vaderlijken schepter

over de vijf millioen getrouwe onderdanen, die de kusten der Noordzee, van de Friesche wadden tot den mond der Schelle, bevolken; hij is niet alleen de aangebeden vorst van een land dat, vroeger dan eenig ander land van Europa, was: het toevluchtsoord der verdrukten, de schuilplaats der bannelingen, de wieg der vrijheid van denken en vast gelooven; maar hij is de alleenheerscher over 35 millioen zielen van het prachtig rijk van Insulinde, dat zich slingert om den evenaar als een gordel van smaragd, en waar steeds onze taal is het eenige voertuig van vooruitgang en beschaving.

De derde is geen koning, geen keizer; hij heeft geene onderdanen; maar hij is een held, de verlosser van zijn vaderland, en ik groet in hem - eerbiedig gebogen - den stichter der Vereenigde Staten van Zuid-Afrika.

Aan Leopold. Willem en Kruger, de hoofden van den geheelen Dietschen stam!'

Ridder de Ruzette, sprekende uit naam van Z.M. den koning der Belgen, betuigde den redenaar en (vanwege hare instemming met zijne woorden) ook de vergadering zeer hartelijk dank. Hij deelde tevens mede, dat Z.M., een blijk van hulde en hoogachting willende geven aan een der stichters van de Nederlandsche taalcongressen, den heer Jos. Alberdingk Thijm tot ridder van de Leopoldsorde had benoemd. Hij besloot met eenen toost op de broedermin tusschen Holland en België. De sierlijke, gemoedelijke en doordringende taal van den heer gouverneur van West-Vlaanderen maakte den besten indruk.

De heer ten Brink dronk op den heer De Maere-Limnander, de heer de Jonge van Ellemeet op de stad Brugge.

Aan toosten kunnen wij nog vermelden, die van de heeren J. Alberdingk Thijm op den bloei der taalcongressen; J. de Geyter op den heer Hamelberg, consul van den Transvaal; M. Rooses op de regelingscommissie; een congreslid, wiens naam ons ontging, op den heer gouverneur van West-Vlaanderen; P. Fredericq op de aanwezige dames.

En, *last not least*, de heer Raoul Tissot, uit 's-Gravenhage, wijdde Brugge's vrouwen, die, bij eene dergelijke gelegenheid, ook het dichtvuur van Jacob Van Lennep opwekten[1], de volgende fraaie dichtregelen:

Een woord van lof der Brugsche vrouw gewijd!
Want nu nog, als in vroeger tijd,
wordt zij terecht genoemd
en ook geroemd,
de schoonste aller vrouwen!
Zij paart aan 't schoon een edel hart, een milden geest.
Niet waar? dat trekt den man het meest!

Een woord van dank der Brugsche vrouw gebracht!
Haar gastvrijheid ons tegenlacht,
zij geeft den eigen haard,
ons zooveel waard,
in spiegelbeeld t'aanschouwen!
Zij kleurt het al; zij is de zon die 't leven wekt
en steeds den man ten zegen strekt!
Der Brugsche vrouw een warmen dronk,
voor 't gul onthaal dat zij ons schonk.

Aan het slot van dit overzicht, wenschen wij met een enkel woord getuigenis af te leggen van de voortreffelijke wijze, waarop het congres te Brugge over het geheel en ook in de onderdeelen was geregeld. De regelingscommissie heeft metterdaad

(1) Zie de *Vlaemsche School* van 1862, blz. 176.

verdiend, zoo te worden geheeten. De bekwame en onvermoeide archivaris en secretaris, de heeren Edw. Gaillard en Aloysius Nelis, hebben zich als dusdanig inderdaad verdienstelijk gemaakt en aanspraak verworven op de dankbaarheid en de vriendelijke herinnering der leden. Het 19de congres zal, buitendien, een aangenaam aandenken achterlaten bij allen, die naar Brugge togen, om het bij te wonen. Immers de ingezetenen betoonden zich zoo gastvrij en beleefd als de overheden; van alle kanten bleek het, met woord en daad, dat de bezoekers onverdeeld welkom waren.

D.V.S.

Aan mijn Volk[1].

Mijn Volk, mijn eigen dierbaar Volk,
Goed Volk der Nederlanden!
Tot aan mijn jongsten ademtocht,
Blijft u mijn hart en ziel verknocht
Met sterke liefdebanden.

Al waart ge koud voor mij geweest,
Nog zou die liefde gloren;
Voor haar is 't Hollandsch hart gemaakt,
Ze is met mijn leven zelf ontwaakt,
Haar kiem mij aangeboren.

Maar nu, hoe hebt ge ook mij bemind,
Die in uw midden woonde!
Uw liefde - diepst gevoelde ik haar,
Toen zij mij tienmaal zeven jaar
Met al haar goedheên kroonde.

De gunst des Konings schoot een straal
Van luistrijk welgevallen:
Geen zweem van afgunst - o! veel meer,
Een liefdrijk ijvren voor mijn eer,
Vreugde en geluk, bij allen!

Neen! 'k Stond op dien Septemberdag
Niet ‘tusschen dorre blaren’!
't Was bloem en loover wat ik zag;
De Schoonheid schonk haar liefsten lach;
De Ernst liet zijn rimpels varen;

De Wijsheid schonk haar vriendlijkst woord,
De Kunst haar zoetste tonen;
De Dichter bracht zijn hartlijkst dicht,
De Jeugd haar stralend aangezicht,
Meer waard dan lauwerkronen.

Waar waren, o mijn Volk, dien dag,
Uw twisten en krakeelen,
Miskenning, argwaan, nijd en spijt?
Waar iets, dat, in dees droeven tijd,
De harten moet verdeelen?

Den hoogen God zij eer en lof!

(1) Dankbetuiging van den dichter, voor de hulde, hem op zijn 70sten verjaardag gebracht. (Zie blz. 145.)

Die dag was zonder wolken;
Hij toonde uw hart en waren aard,
Mijn hoogsten dank en liefde waard
En d'eerbied aller volken.

NICOLAAS BEETS.

De huisvogels(*).

Daar zijn over de zeven duizend soorten van vogels, van welke de mensch echter maar weinige voor zijne huishouding kan gebruiken en dat wel: de kip, de gans, de eend en de duif. Van deze is de kip verreweg het nuttigst en voordeeligst.

Als eene huisvrouw maar twee dingen, meer niet, mocht kiezen, dan zou zij zich niet lang bedenken, maar koeien en kippen b e geeren:

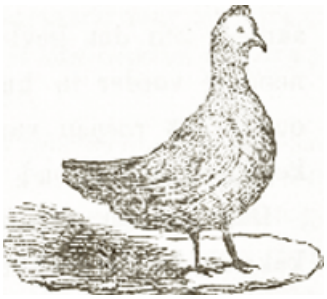

(*) Ontleend aan het onlangs door het Willemsfonds uitgegeven werk, *Waar woon ik? Waar leef ik?* waarop hiermede de aandacht vestigen, verschenen bij den uitgever Julius Vuylsteke te Gent.

koeien voor de melk en kippen voor de eieren, want zonder deze ziet het er in eene keuken alheel treurig uit. Bijna al onze spijzen, uitgezonderd het vleesch, bestaan uit meel, melk en eieren. Deze bestanddeelen en het noodige vet maken den kost eerst smakelijk en lekker, en evenals van melk kan men ook van eieren alleen gemakkelijk leven.

Het hoenderei bevat in eene marmeren vaas - de kalkschaal, die van binnen met twee dunne vliezen bekleed is - het eiwit en den dooier. Beiden te zamen hebben nagenoeg dezelfde bestanddeelen als de melk; maar deze bevat meer water, terwijl het eiwit meer met dik geworden melk overeenkomt. De zelfstandigheid daarvan is vrij wel gelijk aan die van het meel der granen, van rijst, tarwe en rogge, en van de zaden der peulvruchten, boonen, erwten en linzen. Ook het geel of de dooier bestaat uit eiwitstof met vet, zouten en kleurstoffen.

Het ei bevat dus alle bestanddeelen, die voor de voeding en instandhouding van het leven noodig zijn, en wij kunnen licht begrijpen, hoe bij dit voedsel een gansche vogel met bloed, vleesch en beenderen, en bij kippen, ganzen en eenden zelfs met pluimen voorzien, zich vormen kan. De dooier en het eiwit veranderen op wondervolle wijze geheel in eenen vogel, die, als de tijd daar is, behendig de eierschaal doorpikt en, zooals wij dat bij de veldhoenders kunnen zien, terstond heel kalm naar voedsel gaat zoeken.

De kuikens der huishen en de jonge ganzen en eenden worden door de vrouw meestal de eerste dagen met fijn gemaakte, harde eieren gevoederd, waaronder wat brood en gehakte groente gemengd zijn, vooral wat brandnetels, duizendblad en zoogenaamde kattestaarten; als zij eenige dagen oud zijn, krijgen zij gerst, waarvan zij, tot groote vreugde van klokhen en huisvrouw, flink groeien en groot worden, en dan zeer spoedig met de moeder hun voedsel gaan zoeken in den hof.

De kippen leven meest van den afval en duiken overal wat op; in huis en stal, in schuur en hof en tuin, in alle hoekjes, tot zelfs op de mestvaalt snuffelen zij rond, en maar zelden dat zij niets van hunne gading vinden. Bij de krib van het paard, dat met zijne dikke lippen de haver in 't rond strooit, kan eene kip uitstekend haar maal doen; de hooizaadjes, die koeien en schapen laten vallen, pikt zij zeer ijverig op, en al dat verloren goedje zet zij om in vleesch en eieren.

Wij kunnen bij dat alles o p z o ekende beestje e e n lesje in de z u i n i gheid nemen, want ook het kleinste doet bij de kip zijn nut, niets versmaadt of verkwist zij. Daarom is zij ook de lievelinge van de ‘vrouw.’ Vraag deze maar eens, hoe prettig zij het vindt, als het nest goed gevuld is met eieren.

Dikwijls schijnt het, alsof de kip een loopje wil nemen met de vrouw; zij legt dan hare eieren op eene ongewone plaats of verbergt ze zoo goed mogelijk. De vrouw wordt boos en scheldt op haar, noemt haar een traag en lui beest, dat het voeder niet waard is, totdat zij in de hooischelf een dozijn eieren in een nest vindt. Het verstoppertje spelen eindigt met eene blijde verrassing en volledige verzoening, die aan de kip een handvol lekkere graankorrels bezorgt.

Eene goede kip legt jaarlijks in den regel 150 eieren en broedt op tien of twaalf eieren meestal evenveel kuikens uit, die op weinige weken flink opgroeien.

Geen enkele vogel doet dit en daarom verdient de kip verre de voorkeur boven de fiere zwaan en den prachtigen pauw, en is zij meer waard dan een paradijsvogel. Deze en houderd andere siervogels bewondert men, maar men acht ze maar zelden het voeder waard, en nooit geeft men hun den eernaam, dien de *huis*hen draagt.

In de huishouding staan naast de koe, maar lager in rang, de geit en het schaap, dat bij de melk ook zijne wol geeft.

Ook in den hoenderhof vindt men eene dergelijke opeenvolging naar verdienste. Bovenaan staat de kip en op deze volgen gans, eend en duif. Geeft het schaap wol en een lekker stuk vleesch, ook de ganzen leveren elk jaar hunnen voorraad veeren, die in de huishouding van groot nut zijn, en jonge ganzen en eenden smaken, als zij gebraden zijn, ook heel goed. Maar men kan niet overal ganzen en eenden houden, omdat zij water noodig hebben, eenen vijver, sloot of poel, die men maar niet zoo overal kan aanleggen.

Dan hebben wij eindelijk de duif, de *zachtaardige* duif, zooals zij meestal genoemd wordt, hoewel zeer ten onrechte, want ieder, die duiven houdt, zal spoedig evenzeer het weinige zachtaardige als het weinig 'onschuldige' of kuische van haar opmerken.

De gewone vergelijking tusschen de duif en het schaap, als beiden zoo goed en zoo zacht van aard, gaat dus niet. Wel is zij even zuinig als de kip en laat zij geen korreltje of kruimpje liggen. Den geheelen dag vliegt zij uit op wegen en velden om een maatje te zoeken en alle verloren zaadjes worden ijverig door haar opgepikt, ook in den tuin, waar zij beter vertrouwd is dan hare vriendin de kip die, met al haar krabben en wroeten, niet voor tuinier in de wieg is gelegd. De duif behoeft maar weinig voeder uit de hand, hoewel zij dit eene gansch niet verwerpelijke versnapering vindt.

Het heeft nooit aan lofredenaars op het familieleven der duiven ontbroken, en de meest treffende en roerende beschrijvingen, in proza en poëzij kan men daarover lezen; edoch, daar is bij dit alles maar een jammer, en wel dit dat de werkelijkheid daaraan volstrekt niet beantwoordt. Wij willen er ons dus hier ook geheel van onthouden en liever onze aandacht wijden

aan dit deftig en heerschzuchtig persoontje dat *haan* heet. Het is een vermakelijk gezicht, dit heerschap te midden zijner vele vrouwen als een Oostersche pacha te zien rondstappen in het volle gevoel van zijne waardigheid en gewicht, nu eens eene liefkozing, dan eene bestraffing uitdeelende, maar altijd vol zorg en belangstelling voor zijn harem en toebehooren. Heeft hij wat lekkers gevonden, aanstonds roept hij de zijnen bij elkander, en met edele zelfverloochening gunt hij haar het meeste en beste, terwijl hij zelf zich met een enkel hapje vergenoegt, hoewel er op dezen regel ook weder veel uitzonderingen zijn, en de zelfzucht der menschen ook tot vele hanen schijnt te zijn overgewaaid. Den ganschen dag doet hij huis en hof van zijn gekraai weergalmen en zelfs des nachts heeft hij om de eene of andere reden behoefte zijn hart eens te luchten; vooral als de morgen aanbreekt, verheft hij zijne stem met alle kracht en wekt daardoor de slapende menschen en dieren, als wilde hij hun zijne vreugde te kennen geven, dat het lieve zonnetje weder in aantocht is en straks zijn vuurroode kam en veelkleurig gevederte eens zoo schoon zal doen uitkomen. Hij heeft geen uurwerk noodig om den tijd te weten, en schijnt zich met de borst op de kennis van het weder te hebben toegelegd, want veel beter en stipter dan een nachtwacht, roept hij des nachts hoe laat het is, en voorspelt hij regen en zonneschijn. Om al die goede eigenschappen ziet men zijne

pedanterie en hooghartigheid dan ook gaarne door de vingers, al zou het hem ook mooier staan, wanneer hij zijne verdiensten niet zoo luid uitkraaide: misschien evenwel dat hij dit vroeger niet gedaan, maar het eerst later den menschen op eenen goeden dag afgezien heeft.

De vogels zijn over het algemeen een lastig, eigenzinnig goedje, en het kost moeite ze eenigszins aan orde en tucht te gewennen. Men moet zich bovendien al verwonderen, dat de menschen er in geslaagd zijn ook die dieren tam te maken en er voordeel van te trekken, daar zij ieder uur kunnen weg vliegen en hunnen meester het toekijken gunnen, want hoe zou deze ze zonder vleugels kunnen achterhalen? Neen, dan is het wel zoo gemakkelijk om os of paard, al zijn deze ook veel sterker, te temmen en te onderwerpen, want deze staan en loopen op gelijken grond met den mensch, en zweep, sporen, ketenen, strikken, teugel en toom heeft hij daarbij tot zijnen dienst. Daarvan kan men bij de vogels niets gebruiken; geweld noch kracht komen hier te pas, maar zachtheid en slimheid. Deze bezitten de vrouwen in hoogere mate dan de mannen, en daarom is de zorg voor het hoenderhok dan meestal ook aan de vrouw toevertrouwd. Ziet maar eens, hoe zij het aanlegt om dat gevleugelde troepje te verzorgen. Met het noodige voeder in haar voorschoot komt zij naar het erf, en onder het roepen van: Kiep, kiep! strooit zij de goudgele korreltjes in het rond

Dan geraakt alles in beweging, in rep en roer. De kippen kakelen en de kuikentjes piepen; eenden en ganzen snateren, duiven kirren en uit alle hoeken en gaten stuift de troep al waggelend en trippelend, fladderend en vliegende op de vrouw toe. De duiven op het slag, op het dak en in de lucht hebben het roepen gehoord en schieten naar beneden en zetten zich op hoofd, schouders en hand van de vrouw neder, en dan is het lieve leventje aan den gang en hoort men een gekakel en gekir en gepraat tusschen haar en de vogels, alsof zij elkaar wonderveel te vertellen hadden, en de laatsten niet om het eten, maar om een praatje waren toegesneld. Intusschen laten zij zich niet onbetuigd en pikken uit alle macht het voer op, zoodat binnen weinige minuten het voorschoot leeg is. De maksten of moedigsten onder hen hebben nog een buitenkansje, want de vrouw heeft wat boonen en broodkruimels in de hand gehouden, die zij nu door hen daaruit laat pikken, terwijl ze intusschen met de andere hand streelt en liefkoost.

Zoo wij, naar de wijze der fabeldichters, met eenige moraal dit hoofdstuk moesten sluiten, wij zouden er op kunnen wijzen, hoe de zachtheid der liefde vaak wonderen verricht, waar strengheid en hardheid niets zouden vermogen; maar wij laten liever aan den lezer zelven zulke gewichtige gevolgtrekkingen te maken.

Naar het Hoogduitsch.

Dr. FERDINAND STAMM.

Kroniek.

Antwerpen. Verschenen de 2e en 3e aflevering, 5en jaargang, van het *Album der Antwerpsche etsers*, bevattende van: L. Abry, *Lansier op wacht;* J.G. Bos, *Koestal;* L. Brunin, *Binnenhuis te Calmpthout* en *De verfwrijver*, beide naar zijne eigene tafereelen, tentoongesteld in *Als ick kan*; A. Elsen, *Tegen den avond*, een fraaai landschap; F. Lauwers, *Jonge Bacchus*, naar J. Jordaens, zeer wel gelukt, maar het onderschrift in de Fransche taal past er niet bij; E. Nicolié, *Keuken*, met eene al te stijve meid; F. Lamorinière, *Een veen*, meesterlijke ets; W. Van der Veken, portret van L. Gallait; P. Verhaert, portret van Saskia, naar Rembrandt, uit het Antwerpsch museum, waarvan de *Vlaemsche School*, in 1861, blz. 57. eene prachtige kopersnede opnam, door J. Nauwens gegraveerd (naar hetzelfde stuk etste Unger eene uitmuntende plaat, verschenen in de *Kunstkronijk* van 1872, blz. 72; onze etsers zouden goed doen, zooveel mogelijk stukken te kiezen die nog niet geëtst zijn geworden); H. Seghers, *Monding der Schelde;* Th. Verstraete, *Zicht te Brasschaat*, wat zwart gedrukt.

- De volgende schilderijen, uit de verzameling van Ertborn, in het museum van oude meesters, gaan worden hersteld: nr 223, Justus van Gent, *De geboorte van Christus;* 383, Geeraard van der Meire, drievoudige schilderij: *Kruisdraging van Christus;* 384, deur links: *De aanbieding in den tempel;* 885, rechts: *Jezus tusschen de doctoren;* 412, Jan van Eyck, *De H. Maagd, St.-Joris en de H. Donatus* (zie in de *Vlaamsche School* van 1867, blz. 181, eene goede houtsnede naar dit stuk); 543, Onbekend. *Mansportret;* 545, *Portret van Gabriël Cambry;* 566, *Jong meisje een grijsaard aanhitsende.*

- *Koninklijke maatschappij van aardrijkskunde.* Woensdag, 17 December, ten 8 1/[2] ure 's avonds, had er in de nieuwe lotingszaal van het stadhuis eene algemeene vergadering plaats. De heer L. Delgeur, voorzitter, gaf kennis van den toestand der vereeniging, die bloeiend is. Hij sprak breedvoerig over de zaken van Afrika en de conferentiën die daarover te Berlijn plaats hebben. Daarna hield de pater Jezuïet Victor Van Tricht (zie 1883, blz. 146) eene zeer belangrijke verhandeling over de werktuigen om aardrijkskundige opmetingen te doen en de juistheid die men ervan mag verwachten. De redenaar boeide de gansche vergadering door de mededeeling zijner waarnemingen, te Namen en elders gedaan.

- Emiel Verbrugge, de primus van Rome, in den laatsten schilderprijskamp (zie 1883, blz. 139), is te Rome, waar hij zich thans bevindt, bij het oversteken van eene straat, onder een rijtuig geraakt, waarvan hem twee wielen over het lijf zijn gegaan. De bekwame en zoo veelbelovende jonge schilder werd zeer erg gekwetst en heeft vrij lang het bed moeten houden. Hij is thans in zooverre hersteld, dat hij zijne kunststudiën heeft kunnnen hernemen.

- Het is de bouwmeester E. Thielens die het voetstuk maakt voor het standbeeld van J. Jordaens, aan hetwelk de beeldhouwer J. Pecher de laatste hand legt. (Zie blz. 19.)

- De commissie der Antwerpsche wereldtentoonstelling schrijft eene prijsvraag uit, waaraan alleen Belgen mogen deelnemen, voor het model van het eeremetaal en het diploma, uit te reiken ter gelegenheid der tentoonstellingen, in 1885 te Antwerpen te houden. Het programma ligt ter inzage Kunstlei nr 89, te Antwerpen.

Brussel. Lodewijk Robijn, beeldhouwer te Elsene, heeft een fraai borstbeeld vervaardigd van de hoog geachte en uitstekende Vlaamsche schrijfster mev. Courtmans geb. Berchmans. De gelijkenis wordt geroemd als zeer treffend.

- De portretten van vorstelijke personen, die de galerij versieren welke naar de spreekkamer van den burgemeester geleidt, op het stadhuis, zijn voor zooveel noodig in goeden staat gebracht geworden door de heeren Le Roy, Raoux en Cardon. De galerij werd buitendien eenigszins verfraaid, onder de leiding van den bouwmeester V. Jamaer. (Zie onzen jaargang 1881, blz. 166.)

Gent. Voor het maken van een standbeeld van den befaamden dr. Jos. Ghuislain, is eene prijsvraag tusschen Belgische beeldhouwers uitgeschreven. De kleinmodellen, $1^{m}25$ hoog, vòòr 1 Maart 1885 in te zenden bij den portier der hoogeschool, Voldersstraat, alwaar intusschen nadere inlichtingen verkrijgbaar zijn.

St.-Nicolaas. De O.-L.-Vrouwekerk is verrijkt met een nieuwen eikenhouten predikstoel, in Byzantijnschen stijl, vervaardigd onder de leiding van den heer J. Bruyenne, bouwmeester van Doornik. Onder de kuip prijken de beelden der heiligen Amandus, Livinus, Bavo en Elisius; onder de twee trappen staan vier engelenbeelden; al deze beelden zijn gemaakt door F. Van Havermaet en de sieraden door Ch. Vermeulen, beide van St.-Nicolaas. Over den predikstoel is een door F. Van Havermaet uitgevoerde Calvarieberg opgericht, waarop de gekruisigde Christus en Maria en Joannes aan den voet van het kruis.

Brugge. Onlangs had te Brussel de aanbesteding plaats der onderneming van de voltooiing der spoorhalle (zie blz. 126). Het bestek der werken bedroeg fr. 300,491.14. Er zal eene tweede aanbesteding plaats hebben, om de halle te verlengen en den noordgevel dien men heeft moeten afbreken te vervangen.

Buitenland.

Rotterdam. Van 31 Mei tot 12 Juni 1885 zal in deze stad de 3-jarige tentoonstelling van schoone kunsten worden gehouden. De inzendingen moeten vrachtvrij geschied zijn tusschen 4 Mei en 16 Mei middernacht, aan het lokaal der tentoonstelling, Coolvest, te Rotterdam. De inzenders kunnen den prijs van hunne werken opgeven. Als er een bod van ten minste 3/4 van dit bedrag voor gedaan mocht worden, zal de inzender daarvan bericht ontvangen.

Parijs. Op eene veiling van handschriften in het verkoophuis van Drouot, werd een brief van Mozart (aan zijne zuster geschreven op 14-jarigen leeftijd) 550 fr. betaald; een tweede brief 250 fr.; een muziekhandschrift van den meester 255 fr. Drie muziekhandschriften van L. Van Beethoven brachten 180, 155 en 120 fr. op; een van S. Bach 150 fr.; drie van Schubert 210, 205 en 150 fr.; twee brieven van Wagner 105 en 41 fr.

Buda-Pest. Een ambtsbericht van 2 December deelt de volgende namen mede van Belgische kunstbeoefenaren, die op de tentoonstelling van schoone kunsten eerste vermeldingen bekomen hebben: L. Abry, F. Bossuet, E. Claus, Th. Cleynhens, V. Glamache, mev. J. Leigh, J. Meyers, C. Nijs, Rosa Reich, F. Simons, H. Van Soom, E. Van den Bussche, J. Van Genegen, Th. Verstraete, V. Vervloet, E. Wolters en Th. Weber.

Sterfgevallen.

KAREL HILLEBRAND, als veeltalig schrijver befaamd door zijn *Zeiten*, *Volker und Menschen*, andere groote werken in de Duitsche taal en de talrijke bijdragen welke hij leverde aan de *Deutsche Rundschau*, voorts door zijn *La France et les Français* en zijne medewerking aan de *Revue des Deux-Mondes*, zijn *German thought in the eighteenth ceintury*, zijne artikels in

Engelsche en Amerikaansche tijdschriften en in de Italiaansche verzamelwerken *Nova antologia* en *Italia*, is den 18n October te Florence overleden. Hij werd in September 1829 geboren te Giesen en was een der veelzijdigst ontwikkelde en begaafde mannen dezer eeuw.

HEINRICH WEISHAUPT, leeraar van teekenkunde, die verschillende werken over dat vak verschijnen liet, is op 23 October te Munchen overleden. Hij ijverde om het teekenen als algemeen leervak op de volksscholen te doen invoeren.

PAUL LACROIX, de vruchtbare Fransche schrijver, die schier op elk gebied van letterkunde, wetenschap en kunst met groote onderscheiding werkzaam is geweest, overleed den 19n October te Parijs, waar hij den 27n Februari 1800 werd geboren. Als schrijver liet hij werken verschijnen ouder een half dozijn verschillende namen, doch het meest onder dien van 'le bibliophile Jacob.' Voorts onder zijn eigen naam en de bijnamen Pierre Dufour, Antony Dubourg enz. Bij Didot verscheen van hem, onder medewerking van Ferd. Séré. een standaardwerk met gekleurde platen in een groot getal deelen, getiteld: *Le moyen-âge et la renaissance.* Zooveel vernuft in een hoofd, zooveel werkkracht in een mensch, als van Paul Lacroix zijn uitgegaan, heeft de wereld slechts zelden het voorrecht te mogen waarnemen.

PROSPER POITEVIN, de uitstekende Fransche taalgeleerde, schrijver van eene voortreffelijke spraakkunst en een algemeen woordenboek van niet minder goed gehalte, is einde October te Parijs overleden, in zijn 75ste jaar.

JAN-BAPTIST DE WEERT, de kunstschilder die voor Anton Bergmanns *Geschiedenis der stad Lier* de platen teekende (zie 1873, blz. 19) en zich naam maakte door eenige verdienstelijke schilderingen, alsmede door de in een vroegeren jaargang vermelde muurschilderingen, is den 6n November overleden te Lier, waar hij den 26n Juli 1829 werd geboren en thans bestuurder was van de stedelijke teekenschool en teekenmeester aan de rijksnormaalschool voor onderwijzers. Hij deed zijne studiën met veel onderscheiding aan de academie te Antwerpen. In 1860 stelde hij eene schilderij ten toon: *Judas Iscariot*, *de wroeging;* 1861, *De H. Suzanna*, *weigerende afgoden te aanbidden;* 1862, *De laatste oogenblikken van Jacob van Artevelde;* 1863, *Jan I zijne zuster bezoekende in de gevangenis;* 1864, *Petrus een melaatsche genezende aan den ingang van den tempel.* Hij schilderde een aantal verdienstelijke portretten. Hij was getrouwd met mejuffrouw J.E. Meulders en bewoonde te Lier het huis nr 10 op de Karthuizersvest. Bij zijne plechtige begrafenis, den 8n November, werden verscheidene redevoeringen uitgesproken.

EDMOND MERTENS, geboren te Antwerpen den 5n December 1854, is te Brussel overleden den 17n November. Als beoefenaar van de Vlaamsche letterkunde leverde hij, onder andere, eene in de *Dicht- en Kunsthalle* opgenomen en ook afzonderlijk verschenen studie op Hendrik Conscience, waarvan wij gewaagden in onzen jaargang 1883, blz. 179. Hij was gedurende eenigen tijd als boekhandelaar en uitgever te Antwerpen gevestigd. Nu laatstelijk was hij beambte aan de koninklijke bibliotheek te Brussel. De heer E. Fetis, hoofdbewaarder van voornoemde bibliotheek, en de heer J. Baes, voorzitter van den Brusselschen kring van waterverfschilders en etsers, die den overledene tot secretaris had, spraken aan het graf redevoeringen uit.

WILLEM KOLLER, de bekwame Oostenrijksche schilder (hij werd te Weenen in 1829 geboren), is in het midden van November overleden. In 1858 bewoonde hij de stad Antwerpen. Veel bijval genoten op de driejarige tentoonstellingen, in 1868, zijn *Geheim huwelijk van Ferdinand I*, *aartshertog van Oostenrijk met Philippina Welser van Augsburg*, en in 1867 zijne twee fraaie tafereelen *Margaretha voor den*

spiegel bij Martha en *Margaretha in Martha's tuin.* De overleden schilder was ridder van de Leopoldsorde.

KAREL AUGUST HENDRIK BODINUS, bestuurder van den dierentuin te Berlijn en oud-bestuurder van den dierentuin van Keulen, geboren te Drelow (Pommeren), in 1814, is te Berlijn in zijn 71^{e} jaar overleden; hij werd aldaar begraven den 26^{n} November. De overledene was een degelijk gevormd wetenschappelijk man, die als natuurkundige hoog aangeschreven stond in de geleerde wereld; in vele maatschappijen en inrichtingen voor de bevordering der natuurwetenschappen bekleedde hij eervolle betrekkingen, terwijl hem buitendien vorstelijke onderscheidingen ten deele vielen vanwege Pruisen, Italië, Oostenrijk, Rusland, Turkije en Brazilië. Hij was de echtgenoot van mejuffrouw d'Hoffschmidt de Resteigne, dochter van wijlen den Belgischen minister van dezen naam. De heer Bodinus telde ettelijke vrienden te Antwerpen, in welke stad hij regelmatig de dierenveilingen van de Maatschappij van Dierkunde kwam bijwonen.

B. GILSON, kanunnik der hoofdkerk van Namen, als uitstekend godgeleerd en wijsgeerig schrijver bekend, ouder andere door de medewerking die hij destijds verleende aan het *Journal historique et littéraire*, van den heer P. Kersten, en door zijn *Manuel de philosophie morale*, welke handleiding hij hoofdzakelijk opstelde ten gevalle van prins Boudewijn, wiens geestelijke onderwijzer hij was, is in de laatste dagen van November te Namen overleden. Hij bereikte den ouderdom van 73 jaren. Hij was, niet slechts door zijne groote geleerdheid, maar ook door zijne groote deugden, een sieraad van den geestelijken stand.

KAREL BRIAS, kunstschilder, geboren te Mechelen in 1798, is te Brussel overleden in het begin van December. In 1824 behaalde hij den eersten prijs in de genreschildering en in 1841 bekwam hij het gouden eeremetaal. Wegens zijne deelneming aan de omwenteling van 1830 ontving hij het IJzeren Kruis. Hij heeft geheel zijn vermogen nagelaten aan de bestieringen der godshuizen van Brussel en Mechelen.

JAN BAPTIST VAN MOER, de uitmuntende schilder van stadsgezichten, is den 7^{n} December te Brussel, Wiertzstraat n^{r} 59, zittende voor zijnen ezel, plotseling overleden, aan de gevolgen eener beroerte. Hij bereikte den ouderdom van 65 jaren en was ongehuwd. Het stadhuis der hoofdstad bezit van hem niet minder dan 15 gezichten uit het oude Brussel (zie onzen jaargang 1876, blz. 147); in het rijksmuseum en in het paleis des konings prijken insgelijks van zijne werken. Hij beoefende ook de bouwkunst. Hij werd den 9^{n} December, na een 11-ure-lijkdienst, begraven. In zijne hoedanigheid als commandeur van de Leopoldsorde, werd aan zijn stoffelijk overschot de krijgseer bewezen.

EUGENIUS PELLETAN, de bekende staatkundige schrijver, lid van den Franschen senaat, is volgens een bericht van 13 December overleden te Parijs. Hij was in 1813 geboren.

J. BASTIEN LEPAGE, de befaamde Fransche schilder, is overleden, nauwelijks 36 jaren oud, aan de gevolgen van maagkanker. Zijn lijkdienst had den 12^{n} December plaats, in de kerk van den H. Franciscus van Salles, te Parijs. Het lijk werd overgebracht naar Damvilliers, des schilders geboorteplaats, om daar, volgens daartoe betuigden wensch, te worden begraven. De overledene was een leerling van A. Cabanel. Het verleden jaar (zie 1883, blz. 184) hadden wij nog loffelijk melding te maken van twee schilderijen, welke hij te Gent had tentoongesteld. Naar men meldt, heeft de Fransche regeering des schilders *Herfstavond* aangekocht voor het Louvre-museum.

Theodoor Van Ryswyck zijn leven in verband met zijnen tijd door J. Staes.

Onder dezen titel is bij den

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN WIJLEN J. HEMELEER.

drukker-uitgever Lod. Janssens een veelomvattend boekdeel van ongeveer een honderdtal bladzijden in het licht gegeven en voor 2 fr. in den handel gebracht. Het verdient te worden gekocht en gelezen door allen die er iets voor over hebben om de levensgeschiedenis van onzen meest uitnemenden volksdichter naar waarheid te leeren kennen.

Er bestaan meer levensschetsen van Theodoor Van Ryswyck; zijne waarachtige levensgeschiedenis ontbrak ons tot nog toe.

Deze leemte, en zij mocht inderdaad groot worden genoemd, is door den heer J. Staes nu metterdaad en op de beste wijze aangevuld.

Hij heeft zich, zooals het een goeden geschiedschrijver past, de moeite der bronnenstudie getroost voor nagenoeg alles, wat hij omtrent de wederwaardigheden, het leven en bedrijf van den dichter te boek heeft gesteld. En, te oordeelen naar de volledigheid van zijn werk, moet de inspanning, welke het nagaan en uitvorschen van zoovele daadzaken hebben gevergd, waarlijk niet gering zijn geweest.

Onder andere wetenswaardigheden heeft de heer Staes opgespoord, dat de familie Van Ryswyck uit Noord-Brabant afstamt. Theodoors grootvader was een Tilburger. De heer Staes vermeldt, dat in de kleine Hollandsche stad Tilburg nu nog verscheidene ingezetenen den naam van Van Ryswyck voeren.

Aangaande Theodoor Van Ryswycks ouders, des dichters jeugd, zijn jongelingsleven, zijn huwelijk, zijne middelen van bestaan, zijnen handel en wandel, zijn letterkundigen arbeid en strijd, worden in het werk van den heer Staes hoogst belangrijke bijzonderheden aangehaald.

De korte en toch zoo veel bewogen levensloop van den begaafden volksdichter wordt ons door den heer Staes aanschouwelijk gemaakt met tastbare getrouwheid.

Aan het slot van zijn boeiend geschreven levensverhaal, maakt de heer Staes

gewag van een bezoek, hetwelk hij voor eenigen tijd aflegde in de nederige kluis, die Theodoor Van Ryswyck te Antwerpen in de Venusstraat, in het lokaal van den berg van barmhartigheid, bewoonde. Des schrijvers levendige ontroering, die uit de volgende regels spreekt, zal ongetwijfeld door ieder zijner lezers worden gedeeld:

'Het huisje (zoo drukt de heer Staes zich uit), in een eng straatje, is misschien vijf meters diep, zonder eenige opene lucht. Thans is het eenigszins verfraaid, maar toen Van Ryswyck er woonde, had het beneden slechts twee wit gekalkte kamers, waarvan de eene tot keuken en de andere tot slaapplaats diende; boven was een groote half donkere zolder. Terwijl wij ons in het huisje bevonden, droomden wij ons terug in het verledene, veertig jaren herwaarts. Een zonderling gevoel maakte zich van ons meester; en zie, het scheen ons toe alsof de volksdichter, "den Door," zooals wij hem kortweg noemden, daar voor zijne half kreupele tafel zat te schrijven; zijne pen vloog krassend over het papier. Wij bukten het hoofd, zagen over zijnen schouder heen en lazen een zijner krachtige refereinen, waarin hij den uitheemschen invloed zoo ongenadig geeselen kon. - Wij waren diep in gedachten verslonden, toen de tegenwoordige bewoner van het huisje, ons vriendelijk op den arm tikte en zegde: "Zie, mijnheer, dat is alles wat ik u hier kan aanwijzen." Wij dankten den man voor zijne dienstvaardigheid, en bij het heengaan keken wij werktuigelijk nog eens om, alsof wij de schim van den dichter, die wij een oogenblik te voren hadden meenen te zien, een laatste vaarwel wilden toeroepen.'

Als bijlagen zijn in het werk van den heer Staes onder andere opgenomen de doopakten en de trouwakte van des dichters grootouders, de doopakte zijns vaders, de huwelijksakte zijner ouders, de geboorte-, trouw- en doodakten van Theodoor Van Ryswyck, enz.

Wij hebben ons, in wat voorgaat, opzettelijk onthouden van beschouwingen nopens het VIe hoofdstuk van het boek waaraan dit opstel is gewijd; het bedoelde hoofdstuk handelt over de 'Nederduitsche dichters' die Van Ryswycks tijdgenooten waren en staat als dusdanig slechts onrechtstreeks met de eigenlijke levensgeschiedenis van den Antwerpschen volksdichter in verband.

Ter gelegenheid van de door ons, blz. 92, vermelde overplaatsing van Theodoor Van Ryswycks standbeeld[(1)] naar de IJzeren-Waag, die nu, voor een gedeelte, Van Ryswycksplein is geheeten, was den 6^{n} October eene feestviering aangericht, gedurende dewelke de volgende gelegenheidscantate, gedicht door J. de Geyter en getoonzet door Peter Benoit, door leerlingen uit de Antwerpsche gemeentescholen werd gezongen:

Kinderhulde aan een dichter.

Daar rijst van wien vader zoo dikwerf vertelde....

M e i s j e s .
Daar rust van wien moeder zoo menigmaal zong....

A l l e n .
Wij kindren van d'oevers der bruisende Schelde,
Wij hebben hem lief, wij die gul zijn en jong!

M e i s j e s .
Te dezer plaats, op dezen stond,
o Zegt ons, knapen, zegt: hoe sprak uw vaders mond?

(1) Zie *Kermisfeesten van Antwerpen*, 200^{e} *vergaring van de stichting der academie* enz., blz. 91, en voor den uitvoerder van het beeld de *Vlaamsche School* van 1870, blz. 20.

J o n g e n s .
‘In geen paleis werd hij geboren....
Doch, edel kind des volks, voor 't volk was al zijn geest.’

M e i s j e s .
‘In liedren klonk zijn hart.’ zoo liet ons moeder hooren;
‘En waar zijn harte klonk, daar hield de vreugde feest.’

A l l e n .
‘Als een zaaier die niet rust,
Strooide hij langs al zijn wegen,
Elk ten zegen,
Levensvreugd en levenslust.

Hij vleide geen grooten der weereld.
Wat recht was en schoon, joeg zijn boezem in brand;
Hij duldde geen vreemden tot meesters in 't land;
Hij eerde geen kroon dan met glorie bepeereld.
En gaf maar de vrijheid den staf in de hand.’

M e i s j e s .
En toch was 't loon
Van zulk een zoon....

J o n g e n s .
‘*Ik ben een arme liereman....*’
De levenslast was hem zoo zwaar:
Hij bukte en zonk,
Tot niets meer klonk....
Arme, arme liereman!
Het harte breekt ervan.
Martelaar!

A l d e k i n d e r e n ,

rond zijn beeld gaande, met bloemen in de hand.

Dat willen wij boeten!
Wij komen u groeten;
Wij strooien ons bloemen hier neer voor uw voeten;
Wij hebben u lief, wij die gul zijn en jong!
Wij komen te gader
Tot u, van wien vader,
Tot u, van wien moeder zoo hartelijk zong!

Megalopie van Mercator.

Mercator ontdekte, dat men in vele gevallen geen microskoop of vergrootglas noodig heeft. Wanneer men een klein voorwerp onder behoorlijke verlichting dicht bij den oogappel brengt, terwijl men het andere oog sluit, schijnt dat voorwerp veel grooter dan het is. Een haarspier, op twee of drie centimeters afstand van den oogappel gehouden, heeft de schijnbare dikte van een dunnen pijpesteel. Hoe nader het voorwerp bij den oogappel zich bevindt, hoe grooter het schijnt, maar het verliest tevens aan duidelijkheid. In een haar kan men op die wijze het kanaal en zelfs de grenzen der cellen zien.

'*s-Gravenhage.*
A.J.C. KREMER.

Toonkundig feest te Leuven.

Zondag **3** November ll. had te Leuven de eerste uitvoering plaats van een nieuw toonwerk, voor solo's, koor en orkest, van den heer Em. Mathieu, bestuurder der Leuvensche muziekschool. De solo's werden voorgedragen door de dames Cornelis-Servais (sopraan) en A. de Saint-Moulin (alt); de heeren L. Vanleeuw (tenor) en S. Byrom, uit Verviers (bas). Het koor bestond uit leerlingen der muziekschool en de leden van den *Cercle choral des dames*, alsmede van verschillige gezelschappen voor mannenkoor. Uitgevoerd werd *Freyhir*, *poème lyrique et symphonique.* De heer Mathieu is zelf de dichter van den tekst, uitmuntend door gedachte en vorm. Ziehier den inhoud:

Freyhir is een aloud boschachtig deel der Ardennen, voormaals rijk aan beuken en berken. En niet alleen dit, maar ook nationaal-historische herinneringen (der gevechten tusschen de Treviren en Belgen met de Romeinen) waren aan dat aloude woud verbonden. Hoeveel redenen om het te ontzien!

De winzucht dacht anders daarover. Het woud werd omgehouwen en daarmede de nationale herinneringen. Men plantte er *le morne sapin;* en sedert dien tijd houden de *pieds noueux* der reusachtige boomen het regenwater niet meer tegen, wat vernielend en verdelgend van de hoogten stroomt.

En nu, gij volk:

> ‘Maudis cette inepte cognée
> Et ton âpre désir de gain,’

een recitatief voor altstem, wat door mej. de Saint-Moulin bijzonder wel werd voorgedragen.

Wij hebben hier, gelijk men ziet, een frisschen tekst, zonder valsch gevoel en liefdedroomerij, vòòr ons, en eene goede les bovendien.

Het publiek toont dikwijls maar al te zeer, zich om den tekst niet te bekommeren, wanneer de muziek aangenaam op het gehoor werkt. Men behoeft zich ditmaal niet te schamen woord voor woord te verstaan. Wij juichen deze richting van harte toe, al wordt het woord ‘Nature’ ook met kapitale letter geschreven en aan haar-a l l e e n het planten der bosschen toegeschreven.

De geest der muziek is dezelfde als die van *Le Hoyoux.* Evenwel is de orkestratie wat rijker. Vooral heeft de componist nabootsende muziek aangewend, bijvoorbeeld waar het omhouwen der bosschen wordt beschreven. Het onderscheid met *Le Hoyoux* bestaat vervolgens wel daarin, dat *Freyhir* meer verscheidenheid, *Le Hoyoux* eene grootere eenheid vertoont.

De klimming der effecten is in 't algemeen wel in 't oog gehouden. Toch sprak het tweede gedeelte (het strijdkoor, de zegezang en het koor *à la capella*) ons het meeste toe. Daarnevens bemerkten wij in het derde deel het welgeschreven soloquartet, wat ook door goede uitvoering bijzonder voldeed.

Het openingskoor, ingeleid door de alten, is alsmede van uitmuntend effect, en de herinnering aan die motieven, eenmaal in 't midden van het werk, eenmaal aan 't einde, maakt op den ingewijden hoorder eenen uitmuntende indruk.

Eene enkele aanmerking zouden wij ons veroorloven. Het beschrijvende gedeelte schaadt door te groote uitgebreidheid aan den indruk der meer lyrische stukken. De kleine uitlatingen door den componist aangebracht konden, ter verheffing van het geheel, nog vermeerderd worden.

De uitvoering was over het algemeen zeer voldoende. De koren hebben zich, na vlijtige studie, recht dapper en opmerkzaam getoond. Wij kennen den heer Byrom van ouds. Hij is ons een geliefde kunstenaar geworden. De heer Vaneeuw vervulde

uitmuntend zijne kleine rol; zijn zang is natuurlijk en klaar. Mev. Cornelis heeft een liefelijk geluid en weet bijzonder voor het kwijnen, weenen en sterven de rechte uitdrukking te vinden; minder voor *la douleur morte* en *le sceau du calme éternel.* Dat ligt aan de moderne zaagmethode. Mej. de Saint-Moulin vibreert slechts zeer weinig. Daardoor beheerscht zij zeer wel haar prachtig altorgaan. Bij voortgezette studie der rouladen zal de stem altoos meer in gelijkheid toenemen en behoeft zij geenerlei kunstmiddelen om zich te doen toejuichen. Zij was uitmuntend voor hare taak berekend.

Zij droeg in het tweede deel van 't concert de groote altaria uit *Semiramide*, van den componist van *Il Barbiero* voor. Het publiek heeft deze voordracht meer dan alle overige nummers van den avond toegejuicht. Massenets duo uit de cantate *Eve* stak mager bij 't overige af. Mev. Cornelis en de heer Byrom wisten onze ooren te streelen, maar de muziek verplaatst ons niet in 't aardsch paradijs.

De marsch en de wals uit Berlioz' *Faust* werden door 't orkest met zorg teruggegeven. Doch aan den *marsch* ontbrak een weinig het heilig Hongaarsche vuur en aan de wals ware eene grootere fijnheid niet ongepast geweest.

Dat de componist-dichter-orkestmeester onzen warmsten dank verdient, voor het inrichten van muziekavonden gelijk er vóór weinige jaren te Leuven niet voorkwamen, behoeven wij nauwelijks te zeggen. De bloemen, geschenken en andere huldebetuigingen, die hem ten deele vielen, drukken slechts gebrekkig zijne wezenlijke verdienste uit.

Leuven.

Dr. P.A.T.

Oudheidkundig museum te Gent.

De stad Gent, zoo rijk aan oude herinneringen en middeleeuwsche gebouwen, is eindelijk in bezit gekomen van een museum van oudheden. Het heeft tot lokaal de voormalige kapel der O.-Lieve-Vrouwebroeders of geschoeide Carmelieten in de lange-Steenstraat. Deze kapel, een belangwekkend gebouw, werd in 1881 door het stedelijk bestuur van Gent aangekocht voor 60,000 frank(1). De herstellingen, die men het gebouw heeft doen ondergaan, laten echter veel te wenschen. Sinds jaren reeds was het denkbeeld ontstaan te Gent een oudheidkundig museum te stichten. Een aantal voorwerpen uit den ouden tijd, toebehoorende aan het stedelijk bestuur, werden voorloopig bewaard op het stadhuis en in de hoogeschool. De plechtige opening had den 1^{n} November plaats, onder voorzitting van den heer D. Dauge, schepen der stad Gent, en van den heer Verhaeghe de Naeyer, gouverneur der provincie Oost-Vlaanderen. Voor het tot stand brengen van het museum heeft zich inzonderheid de heer F. Vanderhaeghen, bibliothecaris der stad Gent, verdienstelijk gemaakt, naar het voorbeeld der dagbladpers, die gedurende het vierde eener eeuw er op aandrong. Tot bewaarder werd de heer Herman Van Duyse behoemd.

De uitstallingen zijn goed gedaan en de verzameling is reeds zeer merkwaardig. Naar het voorbeeld van wat in Engeland en in Holland geschiedt, worden voor het museum

(1) Den 26^{n} Florial van het jaar V werd zij verkocht voor 15,000 livres en in 1853 voor 32,000 fr. aan den heer L. Verhaeghe de Naeyer. Zie voor de geschiedenis van het klooster en de gebouwen *L'ancien couvent des carmes chaussés à Gand*, door baron Jan Béthune, in de 1e aflevering van den *Messager des sciences historiques*, enz., 1884.

ook voorwerpen in bruikleen aangenomen. Tusschen de merkwaardigste stukken, die ons, bij een eerste bezoek aan het museum, in hetoog zijn gevallen, vermelden wij: in de middelkas, de prachtige en kostbare medailles der stadsboden, vervaardigd door Cornelius De Bont, uit den jare 1480; den gouden met glazuur versierden halskraag der St.-Antoniusgilde; den standaard der Gentsche opstandelingen uit den tijd van keizer Karel V; twee uitmuntende koperen grafplaten der XIVe eeuw, afkomstig uit het godshuis Wenemaer te Gent, voor dewelke eenige jaren geleden 75,000 frank werd aangeboden; een aantal koperen voorwerpen van denzelfden aard zijn aan het gemeentebestuur afgestaan door het bestuur der burgerlijke godshuizen van Gent.

Wij mogen aan de volgende voorwerpen des museums eene bijzondere vermelding niet onthouden: 10 dunne koperen platen, bevattende de merkteekens en stempels der goudsmeden van Gent; de schilden van het baarkleed van de nering der schoenmakers; negen geborduurde kostumen uit den tijd van Lodewijk XV; een schoorsteenmantel, waarop in verheven beeldwerk het kostuum der weesjongens van Gent in de XVIIe eeuw is voorgesteld; eenige beschadigde gildevaandels. De leden en de eed der hoofdgil le van de Busschieters hebben beslist, dat de volgende haar toebehoorende voorwerpen in het museum zullen worden geplaatst: 2 koperen kanonnen, op affuit en wielen, beslagen met latoen, voerende het jaartal 1671; een kleine bomketel, van het begin der XVIIe eeuw; een bronzen kanon uit de XVIIIe eeuw, met affuit en toebehooren; een aan de hoofdgilde in 1822 door prins Frederik der Nederlanden geschonken kanon; twee vaandels, waarvan een hoogst kostbaar in groen damast met zilver geborduurd; de halsband van den hoofddeken, in louter goud, bestaande uit 13 schakels, fraai versierd met brandschilderingen; de vogel of papegaai, die van den halsband deel maakt, dagteekent van 1651 en voert het wapen der familie Volckaert, van Gent (deze halsband is van onschatbare waarde); de commando-staf van den baljuw, in gedreven en geperst zilver; eene groote schilderij van Dirk Hals, verbeeldende eene *Vogelschieting op de Pleizante test*, *te Gent;* twee schilderijen van Ph -L. Spruyt, verbeeldende eene *Schieting met kanonnen en bomketels*, *buiten de Kortrijkschepoort*, *te Gent;* de versierselen van het lidmaatschap van den eed en verscheidene eeremetalen. De hoofdgilde der Busschieters heeft zich inderdaad verdienstelijk gemaakt en een hoogst loffelijk voorbeeld gegeven, door al de voornoemde schatten aan het Gentsche museum af te staan en op deze wijze hun behoud te verzekeren.

De groote beuk en het koor van de tot lokaal dienende voormalige kapel zijn afgedeeld door glazen kassen vol eigenaardige kleedingstukken en stoffen uit verschillende tijdvakken en behangen met goed bewaarde Brusselsche tapijten, grootendeels afkomstig van de kastelanijzaal van den Ouden Burcht met de wapenschilden van den raad van Vlaanderen.

De verzameling toortsen van aloude gilden en ambachten is buitengewoon belangrijk. De smederij en het ijzerwerk, zooals sleutels, brandkassen enz. zijn merkwaardig. Aan potten, kruiken stoopen en ander aarde- en gleiswerk bezit men de kern van verzamelingen die reeds zeer zienswaardig mogen genoemd worden.

Drie tentoonstellingen
In het verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen.

Er blijft ons over, melding te maken van drie tentoonstellingen welke in November en December werden ingericht door de afdeeling beeldende kunsten van voornoemde

maatschappij. Wij zullen stilzwijgend de stukken voorbijgaan, welke tentoongesteld waren, nadat zij reeds op andere tentoonstellingen waren te zien geweest.

Op de tentoonstelling van 1 November en volgende dagen prijkten van C. Boom eene welgeslaagde portretschilderij; van E. Claus, een bij uitstek goed getroffen tafereel van de *Markt op de Gemeenteplaats te Antwerpen*, bij regenachtig weder. H. De Braekeleer, een meesterlijk getroffen *Binnengezicht van het Waterhuis te Antwerpen* en een uitstekend *Binnenhuis.* In A. De Braekeleers twee *Binnengezichten* ontbreekt het den figuren, waarmede zij zijn gestoffeerd, aan kracht. E. De Jans, twee goed gelijkende portretten. E. Godding, *Vioolspeler bij eene zieke juffrouw*, goed van opvatting, laat als schildering te wenschen. M. Hagemans, *Hoek der Werf* en *De egger.* J. Janssens, *De sluis*, in een landschap. E. Joors, *Begeerlijkheid*, in de gedaante eener kat, die een vogeltje beloert. J. Lemmens, een fraaie *Rozentuil.* J. Lambeaux, *Zondagnamiddag*, een lief stukje. E. Moerenhout, twee *Maanlichten.* E. Nelis, een *Stal*, te zwaar van toon en kleur. G. Portielje, een goed getroffen *Oude visscher.* J.F. Simons, een flink gepenseeld portret. F. Van der Wee, eene *Opene lucht.* H. Wolters, twee zeestukken. H. Van der Borght, een aardig kabinetstukje. H. Van Soom. een *Gezicht op Santvliet* en een *Noorweegsch landschap*, die bewijzen dat de schilder groote vorderingen maakt. P. Verhaert, *Bloemen en vruchten.* L. Van Engelen, *De waterverfschilder* en twee keurige portretten van H. baron van Havre en van N..... Door L. Dupuis, F. Joris, A. Van Beurden en J. Weyns waren verdienstelijke beeldhouwwerken ingezonden.

Tentoonstelling van 7, 8 en 9 December. L. Abry, een teekenachtig getroffen *Brigadier.* E. Claus, *Avond* en *Maaiers.* F. Crabeels, *Koeien.* A. De Keyser, een goed *Landschap.* E. Farasyn, *Gezicht op de Antwerpsche dokken.* A. Delfosse, *Rubens'* 300ste *verjaardag* (de kroonlegging op des meesters graf, beschreven in onzen jaargg. 1880, blz. 146); deze fraaie schilderij, voor 's rijks rekening vervaardigd en ten geschenke gegeven aan het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, is niet slechts een geschiedkundig tafereel, maar tevens een portretstuk; als dusdanig heeft zij eene dubbele waarde, die nog wordt verhoogd door de degelijke uitvoering van het geheel. M. Hagemans stelde *Vertrekkende visschersbooten* en eenige waterverfschilderingen ten toon. E. Joors, eene meesterlijk getroffen *Keuken.* W. Linnig vader. *Bij den wapensmid* (gekocht door dr. Passenbronder) en de *Huisplaag*, onder de trekken van een dronkaard. W. Linnig zoon, een verdienstelijk stilleven (groenten) en *De lombard* (eene dame die voorwerpen

komt verpanden). J. Meijers, *Stofregen* en *Regen.* A. Marcette, een *Gezicht op Burcht* en *Het oud groot dok te Antwerpen.* C. Meunier, een *Kraam op de kaaien te Antwerpen* en de *Sfinx*, voorgesteld in het puike portret van eene jonge vrouw. P. Neuckens, *Een brillenverkooper* en *Nocturne* (eene bij kaarslicht pianospelende juffrouw). J. Rosseels, *Oogst* en *Heidegezicht.* J.F. Simons, *Sneppenjacht* en *Zomeravond* (de kudde keert in den maneschijn stalwaarts). A. Van der Borght, een voortreffelijk afgemaald *Bierproever.* J. Wagner, *Op het terras van de nationale tentoonstelling te Brussel.* Van Genegen, *Gezicht op Burcht*, *Schemeravond* en *Namiddag.* Th. Verstraete, *Novemberochtend*, een meesterlijk landschap, gestoffeerd met een landelijk ruiter. F. Vinck, *Middagdutje.* Door G. Geefs. F. Joris en Van der Stappen waren goede beeldhouwwerken tentoongesteld.

De derde van de tentoonstellingen, waaraan dit beknopt overzicht is gewijd, werd gedurende de Kerstdagen gehouden. Zij bevatte, onder andere, van mej. E. Beernaert, *Kastanjeboomen* en *Hut te Nieuwhaven;* L. Bullerkotten, 2 keurige landschappen; C. Cap. het portret van des schilders zoon, in eerste-communiekleeding, en *Op het terras* (vanwaar een knaapje de zee aanblikt); J. Correns, *Het huishouden van den schilder* (deze zit aan zijnen ezel, eene jonge juffrouw speelt op de mandoline, terwijl op de brandende kachel spiegeleieren kissen en andere spijzen op de tafel aangedragen staan); het tafereeltje vormt een aantrekkelijk schilderstuk; A. De Braekeleer, een uitmuntende *Stal;* H. De Cock, *Kattendijkdok;* J.H.L. De Haes, *Onstuimig weder*, eene goede schilderij; E. De Jans, een meesterlijk portret van den heer A. Van den Abeele; E. Godding, *De ziekenverpleegster;* Hagendoren, *Herinnering van Wechter*; L. Herbo, de goed gelijkende portretten der heeren J. Becker en G. Lagye; F. Jacobs, *Kamerknecht;* A. De Lathouwer, *Geschiedkundige kriekenboom;* A. De Keyser. *Koeien;* E. Moerenhout, een welgetroffen *Gezicht uit de omstreken van Gent*; R. Montgomery, *De branding* (eene steile kust, door de golven gebeukt); F. Musin, een net *Zeestuk;* J. Nauwens, een meesterlijk gepenseeld stilleven, getiteld *Keus*, (een omgeworpen mandje appelen en peren), hetwelk zeer naar verdienste de aandacht trok, zooals over het algemeen steeds het geval is met de stukken van dezen ervaren en zorgvuldigen schilder; het stuk is sedert dien aangekocht door den heer J. Vekemans, bestuurder van de Koninklijke Maatschappij van Dierkunde, met twee andere schilderijen van den heer Nauwens, *Wild* en *Visch* voorstellende. E. Portielje, *De zeebonk* (een matroos die zijne kleederen herstelt) en *Daags na het onweder*; E. Quitton, een lief portretje en *Vogelen*, zooals hij alleen die te schilderen weet; H. Seghers, *Monding der Schelde*, een zeer verdienstelijk stuk, benevens voortreffelijke waterverfschilderingen; A. Serrure, *De foltering van Tantalus*, een flink gepenseeld stukje, eene jonge juffrouw voorstellende, die, gewapend met eene zweep, een aapje verhindert zich appelcienen toe te eigenen; E. Siberdt, *Jonge boer*, *Binnengezicht van eene boekerij* en een paar verdienstelijke portretten; J.F. Simons, een fraai *Landschap;* J. Thielens, een keurig bewerkte *Bloementuil*, goed naar de natuur geschilderd; L. Van Engelen, eene sierlijke waterverfschildering en een *Zieke hond;* P. Verhaert, *De kleine muzikant*, een juweel van Vlaamsche schildering; F. Van der Wee, *Een neerhof* met kiekens enz.; E. Wolters, *Duingezicht.* Van de beeldhouwwerken vermelden wij een goed gelijkend portret van wijlen H. Schoofs, kapitein der Antwerpsche burgerwacht, door D. Duwaerts; een *Slapend Italiaansch meisje*, door A. Van Beurden; *Een herder die op den hoorn toet* en een *Page met een windhond*, door J. Wiens; *Achteruit*, zijnde een man met een paard en eene *Krijtverkoopster die haar kind zoogt*, door L. Dupuis, wiens laatstgenoemd werk, in meer dan gewone mate, en te recht, de aandacht vestigde.

Eene herinnering uit Spanje.
(Ontleend aan een reisverhaal.)

Ik bevond mij in Granada, de oude gedenkwaardige stad, die, onder de meest verschillende heerschers, Oostersche pracht en christelijken heldenmoed, grootsche hartstochten en de dweepzucht van meer dan eene partij binnen hare muren heeft aanschouwd. Granada is rijk aan eeuwenheugendegebouwen, die meestendeels in erg vervallen toestand verkeeren: dit is inzonderheid het geval met de gebouwen die door de Muzelmannen werden gesticht. Daarentegen zijn de heerenhuizen uit de middeleeuwen beter onderhouden geworden, zoodat zij zich voor het grootste gedeelte nog tamelijk goed voordoen. De geslachten hunner oorspronkelijke eigenaars en stichters zijn reeds lang uitgestorven en hunne rijkdommen verstrooid; maar hun geest spookt hier en daar nog onder het volk, en eene reeks deels vroolijke, deels treurige herinneringen zijn er aan verbonden.

Een der beroemdste en beruchtste dezer gebouwen is de woning van Castril, een uitgestrekt gebouw, bijna een paleis, met schoone voorportalen en andere belangrijke herinneringen uit de XVIe en XVIIe eeuw. Het werd in het begin van de XVIe eeuw door een secretaris van Isabella-de-katholieke gesticht, en ligt aan den ingang van het bekoorlijke Darro-dal, op de vroeger druk bezochte, nu verouderde carrera de Darro, vlak over de oude berk van San Pedro, met het volle uitzicht op het Alhambra, welks steile, wilde, romantische, noordelijke helling, hier een loodrechten muur vormt, eenige honderd voeten hoog, naar de aan zijne voeten snel stroomende rivier Darro.

De voormalige bezitters van dit huis, de heeren van Castril, behoorden tot Spanje's grootsten en machtigsten adel; in hunne handen berustte niet zelden het lot der koningen, en onder hunne heerschappij zuchtte het volk. Hunne rijkdommen waren zoo onmetelijk, dat zelfs de vernielende hand des tijds die niet geheel kon versmelten; en de tegenwoordige nakomelingen van dat beroemde geslacht, de graven van Arrenalis, hoewel slechts eene schaduw van hetgeen hunne voorvaderen eenmaal waren, toonen in die schaduw altijd nog iets van hetgeen bun geslacht oorspronkelijk was. Zij zijn niet zoo verarmd als anderen, ja genieten in Granada zelfs nog kleine voorrechten.

De bouwkunstige versiering van het huis van Castril, is

boven het portaal, zeer schoon begonnen, doch onvoltooid gebleven; het balkon is toegemetseld en voert het volgend opschrift: *Esperandola del cielo* (haar van den hemel hopende). Wat dit een en ander beteekende, werd mij als volgt verhaald.

De derde heer van Castril had eene dochter van wonderbare schoonheid. Zij beminde een braven, dapperen ridder, die, zooals alle ridders uit dien tijd, de gelofte deed, niet eerder om de hand der freule te zullen vragen, voor hij een in den strijd buit gemaakt vaandel aan hare voeten kon leggen. Waarheen de ridder getrokken is om den beloofden buit op te doen, is onverschillig. Spanje was toen met de geheele wereld in oorlog, en de dappere kon overal gelegenheid vinden, om ter eere van zijne beminde naar hartelust op den vijand in te houwen. Intusschen beweende de jonkvrouw zijne afwezigheid, en sidderde voor de gevaren, en zuchtte verlangend naar de terugkomst van den geliefde, ja liet zelfs, aldus zegt men, meer dan eene mis in de kerk van San Pedro lezen, opdat hij ongekwetst en gelukkig uit den krijg zou huiswaarts keeren, en geene andere vrouw haar inmiddels zijne liefde zou bemachtigen.

Omstreeks dien tijd bevond zich in het huis van Castril een page een dienaar zoo goed en getrouw, dat men hem waardig achtte in den bijzonderen dienst der jonkvrouw te treden. Deze page geleek ongelukkiger wijze den ridder, zooals een jongeling van vijftien jaren op een volwassen man kan gelijken. Men verzekert, dat hij het getrouw evenbeeld van den ridder was, toen deze nog van denzelfden teederen leeftijd was. Zijn fijn gelaat was zoo bevallig als innemend. De jonkvrouw bemerkte die treffende gelijkenis onmiddellijk en de vriendelijke page werd haar elken dag dierbaarder. Dikwijls, wanneer zij in zoete herinneringen aan haren geliefde verzonken was, schiep zij er genoegen in, den page, die hem zoo zeer geleek, te roepen; zij deed hem dan naast haar plaats nemen, waar eenmaal haar beminde aan hare voeten had gezeten, bewees hem duizenderlei teederheden en gaf hem allerlei lieve namen. Doch hoe geheim de jonkvrouw deze minnekozerij ook achtte, toch bleef zij niet verborgen voor de bedienden, die den page zijn geluk misgunden. Aanvankelijk vernam men een stil gemompel, dat zich al luider en luider in het paleis verhief, tot het ten laatste de ooren van den heer van Castril bereikte. Woorden zijn machteloos om den vaderlijken toorn te schilderen; want, zooals alle grooten van alle tijden, was zelfs het bloot vermoeden der onteering zijner dochter voldoende om hem ten zwaarste te grieven; verdenking was bij zijn wantrouwigen aard zekerheid, en die zekerheid werd in zulke gevallen op den voet door de wraak gevolgd. Wanneer hij, aan de woorden van een valschen knecht geloof slaande, van de schande zijner dochter overtuigd, evenwel zich eerst van hare schuld wilde verzekeren, zoo geschiedde dit meer om zijne wraak te rechtvaardigen, dan om eene bevestiging te erlangen van hetgeen hij als vast bepaald beschouwde.

Op zekeren stormachtigen nacht gaf hij voor, van huis te moeten gaan, doch bleef, in stede daarvan, verborgen in eenen gang, die aan de vertrekken zijner dochter grensde. Deze, d noch het gebabbel der bedienden, noch het blinde geloof van haren vader vermoedde, riep, zoodra zij alleen was, den page tot zich en begon met hem hare gewone minnekozerij. De page gehoorzaamde, zooals altijd, zonder vragen en zonder tegenspraak, aan de luimen van zijne gebiedster en aan hare voeten gezeten, gevoelde hij hoe hare vingers door zijne lokken speelden en zij een zachten kus op zijn voorhoofd drukte.

Op dit oogenblik trad de heer van Castril binnen en wel zoo onverwachts en met zulke vreeselijke gebaren, dat het jonge meisje, alles begrijpende, en buiten staat om den toorn en den dreigenden blik van haren vader te verdragen, een kreet van ontzetting uitstiet en bewusteloos nederzonk. Te gelijker tijd viel de page, zonder het minste van de zaak te begrijpen, maar iets ontzettends vermoedende, zijn heer

en meester te voet. Deze lachte; doch het was een lach, die meer overeenkomst had met het rochelen van een stervende, en zonder zijne van woede trillende lippen iets konden zeggen, gaf hij een teeken, waarop eenige knechten toeschoten en zich voor de deur plaatsten, even als honden, de stem van den meester afwachtende, om op hunnen buit aan te vallen. Een oogenblik later vernam men een jammerlijk geschreeuw door het huis - het was de wanhopende stem van den page, die om gerechtigheid bad, zijne onschuld bezwoer, en God om bijstand aanriep.

Het is meer dan waarschijnlijk, dat in dien tijd nog geene nachtwakers in de straten rondgingen en al ware dit het geval geweest, zoo had het geloei van den storm het gejammer van den knaap toch oversebreeuwd. Terwijl de page jammerde, wierpen drie grove knechten hem eenen strik om den hals en sleepten hem naar een balkon, dat zich in een hoek der zaal bevond; zij volgden hierin alleen de bevelen van hunnen heer, die dit wreede tooneel bestuurde, onbekommerd om de verzekering van onschuld, door den page gegeven, of om den beklagenswaardigen toestand der freule, die, gelijk aan eene doode, den ongelukkige niet hoorde, die zich, ter zijner verdediging, op de getuigenis zijner meesteres beriep.

Het laatste oogenblik naderde. De lakeien bevestigden het einde van het touw aan de ijzeren leuning van het balkon, en spoedig werd de ongelukkige knaap omhoog getild door ruwe handen. Voor de laatste maal smeekte hij om gerechtigheid; toen vernam men voor het eerst de stem van den meester, die hem toeriep: ‘Onderwerp u aan de gerechtigheid dezer aarde! In den hemel wacht u eene andere gerechtigheid. Hoop daarop, wanneer gij kunt!’ Een oogenblik van beweging op het balkon volgde, veroorzaakt door het wanhopig verzet van den knaap; daarop gaf het trillende ijzer van het balkon een geluid als van eene verwijderde klok en alles werd stil als te voren. Na verloop van eenige minuten vernam men slechts het geloei van den storm.

De dienaars droegen de jonkvrouw naar haar bed, waarvoor haar vader alleen de wacht hield. Niemand in het huis van Castril sliep dien nacht, en den volgenden morgen begroef men een lijk in de kerk van San Pedro.

Ten tijde dat dit voorviel, was men juist bezig met de bouwkundige opsiering van dat gedeelte van het gebouw, waar het

verhaalde was voorgevallen; doch toen de metselaars, zooals zij gewoon waren, den volgenden dag kwamen om het werk te hervatten, ontvingen zij bevel den arbeid te staken. Op de fries van het balkon liet de heer van Castril deze woorden plaatsen: *Haar van den hemel hopende.* Die woorden had de meester van het huis verscheidene nachten in zijne droomen gehoord en zij schenen hem als eene vermaning Gods, om zijn huis en de wereld te verlaten en in een klooster te gaan leven. Voordat hij daartoe overging, gaf hij bevel, het balkon dicht te metselen, waardoor volgens zijn verlangen geen licht meer in het huis zou dringen.

Er zijn menschen, die beweren, dat de heer van Castril gewetenswroegingen heeft gevoeld en dat op zekeren nacht de duivel hem in de gedaante van een opgehangene is verschenen; iets met zekerheid weet men daaromtrent even weinig als omtrent het lot zijner dochter. Zeker is het evenwel, dat de page dood is, het opschrift in den gevel prijkt, het balkon toegemetseld is en het huis van Castril onvoltooid bleef.

Als ick kan.

In dezen jaargang gewaagden wij reeds van drie tentoonstellingen dezer wakkere maatschappij (het overzicht van de 3e tentoonstelling, blz. 88, werd door onzen drukker geplaatst, voordat hij dit van de 1e en 2e had laten verschijnen). De 4e tentoonstelling, in December gehouden, moest bij de vorige niet achterstaan. Te vermelden: F. Adriaensens twee (al te groene) landschappen; W. Albracht, *Schoenmaker* en *Spoelingput*; K. Boland, vooral te roemen om zijne *Luistervinken* en *Nelly*; C. Brunin, *Verfwrijver*, *Bij den inlijster* en *Voorhof van eene boerderij*, drie zeer verdienstelijke stukken; C.J. Bos, *In de duinen* en *Stal*; Castel Ebert, *Rotsen van Wight* en *Herfst*; E. Chappel, *Vruchten* en *Seringen*, smaakvol behandeld; L. Delehaye, *Liefhebber van gravuren* en *Knecht en liefhebber*, twee veelbelovende stukken; P. De Wit, die vooral eer inlegde met zijne *Oevers der Schelde* en een *Avondgezicht;* F. Hanno, *Mispelen*, goed getroffen; mej. Lankota, *De verloofde* en eene minder goed geslaagde *Synagoge te Praag*; H. Luyten, *Brunins werkplaats*, zeer naar waarheid afgemaald, *De eerste criticus* en een flinke *Stal;* C. Mertens, *De vrijgezel* en *Gieterij,* goed opgevat en krachtig geschilderd; mej. L. Rigelé, *De pleisterreiniging* en een *Kind met katjes*, met veel geest en kunstvaardigheid uitgevoerd; H, Rul een drietal fraaie landschappen, waartusschen een *Maansopgang* van meer dan gewone waarde; A Silis, *Phantasie* en *Jongenstypen* welk laatste stuk werd verloot; H. Van de Velde, *Straat te Baasrode*, een keurig stukje; J. Van Snick, *De dorpshorlogemaker*, *Baas Jan*, een minder goed uitgevallen stuk, getiteld: *Het gebed.* A. Van Beurden, wiens bekwaamheid in de beeldhouwkunst al grooter en grooter wordt, oogstte veel goedkeuring voor zijne drie inderdaad talentvolle gewrochten *In de renbaan, Jonge visscher* en *Mijn zoon.*

> Men moet niet nemen den man, aan wien de betrekking past, maar den man die past in de betrekking - heeft Napoleon I gezegd.

Ik kan haar niet vergeten.

Twee jaren zijn weldra vervlogen
Sints ik mijn Betty grafwaarts droeg;
Nog is de wonde niet genezen,
Die mij uw vaderhand toen sloeg.

En toch, ik klaag niet, neen, mijn God!
'k Berust blijmoedig in mijn lot;
Maar 'k peins, in eenzaamheid gezeten:
Ik kan haar niet vergeten.

Twee jaren zijn welhaast verloopen;
'k Zocht troost in mijn verdriet en smart;
'k Toog heen waar oorlogsvlammen woedden,
Maar 'k had een andren strijd in 't hart.
Die oorlog is reeds lang volstreên,
De krijgers keerden huiswaarts heen.
Maar 'k zucht, al mocht geen mensch het weten:
Ik kan haar niet vergeten.

Twee jaren heb ik haast doorworsteld;
'k Zocht in mijn arbeid rust der ziel;
'k Was bezig van den vroegen morgen,
Tot 'k moe des avonds nederviel;
Maar aan den avond van den dag,
Waar 'k afgemat ter neder lag,
Met moed en lust en kracht versleten,
Kon 'k haar toch niet vergeten.

Twee jaren moest ik zoo doorleven;
'k Doorreisde intusschen zee en land,
Door feestgedruisch en hoofsche weelde,
Bij volkren vreemd, in elken stand.
Maar uit den vreemde weergekeerd,
Was 't mij als werd ik niet begeerd:
In volksgewoel en jubelkreten
Kon ik haar niet vergeten.

Twee jaren moest ik 't pad bewandlen,
Dat plicht en roeping mij gebood.
Men sprak: 'Waarom alleen gedragen,
Waar 't leven zooveel hulpe bood?'
Maar 't was of 'k haar die met me leed,
Door andre hulp een onrecht deed.
En fluistrend sprak steeds mijn geweten:
Ik mag haar niet vergeten,

Twee jaren haast, - en ach, hoe lange
Duurt nog mijn reis door 't aardsche dal?
Dat kan mijn God alleen bepalen,
Met al wat mij weervaren zal.
Maar wat ook nog mijn lot mag zijn,
't Zij vreugde, of strijd, of lust, of pijn,
Tot d'uitroep mag ik mij vermeten:
Ik zal haar nooit vergeten!

J.S. DU TOIT.
Pretoria, 5 Augustus 1884.

(Dit fraaie dichtstuk is overgenomen uit het Transvaalsche nieuwsblad de *Afrikaanse Patriot*.)

De verzamelingen Van der Straelen - Moons - Van Lerius.

De openbare verkooping der rijke verzameling van ongeveer 300 schilderijen van de XVe tot de XIXe eeuw zal door het ambt der notarissen Aug. A.J. Van Dael en A. L, Leclef, op Donderdag 19 Februari 1885 en volgende dagen, van 11 ure voor- tot 1 uur namiddag en van 2 tot 5 ure namiddag, plaats hebben in het sterfhuis van den heer Moons lange-Nieuwstraat n° 44, te Antwerpen.

De verzameling bevat werken van de bijzonderste meesters der Antwerpsche en vreemde scholen, en verscheidene schoone muurtapijten en geschilderde zolderstukken.

De met platen versierde catalogus die van elke schilderij eene omstandige beschrijving geeft, is opgesteld door de heeren P. Genard, lid van het academisch lichaam van Antwerpen, en Alf. Goovaerts, lid der Belgische academie van Oudheidkunde.

De catalogus is verkrijgbaar bij den heer Van Os De Wolf, drukker, St.-Pieters en Paulusstraat n° 2, te Antwerpen, voor den prijs van 3 frank.

De tentoonstelling voor de personen, voorzien van toegangskaarten door voornoemde notarissen afgeleverd, heeft plaats de 4 eerste dagen van iedere week. uitgenomen Woensdag 18 Februari, van 11 ure voor-tot 2 ure namiddag.

Kroniek.

Antwerpen. De reeds zoo gunstig gekende plaatsnijder Jos. Steynen, van wien wij in 1879, blz. 173, eene koperetsing gaven, heeft eene zeer fraaie plaat voltooid, naar een tafereel van H. Bource, getiteld: *De krieken.* Het is een zeer aangenaam onderwerp en de ets geeft voortreffelijk het eigenaardige weer, hetwelk al de stukken van den meester onderscheidt. De bekwame plaatsnijder haalt eer van zijn werk en verdient de ruimste aanmoediging. Hij stelt exemplaren van zijne fraaie plaat te koop voor 10 en 5 frank. Verkrijgbaar bij hem aan huis in de Molenstraat n^{r} 58, te Antwerpen. De heer ridder de Moreau, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, heeft voor eenige exemplaren ingeschreven. De minister betoonde zich, in deze omstandigheid, zeer karig; hij bleef met zijne aanmoediging beneden de tegemoetkoming welke de heer Steynen in 1879 genoot van den toenmaligen minister van binnenlandsche zaken, voor de uitvoering van een ander werk, *De krieken* vormen nochtans eene bij uitstek fraaie plaat, die metterdaad doet wenschen dat de heer Steynen moge voortgaan de etsnaald te hanteeren, om ons op meer dergelijke gewrochten te onthalen.

- Op de stadsbibliotheek is een zeer fraai marmeren borstbeeld van Theodoor Van Ryswyck bijgezet. Het werd vervaardigd door des dichters schoonzoon Eugenius Van der Linden.

St.-Nicolaas. De kunstschilder Jozef Janssens is de beschildering begonnen der kerk van Steele, gelegen aan de Roer, in Rijn-Pruisen, nabij de beroemde Kruppgeschutgieterij. De kerk is den H. Laurentius toegewijd en de 8 tafereelen met wier uivoering de Waassche kunstenaar is gelast, zullen voorvallen uit het leven van voornoemden heilige voorstellen, terwijl het koor met de verschijning van Christus in de wolken zal worden versierd.

- Het koor van de kerk van Wichelen, nabij Wetteren, en de kapel van het H. Hart in de wijk Kleibeke, zijn door den heer Jozef Janssens, van St.-Nicolaas, met muurschilderingen versierd. De kapel van het H. Hart, in Romaanschen stijl, is

gebouwd onder de leiding van den bouwmeester J. Bruyenne; de muurschilderingen zijn onlangs voltrokken; in het middengedeelte is een verheven koepel en tusschen de vergulde kolommetjes onder de boogjes van een fraai triforium, prijken 12 heiligenbeelden, eenigszins kleiner dan de natuurlijke gestalte; in het bovendeel van het koor is een groote Calvarieberg opgericht, met meer dan levensgroote beelden.

Namen. Verschenen bij de w^{e} F.J. Douxfils: *Notice sur le tableau vénéré à l'abbaye de Soleilmont sous le nom de Notre-Dame de Rome* par I.V.S.O.P. Het tafereel schijnt gemaakt te zijn van vóór het tijdvak van Memlinc en der Van Eycken. Het is bewerkt in den trant van eene dergelijke schilderij uit de kerk van Ara Coeli te Rome.

Buitenlad.

's-Gravenhage. Bij Jh. IJkema zijn de 19^{e} en 20^{e} aflevering verschenen van de *Geïllustreerde Muziekgeschiedenis;* zij bevatten het vervolg en slot van de beschrijving der *Toonkunst van de Nederlanders*, waarbij zich gevoegd bevinden de portretten van Cypriaan de Rore, O. Lassus, hertog Albrecht V, Philips de Monte, de afbeelding van een der prachtbanden van Orlando's boetpsalmen, de gravuur van zijn standbeeld te Munchen en de muziek van het *Adoramus te Christe;* voorts: de *Geschiedenis der toonkunst van het tijdvak der Renaissance tot de eeuw van het Rococo; De toonkunst onder den invloed van tegenovergestelde stroomingen der beschaving; Luther en de protestantsche kerkmuziek.* Wij kunnen onze lezers niet genoeg aansporen, zich dit merkwaardig werk aan te schaffen.

Parijs. De Parijsche bladen melden, dat het Louvre-museum door bemiddeling van den heer Bonrajod, een Venetiaansch schildersalbum uit de 15^{e} eeuw heeft aangekocht, hetwelk een klein honderdtal schetsen, teekeningen enz. op perkament en papier bevat, welke belangrijk worden genoemd voor de geschiedenis der Venetiaansche schilderkunst op het einde der 15^{e} eeuw. Te dezer gelegenheid wordt in herinnering gebracht, dat het Britsch museum een dergelijk album met 99 teekeningen bezit van Jacopo Bellini, den vader van Gentile en Giovanni Bellini en schoonvader van Mantegna. (Zie over dezen meester onzen jaargang 1882, blz. 144.)

Napels. Italiaansche berichten vermelden de ontdekking op de kust van het eiland Capri, naar den kant der golf van Salerno, van een vorstelijk paleis, hetwelk wordt verondersteld gebouwd te zijn geweest door een der eerste keizers van Rome. Bij het doen van ontgravingen voor den aanleg van beplantingen, stuitte men op zware muren, en toen een gedeelte van puin en aarde was weggeruimd, kwamen schoone frescos, benevens prachtige marmer- en mozaïekwerken, te voorschijn. De verwachting wordt gekoesterd, dat, bij voortgezette ontgraving, vele kunstschatten zullen worden aangetroffen. De verwoesting van het bewuste paleis zou, naar gissing, veroorzaakt zijn geweest door het instorten van den berg TurroGrande.

Liverpool. De stoomboot *Oregon*, van de Cunard lijn, den 17^{en} December uit Nieuw-York vertrokken, naar Liverpool, is den 23^{en} December, ten 7 ure 's avonds, aangekomen te Queenstown. Zij volbracht de reis in 6 dagen, 6 uren en 52 minuten. (Zie blz. 62.)

Sterfgevallen.

ARNOLD MORTJÉ. in de Fransche schrijverswereld bekend onder den naam van Arnold Mortier en die van veel geest en, meesterschap over de Fransche taal blijk

gaf als schrijver van ettelijke blijspelen, van de *Voyage dans la lune, Le manoir de Pic-Tordu*, terwijl hij als tooneelcriticus tot de vaste medewerkers van het Parijzer dagblad *Figaro* behoorde, in hetwelk hij zijne artikels onderteekende met den titel: ‘Un monsieur de l'orchestre,’ is einde December te Parijs overleden. Hij was den 10^{n} Januari 1843 te Amsterdam geboren uit Israëlietische ouders

Internationaal toonkundig congres onder de bescherming van het gemeentebestuur.

Het inrichtings-comiteit zendt ons den volgenden omzendbrief:

‘*Mijnheer*,

De eerste wereldtentoonstelling, in België gehouden, zal plaats hebben te Antwerpen in 1885.

Deze tentoonstelling, welke samenvalt met de inhuldiging onzer reusachtige haveninrichtingen en met de driejaarlijksche tentoonstelling van schoone kunsten, zal voorzeker al degenen, die in de ontwikkeling der menschelijke werkzaamheid belang stellen, tot zich lokken.

Het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen*, trouw aan zijne zending, die hoofdzakelijk den vooruitgang in kunsten, letteren en wetenschappen voor doel heeft, beschouwt deze gebeurtenis als eene buitengewone gelegenheid, om zijne wenschen te verwezenlijken.

Het heeft besloten de geleerden en kunstbeoefenaren tot een internationaal toonkundig congres uit te noodigen, en droeg ons den last op dit congres tot stand te brengen.

De aloude kunstfaam van België en de zoo eigenaardige beweging, die zich gedurende deze laatste jaren op toonkundig gebied in Antwerpen heeft veropenbaard, doen ons onze stad beschouwen als een voordeelig middenpunt tot de bijeenkomst van allen, die zich aan de vraagstukken betreffende de toonkunst en kunstbeoefenaren gelegen laten.

In het programma van het congres zullen begrepen zijn alle vraagstukken, waarvan het onderzoek eenig nut kan opleveren: de eene behoorende tot het zuiver kunstgebied, de andere in verband staande met de eigenlijke wetenschap der muziek.

Onder deze vraagpunten roepen wij vooral uwe aandacht op degene, die tot voorwerp hebben het vaststellen van eenen algemeenen toongever (diapason), en degene, die betrekking hebben op het toonkundig onderwijs, de methoden, enz. De internationale wetgeving, die den kunsteigendom beheerscht, zal insgelijks stof tot bespreking opleveren. Deze zoude eenigermate kunnen bijdragen om aan het

eigendomsrecht der geestesgewrochten eene krachtigere bescherming te verzekeren.

Wij durven verhopen, mijnheer, dat gij, in aanzien der hooge belangrijkheid van het congres van 1885, ons ontwerp zult willen bijtreden, en ons ten spoedigste de vragen opgeven, die gij ter bespreking zoudt willen zien brengen (artt. 3 en 4 van de regeling).

Het inrichtings-comiteit zal de noodige stappen aanwenden, ten einde van het bestuur der ijzeren wegen en der stoomvaartlijnen, den gewonen afslag, toegestaan aan bijtreders van internationale congressen, te bekomen. Het zal ook al het mogelijke doen, om gedurende den congrestijd, hun verblijf in Antwerpen zoo aangenaam mogelijk te maken, met hun toegang te bezorgen tot de bijzonderste maatschappijen en musaeums der stad.

Ontvangt, mijnheer, de verzekering onzer bijzondere hoogachting.

Het inrichtings-comiteit:

Eerevoorzitters: RIDDER ED. PYCKE, gouverneur der provincie;
L. DE WAEL, burgemeester der stad;
E. PECHER, voorzitter van het *Verbond.*

Voorzitters: P. BENOIT, bestuurder van Antwerpens muziekschool;
F. LUTENS, voorzitter van de muziekafdeeing;
RIDDER LEO DE BURBURE, lid der koninklijke academie van België;

Secretarissen: J. ED. CROEGAERT, bestuurder van de muziekafdeeling;
EDM. GRANDGAIGNAGE, algemeene secretaris van het *Verbond.*

Leden: E. ALLEWAERT, schepen; J. BESSEMS, leeraar bij de muziekschool; J. BLOCKX, toonkunstenaar; J. BOUCHERY, letterkundige; J. CALLAERTS, leeraar bij de muziekschool; J. CUYLITS, schepen; J. DE GEYTER, letterkundige; E. DE MEYER, schrijver van de muziekafdeeling; J. DUPONT, bestuurder der *Fédération Artistique*; M. GEVERS, toonkunstenaar; E. GIANI, bestuurder der Maatschappij van Symphonie; A. GOOVAERTS, letterkundige; E. GREGOIRE, toonkundige; G. HUBERTI, idem. JACQUET, muziekmeester van het 7e linieregiment; O. LAMBRECHTS, secretaris der Maatschappij van Symphonie; E. LANDOY, letterkundige; A. LEMAIRE, orkestmeester der Koninklijke Harmoniemaatschappij; H. LEMMENS, schatbewaarder van de muziekafdeeling; PAINPARÉ, muziekbestuurder van het 6e linieregiment; H. POSSOZ, muziekleeraar bij staats normaalschool; C. SCHMIDT, schatbewaarder der *Société de Musique;* T. STORMS, bestuurder der koormaatschappen *de Gildebarden* en den *Burgerkring*; J. VAN BEERS, letterkundige; J. VAN DEN DRIES, letterkundige; E. WAMBACH, toonkunstenaar.

Regeling.

1. Het congres zal gehouden worden in het lokaal van het *Verbond voor Kunsten, Letteren en Wetenschappen*, te Antwerpen, de vier dagen vóór de gemeentefeesten van het jaar der wereldtentoonstelling, zijnde de 8e, 9e, 10e, en 11e Augustus 1885.

2. Buiten de bijtredende leden van het congres, zullen toegelaten worden tot de zittingen, de personen voorzien van eene kaart door het inrchting-comiteit afgeleverd.

3. De bijtredende leden zullen zich, tot het bepreken der vragen aan de algemeene vergadering voor te stellen, in vier afdeelingen verdeelen: *a*) Geschiedenis, philosophie, schoonheidsleer en critiek der toonkunde; dicht- en letterkunde in hare betrekking tot de muziek. *b*) Toonkundig onderwijs en opvoeding. *c*) Eigenlijke muziekwetenschap. *d*) Internationationale toonkundige betrekkingen, schrijvers- en eigendomsrechten, enz.

Deze afdeelingen zullen in werkzaamheid treden bij de eerste zitting van het congres; de verslaggevers en secretarissen zullen genoemd worden door het inrichtings-comiteit. Zij zullen haar bureel vervolledigen door de benoeming der voorzitters en ondervoorzitters.

4. Ieder bijtredend lid wordt verzocht de afdeeling aan te duiden, waar hij zijne medewerking zal aan verleenen, alsook de vragen die hij verlangt het congres voor te dragen. Die mededeeling moet geschieden binnen de twee maanden na den dag der uitnoodiging. - De vragen zullen bepaald blijven binnen den kring der stoffen bij art. 3 aangeduid. - Aangenomen zijnde door het inrichtings-comiteit, zullen zij het programma van het congres uitmaken en gezonden worden aan de bijtredende leden minstens drie maanden vóór de opening van het congres.

5. De afdeelingen zullen zich vergaderen des morgens ten 10 ure; de algemeene vergaderingen zullen ten 3 ure plaats hebben. - De besluiten zullen bij meerderheid van stemmen genomen worden.

6. Het bureel van het congres is samengesteld uit het inrchtings-comiteit, waar de voorzitters en ondervoorzitters der afdeelingen zich zullen bij aansluiten.

7. De voorzitter van het bureel is gelast met het bestuur der besprekingen en de orderegeling der zittingen van het congres. Hij bepaalt de dagorde, die daags vóór iedere zitting zal afgekondigd worden.

8. Alle lezing van verhandelingen, alle voorstel buiten de dagorde, zal aan de goedkeuring van het bureel moeten onderworpen worden.

9. Alle gesproken of geschreven voordracht zal niet meer dan 15 minuten tijd mogen innemen; deze schikking is niet toepasselijk op de verslaggevers.

10. Allen sprekers wordt vrijheid vergund hunne nationale taal te gebruiken; nochtans zullen de vreemdelingen verzocht worden dadelijk aan de secretarissen den inhoud hunner redevoering mede te deelen, indien geen der bureelleden er eene vertaling in het Nederlandsch of in het Fransch kan van geven.

11. De sprekers, wier redevoeringen geschreven zijn, worden verzocht ze onmiddellijk mede te deelen, om geplaatst te worden in het verslag, dat door het congres uitgegeven wordt.

12. Het bureel van het congres blijft voorloopig gelast, de wenschen, door de algemeene vergaderingen uitgedrukt, te verwezenlijken.

13. Alle niet voorziene geval zal door het bureel opgelost worden.

N B Voor inlichtingen of mededeelingen zich te wenden tot het *secretariaat van het congres*, Arembergstraat nr 26, te Antwerpen.

Handschrift van Cornelis de Bie.

De koninklijke bibliotheek, te Brussel, bezit, onder n^{r} 14,648, een exemplaar van het bekende werk van Cornelis De Bie, in 1662 te Antwerpen bij J. Meyssens gedrukt, onder den titel: *Het Gulden Cabinet vande edele vry Schilder-Const*, *ontsloten door den lanck ghewenschten Vrede tusschen de twee machtighe Croonen van Spaignien én Vrankryck*, *waer-inne begrepen is den onsterfelijcken loff van de vermaerste Constminnende Geesten ende Schilders van dese eeuw, hier inne meest naer het leven af-gebeldt, versiert met veel vermakelycke Rymen ende Spreucken.*

Aan dit exemplaar is een handschrift van Cornelis De Bie toegevoegd, een aantal niet in het werk gedrukte beknopte levensschetsen van kunstenaars bevattende. In hetzelfde boekdeel vindt men eene Latijnsche lofrede op den H. Godefridus, den 13^{n} Januari 1676 in de abdijkerk van Tongerloo voorgedragen door Fr. Gaspard De Bie, zoon van Cornelius, en op last van den prelaat van Tongerloo in druk uitgegeven. Gaspard, die in 1670 bij de onderteekening eens lofdichts op het werk zijns vaders: *Faems weergalm*, *Rhetor Lyroe* heet, was in zijne kloosterproefjaren, toen hij die rede hield. Bij zijn overlijden, den 30^{n} November 1719, was hij pastoor te Adorp (*Orp-le-Grand*).

Sedert het jaar 1836 was M.J.B. Van der Straelen, te Antwerpen, in het bezit van eene door hemzelf naar voornoemd handschrift gemaakte kopie, waarvan nu wijlen onze vriend en medewerker Theodoor Van Lerius ons een duplicata bezorgde, hetwelk wij tot nog toe ongebruikt lieten. Wij drukken het thans op deze bladzijde af, zonder iets aan de schriftstelling te veranderen, als eene bijdrage die wellicht niet geheel onbelangrijk is voor de vaderlandsche kunstgeschiedenis:

Bijvoegsels van Cornelis De Bie, uitgeschreven door M.J.B. Van der Straelen, den 16 en 17 February 1836

Naar folio 92.

Nicolaes Roosen, schilder van de stadt Gent.

Tot vaste preuve dat desen Nicolaes Roose in synen tydt is geweest een vermaert en uytnemende fraey schilder, wil ick hier hervatten de woorden de welcke Petrus-Paulus Rubens (comende binnen Gent, en siende de schilderye van den voornoemden Roose) aldaer gesproken heeft: dat voor hem onnoodich was eenighe van syn stucken te voorschyn te brengen en al de constminnende liefhebbers van Gent te ontdecken, alwaer soo een meester als Roose gevonden wirt, staende seer aenstelt in 't beooghen der selve. Namentlyck seker autaer stuck van den H. Ambrosius, daer hy den keyser tegen houdt om in Godts tempel niet te comen ter oorsaecke dat hy in den geestelycke ban oft geëxcommuniceert was, seer aerdich en wonder om sien, geschildert op de Italiaensche manier, want van ordonnantie sterck en geestich gedaen, soo dat ick niet en weet voor wat const dese schilde-

rye de heele werelt sou moeten wycken, want hetgene daer in gedenckweerdich aanmerkelyck is dat syn twee bedelaers die van voor komen eyschende een aelmoes aan den voornoemden keyser, met meer andere omstandicheden die int selve autaerstuk te sien syn, beneffens een seer vrempt en wonderlyck fraey oordeel staende in de selve choor, alwaar de seven hooftsonden schroomich met de duvelen in de helle worden gepynicht, met een afgryselycken sielenval soo furieuselyck en boisaert geschildert met de salighe in den hemel en ander bywercken int selven oordeel soo groot als het leven afgebelt dat alle liefhebbers daer voor verstelt staen om te aenschouwen, gelyck oock van den selven Roose aldaer in de selve kerck oft prochie van St. Jacobus tot Gent te sien is een ander tafereel wesende den autaer van de Cuypers tot Gent daer eenighe mannen wercken in de wyngaert dat aen het voorgaende niet en wyken, rede dat ick hier by mach voegen:

Pluckt eene prochie van Gent soo schoone Roosen,
Hoe moet de const penseel van Roose elders bloosen.

Fol.	56,	regel 4. Voormaels.
Fol.	78,	regel 26. Die tot hunwaert trocken, *moet zyn*: die tot hunwaert.
Fol.	80,	regel 19. Voor syn huys, *moet zyn*: voor hun huys.
Fol.	6,	regel 15. Isser dan gheen, *moet zyn*: en isser gheen.
Fol.	3,	regel 10. Den dullen. *Voor te zetten*: En vind.

Het volgende:

Henricus Ter Brugghen.

In Over-Yssel geboren 1588, van Utrecht naar Roomen gereyst, en naar 10 jaren tot Utrecht gereverteert, daer getrout, altyt gewoont en out 42 jaren, is op den 1 Novemb: 1629 overleden; was een geroemt groot Historie schilder naer t' leve, levensgrote, op de Italiaense manier, boven alle andere soo uytsteeckende, dat dien vermaerden P.P. Rubens heeft tot Utrecht verclaert, de Nederlanden doorreyst, en een schilder gesocht, en maer Een, met name Henricus Ter Brugghen te hebben gevonden.

G Hoet del.
P. Bodart fec.
Agter op dese print is gedruckt het volgende:

Op de afbeelding
van
Henricus Ter Brugghen.

Seer vermaerdt, naer 't leven, levensgrootte History Schilder.
Wat Neerlands roemenswaerde Appell vertoont sig hier?
Ter Brugghen, wiens onvolgbare Italiaensche swier,

In 't kunstig schildren geen Rubens hoeft te wyken,
Soo 't by de stukken, die te Romen syn, kan blyken.
En Napels, Amsterdam en Deventer en 't Sticht
Van Utrecht, daer 's mans as bewaert word, syn verpligt
Dien grooten kunstenaer te danken voor de werken
Te sien op hooge Altaers, Raathuysen, en in kerken.
Willem Everwyn, composuit.

Dan volgt fol. 142: David De Haen, waarby hy heeft gevoegt:

David de Haen

was soo cloecken schilder in de verve te handelen dat ick geloove, ende alle de Italiaense schilders hem daarvoor houden, als in dese eeuw jemant geweest heeft. Hy is gestorven oudt synde ontrent 25 jaeren int jaer 1625. Ick laet aen alle lesers considereren wat hy vuyt gewerckt soude hebben waert dat den goeden Godt hem langer had belieft te spaeren want als jemant tot den ouderdom can geraeken van 25 jaeren dan gaen de aders van syn verstandt eerst open, om allenskens te climmen op den trap der volmaecktheyt

Dan volgt seffens:

Vincent Malo

is gestorven binnen de stadt van Roomen A^{o} 1645, een wonder fraey schilder van diepen geest, die in veel jaeren vuyt de gedachten niet en sal verdwynen.

Franciscus Perrier

was geboren in de Contée van Bourgondien, dat den Coninck van Hispanien toebehoort.

Alle de antiquiteyten die hy tot Roomen geteekent heeft, soo basse relieven als statuen heeft hy binnen Roomen in sterck waeter gesneden. Hy was bovendyen een seer vuytnemende fraey schilder in fresco mede oock in d'olie.

Naer fol. 144 volgt.

Joseph Ribera alias Spaniolet.

Was een wonder aengenaem schilder soet in inventien, waervan dat men vindt veel half figueren schoon van coloriet, en daerom in Italien hoogh geacht. Hy stierf te Napels int jaer 1658.

Op fol. 220:

Peeter Snayers,

obijt 1667, segt De Bie.

Fol. 293:

Daniel van Heil,

gestorven binnen Brussel A^{o} 1667.
Fol. 320:

Louis Primo genoemt Jentiel

Gestorven tot Brussel. A^{o} 1668.
Fol. 328:

Peeter Tys, Tysens,

heeft De Bie de letteren eens doorgeschrapt en den naem Tys gelaeten.
Naer 344:

Jan Philip Van Thielen,

gestorven A^{o} 1667.
Naar 345:

Jan Philip Wans, landschapschilder,

was Capiteyn van de borgerlyke wagte binnen Antwerpen.
Naer fol. 356 volgt.

Peeter Gysels, schilder van Antwerpen.

Desen Peeter Gysels is een overvlieger in de const van cleyn beestjens, landtschappen en aardighe bloemen vuyt te wercken, daer de stadt van Antwerpen soo seer mach op roemen als sy oynt gedaen heeft op den fluweelen Breugel mits desen Gysels hem niet en heeft te wycken. Hy wort onder de schilders genoemt Lazarus de Tormes, omdat hy altyd sit in d'eenicheydt, vervremt van het geselschap, en brenght voor de dach sulcke aengenaeme soeticheyt in de schilderkonst dat syn schilderyen boven alle weerde geestimeert worden door estiem van hun eyghen selven.

Naer fol. 404 volgt:

Jan Verhuyck, schilder van Mechelen.

Ick en meyn niet dat er in onse eeuw geweest is eenen schilder soo ervaeren in teekenen, ordonneren ende versieren van bataillien, conversatien, zeeslaeghen, scheepvaeren en andere geestighe ordonnantien int waterverff te weten met sulcken lighten en lossche handt als desen Jan Verhuyck dagelykx is doende, niet alleen voor gemeyn liefhebbers, maer oock voor princen en graeven die daar groote genegentheyt en liefde toe hebben, gelyck syn lossicheyt en ervarentheyt in de water const daer van getuycht en desen boek de proeff van geven. Syn groot-vader was oock een seer ervaren en befaemt waterverff schilder, die binnen de stad van Lyer gemaekt heeft een Sint Jans predicatie staende in Ste Gommaers kercke aldaer en dienende voor St. Jans Autaer, seer cloeck en meesterachtigh geandelt. Syn vader was oock een goed schilder in het waterverff, gestorven binnen Mechelen.

Volgt:

Cornelis Berincx, Schilder van Mechelen.

In groote landtschappen en figuren, perspectiven en metselryen van water en olieverff en moet Cornelis Berincx de voorgemelde Verhuyck en andere sulckdanighe waterverff schilders niet wycken, gelyck verscheyde stucken binnen de stadt van Mechelen en andere steden daer van connen getuyghen: gedaen op de manier van Jacques Artoys, Vadder ende andere, ende om 't selve volcomentlyck te thonen sullen de nieuwsgierighe en constlievende minnaers der schilderconst daer van de preuve sien in de prochie van Ste Cathalyn, op het paleys van den grooten Raede ende in de kercke van de L. Vrouwe broeders ende paters Augustynen tot Mechelen, gelyck oock tot Brussel en in meer andere steden daer de const van Berincx soo in waterverff als olieverff genoech bekent en te sien is, wesende meest naer het leven en volgens syn eyghen ordonnantien afgebelt en int licht gebracht.

Naer fol. 410 volgt:

Joannes Van Kessel.

Desen Joannes Van Kessel, geboren binnen de stadt van Antwerpen en capiteyn der borgerlycke wacht aldaer, is soo ervaren in de schilderconst door syne wonderlycke affbeldinghe van vogels, viervoetighe en cruypende gedierte in het cleyn dat de natuer geen hooger volmaecktheyt int leven der selver gedierten gestort heeft oft het wort van hem door penseel in de schilderconst ontdeckt en als het leven voortsgebracht, jae dat meer is de aerdichheyt die desen vernuften Van Kessel daer in te voorschyn brencht soo in netticheyt, suyverheyt en scherpsichticheyt en is met een penne qualyck te beschryven noch qualyck voor alle aenschouwers te gelooven datter sulcke wanschapen schepsels door de natuer connen voortsgebracht worden: soodat men al het gene Plinius en andere natueralisten daer van hebben geschreven, in syn schilderyen natuerlyck en wesentlyk sien can.

Hier aff geven getuygenis seker vier besondere conststucken afbeldende de vier deelen des werelts, te weten Europa, Asia, Africa ende America in sulcker voeghen dat hy elck gedeelte van de werelt versiert heeft niet alleen met de voornaemste hooftsteden der Coninckrycken die daar in gelege syn, gelyck het Coninckryck van Spanien heeft de hooftstadt Madrid, Engelandt de stadt van Londen, Vranckryck de stadt van Parys, Torckyen Constantinopelen, Italien Roomen, Duytslandt de stadt Weenen ende soo voorts, maer het wonderlyckste van al en hetgene seer aenmerckensweerdich is, dat elk Ryck mede brenght en afbeldt de seltsaemheyt van syn vruchten en beesten, soo van het pluym als viervoetich gediert, alles soo wesentlyck vuytgewerckt, en sunderlyck de Indiaense en Barbarisse gewesten soo in de suyt als noortse quartieren met dese vuytbeldinghe der manieren van het leven, soo na het waerachtich geloof als de dolingen van verscheyde secten, dat myn penne in eenen eyndeloosen doolhoff sou blyven dwaelen, soo sy de heel gelegentheyt der voorschreven vier wonderbaere schilderyen van deel tot deel wilde beschryven, welcke stucken ich menichmael gesien heb, en die oock om de vuytnemende curieusheyt en overgroote const vercocht syn omtrent de vier dusent guldens; soo dat ick wel mach seggen tot meerder eer en loff van dezen vermaerden Phidias by manier van vergrootingh oft nader constschap &[a].

Dan volgen er nog verscheyde versen tot lof van voormelde Van Kessel, die om kortheyd overslage.

Naer fol. 546 volgt:

Jan Van Delen, Beldtsnyer van Brussel, A[o] 1663.

Ick hebbe gepeyst onnoodich te wesen alhier te beschreyven en in 't licht te brenghen vele aenwysinghen van verscheyde schoon en aerdighe belden, Autaeren, tomben en andere constige stucken by desen vermaerden Phidias vuytgewerckt als te sien syn binnen de stadt van Brussel en op andere plaetsen van princelycke palleysen, hoven, huysen en kercken, als genoch synde te bethoonen in figuere vuytbeldende eenen Mercurius van witten marmer levensgroote, soo wonderlyck fraey, geestig ende natuerelyck gedaen van desen overvlieger en vermaerden Jan Van Delen getrouwt synde met de dochter van den hoocharchitect Lucas Fayst'herbe, dat ick in de voorschreve figuere van Mercurius gesien hebbe al dat der

natuer van d'eyghen leven gesien can, soo dat men vuyt eenen trek de handt kent van den meester gelyck men den goeden aert kennen can van eenich musicael instrument met het toetschen van een snaer, en de crachten van den leeuw vuyt synen clouw volgens het latyns spreekwoord: Ex ungue leonem &a. De versen gaen ik voorby.

Verder fol. 562 geeft hy eenige versen op Peeter Verbruggen, Peeters sone, constich beldtsnyer, van Antwerpen, welke ick maer doorlaet gaen, gelyck ik met meer andere versen, als niets besonders tot de historie of familien behelsende, heb gedaen.

Eindelyck naer de tafel van den boek heeft ingeplakt eene latynsche oratie, welke synen sone fr. Gaspar De Bie ten jaere 1676 in de kerke van Tongerloo, op den feestdag van den H. Godefridus den 13 January heeft uitgesproken; dese oratie begrypt 8 bladzyden in-4° en is in druck uitgegeven, draegende desen volgenden titel:

> GLORIOSA INSIGNIA BEATI GODEFRIDI REGIA PROSAPIA PER ILLVSTRIS QVI SEPOSITIS HONORIS FASCIBVS SPRETA SOECVLI VANITATE POSTPOSITA CONIVGE IN NORBERTINO HABITV TENEBRIS PAVPERTATIS VOLVIT LATERE.

Corona aurea super Caput ejus expressa signo sanctitatis gloria honoris et opus fortitudinis. Isaiae 61.

ANTVERPIAE,
apud Michaelem Knobbaert, *sub signo S. Petri.*

Agter op den titel is een landschap daer het blixemt geteekent met de pen, onder staet

> DELINEAVIT CORÑ: DE BIE PHILOSOPHUS. 1648

Gemelde oratie eyndigt aldus:

> DIXI FINIS MEVS & CVIVSLIBET OPERANTIS SIT. DEUS.
> (Geschreven): Fr. Gaspar De Bie.
> (Gedruckt): *Absque Labore nihil.*

Leeger heeft Cornelis De Bie geschreven het volgende: Noverit Lector presentem orationem compositam et declamatam fuisse publicè super sugestum in ecclesia D. Norberti in Abbatiâ Tongerloanâ, in presentia Amplissimi Prelati omnium que Religiosorum Canonicorum per dictum fratrem G. De Bie filium meum in festo S*ti* Godofridi Comitis 13. Januarij 1676 et mandato dicti Prelati impressum.

Dan volgt nog het afbeeldsel in print van gemelden Heyligen Godefridus naer de teekeninge door Diepenback, gesneten door Rich. Collin, en is daer in geplakt.

Luit en fluit.
Dichtbundel van Fr. S. Daems[1].

> Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
> Lectorem delectando, pariterque monendo.

(1) Roeselare, De Seyn-Verhougstraete, uitgever, 1884.

Heerlijk is de uitkomst en blij de verrassing wanneer de reiziger, ontmoedigd zich voortslepend door de onvruchtbare en eindelooze zandvlakten eener Sahara-woestijn, - waar hij slechts kemels ontmoette, - eensklaps, als bij tooverslag, de bloeijende Oase ontdekt en bereikt, onder wier lommertwijgen een bontgevleugeld zangrenkoor zoet- of schelklinkende liederen aanheft; aan wier heldere waterbron - hem thans Lethestroom voor 't doorgestane jammer, - hij den ondragelijken dorst mag lesschen.

Evenzoo ging het, op litterarisch gebied, den afgetobden Recensent, maandenlang versukkeld en moêgetrampeld in het dorre, steenachtig Arabië van een ‘Menschdom’-epos (*sic!*), weelderig slechts aan kei- en zandhoopen; en waar zijne versufte en afgematte blikken louter talrijke karavanen van eindelooze kemelreeksen ontwaarden. De sobere woestijndravers bezweken schier onder de vracht van duizenden loodzware alexandrijnen, meerendeels lamme of stroeve, maar altijd akelige vaerzen; kisten vol lintwurmlange koppelwoorden; dikke bussels non-sens; balen, tot berstens toe gepropt met onverstaanbaarheden, feilen tegen grammatiek en syntaxis, anachronismen, enz. Zulke berghooge rommelboêl diende die wanhopige Recensent dan zelf uit te pakken, met tolwachter's afspiedende nauwgezetheid te schiften, te keuren en veelal aan te slaan. Zoo'n morsig en vervelend karweitje bezorgde hem De Koninck's ‘Menschdom verlost.’

Niet zoo gauw echter zag Recensent zich van dien muffen en nietswaardigen ballast op zijne beurt ‘verlost’, of ambergeuren van ware poëzij waaiden hem reeds uit de verte tegen. Eensklaps bereikte hij de frissche, van lauwertwijgen groenende letter-Oase, waar reine en verkwikkende luchtstroom verademing schonk, en borrelend hoefbronnat hem den dorst des geestes zou laven. Keur van lieflijk gebloemte, tot bontkleurige en welriekende tuiltjes gegaard, stemde de fraaiste liederen; zelfs 't nederig gebladerte suisde kwelende meê. En waarom niet? smelt al 't geschapene niet steeds tot heerlijk onverbroken lofzang te zamen?

Hier toch had de koninginne van 't klinkdicht, Hélène Swarth, in hare ‘Eenzame bloemen’, dra door eene uitgelezen reeks ‘Blauwe bloemen’ opgevolgd, de vaak eenigzins treurende, meestal hoogst warmgetinte maar immer zuivere stem doen hooren; dáár toonde ons de jeugdige Hilda Ram, in haren eersteling: ‘Een klaverken uit 's levens akker’ kieskeurig in metrische iamben 's werkmans lief en leed ingrijpend, het hemelsbreed verschil tusschen haar rijmloos meesterwerk en 't geknoei van soms berijmde ongerijmdheden. Ginds daagde de evenzeer in Noord als in Zuid gevierde Pol. De Mont. Meer dichterroem dan jaren tellende, schonk hij ons eene nieuwe reeks ‘Idyllen’, in afwachting

van een' kunstschat aan ‘Cameeën’, of wat meer hij, als vorm en inhoud, den Oud-Classieken zal nazingen; want ‘Rust ze, dan roest ze’, luidt de kenspreuk zijner vlugge pen. Eindelijk - last not least! - brak een Belgisch meesterzanger het te lange stilzwijgen. Winterde hem den schedel; even als den met sneeuw gekroonden krater, zoo gloeide hem nog 't dichtervuur in de aderen: hart en geest bleven hem jong. Daarvan getuigen Van Beers' ‘Rijzende blaren’. Rijzende? ja zeker! Wel schudt de grijze boomkruin hare loovers los; maar zij vallen niet. Waar de bard zijne liederen, 't zij zoet-streelend neuriet, 't zij in stouter begeestering uitstort, streeft alles toch te opwaart wat zijner veder ontvloeit: immer Excelsior!

O zoetluidende, helklinkende dichterkoren, wier zangen, lieflijk murmlend of verheven opbruisend en zoo één in kleurrijke verscheidenheid, melodisch-harmonisch zamenstemmen! Volheerlijke overgang, benijdenswaardige uitkomst voor den schamelen Recensent, zoo pas uit het steenbrokkelig ‘Menschdom’-Arabië, in zulk hemelsch El-Dorado getooverd!

Doch aan dat gespierd maatgezang mag instrumentale begeleiding niet ontbreken. Zie, daar treedt dichter Servatius Daems te voorschijn en, met ‘Luit en Fluit’ gewapend, tokkelt zijne bedreven hand de krachtig gespannen snaren; of trilt zijn adem, nu eens op de veldschalmei ter eere der hem geliefde Kempische heide; dàn weêr langs het schalksche satersriet: oolijk klinkende nagalm, scherp ironische nabootsing van hem min behagelijke, zoo al niet te onpas aangewende dichtvormen. Waarom nu den geleerden en hoogst bekwamen Norbertijner-kanonik niet eerder onder den opgesomden Zangerstoet gemeld? Wel, omdat er staat geschreven: ‘Alzoo zullen de laatsten eersten zijn’; en om die alles afdoende reden wordt ‘Luit en Fluit’ thans besproken.

Dat de Zeer Eerwaarde Zanger beide instrumenten met ervaren meesterhand bespeelt, daarvan getuigden reeds vroegere uitgaven; onder meer zijn in 1879 verschenen bundel ‘Gedichten’, toenmaals, en ook nu nog, geprezen door hen die aan ‘Luit en Fluit’ thans minder waarde toekennen. Wel mist men in 't laatste keurgewrocht eene nieuwe reeks dier ‘Suverlike liedekens’ welke den ‘Gedichten’ tot sieraad strekten; - want in Midden-Nederlandschen, even goed als in Oud-Classieken of modernen versbouw, gevoelt de eerw. heer Daems zich volslagen te huis. - Maar beide boekdeelen ademen evenzeer eene hoogst christelijke, zegge katholijke strekking. Dat nu tegenvoeters van sterk uiteenloopende meening, - vrijdenkerij of ultra-streng Calvinistische dweepzucht, volgeling van Darwin of van den vromen broeder Vingerlingius, - de ‘Luit’ veroordeelen: zulks ijkt ten overvloede het spreekwoordelijke *Les extrêmes se touchent.* Zoo mede dat stukken, gewijd: ‘Aan wien 't schoentje past’, den schoenpassenden voet ergens wringend knellen, wettigt oogenschijnlijk het pijnlijk kermen tegen die bijtend satyrieke en diep nijpende ‘Fluit’. Wij echter, die alle uiterste drijverspaden schuwen, zoowel op staats- als op kerkgebied, en vreedzaam den gulden middenweg betreden; wij zullen onbevooroordeeld ‘Luit en Fluit’ in bezadigden oogenschouw nemen.

De Dichter schreef, ja, enkele gelegenheidsstukken. Aan dit doorgaans alledaagsch en afgezaagd genre make men zich hoogst zelden schuldig, tenzij.... Doch verneemt wat een bevoegd regter, P. Helvetius van den Bergh, ons voorhoudt van

> 't Befaamd *gelegenheids-gedicht.*
> Men neem' daarvoor een' neef, een nicht,
> Een oom, een tante, vriend, vriendin,
> Zijne ouders, kindren, gemalin,
> Een echt, geboorte, sterfgeval,
> Een doop-, jaar-, eeuwfeest en wat al,

Behoort tot 't leven en den dood,
Het uitgaan zelfs der haringvloot.
Zulk vers maakt ieder die maar wil;
't Draait altijd om dezelfde spil.....

vooral waar 't, b.v., priesterwijding en eerste Misoffer geldt; iets wat in België zich jaarlijks voor honderden voordoet, die elk een berijmd gedenkstuk wenschen en doorgaans slechts rijmend proza ontvangen. Hoe zou 't anders, waar ‘'t Draait altijd om dezelfde spil’ hier aan de dagorde is, dewijl het onderwerp onveranderlijk hetzelfde blijft? En 't kan toch anders, als de ware dichter het aangrijpt en niet alléén door sierlijk gekuischte taal, maar ook door nieuwe vinding in den zangvorm, zulk onderwerp als verlevendigd herschept. Zóó deed de heer Daems toen hij, in 1879, ‘De priester Christi’ in den Cantate-vorm goot en beurtelings Hellekrocht, Aarde, Vagevuur en Hemel verpersoonlijkt bezielde. Niet min krachtig stemde thans, bij dergelijke gelegenheid, zijne ‘Luit’ het *Demitte illis*, waar, in vurige strophen, de tegenstelling tusschen den jeugdig- reinen altaar-leviet en eene bende brooddronken herberg-nachtraven meesterlijk uitschijnt.

Gelegenheidsverzen? Dat zijn nog ‘1839-1864’ en ‘Exaudiat’, vierende beiden vijf-en-twintigjarige jubelfeesten: 't eerste, betreffende verval, heropkomst en bloei van Tongerloo's aloude abdij; het tweede, den huidigen Prelaat ter eere. Zoodanige zijn er meer, maar van die stukken of stukjes, welke den Bundel sieren, draait slechts één ‘altijd om dezelfde spil’ namelijk: de vier strophen aan ‘Nieuwjaar’ gewijd. In zijne geleerde en lezenswaardige aanteekeningen, bekent zulks de Dichter, zeggende: ‘Het stukje... mag voor alle diens broertjes gelden.’ 't Bevat echter geen louter *loci communes*; maar een hartsterkend *Sursum corda*, dat men wèl deed bij ieder nieuwjaar te herlezen.

Vele kleinere stukjes, van acht of tien verzen, zelfs vierregelige, houden toch immer eene treffende, soms wijsgeerige gedachte in. Zoo:

Bl. 49.

Wel en Wee.

Wie wee als wel verdragen wil.
Sta bij het wee of 't wel niet stil,
Maar zie - dan draagt hij alle twee goed -
Naar Hem, die wel doet, ook wanneer Hij iemand wee doet.

Of bl. 79.

Op mijnen weerwijzer.

O, dat mijn hart toch nooit ellendig,
Naar 't onweer daal' der zonde, Heer!
't Klim' verre boven onbestendig,
Tot Uwe liefde, 't vast schoon weêr!

Elders konden zij als bladvulling dienst doen: de weelderig rijke druk eischte hier voor elk eene afzonderlijke bladzijde.

Als overgang van de deftig besnaarde ‘Luit’ tot de meer luchtig-schellere ‘Fluit’, diene het volledig Epos ‘De Alexandriade’, waarvan de vijf zangen in twee alexandrijnen (natuurlijk!) zijn zaamgevat. Beknopter kan 't wel niet, en heldendichter De Koninck, anders overbekend wegens ongehoorde kortbondigheid, zal 't den eerw. heer Daems bezwaarlijk nadoen. De Noordnederlandsche dichter Barbaz schonk ons vroeger de tien zangen van zijn Epos ‘De Klassiade’. Hoe gelukkig, op ééne bladzijde, beide heldendichters te kunnen meêdeelen! Zie hier:

De Klassiade.

Zang I. Ik zing den grooten KLAAS, ten hoogsten stand verheven.
Zang II. Help, Zanggodinnendom! ai, wil mij lauwren geven!
Zang III. Mijn held wordt jongeling, zijn baard schiet stoppels uit.
Zang IV. Hij leert, als tweede EOOL, hard blazen op de fluit.
Zang V. Hij durft met trotschen moed op steile ladders klimmen.
Zang VI. Hij hoort in 's afgronds nacht trompetgeschal van schimmen.
Zang VII. Hij kiest een dierbre gà, en gaat er meê te bed.
Zang VIII. Hij worstelt met fortuin, en stelt haar fier de wet.
Zang IX. Gelijk een pijl den boog, laat hij den rampspoed achter.
Zang X. Dan stijgt hij hemelwaart, want KLAAS wordt torenwachter.

Dit zou moeten luimig heeten. Verneem nu den waarlijk ernstig-bondigen toon van

De Alexandriade.

EERSTE ZANG.
Hij werd,
TWEEDE ZANG.
Voerde oorlog,
DERDE ZANG.
Heerschte,
VIERDE ZANG.
En stierf... als menig ander;
VIJFDE ZANG.
Maar won een grootren naam. Die naam is Alexander.

De aanteekeningen op dit Epos, welke, op blzz. 189-90, vier-en-veertig regels klein-druk bestaan, toonen hoe nauwgezet de Dichter aan de voorschriften hield van Boileau's *Art poétique.* Getoetst aan diens heldendicht-wetten, is De Alexandriade dan ook onberispelijk. Waarom echter diezelfde regels niet ontleend aan Horatius, naar wien Boileau de zijne in hoofdzaak vertolkte? Welligt eene toegeving ten behoeve der zoogenaamde Jongere letterbent, welke de classieke Letteren der Latijnsche of Grieksche Oudheid geweldig verafschuwt, omdat zij zich

daarop al even blind staart als de uil op eene vlam. Lafontaine's fabel: *Le renard et les raisins*, blijft eeuwig waar.

De ‘Fluit’ kwettere nu hare geliefkoosde deuntjes; 't zij schalksche in ‘Bistouri en Cie’, of bij 't spreekwoordelijke ‘Steek nooit een stok in 't wiel’; 't zij legendarische, in de meer uitgebreide verhalen: ‘De zielensmokkelaar’ en ‘Dat de rijken in den Hemel wèl wat vooruit hebben’; 't zij uitermate scherp bijtende - men zou zweren evenzeer *ad hominem* als *ad rem* - en, gelijk de Dichter ze in zijne aanteekeningen noemt, ‘homoeopathisch’ werkende middelen: ‘Moderne Po e/n zi e/n. met vertolking in menschentaal tusschen haakjes’ en ‘De nieuwerwetsche Rhapsodie’.

De beide Legenden, aan Franschen tekst ontleent, zijn vertellingen in den lossen, gemoedelijken schrijftrant, aan die dichtsoort eigen, en zoo als men ze bij oude Zangers uit alle katholijke gewesten aantreft. De *olim* heidensche sprookjes, waarbij de goden soms op aarde verkeerden en 's menschen deugden of gebreken loonden en straften, - men gedenke slechts Deucalion en Pyrrha, - werden in christen-legenden door den Heiland en de apostelen - Petrus meestal - vervangen. Hier, *in casu*, is het ten Hemel te doen: eerstens, in familjaar gekout tusschen de Heer met de kibbelende Petrus en Joannes; tweedens, tusschen den hemelschen sleuteldrager en een paar nieuwbakken heiligen uit de volksklasse. Netjes behandeld in den gewonen legendentoon, schoon welligt wat lang gerekt.

Snerpend, inkervend door merg en been, zijn daarentegen ‘Po e/n zi e/n’ en ‘Rhapsodie’. In de eerste dier parodieën wilden enkelen, vast wegens zeker *Rommedom! Raritrom!* den heere Emanuel Hiel den schoen passen. Zelden las Recensent iets van den heer Hiel, en wacht liever daarmeê tot de uitgave van diens, sinds Oct. '83, aangekondigde ‘Volledige dichtwerken’, mogten die ooit verschijnen. In het 2^{e} deel, 1874, van Dr Schaepman's tijdschrift ‘Onze Wachter’, ontmoette hij echter zulken dubbelen uitroep, waar de beoordeelaar zegde: Een paar klanken der Hieliaansche *natuurpoëzie* behooren wij te vernemen.

Wij zijn in een woud:

> Rommedom! Traritom! 't woeste leger,
> Rolt en bolt, suizebolt, afgemat!
> Staat weêr op, kantelt neer, feller, sneêger!
> 't Is of 't woud kraakt en blaakt, bliksems spat...
> Grolt de donder zoo grof?
> Oel-oel-oel!
> Komt mede! komt mede!
> Op het kerkhof-hof-hof!’

enz. Uit die schoone, aangrijpende natuurpoëzij merkt men dadelijk dat *Rommedom* niets gemeens heeft met het ‘Bommele, doedele, rom dom dom’, door Kerlingalandsche Kerelen aangeheven. Zoo iets hoort t'huis in de 50 kleine bladzijden der ‘Klimoprankskens’, ten jare 1877 als eersteling zijner nog onbedreven Muze, door dichter Pol. De Mont uitgegeven, en door den Zanger van zooveel later schoons, gedurende de ledige studie-uren der *humaniora* opgesteld. Zulke ‘Rankskens’ worden, gelijk het met die eerstgeborenen meer gaat, in De Mont's later Volledige Werken vast met glans... onderdrukt: maar de parodie van 't misselijk Bommelen en Rom-dom-doedelen, kunnen welligt meer bejaarde rijm-brekebeenen als schoen zich aanpassen.

De ‘Nieuwerwetsche Rhapsodie’ schijnt mede een homoeopatisch huismiddel, al biedt het geene dito muizekeutel-globulen of droppels, en evenmin een Aschepoetsters muiltje;

maar veeleer klein Duimpje's zevenmijlsche reuzenlaars, voor hen die zulke schoeisels moeten passen. Dit stuk telt toch zes volle bladzijden aan opzettelijk berekenden non-sens, waaraan vele realist-, naturalist-, humanist- of andere *ist*-rhapsoden zich leelijk spiegelen kunnen. Niet dat Tongerloo's begaafde Zanger zulken dichtvorm onvoorwaardelijk afkeurt. In zijne aanteekeningen prijst hij dien bij Klopstock en Van Beers. Jammer genoeg vergat hij den rhapsodischen aanhef van Mr. C. Vosmaer's 'Nanno' er bij te noemen.

De Rhapsodie, voor oningewijden slechts willekeurig dooreengehaspeld proza, behoort wel degelijk tot den oud rhythmisch-metrischen versbouw; maar de Dichter schonk een rhapsodisch voorbeeld, waarvan enkele verzen, bezwaarlijk te scandeeren, uit louter stippels, comma-punt of vraagteeken bestonden. Waar hier opzettelijke overdrevenheid te meerder indruk maakt, volgde hij in deze het voorgaan der tooneelschrijvers die, door te zwart gekleurde ondeugden of gebreken, te zekerder effect verkrijgen. Moge zijn lesje aan velen ten nutte gedijen!

Dat de eerw. heer Daems, doorvoed van de studie der Classieken en, zelf gevierd beoefenaar der dichtvormen van 't oude Hellas en Latium, over die vormen onbetwist meesterschap voert, daarvan getuigen, naast vroegere uitgaven, ook thans in 'Luit en Fluit' de zangerig afwisselende zes- en vijfvoeters in 'De musch en de zangvogels'; de vloeijende hexameters in 't episch gedicht 'De Agastiade', of de onberispelijk oud-asclepiadische versmaat in: '*Liberté! Egalité! Fraternité!*' Hoe echter de Dichter zulke hoogst moderne, achttiend'eeuwsche deugden- en meestal ondeugden een metrisch pakje aanmat, waarvan 't fraai maar ouderwetsch fatsoen lang vóór onze christen-tijdrekening dagteekent, schijnt minder verklaarbaar. Eenheid tusschen onderwerp en toestanden eischt hij toch, in verband met tijd en gewest waar onderwerp en toestand zich opdeden. Uit dien hoofde bewondert hij niet alléén oud-Grieksche of -Romeinsche geesteswerk; maar schat naar waarde, eensluidend als vorm en inhoud, de voortbrengselen van moderne Zangers. Daarvan getuigt, onder meer, zijne ingenomenheid met Gregorovius' 'Euphorion', uit het Romeinsche, of Vosmaer's 'Nanno', uit het Grieksche tijdperk. Zoo mede zullen hem P. De Mont's vroegere 'Prometheûs' en 'Aischulos', latere 'Antiekpenningen' en toekomende 'Cameeën', denkelijk welgevallig zijn.

Maar Vosmaer's 'Londinias', hoe zuiver ook van dichtvorm en hoe de namen der vier London-bezoekers vergriekscht zijn, beschouwt de eerw. heer Daems als slechts wèlgelukte archaeologische grap, - dat was zij dan ook! - gewettigd ter wille der Oudheidsbeelden die het brandpunt der reis uitmaakten. Het anachronistisch mengsel van Poseidoon, stoomschepen, plengoffers van rhumgrog, Snobs en Eoosen, telegraphie en kronion, kan er op den hoop door, bij deze ernst-luimige aardigheid.

De stelling des eerw. heeren Daems komt eigenlijk *in concreto* hierop neêr:

'Voorvallen van latere tijden mythologisch inkleeden, is juist zoo buitensporig en onnatuurlijk, als gebeurtenissen uit het mythologisch, tijdvak in negentiend'eeuwsche plunje steken.'

Dàt - en niets meer of min! - maar ook dááraan zijn wij de twee gedichten, keurige modellen van opzettelijk *olla podrida*-genre verschuldigd, welke 'Luit en Fluit' ten slot strekken.

Het eerste is, als parodie, eene modern ingekleede gebeurtenis uit het Romeinsch Augustus-tijdvak, nagenoeg aan Ovidius ontleend (zie OVID. *Trist.* I. 3.); maar met al de negentiend'eeuwsche uitvindingen en benoodigdheden doorspekt. 't Herinnert aan een' door weelde verwende Parijzenaar, naar Noumea verwezen en afscheid nemende van vrouw en kinderen. Dit gedicht bestaat uit zoogenaamde knittelvers-strophen, elk van zes regels en slechts twee rijmen.

Het laatste gedicht, tegenvoeter van 't voorgaande, beschrijft in twee zangen, den verkiezingstrijd voor 't burgemeesterschap in een klein Kempisch dorpje, op geene landkaart te ontdekken. 't Zijn hexameters, bij welke de gansche Olympus te stade komt. Ziehier den aanhef en tevens de kennismaking met beide hoofd-kampioenen:

> MUZE, verhaal me den strijd van Buikalmachtig en Sprinkhaan. -
> Buikalmachtig, de bloem der brouweren uren in 't ronde,
> Echt een levende ton op een koppel kolommen gestandvest,
> En waar een hoofd op troont als een monsterachtige kaasbal; -
> Sprinkhaan, brouwer ook hij van stiel, maar mager!.. een scheermes
> Op zijn snede gezien; en houtrig!... een wandlende boonstaak.
>
> Muze van 't epische dicht, o, beziel me! gij zangrige schoonstem
> (Calliopé, in het grieksch), o, beziel me! kom, reik me het speeltuig,
> Versch door Apollo gestemd! Komt, Saters, Driaden, en Faunen,
> *Carmina non prius audit...* (ei! daar struikel ik op een
> Korte syllabe... Dat komt van het lierpoëten bestelen.
> Schrijve ik liever in 't vlaamsch!) Ik ga u liederen zingen
> Nimmer te voren gehoord: leent, leent me aandachtig uwe ooren!
> 'k Geef ze u later terug; niet steeds zijn leeners zoo eerlijk.

enz. Beide gedichten wettigen ten volle het Horatiaansche

> .... quanquam ridentem dicere verum
> Quid vetat?

Nog meerdere lieve stukjes sieren ‘Luit en Fluit’, doch Recensent mag het hierbij - lang genoeg reeds, te lang misschien! - rustig laten liggen. Dat het eene uitgave van De Seyn-Verhougstraete geldt, spreekt reeds op voorhand den lof der typographische uitvoering[1]; terwijl het *moderne* boekdeel, gehuld in een' *middeleeuwsch*-prachtigen, rijk gekleurden omslag, tegen de zoo gegronde stelling van den Zeer-Eerwaarden Norbertijner kanonik, als 't ware eene uitdagende dwarskijkers-houding aanneemt.

D^{r}. J. NOLET DE BRAUWERE VAN STEELAND.

Vilvoorden, December, 1884.

(1) Dezer dagen ontving de keurige uitgever het brevet van boekhandelaar Zijner Koninklijke Hoogheid den Graaf van Vlaanderen.

Koninklijke Maatschappij ter Aanmoediging van Schoone Kunsten te Antwerpen.

Blz. 38 hebben wij vermeld, dat er plan bestond om de driejarige tentoonstelling van 1885 te houden in de nabijheid der wereldtentoonstelling; hiertoe werd besloten op de algemeene vergadering der bestuur- en resideerende leden van 1 Juli, na voorafspraak met het gemeentebestuur van Antwerpen.

De tentoonstelling, die van den 2^{n} Mei tot in October 1885 zal geopend zijn, zal, benevens eene uitsluitend Belgische afdeeling, afzonderlijke buitenlandsche afdeelingen hebben. Zij is de 24^{e} driejarige tentoonstelling, welke de maatschappij te Antwerpen inricht. De lokalen, waaarover zal kunnen worden beschikt, leveren meer dan 8000 vierkante meters plaatsruimte op.

Werken van kunstbeoefenaars overleden vóór 1 Augustus 1880 worden niet toegelaten.

Er is in de Belgische afdeeling der tentoonstelling plaats voor 700 schilderingen, 100 teekeningen en waterverf- en miniatuurschilderingen, 100 beeldhouwwerken, 50 bouwteekeningen en 50 gravuren. De schilderingen en teekeningen moeten ingelijst zijn.

De maatschappij schijnt stilzwijgend af te zien van de bouwkundige prijskampen, die wij haar reeds in 1882, blz. 149, hebben aangeraden daar te laten. Zij schrijft er ten minste bij gelegenheid van deze tentoonstelling geene uit.

Porselein- en plateelschilderingen, kopieën, stukken niet met toestemming der makers of zonder opgaaf van hunnen naam ingezonden en beeldhouwwerken in ongebakken aarde worden geweigerd.

De inzendingen van buitenlandsche kunstbeoefenaars wier regeering ambtelijk is vertegenwoordigd op de tentoonstelling worden slechts toegelaten onder goedvinden van de voor hun land bestaande bijzondere commissie.

Stukken van Belgische kunstbeoefenaars en van buitenlanders wier regeering zich niet liet vertegenwoordigen, zullen vooraf worden gekeurd door eene jury, bij koninklijk besluit van 22 December benoemd en samengesteld uit de heeren Jac. Cuylits, voorzitter, C. Dumercy, secretaris, A. Balat, H. Beyaert, P.J. Clays, J. Coosemans, Drion, J. Demannez, C.A. Fraikin, L. Gallait, G. Guffens, J. Pauli, J. Portaels, A. Robert, J. Rousseau, E. Slingeneyer, A. Thomas, E. Wauters, aangewezen door het staatsbestuur; N. De Keyser, J. Delin, P. Dens, J. Ducaju, J. Dyckmans, J. Geefs, V. Lagye, F. Lamorinière, J.B. Michiels, Jos. Schadde, H. Schaefels, A. Schoy, A. Van den Nest, P. Van der Ouderaa en K. Verlat, aangewezen door de maatschappij van schoone kunsten.

De opgaaf der stukken, die kunstbeoefenaars wenschen ten toon te stellen, moet uiterlijk den 15^{n} Maart 1885 schriftelijk zijn toegekomen aan den secretaris der maatschappij van schoone kunsten, Kunstlei, n^{r} 89, te Antwerpen.

De voor de tentoonstelling bestemde stukken moeten vóór 1 April 1885 ter beschikking zijn gesteld van de aannemingsjury.

Bij afwijking van den gewonen regel, is ditmaal niet voorgeschreven dat een zelfde kunstbeoefenaar ten hoogste een op voorhand bepaald getal stukken mag tentoonstellen. Gelijkerwijs worden stukken die reeds vroeger in Antwerpen waren tentoongesteld, niet uitgesloten.

*

Z.M. de koning van Holland heeft twee commissiën benoemd, waarvan de eene in Nederland, de andere in België, beide onder leiding van een commissaris generaal, den heer C.J.E. graaf van Bylandt, lid van gedeputeerde staten van Zuid-Holland, te 's-Gravenhage; de leden van deze commissie in België zijn de heeren E.J. Boks, te Antwerpen, J.H.L. De Haes, te Brussel, J.Th. Kruseman, id., W. Roelofs, id; in Nederland de heeren Aug. Allebé, te Amsterdam, J.J. Van de Sande Backhuyzen, te 's-Gravenhage, C. Cunaeus, te Amsterdam, L.H. Eberson, te Arnhem, Bart Van Hove, te Nieuwer-Amstel, Joseph Israëls, te 's-Gravenhage, J.H. Maris, id., J.H. Maschhaupt, te Amsterdam, C. Ed. Taurel, te Amsterdam, H.A. Van Trigt, id., J.H. Weissenbruch, te 's-Gravenhage.

Iets over de koude.

Er kwamen in het laatst van December schrikwekkende berichten omtrent de uitwerking der felle koude in Spanje en Italië. Hieruit zou men kunnen afleiden, dat koude iets ongewoon is in die landen, maar dit is toch niet het geval. Reizigers, die des winters namelijk in Italië geweest zijn, weten maar al te wel welk een ongemak men te lijden heeft, als men op een guren avond in een logement komt en door kille marmeren gangen naar eene kamer gebracht wordt, waar niet gestookt kan worden. De Italiaan schijnt door zijn warmer bloed minder van de winterkoude te lijden, maar een bewoner van noordelijk Europa, die gewoon is binnenshuis altijd eene behoorlijke warmte te hebben, vraagt dadelijk naar eene kamer met vuur, of als bij Italië kent, naar een *brasero*, eene groote koperen pan met houtskool. Deze pannen geven wel warmte, maar zij zijn uiterst gevaarlijk, wijl zij, in eene gesloten kamer gebruikt, zeer nadeelige gassen ontwikkelen. Nooit kan men ze dus des nachts laten branden. Men komt dan dit gebrek tegemoet met

beddepannen en warme kruiken, maar die hulpmiddelen baten niet veel in huizen, waar geene enkele deur goed sluit en die omgeven zijn met gaanderijen, opzettelijk gebouwd om de zon buiten te sluiten.

Het beste land om den winter door te brengen is Rusland. Een Rus weet zijn winter gezellig te maken. Men voelt geene konde in die haast luchtdicht gebouwde huizen met dubbele deuren en vensters en waar in de muren gemetselde kachels eene aangename warmte onderhouden. Een Russisch huis kent geen vocht en in huis kleeden de menschen zich in de dunste kleederen, wat eene koddige tegenstelling maakt met de bonte mantels, die zij op de straat dragen. Een Rus past streng op om zich niet aan de koude bloot te stellen, als hij gaat wandelen of rijden. Eene pelsmuts komt hem tot over de ooren; zijne beenen zitten in met wol of bont gevoederde laarzen, die over het gewone schoeisel worden aangetrokken en tot aan de knieën reiken; dan wikkelt hij zich in een grooten mantel met kraag, voedering en mouwstukken van bont, en steekt hij de handen in een paar wanten van robbe- of berenvel. Zoo uitgerust, zet hij zijnen hoogen kraag op, zoodat alleen zijn neus aan de lucht is blootgesteld. Dit lichaamsdeel moet hij tusschenbeide wrijven om er den bloedsomloop gaande te houden. Een vreemdeling, die dit niet weet, zou gevaar loopen een bevroren neus te krijgen, indien niet de Russische hoffelijkheid medebracht om iemand te waarschuwen als zijn neus wat wit wordt en om desnoods zelf den neus van den patiënt stevig met sneeuw te wrijven.

Het wandelen is des winters in de Russische steden zeer lastig. De vrouwen uit de lagere standen dragen hooge laarzen; die uit den middelstand komen in het geheel niet uit, en de hoogere standen alleen in sleden. Deze sleden zijn slechts betrekkelijk aangenaam voor zenuwachtige menschen, want de Kalmuksche koetsiers rijden er zoo hard mede, dat ze nogal eens omslaan. Doch als men daaraan gewoon is wordt eene sledevaart een genot. Het uitvallen voelt men weinig, daar men als in eene dikke matras gehuld is van pelzen en mantels.

Dit geldt natuurlijk hoofdzakelijk slechts van rijkere lieden. Doch de huizen zijn bij den werkman even goed verwarmd. Eene groote kachel is altijd het eerste meubelstuk, waarop men kookt en zelfs slaapt. De *mujik*, die geen bed heeft, vouwt zich samen boven op de kachel om zijne nachtrust te genieten. De mate van warmte, die een Rus kan verdragen, is verbazend en evenaart zijne ongevoeligheid voor de koude een oogenblik later. Des Zaterdags, in gansch Rusland de waschdag, kan men in het eerste dorp het beste een boer, die zich op de kachel heeft zitten warmen tot hij er uitziet als eene gekookte kreeft, een oogenblik later met het grootste genoegen naakt in de sneeuw zien rollen.

Het was eene groote hardheid van Peter den Groote om het dragen van den baard tegen te gaan, en hoewel de belasting op de baarden later is ingetrokken, blijft nog het dragen van een vollen baard in Rusland voor wereldlijke personen eenigszins onfatsoenlijk. Een Rus met een vollen baard is of een priester of iemand, die zeker op de maatschappelijke ladder beneden de deftige burgerklasse staat. Toch is de baard eene uitstekende beschutting in de felle koude.

De kunstschilder Pieter Thys 1624 + 1677 en zijn meesterstuk in de decanale kerk van St.-Nicolaas (Waas).

Pieter Thys, of Thyssens, gelijk men hem gewoonlijk noemt, is een der roemwaardigste mannen van het glansrijk tijdvak der Vlaamsche kunst, waar Rubens en Van Dyck het brandpunt van waren. Hij werd te Antwerpen geboren in 1624 en huwde aldaar den 19^{n} Maart 1648, in de Sinte-Walburgiskerk, Constantia Van der

Beken, en den 2n Juli 1670, in tweeden echt, Anna Bruydegom. Men roemt hem als eenen der beste leerlingen van Antoon Van Dyck, wiens kleur en teekening hij zich wist eigen te maken. In de Liggeren der Sint-Lucasgilde wordt hij in 1635-36 aangegeven als leerling bij Aart Deurweerder, in 1644-45 als vrijmeester; in 1661-62 is hij deken van het kunstgenootschap.

De *Almanch der konst-schilders*, in 1777 verschenen, geeft van hem het volgende getuigenis: '....zyne reputatie in het historieschilderen vergeleek hem bynaer aen die van Rubens. Zyne schilderye van O.L. Vrouwe in de Kerke van St Jacobs tot Antwerpen, vermeerderde zoodaenig het getal der verwonderaers, dat men bynaer niet wist by wie hem vergelyken.

'Men heeft hem met recht gestelt onder het getal der eerste van zyne natie. Hy was grooten teekenaer, zijne compositien hebben veel vuer, zyne koleur en zyne manier zyn krachtig.....

Daer zyn weynighe vlaemsche steden of zy hebben eenige werken van zyne hand.'

De laatste woorden bevatten loutere waarheid. Het overgroot getal van tafereelen, heden nog van hem bewaard, bewijst de vruchtbaarheid van 't penseel des meesters. Het Antwerpsch museum bezit van hem de volgende stukken: nr 350. *Portret van Hendrik van Halmale;* nr 351. *Portret van Maximinus Gerardi;* nr 352. *Franciscus den aflaat van Portiuncula ontvangende* (zie de *Vlaamsche School* van 1881, blz. 11); nr 353. *Icarus en Dedalus;* nr 354. *Verschijning der H. Maagd;* nr 355. *Christus verschijnt aan den H. Joannes a Cruce;* voorts kennen wij van hem nog de volgende schilderijen te Antwerpen in St.-Jacobskerk: *De aanbidding van het H. Sacrament* en de *Verschijning van den engel aan Abraham bij het slachtofferen zijns zoons Isaak;* in de voormalige kapel van het huis van Plantyn: *Christus aan het kruis*, twee kleine en twee groote engelen zijn getuigen van dezes sterven, een der laatste engelen verzamelt het bloed dat uit Jezus' voeten druipt; in de kloosterkerk der Theresianonnen: *Hemelvaart van Maria;* te Mechelen, in de kapel van Leliëndal: *De H. Maagd als voorspreekster van de witte orde van den H. Norbertus bij de heilige Drievuldigheid;* in het O.-L.-Vrouwegasthuis: *De Nood Gods;* te Gent, in het museum: *H. Sebastiaan*, *na zijne marteling getroost door engelen*, *De bekoring van den H. Antonius* en *De bekeering van den H. Hubertus;* te Dendermonde, in de hoofdkerk: *De H. Rochus in de hut door engelen bezocht*(1) en *De marteling van de H.*

(1) Dit stuk werd verkeerdelijk aan Gijsbrecht Thys toegewezen in het *Journal des Beaux-Arts*, 1871, p. 133. Zie *Geschiedenis der Antwerpsche schilderschool* door F. Jos. Van den Branden, blz. 936, waaraan wij des schilders geboorte- en sterfjaar ontleend hebben.

Catharina; te Aalst, in de St.-Martenskerk: *De marteldood der H. Catharina*; te Zwijndrecht, in de kerk: *Keizer Constantinus het waarachtig kruis dragende*; te Brussel, in het rijksmuseum: *De marteldood van den H. Benedictus;* te Kopenhagen, in het museum: *Mystiek huwelijk van de H. Catharina* en een *Vrouweportret;* te Weenen, in het museum Belvedere, *Venus Adonis beweenende;* te Stockholm, in het museum: *Achilles door Ulysses ontdekt bij Lycomedes' dochters.*

Pieter Thys schilderde een groot getal portretten; tusschen da bijzonderste worden vermeld die van: *Konig Karel II*, voor het Antwerpsche stadhuis; *Willem Ogier*, den Vlaamschen tooneelschrijver; den dichter *Willem Caudron*, van Aalst[1]; den zoon van Balthazar Moretus II[2] en een tiental dekens en oudermans der Antwerpsche Kolveniersgilde.

Daarenboven heeft hij voor kerken en kloosterpanden zooveel stukken gemaakt, dat zij eene groote kunstgalerij zouden vullen.

Na een leven van ijverige werkzaamheid, na tal van leerlingen op de baan der kunst geleid en tot waardige en trouwe navolgers der meesters van de Vlaamsche school gevormd te hebben, overleed hij te Antwerpen in 1677, eenen schat van kunstgewrochten nalatende.

Onder zijne meesterstukken rekent men de *Afdoening van het kruis*, die het hoofdaltaar der St.-Nicolaaskerk te St.-Nicolaas versiert; dit doek werd in 1672 geschilderd, en hij ontving daarvoor de som van 444 gulden. Dit bedrag werd hem op drie verschillige tijdperken voldaan, uitwijzens de oorspronkelijke kwijtbrieven, berustende in het archief van voornoemde kerk:

'Ick onderschreven bekenne ontvangen te hebben uit de handen van Mr Franciscus Fyt de somme van veerthig pond groote, op minderingh van 't hoog autaerstuck in de selve plaetse van sinte Nicolaes, 29 october 1672. Pieter Thys[3].'

Op 1 Juli 1673 werd de tweede betaling gedaan, 20 pond grooten bedragende, en eindelijk den 6^{n} April 1674, het overblijvende der schuld, zijnde nog 14 ponden, afgelost in handen van de huisvrouw des schilders.

Dit altaarstuk, 3^{m}30 hoog, 2^{m}25 breed, is eene samenstelling van zeven meer dan levensgroote figuren, allen keurig geteekend, krachtig van kleur en al de hoedanigheden weerspiegelend van de Vlaamsche school. Zijn er eenige beelden, die ontleend schijnen aan de beroemde *Afdoening* van Rubens, het penseel van Thys gaf hun zulk eene nieuwe houding, dat zij voor eigene scheppingen kunnen doorgaan.

Zoo zien wij het overheerschend figuur, het lichaam van den Christus, eene grootsche dwarslijn over het gansche tafereel beschrijven. Hier munt de meester voornamelijk uit als volmaakt ontleedkundige, in den vollen zin des woords, bekend met de minste vezel en de kleinste spier van het menschelijk lichaam. Het hoofd hangt ver achterover, derwijze dat het zich in het verkort voordoet en het oog vrij kan doordringen tot onder de wenkbrauwen, de neusvleugels en de onderkin. De zware taak van hoofden of lidmaten verkort te schilderen, verwaarloosden de oude meesters der Vlaamsche school in hunne gewrochten nooit; zij schijnen het met opzet te doen, om alzoo hunne bedrevenheid ook in de moeielijkste deelen hunner kunst te toonen.

Voorwaar, het Christushoofd in de voornoemde schilderij is verrukkend schoon, en wat de uitdrukking betreft, het lijden van den Godmensch is aangrijpend vertolkt.

(1) Dit stuk is gegraveerd door Ant. Cardon. Zie de *Geschiedenis der stad Aelst* door F. de Potter en J. Broeckaert.

(2) Op 16 Mei 1669 betaalde Balthazar Moretus II aan onzen schilder 60 gulden, voor dit portret van zijnen Joannes. Archief van het huis van Plantijn (Max Rooses).

(3) *Geschiedenis der stad St.-Nicolaas* door Fr. de Potter en J. Broeckaert.

Niet minder grootsch en prachtig zijn de beelden der omstaande personen. Vol eerbied en droefheid zijn de heilige vrouwen rond het lichaam geschaard, dat de H. Joannes, een meesterlijk figuur met rooden tabbaard en golvende haarlokken, krachtig torscht; met eerbied en diepgevoelde smart, reikt de Moeder van Christus de armen uit om het ontzielde lichaam van den Godmensch te omvatten; liefdevol knielt de boetvaardige Magdalena aan de voeten van Christus, die tusschen haar loshangend hoofdhaar, op hare borst rusten, als wilde de kunstenaar ons de schoone schriftuurplaats in het geheugen brengen, waar Magdalena in het huis van Simon den melaatsche de voeten van haren Goddelijken Meester met welriekenden balsem overgoot en ze met haar hoofdhaar afdroogde. De wijde plooien van het kleedsel zijn los en vloeiend; wonderbaar is de schakeering van gele tinten welke hier zoo schitterend voorkomen.

Zij wordt door deskundigen Van-Dycksgeel genaamd, dewijl deze meester door de mengeling van verschillende verven op zijn palet het geel zoo behendig met andere kleuren wist te mengelen dat het de kenners verbaast. Hierin evenaarde Thys zijnen meester; wie er zich wil van overtuigen, heeft slechts het aangewezen gedeelte in zijn meesterstuk te onderzoeken.

Voor wat de H. Magdalena betreft, verklaren de kunstkenners dat dit figuur uitmunt door de gevoelsuitdrukking, die zoo treffend is dat zij den toeschouwer bewondering afdwingt en zelfs in verrukking brengt. Nevens de H. Magdalena is, op den achtergrond, een ander vrouwenfiguur, dat, als eene H. Veronica, in aanbidding geheel dit rouwtooneel met de grootste droefheid beschouwt; daarbij de twee eerbiedwaardige mannen, die het lichaam van het kruis hebben afgedaan en de ladders afdalen. Jozef van Arimathea is een karakterbeeld; met de grootste belangstelling en in diepe overweging buigt hij het kale hoofd over het lijk van Christus wiens verkort geteekenden linkerarm hij vastgrijpt om den last in evenwicht te houden.

Over geheel deze samenstelling is een zachte toon gespreid, voortgebracht door de schemering der afgaande zon, die het vallen van den avond voorspelt.

Wanneer wij de gezamenlijke figuren dezer diepbewogene menschen, de aandoeningen die zij uitdrukken, dien kenmerkenden grijzen toon des doods in de vleeschdeelen van den Christus, zoo getrouw naar de school van Van Dyck gevolgd, die breede behandeling en vaste penseeling, de grootschheid

van het geheel en de vindingrijkheid van den meester, aandachtig nagaan, dan moeten wij erkennen, hier een meesterstuk voor oogen te hebben, een juweel uit de schitterende kroon van de Vlaamsche school.

Wat ons bijzonder aanspoorde om over dit stuk te schrijven, was de gelegenheid, ons gegund, om het van naderbij te bezichtigen. De zeer eerw. heer Van Necke, pastoor-deken te St.-Nicolaas, die er zich op toelegt, om al wat er van kunstgewrochten nog in zijne kerk overgebleven is, met zorg te laten herstellen door bekwame kunstbeoefenaars, had het loffelijk besluit genomen tot de herstelling te laten overgaan van het hoofdaltaarstuk de *Kruisafdoening* van Pieter Thys. De pleegvormen werden vervuld en de koninklijke commissie van monumenten ontboden. Deze liet zich niet lang wachten; zij kwam den 23^{n} September 1884 naar St.-Nicolaas: de heeren Th.J. Canneel, bestuurder der academie van Gent, E. Serrure, provinciaal en stedelijk bouwmeester te St.-Nicolaas en F. Van der Haeghen, bibliothecaris der stad Gent, leden der voornoemde commissie, onderzochten de schilderij, die uit het altaar genomen en in de groote zaal der academie van St.-Nicolaas tentoongesteld was. Zij onderzochten het stuk nauwkeurig en in al zijne deelen; zij spraken met den grootsten lof over het tafereel en zijne kunstwaarde en keurden de keus goed van den kunstschilder die zich met de herstelling zoude gelasten.

De heer August De Wilde, bestuurder der academie van schoone kunsten te St.-Nicolaas, de zoo gunstig gekende schilder, had die moeielijke taak aangenomen. Daar hij zich in vroegere jaren in Engeland op het herstellen van schilderijen toegelegd had, was hij hier niet aan zijn proefstuk.[1] Nadat de schilderij goed was verdoekt door den heer C. Van der Haeghen, uit Antwerpen, begon de heer De Wilde haar van de stof- en vernislagen te ontdoen[2]; ofschoon eenigszins beschadigd, had de schildering nog goed hare tinten behouden die door den ouderdom als verglaasd waren. De heer De Wilde zette zich dus moedig aan het werk; onder zijn kundig penseel verdween de schade die de tijd aan de schilderij had toegebracht. Voortreffelijk in zijn vorigen goeden staat hersteld, versiert het stuk thans weder het hoogaltaar in de hoofdkerk, te St.-Nicolaas.

Voordezen prijkte de *Kruisafdoening* van Pieter Thys in een prachtiger altaar, door den beroemden beeldhouwer Lucas Fayd'herbe,[3] van Mechelen, gebeiteld; dit altaar, geheel in marmer en versierd met kolossale beelden, verhief zich in het midden van het hooge koor der voornoemde kerk.

Het was een meesterwerk van bouw- en beeldhouwkunde, en werd door Fayd'herbe in 1662 afgeleverd voor de som van 3,551 gulden. Het stuk hing daar veel beter verlicht dan in het tegenwoordig altaar. Enkel om wat plaats te winnen, werd door een misverstand van de toenmalige kerkfabriek, het altaar van Lucas Fayd'herbe afgebroken, aan Engelsche kooplieden verkocht en in kisten gepakt naar Engeland gezonden.

Rond 1838 werd de heer De Pauw. van Dendermonde, gelast een nieuw altaar in marmer te vervaardigen, hetzelfde dat nu tegen den achtermuur der kerk staat. Doch het draagt den stempel van den tijd en mag geene aanspraak maken op ware verdiensten. Gelukkig had men de groote beelden der apostelen Petrus en Paulus

(1) In 1871 herstelde hij de historische schilderij, de *Plechtige eedsaflegging van aartshertog Filips den Schoone te St.-Nicolaas*, door E J. Smeyers. Zie blz. 101.

(2) De heer A. De Wilde trof op het bedoelde stuk, sporen van vuursprankels aan, waarschijnlijk uit den brand die den 25^{n} Mei 1690 te St.-Nicolaas plaats had en 565 huizen vernielde; de toren van de kerk met al de klokken van den beiaard werd toen de prooi der vlammen; door de klokgaten kunnen er inderdaad gensters zijn gevallen die het tafereel beschadigden.

(3) Zie voor dezen meester *de Vlaemsche School* van 1859, blz. 139.

met twee serafijnen uit het oude altaar behouden; zij werden in het nieuwe geplaatst. Daar dit altaar echter te veel in eene diepte is opgetrokken, zoo zijn er stonden op den dag dat het somber verlicht is, en de schilderij niet genoeg in al hare schoonheid uitkomt.

Desniettemin mogen wij er ons over verblijden dat het meesterlijk tafereel van Pieter Thys, in zijn vorigen luister hersteld, nog prijkt tusschen de marmeren standbeelden van des schilders roemrijken kunst- en tijdgenoot; tevens verheugt het ons, dat men in onzen tijd talent en iever besteedt om de nalatenschap der groote meesters van de Vlaamsche school in eere te houden. Nalatigheid op dit stuk mag dan ook metterdaad plichtverzuim worden genoemd.

St.-Nicolaas.

FLORIMOND MESKENS.

Nieuwjaarskoek in de XVIe eeuw.

De nieuwjaarskoek dagteekent niet van gisteren. Hij was bij onze voorouders reeds in eere. Het is echter best mogelijk dat de samenstelling mettertijd eenige veranderingen onderging. In hoeverre de tegenwoordige verschilt van den koek dien men, rond 1559, te Diest, vervaardigde, daar kunnen onze koekbakkers over oordeelen naar het volgend uittreksel eens rekeningboeks van dien tijd:

Item die Jaerskoecken te bakken en mijn Heere gesonden.

Drie 4^{rt} terwe bloemen ende daer voir betaelt	XII 1/2 st.
Voir XVII groote noot muscaet ende XVIII groote clauwe gimberns weghende te samen 1/2 lb. 1 1/2 onse opte koecken	XII st.
Voir 1 1/2 4^{rt} cleynen gimberns in de koecken, sīl	IIII 1/2 st.
Twe onse naghelen daer inne	VI st.
III onse pepers	II st. 1 bl.
I loot galigaen	I st. I oort.
II loot caneel	II st.
II loot bloem muscaet	III st.
I lb. meelsuykers	II st. I bl.
I pot zeems een luttel seroeps	IIII st.
Voir backen en gherst	IIII st.

F.W.

Bevlijtig u minder om uw gevoelen te zeggen, dan om zuiver en eenvoudig te gevoelen.
P.G.C.

Zegel der stad St.-Nicolaas.

Ter bezegeling van hunne akten bedienden de schepenen der stad St.-Nicolaas zich oudtijds van dezen stempel, voorstellende de legende van den schutspatroon der gemeente, in pontificaal gewaad, de legendarische kuip met zes kinderen aan zijne rechter- en de Waassche raap aan zijne linkerzijde. Het randschrift, in de XVIIe en XVIIIe eeuw, luidde als volgt; S. NICOLAAS IN. LAN. WAS. Dit wapen werd der stad St.-Nicolaas opnieuw toegestaan bij koninklijk besluit van 28 Maart 1840, en is, in de wapenkundige taal: van azuur met het beeld van den H. Nicolaas van goud vergezeld links van eene raap (van zilver) gebladerd van hetzelfde, het schild gedekt met eene kroon van goud.

F. DE POTTER EN J. BROECKAERT.

Sterfgevallen.

J.J.A. HILVERDINK, kunstschilder, teekenmeester aan de openbare Lagere scholen te Amsterdam, is aldaar overleden den 21^{n} October, 47 jaren oud.

Algemeene bladwijzer.

Uit het kunstenaarsleven	5, 26, 31, 39, 45, 58, 66.
Driejarige tentoonstelling, te Gent	7.
Het hoefijzer, door F.W.	8.
Oudheden en kunstschatten te Tongeren. Altaarblad van O.-L.-V.-kerk	9.
Theodoor Schaepkens	10.
Daniël Seghers en eenige zijner tijdgenooten en bewonderaars door F. Kieckens, S.J.	13.
Museum der godshuizen, te Antwerpen	20.
Gedichten van Edmond Van Herendael	31.
Oostersche poëzie door A. van Droogenbroeck	32.
Adriaan de Brouwer	33.

Waarom L. Alma-Tadema Engelschman werd	36.
Wereldtentoonstelling te Antwerpen, 1885	37.
Dr. J.F.J. Heremans	39.
Schets eener geschiedenis der abdijen van Sint-Baafs en van Sint-Pieter te Gent, door S. Van Deurme. Boekbeoordeeling door W.	40.
Graf- en gedenkschriften der provincie Antwerpen	41.
Stil water. Tafereel van A. Schaepkens. D.V.S.	45.
Een Transvaalsch gezantschap	46, 55.
Yolande door A. Snieders jr.	52.
Beoordeeling der uitvoering van E. Wambachs muziek	55.
Versierde oude bouwstijl. Zegels der 13^{e} eeuw	57.
Mevrouw Van Ackere geboren Maria Doolaeghe	59.
Het wonderkruis. Gedicht van Leonard Buyst	64.
300ste verjaring van den sterfdag van Willem den Zwijger	65.
De galerij des roems te Berlijn	67.
Boekaanbeveling: Voor onze kleinen. Fabeltjes door L. Leefson. - De voormalige abdijkerk van Tongerloo door Fr. Waltmanus Van Spilbeeck	68.
Belfort van Gent door Frans de Potter	69.
De duikelaar. Naar Schiller door J.E.H. Wyckmans	73.
Een bijvoegsel aan de ‘Annales Antverpienses’ van D. Papebrochius	75.
Eene onuitgegevene bladzijde uit de geschiedenis van het Bollandisme door Fr. Waltm. Van Spilbeeck	75.
De familie Keldermans te Mechelen door F. Steurs	78.
Calderon, cantate van M.H. de Graaff	87.
Als ick kan. Tentoonstellingen	88, 94, 187.
Hendrik Joseph Rutxhiel. 1775 + 1837	89.

Kunstwerken der voormalige Karmelieten kerk, te Mechelen door F. Kieckens. S.J. 90.

XIXe Nederlansch taal- en letterkundig congres, te Brugge, 93, 125, 146; Oproep, 93; - Ledenkaart, 125; - Opening, rede van burgemeester, graaf A. Visart, 126; Rede van D. Delcroix, 126; - Huldegroet aan Brugge en heilwensch, gedicht van J.W. Brouwers, 127; - De vierkleur van Transvaal, gedicht van J. Sabbe, 128; - Zittingen, 128; - Lierdicht van J. Brouwers, 130; - Toonkundig feest, 133; - Hoe lang, gedicht van V. Van de Walle, 133; - Van den getrouwen minnare, gedicht van Prudens van Duyse, 133; - Die saghe van Groeningheveld, door A. Duclos, 134; - Vrijheidshymne, E. Hiel, 134; - Het lied van de klok, Schiller, 135; - Venezia verlost, J. Sabbe, 136; - Een schrijven nopens het congres, 146; - Zittingen der afdeelingen, 147; - Rede van J. De Geyter, 148; - Verbroedering, gedicht van Th. Sevens, 150; - Raout bij den gouverneur, 150; - Zittingen der afdeelingen, 174; - Afscheidsmaal, 175; - Brugge's vrouwen, gedicht van Raoul Tissot, 176.

Het Gerecht en het Landhuis van Waas, te Sint-Nicolaas, door de Potter en Broeckaert 95.

Koninklijke academie van schoone kunsten, te Antwerpen 97.

Het stadhuis van Sint-Nicolaas 101.

Een uitstapje naar Brecht, door J.B. Stockmans 102.

Vogeltje Bertha, gedicht van S. Daems 103.

Een reizende volksstam. Naar Eugène Fromentin 104, 112.

De kleine visch en de visscher. Naar het Fransch door dr. B. De Bie 105.

Jan Breughel, bijgenaamd de Fluweelen. 1568 + 1625 109.

De woudkapel. Naar het Duitsch van Nic. Lenau, door P. Vierhout 114.

Karel de Goede's feesten te Brugge door D.V.S. 117.

Eene oude gebeurtenis. Italiaansch verhaal	118, 142, 151, 158, 166.
Beenderkas van de H. Ursula, te Brugge. D.V.S.	120, 152.
Een nieuw boekdeel van dr. J. Nolet de Brauwere van Steeland. Overzicht van J. Staes	120.
Iets over fuchsias	122.
Een Romaansch altaar	137.
De verzamelingen Van der Straelen-Moons-Van Lerius. Catalogus der bibliotheek en schilderijen	41, 138, 153, 188.
Tentoonstelling van schoone kunsten, te Dendermonde	99, 159.
Gemeenteteekenschool te Rosendaal	140.
Slaapt in vrede. Aan den nachtegaal. Gedichten van S. Daems	141.
Driejarige tentoonstelling van schoone kunsten te Brussel	141, 160.
Boekbeschouwing: Dwaallichtjes, door L. Stratenus en C. Alberdingk Thijm, door J. Staes	143.
Luit en Fluit, dichtbundel van S. Daems. Dr. P.A.Th.	144.
Leiddraad bij het onderwijzen en aanleeren der dierkunde, door dr. Julius Mac Leod	157.
Hulde aan den heer dr. A. Snieders	158.
Rijzende blaren, poëzie van Jan Van Beers	161.
Jan Blokker, schetsen uit het studentenleven, door Flor. Heuvelmans. Beoordeeld door J. Staes	161.
Herinnering aan de Antwerpsche Rubensfeesten van 1877	165.

Boekbeoordeeling. Een klaverken uit 's levens akker. Drie idyllen van Hilda Ram door J. Staes	168.
Het burchtslot Canticrode, XVIe eeuw. J.B. Stockmans	169.
Keurige verzameling van 16 loof- en sieraad werken	173.
Aan mijn volk, gedicht van N. Beets	176.
De huisvogels naar dr. F. Stamm	177.
Th. Van Ryswyck zijn leven in verband met zijnen tijd door J. Staes	181.
Kinderhulde aan een dichter door J. de Geyter	182.
Toonkundig feest te Leuven	183.
Oudheidkundig museum te Gent	183.
Drie tentoonstellingen in het Verbond voor kunsten enz. te Antwerpen	185.
Eene herinnering uit Spanje	184.
Ik kan haar niet vergeten door J.S. Du Toit	187.
Internationaal toonkundig congres te Antwerpen	189.
Handschrift van Cornelis De Bie	190.
Luit en Fluit, dichtbundel van S. Daems door dr. J. Nolet de Brauwere van Steeland	193.
Koninklijke maatschappij ter aanmoediging der schoone kunsten te Antwerpen	197.
Iets over de koude	197.
De kunschilder P. Thys en zijn meesterstuk	198.
Een Nieuwjaarskoek	200.
Zegel der stad St.-Nicolaas	201.
Kroniek	12, 19, 27, 42, 50, 60, 92, 99, 105, 115, 122, 139, 145, 154, 163, 172, 179, 188.

Mengelingen over Wetenschap, Nijverheid, enz.: L.G.P. Spontini, 7. - Papiermakerijen, 7. - De oudste bankbriefjes, 8. - Mospapier, 18. - Een tot nu onbekende volksstam, 26. - Om vochtige kelders droog te maken, 35. - De eeuwigdurende beweging, 36. - Menschenhersenen, 36. - Electro-homoeopathie,

38. - Het aquarium en plantdierenhuis te Londen, 40. - Electriciteit, 40. - Goedkoope processen, 57. - Algemeen nut, 64. - Kunstkurk, 66. - Mesasaurus, 78. - Tehuis voor vrouwen, 91. - Over kamerplanten, 91. - Chineesche keuken, 92. - Paardebloem en waterkers, 94. - Land en water, 94. - Mosselen, 97. - Plan tot bereiken van den Noordpool, 102. Oud-Saksische woningen, 105. - Nog over waterkers, 113. - Geneesmiddel tegen de dronkenschap, 113. - Glazen vloeren, 152. - Bruidspenningen, 161. - Weervoorspellingen, 163. - Genezing van razernij, 167. - Euthanasia, 167. - Naaimachines, 168. - Rozen, 168. - Megalopie van Mercator, 182.

Spreuken en gedachten. 7, 38, 66, 68, 88, 91, 94, 120, 142, 144, 152, 187, 192, 200.

Sterfgevallen. Abadie P., 116; Achard J.A., 146; Adler-Mesnard E.E., 124; Aze A., 44; Bachkirtzeff, 156; Balsem N.C., 44; Balze P., 44; Bastien Lepage J., 180; Beelen Mgr. J.T., 44; Bonheur A., 44; Boos H., 63; Bodinus K.A.H., 180; Brassin L., 63; Brias K., 180; Buckens J.G., 139; Bureau Th., 139; Burnier R., 44; Byron H.J., 51; Chauvin A.A., 108; Combarieu Fr., 108; Cortambert R., 30; De Backer J.B., 145; Dee C.H., 108; De Hert M., 124; De Hochstetter, 116; De Leuven A., 44; Delmotte H., 108; Del Vivo Th., 156; De Nittis J., 139; Dercksen J.M.E., 44; De Sanctis Fr., 11; De Vilbac R., 44; De Weert J.B., 180; d'Haussonville, 108; Doolaeghe M., 59; Dubois P., 63; Duhayon F., 124; Dupont L., 63; Dumas J.B., 51; Dumont A., 30; Duwée H.J., 11; Edward H.T., 108; Ewald A.F., 108; Francia A., 108: Galesloot L., 108; Geibel E., 44; Gilson B., 180; Guffens Mev. G., 11; Guttierez G., 124; Heremans dr. J.F.J., 39; Herreyns K.J.B., 30; Hillebrand K., 179; Hilverdink J.J.A., 201; Huidiez F., 108; Hymans S.L., 63; Janssens B.A., 51; Jehotte L., 30; Jerrold B., 30; Jundt G., 63; Kessels J., 108; Klinkerfues W., 30; Kolb G.F., 63; Koller W., 180; Lacombe, L. 146; Laube H., 116; Lacroix P., 180; Leloir L., 30; Lepsius, 108; Löwenberg E., 116; Lugardon L., 124; Maindron H., 44; Makart H., 145; Maltby, 108; Martenser H.L., 11; Massé V., 108; Mercury P., 63; Mertens E., 180; Michiels A., 44; Mignet F., 44; Minen A.B., 11; Moigno, 108; Mortjé A., 188; Mues L., 146; Muscar A.E., 11; Neut A., 108; Noël L., 11; Norblin S.L., 124; Odufré J.N., 156; Pelletan E., 180; Petit L., 124; Philippotaux H., 156; Pinel E., 63; Poitevin P., 180; Pinchart A., 108; Puyenbroeck P., 44; Randon G., 44; Reade K., 63; Richard A.P., 63; Richter G., 44; Richter L., 108; Ricquier L.F.J., 107; Rousseau E.E.G., 108; Ruelens L.J.C., 108; Ruhierre Fr., Th. 30; Schaepkens Th., 10; Schepens L., 30; Schlegel H., 11; Schuver J.M., 44; Sella Q., 63; Serena C., 116; Shapira M.W., 30; Siegert A., 11; Slingervoet Ramondt J.E., 108; Snieders H., 139; Starck J.J. G, 44; Storms E.J., 11; Thausing M., 139; Troy K.J.M., 116; Ulmann B., 30; Ulrici H., 30; Van Ackere mev. geb. M. Doolaeghe, 59; Van Aken J.L., 63; Vaucorbeil A.E., 156; Van Moer J.B., 180; Van den Peereboom A., 156; Van Deurme, J. 44; Van Marcke E., 108; Veegens D., 63; Verboeckhoven L., 44; Vervoitte Ch., 44, von Hellwald F., 108; Weishaupt H., 180; Wurtz K.A., 63.

II. Ontledende bladwijzer der kroniek.

Academie van Antwerpen; F. Vinck, 19. - Prijskamp van Rome. 105, 172. - Academieleden benoemd, 153. - - van België: Benoemingen, 19, 28, 172; Prijzen toegekend, 50, 172. -

- van Nederland: Huyghens-commissie 19. - van Nederlandsche letterkunde, 163.

Archieven. Antwerpen, aanwinst. 23. - Utrecht, ontdekkingen, 29. - IJper, ontdekkingen, 92. - Borkerloo, ontdekking, 139. -

Beeldhouwkunde. J. Jordaens, door J. Pecher 19, 179. - F.J. Stoop, door J. Geefs, 27. - Fontein, te Antwerpen, 42, 157. - Leopold I, door C.L. Fraikin, 42. - Beelden door J. Dillens, 50. - Brussel, Paleis der academiën. 99. - Amsterdam, rijksmuseum, 100. - Groningen, fontein. 100, - Kapel van Dreux, 100. - C. Van der Linden, 163. -

Brussel. Stadhuis, 163. - Fr. Vermeylen, 164. - mev. Courtmans, door L. Robyn, 179. - Dr. J. Ghuislain, 179. - Heiligenbeelden door F. Van Havermaat, 179. Th. Van Ryswyck door E. Van der Linden, 188.

Benoemingen. Vinck F., academieleeraar, 19. - Academieleden, Brussel, 19, 28. - About, lid der Fransche academie, 19. - Maatschappij der Antwerpsche bouwmeesters, bestuur, 27. - Leopoldsorde, 28. - C. Potvin, bestierder van 't Wiertzmuseum, 28. - Fransche academieleden, 43. - P. Willems, lid van het instituut, 50. - Doctors in Edinburgh, 62. - Van Ellewyck, officier, 92. - E. Reusens, lid der commissie van monumenten, 92. - Vauthier, bestierder van 't museum van oudheden, 92. - E. Wauters, officier van 't legioen van eer, 106. - B. Florence en J. Artot, ridders, 115. - Antwerpen, leden der academie van schoone kunsten, 155. - A. Goovaerts, hulprijksarchivaris. 155. - L. Cruls, bestierder der sterrewacht te Rio, 155. - J. Vekemans, officier der Kroonorde, 172. - Kunstbeoefenaars in de Leopoldsorde, 172. - Rechters van tooneelletterkunde, 172.

Bibliotheken. Beckfords boekerij, 30. - Van Gosfords, 51. - Arnhem, 100. - J. Alberdingk Thijm. 115.

Boeken aangekondigd en verschenen. Geïllustreerde muziekgeschiedenis, 12, 99, 145, 188. - E. Van Bergen, Eene Vlaamsche dichteres, 27. - Album der Antwerpsche etsers, 28, 42, 179. - J.B. Moens, Nos chasseurs éclaireurs; 28. - Almanach géographique, 28. - Musée du jeune âge, 28. - Goeverneur, Volledige gedichten, 29. - Engelsche gazetten, 30. - Björnstrom, Ziekte van den geest, 30. - B. De Bie, Honderd fabelen van La Fontaine, 42, 106. - L. Wyckmans, Gouden kalender, 42. - J. Staes, Volledige werken van Th. Van Ryswyck, 50, 181. - I. Van Spilbeeck, Synopsis annalium Antverpiensiun Papebrochii, 50, 75, Livre sencier, en Sceaux et armoiries de l'abbaye de Soleilmont, 50, Notice sur le tableau vénéré à l'abbaye de Soleilmont, 188. - Gittens, Jane Shore, 60. - A. Duclos, Leven van den gelukzaligen Karel-den-Goede, 60. - J. Van Beers, Rosa mystica, 60. - F. De Bas, Prins Frederik der Nederlanden en zijn tijd, 61. - Max Muller. Heilige boeken van het Oosten, 62. - Monumenta Vaticana Hungariae historiam illustrantia, 62. - L. Leefson, Voor onze kleinen, 68. - W. Van Spilbeeck, De voormalige abdijkerk van Tongerloo, 68. - Th. Swarts, Grondbeginselen der scheikunde, 92. - Mev. Van Ackere, Jongste dichtbundel, 92. - Teirlinck-Styns, Bloemenleven, 99. - De Potter en Broeckaert, Geschiedenis der stad Lokeren, 106. - E. Van Oye, Eerste hulp bij ongevallen, 106. - Murray, Woordenboek der Engelsche taal, 107. - Overwintering op Nova Zembla in 't Engelsch, 107 - Veeltalig Wees-Gegroet, 107. - H. Quakkelaer, De pastoor en de bandiet, 115. - H. Vuylsteke, De zalige Karel-de-Goede, 115. - Gedenkboek der Consciencefeesten, 115, 123. - Dr. Nolet de Brauwere, Poëzij en lettercritiek, 120. - Slachmuylders, Uit 's levens volle bron, 123. - Mev. Courtmans, Volledige werken, 123. - In mijn ballingschap vergaderd, 123. - A. Goovaerts, Collections Van der Straelen - Moons - Van Lerius, 138, 153, 188. - L. Stratenus, C. Alberdingk Thijm, Dwaallichtjes, 143. - S. Daems, Luit en Fluit, 144. - Heuvelmans, Jan Blokker, 157, 161. - J.S. Du Toit, Looverkransen voor Transvaal, 157. - J. Mac Leod, Leiddraad bij het onderwijzen en aanleeren der dierkunde, 157. - J. Van Beers, Rijzende blaren, 161. - Ed. Ipers, Grond en rijkdom onzer moedertaal, 163. - A.M. Verstraeten, Lucifer, met verklaringen, 164. - De komeet, 172.

Bouwkunde. Leeuwardens toren afgebroken, 19. - Maatschappij der Antwerpsche bouwmeesters, 27. - Brussel, Paleis der natie, 28. - Schaarbeek, gemeentehuis, 28. - Amsterdams museum, 29. - Prijskamp, Brussel, 50. - Brussel, huis De Vos, 60. - Oostende, kerk, 60. - Gent, stadhuis, 99. - Amsterdam, nieuwe beurs, 99, 164, 172. - Middelburg, stadhuis, 106. - Mormonentempel, 107. - Antwerpsch museum, 122. - Lier, St.-Gummaruskerk, 145. - O.-L.-V.-kerk van Schaarbeek, 172. - Voetstuk standbeeld van J. Jordaens, 179. - Spoorhalle te Brugge, 179. -

Feesthulde. P. Beaufaux, 27. - Leuvensche hoogeschool, 28. - I. Feodorow, 30. - A. Menzel, 51. - A. Snieders, 115, 158. - K. Rochussen, 124. - N. Beets, 145, 176. - A. Van Hasselt, 164. - Fr. Bosschaerts, 172.

Gedenkteekens en beelden. J. Jordaens, 19. - P. Benoit, 19. - F.J. Stoop, 27. - Fransche Furie, 28, 50. - H. De Groot, 29, - A. Dumas, 29. - Leopold I, 42. - H. Conscience, door Van Havermaet, 42. - Maastricht, St.-Servatius. 42. - Longfellow, 51. - Wellington, 51. - W. Tyntinus, 116. - Mozart, 116. - Gersen, 116. - F. Fétis, 123. - G. Sand, 123. - P.A. Van der Werff, 145. - Victor-Emanuel, 145. - F. Dequesne, 157. - Willem, II, 157. - J.C. Van Ryswyck, 163. - L. Bauwens, 164. - A. Van den Peereboom, 172. - Th. Van Ryswyck, 92, 181.

Graveerkunst. Album der Antwerpsche etsers, 28, 42, 145, 179. - Prijskamp van het Journal des beaux-arts, 42. - Geveilde prenten, 43. - L. Lenain, werken, 60. - F. Lauwers, werken, 92, 99. - Parijs, aanmoediging, 116. - Tentoonstelling, 123. -

Kunstnijverheid. Q.-Massijspomp, afgieting, 12. - Jacobs, Kandelaars, 106. - Van de Vyvere, prentjes, 106. - Glasraam Stalins, 115, 122. - Glasraam te Turnhout, 157. - Te St.-Etienne-du-Mont, 172.

Museums. Alkmaar, 42. - Amsterdam, 29. - Antwerpen, der godshuizen, 20; hedendaagsche meesters, 60, 172; oude meesters, 50, 105, 115, 179; oudheidkunde, 146 - Berlijn, 43, 172. - Brugge, oudheidkundig, 28, 92, 99. - Brussel, 28, 42. - Dendermonde, 145. - Gent, 28. - 's-Gravenhage, 106, 115. - Hamburg, 43, 62. - Keulen, 116. - Leiden, 42, 106. - Leuven, 123. - Londen, portretgalerij, 19; Zondags al of niet te openen, 48; South Kensington, 62. - Maastricht, 145. - Parijs, Carnavalet, 43; Louvre, 29, 116, 188. - Rotterdam, 42. - Utrecht, kunstnijverheid, 164.

Ontvreemdingen, rampen, gedingen, enz. Proces H. Beyaert tegen Revue de l'architecture, 28. - Société des Orphéonistes in bankbreuk, 29. - Rome, paleis Giustiniani, brand, 30. - Proces Belt en Lawes, 30, 51. - Huis Makart, brand, 30. - Karlsruhe, Een onvriendelijk aanbod, 43. - G. De Jonghe, 50. - Brand te Bucharest, 51. - Proces Dumas-Jacquet, 100. - Toulouse, kerk ingestort, 116. - Madrid, museumbrand, 116.

Oudheden ontdekt. Eelen, 19. - Steenwijkerwold, 29. - Venlo, 29. - Nijmegen, H. De Groots kist. 29. - Utrecht, 29. - Villefranche, 29. - Nîmes, 29. - Medicina, 30. - Dour, 42. - Beilen (Drente), 42. - Parijs, 43. - Rome, 43, 51. - Gent, 50, 60, 115. - Londen, 51. - Lippersum, 61. - Rouaan, 62. - Woolstone, 62. - Antwerpen, muurschilderingen, 92; grafsteen, 156. - Athene, 107. - Egypte, 107. - Pompeji, 116. - 's-Gravenhage, 123. - Koenighoffen, 124. - Zutphen, Zurich, 139. - Kopenhagen, 157. - Pizza, 164. - Sicilië, vorstelijk paleis, 188.

Plantenkunde. Versailles, 29.

Prijskampen. Groningen, monumentale fontein, 12, 100. - Antwerpen, Gedenkteeken Fransche Furie, 28, 50. - Diploma, Syndicale vereeniging te Brussel, 28. - Luik, plan van godshuis, 28. - Beeld H. De Groot, 29. - Bescherming der dieren, boek, 42. - Etsen, Journal des beaux-arts, 42. - Academie van België, 50. - Voor bouwkunde, 50. - Maatschappij Orpheon, te Brussel, 50. - Davidsfonds, 50. - Neue Illustrirte Zeitung, 51. - Bekroonde vergelijkende studie over Milton en Vondel, 61. - Parijs, Prijs Duc, - Prijsvraag: Geschiedenis der teekenkunst, 61. - Amsterdam, beurs, 99, 164, 172. - Antwerpen, prijskamp van Rome, 105, 172. - Lofdicht op Champagnewijn, 106. - Nuremberg, Kunstplakkaat, 157. - Brussel, Natuurkundige wetenschappen, 172. - Tooneel-letterkunde, rechters, 172.

Reizen. Schenking voor Nederlandsche reizigers, 12.

Schilderwerken. K. Verlat, 19, 27, 105, 139, 163. - Rembrandt, 19. - Verzameling Lippman aan Luxemburg geschonken, 29. - Meissonier, 29. - J. Jordaens, 42. - J. Janssens, 42, 188. - Munkacsy, 43. - Rafaël, 43. - A.J. Haanen, 100.

- L. Derickx, 105. - P. Van der Ouderaa, 105, 145. - G. Guffens, 106. - P.P. Rubens, 107. - Herstellingen door L. Maillard, 157, en F. Sacré, 115. - Rafaël, Van Dyck, R. Bonheur, 116. - J.L. Gérome, 155. - Rome, muurschilderingen, 157. - E. Farasijn, F. Vinck, A. Delfosse, 163. - A. Van Dyck, 172. - Kaulbach, A. Dürer, 172. - E. Verbrugge, 179.

Taal- en letternieuws. Huyghens, brieven, 19. - Wereldtaal, 30. - Wereldtaalcongres, 100. - Sanskrietsche-dichteres, 107. - Congres te Madrid, 116. - Academie van Nederlandsche letterkunde, 163.

Tentoonstellingen. Antwerpen, Verbond voor kunsten enz. 19; Museum, 27. - Brussel, A. Cluysenaer, H. Cassiers, W. Roelofs, Cercle des XX, 28. - Parijs, C. Sellier, 29. - 's-Gravenhage, Kunstwerken, 42. - Parijs, Japansche schilderwerken, 51. - Antwerpen, L. Lenain, 60. - Londen, Borduurwerken, 62. - Antwerpsche maatschappij, Als ick kan, 88, 94, 187. - Kunstminnaarskring, 99. - Dendermonde, 99, 159. - Kortrijk, 99. - Parijs, 100. - Mechelen, 106. - Brussel, 3-jarige, 106, 141, 160, 164. - Delft. Willem de Eerste, 66, 106. - A. Menzel, 107. - Nuremberg, 116. - Brussel, gravuren, 123. - Londen, 124. - Brussel, J. Van Beers, 155. - Antwerpen, A. Van der Linden, 163. - Rubens' werken, 163. - A. Van den Nest, 163. - Rotterdam, 3-jarige, 179. - Buda-Pest, onderscheidingen, 179.

Toonkunde. Pertinax door A. Gevaert, 28. - Concert door blinden, 42. - Charles V, door J. Mertens, 42. - Prijskamp Orpheon, 50. - Geïmproviseerde tooneelzanger, 51. - Festival te Amsterdam, 61. - De Schelde, van P. Benoit, te Antwerpen, 99. - Zangersfeest, te Rotterdam, 115. - Toonkundig feest, te Brugge, 133. - Orgel P. Scheyven, Antwerpen, 145. - Muziekfeesten, 172. - Conservatorium te Leipzig, gift, 172. - Toonkundig congres, te Antwerpen, 189.

Varia. Holland. Hulpgelden voor jonge kunstenaars, 12 - Graf Conscience, 42. - Naturalisatie van A. Clesse, 42. - Antiek feest te Pompeji, 43. - Een 60-jarig student, 43. - Fr. Goya's gebeenderen 51. - Korte reis naar Amerika, 62, 188. - Spanje. Iberisch schiereiland tot eiland gebracht, 62. - Gekleurde lichtbeelden. 100. - Gebeenderen van toonzetters, 107. - A. Wassiltchikoff bezoekt Antwerpen, 139, - - Ugolins hongertoren te Pizza, 164. - Prijs gesticht voor den laatste in den prijskamp van Rome te Parijs, 172. - St-Pieterskoepel te Rome, 155. - Megalopie van Mercator, 182. -

Veilingen van boeken en handschriften. Beckfordsche boekerij, 30. - Van Gosford. 51. - Parijs, 106, 179. - Hamilton, 107. - Londen, 116. - Antwerpen. Van der Straelen enz., 138, 153.

van Kunstwerken. 's-Gravenhage, schilderijen, 12. - Verzameling A. Thiers, 19. - E. Manet, 29. - London, 43, 107. - Antwerpen, 50. - Brussel, 50. - Rotterdam, 50. - Amsterdam, 61, 155. - Een Rembrandt, 164. - Parijs, 61, 100. - Brussel, H. De Braekeleer, 164. - Van der Straelen enz., 188.

van Oudheden. 's-Gravenhage, sjees, 12; porselein, 60 - Veere, Maximiliaan-beker, 29, 61. - Parijs, beker, enz. 29, 51. - Amsterdam, 61.

Wetenschappen. Electric Liquor Company, 30. - Weerkundige waarnemingspost te Carpineto, 51. - Electro-magnetische vuurtoren, 116. - Maatschappij van aardrijkskunde, 179. -

III. Bladwijzer der platen.

Beeldhouwkunde. Altaarblad der O.-L.-Vrouwekerk te Tongeren, 9; Halfverheven beeldhouwwerk boven de poort van het ontruimde Maagdenhuis, 20; Standbeeld van Th. Van Ryswyck, 181.

Dier- en natuurkunde. Schaap, 68; Konijn, 63; Geit, 157; Ree, 157; Rendier, 157; Zwijn, 157; Zebra, 157; Huisvogelen, 177; Haan, 178.

Bouwkunde. Kapel te Jezus-Eik, 8; Pomp van Quinten Massys te Antwerpen. 12; Belfort van Gent, 69, 72, 73; Plan van de vergrooting van O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen in 1521, 85; Romaansch altaar, voetstuk en kapiteel, 137; Oud Landhuis van Waas te St.-Nicolaas, 96; Stadhuis van St.-Nicolaas, 101.

Handteekens. G. Van Schoonbeke, 21; W. de Zwijger, 65.

Oudheidkunde. Glasschilderingen uit de St.-Michielsabdij te Antwerpen, 41; Zegels der 13e eeuw, 57; Steenen beeld van het Gentsche Belfort, 70, Kap, 71; Romaansch altaar, 137; Burchtslot Canticrode, XVIe eeuw, 169.

Portretten. D. Seghers, 13; G. Van Schoonbeke, 21; A. de Brouwer, 33; Willem de Zwijger, 65; J. Ghesquière, 77; H.J. Rutxhiel, 89; J. Breughel, 109.

Tafereelen. De H. Elisabeth, aalmoezen aan de armen uitdeelende, door M. Pepyn, 25; Stil water door A. Schaepkens, 45; Welkom aan de Transvalers, door K. Verlat, 49; Beenderkas der H. Ursula door H. Memlinc te Brugge: Aankomst der heilige te Keulen, 121; Ontscheping te Bazel, 121; Aankomst te Rome, 124; Terugkeer naar Keulen, 152; De vrouwenschaar overvallen, 153; Ursula vermoord, 156.

Zegels, *Wapenschilden.* Waszegels der XIIIe eeuw, 57; Brugge, 93; koninklijke academie van Antwerpen, 97; van St.-Nicolaas, 201.

Zinnebeelden en Opluisteringen. Frans Elberg, 6; Wereldtentoonstelling van Antwerpen, 37; Karel de Goede, 117; XIXe Nederlandsch taal- en letterkundig congres, kaart 125; Medaille der teekenschool van Rosendaal, 140; Eerepoort der Rubensfeesten van 1877, 165; Bladzijde van een sieraadwerk door H. Cock, 173; Verbond voorkunsten, letteren enz. te Antwerpen 189; Maatschappij ter aanmoediging der schoone kunsten te Antwerpen, 197.

Drukfeilen, terechtwijzingen en verbeteringen.

Blz. 8, 2e kolom, 3n regel, lees: niet, in plaats van met; 21, voorval in plaats van vooral.

Blz. 22, 1e kolom van onder. In de catalogussen enz. moest volgen achter den 3n regel der 2e kolom.

Blz. 30, 1e kolom, 36n regel, lees: 1471 in plaats van 471.

Blz. 40, 2e kolom, 1n regel, lees: Aquarium in plaats van Aquaim.

Blz. 63, P. Du Bois, schreef ook onder den aangenomen naam P. Van Heerne zooals men kan nagaan in onzen jaargang 1863, blz. 32.

Blz. 105, 2e kolom, 14n regel van onder, lees: kunstkooper in plaats van kunstkoop.

Blz. 115, 1e kolom, laatsten regel, lees: Petyt in plaats van Pety.

Blz. 144, 5n regel, lees: zeer schoon in plaats van eerzschoon.

Blz. 151, 1n regel, lees: 1878 in plaats van 1880.

Blz. 155, 1e kolom, 2n regel, lees: October in plaats van November.

Blz. 156, 2e kolom, 27n regel, lees: 10 in plaats van 9 November.

Blz. 171, 1e kolom, 12n regel, lees: Wauwermans in plaats van Wouwermans.